RKGy

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE

X

1940

JAHRBUCH DER STADTBIBLIOTHEK BUDAPEST

ANNUARIO DELLA BIBLIOTECA MUNICIPALE DI BUDAPEST

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE

X

1940

JAHRBUCH DER STADTBIBLIOTHEK BUDAPEST

ANNUARIO DELLA BIBLIOTECA MUNICIPALE DI BUDAPEST

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS HÁZINYOMDÁJA

Budapest székesfőváros házinyomdája 1941 — 4942 — Felelős nyomdavezető: Kurfürst István vezérigazgató.

Tartalom — Inhalt — Sommario

Oldal

Jelentés az 1940. évről — Jahresbericht über die Tätigkeit der Stadtbibliothek im Jahre 1940 — Rapporto annuale della Biblioteca Municipale dell'anno 1940 5

A királyi és császári olasz kormány könyvajándéka. — Dono dei libri del governo reale ed imperiale italiano. — Bücherspende der königlichen und kaiserlichen italienischen Regierung 43

Aktuális nemzetpolitikai kérdések irodalma a Fővárosi Könyvtárban. — Literatur nationalpolitischer Zeitfragen in der Stadtbibliothek Budapest. — Letteratura dei problemi della politica nazionale nella Bibliotheca Municipale di Budapest. No IV.: dr. vitéz *Homa* Gyula, Irányított gazdálkodás. — Gelenkte Wirtschaft — Economia totalitaria. 59

Pest-budai figurák a mult század harmincas éveiből. Max Felix Paur rajzai a Fővárosi Könyvtárban. Írta dr. *Jajczay* János. — Pester und Ofner Typen aus den dreissiger Jahren des vergangenen Jahrhunderts. Zeichnungen von Max Felix Paur in der Stadtbibliothek Budapest. Von Dr. Johann *Jajczay* 115

Inhaltsangabe 145

Adatok a budai és a pesti céhek életéhez, különös tekintettel a Fővárosi Könyvtár céhirataira. Írta dr. *Gerendás* Ernő. — Beiträge zum Ofner und Pester Zunftleben mit besonderer Berücksichtigung der Zunftschriften der Stadtbibliothek Budapest. Von Dr. Ernest *Gerendás* 147

Inhaltsangabe 206

A központi könyvtár új szerzeményei 1940. — Ausgewählte Zugänge der Zentrale 1940. — Catalogo scelto d'acquisizioni della Biblioteca centrale, 1940 209

Általános munkák — Allgemeines — Opere generali 209
Bölcselet — Philosophie — Filosofia 213
Vallás. Egyház — Religion. Kirche — Religione. Chiesa 220
Társadalomtudomány — Sozialwissenschaft — Soziologia 227
Statisztika — Statistik — Statistica 235
Államtudomány. Politika — Staatswissenschaft. Politik — Scienza politica 236
Társadalmi kérdés — Soziale Frage — Questione sociale 247
Jogtudomány — Rechtswissenschaft — Scienze giuridiche 252
Közigazgatás — Verwaltung — Amministrazione 261
Hadügy — Heerwesen — L'arte militare 265
Jótékonyság. Szegényügy — Armenwesen — Amministrazione della carità pubblica 268
Közoktatás — Unterrichtswesen — Pubblica istruzione 269
Közgazdaság — Volkswirtschaft — Economia 271
Gazdaságpolitika — Wirtschaftspolitik — Economica politica 273
Őstermelés — Landwirtschaft — Agricoltura 276
Iparpolitika — Industriepolitik — Politica industriale 277
Közlekedés — Verkehrswesen — Comunicazioni 278
Kereskedelem — Handel — Commercio 278
Pénz- és hitelügy — Geld- und Kreditwesen — Affari di borsa. Credito 279
Biztosításügy — Versicherungswesen — Genere d'assicurazioni 280
Állami pénzügyek — Finanzwesen — Finanze 280
Néprajz — Ethnographie — Etnografia 283

Oldal

Nyelvészet — Philologie — Filologia 284
Természettudomány — Naturwissenschaft — Scienze naturali 286
Alkalmazott tudományok — Angewandte Wissenschaften — Scienze applicate 291
Művészet — Kunst — Arte 296
Irodalomtudomány — Literaturwissenschaft — Letteratura 305
Történelem — Geschichte — Storia 312
Földrajz — Geographie — Geografia 320
Életrajzok. Emlékiratok — Biographien. Memoiren — Biografia. Ricordi 324

A Budapesti Gyüjtemény új szerzeményei — Verzeichnis der Zugänge der Budapestiensia-Sammlung — Catalogo scelto degli acquisti della raccolta di Budapest dell'anno 1940 331

Betűrendes tárgymutató a szerzemények jegyzékéhez — Alphabetisches Sachregister der Zugänge — Indice dei soggetti 345

Névmutató — Namensregister — Indice per autori 347

Kurrens folyóiratok jegyzéke — Verzeichnis der laufenden Zeitschriften — Lista di periodici e giornali correnti della Biblioteca Municipale di Budapest 1940 367

A Fővárosi Könyvtár kiadványai — Verzeichnis der Veröffentlichungen der Stadtbibliothek — Pubblicazioni della Biblioteca Municipale di Budapest 375

Tájékoztató a Fővárosi Könyvtárról — Wegweiser für die Benützer der Stadtbibliothek — Guida sulla Biblioteca Municipale di Budapest 379

A Fővárosi Könyvtár 34. évi jelentése az 1940. évről

34. Jahresbericht der Budapester Stadtbibliothek über ihre Tätigkeit im Jahre 1940
34. Rapporto annuale della Biblioteca Municipale dell'anno 1940

Az egyre nagyobb arányokat öltő háború okozta rendkívüli viszonyok erősen éreztették hatásukat könyvtárunk belső életében is. Erdély egy részének a Szent Koronához való visszatérését megelőző hónapok külpolitikai feszültségével járó nagyszabású fegyvergyakorlatok, majd pedig a visszacsatolt területekre történt dicsőséges bevonulás szükségessé tette, hogy intézetünk számos alkalmazottja hazafiúi kötelességének eleget teendő, hivatali foglalkozását felváltsa a katonai szolgálattal. Könyvtárunk 31 alkalmazottja összesen 1790 munkanapon teljesített katonai szolgálatot.

Intézetünk központjában a szénhiány miatt korlátoznom kellett a fűtést. Az év januárjában néhány napon át teljesen fűtetlen helyiségekben voltunk kénytelenek dolgozni, februárban és márciusban pedig csak a délelőtti órákban folyt a kölcsönzés, az ünnepi és vasárnapi ügyeletes szolgálatot pedig be kellett szüntetni.

A háború kiterjesztésével kapcsolatban fellépő szállítási nehézségek miatt 1940. június óta egyre nehezebbé vált a francia és angol könyvek beszerzése. Ugyancsak késedelmessé, sőt lehetetlenné vált a francia és angol folyóiratok szállítása. 41 megrendelt folyóiratot, illetőleg napilapot részben vagy egészben kénytelenek voltunk nélkülözni.

A rendes dologi kiadások tételei a jelentés évében a kényszerű takarékoskodás miatt mindössze 13.741 pengővel voltak emelhetők az előző éviekhez képest, úgyhogy az egyre érezhetőbbé váló drágulás mellett a leggondosabb gazdálkodásra volt szükség, hogy a könyvtári munka menete komolyabb fennakadást ne szenvedjen. A rendkívüli helyzet okozta nehézségek dacára, amelyek csak a könyvtári alkalmazottak munkaerejének teljes latbavetésével és a könyvtár könyvállományának fokozottabb hasznosításával voltak ellensúlyozhatók, a könyvtár forgalma örvendetes emelkedést mutat. Ez a körülmény világos bizonyítéka annak, hogy intézetünk mily fontos hivatást tölt be hazánk szellemi életében.

A kikölcsönzött és az olvasótermekben használt kötetek száma a jelentés évében 1,465.686 volt az előző évi 1,375.121 kötettel szemben. Az emelkedés tehát 95.565 kötet. A napi átlagforgalom az 1939. évi 4599 kötetről 5037 kötetre szökött fel. A könyvforgalom emelkedése a fiókkönyvtárakban volt észlelhető, míg a központi könyvtárban a fennebb említett fűtési korlátozások miatt a forgalom természetesen valamelyest csökkent. A fiókkönyvtárakban az előző évi 1,165.520 kötettel szemben 1,288.909-et, tehát 123.389 kötettel többet forgatott meg a közönség, a központi könyvtárban pedig az 1939. évi 209.601 kötettel szemben 176.777 kötetet, vagyis 32.824 darab könyvvel kevesebbet kölcsönöztek ki, illetőleg használtak helyben az olvasók.

Szendy Károly polgármester úr intézetünk számára megvásárolta néhai Rákosi Jenő könyvgyüjteményét, amelynek anyaga értékes módon egészíti ki könyvtárunk állományát. Rákosi Jenő hagyatékából 6137 kötetet vettünk át. 3618 kötetet a központi könyvraktárba, 1305 kötetet a fiókkönyvtári raktárba soroztunk be, 1214 darabot pedig a duplumraktárban helyeztünk el. Különösen a Szűry-gyüjtemény (a magyar szépirodalom első és becses kiadásainak gyüjteménye) gyarapodott értékes darabokkal Rákosi Jenő hagyatékából. Az ide besorozott 553 darab könyv közül 93 kötet a szerzők dedikációjával van ellátva.

Mult esztendei jelentésemben már megemlítettem, hogy a M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium értesítette a polgármester urat az Olasz Királyi Kultuszkormány ama elhatározásáról, hogy az olasz -magyar kultúregyezmény folyományaképen a magyarországi közkönyvtárak olasz anyagának gyarapításához nagyobb arányú könyvadománnyal szándékozik hozzájárulni és hogy ebbe az akcióba a Fővárosi Könyvtárt is belevonja.

A 40.000 lira értékű és 776 művet magábanfoglaló (440 tudományos és 336 szépirodalmi műből álló) könyvadomány átadására november hó 19-én ünnepélyes külsőségek között került sor. Az átadás az olasz királyi követség épületében történt Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter, Fáy István államtitkár, Gerevich Tibor egyetemi tanár, a bölcsészeti kar dékánja, Paikert Géza miniszteri osztálytanácsos és mások jelenlétében. Talamo márki követ beszéd kíséretében adta át a könyveket a könyvtár igazgatójának és hangsúlyozta, hogy a fasiszta kormány ezzel az ajándékkal a mindjobban elmélyülő magyar-olasz kulturális kapcsolatok fejlesztését kívánja szolgálni. Az olasz kormány értékes ajándékáért először Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter mondott köszönetet és szintén rámutatott az olasz-magyar kulturális kapcsolatok jelentőségére. A Fővárosi Könyvtár nevében a könyvtár igazgatója vette át köszönő szavakkal a fasiszta kormány ajándékát.

Az olasz-magyar kulturális kapcsolatok elmélyítése céljából székesfővárosunk vezetősége gondoskodni kívánt arról, hogy a Fővárosi Könyvtár olasz nyelvű könyvanyagának nagyobb arányú gyarapítását lehetővé tegye. Ezért előterjesztésemre az 1940. évi költségvetési tervezetbe 5000 pengőt állítottunk be olasznyelvű gyüjtésünk fejlesztésére. Ezt a tételt a közgyűlés elfogadta. A rendelkezésemre bocsátott összegből a legújabb olasz tudományos és szépirodalom számos értékes termékét sikerült intézetünk számára beszereznem. Remélhető, hogy székesfővárosunk vezetősége a jövőben is gondoskodni fog arról, hogy könyvtárunk olasznyelvű könyvanyagát a szükséghez képest és rendszeresen gyarapíthassa.

A jelentés évében ismét számos könyvritkaságot sikerült megszerezni gyüjteményeink számára. Ezen beszerzésekről a Budapesti- és a Bibliophil Gyüjtemény jelentéseiben számolunk be részletesen. Itt külön megemlítjük, hogy a könyvtár vétel útján megszerezte Kacsóh Pongrác János vitéz című daljátéka vezérkönyvének egyetlen meglevő példányát. Hiteles megállapítást nyert, hogy a három kötetből álló vezérkönyv Kacsóh Pongrác kezeírása. Ebből a partiturából vezényelték

a János vitézt a Király Színházban 689 előadáson az 1904. XI. 18-án tartott nevezetes bemutató óta. S ebből vezényelte maga a szerző az 500. előadáson, 1922. I. 22-én. Ez volt Kacsóh 150. János vitéz vezénylése.

Az elmult irodalmi év Mátyás király születésének jubileuma jegyében indult meg. A Mátyás királyra vonatkozó anyagunkat, amennyire az hozzáférhető volt, kiegészítettük. A kutatók több alkalommal fordultak hozzánk különösen a Hunyadikori humanizmus és a Mátyás udvarával kapcsolatos művelődéstörténeti kérdések tárgyában.

Könyvtárunk kivette részét a keleti országrészek és Erdély egy része visszatérésének előkészületeiben. Minisztériumok, hatóságok, a sajtó és magánosok részére sok esetben adtunk irodalmi tájékoztatást.

Könyvtárunk a jelentés évében, miként a megelőző években is, jelentős külföldi bibliografiai vállalkozások szerkesztési munkálataiban vett részt. Az International Comitee of Historical Science (Washington) kiadásában megjelenő történetbibliográfiai évkönyv számára összeállítottuk az 1939. évi magyarországi szellemtudományi irodalmat. E munkát dr. Seregély Emma könyvtártiszt végezte. Az Istituto di Studi Romani igazgatóságának ez évben is rendelkezésére bocsátottuk az 1939-ben beszerzett Rómára vonatkozó könyvanyagunk kataloguscédula másolatait. Ezt az anyagot dr. Jajczay János könyvtári felügyelő gyüjtötte össze.

Az elmult évben is számos külföldi és vidéki intézménynek adtunk bibliográfiai tanácsot, illetve felvilágosítást. Hogy néhány esetet említsünk, G. Wolff düsseldorfi művészettörténésznek fényképmásolatokat küldtünk Zichy-kódexünk egyes illusztrációiról. Aino Undla észt tanárnőt megösmertettük könyvtárunk bibliográfiai rendszereivel. Bibliográfiai felvilágosításokat adtunk a győri Városi Könyvtárnak. Baja város polgármesterének bibliográfiát készítettünk a Bajára tervezett dunai kikötő megépítésével kapcsolatos kérdésekről.

1940 szeptemberében az Országos Iparegyesület által rendezett barok kiállításon könyvtárunk számottevő anyaggal vett részt. Az Igazságügyminisztérium által létesítendő múzeum előmunkálataihoz könyvtárunk is több ízben nyujtott segítséget.

A könyvtár tisztviselői munkálatainak közlését Évkönyvünk jelen kötetében is folytatjuk. Az »Aktuális Nemzetpolitikai Kérdések Irodalma a Fővárosi Könyvtárban« című bibliografia-sorozatnak negyedik részlete gyanánt vitéz dr. Homa Gyula főkönyvtáros szerkesztésében közrebocsátjuk az irányított gazdálkodásnak könyvtárunkban fellelhető anyagát. Közöljük továbbá dr. Jajczay János könyvtári felügyelő »Pest-budai figurák a mult század harmincas éveiből. Max Felix Paur rajzai a Fővárosi Könyvtárban« című dolgozatát és dr. Gerendás Ernő könyvtári gyakornok »Adatok a budai és pesti céhek életéhez, különös tekintettel a Főváros Könyvtár céhirataira« című munkáját.

A jelentés évében a Tanulmányok című sorozatunk 13., 14. és 15. füzete gyanánt kiadtuk dr. Kelényi B. Ottó főkönyvtáros »Egy magyar humanista glosszái Erasmus Adagiájához« című értekezését, Koch Lajos könyvtári felügyelő

»Seyler József Antal ismeretlen d-moll miséje a Fővárosi Könyvtárban« című tanulmányát és végül Sárváry Dezső könyvtári felügyelő »Francia útleírások Budáról és Pestről 1838—1884« című dolgozatát. Ezek a munkálatok eredetileg Évkönyvünk IX. kötetében jelentek meg.

Munkájukért minden esetben a szerzők viselik a felelősséget.

Az elmult évben bocsátottuk közre a könyvtár olvasói számára készült Útmutató javított ötödik kiadását.

Az évek során tekintélyessé nőtt metszetanyagunk feldolgozásának és a könyvtárral szemben megnyilvánuló ezzel kapcsolatos igényeknek biztosítására folyó évben került sor fotólaboratóriumunk felállítására. Erre a célra 2400 pengő hitelösszeg állott rendelkezésre, amelyből a következő legfontosabb eszközöket sikerült beszerezni: Egy darab Linhoff-preciziós rendszerű fényképezőgép 3 darab különböző gyujtótávolságú lencsével, egy darab Exakt preciziós nagyítógép 2 darab lencsével, másolókerettel. Ezenkívül a laboratóriumhoz szükséges kisebb segédeszközöket is ebből a hitelösszegből sikerült megvásárolni. A laboratóriumot a Könyvtár Reviczky-utcai bejárójánál levő helyiségben rendeztük be, amelyet e célra alakítottunk át és a laboratórium működéséhez szükséges kellékekkel szereltünk fel. A fényképezés még a laboratórium berendezése alatt megindult és elsősorban a metszetgyüjtemény anyagáról készítettünk fényképmásolatokat, amelyeket tárgy szerint csoportosítva és szakszerűen elhelyezve bocsájtottunk a kutatók rendelkezésére. A hozzánk forduló kutatók számára más lapokról és könyvillusztrációkról is készítettünk fényképmásolatokat. A tulajdonképeni rendszeres munka azonban csak az 1941. év második felében indulhat meg, tekintettel arra, hogy a laboratórium teljes fölszerelése csak erre az időre fog elkészülni.

A laboratórium fölszerelésével és munkálatainak vezetésével Bor Dezső segédhivatali főigazgatót bíztam meg, aki e téren már jelentős sikereket mutathat fel.

*

Tíz év mult el azóta, hogy könyvtárunk mai otthonába átköltözött. Az elmult évek tapasztalatai mindenben igazolták az 1926. évi november 27-én kelt néhai Sipőcz Jenő polgármesterhez intézett jelentésemben foglaltakat, amelyben a Wenckheim grófi palotának a könyvtár céljaira való megszerzését, illetőleg annak célszerű átalakítását javasoltam. Úgy a palota fekvése, mint annak a javaslatba hozott tervek alapján történt átalakítása alkalmasnak bizonyult arra, hogy a könyvtár jövő fejlődését maradandóan biztosítsa. Az új és székesfővárosunkhoz valóban méltó könyvtárépülethez fűzött remények valóra váltak. A könyvtár artisztikus és egyúttal a modern technika követelményének megfelelő berendezése kiállotta az első évtized próbáját s a szeretetteljes gondozás mellett kárt nem szenvedett, sőt ma is újszerű benyomást kelt a szemlélőben. Örömmel állapítjuk meg, hogy a könyvtár fejlődési vonala az új otthonba való átköltözés óta töretlen, felfelé ívelő pályát mutat.

PÉNZÜGYEK.

Finanzen.

A könyvtár gazdasági üzemvitelét, kiadásainak és bevételeinek számszerű alakulását az első, a második és a harmadik számú függelék mutatja be. A házipénztár a jelentés évében is csak kisebb kifizetéseket teljesített, nagyobb könyvtári számlákat a polgármesteri hozzájárulás után a központi pénztár fizetett ki. A fiókkönyvtárak bevételeiket egyenesen a főváros központi pénztárába küldik be; számvitelüket a központi számvevőség közvetlenül ellenőrzi. A jelentés évében a házipénztár 10.000 pengő könyvbeszerzési és 7200 pengő dologi előleg kezelésére szorítkozott. A házipénztár pénztárosa Bor Dezső segédhivatali főigazgató, ki egyúttal a könyvtár segédhivatalát is vezeti.

SZEMÉLYZETI ÜGYEK.

Personalangelegenheiten.

A jelentés évében a polgármester úr Bor Dezső segédhivatali igazgatót segédhivatali főigazgatóvá nevezte ki, Ábrányi Boldizsár napidíjast hivatalnoki minőségben a könyvtárhoz helyezte át.

Dr. Jajczay Jánosné és dr. Gáborszabó Józsefné ideiglenes hivatalnokokat átminősítette könyvtári tudományos gyakornokokká. Dr. Kalmár Gyula és dr. Chirke Géza segédkönyvtárosokat, dr. Schöner Magda, dr. Szmrecsányi Marianne, dr. Ugrik Erzsébet, dr. Seregélyi Emma, Tarján Rezsőné és Rozgonyi Györgyné könyvtári tiszteket pedig állásukban megerősítette.

Dr. Wessetzky Vilmos könyvtári középfokú gyakornok egyiptológiai tanulmányainak folytatása céljából három hónapot Bécsben töltött.

Karl Erzsébet könyvtári tiszt nevét »Keszthelyi«-re változtatta meg.

Meghalt dr. Hofhauser Margit könyvtári gyakornok. Őbenne egyik legszorgalmasabb és legszeretetreméltóbb kartársunkat veszítettük el. Emlékét kegyelettel fogjuk őrizni.

Dr. Pilinyi László könyvtári gyakornok 2 évi rendes katonai szolgálatra bevonult.

Ez évben a rendkívüli katonai szolgálatra behívott könyvtári férfi alkalmazottak közül 20 tisztviselő, 7 altiszt és 4 szakmunkás 1790 munkanapon át teljesített fegyvergyakorlatot.

Nyugdíjaztatott: Csajági István altiszt.

GYARAPODÁS.

Zuwachs.

Könyvtárunk könyvállománya 1940-ben 20.732 kötettel gyarapodott. Ebből a tudományos központi könyvtárra 8273 kötet, a fiókokra pedig 12.459 kötet esett. Könyvet a következők ajándékoztak a könyvtárnak:

Hatóságok, intézetek, egyesületek: Alföldi Könyvkiadó Vállalat (3), Berlin, Wirtschafts-Hochschule (2), »Botanikai Közlemények« kiadóhiv. (3), Budafok, Polgármesteri hiv. (1), »Budapest« Sport Egyes. (1), Bp. Angolkisasszonyok Sancta Maria Int. (1), Bp. Athenaeum Rt. (1), Bp.

Fascio Italiano (1), Bp. Filharmóniai Társ. (2), Bp. Futura Rt. (2), Bp. Istituto Italiano di Cultura per l,Ungheria (10), Bp. M. Kir. Áll. Felsőiparisk. (1), Bp. Pénzintézeti Központ (1), Bp. Svábhegyi Csillagvizsgáló Int. (2), Bp. Szőv. Közlekedési Rt. (3), Bp. Szőv. Közs. Gyógypedagógiai Nevelő és Foglalkoztató Int. (1), Bp. Szőv. Polgármesteri XI. ü.-o. (1), Bp. Szőv. Polgármesteri XIII. ü.-o. (1), Bp. Szőv. Statisztikai Hiv. (14), Bp. Szőv. Számszék (4), Bp. Takarékpénztárak és Bankok Egyes. (2), Bpesti Braziliai Követség (3), Bpesti Finn Követség (3), Bpesti Francia Követség (2), Bpesti Lengyel Követség (8), Bpesti M. Kir. Áll. Gyermekmenhely (1), Bpesti Német Követség (1), Bpesti Olasz Követség (2), Bpesti Önsegélyző és Temetkezési Segélyegylet (1), Bukarest, Académie Roumaine (2), Dánia, Statistiska Departement (1), Debreceni Tisza István Tudom. Társ. (1), Egri Érseki Jogakadémia (1), »Egyedül Vagyunk« kiadóhiv. (1), Egyesült Keresztény Nemzeti Liga (1), »Emericana« kiadóhiv. (10), »Falu« Magyar Gazda és Földműves Szöv. (1), Fémöntő és Gépipari Rt. (1), »Fiatal Magyarság« kiadóhiv. (14), Frankfurter Zeitung kiadóhiv. (1), Genéve, Bureau Intern. du Travail (1), Genéve, Research Centre (1), »Hangya« Szövetkezet (4), »Hungaria Magazin« kiadóhiv. (9), Idegenforgalmi Ujságírók Egyes. (2), Iparosok Orsz. Közp. Szöv. (1), Kamarai Közlöny kiadóhiv. (2), Kecskemét, Egyet. Ref. Jogakadémia (1), »A Kerék« kiadóhiv. (16), Ker. Szoc. Kéményseprőmunkások Orsz. Szakegyes. (1), Kobenhavn, Statistiske-Departement (2), Köln, Magistrat der Stadt (1),Közkórházi Orvostársulat (2), Községi Jegyzők Orsz. Egyes. (1), La Fontaine Irodalmi Társ. (1), Lübeck, Bibliotheksdirektion (1), Magánalkalmazottak Biztosító Int. (1), Magyar Általános Hitelbank (3), Magyar Biztosítástudományi Társ. (2), Magyar Gazdaságkutató Int. (8), »Magyar Kórus« kiadóhiv. (3), Magyar Közigazgatástudományi Int. (2), Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó Bank (2), Magyar Nemzetbiológiai Int. (1), Magyar Nemzeti Bank (2), Magyar Népművelők Társ. (1), Magyar Textilgyárosok Orsz. Egyes. (1), Magyar Városok Orsz. Szöv. (5), Magyar Vegyészeti Gyárosok Orsz. Egyes. (1), Magyarország, M. Kir. Államvasutak (1), M. Kir. Legfőbb Állami Számvevőszék (1), M. Kir. Operaház (1), M. Kir. Orsz. Öntözésügyi Hiv. (1), Magyarországi Református Egyház Egyetemes Konventje (1), Mexico, Oficina de Estadistica (2), Milano, Agenzia Stefani (1), Milano, Istituto per gli Studi di Politica Internazionale (1), Milano, Ufficio di Studi e Statistica (1), »Nemzetpolitikai Szolgálat« kiadóhiv. (1), Néprajzi Múzeum (5), Orsz. Falusi Kislakásépitési Szöv. (1), Orsz. Iparegyesület (1), Orsz. Izraelita Patronázs Egyes. (1), Orsz. Közegészségi Egyes. (1), Orsz. Magy. Gazdasági Egyes. (2), Orsz. Magy. Idegenforgalmi Hiv. (1), Orsz. Magy. Iparművészeti Társ. (1), Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főisk. (1), Orsz. Mezőgazdasági Kamara (1), Orsz. Nemzeti Klub (1), Orsz. Stefánia Szöv. (9), Orsz. Társadalombiztosító Int. (3), Az »Ország Útja« kiadóhiv. (1), Pesti Hazai Első Tkpt. Egyes. (8), Somogy vm. Alispáni hiv. (3), Stockholm, K. Socialstyrelsen (3), Szent István Akadémia (8), Tokyo, The Society for Intern. Cultural Relations (16), Váci Múzeum-Egyes. (8), Világitástechnikai Állomás (1), Venezia, Reale Istituto di Scienze, Lettere ed Arti (4), Zürich, Magistrat der Stadt (1).

Magánosok: dr. Alföldy András (1), gr. Almásy-Teleky Éva (1), lovag dr. Alth Guido (9), lovag Alth Ottó (1), dr. Balla Antal (1), Balogh József (1), dr. Bánrévy György (1), dr. Baranyay Károly (1), Bartók Miklós (1), Becker Vendel (1), özv. Bell Miklósné (7), dr. Benisch Artur (1), dr. Bierbauer Virgil (2), dr. Bisztray Gyula (1), Bleyer Ferenc (1), Bodó József (1), ifj. dr. Boér Elek (2), dr. Bogya János (1), dr. Bonomi Jenő (3), dr. Csánk Béla (1), Csikós-Nagy Béla dr. (1), Czakó Elemér (1), dr. Darányi Gyula (1), Dékány István (3), Dér Béla (1), dr. Divéky Adorján (1), Donáth György (1), dr. Dorning Henrik (2), Dörr, Erich Johann (2), Dubovitz István (1), Ecser József (1), dr. Egyed István (3), Elek Arthur (2), vitéz dr. Endre László (1), Enyvvári Jenő (5), Eppler Sándor (1), Epres Teréz (1), Erdély Sándor (8), Ereky Károly (1), Fabricius Endre (1), Featherstone, W. H. (1), br. Feilitzsch Berthold (1), dr. Felkay Ferenc (4), Fenyő Miksa (1), Forray József S. (1), Futaky Zoltán (1), dr. Für István (1), Fürst Aladár (1), Garády Sándor (1), dr. Gönczíné Madarász Erzsébet (1), dr. Gortvay György (1), dr. Gunda Béla (3), dr. Gyalui Farkas, (1), György Lajos (2), Hal Pál (1), Halápy Jenő (1), dr. Hampel Antal (4), dr. Haraszti Emil (2). Harsányi Ilona (1), dr. Hein János (3), Hikisch Irma (16), Hilscher Rezső (2), dr. Hlatky Endre (1), Hubay Miklós (1), dr. Jajczay János (1), Just Béla (1), dr. Kanyó Gyula (1), Kapronczay Mihály (1), dr. Karafiáth Jenő (5), dr. Kartsoke Alajos (7), Kelényi B. Ottó (2), Kerndl Margit (2), Kerpel Jenő (1), dr. Kertész János (6), dr. Kislégi-Nagy Dénes (1), Kner Imre (1), Kner Izidor (2), Koch Lajos (1), Kopeczky Viktor (4), Koritsánszky Ottó (1), Kósa János (2), Kovách Géza (2), Kovácsházy Vilmos (4), dr. Kozma Antal (1), Kugel Sándor (3), dr. Kupa Mihály (1), Kökény Lajos (1), Lajtor László (1), dr. László Vladimir (1), Lesskó Béla (15), dr. Liffa Aurél (1), Liffa László (2), Lorber Jakab (1), dr. Maár Ferenc (1), Marosvári Tibor (2), dr. Mártonffy Károly (1), dr. Mátéka Béla (2), Máttyus Sándor (2), Mladiata A. J. (2), ifj. Molnár Dezső (1), dr. Munkácsi Ernő (2), Nemes László (2), Opolczer Júlia (1), dr. Ortvay Rudolf (3), Osterer Rudolf (10), dr. Ottlik László (1), dr. Pálfy-Budinszky Endre (1), dr. Papp György (5), Parniczky Mihály (2), Paulovics István (1), özv. Péchy Mórné (9), ókéri dr. Polzovics Iván (1), dr. Procopius Béla (8), dr. Puder Sándor (7), dr. Puky Endre (1), Retteghy György (3), dr. Révész Vilmos (1), Rézler Gyula (2), dr. Ruisz Rezső (2), Sárváry Dezső (1), vitéz Sárváry Elek (1), dr. Schimert Gusztáv (1), Schulz Pál (1),

Sebestyén Ede (6), Somogyi László (1), dr. Stelé, France (2), Stendardo, Alfredo (1), Stern Sándor (1), Sulyok Balázs (1), dr. Surányi János (16), vitéz dr. Surányi-Unger Tivadar (7), Südfeld Alfréd (4), Sütő-Nagy László (1), Szabolcsi Lajos (1), dr. Szász Károly (79), dr. Szász Zsombor (4), Szeberthy János (2), dr. Széll Sándor (2), dr. Szenthe Lajos (1), dr. Szimonidesz Lajos (4), Szirmai Kornél (1), Szitás Jenő (5), Szlemenics Mária (1), Tamás A. (1), dr. Tamás Lajos (1), gr. dr. Teleky Domokos (6), dr. Thewrewk-Pallaghy Attila (1), dr. Thirring Gusztáv (3), özv. Thon Frigyesné (1), dr. Tomcsik József (14), Tonelli Sándor (1), dr. Tóth László (1), dr. Urbanek János (1), dr. Vadász Imre (2), Vajda Károly (12), dr. Vajna Vilmos (1), Valkó László (1), dr. Varga István (2), Vas Imre (1), dr. Vavrinecz Dezső (2), Vigh Albert (46), dr. Vita Emil (1), Vojcsik Lipót (2), dr. Weiser István (1), dr. Weisz Gyula (1), dr. Witzmann Gyula (6), dr. Zimmermann Ágoston (2).

Cserébe a következő intézményektől és hatóságoktól kapott a könyvtár könyveket:

Basel, Statistisches Amt (1), Basel, Universitäts Bibl. (1), Berkeley, University of California (6), Bologna, Biblioteca Comunale (1), Bremen, Bibliothek der Hansestadt (1), Budapest, Kereskedelmi és Iparkamara (8), Bp. Kir. Magy. Pázmány Péter Tudom. Egyet. (111), Bp. M. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudom. Egyet. (3), Bp. Nemzeti Szalón (8), Bp. Orsz. Magy. Iparművészeti Társ. (1), Bp. Szfőv. Idegenforgalmi Hiv. (1), Bp. Technológiai Könyvtár (1), Bpesti Ügyvédi Kamara (2), Chicago, Municipal Reference Library (1), Chicago, Public Library (1), Columbia, Public Library (1), Dánia, Statistiske Departement (1), Debrecen, M. Kir. Tisza István Tudom. Egyet. (4), Deutsch-Ausländischer Buchtausch (2), Erdélyi Múzeum Egyes. (2), Erlangen, Universitäts Bibl. (48), Göteborg, Stadtsbibliothek (1), Győr, Városi Közkönyvtár (2), Illinois, Public Library (3), Königsberg, Staats- und Univ. Bibl. (31), Leipzig, C. F. Peters (1), Leipzig, Universitäts Bibl. (7), Magyarország, M. Kir. Földtani Int. (6), M. Kir. Igazságügyi Minisztérium (1), M. Kir. Központi Statisztikai Hiv. (1), M. Kir. Külügyminisztérium (2), M. Kir. Országos Közegészségügyi Int. (1), M. Kir. Orsz. Meteorológiai és Földmágnességi Int. (32), M. Kir. Pénzügyminisztérium (12), M. Kir. Szabadalmi Bíróság (1), Magyar Nemzeti Múzeum (1), Magyar Tudományos Akadémia (2), Országgyűlés Képviselőháza (3), Missouri, Academy of Science (1), München, Universitäts Bibl. (1), Országos Magyar Szépművészeti Múzeum (2), Pécs, M. Kir. Erzsébet Tudom. Egyet. (47), Roma, Biblioteca Centrale (1), Sofia, Bibliothéque Nationale (2), Sopron, M. Kir. József Nádor Műegyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kara (1), Sopron, Vármegyei Levéltár (1), Stockholm, Statistika Kontor (5), Szeged, M. Kir. Ferenc József Tudom. Egyet (25), Szeged, M. Kir. Ferenc József Tudom. Egyet. Barátainak Egyes. (4), Szegedi Alföldkutató Bizottság (23), Tübingen, Universitäts-Bibl. (16), Uppsala, Kungl. Universitetets Bibiliotek (1), Washington, American Society of International Law (1), Washington, Carnegie Endowment for International Peace (21), Washington, Smithsonian Institution (8), Zürich, Zentralbibliothek (1).

A Székesfővárosi Házinyomdától a könyvtár 385 db köteles példányt vett át a jelentés évében.

KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK.

Spezialsammlungen.

Keleti Gyüjtemény. 1940-ben 313 kötetet dolgoztunk fel; ebből 186 kötet új beszerzés, 127 kötet pedig a régi reviziós, főleg szlávnyelvű könyvanyagból való. A közönség érdeklődése a világpolitikai válság fordulatai szerint különösen a Gyüjtemény balkáni és távolkeleti anyaga felé irányult. Ezévben is számos esetben szolgáltunk szaktanáccsal és többízben állítottunk össze keleti vonatkozású speciális bibliográfiát.

A Gyüjtemény anyaga az évek folyamán annyira felszaporodott (állománya összesen 14.061 kötet), hogy az újabb gyarapodás a Keleti teremben már nem volt elhelyezhető. Ezért a nyári revizió folyamán új raktárrészt kaptunk, ahová a Gyüjtemény szláv vonatkozású anyagának oroszországi csoportját kihelyeztük. Ilymódon a Keleti terem jobboldali galériáját felszabadítottuk és az új anyag elhelyezési lehetőségét biztosítottuk.

A bedolgozott anyag új katalóguscéduláit (összesen 1188 darabot) a Keleti Gyüjtemény külön katalógusdobozaiba elhelyeztük, mégpedig 363 cédulát a betűrendes, 825 cédulát pedig a szakkatalógusba.

A Gyüjtemény vezetője dr. *Dávid* Antal könyvtári aligazgató. Beosztott tisztviselő *Zajti* Ferenc könyvtári felügyelő. A szakbeosztásnál dr. *Németh* Endre könyvtáros működött közre.

A Budapesti Gyüjtemény és a könyvritkaságok (bibliofilia) gyüjteménye ezidén is tekintélyes mértékben gyarapodott. A várostörténeti gyüjtemény gyarapodásának főforrása a magyar királyi Postatakarékpénztár Árverési Csarnoka volt, de a helyi könyvkereskedelemnek is része volt gyüjteményünk gyarapodásában. Meg kell említenünk, hogy a visszaszerzett keleti és erdélyi országrészek területéről is már az év vége óta megindult az antikvár könyvek áramlása. A háborús viszonyok következtében az idegen államok könyvkereskedőivel való kapcsolataink lazultak.

A Budapesti Gyüjtemény időrendben csoportosított és Évkönyvünkben közzétett beszerzéseinek jegyzékét *Vincentius Bellovacensis:* Speculum hystoriale c. Nürnbergben Koburgernél 1483-ban készült műve nyitja meg. A műben a magyar történet V. László koráig van leírva. Részletesebben emlékezik meg Hunyadi László kivégzéséről is. A XVI. századi budai vonatkozású irodalomból gyüjteményünk 5 művel gyarapodott. A valószínűleg 1529-ben megjelent *Alte und Nawe Zeitungen* c. újság, Bécs ostromával foglalkozva több helyen emlékezik meg a török budai átvonulásáról. *Stern von Labach* és *Meldemann* Warhafftige Handlung, wie und welcher massen der Türck die Stat Ofen und Wien belegert c. mű 1595. évi kiadását is sikerült megszereznünk. Ez a mű az 1529. évi budai és bécsi törökjárást írja le.

A XVII. századi irodalomból gyüjteményünk 10 művel gyarapodott. *Miraeus:* Notitia episcopatuum orbis Christiani c. 1613-ban megjelent munkája a magyarországi püspöki székhelyeket is ismerteti. Köztük szerepel Buda. Sebastian *Schröter* világtörténetében, amely 1620-ban jelent meg, több helyen találunk Buda történetéről is részletes leírást. Beszerzéseink között szerepel a Pázmány Péter által 1625-ben kiadott *Rituale Strigoniense.* Ugyancsak megszereztük *Lesslie* (Lessel) gróf konstantinápolyi utazásának 1665. évi kiadását. A szerző útjában Budát is érintette. A felszabadító hadjárat keltette tekintélyes irodalomból megemlítésre méltó a *Warhafftig- und ausführliche Erzehlung* kezdetű 1684-ben megjelent ismertetés, amely Buda ez évi sikertelen ostromának történetét adja. Megszereztük *Brodarics* Istvánnak a mohácsi vészről közölt leírását is. (Strassburg 1688.) *Mezger:* Historia Salisburgensis c. 1692. évi hatalmas művében Buda történetének XVI. és XVII. századi nevezetesebb adatai szintén föllelhetők. Buda visszafoglalásának jelentősége domborodik ki *Dlauhowesky:* Hesperus septicornis c. Szűz Mária tiszteletéről szóló munkájában.

A XVIII. század fővárosi vonatkozású nyomtatványai idei gyarapodási jegyzékünkben 77 tétellel szerepelnek. Ez a szám lényegesen meghaladja az e korra vonatkozó évi beszerzéseink átlagát és kiegyenlíti a XVI—XVII. századi anyagunk gyarapodásában mutatkozó csökkenést. Megszereztük *Bileizki* Ferencnek: Duo fulmina belli c. Lőcsén 1703-ban megjelent munkáját, amely a Szent István és Hunyadi Mátyás-kultusznak érdekes dokumentuma. I. Lipót végtisztességéről és a Johann Lucas Hildebrand által készített Castrum doloris-ról szóló 1705-ben megjelent mű Buda visszafoglalásával is foglalkozik. *Lyczeus:* Iter oeconomicum c. Nagyszombatban 1707-ben megjelent munkája Mátyás Corvinájának emlékét eleveníti fel. Az *Idea della ribellione* nel regno di Ungheria c. nyomtatvány a Rákóczi

fölkelés kezdeteivel foglalkozik. Buda és Pest jelentősége e műben is meg van említve. A nagyszombati 1716-ban megjelent *Metamorphosis Hungariae* elég részletesen foglalkozik a budai fürdőkkel. Nem hagyja említés nélkül Budát *Brietius*-nak Annales mundi, sive chronicon universale c. 1727-ben megjelent munkája sem. Beszerzésünk jegyzékében az első budai nyomtatvány az 1738. évszámot viseli és a Nottenstein nyomdában jelent meg. Ez a kalocsai rituale kiadása. *Leister* Matematischer Probier-Stein c. munkája ugyancsak Nottenstein nyomdájában készült 1740-ben. A *Landerer* nyomda korai termékeiből szintén több értékes tétel beszerzéséről számolhatunk be. A pesti *Eitzenberger* nyomda terméke *Eszterhás* Pál Szent Ferencről szóló 1759-ben készült szentbeszéde és *Lachmayr* Antal Musicalisches oratorium zu Ehren Joannis Nepomuceni c. műve. Igen tekintélyes a XVIII. század második feléből származó irodalmunk. Ezek a kétségtelenül helyi szükségletből fakadt részben budai termékek, részben idegenből származó átültetések a helyi vallásos élet értékes bizonyítékai. Megemlítjük még F. J. *Sulzer* erdélyi utazásáról szóló 1782-ben megjelent munkáját, amely Pesttel és Budával részletesen foglalkozik. *Balla* Antal a dunai állandó híd építésének kérdését veti fel már 1784-ben a Disquisitio hydraulico-mechanica c. munkájában. A Szent Korona 1790. évi hazatérésének emlékét örökíti meg a Heves, Nógrád és Nyitra vármegyék koronaőrző vitézeinek emlékezetére készült három nyomtatványunk. Az 1790., 1792., 1807. és 1828. évi országgyűlések résztvevőinek elszállásolásáról készült nyomtatványok szintén értékes gyarapodásai gyüjteményünknek.

A XIX. század első feléből mintegy 117 darab nyomtatvánnyal gazdagodott budapesti gyüjteményünk. Nagyértékű beszerzése gyüjteményünknek A *Kunike* és G. C. *Rumy* szerkesztésében 1826-ban megjelent Zwey hundertvierundsechszig Donau-Ansichten c. mű, amely a Duna mentén fekvő várak, városok és községe ábrázolásainak igen értékes gyüjteménye.

A gyüjtemény gyarapodási statisztikája:

A rendelő osztályból átvett kötet	762
Ebből: 09 kötet	6
Osztályozott mű	714
Helyszámozott mű	702
Sorszámozott kötet	762
Katalogizált mű	702
Behelyezett kötet	762

Katalógusok:

Elkészített és behelyezett betűrendes cédula	748
Elkészített és behelyezett szakcédula	1.014

A *B és H (budapesti és történelmi) kisnyomtatványgyüjtemény* gyarapodása messze felülhaladta az előző esztendők beszerzéseinek számát. Ennek a kellően nem értékelt és fel nem használt anyagnak fővárosunkra vonatkozó darabjai a XVIII. század harmincas éveitől kezdve szinte beláthatatlan gazdagságban állnak már előttünk és a kor monografikus irodalmát értékes adalékokkal egészítik ki. Itt említjük meg, hogy a pesti színlapokból és hangjegyekből szintén igen jelentős volt ezidei beszerzésünk. Fényképgyüjteményünket több topografiai szempontból értékes képpel egészítettük ki.

A kisnyomtatványgyüjtemény statisztikája:

Rendelőből átvett darab	455
Bedolgozott és behelyezett darab	455

Budapesti térképgyüjteményünk az év folyamán 10 tétellel gyarapodott. Ezzel gyüjteményünkben levő térképeink száma 264-re emelkedett.

Budapesti metszetgyüjteményünket 12 darabbal gyarapítottuk. A gyüjtemény szakszerű átrendezése és a leíró katalógus elkészítése most van folyamatban. Önálló metszeteink száma 552.

Ujságszelvénygyüjtemény. A Budapest régi és mai életét megörökítő hirlapi közlemények összegyüjtése és csoportosítása tovább haladt. A hazai folyóiratok és napilapok terjedelmének csökkentése következtében a színes helytörténeti tárcák és egyéb tudósítások száma nagy visszaesést mutat. Még fokozott mértékben áll ez a külföldi lapok ilynemű közleményeire. Statisztikai adatok :

Átvett, feldolgozott és besorozott szelvény	113
Új szelvények megoszlása :	
Magyar	83
Német	23
Olasz	6
Egyéb	1

Könyvritkaságok és bibliofil könyvek (09—091). E gyüjtemény anyaga a jelentés évében tekintélyes mértékben gyarapodott. Az új beszerzésü könyvritkaságok sorát két ősnyomtatvány nyitja meg : VII. Gergely pápa *Decretalis*-ának és *Pastoralis*-ának 1492. évi velencei kiadása (Hain 8029., 7986.). A Budapesti Gyüjtemény gyarapodásáról szóló jelentés elején említett egy harmadik ősnyomtatványunkkal együtt a Fővárosi Könyvtár ősnyomtatványainak száma ezzel 45-re emelkedett. Megszereztük az Újtestamentum 1522—1525. évi Nickel *Schmydt*-féle lipcsei kiadását. Az ószövetség 1524. évi Hans *Springinklee*, Erhard *Schön* és *Dürer* fametszeteivel díszített kiadása szintén új beszerzéseink között szerepel. Megszereztük továbbá *Erasmus* Vidua Christiana-jának 1529. évi bázeli és *Appianus* Caesareum Magnum c. hatalmas kozmográfiai művének 1540. kiadását. Megemlítjük még, hogy gyüjteményünknek reformációs korabeli anyaga is tekintélyes mértékben gyarapodott. A hazai vonatkozású könyvritkaságaink közül megemlítjük *Szamosközi* István (Zamosius) Analecta lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia antiquitatum c. 1599-ben megjelent munkáját (RMK III. 917.). Idetartozik *Calagius*-nak De Varadino c. ugyancsak 1599-ben megjelent munkája, továbbá *Verbőczi* Tripartitumának bártfai 1632-ben megjelent kiadása (RMK II. 474.) is.

A Bibliofil-gyüjteményünk beszerzései közül megemlítjük a bécsi Hofbibliothek könyvkötéseiről 1910-ben kiadott 100 könyvtábát magábafoglaló díszművet és C. M. *Briquet :* Les filigranes c. a vízjelekről szóló művének négykötetes, 1923-ban megjelent kiadását.

Gyüjteményünk ezidei gyarapodása 264 kötet.

A Budapesti Gyüjtemény munkálatai és könyvforgalma. Munkálataink ez év folyamán az előbbi esztendőkhöz hasonlóan katalógusaink kiegészítésére és fokozott kiépítésére, kisnyomtatványaink újrarendezésére, metszetanyagunk átcsoportosítására és várostörténeti repertóriumunk fejlesztésére irányultak. Ez utóbbi csoportban teljesen elkészültünk a régebben kicédulázott anyag szakok szerint való beosztásával, úgy, hogy gyüjteményünk használhatóságát ezáltal is fokoztuk. Kisnyomtatványaink végleges átrendezése, az egyes csoportoknak tékákba való állítása az év folyamán teljesen bevégződött. Állandóan szemmel tartottuk és feldolgoztuk folyóiratirodalmunk fővárosi vonatkozású anyagát és emellett a rendelke-

zésre álló idő arányában foglalkoztunk régi folyóiratirodalmunk fokozatos átnézésével is. Többek között megkezdtük a Vereinigte Ofner und Pester Zeitung kicédulázását is.

A főváros multja iránti érdeklődés nem csökkent az elmult évben sem. Az előző években említett problémakörök kutatása szinte állandósult. Az irodalom és a művészet egyaránt foglalkozik fővárosunk multjának kimelkedő eseményeivel. Ezek a témák mindig aktuálisak. Mint új fokozott érdeklődést keltő problémakör szerepel a városháza elhelyezésének kérdése. A tudományos irodalom nagy buzgalommal foglalkozik a magyar humanizmusnak problémáival: a Nagy Lajos-, Zsigmond, és Mátyás-kori művelődés vizsgálata szinte állandóan napirenden tartja a kérdés fővárosi vonatkozásait. Ilyen állandó jellegű témák az őskori, római és népvándorláskori település és művelődés, az árpádkori helyrajz és művészet, a török korszak emlékei, a városrendezések története, a színház, zene és irodalom kérdései.

A Budapesti Gyüjtemény, a kisnyomtatványgyüjtemény, az ujságszelvény és könyvritkaságok gyüjteményének forgalmi adatai a következőképen alakultak:

Helyben használt kötet	6.289
Kölcsönzött kötet	517
Olvasóteremben használt kötet	281
Ujságszelvény	1.619
Összesen	8.706

A gyüjteményeket a jelentés évében összesen 1895 olvasó használta.

E gyüjtemények vezetője: dr. *Kelényi* B. Ottó főkönyvtáros. Beosztott tisztviselők: dr. *Könyves Tóth* Kálmán és dr. *Szász* Béla könyvtárosok, dr. *Jajczay* János és *Sárváry* Dezső könyvtári felügyelők, *Hamvas* Béla, *Rozgonyiné Pöschl* Aranka dr. és dr. *Szmrecsányi* Marianne könyvtártisztek, dr. *Gerendás* Ernő gyakornok és ifj. *Szász* Károlyné *Gillemot* Katalin dr. havidíjas hivatalnok.

Röpiratgyüjtemény. A magyar nyelvű és az idegen nyelvű röpiratok közül a magyartárgyú, R-jelzéssel ellátottak állományának gyarapításával párhuzamosan folyt a régi gyüjtésű anyag feldolgozása. Összesen 1470 szakbeosztással az új beszerzés teljes anyagát, 782 darab röpiratot, a régiekből pedig 370 darabot osztályoztunk és az 1152 röpiratot szakhelyszámoztuk. Olvasóink az év folyamán 1289 R jelzésű röpiratot használtak. Az évi behelyezés 2341 darabra rúgott. E gyüjteményrész helynaplójába 636 címet vettünk fel és 200 darab új dobozt iktattunk a szaporulat elhelyezésére a meglevők közé. Elvégeztük a szükséges új címkék átírását és elhelyezését, valamint a katalógusrevizió kapcsán 66 esetben felmerült javításokat a helynaplóban és az állványokon.

A P jelzéssel ellátott idegen nyelvű és idegentárgyú röpiratoknál az évi új beszerzés 387 darabját 794 szakbeosztással osztályoztuk és szakhelyszámoztuk. A régi gyüjtésű anyagból feldolgoztunk 698 röpiratot 966 szakszámmal. Az évi behelyezés 1186 darab röpirat a dobozokba és 377 katalóguscédula a helynaplóba.

A gyüjtemény vezetője dr. *Witzmann* Gyula főkönyvtáros, beosztott tisztviselő dr. *Francsek* Júlia könyvtártiszt.

Szüry-gyüjtemény. E gyüjtemény a jelentés évében a szokottnál nagyobb mértékben gyarapodott. Ez évi összes gyarapodás 613 kötetre rúgott. A gyarapodás legnagyobb része Rákosi Jenő könyvtárából származott, melyet a polgármester úr vásárolt meg könyvtárunk számára. A gyarapodás főként a mult század hetvenes

éveitől a kilencszázas évek elejéig megjelent magyar szépirodalmi munkákból áll. A Rákosi-gyüjteményből ilymódon 553 kötet került a Szüry-gyüjteménybe. Ebből 93 kötet a szerzők dedikációjával van ellátva. A Szüry-gyüjtemény gyarapodása ezenfelül az árverési csarnok aukcióin és antikváriusoknál történt vásárlásokból adódott. Egy antikváriusnál néhány e gyüjteményből még hiányzó Berei Farkas András művecskét sikerült ezidén megszereznünk. A mult század elejének ez az eredeti vándorköltőfigurája maga adta ki, nem ritkán maga nyomtatta, sőt maga metszette kiadványait. E kis könyvek ma már a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. Sikerült ezenkívül ezt a gyüjteményt a Felvidék megszállása alatt ott megjelent s magyar könyvárusi forgalomban hozzáférhetetlen több magyar szépirodalmi kiadvánnyal szaporítanunk. Gondosan gyüjti a Szüry-gyüjtemény az Erdélyi Szépmíves Céh köteteit és egyéb erdélyi kiadványokat is. A gyüjtemény őre dr. *Szőke* Sándor könyvtáros volt.

Könyvkötészeti és Könyvtártani Gyüjtemény. A jelentés évében a kettős gyüjtemény anyaga összesen 99 kötettel gyarapodott és ezzel leltári állománya együttvéve 8224 kötetre növekedett.

A 01 jelzésű Bibliográfiai Gyüjtemény részesedése a gyarapodás anyagából 57 kötet volt (teljes állomány 5116 kötet). Az új beszerzések javarésze a hazai vonatkozású bibliográfiák örvendetes előretörését tükrözi.

02 jelzésű Könyvtártani Gyüjteményünk gyarapodása 42 kötetet tett ki (összes állománya 3108 kötet). Gyüjteményünknek különösen osztályozási szakanyaga bővül kedvezően és válik egyre jelentősebbé.

A nyár folyamán végzett nagymértékű raktárrevizió a 01—02 gyüjtemény anyagára is kiterjedt. Régi helyünket az általános raktári anyag terjeszkedésére engedtük át és a Gyüjteményt teljesen új raktárrészbe helyeztük el. A Gyüjtemény munkálatait dr. *Németh* Endre könyvtáros intézte.

AZ OSZTÁLYOK ÉVI MUNKÁSSÁGA.

Arbeitsleistung der einzelnen Abteilungen.

Rendelőosztály. Az igazgatóság minden igyekezete arra irányult, hogy a szűkre szabott könyvbeszerzési hitelösszeget a legnagyobb körültekintéssel és szakszerűséggel a leggazdaságosabban használja fel. Gondos válogatás után elsősorban az új megjelenésű műveket szereztük be, azonban régebbi fontos, hiánytpótló könyveket is vásároltunk. Az olasz-magyar barátság jegyében kimélyült kulturális kapcsolatok továbbfejlesztésébe a főváros vezetősége is bekapcsolódott azáltal, hogy az olasz nyelvű és tárgyú irodalomra külön hitelkeretet bocsátott a könyvtár rendelkezésére.

Állandó kapcsolatot tartunk fenn a könyvtár olvasóközönségével, amelynek kívánatkönyvi óhajait lehetőség szerint — a könyvtárpolitikai szempontok figyelembevételével — teljesítettük.

Jelentékeny számú művel gyarapították a könyvtár könyvállományát magánosok, tudományos intézetek, hatóságok és egyesületek. Ugyancsak növelték könyvállományunkat a Fővárosi Könyvtár kiadványaiért a világ minden részéből cserébe kapott nyomtatványok is.

A polgármester úr a jelentés évében megvásárolta és könyvtárunknak adományozta Rákosi Jenő 6137 kötetből álló könyvtárát. Ebből az anyagból

a központi állományba 3618 darabot dolgoztunk be. A fiókközpontnak átadtunk 1305 darabot. 1214 darabot részben a duplumraktárba helyeztük el, részben pedig kiselejteztünk.

A rendelőosztályba a jelentés évében beérkezett összesen 18.065 kötet és füzet, ebből tényleges gyarapodás 8273 darab, amely a következőképen oszlik meg:

A központi könyvtár 1940-ben megrendelt 1648 darab új megjelenésű művet, amelyek közül beérkezett és a könyvtár állományába beiktattunk	1.466	darabot
A könyvkereskedők 8621 darab könyvet küldtek be megtekintésre, amelyekből kiválogatás után megvásároltunk és beiktattunk	1.911	«
Antiquar vásárlás útján beszereztünk	1.653	«
Hatóságoktól és magánosoktól ajándékképen beérkezett 700 darab, a fentemlített Rákosi-hagyatékból átvettünk 3618 darabot, tudományos intézetektől, társaságoktól csereképen kaptunk 473 darabot, a Székesfővárosi Házinyomdától 385 darab érkezett be. A könyvtár fiókközpontjától átvettünk és beiktattunk 164 darabot, összesen tehát 5340 darabot.		
Ezekből duplumraktárba helyeztünk 2097 darabot.		
A fentiekből a könyvtár állományába beiktattunk ...	3.243	«
A raktári állományba és a különgyüjteményekbe tehát összesen beiktattunk	8.273	darabot

Ez a gyarapodás a következőképen oszlik meg:

monografikus munka (könyv és röpirat)	6.183	darab
sorozatos munka	1.787	«
kisnyomtatvány	303	«
Összesen	8.273	darab

A beszerzett könyvekből kötött példány volt	4.038	darab
« « « fűzött « «	4.235	«
Összesen	8.273	darab

A könyvek terjedelmük szerint csoportosítva:

kötet	5.582	darab
füzet	2.388	«
egylapos nyomtatvány	303	«
Összesen	8.273	darab

A beszerzett kötetekből első példány volt	8.056	darab
« « « másod « «	217	«
Összesen	8.273	darab.

A rendelőosztály vezetője vitéz *Sárváry* Elek könyvtári felügyelő. Beosztott tisztviselők: *Nagy* Borbála könyvtári tiszt, dr. *Rupp* László könyvtári gyakornok, dr. *Zoltán* József havidíjas hivatalnok.

Osztályozó. A jelentés évében összesen 4916 kötetet 10.127 szakbeosztással osztályoztunk a tizedes szakrendszer szerint. A feldolgozott anyag megoszlása:

	Kötet	Szakbeosztás
Raktári új anyag	3.345	7.428
Raktári reviziós anyag	98	203
Kézikönyvtár (K)	199	411
Könyvészeti gyüjtemény (01)	57	192
Könyvtártani gyüjtemény (02)	42	71
Térképgyüjtemény (T)	6	19
Magyarvonatkozású röpiratgyüjtemény új anyaga (R)	782	1.009
Idegenvonatkozású röpiratgyüjtemény új anyaga (P)	387	794

A könyvtár tizedes szakrendszerével összefüggő munkálatokat mult évi jelentésünkben megadott irányban folytattuk. Az általános szakkatalógus 9-es szakjából összesen 41 doboz cédulaanyagát részletesen átjavítottuk. Ebből a történelem 13, a földrajz 13, a biográfia pedig 15 dobozt tesz ki.

A szakmutató (index) átdolgozása folyamán az E betűig terjedő részt alakítottuk újjá.

A tizedes osztályozás megismerésére igazgatói engedélyt nyert tanulmányozók oktatását az osztályozó tisztviselői végezték.

A háborús idő és a rohamos átalakuló világrend új fogalmait (nyersanyagkérdés, védőgazdálkodás, élettér, ejtőrnyősháború stb.) szakrendszerünk keretébe illesztettük.

Az osztályozási munkálatokat dr. *Witzmann* Gyula főkönyvtáros osztályvezető, valamint dr. *Németh* Endre könyvtáros és dr. *Chirke* Géza segédkönyvtáros beosztott tisztviselők végezték.

Katalogizáló osztály. Az 1940. évben a katalogizáló osztály 9542 darab könyvet és füzetet vett át az egyes osztályoktól katalogizálás céljából és valamennyit katalogizálta. És pedig átvett:

a Reference-osztálytól	3.443	darabot
a Rendelő-osztálytól	1.129	«
a Keleti Gyüjteménytől (A)	313	«
a Budapesti Gyüjteménytől (B)	1.239	«
a Magyarnyelvű röpiratgyüjteménytől (R)	1.152	«
az Idegennyelvű röpiratgyüjteménytől (P)	1.085	«
a Könyvészeti gyüjteménytől (01)	57	«
a Könyvtártani gyüjteménytől (02)	42	«
a Bibliophil gyüjteménytől (09)	264	«
a Kézikönyvtártól (K)	199	«
a Térképgyüjteménytől (T)	6	«
a Szüry-gyüjteménytől (Sz)	613	«

Levonatott 43.002 darab cédula. A katalóguscédulák berakását az előző évekhez hasonlóan ez évben is a katalogizáló osztály végezte. Berakott az osztály a szakkatalógusba 13.143, a betűrendes katalógusba 23.622, a földrajzi katalógusba 6237 darab cédulát.

A folyó évben az osztály a Szüry-anyag katalogizálását is végezte. Feldolgozásra került 571 mű 1753 darab katalóguscédulával.

A katalogizáló osztályt *Koch* Lajos könyvtári felügyelő vezette. Beosztott tisztviselők: *Gálné Friedrich* Sarolta dr. könyvtári tiszt, dr. *Jajczay* Jánosné c. könyvtári tiszt, dr. *Hofhauser* Margit és *Takács* Elvira könyvtári gyakornokok, *Epres* Teréz kezelőnő.

Könyvkötő-osztály. Bár a háború okozta zavarok miatt hiányosan érkezett napilapokat és folyóiratokat — a hiányok pótlásáig — kötetlenül raktároztuk el, a központ által vásárolt anyagból, folyóiratokból és napilapokból mégis 533 kötettel többet adtunk kötésre, mint az előző évben.

Minőség szerint: 39 darab félbőrkötés, 13 darab egészvászonkötés, 1853 darab félvászonkötés, 14 darab papírkötés és 267 darab kartonkötés, összesen tehát: 2186 darab kötés készült.

Fiókközpontunk 730 kötetet félvászonba, 129 darabot kartonba köttetett.

A Budapesti Gyüjtemény 518 kötete a szokásos bőr-, félbőr-, pergamen- vagy antik-papírkötést kapta.

A jelentés évében tehát kötésre került:

Központi anyagból	2.186 kötet
Fiókközpontból	859 «
Budapesti Gyüjteményből	518 «
Összesen	3.563 kötet.

A könyvek kötését a Székesfővárosi Házinyomdán és Iparrajziskolán kívül, Erdődy Ferenc és Ács Géza könyvkötőmesterek műhelyei végezték.

A *házikönyvkötészet* működése a jelentés évében is kedvező volt. A fiókkönyvtári könyvek javításánál, a mult évi 11.082 darabbal szemben 13.052 darab, azaz 1970 darabbal, a katalóguscédulák sokszorosításánál a mult évi 34.095 darabbal szemben 53.240 darab, azaz 19.145 darabbal több készült. A házikönyvkötészet készítette el a metszetekhez való passepartout-kat és a katalóguscédulák sokszorosítását is végezte.

A házikönyvkötészetben a jelentés évében 1 vezető, 6 segéd és 2 munkásnő volt alkalmazva.

Munkateljesítménye a következő volt:

	A központnak készült			A fiókoknak készült		
	drb	á	összesen	drb	á	összesen
	pengő értékben					
Új kötés	27	3·—	81·—	3	3·—	9·—
Téka	112	—·40	44·80	—	—	—
Aranyozás	5.298	—·30	1.589·40	3.546	—·10	354·60
Táskázás	959	—·10	95·90	9.606	—·10	960·60
Javítás	452	2·—	904·—	13.052	1·20	15.662·40
Dobozok	466	1·85	862·10	10	1·85	18·50
Indikátor	—	—	—	7.638	—·10	763·80
Választólap	1.319	—·10	131·90	500	—·10	50·—
Felirat	9	—·50	4·50	27	—·50	13·50
Mappa	12	2·50	30·—	12	2·50	30·—
Írómappa	3	2·50	7·50	4	2·50	10·—
Papírvágás	14 nap	7·68	107·52	—	—	—
Táska fiókok részére	—	—	—	1.750	—·10	175·—
Kusztosz	—	—	—	461	—·10	46·10
Évkönyv és kiadványok csomagolása	476	—·25	119·—	—	—	—
Sokszorosítás	53.240	—	—	—	—	—
Antik-kötés (Szüry)	105	2·—	210·—	—	—	—
Passepartout	88	2·50	220·—	—	—	—
Könyvalakú doboz	58	5·—	290·—	—	—	—
Összesen			4,697·62			18,093·50

Tehát 22.791.12 pengő értékű munkát végzett a házikönyvkötészet, míg összes költsége volt :

Személyzet fizetése	15.164·34 P
Felhasznált anyag ára	2.363·63 »
Gáz, villany	1.500·— »
Összesen	19.027.97 P

A könyvkötőosztály vezetője *Lesskó* Béla könyvtári felügyelő, beosztva *Graser* Lajos könyvtári főtiszt. A házikönyvkötészetet *Varga* István irodatiszt vezeti.

Reference-osztály. A bibliográfiai tanácsadáson kívül az osztály feladata a nyilvános szolgálat (könyvkölcsönzés, könyv- és folyóiratolvasótermek) ellátása és irányítása, a katalógusok nyilvántartása és elkopott céduláinak újakkal való pótlása, a könyv-, folyóirat- és újságraktár szolgálatának ellátása és ellenőrzése.

A szorosan vett *reference-osztály* munkáját mindenkor a közönség érdeklődése szabja meg. A könyvtár látogatóinak érdeklődése a jelentés évében a következő fő tárgykörök felé irányult :

A keleti országrészek visszatérésével kapcsolatban Erdély gazdasági, kulturális és nemzetiségi kérdései. Ezek a kérdések már jóval a második bécsi döntést megelőző időben felszínre kerültek s az olvasók érdeklődése szinte lankadatlanul tartott egész éven át. Ha nem is ilyen mértékben, de szintén erősen foglalkoztatta közönségünket a közellátás, nyersanyaggazdálkodás, legkisebb gazdasági és ipari munkabérek, a társulati és tantiemadó reformjának kérdése. A kulturális, jogi, szociális és egyéb kérdések közül főleg a tankötelezettség újabb szabályozása és a 8 osztályú népiskola kiterjesztésének kérdése, a rehabilitáció és az éveleji katasztrofális árvíz kapcsán az árvízvédelem kérdése foglalkoztatta az olvasóközönséget. Még mindig sokan keresik fel könyvtárunkat világháborus szereplésüket igazoló adatok kikutatása céljából.

A székesfővárosi népművelési bizottság és egyes iskolák az elmult évben is többször keresték fel könyvtárunkat csoportos tanulmányi látogatások során. Az ősz folyamán különösen sok erdélyi látogatónk volt.

Több esetben adtunk vidéki könyvtáraknak írásban is bibliográfiai tanácsot s mind budapesti, mind vidéki könyvtárosok több ízben tanulmányozták a könyvtár berendezését és rendszerét.

A jelentés évében különösen nehéz munkára tekintenek vissza a kölcsönző osztály tisztviselői. Szénhiány miatt kénytelenek voltunk a fűtést korlátozni, mégpedig olymódon, hogy január 24-től 4 napon át teljesen fűtetlen helyiségben végezték munkájukat az osztály tisztviselői és a raktári altisztek, majd január 29-től március 25-ig pedig alig fűtött helyiségben (10—12° C.) csak délelőtt folyt a kölcsönzés, anélkül, hogy kölcsönzési statisztikánk lényeges csökkenést mutatna. Február és március hónapokban az ünnep- és vasárnapi ügyeletes szolgálat a szénmegtakarítás céljából szünetelt.

Az év folyamán beiratkozott kölcsönzők száma 2001 volt, akik 21.749 esetben 46.951 kötet könyvet kölcsönöztek ki. Július hónapban a kölcsönzés szünetelt.

A szénhiány miatti kényszerszünet az olvasótermi szolgálatban is erős zavarokat okozott. Január 24-től 4 napon át az olvasóteremi szolgálat teljesen szünetelt, egyébként január 29 és március 25-e között alig fűtött helyiségben (10—12° C.) csak délelőtt volt az olvasóterem nyitva. Ünnep- és vasárnapokon az olvasóterem február és március hónapokban szintén zárva volt. A kényszerszünetek az olvasótermi statisztikát már lényegesen befolyásolták. Az újonnan beírt olvasók száma 1698 volt, akik 50.496 esetben 129.826 kötetet használtak.

A nagyarányú katonai behívások következtében a polgármester úr júliusban beszüntette a szabadságolásokat s így a rendesnél nagyobb számú tisztviselő állott rendelkezésre a nyári raktárrevizió végrehajtására, amit alaposan ki is használtunk. A helynaplók és indikátorok alapján a 10.000-től—93.000-ig terjedő monografikus raktári anyagról pontos hiányjegyzéken kívül megállapítottuk és jegyzékbe foglaltuk a több példányban meglévő munkákat is és az előző évben felvett hiányjegyzék alapján megállapítottuk az egy év folyamán keletkezett hiányt. Ugyancsak a nyári szünet alatt csaknem az egész raktári anyagot átrendeztük s ezzel kapcsolatosan a 01 és 02 gyüjtemény, valamint az »A« gyüjtemény egy része számára új raktári helyiséget biztosítottunk.

A katalóguscédula-javítás során 5969 elrongyolódott vagy olvashatatlanná vált katalóguscédulát gépeltünk újra és pótoltunk a szak- és betűrendes-katalógusban.

Az osztály vezetője: dr. *Vavrinecz* Dezső főkönyvtáros, helyettesei: dr. vitéz *Homa* Gyula és dr. *Witzmann* Gyula főkönyvtárosok. Az állandó délutáni referenceszolgálatot dr. *Könyves-Tóth* Kálmán, dr. *Németh* Endre és dr. *Szász* Béla könyvtárosok, dr. *Chirke* Géza segédkönyvtáros, *Zajti* Ferenc és dr. *Jajczay* János könyvtári felügyelők látták el.

Beosztott tisztviselők a kölcsönzőben: dr. *Kalmár* Gyula és dr. *Baán* Kálmán segédkönyvtárosok, vitéz *Szabó* Ernő irodatiszt és *Schwertner* Gábor könyvtári gyakornok. Az olvasóteremben: dr. ifj. *Szász* Károly könyvtáros, *Rózsa* József és dr. *Ugrik* Erzsébet könyvtártisztek. A folyóiratteremben: dr. *Lamatsch* Sándor könyvtáros és dr. *Seregély* Emma könyvtártiszt. A központi nyilvános szolgálat raktárellenőrzési és pénzkezelési munkakörében: *Kondorosi* Sándor és *Fekete* András könyvtári főtisztek. Katalóguscédulajavítást végeztek vitéz *Tardos* Géza irodafőtiszt, *Pesenyánszki* Mária és dr. *Sárkány* Sándorné könyvtári gyakornokok.

Kézikönyvtár. E gyüjtemény természete hozza magával, hogy az elavulás veszélye itt a legnagyobb, ezért anyaga állandó felfrissítést, kiegészítést igényel.

Kézikönyvtárunk fejlesztése a jelentés évében is örvendetes mértékben folytatódott. Új beszerzésünk 199 kötet az előző év 159 kötetével szemben. A raktárba áthelyeztünk a kézikönyvtárból kivont 47 kötetet. A teljes állomány az év végén 3990 kötet. A katalogizáló osztálytól a kézikönyvtár külön katalógusához 300 új cédulát vettünk át, amiből 126 a betűrendes, 174 cédula pedig a szakrendi anyaghoz tartozik.

A gyüjtemény új anyagának kiemelkedő jelentőségű gyarapodása az Enciclopedia Italiana 36 kötetes új monumentális kiadása.

A Kézikönyvtár évi szaporulatának elhelyezése egyre nehezebb, mivel aránylag kevés a férőhely, a mind több teret betöltő katalógusállványok miatt. Az új anyag elhelyezésének biztosítását szolgálja az állandó évközi revizió is, amelynek során a régebbi anyagot rendszeresen áthelyezzük a raktárba.

Az ellenőrzés és a belső kezelés tökéletesbítése céljából a kézikönyvtár nyilvántartását új alapokra helyeztük. Külön nyilvántartókönyveket létesítettünk ebben az évben (gyarapodási, katalogizálási, áthelyezés-selejtezési, kimutatások), amelyeknek az a céljuk, hogy a gyüjtemény anyagának útját rögzítsék s az egyes mozzanatokat regisztrálják. Kézikönyvtári naplót is rendszeresítettünk, amely a már bedolgozott könyvek osztályközi belső használatáról ad felvilágosítást.

A gyüjtemény vezetője vitéz dr. *Homa* Gyula főkönyvtáros, helyettese öthónapos katonai szolgálata alatt dr. *Németh* Endre könyvtáros volt. A kézikönyvtári munkálatokban *Kondorosi* Sándor könyvtári főtiszt, *Rózsa* József és dr. *Ugrik* Erzsébet könyvtártisztek vettek részt.

Folyóiratosztály. Az 1940. évben 495 folyóirat és 35 napilap járt a könyvtár központja számára.

Előfizetés útján	360
Tagsági járulékképen	31
Ajándékképen	119
Cserébe	14
Kötelespéldány	6
	530

Az esztendő folyamán 13.716 alkalommal adott ki használatra az osztály folyóiratot. Esetenkint átlag háromféle folyóirat olvasását véve számításba, a forgalmat legkevesebb 41.148 példányra becsüljük. Az olvasók száma januárban érte el a maximumot, heti 483 olvasóval, a minimumot pedig augusztusban 184 olvasóval egy héten.

Kötésre küldött az osztály ebben az évben 722 kötetnyi folyóiratot és napilapot.

A közönség érdeklődése az idén is az általános és a politikai folyóiratok felé irányult.

A 495 folyóirat a következőképen oszlott meg :

Nyelvek szerint :

Magyar	275	Olasz	12
Német	134	Svéd	2
Angol	36	Többnyelvű	2
Francia	30	Egyéb	4

Ezenkívül : 24 magyar, 7 német, 2 angol, 1 francia és 1 olasz napilap.

Szakok szerint :

Általános folyóirat	75	Természettudomány	17
Közgazdaság	55	Irodalom	15
Közigazgatás. Honvédelem	46	Bölcselet. Lélektan	14
Jogtudomány	33	Statisztika	14
Szociálpolitika. Népjólét	29	Technika	13
Politika	26	Közoktatás. Közművelődés	12
Művészet	24	Társadalomtudomány. Szociológia	11
Orvostudomány. Közegészségügy	23	Nyelvtudomány	9
Vallás. Egyház	23	Színház. Játék. Sport	8
Könyvészet. Könyvtártan	22	Néprajz	7
Történelem. Földrajz	19		

Bár a folyóiratok mennyisége még nem mutat különösebb változást az előző évi kimutatással szemben, a látogatottság és a forgalom további csökkenése már a nagy világégés okozta válságos helyzetre mutat. A háborus viszonyok következtében különösen 1940 június óta sok külföldi — különösen francia és angol — folyóirat postai szállítása, késedelmessé, illetőleg lehetetlenné vált. Így könyvtárunk 41 megrendelt folyóiratot illetve napilapot volt kénytelen részben vagy egészben nélkülözni.

A fiókok számára 90 féle folyóirat és napilap 258 példányban járt. (L. »A Fővárosi Könyvtár Kurrens folyóiratainak és napilapjainak jegyzéke 1940.« c. mellékletet.)

Fiókkönyvtárak. a) *Fiókközpont.* Az 1940. év folyamán a Fiókközpont összesen 12.459 kötet könyvvel gyarapodott. Ebből 3025 felnőtt ismeretterjesztő, 8222 felnőtt szépirodalmi, 188 ifjúsági ismeretterjesztő és 1024 ifjúsági szépirodalmi kötet volt.

A Rákosi könyvtárból 1305 kötetet kapott a Fiókközpont. Ebből iktattunk 724 kötetet, a Szüry-gyüjteménybe 128-at, a Központba 92 kötetet helyeztünk át; selejtbe küldtünk 361 kötetet.

A fiókközpont 12.118 művet iktatott, 9941 katalóguscédulát készített, 14.236 leltárlapot, 10.020 könyvkártyát írt és 3016 könyvet osztályozott. Kiselejtezett 933 kötetet, áthelyezett 261 kötetet.

A fiókok 32.867 kötetet küldtek be a Fiókközpontba. Fiókok szerint részletezve:

	Áthelyezés	Javítás	Selejt	Összesen
1. számú fiók beküldött	3.576	1.508	862	5.946
2. « « «	231	4.462	9.172	13.865
3. « « «	204	753	76	1.033
4. « « «	—	16	—	16
5. « « «	290	297	42	629
6. « « «	—	1.791	363	2.154
7. « « «	20	461	564	1.045
8. « « «	397	859	215	1.471
9. « « «	—	1.164	318	1.482
10. « « «	33	1.922	240	2.195
11. « « «	34	352	411	797
12. « « «	—	721	179	900
14. « « «	270	1.064	—	1.334
Összesen	5.055	15.370	12.442	32.867

A Fiókközpont a fiókkönyvtárakba összesen 24.623 kötetet küldött ki. Gyarapodás volt 12.459 kötet. Ebből 10.500 kötetet a fiókok kaptak, 1959 pedig a Fiókközpont raktárába került. A fiókok a Fiókközpont raktárából 1.428 kötetet és ezenkívül 12.695 kötet javított könyvet is kaptak. Ez fiókok szerint részletezve:

	Új	Javított	Összesen
1. számú fiók kapott	878	771	1.649
2. « « «	3.774	3.992	7.766
3. « « «	617	417	1.034
4. « « «	73	16	89
5. « « «	312	231	543
6. « « «	1.258	2.039	3.297
7. « « «	432	719	1.151
8. « « «	943	967	1.910
9. « « «	752	882	1.634
10. « « «	1.054	1.054	2.108
11. « « «	494	211	705
12. « « «	322	636	958
14. « « «	1.019	760	1.779
Összesen	11.928	12.695	24.623

A Fiókközpont anyagából 1940-ben hivatalos megkeresés alapján a Polgármester úr engedélyével a következő intézményeknek adományoztunk selejtkönyveket:

Ferencrendi Egyházközség	200 darab
Mátyásföldi Polgári Iskola	250 «
Bonyhádi Főgimnázium	350 «
VII. ker. Levente-Otthon	600 «
Szent Alajos Fiúnevelő Intézet	680 «
Szent Margit Nevelőintézet	520 «
Szent Lujza Intézet	250 «
Szociális Missziótársulat Fogházmisszió Szakosztálya	250 «
Kőszegi Kath. Plébánia	200 «
IX. kerületi Kath. Plébánia	310 «
Assisi Szent Ferenc Egyházközség	300 «
Zsarnói r. k. Elemi Iskola	140 «
Óbudai E. M. Sz. O.	300 «
Összesen	4.350 darab.

A fiókkönyvtárak központi irányításának élén dr. *Szentkúty* Pál könyvtári főfelügyelő állott. A Fiókközpontot *Tuczentaller* Luiza könyvtári főtiszt vezette. Beosztott tisztviselők dr. vitéz *Barcsay* Andrásné könyvtári tud. gyakornok, dr. *Nagy* Ilona és *Dede* Károlyné könyvtári középfokú gyakornokok.

b) *Fiókok.* A jelentés évében gondoskodnunk kellett 2. sz. fiókkönyvtárunk elhelyezéséről. Ez a fiók Almássy-téri saját épületében működött 1914 óta. Az alápincézetlen épület a sok évi használat következtében összeomlással fenyegetett. Az olvasóközönség kedvéért a város ugyane körzetében kellett új helyiséget keresnünk a fiókkönyvtár számára. Az Erzsébet-körút 5. sz. ház első emeletét béreltük ki erre a célra. A fiókkönyvtár április hó 1-én beszüntette üzemét és július hó 11-én nyílt meg újra, új helyén a közönség számára. Ez idő alatt teljesen reorganizáltuk ezt a fiókkönyvtárat: könyvanyagát felfrissítettük, berendezését felújítottuk s átalakítottuk, leltárait egyeztettük s az elhasznált könyvek nagy tömegét kiselejteztük. A fiókkönyvtár új helyiségében azonnal hatalmas forgalommal kezdte működését s a hozzá fűzött várakozásoknak mindenben megfelelt. A jelentés éve végére a tagok létszáma elérte a 2500-at s így már meg is haladta a tagok régi számát. A könyvforgalom a három havi kiesés ellenére alig csökkent. A közönség ugyanolyan szeretettel karolta föl ezt a fiókkönyvtárat is, mint egyéb közművelődési könyvtári intézményünket.

A többi fiókkönyvtár zavartalanul működött a jelentés évében. A lassú emelkedés a könyvek használatában, fiókkönyvtárak befogadóképességének korlátozottsága miatt, sajnos nem gyorsítható, sőt nem is állandósítható. Sem a személyzet, sem a könyvanyag, sem a rendelkezésre álló hely nem elegendő ahhoz, hogy

a fiókkönyvtárak növeljék forgalmukat, pedig a közönség tódulásában nem volna hiány. Ezen a helyzeten csak a fiókkönyvtárak szaporítása segíthetne gyökeresen. Erre azonban, sajnos, a mai viszonyok között alig van lehetőség. Be kell tehát érnünk azzal, ha változatlanul fenntarthatjuk fiókkönyvtáraink mai forgalmát.

A fiókkönyvtárakban a következő tisztviselők teljesítettek szolgálatot:

1. sz. fiók. Vezető: *Vértesy* József könyvtári főtiszt. Beosztott tisztviselők: dr. *Bánrévy* Györgyné könyvtári tud. gyakornok, dr. *Wessetzky* Vilmos könyvtári középfokú gyakornok és *Ábrányi* Boldizsár napidíjas hivatalnok.

2. sz. fiók. Vezető: dr. *Hanskarl* Erzsébet könyvtári tiszt. Beosztott tisztviselők: *Kardos* Ilona könyvtári tiszt, *Schön* Lajosné könyvtári középfokú gyakornok és *Gétzy* József napidíjas kisegítő munkaerő.

3. sz. fiók. Vezető: *Zsák* Wilfrid könyvtári főtiszt. Beosztott tisztviselő: *Reichel* Ferenc irodatiszt.

4. sz. fiók. Vezető: *Bánhegyi* Mária.

5.sz. fiók. Vezető: *Dörgey* Sándor könyvtári főtiszt.

6. sz. fiók. Vezető: *Wesselényi* Emilné könyvtári főtiszt. Beosztott tisztviselők: *Kolozsváry* Géza könyvtári főtiszt és dr. *Schöner* Magda könyvtári tiszt.

7. sz. fiók. Vezető: dr. *Romhányi* Károly könyvtári tiszt. Beosztott tisztviselők: *Stark* János könyvtári tiszt és dr. *Tichler* János könyvtári tud. gyakornok.

8. sz. fiók. Vezető: *Guckler* Ottó könyvtári főtiszt. Beosztott tisztviselők: *Csöppüs* Béla könyvtári tiszt, *Guckler* Ottóné kezelőnő és dr. *Pilinyi* László könyvtári középfokú gyakornok.

9. sz. fiók. Vezető: dr. *Fort* Sándor könyvtári főtiszt. Beosztott tisztviselők: *Schönviszky* László könyvtári főtiszt, *Murai* Lujza kezelőnő, *Rados* Dezső kezelő és *Tiry* László könyvtári középfokú gyakornok.

10. sz. fiók. Vezető: *Leitgib* János könyvtári felügyelő. Beosztott tisztviselők: *Pettykó* Erzsébet kezelőtiszt, *Berczel* Kornélia könyvtári tiszt, dr. *Gáborszabó* Józsefné id. hivatalnok és *Krudy* Gyula könyvtári közpfokú gyakornok.

11. sz. fiók. Vezető: dr. *Gyurkovics* Tiborné könyvtári tiszt. Beosztott tisztviselők: *Tarján* Rezsőné könyvtári tiszt, *Deák* Tivadarné napidíjas hivatalnok.

12. sz. fiók. Vezető: *Scheiling* Istvánné kezelőnő.

14. sz. fiók. Vezető: *Karl* Erzsébet könyvtári tiszt. Beosztott tisztviselők: *Kelemen* László és dr. *Ágotai* Lajos könyvtári középfokú gyakornokok.

Könyvtári segédhivatal. A hivatal feladata a könyvtári irattár kezelése, az ügyiratok iktatása és kiadása, a pénzforgalom lebonyolítása, előlegek elszámolása, megrendelőlevelek kiállítása, a napi posta feldolgozása, a személyzeti nyilvántartás vezetése, irodaszerek, nyomtatványok beszerzése és kiadása, házinyomdai megrendelések elkészítése és nyilvántartása. Ugyancsak a hivatal látja el a Könyvtár központi épületének és a fiókkönyvtárak helyiségeinek gondnoki teendőit. (Épületfenntartás, berendezés gondozása és kiegészítése, takarítás stb.) A gondnoki teendők közé tartozik az altiszti személyzet beosztása és munkájának felügyelete.

Az 1940. évben iktatott ügyiratok száma 1308, a postaforgalom 5349 darab volt. Kiállított megrendelőlevelek száma 318, Házinyomdai rendelések száma 58 darab volt.

Az Irattár fölépítése a könyvtári decimális szakrendszert követi a különleges könyvtári igényeknek megfelelő módosításokkal. A napi munka és a folyó ügydarabok azonnali elintézése mellett állandóan folyik a régi ügyiratoknak e rendszerbe való bedolgozása. 1931-től 1940-ig bezárólag 4532 darab ügyiratot dolgozott fel a segédhivatal, ezzel egyidejűleg a betűrendes mutató számára 5580 darab katalóguscédula készült el.

A segédhivatal vezetője: *Bor* Dezső segédhivatali főigazgató. Beosztott tisztviselők: vitéz *Tardos* Géza és *Soós* József irodafőtisztek, *Liffa* László irodatisztgondnok és *Rados* Ottóné *Rátz* Margit kezelőnő.

A Könyvtárba beosztott altisztek száma 22, a takarítónők száma 13.

Enyvvári Jenő
könyvtári igazgató.

1. Függelék.

A KÖNYVTÁR KÖLTSÉGVETÉSE 1939-BEN ÉS 1940-BEN

Bibliotheksvoranschläge für die Jahre 1939 und 1940.

	1940			1939		
	Központ *Zentrale*	Fiókok *Zweigstellen*	Együtt *Zusammen*	Központ *Zentrale*	Fiókok *Zweigstellen*	Együtt *Zusammen*
	Pengő			Pengő		
I. KIADÁSOK *Ausgaben*						
Személyi kiadások ..... *Besoldungen*	464.135		464.135	438.209		438.209
Munkabérek ..... *Arbeitslöhne*	21.350		21.350	19.350		19.350
Házbér ..... *Miete*	26.390		26.390	26.390		26.390
Épületfenntart., fűtés, világítás stb. *Erhaltung der Gebäude, Heizung, Beleuchtung etc.*	49.580		49.580	38.304		38.304
Könyvbeszerzés ..... *Bücheranschaffung*	124.600		124.600	117.000		117.000
Könyvkötés ..... *Büchereinbände*	19.190		19.190	19.190		19.190
Katalógusok, Évkönyv nyomása *Katalogdruck, Jahrbuch*	12.600		12.600	12.600		12.600
Különféle dologi kiadások ..... *Verschiedene sachliche Ausgaben*	26.340		26.340	23.475		23.475
Rendkívüli szükséglet ..... *Ausserordentliche Ausgaben*	19.400		19.400	—		—
Összesen ..... *Insgesamt*	763.585		763.585	694.518		694.518
II. BEVÉTELEK ..... *Einnahmen*	5.100	33.800	38.900	5.100	33.800	38.900

2. Függelék.

A KÖNYVTÁR 1940. ÉVI ZÁRSZÁMADÁSA

Schlussrechnung 1940

Tárgy	Központ és Fiókok *Zentrale und Zweigstellen*	A zárszámadás eredménye az előirányzatnál több (+) vagy kevesebb (—)
	Pengő	
I. KIADÁSOK *Ausgaben*		
Személyi kiadások *Besoldungen*	469.341	+5.206
Munkabérek *Arbeitslöhne*	24.212	+2.862
Házbér *Miete*	25.913	— 477
Épületfenntartás, fűtés, világítás stb. *Erhaltung der Gebäude, Heizung, Beleuchtung etc.*	54.678	+5.098
Könyvbeszerzés *Bücheranschaffung*	120.799	—3.801
Könyvkötés *Büchereinbände*	14.256	—4.934
Katalógusok, Évkönyv nyomása *Katalogdruck, Jahrbuch*	16.074	+3.474
Különféle dologi kiadások *Verschiedene sachliche Ausgaben*	32.188	+5.848
Rendkívüli szükséglet *Ausserordentliche Ausgaben*	19.020	— 380
Összesen *Insgesamt*	776.481	+12.896
II. BEVÉTELEK *Einnahmen*	37.001	—1.899

3. Függelék.

KIMUTATÁS A KÖNYVTÁR 1940. ÉVI BEVÉTELEIRŐL

Ausweis über die Einnahmen d. Bibliothek 1940.

	Könyvtárhasználati díj	Intésdíj	Vegyesek[1])	Összesen
	P e n g ő			
Központ	3.386·25	662·95	360·—	4.409·20
1. sz. fiók	4.120·50	545·40	96·—	4.761·90
2. « «	2.221·—	311·10	336·—	2.868·10
3. « «	588·—	190·80	[2]) 630·—	1.408·80
4. « «	—	—	—	—
5. « «	—	74·90	45·—	119·90
6. « «	3.427·—	1.191·90	222·—	4.840·90
7. « «	1.305·—	108·54	240·—	1.653·54
8. « «	2.304·40	496·—	49·—	2.849·40
9. « «	3.042·—	733·50	480·—	4.255·50
10. « «	2.932·—	67·90	90·—	3.089·90
11. « «	3.101·—	791·70	99·90	3.992·60
12. « «	1.005·40	291·60	40·—	1.337·—
14. « «	1.112·—	301·90	—	1.413·90
Fiókok összesen ...	25.158·30	5.105·24	2.327·90	32.591·44
Mindösszesen	28.544·55	5.768·19	2.687·90	37.000·64

[1]) Ez a rovat az újból kiadott »Útmutató« eladási árát foglalja magában. — [2]) Ebből 600·— P Szörény-utcai fiókkönyvtárunk helyisége bérének visszatérítése.

. F üggelék.

A GYARAPODÁS KIMUTATÁSA SZÁRMAZÁS SZERINT, 1939—1940.

Zuwachsstatistik nach der Herkunft der Bücher.

Származás *Herkunft*	1940			1939		
	Központ *Zentrale*	Fiókok *Zweigstellen*	Összesen *Zusammen*	Központ *Zentrale*	Fiókok *Zweigstellen*	Összesen *Zusammen*
	darab — *Stücke*			darab — *Stücke*		
1. Kötelespéldány *Pflichtexemplare*	175	—	175	170	—	170
2. Ajándék és csere *Schenkung u. Tausch*	2.904	—	2.904	2.021	—	2.021
3. Vétel *Kauf*	5.194	12.459	17.653	5.254	12.445	17.699
Összesen *Zusammen*	8.273	12.459	20.732	7.445	12.445	19.890

5. Függelék.

A GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA NYELVEK SZERINT, 1939—1940.
Zuwachsstatistik nach Sprachen

Nyelv *Sprache*	1940						1939					
	Központ *Zentrale*		Fiókok *Zweigstellen*		Összesen *Zusammen*		Központ *Zentrale*		Fiókok *Zweigstellen*		Összesen *Zusammen*	
	darab	%	darab	%	darab	%	darab	%	darab	%	darab	%
1. Magyar *Ungarisch*	4.362	52·7	11.304	90·7	15.666	75·6	3.377	45·4	11.323	91·0	14.700	73·9
2. Német *Deutsch*	2.431	29·4	778	6·2	3.209	15·5	2.503	33·6	745	6·0	3.248	16·3
3. Francia *Französisch*	345	4·2	122	1·0	467	2·3	443	5·9	116	0·9	559	2·8
4. Angol *Englisch*	331	4·0	233	1·9	564	2·7	377	5·1	217	1·7	594	3·0
5. Olasz *Italienisch*	389	4·7	14	0·1	403	1·9	98	1·3	22	0·2	120	0·6
6. Egyéb *Sonstiges*	285	3·4	8	0·1	293	1·4	243	3·3	22	0·2	265	1·4
7. Többnyelvű *Mehrsprachig*	130	1·6	—	—	130	0·6	404	5·4	—	—	404	2·0
Összesen *Zusammen*	8.273	100·0	12.459	100·0	20.732	100·0	7.445	100·0	12.445	100·0	19.890	100·0

6. Függelék.

A GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA SZAKOK SZERINT, 1939—1940.
Zuwachsstatistik nach Klassen

	1940						1939					
	Központ *Zentrale*		Fiókok *Zweigstellen*		Összesen *Zusammen*		Központ *Zentrale*		Fiókok *Zweigstellen*		Összesen *Zusammen*	
	darab	%	darab	%	darab	%	darab	%	darab	%	darab	%
0 Általános művek	639	7·7	97	0·8	736	3·6	701	9·4	66	0·5	767	3·8
1 Bölcselet	393	4·8	55	0·4	448	2·2	273	3·7	69	0·6	342	1·7
2 Vallás. Egyház	440	5·3	70	0·6	510	2·5	344	4·6	49	0·4	393	2·0
3 *Társadalmi tudományok*	*2.658*	*32·1*	*555*	*4·5*	*3.213*	*15·5*	*2.919*	*39·2*	*660*	*5·3*	*3.579*	*18·0*
Ebből:												
30 Szociológia	287	3·5	270	2·2	557	2·7	343	4·6	350	2·8	693	3·5
31 Statisztika, demológia	113	1·4	—	—	113	0·5	146	2·0	8	0·1	154	0·8
32 Politika	606	7·3	52	0·4	658	3·2	519	7·0	50	0·4	569	2·8
33 Szociálpolitika ...	80	0·9	9	0·1	89	0·4	108	1·4	11	0·1	119	0·6
34 Jog	370	4·5	2	0·0	372	1·8	425	5·7	19	0·2	444	2·2
35 Közigazgatás	230	2·8	83	0·7	313	1·5	284	3·8	94	0·7	378	1·9
36 Társadalmi tevékenység	26	0·3	3	0·0	29	0·1	74	1·0	2	0·0	76	0·4
37 Nevelés, oktatás .	297	3·6	57	0·5	354	1·7	381	5·1	36	0·3	417	2·1
38 Közgazdaság	539	6·5	54	0·4	593	2·9	602	8·1	52	0·4	654	3·3
39 Néprajz	110	1·3	25	0·2	135	0·7	37	0·5	38	0·3	75	0·4
4 Nyelvészet	123	1·5	50	0·4	173	0·8	91	1·2	82	0·7	173	0·9
5 Természettudomány ...	198	2·4	208	1·7	406	1·9	187	2·5	232	1·9	419	2·1
6 Alkalmazott tudományok	324	3·9	128	1·0	452	2·2	319	4·3	262	2·1	581	2·9
7 Művészet	765	9·3	280	2·2	1.045	5·0	575	7·7	362	2·9	937	4·7
8 Szépirodalom	*1.324*	*16·0*	*10.078*	*80·9*	*11.402*	*55·0*	*412*	*5·5*	*9.566*	*76·8*	*9.978*	*50·2*
Ebből:												
809 Irodalomtörténet..	92	1·1	236	1·1	328	1·6	24	0·3	251	2·0	275	1·4
9 Történelem	841	10·2	216	1·7	1.057	5·1	1.060	14·3	213	1·7	1.273	6·4
91 Földrajz	244	2·9	345	2·8	589	2·8	233	3·1	460	3·7	693	3·5
92 Életrajzok	324	3·9	377	3·0	701	3·4	331	4·5	424	3·4	755	3·8
Mindössze .... *Insgesamt*	**8.273**	**100·0**	**12.459**	**100·0**	**20.732**	**100·0**	**7.445**	**100·0**	**12.445**	**100·0**	**19.890**	**100·0**

7. Függelék.

A KÖNYVTÁR KÖLCSÖNZŐINEK FOGLALKOZÁSI STATISZTIKÁJA, 1940.

Berufsstatistik der Bibliotheksbenützer

	Tudományos központ	1. számú fiók	2. számú fiók	3. számú fiók	4. számú fiók	5. számú fiók	6. számú fiók	7. számú fiók	8. számú fiók	9. számú fiók	10. számú fiók	11. számú fiók	12. számú fiók	14. számú fiók	Összesen
Egyetemi tanár	30	11	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	45
Író, művész	134	32	17	7	2	—	23	8	5	19	48	19	1	—	315
Köztisztviselő	256	271	126	72	14	22	323	86	159	246	225	342	144	—	2.286
Szabadfoglalkozású (ügyvéd, orvos, mérnök)	153	60	38	6	2	4	52	18	43	48	81	56	3	—	564
Tanszemélyzet	210	181	59	65	2	5	126	37	95	131	83	186	62	7	1.249
Katonatiszt	34	34	8	7	—	—	35	2	5	27	11	55	3	—	221
Iparos, kereskedő	32	63	56	12	13	5	38	13	74	47	1	43	22	—	479
Magántisztviselő	223	124	198	42	5	21	203	134	255	237	235	148	88	—	1.913
Bérmunkás és ker. alk.	113	335	502	66	2	36	110	289	521	414	411	107	128	5	3.039
Főiskolai hallgató	678	440	121	13	1	4	175	25	45	228	220	167	31	—	2.148
Középiskolai tanuló	—	—	877	50	4	186	587	250	122	668	572	310	151	894	4.671
Szakiskolai és polgári iskolai tanuló	31	34	375	330	2	90	133	513	158	68	311	126	6	522	2.699
Elemi iskolai tanuló	—	—	161	169	—	38	78	67	84	—	—	—	—	89	686
Tanonc	21	30	163	15	—	5	34	89	13	121	259	25	30	62	867
Háztartásbeli	54	211	178	81	—	41	357	149	347	239	254	439	110	15	2.475
Altiszt (állami, fővárosi, üzemi)	8	25	23	25	—	32	12	91	70	47	36	34	24	—	427
Egyéb	24	58	68	—	30	14	67	67	16	17	54	20	14	30	479
Összesen ...	2.001	1.909	2.970	960	77	503	2.353	1.838	2.012	2.558	2.861	2.080	817	1.624	24.563

8. Függelék.

A KÖZPONT SZÁMÁRA AJÁNDÉKKÉPEN JÁRÓ FOLYÓIRATOK JEGYZÉKE, 1940.

Verzeichnis der geschenkweise überlassenen Zeitschriften

Állatorvosi Lapok
American Journal of International Law
Annales Historiques
Anya- és csecsemővédelem
Autósok és Motorosok Lapja
Bányászati és Kohászati Lapok
Baromfitenyésztők Lapja
Békésvármegye Hivatalos Lapja
Berliner Monatshefte
Bibliografia Fascista
Bibliographie d. Deutschtums im Ausland
Botanikai Közlemények
Budapest Jogszabályai
Budapest Szfőv. Elektromos Művei Szemle
Budapest Szfőv. Gázművei Lapszemléje
Budapest Szfőv. Közlekedési R.-T. Közlönye
Budapest Szfőv. Vízműveinek Lapszemléje
Budavidéki Hirlap
Bulgarische Wochenschau
Bulletin of the New York Public Library
Corriere del Danubio
Danubian Review
Debreceni Protestáns Lap
Deutschland
Deutsche Allgemeine Zeitung
Documenti
Donaukurier
Ekonomisk Tidskrift
Előre
Emericana
Erdélyi Szemle
Esprit International
Etudes Sociales
Fiatal Magyarság
Firenze
Fogorvosi Szemle
Fogtechnikai Szemle
Független Ujság (Kolozsvár)
Független Ujság (Újpest)
Gazdasági Kurir
Gazette de Hongrie
Geist d. Zeit
Gyógyszerészi Közlöny
Hangya
Herold d. Christlichen Wissenschaft, Der
Hungaria
Igazság és Élet
Illustration, L'
International Conciliation. Special Bulletin
Írás, Az
Jegyző Árvaházi Közlöny
Kamarai Közlöny
Kárpáti Magyar Hirlap
Kelet Népe
Kéményseprők Orsz. Közp. Értesítője
Kerék, A
Keresztény Magvető
Keresztyén Család
Koszorú
Könyvkötők Lapja
Közgazdasági és Közlekedési Tudósító
Közigazgatási Közlöny
Községi Közlöny
Magyar Biztositástudományi Szemle
Magyar Kat. Orvosok Szent Lukács Egyesületének Tudósítója
Magyar Kir. Közp. Statisztikai Hivatal Havi Külforgalmi Adatai
Magyar Kórház
Magyar Nemzetgazda
Magyar Országos Szabványok
Magyar Országos Szabványok Gyüjteménye
Magyar Protestánsok Lapja
Magyar Szakszervezeti Értesítő
Magyar Szövetkezés
Magyar Törvényhozók Lapja
Magyar Urológia
Magyar Út
Magyar Utazó Kereskedő
Mértékügyi Közlemények
Mezőgazdák
Missziói Lapok
Mone
More Books
Nemzeti Élet
Nemzetnevelés
Népujság
Nouvelles Danubiennes
Nyukosz
Omke
Orvosszövetség
Pénzügyi Fogalmazók Lapja
Philips' Technische Rundschau
Piarista Öregdiák
Progreso
Rajzoktatás
Református Élet
Református Hiradó
Résumé Mensuel des Travaux de la Soc. des Nations
Részvényes, A
Revue de Métaphysique et Morale
Riadó
Romana
Sociala Meddelanden
Sunrise
Südostdeutsche Forschungen
Südost-Echo
Szalézi Értesítő
Számviteli Közlöny
Szent István Város
Tenger, A
Tenrikyo
Tőke, A
Új Élet
Új Értelmiség
Új Gazdaság
Új Világ
Unitárius Értesítő
Vendéglátóipari Szemle
Vizügyi Közlemények
Yach Turkestan

A KÖZPONT SZÁMÁRA CSEREKÉPEN JÁRÓ FOLYÓIRATOK JEGYZÉKE, 1940.

Verzeichnis der tauschweise überlassenen Zeitschriften

Archiginnasio
Belügyi Közlöny
Hivatalos Közlöny
Magyar Gyáripar
Ménestrel, Le
Népegészségügy
New York Libraries
Numizmatikai Közlöny
Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny
Proceedings of the Academy of Political Science
Saint Louis Public Library Monthly Bulletin
Szabadalmi Közlöny
Typographia
Ügyvédi Kamarai Közlöny

A KÖZPONTNAK KÖTELESPÉLDÁNYKÉPEN JÁRÓ FOLYÓIRATOK JEGYZÉKE, 1940.

Pflichtexemplare

Budapest Szfőv. Stat. Havi Füzetek
Fővárosi Közlöny
Hivatalos Árjegyzés
Statisztikai Értesitő
Természet, A
Városi Szemle

9. Függelék.

A GYARAPODÁS ÉS ÁLLOMÁNY KIMUTATÁSA GYŰJTEMÉNYENKÉNT

Ausweis des Zuwachses und des Bestandes nach Sammlungen.

A gyűjtemény jelzése és neve *Bezeichnung und Name der Sammlung*	Kötetek száma az év elején *Bändezahl zum Jahresbeginn*	Gyarapodás az év folyamán *Zuwachs*	Elveszett és kiselejtezett *Verloren, ausgesch.*	Kötetek száma az év végén *Bändezahl zum Schluss des Jahres*
I. KÖZPONT				
Raktár *Magazin*	152.986	4.498	12	157.472
A Keleti és szláv gyűjtemény *Orientalische und slaw. Sammlung*	13.875	186	—	14.061
B Budapesti gyűjtemény *Budapestiniensien-Sammlung*	30.557	761	—	31.318
B-H Bpesti kisnyomtatvány-gyűjtemény *Historische Kleindrucke*	19.157	455	—	19.612
B-T Budapesti térképek *Landkarten*	254	10	—	264
B-M Bpesti metszetgyűjtemény *Kupferstichsammlung (Budapestiensia)*	540	12	—	552
Ősnyomtatvány *Incunabeln*	42	3	—	45
K Kézikönyvtár *Handbibliothek*	3.796	199	5	3.990
P Idegen nyelvű röpiratgyűjtemény *Ausländ. Broschüren*	11.891	387	—	12.278
R Magyar nyelvű röpiratgyűjtemény *Ungarische Broschüren*	13.629	782	—	14.411
T Térképek *Landkarten*	426	6	—	432
01 Könyvészeti gyűjtemény *Bibliographien*	5.059	57	—	5.116
02 Könyvtártani gyűjtemény *Bibliothekwesen*	3.066	42	—	3.108
09-091 Bibliofilia *Bibliophilie*	1.988	262	—	2.250
Sz Szüry-gyűjtemény *Szüry-Sammlung*	6.487	613	—	7.100
Ball Ballagi-gyűjtemény *Ballagi-Sammlung*	5.238	—	—	5.238
Központ összesen *Zentrale zusammen*	*268.991*	*8.273*	*17*	*277.247*
Duplum	8.607	2.097	—	10.704
II. FIÓKOK				
Fiókok és a Fiókközpont raktára *Zweigstellen u. Zentralmagazin*	248.154	12.459	13.375	247.238
Főösszeg *Insgesamt*	**517.145**	**20.732**	**13.392**	**524.485**

A könyvtár ága *Dienststelle*	A használat módjai *Benützungsarten*	Hány napon nyitva *Zahl der Öffnungstage*	Hetenként nyitva (óra) *Wöchentliche Öffnungsstunden*					
			Kölcsönzésre *Für die Ausleihe*			Helybenolvasásra *Für Lesesaalbenützung*		
			Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*
Központ ..... *Zentrale*	Kölcsönzés és helybenolvasás	310	59·5	—	59·5	63	—	63
Fiókközpont.....	—	—	—	—	—	—	—	—
1. sz. fiók ..... *1. Zweigstelle*	Kölcsönzés	291	19·5	—	19·5	—	—	—
2. sz. fiók ..... *2. Zweigstelle*	Kölcsönzés	201	19·5	8	27·5	—	—	—
3. sz. fiók ..... *3. Zweigstelle*	Kölcsönzés és helybenolvasás	289	10·5	10·5	21	—	6	6
4. sz. fiók ..... *4. Zweigstelle*	Kölcsönzés és helybenolvasás	295	22	—	22	22	—	22
5. sz. fiók ..... *5. Zweigstelle*	Kölcsönzés	276	19·5	6	25·5	—	—	—
6. sz. fiók ..... *6. Zweigstelle*	Kölcsönzés	292	19·5	6	25·5	—	—	—
7. sz. fiók ..... *7. Zweigstelle*	Kölcsönzés és helybenolvasás	289	22	3	25	14	—	14
8. sz. fiók ..... *8. Zweigstelle*	Kölcsönzés és helybenolvasás	345	18·5	2	20·5	18·5	—	18·5
9. sz. fiók ..... *9. Zweigstelle*	Kölcsönzés és helybenolvasás	293	21	—	21	21	—	21
10. sz. fiók ..... *10. Zweigstelle*	Kölcsönzés és helybenolvasás	351	21	—	21	18	—	18
11. sz. fiók ..... *11. Zweigstelle*	Kölcsönzés	293	19·5	—	19·5	—	—	—
12. sz. fiók ..... *12. Zweigstelle*	Kölcsönzés	269	19·5	—	19·5	—	—	—
14. sz. fiók ..... *14. Zweigstelle*	Kölcsönzés	280	—	17·5	17·5	—	—	—
Fiókok együtt ..... *Alle Zweigstellen*		*3.764*	*232*	*53*	*285*	*93·5*	*6*	*99·5*
Összesen ..... *Insgesamt*		4.074	291·5	53	344·5	156·5	6	162·5

SZOLGÁLAT ÁTTEKINTÉSE 1940-BEN.
öffentlichen Dienstes 1940.

Ülőhelyek száma *Sitzgelegenheiten*			Kötetek száma az év elején *Bändezahl zum Jahresbeginn*			Gyarapodás az év folyamán *Zuwachs*			Elveszett vagy kiselejtezett (kötet) *Verloren, ausgeschossen*	Kötetek száma az év végén *Bändezahl zum Schluss des Jahres*	Kurrens folyóiratok és újságok száma *Aufliegende Zeitschriften u. Zeitungen*			
											Felnőtt *Erwachsene*		Gyermek *Jugendliche*	
Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*			Cím *Titel*	Példány *Exemplar*	Cím *Titel*	Példány *Exemplar*
174	—	174	268.991	—	268.991	8.273	—	8.273	17	277.247	530	539	—	—
—	—	—	13.047	—	13.047	531	—	531	933	12.645	—	—	—	—
—	—	—	29.882	—	29.882	878	—	878	862	29.898	4	4	—	—
—	—	—	22.745	2.450	25.195	3.025	749	3.774	9.172	19.797	2	2	—	—
—	38	38	10.332	2.141	12.473	468	149	617	76	13.014	6	6	9	9
51	—	51	3.277	—	3.277	73	—	73	—	3.350	12	12	—	—
—	—	—	4.030	1.401	5.431	265	47	312	42	5.701	—	—	—	—
—	—	—	28.123	5.281	33.404	926	332	1.258	363	34.299	4	4	—	—
40	—	40	14.800	5.732	20.532	342	90	432	564	20.400	37	37	3	3
12	—	12	17.946	2.832	20.778	920	23	943	215	21.506	34	34	1	1
32	—	32	22.844	—	22.844	752	—	752	318	23.278	34	34	—	—
24	—	24	19.764	—	19.764	1.054	—	1.054	240	20.578	66	66	—	—
—	—	—	20.674	—	20.674	494	—	494	411	20.757	1	1	—	—
—	—	—	8.793	—	8.793	313	9	322	179	8.936	—	—	—	—
—	—	—	—	12.060	12.060	—	1.019	1.019	—	13.079	—	—	—	—
159	*38*	*197*	*216.257*	*31.897*	*248.154*	*10.041*	*2.418*	*12.459*	*13.375*	*247.238*	*200*	*200*	*13*	*13*
333	**38**	**371**	**485.248**	**31.897**	**517.145**	**18.314**	**2.418**	**20.732**	**13.392**	**524.485**	**730**	**739**	**13**	**13**

10. Függelék. (Folytatás és vége.) AZ EGÉSZ NYILVÁNOS
Übersicht des gesamten

A könyvtár ága *Dienststelle*	Újonnan beírt kölcsönző *Neue Entlehner*			Kölcsönzők összes száma *Zahl der Ausleiher*			Olvasóteremben használt kötet *Benützung im Lesesaal*						
							Szépirodalom *Schöne Literatur*			Ismeretterjesztő *Belehrendes*			
	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Összesen *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Együtt *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Együtt *Zusammen*	Összesen *Insgesamt*
Központ ..... *Zentrale*	993	—	993	2.001	—	2.001	—	—	—	129.826	—	129.826	129.826
1. sz. fiók ..... *1. Zweigstelle*	754	—	754	1.909	—	1.909	—	—	—	—	—	—	—
2. sz. fiók ..... *2. Zweigstelle*	958	336	1.294	2.388	582	2.970	—	—	—	—	—	—	—
3. sz. fiók ..... *3. Zweigstelle*	130	229	359	487	473	960	—	2.648	2.648	—	754	754	3.402
4. sz. fiók ..... *4. Zweigstelle*	34	—	34	77	—	77	7.152	—	7.152	2.198	—	2.198	9.350
5. sz. fiók ..... *5. Zweigstelle*	204	48	252	382	121	503	—	—	—	—	—	—	—
6. sz. fiók ..... *6. Zweigstelle*	615	168	783	1.985	368	2.353	—	—	—	—	—	—	—
7. sz. fiók ..... *7. Zweigstelle*	430	205	635	1.285	553	1.838	—	—	—	11.786	—	11.786	11.786
8. sz. fiók ..... *8. Zweigstelle*	321	85	406	1.756	256	2.012	—	—	—	12.790	—	12.790	12.790
9. sz. fiók ..... *9. Zweigstelle*	212	—	212	2.558	—	2.558	28.920	—	28.920	3.153	—	3.153	32.073
10. sz. fiók ..... *10. Zweigstelle*	786	—	786	2.861	—	2.861	—	—	—	52.944	—	52.944	52.944
11. sz. fiók ..... *11. Zweigstelle*	734	—	734	2.080	—	2.080	—	—	—	—	—	—	—
12. sz. fiók ..... *12. Zweigstelle*	250	—	250	817	—	817	—	—	—	—	—	—	—
14. sz. fiók ..... *14. Zweigstelle*	5	584	589	7	1.617	1.624	—	—	—	—	—	—	—
Fiókok együtt ..... *Alle Zweigstellen*	*5.433*	*1.655*	*7.088*	*18.592*	*3.970*	*22.562*	*36.072*	*2.648*	*38.720*	*82.871*	*754*	*83.625*	*122.345*
Összesen ..... *Insgesamt*	**6.426**	**1.655**	**8.081**	**20.593**	**3.970**	**24.563**	**36.072**	**2.648**	**38.720**	**212.697**	**754**	**213.451**	**252.171**

SZOLGÁLAT ÁTTEKINTÉSE 1940-BEN.
öffentlichen Dienstes 1940.

Kölcsönzött kötet *Ausgeliehene Bände*							Összes forgalom (kötet) *Gesamtverkehr (Bände)*						
Szépirodalom *Schöne Literatur*			Ismeretterjesztő *Belehrendes*			Összesen *Insgesamt*	Szépirodalom *Schöne Literatur*			Ismeretterjesztő *Belehrendes*			Összesen *Insgesamt*
Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Együtt *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Együtt *Zusammen*		Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Együtt *Zusammen*	Felnőtt *Erwachsene*	Gyermek *Jugendliche*	Együtt *Zusammen*	
—	—	—	46.951	—	46.951	46.951	—	—	—	176.777	—	176.777	176.777
104.737	—	104.737	32.237	—	32.237	136.974	104.737	—	104.737	32.237	—	32.237	136.974
74.753	11.903	86.656	16.676	5.808	22.484	109.140	74.753	11.903	86.656	16.676	5.808	22.484	109.140
32.092	14.819	46.911	7.518	3.584	11.102	58.013	32.092	17.467	49.559	7.518	4.338	11.856	61.415
2.715	—	2.715	672	—	672	3.387	9.867	—	9.867	2.870	—	2.870	12.737
17.128	3.969	21.097	5.296	907	6.203	27.300	17.128	3.969	21.097	5.296	907	6.203	27.300
78.828	29.361	108.189	12.758	5.291	18.049	126.238	78.828	29.361	108.189	12.758	5.291	18.049	126.238
45.554	14.352	59.906	17.875	5.491	23.366	83.272	45.554	14.352	59.906	29.661	5.491	35.152	95.058
68.769	9.655	78.424	28.004	2.744	30.748	109.172	68.769	9.655	78.424	40.794	2.744	43.538	121.962
90.101	—	90.101	25.366	—	25.366	115.467	119.021	—	119.021	28.519	—	28.519	147.540
95.053	—	95.053	33.833	—	33.833	128.886	95.053	—	95.053	86.777	—	86.777	181.830
88.116	—	88.116	40.363	—	40.363	128.479	88.116	—	88.116	40.363	—	40.363	128.479
56.032	—	56.032	17.341	—	17.341	73.373	56.032	—	56.032	17.341	—	17.341	73.373
—	44.266	44.266	—	22.597	22.597	66.863	—	44.266	44.266	—	22.597	22.597	66.863
753.878	*128.325*	*882.203*	*237.939*	*46.422*	*284.361*	*1,166.564*	*789.950*	*130.973*	*920.923*	*320.810*	*47.176*	*367.986*	*1,288.909*
753.878	**128.325**	**882.203**	**284.890**	**46.422**	**331.312**	**1,213.515**	**789.950**	**130.973**	**920.923**	**497.587**	**47.176**	**544.763**	**1,465.686**

11. Függelék.

AZ ÖSSZES FORGALOM KIMUTATÁSA 1927—1940.

Gesamtverkehr

	Összesen *Zusammen* kötet *Bände*	Emelkedés *Zunahme* kötet *Bände*	Összesen *Zusammen* kötet *Bände*	Emelkedés *Zunahme* kötet *Bände*
Központ *(Zentrale)*	Összes forgalom *Gesamtverkehr*		Ismeretterjesztő *Belehrendes*	
1927	204.520	52.638	204.520	52.638
1928	197.698	— 6.822	197.698	— 6.822
1929	180.706	— 16.992	180.706	— 16 992
1930	152.227	— 28.479	152.227	— 28.479
1931	100.002	— 52.225	100.002	— 52.225
1932	118 872	18.870	118.872	18.870
1933	114.734	— 4.138	114.734	— 4.138
1934	111.591	— 3.143	111.591	— 3.143
1935	123.546	11.955	123.546	11.955
1936	183.564	60.018	183.564	60.018
1937	191.650	8.086	191.650	8 086
1938	216.349	24.699	216.349	24.699
1939	209 601	— 6.748	209.601	— 6.748
1940	176.777	— 32.824	176.777	— 32.824
Fiókok *(Zweigstellen)*				
1927	732.741	216.878	218.886	61.647
1928	703.433	— 29.308	205.960	— 13.926
1929	835.716	132.283	247.923	42.003
1930	972.958	137.242	285.109	37.186
1931	963.186	— 9.772	257.679	— 27.430
1932	1,031.372	68.186	294.427	36.748
1933	1,000.704	— 30.668	320.601	26.174
1934	936.647	— 64.057	285.650	— 34.951
1935	1,009.480	72.833	294.671	9.021
1936	1,064.674	55.194	303.885	9.214
1937	1,079.785	15.111	288.800	— 15.085
1938	1,109.878	30.093	309.600	20.800
1939	1,165.520	55.642	322.302	12.702
1940	1,288.909	123.389	367.986	45.684
Együtt *(Zusammen)*				
1927	937.261	269.516	423.406	114.285
1928	901.131	— 36.130	403.658	— 19.748
1929	1,016.422	115.291	428.629	24.971
1930	1,125.185	108.763	437.336	8.707
1931	1,063.188	— 61.997	357.681	— 79.655
1932	1,150.244	87.056	413.299	55.618
1933	1,115.438	— 34.806	435.335	22.036
1934	1,048.238	— 67.200	397.241	— 38.094
1935	1,133.026	84.788	418.217	20.976
1936	1,248.238	115.212	487.449	69.232
1937	1,271.435	23.197	480.450	— 6.999
1938	1,326.227	54.792	525.949	45.499
1939	1,375.121	48.894	531.903	5.954
1940	1,465.686	90.565	544.763	12.860
Helyben *(Lesesaal)*	A forgalom megoszlása *Verteilung des Verkehrs*		Központ	Kölcsönzés *Ausleihe*	
1927	200.483	42.247	1927	54.774	13.398
1928	192.787	— 7.696	1928	55.059	285
1929	187.506	— 5.281	1929	50.465	— 4.594
1930	184.809	— 2.697	1930	44.998	— 5.467
1931	144.470	— 40.339	1931	37.253	— 7.745
1932	163.560	19.090	1932	51.337	14.084
1933	169.743	6.183	1933	54.642	3.305
1934	153.645	— 16.098	1934	49.891	— 4.751
1935	184.850	31.205	1935	51.847	1.956
1936	253.065	68.215	1936	49.608	— 2.239
1937	246.649	— 6.416	1937	47.321	— 2.287
1938	268.197	21.548	1938	47.491	170
1939	276.073	7.876	1939	41.993	— 5.498
1940	252.171	— 23.902	1940	46.951	4.958

11. Függelék. (Folytatás.)

AZ ÖSSZES FORGALOM KIMUTATÁSA 1927—1940

Gesamtverkehr

	Összesen *Zusammen* kötet — *Bände*	Emelkedés *Zunahme* kötet — *Bände*		Összesen *Zusammen* kötet — *Bände*	Emelkedés *Zunahme* kötet — *Bände*
			Fiókok		
Kölcsönzés *(Ausleihe)*					
1927	736.778	227.269	1927	682.004	213.871
1928	708.344	— 28.434	1928	653.285	— 28.719
1929	828.916	120.752	1929	778.451	125.166
1930	940.376	111.460	1930	895.378	116.927
1931	918.718	— 21.658	1931	881.465	— 13.913
1932	986.684	67.966	1932	935.347	53.882
1933	945.695	— 40.989	1933	891.053	— 44.294
1934	894.593	— 51.102	1934	844.702	— 46.351
1935	948.176	53.583	1935	896.329	51.627
1936	995.173	46.997	1936	945.565	49.236
1937	1,024.786	29.613	1937	977.465	31.900
1938	1,058.030	33.244	1938	1,010.539	33.074
1939	1,099.048	41.018	1939	1,057.055	46.516
1940	1,213.515	114.467	1940	1,166.564	109.509
Központ	Napi átlagforgalom — *Täglicher Durchschnitt*				
1927	637			172	
1928	608			— 29	
1929	559			— 49	
1930	469			— 90	
1931	338			— 131	
1932	366			28	
1933	358			— 8	
1934	330			— 28	
1935	387			57	
1936	528			141	
1937	593			65	
1938	680			87	
1939	653			— 27	
1940	570			— 83	
Fiókok					
1927	2.442			723	
1928	2.164			— 278	
1929	2.804			640	
1930	3.002			198	
1931	3.265			263	
1932	3.484			219	
1933	3.403			— 81	
1934	3.122			— 281	
1935	3.425			303	
1936	3.609			184	
1937	3.711			102	
1938	3.867			156	
1939	3.924			57	
1940	4.460			536	
Együtt	Napi átlagforgalom — *Täglicher Durchschnitt*				
1927	3.124			899	
1928	2.772			— 352	
1929	3.363			591	
1930	3.472			109	
1931	3.604			132	
1932	3.885			281	
1933	3.793			— 92	
1934	3.494			— 299	
1935	3.840			346	
1936	4.231			391	
1937	4.141			— 90	
1938	4.573			432	
1939	4.599			26	
1940	5.037			438	
Ebből ismeretterjesztő *(Davon Belehrendes)*					
1927	1.411			381	
1928	1.242			— 169	
1929	1.327			85	
1930	1.349			22	
1931	1.212			— 137	
1932	1.396			184	
1933	1.480			84	
1934	1.324			— 156	
1935	1.417			93	
1936	1.618			201	
1937	1.565			— 53	
1938	1.813			248	
1939	1.779			— 34	
1940	1.528			— 251	

A királyi és császári olasz kormány könyvajándéka

Dono dei libri del governo reale ed imperiale italiano
Bücherspende der königlichen und kaiserlichen italienischen Regierung

Tudományos művek
Opere scientifiche. — Wissenschaftliche Werke

Abbate, Filippo. Piccola enciclopedia amministrativa. Alessandria: Apollonio 1936. 692 p. **96803**

Abbiati, Franco. Storia della musica. Vol. 1— Milano: Treves 1939—. **96856**
Vol. 1. Roma. — Medio Evo — Rinascimento. 1939. XX, 553 p. 4 t.

Alessandri, Roberto. Manuale di chirurgia. Vol. 1—4. Roma: Pozzi 1933. **96847**
Vol. 1. Anestesia [etc.] XX, 1026 p.
« 2/1. Chirurgia del orecchio [etc.]. XII, 811 p.
« 2/2. Chirurgia del collo [etc.]. XV, 787 p.
« 3. Chirurgia del cranio [etc.]. X, 842 p.
« 4. Chirurgia dell'addome. XI, 749 p.

Alfieri, Vittorio. Della tirannide, del Principe e delle lettere, Panegirico di Plinio a Traiano, la virtu sconosciuta. A cura di Alessandro Donati. Bari: Laterza 1927. 320 p. (Scrittori d'Italia.) **96725**

Amoroso, Ferruccio. Haydn. Torino: Paravia 1933. 64 p. 6 t. (Biblioteca di cultura musicale, 8.) **96761**

Aretino, Pietro. Lettere. A cura di Fausto Nicolini. P. 1—2. Bari: Laterza 1913—1916. (Scrittori d'Italia.) **96706**

Ariosto, Ludovico. Orlando furioso. Ed. integra. Introd. testo argomenti, indico copiosissimo. A cura di Nicola Zingarelli. Milano: Hoepli 1934. LXXVI, 600, [2] p. 2 t. **96802**
Bibliografia: p. 559—600.

Aristotele. Elenchi sofistici. A cura di Emilia Nobile. Bari: Laterza 1923. 106 p. **96762**

Aristotele. L'etica nicomachea. [19??.] 5. ed. A cura di Armando Carlini. Bari: Laterza 1935. 150 p. **96763**

Aristotele. I. Introduzione alla filosofia (Dalla Metafisica, libri I—IV; VI; IX, 1—8) — II. I principii primi (Dalla Metafisica, libri VII—IX, XII.). Vol. 1—2. Traduzione con note e commento a cura di Armando Carlini. Bari: Laterza 1933—1939. **96766**

Aristotele. La metafisica. Traduzionie e commento a cura di Armando Carlini. Bari: Laterza 1928. CXII, 490 p. **96789**

Aristotele. Politica. [192?.] 2. ed. Traduzione note e proemio di V. Costanzi. Bari: Laterza 1925. 285 p. **96760**

Aristotele. Principi di logica (con estratti dalla Metafisica e dall'Organon). A cura di Armando Carlini. Bari: Laterza 1938. 132 p. **96767**

Aristotele. Il principio del movimento (Libro VIII della Fisica). A cura di Danilo Baccini. Bari: Laterza 1925. 77 p. **96764**

Aristotele. Il problema estetica (dalla poetica). Traduzione, introduzione e note Manara Valgimigli. Bari: Laterza 1939. 133 p. **96765**

Armellini, Giuseppe. Trattato di astronomia siderale. Vol. 1—3. Bologna: Zanichelli 1928—1936.
Vol. 1. Parte generale. XI, 393 p. 2 t. **96846**
« 2. Le stelle. VIII, 559 p.
« 3. Le nebulose. VIII, 351 p.

Atomisti, Gli-. Frammenti e testimonianze. Traduzione e note di Vittorio Enzio Alfieri. Bari: Laterza 1936. XVIII, 410 p. (Filosofi antichi e medievali.) **96872**

Bandello, Matteo. Tutte le opera di — . Vol. 1—2. A cura di Francesco Flora. Milano : Mondadori 1934—1935. (Classici Mondadori.) **96807**

Baratono, Adelchi. Il mondo sensibile. Introd. all'estetica. Milano : Principato 1934. 330 p. (R. Univers. di Milano. Facolta di lettere e filos. Ser., 3.) **96788**

Baratta, Mario. I terremoti in Italia. Firenze : Le Monnier 1936. 4°. VIII, 177, [5] p. 3 t. (Accad. nazionale dei Lincei, VI.) **x 7521**

Bargellini, G. Lezioni di chimica organica. Roma : Ed. Studium 1936. 633 p. **96818**

Battaglini, Giulio. Diritto penale. Teorie generali. Bologna : Zanichelli 1937. XII, 442 p. **96819**

Battelli, A[ngelo] & P[ietro] Cardani. Trattato di fisica sperimentale ad uso delle università. Vol. 1—4. Milano : Vallardi 1922—. (Bibliot. delle scienze fisiche e naturali.) **96820**

Vol. 1. Meccanica — metrologia, properità dei solidi, dei liquidi, dei gas. 2. ed. rivv. e ampliata, per cura di P. Cardani. 1922. XVI, 646 p.
« 2/1. Acustica, del Giorgio Valle. 2. ed. 1928. VIII, 244 p.
« 2/2. Ottica, del Enrico Persico. 1932. XIV, 734 p.
« 3. Il calore, del Washington Del Regno. 1937. X, 337, [3] p.
« 4/1. Elettrostatica, pile, magnetismo, elettromagnetismo, fenomeni termici della corrente, fenomeni elettrolitici, del P. Cardani. 1925. XX, 760 p.
« 4/2. [Hiányzik.]

Beltrami, Luca. L'arte negli arredi sacri della Lombardia. Con note storiche e descrittive. Milano : Hoepli 1897. Fol. 54 p. 80 t. **5726**

Bertarelli, Ernesto. Trattato d'igine. In collab. F. Neri, E. Ronzani, G. Sangiorgi & G. Volpino. Milano : Treves 1938. 896 p. **96855**

Bertoni, Giulio. Lingua e cultura. (Studi linguistici.) Firenze : Olschi 1939. 301, [3] p. **96794**

Bertoni, Giulio. Lingua e pensiero. (Studi e saggi linguistici.) Firenze : Olschi 1932. 246, [2] p. **96792**

Bertoni, Giulio. Lingua e poesia. (Saggi di critica letteraria.) Firenze : Olschi 1937. 275, [5] p. **96793**

Bianchi, Leonardo. Trattato di psichiatria. Ad uso dei medici e degli studenti. [1905]. 3. ed. Napoli : Idelson 1924. X, 838 p. **96821**

Bizzarri, Dina. Studi di storia del diritto italiano. Editi dalla famiglia a cura di Federico Patetta e Mario Chiaudano. Torino : Lattes 1937. XI, 655 p. **96835**

Boccaccio, Giovanni. Il Filocolo. Vol. 1—2. Introd. e note di Ettore De Ferri. Torino : Unione tip.-ed. 1927. (Coll. di classici italiani, XIV—XV.) **96800**

Boccaccio, Giovanni. Il comento alla Divina commedia e gli altri scritti intorno a Dante. Vol. 1—3. A cura di Domenico Guerri. Bari : Laterza 1918. **96708**

Boccaccio, Giovanni. Il decameron. A cura di Aldo Francesco Massèra. Vol. 1—2. Bari : Laterza 1927. (Scrittori d'Italia.) **96709**

Boccaccio, Giovanni. Il decamerone di — . [1932.] 2. ed. Con prefazione e glossario di Angelo Ottolini. Milano : Hoepli 1938. XXVI, 703 p. **96801**

Boiardo, Matteo M. Tutte le opere di — . Vol. 1—2. A cura di Angelandrea Zottoli . Milano : Mondadori 1936—1937. (I classici Mondadori.) **96805**

Brugnoli, Attilio. La musica pianistica italiana dalle origini al 900. Torino : Paravia 1932. 106 p. (Biblioteca di cultura musicale, 1.) **96876**

Burgatti, Pietro. Lezioni di meccanica razionale. [1914.] 3. ed. Bologna : Zanichelli 1921. XI, [5], 544 p. **96823**

Caetani, Leone. Studi di storia orientale. Vol. 1—3. Milano : Hoepli 1911—1914. **A 50.93/10**

Calderini, Emma. Il costume popolare in Italia. Pref. di Emilio Bordero. Introd. di Amy A. Bernardy. Milano : Sperling & Kupfer 1934. 4°. 166, [6] p. 200 t. **X 7518**

Camerini, Paolo. Piazzola. Nella sua storia e nell'arte musicale del secolo XVII. [1925.] 2. ed. Milano : Hoepli 1929. 4°. 443, [3], CCIX, [3] p. 6 t. **X 7517**
Bibliografia : p. CXCV—CCIII.

Campese, Oreste. Colture tropicali e lavorazione dei prodotti. Vol. 1—6. Milano : Hoepli 1937—1939. **96812**

Vol. 1. Generalità. XVIII, 129 p.
« 2. Caffé. — Cacao. — Hevea. — Thé. XXVIII, 415 p. 24 t.
« 3. Cotone. — Ramie. — Sisal. — Rosella. — Muse tessili. — Urena lobata. — Luffa cylindrica. XXIV, 399 p. 53 t.
« 4. Canna di zucchero. — Banano. — Palma da olio. XXVIII, 639 p. 50 t.
« 5. Piante oleaginose. XXIII, 463 p. 20 t.
« 6. Piante amilacee. XXIV, 447 p. 15 t.

Cappuccini, Giulio. Vocabolario della lingua italiana. [1921.] 13. ed. Torino : Paravia 1938. XV, 1833 p. **Ref. K 4500/7**

Capri, Antonio. Il seicento musicale in Europa. Milano : Hoepli 1933. XVI, 486 p. **96771**
Bibliografia : p. 465—467.

Capri, Antonio. Il settecento musicale in Europa. Milano : Hoepli 1936. XII, 500 p. **96770**
Bibliografia : p. 483—484.

Caravaglios, Cesare. Il folklore musicale in Italia. Napoli : Editrice rispoli anonima 1936. 467 p. **96817**

Carlini, Armando. La mente di Giovanni Bovio. Bari : Laterza 1914. VIII, 249 p. (Biblioteca di cultura moderna.) **96726**

Carnelutti, Francesco. Sistema di diritto processuale civile. Vol. 1—3. Padova : Cedam 1936—1939.
Vol. 1. Funzione e composizione del processo. VIII, 984 p. **96842**
« 2. Atti del processo. 690 p.
« 3. Procedimento di cognizione. 524 p.

Casanova, Marcello. Il bitume e la strada. Teoria e pratica. [1938.] 2. ed. Milano : Hoepli 1939. VI, 154 p. **96845**

Castelfranchi, Gaetano. Fisica moderna. Visione sintetica della fisica d'oggi. [1929.] 5. ed. rinnovata. Milano : Hoepli 1938. XII, 740 p. 4 t. **96850**

Castelfranchi, Gaetano. Nuovo trattato di fisica classica e contemporanea. Vol. 1—2. Opera redatta sulla traccia del grande trattato di Oreste Murani. Milano : Hoepli 1937. **96813**
Vol. 1. Meccanica. Acustica. Calore. XVIII, 671 p.
« 2. Elettrologia. Ottica. Struttura della Materia. XXIII, 767 p.

Caterina, Santa da Siena. Libro della divina dottrina volgarmente detto Dialogo della divina provvidenza. A cura di Matilde Fiorilli. [1912.] 2. ed. riv. da Santino Caramella. Bari : Laterza 1928. 468 p. (Scrittori d'Italia.) **96879**

Chiurco, G[iorgio] A[lberto]. Storia della rivoluzione fascista. 1919—1922. Vol. 1—5. Firenze: Vallechi 1929. **96834**

Cignolini, Pietro [ecc.]. Marconiterapia trattato sulle onde corte, nella biologia e nelle applicazioni terapeutiche. Con la collab. F. Baratta, A. Ascione & C. Bianchi. Pref. del Giuseppe Sabatini. Milano : Hoepli 1936. XVI, 362 p. **96833**

Colosi, G. Organismi e vita. Milano : Hoepli 1935. XI, 224 p. 42 t. **96747**

Consiglio, A[lberto]. Cinema. Arte e linguaggio. Milano : Hoepli 1936. XIV, 201 p. 69 t. **96748**

Corini, Felice. Scienza e tecnica delle costruzioni stradali. Tracciato, corpo stradale, sovrastruttura, gallerie. Vol. 1. : Del progetto. Milano : Hoepli 1937. VIII, 855, [5] p. 16 t. **96849**
Bibliografia : p. [2].

Cortelletti, R[uggiero]. Elementi di composizione degli edifici civili. Vol. 1—2. Milano : Hoepli 1935—1936. Fol. **5729**
Vol. 1. Elementi generali. 310, [4] p.
« 2. Caratteristiche e schemi di edifici. 344 p.

Croce, Benedetto. Aspetti morali della vita politica. Appendice agli Elementi di politica. Bari : Laterza 1928. 90 p. **96877**

Croce, Benedetto. Breviario di estetica. Quattro lezioni. [1913.] 5. ed. Bari : Laterza 1938. 171 p. **96715**

Croce, Benedetto. Elementi di politica. Bari : Laterza 1925. 117 p. **96878**

Croce, Benedetto. Filosofia dello spirito. Vol. 1—4. Bari : Laterza. **96712**

Val. 1. Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale. [1901.] 6. ed. 1928. XV, 500 p.
« 2. Logica come scienza del concetto puro. [1908.] 5. ed. 1928. XI, 397 p.
« 3. Filosofia della pratica. Economica ed etica. [1908.] 4. ed. 1932. XX, 393 p.
« 4. Teoria e storia della storiografia. [1916.] 3. ed. 1927. VIII, 335 p.

Croce, Benedetto. Saggi filosofici. 1—9. Bari : Laterza. **96699**

Vol. 1. Problemi di estetica e contributi alla storia dell'estetica italiana. [1909.] 2. ed. 1923. VIII, 515 p.
« 2. La filosofia di Giambattista Vico. [1910.] 3. ed. 1933. XI, 352 p.
« 3. Saggio sullo Hegel. Seguito da altri scritti di storia della filosofia. [1912.] 3. ed. 1927. VI, 440 p
« 4. Materialismo storico ed economia marxistica. [1906.] 5. ed. 1927. XV, 276 p.
« 5. Nuovi saggi di estetica. [1919.] 2. ed. 1926. VIII, 364 p.
« 6. Etica e politica. Aggiuntovi il »Contributi alla critica di me stesso«. 1931. 415 p.
« 7. Ultimi saggi. 1935. VIII, 399 p.
« 8. La poesia. Introduzione alla critica e storia della poesia e della letteratura. [1935.] 2. ed. 1936. 352 p.
« 9. La storia. Come pensiero e come azione. [1938.] 2. ed. 1938. VIII, 329 p.

Croce, Benedetto. Scritti di storia letteraria e politica. Vol. 1—30. Bari : Laterza 1924—1939. **96702**

Vol. 1. Saggi sulla letteratura italiana del seicento. [1910.] 2. ed. 1924. XXIII, 416 p.
« 2. La rivoluzione napoletana del 1799. Biografi, racconti, ricorche. [1911]. 4. ed. 1926. XXIV, 475 p.
« 3—6. La letteratura della nuova Italia. Saggi critici. [1914.] 3. ed. 1929.
« 7. I teatri di Napoli. Dal rinascimento alla fine del secolo decimottavo. [1915.] 3. ed. 1926. VIII, 342 p.
« 8. La Spagna nella vita italiana. Durante la rinascenza. [1915.] 2. ed. 1922. VIII, 297 p.
« 9—10. Conversazioni critiche. [1915.] 2. ed. Serie 1—2. 1924.
« 11. Storie e leggende napoletane. [1915.] 2. ed. 1922. 309 p.
« 12. Goethe. Con una scelta delle liriche nuovamente tradotte. [1918.] 3. ed. 1939. 506 p.
« 13. Una famiglia di patrioti. Ed. altri saggi storici e critici. [1918.] 2. ed. 1929. VIII, 312 p.
« 14. Ariosto, Shakespeare e Corneille. [1920.] 2. ed. 1929. 280 p.
« 15—16. Storia della storiografia italiana nel secolo decimonono. [1920.] 2. ed. 1930.
« 17. La poesia di Dante. [1920.] 4. ed. 1940. 212 p.
« 18. Poesia e non poesia. Note sulla letteratura europea del secolo decimonono. [1922.] 2. ed. 1935. 343 p.
« 19. Storia del regno di Napoli. [1924.] 2. ed. 1931. XI, 418 p.
« 20—21. Uomini e cose della vecchia Italia. 1927.
« 22. Storia d'Italia dal 1871 al 1915. [1927.] 6. ed. 1939. VIII, 360 p.
« 23. Storia della età barocca in Italia. Pensiero-Poesia e letteratura — Vita mortale. 1929. XII, 508 p.
« 24. Nuovi saggi sulla letteratura italiana del seicento. 1931. XI, 394 p.
« 25—26. Conversazioni critiche. Serie 3—4. 1932.
« 27. Storia d'Europa. Nel secolo decimonono. [1902.] 4. ed. 1938. 367 p.
« 28. Poesia popolare e poesia d'arte. Studi sulla poesia italiana dal tre al cinquecento. 1933. XII, 521 p.
« 29. Varietà di storia letteraria e civile. 1935. 342 p.
« 30. Vite di avventure di fede e di passione. 1936. VIII, 445 p.

Croce, Benedetto. Scritti varii. Vol. 1—3. Bari : Laterza. **96711**

Vol. 1. Primi saggi. [1918.] 2. ed. 1927. XV, 206 p.
« 2. Cultura e vita morale. Intermezzi polemici. [1913.] 2. ed. 1926. 320 p.
« 3. Pagine sulla guerra. [1918.] 2. ed. 1928. 358 p.

Crosa, Emilio. Diritto costituzionale. Torino : Unione tipografico editrice 1937. VIII, 534 p. **96790**

Dante, Alighieri. Il canzoniere. A cura di Giuseppe Zonta. Torino : Paravia 1923. XV, 188 p. 1 t. **96743**

Dante, Alighieri. La divina commedia. Commentata da Carlo Steiner. Torino : Paravia 1938. XI, 1168 p. 4 t. **96795**

Dante, Alighieri. La divina commedia. Vol. 1—3. Commentata di Luigi Pietrobono. Torino : Societa edit. internaz. 1923. **96829**

Dante, [Alighieri]. Le lettere di — . Dantis Alighierii epistolae. Testo, versione, commento e appendici per cura di Arnaldo Monti. Milano : Hoepli 1921. XXIX, [3], 405, [3] p. (Bibl. classica Hoepliana.) **96889**

Dante, Alighieri. La Vita nuova e il canzoniere. Per cura di Michele Scherillo. [1921.] 3. ed. ritoccata. Milano : Hoepli 1930. 510 p. **96796**

Del'Marco, B. & B. Ottenziali. La costruzione dei campi sportivi. Milano : Hoepli 1938. XII, 237 p. **96740**

Bibliografia : p. 235—237.

Del Vecchio, Gustavo. Lezioni di economia pura. [1924.] 3. ed. Padova: Cedam 1936. XI, 406 p. **96839**

Del Vecchio, Gustavo. Lezioni di economica applicata. [1933.] 2. ed. Vol. 1—2. Padova: Cedam 1937. **96838**

Part. 1. Dinamica economica. X, 280 p.
» 2. Politica economica. X, 458 p.

Della Corte, Andrea. Antologia della storia della musica. Vol. 1—2. Torino: Paravia 1929. & 1937.
Vol. 1. Dalla Grecia antica al Settecento. [1927.] 3. ed. VIII, 436 p. **96758**
» 2. L'Ottocento. 1929. 336 p.

Della Corte, Andrea. Antonio Salieri. Un italiano all'estero. Appendice: I. F. von Mosel: Vita e opere di A. Salieri. Trad. di B. Allason. Torino: Paravia 1936. 230 p. (Biblioteca di cultura musicale, 18.) **96870**

Della Corte, Andrea. Ritratto di Franco Alfano. Torino: Paravia 1935. 121 p. 1 t. (Biblioteca di cultura musicale, 50.) **96871**

De Rensis, Raffaello. Ottorino Respighi. Torino: Paravia 1935. 106, [3] p. 7 t. **96875**

De Ruggiero, Guido. Sommario di storia della filosofia. Antica — medievale — moderna. [19??.] 4. ed. Bari: Laterza 1938. 378, [3] p. (Piccola biblioteca filosofia.) **96776**

Doren, Alfred. Storia economica dell'Italia nel medioevo. Trad. di G. Luzzatto. Con un cenno necrologico dell'autore a cura di Armando Sapori. Padova: Cedam 1937. XVI, 668 p. (Collana di studi storia economica. Vol. II. Serie 1/a.) **96814**

Bibliografia: p. 617—649.

Ducati, Pericle. Etruria antica. Vol. 1—2. Torino: Paravia 1927. **96745**

Dudan, Alessandro. La Dalmazia nell'arte italiana. Venti secoli di civilta. Vol. 1—2. Milano: Treves 1921. **96837**

Eggert, John. Avviamento alla pratica della radiografia. Versione italiana a cura di A. Ornano. Milano: Hoepli 1938. X, [2], 275, [5] p. 2 t. **96851**

Emanuelli, Pio. Il cielo e le sue meraviglie. Milano: Hoepli 1934. 4°. XL, 314 p. 150 t. **X 7519**

Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti. Tom. 1—36. Pubblicata sotto l'alto patronato di S. M. il Re d'Italia. Milano: Istituto Giovanni Treccani 1929—39. **K 0300/28**

Falchi, Giuseppino Ferruccio. Filosofia del diritto penale. Padova: Zannoni 1936. 211 p. **96852**

Farina, Giulio. La pittura egiziana. Milano: Treves 1929. 24, [4] p. 205 t. **A 62.70/11**

Ferrari, Giulio. La tomba nell'arte italiana dal periodo preromano all'odierno. Racc. e ordinate da —. Milano: Hoepli [1917]. 4°. 38 p. 272 t. (Coll. artistica Hoepli.) **X 7520**

Ferri, Silvio. Arte romana sul Danubio. Considerazioni sullo sviluppo sulle derivazioni e sui caratteri dell'arte provinciale romana. Milano: »Popolo d'Italia« 1933. [4], 423, [3] p. (Biblioteca della rivista Historia del »Popolo d'Italia«, 3.) **96857**

Ferri, Silvio. Arte romana sul Reno. Considerazioni sullo sviluppo sulle derivazioni e sui caratteri dell'arte provinciale romana. Milano: »Popolo d'Italia« 1931. 317, [3] p. (Biblioteca della rivista Historia del »Popolo d'Italia«, 2.) **96858**

Ferri, Silvio. Divinità ignote. Nuovi documenti di arte e di culto funerario nelle colonie greche. Firenze: Vallecchi 1929. 4°. VIII, 146, [2] p. 42 t. (Coll. meridionale dir. da U. Zanotti-Bianco, Ser., III.) **X 7523**

Ferrigini, Mario. Madonne fiorentine. Milano: Hoepli 1912. 4°. XXX, 308 p. 23 t. **X 7524**

Fiocco, Giuseppe. Carpaccio. Roma: »Valori plastici«. [1931.] 4°. 113, [3] p. 101 t. **X 7522**

Bibliografia: p. 53.

Foa, Ferruccio. Manuale del diritto d'autore. Milano: Treves 1931. VIII, 253 p. **96750**

Foratti, Aldo. Arte antica. Riassunto storico a uso de licei e delle persone colte. Milano : Signorelli 1934. 727 p. **96832**

Foratti, Aldo. Arte italiana. Compendio storico per i licei classici e per le persone colte. [1932.] Nuova ristampa. Milano : Signorelli 1935. XII, 388 p. **96853**

Foscolo, Ugo. Dei Sepolcri. Carme di — . Con note di Manfredi Porena. Torino : Paravia 1936. 35 p. 1 t. **96742**

Foscolo, Ugo. Poesie scelte. Odi, Sonetti, I sepolcri, Le grazie. Con note di Egidio Bellorini. Torino : Paravia 1937. IV, 144 p. 1 t. **96741**

Foscolo, Ugo. Prose. A cura di Vittorio Cian. Vol. 1—3. Bari : Laterza 1912—1920. (Scrittori d'Italia.) **96707**

Frammenti degli stoici antichi. Vol. 1—2. Ordinati tradotti e annotati da Nicola Festa. Bari : Laterza 1932—35. **96873**

Vol. 1. Zenone. VIII, 128 p.
« 2. Aristone. — Apollofane. — Erillo Diogini d'Eraclea. — Perseo Cleante. — Sfero. 195 p.

Garollo, G[ottardo]. Dizionario geografico universale. Vol. 1—2. Quinta edizione col dati del dopoguerra interamente rifatta e notevolmente accresciuta dal Arrigo Lorenzi. Milano : Hoepli 1929—1930. **K 9100/4**

Garonne, Marco A[urelio]. Vademecum per lo studioso della Divina Commedia. [1908.] 2. ed. accurat. rived. Torino : Paravia 1916. 174 p. **96861**

Garuffa, Egidio. L'areonautica moderna. Milano : Hoepli 1934. XII, 664 p. **96836**

Gatti, Alessandro. L'uomo. Il suo corpo. La sua mente. La sua storia. Torino : Unione tip.-ed· 1934. 4°. VI, [2], 674 p. 6 t. **X 7509**

Gelli, J[acopo]. L'amatore di stampe. Interpret. di monogrammi, marche e segni d'intagliatori. Milano : Hoepli 1923. XXVI, 362 p. (Manuali Hoepli.) **96751**

Gelli, Jacopo. Gli ex libris italiani. Milano : Hoepli 1930. LIX, [2], 400 p. **091/511**

Gentile, Giovanni. La filosofia dell'arte. Firenze : Sansoni 1937. VIII, 377 p. **96754**

Gentile, Giovanni. Gino Capponi e la cultura toscana nel secolo decimonono. [1922.] 2. ed. rived. Firenze : Vallecchi 1926. 474, [2] p. (Collana storica, V.) **96888**

Gentile, Panfilo. L'ideale d'Israele. I prefeti — I legalismo — L'individualismo — L'apocalisse — Gesu — Il mito cristiano — Paolo. Bari : Laterza 1931. 149 p. **96874**

Gentile, Giovanni. Introduzione alla filosofia. Milano : Treves 1933. 290 p. (Opere complete di — .) **96756**

Gentile, Giovanni. Il modernismo e i rapporti tra religione e filosofia. [1909.] 2. ed. Bari : Laterza 1921. VIII, 250 p. (Scritti filosofici di Giovanni Gentile, III.) **96892**

Gentile, Giovanni. I problemi della scolastica e il pensiero italiano. [1912.] 2. ed. Bari : Laterza 1923. VIII, 221 p. (Scritti filosofici di Giovanni Gentile, V.) **96894**

Gentile, Giovanni. Sistema di logica come teoria del conoscere. [1917.] 2. ed. Vol. 1—2. Bari : Laterza 1922—23. (Scritti filosofici di Giovanni Gentile, IV/1—2.) **96893**

Gentile, Panfilo. Sommario d'una filosofia della religione. Bari : Laterza 1923. 239 p. **96887**

Gentile, Giovanni. Sommario di pedagogia come scienza filosofica. [1912.] 5. ed. Vol. 1—2. Firenze : Sansoni 1934—37. **96755**

Vol. 1. Pedagogia generale. XII, 271 p.
« 2. Didattica. 253 p.

Gentile, Giovanni. Teoria generale dello spirito come atto puro. [1916.] 5. ed. Firenze : Sansoni 1938. VIII, 271 p. **96757**

Gerbi, Antonello. La politica del settecento. Storia di un'idea. Bari : Laterza 1928. VII, 343 p. (Biblioteca di cultura moderna.) **96797**

Ghislanzoni, Alberto. Il problema dell'opera. Roma: Maglione [193?]. 445 p. **96791**
Bibliographie: p. 431—441.

Giovannoni, Gustavo. L'architettura del rinascimento. [1932.] 2. ed. aumentata. Milano: Treves 1934. 4°. 306 p. **X 7514**

Gnecchi, Francesco. I medaglioni romani. Descritti ed. illustr. da — . Vol. 1—3. Milano: Hoepli 1912. 4°. **X 7516**
Vol. 1. Oro ed argento. 83, [5] p. 38 t.
» 2. Bronzo: Moduli minori. Medaglioni del Senato. 234, [6] p. 22 t.

Goldoni, Carlo. Tutte le opere. A cura di Giuseppe Ortolani. Vol. 1—3. Milano: Mondadori 1935—1939. (Classici Mondadori.) **96806**

Graetz, Leo & Carlo Rossi. Introduzione alle teorie atomiche ed. alla costituzione della materia. Milano: Hoepli 1932. XV, 276 p. **96753**

Griffini, Enrico A. Costruzione razionale della casa. La teoria dell'abitazione nuovi sistemi costruttivi. [1931.] 3. ed. Milano: Hoepli 1939. 4°. XIV, 312 p. 8 t. **X 7513**

Guerri, Domenico. Il commento del Boccaccio a Dante. Bari: Laterza 1926. 250 p. **96724**

Guida, S. [ecc.]. Il fotolibro. Guida enciclopedica per principianti ed esperti, dilettanti e professionisti. [Compilata da] — , R. Servant, N. Bau & Erik. Ed. ital. con. aggiunte a cura di A. Ornano. Milano: Hoepli 1939. VIII, 398 p. 5 t. **96886**

Günther, Hanns. Fra cent'anni. Le Future sorgenti d'energia del mondo. Milano: Hoepli 1934. VII, 160 p. 12 t. **96783**

Hankiss [János] Giovanni. Storia della letteratura ungherese. Trad. di Filippo Faber. Torino: Paravia 1936. 356 p. **96759**

Jaeger, Nicola. Le controversie individuali del lavoro. [1934.] 4. ed. Padova: Cedam 1936. XVIII, 340 p. **96752**

Labó, Mario. Architettura arredamento del negozio. Milano: Hoepli 1936. 4°. XIV, 204 p. **X 7512**

Lancianus, Rodulphus. Forma Urbis Romae. Consilio et auctoritate Regiae Academiae Lyncaeorum formam dimensus est et ad modulum 1 : 1000 delineavit — . Milano: Hoepli [s. a.] Fol. 12 p. 46 t. **5727**

La Stella, Mario. La rabdomanzia nella storia, nell'esperienza, nel mistero. Milano: Hoepli 1933. XVI, 224 p. 16 t. **96769**
Bibliografia: p. 217—219.

Leopardi, Giacomo. Epistolario di — . Vol. 1—5. Nuova ed. ampliata con lettere dei corrispondenti e con note illustrative a cura di Francesco Moroncini. Firenze: Le Monnier 1934—1938. **96787**

Leopardi, Giacomo. Opere di — . Vol. 1—15. Ed. accresciuta, ordinata e corretta secondo l'ultimo intendimento dell'autore da Antonio Ranieri. Firenze: Le Monnier 1924. **96891**

Leopardi, Giacomo. Zibaldone. Vol. 1—2. Milano: Mondadori [s. a.] (Tutte le opere di G. L. A cura di Francesco Flora.) **96804**

Lojacono, Luigi. L'indipendenza economica italiana. Milano: Hoepli 1937. XXIV, 666 p. **96848**

Longhi, Roberto. Officina ferrarese. Roma: Ed. d'Italia 1934. 232 p. 109 t. (Pittura dell'Occidente, 1.) **96727**

Loria, Gino. Galileo Galilei. [1936.] 2. ed. Milano: Hoepli 1938. X, 145 p. 24 t. **96749**

Loria, Gino. Storia delle matematiche. Vol. 1—3. Milano: Hoepli 1929—1933. **96799**
Vol. 1. Antichita. Medio evo. Rinascimento. 497 p.
» 2. I secoli XVI e XVII, 595 p.
» 3. Dall'alba del secolo XVIII al tramonto del secolo XIX. 607 p.

Loriga, Giovanni. Igiene del lavoro. Milano: Vallardi 1937. VIII, 293 p. **96866**

Lualdi, Adriano. Il rinnovamento musicale italiano. Milano : Treves 1931. 106, [2] p. (Quaderni dell'Istituto nazionale fascista di cultura. Ser. 3/4—5.) **96867**

Lugli, Giuseppe. I monumenti antichi di Roma e Suburbio . Vol. 1—3. Roma : Bardi 1931—1938.
Vol. 1. La zona archeologica. 1931. 490, [2] p. 5 t. **96772**
« 2. Le grandi opere pubbliche. 1934. VIII, 428 p. 5 t.
« 3. A traverso le regioni. 1938. VIII, 747 p.

Lugli, Giuseppe. Monumenti Greci e Romani. [1933.] 4. ed. Milano : Treves 1938. LXX, 80 p. **96815**

Luzzatto, Gino. Storia economica dell'età moderna e contemporanea. Vol. 1—2. Padova : Cedam 1938. (Coll. di studi di storia economica.) **96713**
Vol. 1. L'età moderna. [1934.] 2. ed. 358 p.
« 2/1. L'età contemporanea. (II sec. XVIII.) 284 p.

Manzini, Vincenzo. Istituzioni di diritto processuale penale. [1917.] 7. ed. Padova : Cedam 1937. XII, 358 p. **96868**

Manzoni, Alessandro. Carteggio di — . Vol. 1—2. A cura di Giovanni Sforza & Giuseppe Gallavresi. Milano : Hoepli 1912. (Opere di Aless. Manzoni, Vol. IV., Parte 1—2.) **96862**

Manzoni, Alessandro. I promessi sposi. Storia milanese del sec. XVII. — Storia della colonna infame. Precede uno studio su gli anni di noviziato poetico del Manzoni, di Michele Scherillo. [1905.] 3. ed. accresciuta. Milano : Hoepli 1922. LXVIII, 682 p. 1 t. (Opere di Aless. Manzoni, 1.) **96864**

Manzoni, Alessandro. Le tragedie gl'inni sacri e le odi. A cura di Michele Scherillo. Precede un discorso sul decennio dell'operosità poetica del Manzoni. [1907.] 3. ed. accresciuta. Milano : Hoepli 1924. CLXXVIII, 559 p. 1 t. (Opere di Alessandro Manzoni, III.) **96863**

Marangoni, Matteo. Arte barocca. Revisioni critiche. Firenze : Vallecchi [1927.] X, 253 p. **96729**

Marangoni, Matteo. Saper vedere. Come di guarda un'opera d'arte. [193?.] 3. ed. Milano : Treves 1938. X, 331 p. **96723**

Marchesi Cappai, C[arlo]. Acustica applicata all'architettura. [1936.] 2. ed. Accresciuta di un appendice sugli altoparlanti e sui microfoni ad uso degli architetti. A cura di Corrado Crescini. Milano : Hoepli 1939. 4°. XIV, [2], 296 p. 8 t. **X 7515**

Miniature della Bibbia cod. vat. regin. greco 1, e del Salterio cod. vat. palat. greco 381. Milano : Hoepli 1905. Fol. 12, [2] p. 22 t. (Collezione paleografica Vaticana, 1.) **5725**

Minnucci, Gaetano. Scuole. Asili d'infanzia, scuole all'aperto elementari e medie, case del balilla, palestre ed impianti sportivi. Pref. d. Marcello Piacentini. Milano : Hoepli 1936. 4°. VIII, 278 p. **X 7511**

Mistrangelo, Claudio. Provvista e distribuzione di aqua potabile. [1928.] 3. ed. Milano : Hoepli 1938. XVI, 466 p. 12 t. **96844**
Bibliografia : p. XV—XVI.

Modugno, Giovanni. F. W. Förster e la crisi dell'anima contemporanea. Bari : Laterza 1931. 300 p. 1 t. **96881**
Bibliografia : p. 293—295.

Morelli, Lidia. L'arte più difficile. Saper vivere con il prossimo. [1936.] 2. ed. Milano : Treves 1937. 416 p. **96885**

Mortarino, G. (Mario Nort). Esposizione sintetica della Divina Commedia con tavole schematiche. P. 1—3. [1919.] 4. ristampa della 2. ed. Torino : Paravia 1939. **96890**
P. 1. L'Inferno. 84 p.
« 2. Il Purgatorio. 80 p.
« 3. Il Paradiso. 80 p.

Mosca, Gaetano. Elementi di scienza politica. [1922.] 3. ed. riveduta. Vol. 1—2. Bari : Laterza 1939. (Biblioteca di cultura moderna 335 1—2.) **96768**

Mussolini, Benito. Scritti e discorsi. Vol. 1—11. Milano : Hoepli 1934—38. **96786**

Vol. 1. Dall'intervento al fascismo. 15. XI. 1914—23. III. 1919. 383 p.
« 2. La rivoluzione fascista. 23. III. 1919—28. X. 1922. 362 p.
« 3. L'inizio della nuova politica. 28. X. 1922—31. XII. 1923. 302 p.
« 4. Il 1924. 455 p.
« 5. Scritti e discorsi. Dal 1925 al 1926. 485 p.
« 6. Scritti e discorsi. Dal 1927 al 1928. 300 p.
« 7. Scritti e discorsi. Dal 1929 al 1931. 346 p.
« 8. Scritti e discorsi. Dal 1932 al 1933. 294 p.
« 9. Scritti e discorsi. Dal VI. 1934 al 4. XI. 1935. 236 p.
« 10. Scritti e discorsi dell'impero. XI. 1935—4. XI. 1936. 224 p.
« 11. Scritti e discorsi. Dal XI. 1936 al V. 1938. 305 p.

Nogara, Bartolomeo. Gli etruschi e la loro civilta. Milano : Hoepli 1933. XXXV, 476 p. **96830**

Ojetti, Ugo. Cose viste. 1921— . T. 1. — . Milano : Mondadori 1934— . **96784**

Vol. 1. 1921—1923. 1940. 340, [2] p.
« 2. 1923—1924. 1940. 320 p.
« 3. 1924—1925. 1936. 306, [2] p.
« 4—5. [Hiányzik.]
« 6. 1931—1934. 1934. 323, [3] p.
« 7. 1934—1938. 1939. 306, [4] p.

Ojetti, Ugo. Piu vivi dei vivi. [Discorsi.] Milano : Mondadori 1938. XVIII, [2], 321, [3] p. 14 t. **96785**

Olaszország. Törvények, rendeletek. La nouva legge comunale e provinciale. Commento teorico-pratico al T. U. 3. III. 1934—XII—n. 383. di Achille Guerra. Napoli : Pietrocola 1934. XXXI, 1240 p. **96824**

Orestano, Francesco. Verità dimostrate. Milano : Bocca 1939. XV, 245 p. **96782**

Oriani, Alfredo. La lotta politica in Italia. Origini della lotta attuale (476—1887.). Pref. di Giovanni Gentile. [1928—29.] 4. ed. Bologna : Cappelli 1939. (Opera omnia IX—XI.) **96739**

Pagano, Giuseppe. Arte decorativa italiana. Milano : Hoepli 1938. 142 p. **96859**

Panzini, Alfredo. Il nuovo volto d'Italia. Fotografie di Axel von Graefe. Milano : Mondadori [s. a.] 141 p. **96854**

Papini, Giovanni. Eresie letterarie (1905—1928). Firenze : Vallecchi 1932. 352 p. (Opere di G. Papini, 13.) **96737**

Papini, Giovanni. Gli amanti di sofia. (1902—1918.) Firenze : Vallecchi 1932. 366 p. (Opere di G. Papini, 4.) **96733**

Papini, Giovanni. Maschilità. Coll'aggiunta di eresie pedagogiche. Firenze : Vallecchi 1932. 200 p. (Opere di G. Papini, 14.) **96731**

Papini, Giovanni. I nipoti d'Iddio. (1903—1931.) Firenze : Vallecchi 1932. 264 p. (Opere di G. Papini, 2.) **96732**

Papini, Giovanni. Poesia in prosa. Cento pagine di poesia giorni di festa. [1932.] Nuova ed. con molte aggiunte. Firenze : Valecchi 1932. 350 p. (Opere di G. Papini, 17.) **96730**

Papini, Giovanni. Poesia in versi. Opera prima. Pane e vino. Ed. definitiva con aggiunte e correzioni. Firenze : Vallecchi 1932. 262 p. (Opere di G. Papini, 18.) **96735**

Papini, Giovanni. Pragmatismo. (1903—1911.) Firenze : Vallecchi 1927. 176 p. **96884**

Papini, Giovanni. Ritratti stranieri. (1908—1921.) Firenze : Vallecchi 1932. 266 p. (Opere d G. Papini, 11.) **96734**

Papini, Giovanni. Storia di Cristo. Vol. 1—2. [1933]. 9. ed. Firenze : Vallecchi 1939. (Opere di G. Papini, 19—20.) **96736**

Pasquali, Georgio. Storia della tradizione e critica del testo. Firenze : Le monnier 1934. XX, 484 p. **96816**

Peretti—Griva, Domenico Riccardo. Infortunii del lavoro e malattie professionali nella nuova legislazione. (17. VIII, 1935 ; 15. XII, 1936 ; 25. VI, 1937.) Manuale teorico-pratico. Torino : Unione tipografico-editrice 1937. XV, 511 p. **96869**

Peri, Guido. Illuminazione moderna. [1924.] 2. ed. Milano : Hoepli 1937. XX, 376 p. **96810**

Pession, Giuseppe. Misure radiotecniche e formulario. [2. ed. 1929.] 4. ed. Con pref. di Giancarlo Vallauri. Milano : Hoepli 1939. XX, 527 p. **96811**

Petrarca, Francesco. L'Africa. Ed. critica per cura di Nicola Festa. Firenze : Sansone 1926. LXXVI, 295 p. **96809**

Petrarca, Francesco. Le familiari. Vol. 1—3. Ed. critica per cura di Vittorio Rossi. Firenze : Sansoni 1933. **96808**

Petrarca, Francesco. Le rime di — di su gli originali, commentate da Giosue Carducci e Severino Ferrari. Firenze : Sansoni 1937. XLVII, 548 p. **96882**

Pica, Agnoldomenico. Nuova architettura nel mondo. Milano : Hoepli 1938. XX, 522 p. (Quaderni della Triennale.) **96860**

Pincherle, Alberto. Sant'Agostino. Bari : Laterza 1930. XII, 306, [2] p. **96720**

Pirandello, Luigi. Tutto il teatro. Maschere nude. Vol. 1—7, 9—10. Milano : Mondadori 1938—1939. **96746**

Vol. 1. Sei personaggi in cerca d'autore. — Ciascuno a suo modo. — Questa sera si recita a soggetto. XII, 388 p.
« 2. Enrico IV. — Diana e la tuda. — La vita che ti diedi. 306 p.
« 3. L'umo dal fiore in bocca. — Il giucoso delle parti. — Il placere dell'onestà. — L'imbecille. — L'uomo, la bestia, e la virtu. 366 p.
« 4. Come prima, meglio di prima. — Vestire gli inudi. — Come tu mi vuoi. 396 p.
« 5. Cosi è (se via pare). — Tutto per bene. — La ragione degli altri. 334 p.
« 6. L'innesto. Sogno (ma forse no). — L'amica delle mogli. — La morsa. — La signora Morli, una e due. 390 p.
« 7. Pensaci, Giacomino ! — Lumie di Sicilia. — Il berretto a sonagli. — La giara. — Cecè. — Il dovere del medico. — Sagra del signore della nave. 358 p.
« 9. Non si sa come. — Trovarsi. — Quando si è qualcuno. 350 p.
« 10. All'uscita. — La nuova colonia. — Lazzaro. — La favola del figlio cambiato. — Il gigante della montagna. 495 p.

Pittaluga, Mary. L'incisione italiana nel cinquecento. Milano : Hoepli [1928.]. 4°. XVI, 398 p. 23 t. (Coll. artist. Hoepli.) **X 7507**

Platone. Apologia di Socrate. [19??] 3. ed. A cura di Manara Valgimigli. Bari : Laterza 1936. 124 p. **96781**

Platone. Critone. A cura di Manara Valgimigli. [191?] 5. ed. Bari : Laterza 1936. 54 p. **96780**

Platone. Dialoghi. Vol. 1—6. Bari : Laterza 1931. **96775**

Vol. 1. Eutifrone — Apologia di Socrate — Critone — Fedone — Cratilo — Teeteto. Trad. di Manara Valgimigli. 1931. 371 p.
« 2. Parmenide — Sofista — Politico — Fileno. Trad. da Manlio Faggella. 1931. 322 p.
« 3. Convito — Fedro — Alcibiade I—II. — Ipparco — Gli amanti — Teage — Carmide — Lachete — Liside. Trad. da Carlo Diano. 1934. 380 p.
« 4. Eutemido — Protagora — Georgia — Menone Ippia maggiore — Ippia minore ione — Menesseno. Trad. da Francesco Zambaldi. 1927. 322 p.
« 5. Il Clitofonte e la republica. Trad. da Carlo Oreste Zuretti. 1927. 359 p.
« 6. Times — Crizia — Minosse. Trad. di Cesare Giarratano. 1928. 117 p.

Platone. Eutifrone. A cura di Manara Valgimigli. [192?.] 5. ed. Bari : Laterza 1934. 60 p. (Piccola biblioteca filosofica.) **96779**

Platone. Fedone. A cura di Manara Valgimigli. [191?.] 8. ed. novam. rived. Bari : Laterza 1939. 200 p. (Piccola biblioteca filosofica.) **96778**

Platone. Teetèto. A cura di Manara Valgimigli. [1930.] 4. ed. Bari : Laterza 1936. XXXII, 158 p. (Piccola biblioteca filosofica.) **96777**

Prampolini, Giacomo. La mitologia nella vita dei popoli. Vol. 1—2. Milano : Hoepli 1938. 4°. **X 7503**

Prampolini, Giacomo. Storia universale della letteratura. Vol. 3. Parte 1. & 3. Torino : Unione tip. ed. 1935 & 1938. 4° **X 7510**

Vol. 3/1. Le grandi letterature Europee dalla fine del medioevo al romanticismo. 1935. [4], 903 p. 11 t.
Vol. 3/3. Le letterature nordiche iberiche e ibero-americane, slave, minori-europee il periodo 1915—1930. Le letterature indigene delle americhe dell'Africa e dell'Oceania. 1938. IV, 1036 p. 6 t.

Pratella, F. Balilla. Etnofonia di Romagna. Udine : Istituto delle edizioni accademiche 1938. 255 p. (O. N. D. Comitato nazionale italiano per le arti popolari.) **96865**

Rasetti, Franco. Il nucleo atomico. Bologna : Zanichelli 1936. 229 p. **96828**

Rava, Adolfo. Istituzioni di diritto privato. [1937.] 2. ed. Padova : Cedam 1938. XXXI, 622 p. **96826**

Ravalico, [Domenico] E. Il radio libro. Dai primi elementi di radiotecnica ai piu recenti apparecchi radio. [1933.] 5. ed. rifatta. Milano : Hoepli 1940. XX, 569 p. 5 t. **96744**

Rèpaci, F. A. Le finanze dei comuni, delle provincie e degli enti corporativi. Torino : Einaudi 1936. 332 p. **96843**

Ricci, Elisa. Mille santi nell'arte. Pref. di Corrado Ricci. Milano : Hoepli 1931. XX, 734 p. **96774**

Riesemann, Oskar v. Mussorgski. La vita e le opere. Trad. di B. Allason. Torino : Paravia [1938]. 287 p. (Biblioteca di cultura musicale, 19.) **96722**

Risorgimento Italiano, Il- in un carteggio di patrioti lombardi. 1826—1860. Lettere inedite di Costanza Arconati Visconti, Giacinto e Margherita Provana di Collegno, Lorenzo, Antonio e Ludovico Trotti Bentivoglio [ecc.] A cura di Aldobrandino Malvezzi. Milano : Hoepli 1924. XLV, 577 p. 8 t. **96728**

Rizzo, G[iulio] E[manuele]. La pittura ellenisticoromana. Milano : Treves 1939. 4°. 93, [3] p. 100 t. (Thesaurus artium.) **X 7506**

Rizzo, G[iulio] E[manuele]. Prassitele. Milano : Treves 1932. 4°. 121, [11] p. (I genii e le opere.) **X 7504**

Roma. Istituto di studi romani. Africa romana. Scritti di A. G. Amatucci, F. Arnaldi, C. Ceccheli, ecc. Milano : Hoepli 1935. XII, 254 p. 8 t. **96831**

Roncaglia, Gino. Il melodioso settecento italiano. Con saggi musicali inediti o rari. Milano : Hoepli 1935. XII, 406 p. **96738**

Bibliografia : p. 379—398.

Ronga, Luigi. Gerolamo Frescobaldi. Torino : Bocca 1930. VI, 306 p. **96841**

Rossi, C[arlo]. Dizionario tecnico tedesco-italiano e italiano-tedesco. Parte 1—2. Milano : Hoepli 1936. (Manuali Hoepli.) **Ref. K 6200/15**

Russo, Luigi. Gli scrittori d'Italia da Jacopo da Lentini a Pirandello. Storia letteraria desunta dalle opere del De Sanctis e di critici contemporanei. Vol. 1—3. Firenze : Vallecchi 1937—38. **96798**

Vol. 1. Dai Siciliani al Tasso. XVI, 779 p.
« 2. Dal Galilei al Manzoni. VIII, 784 p.
« 3. Dal Leopardi al Pirandello. VIII, 867 p.

Sacchetti, Franco. Il libro delle rime. A cura Alberto Chiari. Bari : Laterza 1936. 550 p. (Scrittori d'Italia.) **96721**

Salmi, Mario. L'architettura romanica in Toscana. Milano : Bestetti & Tumminelli [1926]. 4°. 77, [5] p. 160 t. **X 7508**

Sapere cosa sono . . . Vol. 1—5. Milano : Hoepli 1937. (Boll-»Electron«.) **96710**

Vol. 1—2. Fisica. 252, 199 p.
« 3—4. Elettricita. 196, 220 p.
« 5. Chimica. 320 p.

Sartoris, Alberto. Gli elementi dell'architettura funzionale. Sintesi panoramica dell'architettura moderna. [1931.] 2. ed. Milano : Hoepli 1935. 4°. [6], 579, [5] p. **X 7502**

Savorgnan di Brazza, Francesco. Da Leonardo a Marconi. Invenzioni e scoperte italiane. [1933.] 3. ed. aumentata. Milano : Hoepli 1939. XII, 445 p. 25 t. **96883**

Sella, Nelson. Estetica musicale in S. Tommaso D'Aquino. Torino : Ed. de »L'Erma« 1930. 68, [1] p. **P 780.1 Tamás, aquinoi szent**

Sofisti, I—. Frammenti e testimonianze. Trad. prefazione e noti di Maria Timpanaro Cardini. Bari : Laterza 1923. XII, 190 p. **96880**

Spirito, Ugo. La vita come ricerca. Firenze : Sansoni 1937. 236, [2] p. (Biblioteca italiana, III.) **96714**

Stella, Luigia Achillea. Italia antica sul mare. Pref. di Pericle Ducati. Milano : Hoepli 1930. XXVII, 308 p. 87 t. **96827**

Tasso, Torquato. Gerusalemme liberata. A cura di Luigi Bonfigli. Bari : Laterza 1930. 598 p. (Scrittori d'Italia.) **96716**

Toesca, Pietro. Monumenti e studi per la storia della miniatura italiana. La collezione di Ulrico Hoepli. Milano : Hoepli 1930. Fol. 154 p. 153 t. **5724**

Trattato di fisiologia. Vol. 1—3. Diretto da Filippo Bottazzi. Autore : N. Camis, V. Ducceschi, C. Foa. Milano : Vallardi 1937—1938. **96840**

Vol. 1. Fisiologia generale. Fisiologia dei tessuti. XX, 824 p.
« 2. Funzioni della vita di relazione. XII, 659 p.
« 3. Funzioni della vita vegetativa. [Manca.]

Turchi, Nicola. Manuale di storia delle religioni. [1922.] 2. ed. aumentata. Torino : Bocca 1922. 658, [2] p. (Biblioteca di scienze moderne, 78.) **96773**

Venturi, Pietro Tacchi. Storia delle religioni. Vol. 1—2. Collab. G. Messina, R. Boccassino, C. Crivelli, ecc. (1934—1936.] 2. ed. Torino : Unione tip.-ed. 1939. 4°. **X 7500**

Vico, Giambattista. L'autobiografia, il carteggio e le poesie varie. [1911.] 2. ed. rived. e aumentata. A cura di B. Croce e F. Nicolini. Bari : Laterza 1929. 416 p. (Scrittori d'Italia). **96717**

Vico, Giambattista. Il diritto universale. Vol. 1—3. A cura di Fausto Nicolini. Bari : Laterza 1936. (Scrittori d'Italia.) **96704**

Vol. 1. »Sinopsi« e »De uno«. 264 p.
« 2. »De Constantia jurisprudentis«. 560 p.
« 3. »Notae«, »Dissertationes«, nota bibliografica e indici. 840 p.

Vico, Giambattista. Le orazioni inaugurali il De italorum sapientia e le Polemiche. A cura di G. Gentile e F. Nicolini. Bari : Laterza 1914. 325 p. (Scrittori d'Italia.) **96719**

Vico, Giambattista. La scienza nouva. Giusta l'ed. del 1744, con le varianti dell'ed. del 1730 e di redazioni intermedie inedite. A cura di Fausto Nicolini. Vol. 1—2. Bari : Laterza 1928. (Scrittori d'Italia.) **96705**

Vico, Giambattista. La scienza nouva prima. Con la polemica contro gli »Atti degli eruditi« di Lipsia. A cura di Fausto Nicolini. Bari : Laterza 1931. 376 p. (Scrittori d'Italia.) **96718**

Villavecchia, G. Vittorio. Trattato di chimica analitica applicata. [1916.] 3. ed. aggiornata e aumentata. Vol. 1—2. Milano : Hoepli 1936—1937. (Biblioteca tecnica.) **96822**

Vinaccia, G. Il corso del sole in urbanistica ed edilizia. Contributo alla razionalizzazione dell'architettura. Milano : Hoepli 1939. XI, 387 p. 2 t. **96825**

Vinassa de Regny, P[aolo]. La terra. La sua forma. La sua vita. La sua storia. Torino : Unione tip. ed. 1933. 4°. XVI, 780 p. 20 t. **X 7501**

Szépirodalmi művek
Opere letterarie. — Belletristische Werke

Alvaro, Corrado. Gente in Aspromonte. Milano : Treves 1935. 235 p.

Alvaro, Corrado. Vent anni. Milano : Treves 1931. 359 p.

Bacchelli, Ricardo. Iride. Milano : Fratelli 1937. 405 p.

Bacchelli, Ricardo. Mal d'Africa. Milano : Treves 1937. 367 p.

Bacchelli, Riccardo. Il mulino del Po. 1—2. k. Milano : Garzanti 1939.

Bacchelli, Riccardo. Oggi domani e mai. Milano : Treves 1932. 629 p.

Bargellini, Piero. David. Brescia : Morcelliana 1936. 313 p.

Bontempelli, Massimo. »522«. Racconta di una giornata. Verona : Mondadori 1932. 213 p.

Bontempelli, Massimo. Il figlio di due madri. Milano : Mondadori 1938. 260 p.

Bontempelli, Massimo. Galleria degli schiavi. Milano : Mondadori 1934. 238 p.

Bontempelli, Massimo. Gente nel tempo. Milano : Barion 1937. 333 p.

Bontempelli, Massimo. Miracoli. (1923—1929). Milano : Mondadori 1938. 392 p.

Bontempelli, Massimo. Vita e morte di Adria e dei suoi figli. Milano : Mondadori 1937. 202 p.

Calzini, Raffaele. La commediante veneziana. Milano : Mondadori 1934. 387 p.

Calzini, Raffaele. Segantini. Romanzo della montagna. Milano : Mondadori 1939. 364 p.

Campanile, Achille. Amiamoci in fretta. Verona : Mondadori 1933. 262 p.

Campanile, Achille. Chiarastella. Milano : Mondadori 1934. 295 p.

Chiesa, Francesco. Tempo di Marzo. Milano : Mondadori 1937. 328 p.

Chiesa, Francesco. Villadorna. Milano : Mondadori 1929. 406 p.

Cicognani, Bruno. L'omino che à spento i fochi. Milano : Treves 1937. 272 p.

Cicognani, Bruno. La Velia. Milano : Mondadori 1934. 271 p.

Cicognani, Bruno. Villa Beatrice. Milano : Treves 1935. 353 p.

Civinini, Guelfo. Gesummorto. Milano : Mondadori 1938. 233 p.

Civinini, Guelfo. Trattoria di paese. Milano : Mondadori 1938. 282 p.

D'Ambra, Lucio. Conversazioni di mezzanotte. Milano : Mondadori 1937. 346 p.

D'Ambra, Lucio. La sosta sul ponte. Milano : Mondadori 1937. 394 p.

Deledda, Grazia. Canne al vento. Milano : Garzanti 1939. 299 p.

Deledda, Grazia. Cenere. Milano : Garzanti 1939. 322 p.

Deledda, Grazia. La chiesa della solitudine. Milano : 1937. 256 p.

Deledda, Grazia. Le colpe altrui. Milano : Treves 1928. 335 p.

Deledda, Grazia. Il Dio dei viventi. Milano : Treves 1930. 264 p.

Deledda, Grazia. L'edera. Milano : Treves 1928. 254 p.

Deledda, Grazia. L'incendio nell'oliveto. Milano : Fratelli 1929. 291 p.

Deledda, Grazia. Marianna Sirca. Milano : Garzanti 1939. 320 p.

Deledda, Grazia. Naufraghi in porto. Milano : Treves 1928. 247 p.

Deledda, Grazia. Nel deserto. Milano : Treves 1928. 320 p.

Deledda, Grazia. Il nostro padrone. Milano : Treves 1928. 386 p.

Deledda, Grazia. Il paese del vento. Milano : Fratelli 1931. 221 p.

Deledda, Grazia. Sino al confine. Milano : Fratelli 1929. 332 p.

Deledda, Grazia. Il vecchio e i fanciulli. Milano : Treves 1929. 227 p.

Fogazzaro, Antonio. Daniele Cortis. Milano : Mondadori 1931. 434 p.

Fogazzaro, Antonio. Fedele ed altri racconti. Milano : Mondadori 1931. 199 p.

Fogazzaro, Antonio. Leila. Milano : Mondadori 1935. 602 p.

Fogazzaro, Antonio. Malombra. Milano : Mondadori 1931. 620 p.

Fogazzaro, Antonio. Il mistero del poeta. Milano : Mondadori 1930. 277 p.

Fogazzaro, Antonio. Piccolo mondo antico. Milano : Mondadori 1930. 478 p.

Fogazzaro, Antonio. Il Santo. Milano : Mondadori 1925. 418 p.

Fracchia, Umberto. Angela. Verona : Mondadori 1934. 334 p.

Fracchia, Umberto. La Stella del Nord. Verona : Mondadori 1930. 313 p.

Gadda, Piero. Festa da ballo. Milano : Ceschina 1937. 304 p.

Gadda, Piero. Gagliarda. Milano : Ceschina 1932. 427 p.

Gadda, Piero. A gonfie vele. Milano : Ceschina 1931. 208 p.

Gatti, Angelo. Ilia ed Alberto. Milano : Mondadori 1931. 488 p.

Gatti, Angelo. Racconti di questi tempi. Milano : Mondadori 1935. 361 p.

Goldoni, Carlo. Tutte le opere. 1—3 k. Milano : Mondadori 1936.

Malaparte, Curzio. Fughe in prigione. Firenze : Vallecchi 1936. 310 p.

Malaparte, Curzio. Sangue. Firenze : Vallecchi 1937. 227 p.

Marinetti, Francesco Tommaso. L'alcòva d'acciaio. Milano : Mondadori 1927. 436 p.

Marinetti, Francesco Tommasso. Novelle colle labbra tinte. Verona : Mondadori 1930. 407 p.

Martini, Fausto Maria. Il silenzio. Verona : Mondadori 1931. 259 p.

Martini, Fausto Maria. Si sbarca a New York. Verona : Mondadori 1930. 297 p.

Milanesi, Guido. L'àncora divelta. Milano : Mondadori 1938. 291 p.

Milanesi, Guido. Eva Marina. Verona : Mondadori 1934. 267 p.

Milanesi, Guido. Sancta Maria. Milano : Mondadori 1938. 314 p.

Milanesi, Guido. Yeni ay. Luna Nuova. Romanzo della Turchia odierna. Milano : Mondadori 1938. 264 p.

Moretti, Marino. L'Andreana. Milano : Mondadori 1935. 342 p.

Moretti, Marino. Anna degli Elefanti. Milano : Mondadori 1937. 327 p.

Moretti, Marino. I puri di cuore. Milano : Mondadori 1938. 357 p.

Moretti, Marino. Il trono dei poveri. Milano : Treves 1928. 318 p.

Moretti, Marino. Via Laura. Milano : Treves 1931. 342 p.

Negri, Ada. Finestre alte. Verona : Mondadori 1938. 326 p.

Negri, Ada. Orazioni. Milano : Treves 1920. 171 p.

Negri, Ada. Le Solitarie. Milano : Mondadori 1938. 309 p.

Negri, Ada. Sorelle. Verona : Mondadori 1934. 278 p.

Negri, Ada. Le strade. Verona : Mondadori 1934. 308 p.

Ojetti, Ugo. Cose viste. 1924—1925. Milano : Mondadori 1939. 297 p.

Palazzeschi, Aldo. Due imperi . . . mancati. Firenze : Vallecchi 1920. 225 p.

Palazzeschi, Aldo. Il codice di Perelá. Firenze : Vallecchi 1920. 272 P.

Palazzeschi, Aldo. Il palio dei buffi. Firenze : Vallecchi 1937. 391 p.

Palazzeschi, Aldo. La piramide. Scherzo di cattivo genere e fuor di luogo. Firenze: Vallecchi 1926. 184 p.

Palazzeschi, Aldo. Il Re bello. Firenze : Vallecchi 1921. 266 p.

Palazzeschi, Aldo. Sorelle Materassi. Firenze : Vallecchi 1937. 307 p.

Palazzeschi, Aldo. Stampe dell'800. Firenze : Vallecchi 1938. 295 p.

Panzini, Alfredo. Il bacio di Lesbia. Milano : Mondadori 1938. 238 p.

Panzini, Alfredo. La bella storia di Orlando innamorato e poi furioso. Verona : Mondadori 1933. 140 p.

Panzini, Alfredo. Le damigelle. Milano : Treves 1926. 229 p.

Panzini, Alfredo. Donne, madonne e bimbi. Milano : Treves 1939. 285 p

Panzini, Alfredo. Io cerco moglie! Milano : Mondadori 1939. 271 p.

Panzini, Alfredo. Il mondo è rotondo. Milano : Mondadori 1938. 228 p.

Panzini, Alfredo. Piccole storie del mondo grande. Milano : Treves 1935. 344 p.

Panzini, Alfredo. Il ritorno di Bertoldo. Milano : Mondadori 1936. 165 p.

Panzini, Alfredo. Rose d'ogni mese. Aprile. Verona : Mondadori 1933. 204 p.

Panzini, Alfredo. Santippe. Milano : Mondadori 1938. 267 p.

Panzini, Alfredo. La sventurata Irminda! Verona : Mondadori 1932. 261 p.

Papini, Giovanni. Gli amanti di Sofia. (1902—1918.). Firenze : Vallecchi 1932. 365 p.

Papini, Giovanni. Eresie letterarie. (1905—1928.). Firenze : Vallecchi 347 p.

Papini, Giovanni. I nipoti d'Iddio (1903—1931.). Firenze : Vallecchi 1932. 263 p.

Papini, Giovanni. Maschilità. Firenze : Vallecchi 1932. 193 p.

Papini, Giovanni. Poesia in prosa. Firenze : Vallecchi 1932. 344 p.

Papini, Giovanni. Poesia in versi. Firenze : Vallecchi 1932. 255 p.

Papini, Giovanni. Pragmatismo. (1903—1911.). Firenze : Vallecchi 1927. 175 p.

Papini, Giovanni. Ritratti stranieri. (1908—1921.). Firenze : Vallecchi 1932. 265 p.

Papini, Giovanni. Storia di Cristo. 1—2 k. Firenze : Vallecchi 1933.

Pirandello, Luigi. L'esclusa. Milano : Mondadori 1937. 242 p.

Pirandello, Luigi. Il fu Mattia Pascal. Milano : Mondadori 1928. 293 p.

Pirandello, Luigi. Maschere nude. Vol. I—VII., IX—X. Milano : Mondadori 1939.

Vol. I. Sei personaggi in cerca d'autore. — Ciascuno a suo modo. — Questa sera si recita a soggetto. 387 p.
« II. Enrico IV. — Diana e la tuda. — La vita che ti diedi. — 305 p.
« III. L'uomo dal fiore in bocca. — Il piacere dell onestà. — L'imbecille. — L'uomo, la bestia e la virtu. 366 p.
« IV. Come prima meglio di prima. — Vestire gli ignudi. — Come tu mi vuoi. 395 p.
« V. Cosi é (se vi pare). — Tutto per bene. — La ragione degli altri. 333 p.
« VI. L'innesto. — Sogno (ma forse no). — L'amica delle mogli. — La morsa. — La signora Morli, una e due. 389 p.
« VII. Pensaci, Giacomino! — Lumie di Sicilia. — Il berretto a sonagli. — La giara. — Cecè. — Il dovere del medico. — Sagra del signore della nave. 357 p.
« IX. Non si sa come. — Trovarsi. — Quando si è qualcuno. 350 p.
« X. All uscita. — La nuova colonia. — Lazzaro. — La Favola del figlio cambiato. — I giganti della montagna. 495 p.

Pirandello, Luigi. Novelle per un anno. Vol. 1—2. Milano : Mondadori 1938.

Pirandello, Luigi. Il Turno. Verona : Mondadori 1934. 149 p.

Pirandello, Luigi. I vecchi e i giovani. Milano : Mondadori 1931. 487 p.

Aktuális nemzetpolitikai kérdések irodalma a Fővárosi Könyvtárban

Literatur nationalpolitischer Zeitfragen in der Stadtbibliothek Budapest

Letteratura dei problemi della politica nazionale nella Bibliotheca Municipale di Budapest

IV

vitéz Homa Gyula:

Irányított gazdálkodás

Gelenkte Wirtschaft — Economia totalitaria

Bevezetés

Az egyetemes nemzeti érdek nemzetgazdasági szolgálata ott válik totálissá, ahol a közérdeket képviselő és védő jogi szabályozás éles ítéletet képes gyakorolni a nyereséggazdálkodás termelői önzése felett. (Ilyen eset pl. a magasabb ár közhasznú megállapítása.)

Az a körülmény már mindenki előtt világos, hogy annak idején Németországban a Reichswirtschaftsrat reformjavaslata alkotmányjogi okok miatt nem jutott tető alá.

A németbirodalmi gazdasági tanácsot a nemzetiszocialista Németország szüntette meg. Talán valaki kérdezhetné ma, hogy ez a tény akkor közeledést jelentett-e, az irányított gazdálkodás később egyik fókusaként felismert fogyasztói érdekképviselet gondolatához, vagy pedig attól való távolodást, ha annak fejlődéstörténetét vizsgáljuk. A válasz soká nem ingadozhatik, hiszen ismerjük azon gazdasági tények szerepét, amelyek alapján dönthetünk. Ezek az itt jelentkező gazdasági tények ugyanis azt igazolják, hogy a fogyasztás-képviselet, a tömegigények szervezett ellátásának eszméje, független a politikai rendszertől, bármilyen keretben jut is érvényre. A fogyasztás védelme azonban nem táplálkozik azonos gyökérből a fogyasztói érdekek szolgálatával, ha irányított gazdál-

kodásról van szó. Itt mindig a közösség érdeke áll első helyen minden vonatkozásban.

A totális nemzeti érdek gazdasági szolgálata nem tűrheti az aprólékos, öncélú és önös érdekű gazdasági partikularizmust.

Aldo Bertelè munkája »I tre systemi economici: Liberalismo, socialismo, corporativismo« jó támpontot nyujt ahhoz, hogy az irányított gazdálkodás kialakulását, mint történelmi szükségszerűséget felismerhessük. Ezen bibliográfiai tanulmány szerkezetének és felépítésének rendszere rokon meglátásból fakad.

A gazdasági élet főmozzanatai: multjának áttekintése, — jelenének helyes értelmezése, gyakorlata, irányítása, — különösen pedig a jövőbe tekintés. Ez utóbbi lehetőségeinek megkísérlése helyes irányítást igazol, ha a gazdasági előrelátás felismerésének már módjában állott az előrelátott jövőt a jelenben hasznosan, okosan és céltudatosan át is élnie, gazdaságilag megalapoznia. Az irányított gazdálkodás az élethez igazodik és a maga teljes gazdasági átértékelésével hivatva van arra, hogy a népek és nemzetek jövőjét biztosítsa.

Ebben sűríthetjük azt az átfogó szemléletet, amely a gazdasági irányítás lényegét és hivatását adja.

A helyes intézkedések lehetőségeinek sine qua non-ja, a gazdasági rend feltételeinek, a gazdasági struktura egészének ismerete: a törvényszerűségek alaptételeitől a gazdasági felülépítmények hálózatának egész bonyolult szintéziséig. Szükséges a gazdasági élet eszmevilágának tudata és történeti kialakulása lépcsőzeteinek áttekintése is.

Leginkább célravezető, ha a foganatosítandó intézkedéseket megelőzik a széles területen végrehajtott megfigyelések. Nélkülözhetetlenül szükséges, a biztos és eredményes gazdasági műtéti beavatkozáshoz, a gazdasági szintézis eredőinek útját kristálytiszta világosságában látni s azokat minden hajszálerükben végig kísérni.

Nem kétséges, hogy a liberalizmusnak — a kritizáló szocializmusnak és a korporációs rendszernek alapjai, erőforrásai s erőhatásai is mind a gazdasági élet teljes vetületének síkjain kívánnak érvényesülni. Az eredmény mindig a szervezéstől, a vezetéstől, az irányítók és irányítottak képességeitől s a rendelkezésükre álló erőviszonyoktól függ.

A nemzetközi árucsere és munkamegosztás Smith-féle angol tanai már 1840-ben kiváltották a német List Frigyesnek azt a tanítását, hogy a népek saját erőiket fejlesszék ki és fokozzák még akkor is, ha az áldozattal, lemondással jár. Az árucsere hasznának magasabb célú kikapcsolása a nemzeti gazdálkodásból, List Frigyes tanítása, már egy évszázad előtt hirdette az önellátó rendszer adott körülmények között vallott szükségszerűségét, amiből a tengelyhatalmak minden csodálatot megérdemlő gazdasági erőfeszítése sarjadt.

Az új nacionalizmusok szocializmusában vagy korporativizmusában a mult gazdasági rendjével ellentétben kifejlődött az önmagára eszmélő nemzeti lélek, szellemi és erkölcsi — egymás között együttműködő és megujhodó erőinek roppant hatalma. Ez vívja világviszonylatban hősi elszántságú, bámulatraméltó áldozatokra felkészült harcát, a puszta matéria istenítésének és a féktelen önzés testvértelenségének erői felett.

Ott, ahol a mai értelemben vett gazdasági irányításról van szó, a gazdasági tényezők felett uralkodik az államhatalom. Justus Wilhelm Hedemann »Deutsches Wirtschaftsrecht« c. munkájában az állam rangelsőségét említi a gazdasági szabályozás, vezetés és irányítás területén. Itt az államhatalom szerepe az, hogy a népközösség gazdasági szolgálatát egyedül helyesen értelmezett érdekképviselőként

gyakorolja. Azt az általános felfogást juttatja ez a tanítás kifejezésre, hogy a nemzet egyetemes érdekében végrehajtott gazdasági irányítást, az államhatalmon kívül más nem is foganatosíthatja.

Az irányított gazdálkodás gazdasági rendje nem választható el attól a politikai szükségszerűségtől, amely azt életre hívta. Így kétségtelen, hogy a tervgazdálkodásnak politikai jellege, politikai természete van. A légüres térben való gazdálkodás elméleti játékaitól eltekintve nincs is gazdálkodás és nincsen gazdasági rend, amely mentes lehetne politikai célkitűzéstől, a politikummal együtt járó elemektől.

A régi világ gazdasági rendje legfeljebb csak jobban tudta leplezni a maga politikai szolgálatát, míg az új nacionalizmusok gazdálkodási rendszere, minden ténykedésében, cselekvő akaratának minden mozzanatában magán viseli a teljes őszinteséget. Az új gazdasági rend a közösség minden egyedére és természetesen a nemzeti gazdálkodás egészére vonatkoztatott becsületes, az adott körülmények között egyedül lehetséges valódi érdekképviseletben jut kifejezésre.

A tervgazdálkodással a piaci gazdálkodást szokás szembeállítani, bár a piaci gazdálkodás mellett is alkalmazhatók gazdasági tervek. Szokás a tervgazdálkodás útján megoldható feladatokkal és ezek lehetőségeinek határaival is foglalkozni a szakirodalomban. Ismeretes, hogy a piaci gazdálkodás kiegészítésére, mintegy tökéletesbítésére is vannak tervgazdálkodási elgondolások. A közösségi célok érdekében alkalmazott tervgazdálkodásnál aszerint szoktuk figyelembe venni az állami igényt, az állami szükségletet, hogy mi váltja ki a beavatkozást : a gazdasági életmenet számos még kiaknázatlan, kevésbé foglalkoztatott erőforrása-e, avagy pedig az a körülmény-e, hogy a gazdasági rend teljesítőképességének határát elérte.

Azon irányzat, amely a gazdálkodás szintjének céltudatos emelkedését igyekszik előmozdítani, kettős irányban fejthet ki eredményes munkát. Nevezetesen a termelés adatainak numerikus növelésével és a termelési készség tervszerű kiszélesbítésével. Mindezeket természetesen korlátozza, illetve szabályozza a közhatalom szükségletében kifejezésre jutott állami akarat.

Ha részleteiben vizsgáljuk a tervgazdálkodás rendszabályait, úgy azt találjuk, hogy az irányítás feladatai a termelésnek és a fogyasztásnak rendezése szerint tagolódnak. Ebből a szempontból közvetlen és közvetett irányításról, illetve termelési és fogyasztási rend létesítéséről van szó.

Alapvető intézkedéseket igényel a tervgazdálkodás, a külkereskedelemmel, az üzemi vezetéssel, a gazdasági tervekkel kapcsolatos kérdések tekintetében is.

Bár tudjuk, hogy az irányított gazdálkodás rendjének elméleti szerkezete az irodalomban még nem alakult ki annyira, mint ahogy ez kívánatos volna ; megjegyzem, hogy mégsem ezen nyugszik a nemzeti gazdálkodások együttműködésre képes életigényének súlypontja és eredményeinek biztonsága, hanem sokkal inkább a gyakorlati tapasztalatokon, az ezekből leszűrt tanulságokon.

A gazdálkodás rendje egymással szoros kapcsolatba kényszerülő gazdasági életelemekből alakul. A termelés, a fogyasztás, a gazdasági munkamegosztás tényei és a gazdálkodó egységek szerkezete megadják az összefüggések törvényszerűségeit és jelzik az irányított gazdálkodás kiváltásának szükségét is. A szükséglet mindig a gazdasági életnek kérlelhetetlen eredője. Akik ezekkel a gazdasági tényezőkkel s ezeknek elkerülhetetlen erőhatásaival nem számolnak, azokat elsöpri az élet.

Végül megemlítem, hogy ez a bibliográfiai tanulmány tagoló rendszerezésében úgy kísérli meg csoportosítani a Fővárosi Könyvtár ide vágó és rendelkezésre álló anyagát, ahogyan az a további tudományos kutatást legjobban szolgálhatja.

Talán túlságosan is részletező a forrásmunkák felosztása. Bár így a hiányosságok érzékenyebben észrevehetők — céltudatosan jártunk el így. Néha valamely

keresett tárgykörhöz tartozó egyetlen adat nagyobb szolgálatot tehet a közösségnek, mint számtalan abból, ami iránt nincs érdeklődés.

Bibliográfiánk felépítésénél azt a célt követtük, hogy szemléletessé tegyük azt, hogy az irányított gazdálkodásnak mikép kellett kialakulnia, a világgazdaság eddigi önző magatartásának történelmi szükségszerű következményeként. Elég, ha csak a nyersnanyagmegoszlást és világgazdasági áramlásának zökkenőit említem, mint könnyen érzékelhető példát az általános gazdasági világhelyzet döbbenetes értékeléséhez.

Önmagában is zárt egységű I—IV. jelzéssel ellátott csoportban sorakoztatom fel a forrásmunkákat. Az I. fejezet az általánosságban értékelt világhelyzet keretében mutatja be a világgazdaságot és egyes tényezőit. A II. fejezetet még mindig az előtanulmányok jegyében állítottam össze »állam és közgazdaság« címmel. Ezen belül négy nagy alcsoportra oszlik a munka : *A)* A közgazdaság és közhatalom viszonya ; *B)* A gazdasági demokrácia és a liberalizmus tanításai ; *C)* Kapitalizmus és gazdasági nacionalizmus ; *D)* Gazdasági szervezés. A közgazdaság és közhatalom viszonya további tagolást nyer a következő csoportokban : *a)* elméleti megalapozás ; *b)* adatok országok szerint ; *c)* erkölcsi elemek a gazdasági rendben.

A II. *B)* alcsoportnál külön megemlítem, hogy itt már figyelemmel voltam a gazdasági demokrácia és a liberalizmus felszámolására is, úgy, ahogyan az egyes országokban később már végbe is ment.

A II. *D)* alcsoportban, amely a gazdasági szervezés főcímét kapta, helyet foglal a termelési ágak gazdasági szervezése és a munkaszervezés.

A tanulmány súlypontja a III. csoporton van. Ebben már a tanulmány vezetőgondolata erősebben kezd érvényesülni, majd fokozatosan uralkodóvá is válik a sokszínű és itt-ott célzatosságában heterogén anyag fölött, míg a IV. főcsoportban teljesen ki is fejlődik a rendelkezésre állott anyag szakszerű feltárása.

E kihangsúlyozott III. csoportban érvényesülnek a gazdaságpolitikai elméletek, megvilágítást nyernek a korszerű tervgazdaság alapjai ; ezeken felül a termelési ágak, a gazdasági forgalom és az érdekképviseletek is kibontakoznak.

Itt lép fel különleges igényeivel a nagytérség elmélet a maga szükségszerű kihatásaival s mindazok a részletkérdések, amelyek strukturális részei és ismérvei a korszerű gazdálkodásnak.

Ugyancsak ebben a csoportban illeszkedik be a hadigazdálkodás igen jelentékeny anyaggal.

Végül az utolsó IV. zárócsoport azokat a legszorosabb értelemben vett forrásmunkákat tárja a kutató elé, amelyek már az irányított gazdálkodásnak mai szemléletét és mai tényeit nyujtják. Ide tartozik a gazdasági önellátás, a nyersanyag- és készletgazdálkodás, a gazdasági vezetés, az üzemek és közüzemek gazdasági szereposztásának számos kérdése, amelyek úgy az elméleti, mint a gyakorlati közgazdákat egyaránt igen nagy mértékben foglalkoztatják.

Einleitung

Die Bedienung der totalen nationalen Interessen duldet keinen kleinlichen, eigennützigen und egoistischen Wirtschaftspartikularismus. Die gelenkte Wirtschaft passt sich dem Leben an ; durch ihre völlige wirtschaftliche Umwertung ist sie berufen die Zukunft der Völker und Nationen zu sichern. Hierin können wir jene umfassende Anschauung verdichten, welche das Wesen und die Bestimmung der wirtchaftslichen Lenkung gibt.

Die Smith'schen englischen Lehren über internationalen Warenaustausch und über Arbeitsteilung haben schon vor einem Jahrhundert, im Jahre 1840 bestimmte Anschauungen des deutschen Friedrich List's ausgelöst. Letztere besagen, dass die Völker ihre Eigenkräfte auch dann entfalten und steigern sollen, wenn dieser Kraftanwand mit Opfer und Entsagung verbunden wäre. Eine in der nationalen Wirtschaft aus höheren Gründen vollbrachte Ausschaltung des vom Warenaustausch herrührenden Nutzens ist eine Friedrich List'sche Lehre, die bereits unter besonderen Umständen damals die Notwendigkeit eines Selbstversorgungssystems bestritt. Die jeder Bewunderung würdige wirtschaftliche Anstrengung der Achsenmächte ist gleichem Gedankengange entsprossen.

In dem Sozialismus oder Korporativismus der neuen Nationalismusse entwickelte sich der Wirtschaftsordnung der Vergangenheit gegenüber die zur Besinnung gekommene nationale Seele und die ungeheuere Macht ihrer geistigen und moralischen zusammenarbeitenden und neugestaltenden Kräfte. Diese Macht fechtet ihren entschlossenen und tapferen, auf staunenswerte Opfer bereiten Kampf gegen die Krätte der blossen Vergötterung der Materie und der Brüderlosigkeit der zügellosen Selbstsucht.

Dort, wo es sich um die Wirtschaftslenkung im heutigen Sinne handelt, herrscht die Staatsgewalt über den Wirtschaftsfaktoren. Justus Wilhelm Hedemann beruft sich in seinem Werke »Deutsches Wirtschaftsrecht« auf den Vorrang des Staates im Gebiete der Wirtschaftsorganisation, -leitung und -lenkung. Die Rolle der Staatsgewalt besteht hier in der Ausübung des wirtschaftlichen Dienstes an der Volksgemeinschaft, den sie allein als richtig gedeuteter Interessenvertreter bewerkstelligt. Diese Lehre bringt jene allgemeine Auffassung zum Ausdruck, dass die im gemeinsamen Interesse der Nation vollzogene Wirtschaftslenkung nur von der Staatsgewalt ausgeführt werden kann.

Unsere bibliographische Sammlung versucht das einschlägige und verfügbare Material der Stadtbibliothek so zu zergliedern, wie sie die weitere wissenschaftliche Forschung am besten bedienen kann.

Vielleicht ist die Aufteilung der Quellenwerke übermässig zergliedert. Obgleich die Lücken dadurch empfindlicher aufgedeckt werden, sind wir zielbewusst so vorgegangen. Oft kann eine einzige Angabe zum gesuchten Gegenstand der Gemeinschaft grössere Dienste leisten, als unzählige solche, die nicht gesucht werden. Bei der Aufstellung unserer Bibliographie wollten wir die Entwicklung der gelenkten Wirtschaft als geschichtlich bedingte Notwendigkeit und Reaktion gegen das bisherige egoistische Verhalten der Weltwirtschaft veranschaulichen. Zur weiteren Beleuchtung dürfte das Beispiel der bestürzenden Bewertung der allgemeinen Weltwirtschaftslage genügen : es sollen hier das Stolpern der Rohstoffverteilung und das Straucheln ihrer weltwirtschaftlichen Strömungen genannt werden.

Die Quellenwerke werden in vier (I—IV.) auch einzeln abgeschlossene Gruppen gereiht. Der I. Abschnitt stellt die Weltwirtschaft und ihre Faktoren im Rahmen der allgemein bewerteten Weltlage dar. Der II. Abschnitt ist noch immer im Zeichen der Vorstudiume, unter den Titel : Staat und Volkswirtschaft zusammengestellt. Ferner ist dieser Abschnitt in vier grosse Untergruppen geteilt : *A)* Beziehungen der Volkswirtschaft zur Staatsgewalt ; *B)* Die Lehren der Wirtschaftsdemokratie und des Liberalismus ; *C)* Kapitalismus und Wirtschaftsnationalismus ; *D)* Wirtschaftsorganisation. Die Beziehungen der Volkswirtschaft zur Staatsgewalt wurde folgend zergliedert : *a)* Theoretische Grundlage ; *b)* Daten nach Ländern ; *c)* Moralische Elemente in der wirtschaftlichen Ordnung.

Bei der Gruppe II. *B)* muss betont werden, dass eine besondere Aufmerksamkeit auch der später in den einzelnen Ländern durchgeführten Liquidation der Wirtschaftsdemokratie und des Liberalismus zugewendet wurde.

In die Gruppe II. *D)* wurden unter dem Titel »Wirtschaftsorganisation« die Wirtschaftsorganisation der Produktionszweige und die Arbeitsorganisation eingereiht.

Der Schwerpunkt der Bibliographie liegt in der Gruppe III. In dieser kommt der leitende Gedanke der Abhandlung schon mehr zur Geltung ; bald wird er über dem bunten, hie und da absichtlich heterogenen Material stufenweise herrschend ; schliesslich entfaltet sich die fachgemässe Aufschliessung des verfügbaren Materials in der Hauptgruppe IV. gänzlich.

In dieser betonten Gruppe III. kommen die wirtschaftspolitischen Theorien zur Geltung ; es werden die Gründe der zeitgemässen Planwirtschaft beleuchtet und es entfaltet sich auch die Literatur über die Produktionszweige, über den Wirtschaftsumsatz und über die Interessengemeinschaften.

Hier treten mit ihren besonderen Ansprüchen und mit ihren notwendigen Wirkungen die Grossraumtheorie und sämtliche Teilfragen des zeitgemässen Wirtschaftens hervor.

Die Kriegswirtschaft gliedert sich mit bedeutendem Material ebenfalls in diese Gruppe ein.

Schliesslich bietet die letzte Gruppe IV. jene, im engsten Sinne genommenen Quellenwerke, die die heutigen Anschauungen und die heutigen Tatsachen der gelenkten Wirtschaft darstellen. Hierher gehören Fragen der wirtschaftlichen Selbstversorgung, der Rohstoff- und Vorratswirtschaft, der Wirtschaftsleitung und zahlreicher, so Theoretiker, wie praktische Volkswirte in grossem Masse beschäftigende Belange der Betriebswirtschaft und der öffentlichen Betriebe.

Prefazione

Questo studio bibliografico dell'economia totalitaria si occupa con speciale cura di dare delucidazioni comparative sui problemi italiani, in quanto i dati disponibili lo permettevano, o meglio lo rendevano disponibile.

Nello studio introduttivo abbiamo toccato anche la meritevole importanza della letteratura italiana scientifica.

Nel capitolo »stato ed economia politica«, nella sezione dell'organizzazione economica, dall'organizzazione del lavoro ed infine nella parte dell'economia totalitaria dettagliata secondo i paesi, ha dato questo studio una parte separata al grande ed eroico impero italiano.

Sia nell'indice del lavoro che nel testo i singoli concetti basilari sono stati segnati anche in lingua italiana per assicurare una visione più facile e per meglio servire la fraternità spirituale e combattentistico italo-ungherese.

Tartalom — Inhalt — Sommario

Bevezetés — Einleitung — Prefazione.

I. A világgazdaság és tényezői a világhelyzet keretében — Die Weltwirtschaft und ihre Faktoren im Rahmen der Weltlage — L'economia mondiale e suoi fattori in relazione alla situazione mondiale 67

II. Állam és közgazdaság — Staat und Volkswirtschaft — Lo stato e l'economia politica 69

A) A közgazdaság és közhatalom viszonya — Beziehungen der Volkswirtschaft zur Staatsgewalt. — Rapporto dell'economia e l'autorita pubblica 69

a) Elméleti megalapozás — Theoretische Grundlage — Base teoretica 69

b) Adatok országok szerint — Daten nach Ländern — Dati secondo i paesi 70

1. Németország — Deutsches Reich — Germania 70
2. Olaszország — Italien — Italia 71
3. Franciaország — Frankreich — Francia 71
4. Svájc — Schweiz — Svizzera 71
5. Portugália — Portugal — Portogallo 71
6. Oroszország — Russland — Russia 71
7. Amerika — Amerika — America 72

c) Erkölcsi elemek a gazdasági rendben — Moralische Elemente in der wirtschaftlichen Ordnung — Elementi morali nell'ordine economico 72

B) A gazdasági demokrácia és a liberalizmus tanításai. Felszámolásuk előzményei egyes országokban — Die Lehren der Wirtschaftsdemokratie und des Liberalismus. Voraussetzungen ihrer Liquidation in den einzelnen Ländern — Gl'insegnamenti della democrazia economica e del liberalismo. Precedenti della loro liquidazione nei singoli paesi 73

Angolszász érdekterület — Angelsächsisches Interessengebiet — Sfera d'interesse anglosassone 74

C) Kapitalizmus és gazdasági nacionalizmus — Kapitalismus und Wirtschaftsnationalismus — Capitalismo e nazionalismo nella vita economica 75

A nemzeti gazdálkodás jelenségei egyes államokban — Erscheinungen des Wirtschaftsnationalismus in den einzelnen Staaten — Fenomeni dell'economia nazionale nei singoli paesi 76

D) Gazdasági szervezés — Wirtschaftsorganisation — Organizzazione economica 77

a) Általános elvek — Allgemeine Grundsätze — Principii generali 77

b) Egyes országok gazdasági szervezése — Wirtschaftsorganisation nach einzelnen Ländern — Organizzazione economica dei singoli paesi 79

1. Németország — Deutsches Reich — Germania 79
2. Olaszország — Italien — Italia 80
3. Franciaország — Frankreich — Francia 80
4. Svájc — Schweiz — Svizzera 80
5. Portugália — Portugal — Portogallo 80
6. Törökország — Türkei — Turchia 81
7. Japán — Japan — Giappone 81
8. Északamerika — Nordamerika — America Settentrionale 81
9. Délamerika — Südamerika — America Meridionale 81
10. Ausztrália — Australien — Australia 81

c) Termelési ágak gazdasági szervezése — Wirtschaftsorganisation der Produktionszweige — Organizzazione economica nei rami produttivi 81

1. Mezőgazdaság — Landwirtschaft — Agricoltura 81
2. Ipar — Gewerbe — Industria 82
3. Gazdasági forgalom — Wirtschaftsumsatz — Traffico economico 82

d) Munkaszervezés — Arbeitsorganisation — Organizzazione del lavoro 83

1. Német munkaszervezés — Deutsche Arbeitsorganisation — Organizzazione del lavoro tedesco 83

2. Olasz munkaszervezés — Italienische Arbeitsorganisation — Organizzazione del lavoro italiano 83
3. Amerika munkaszervezése — Arbeitsorganisation in Amerika — Organizzazione del lavoro in America 83

III. Tervgazdaság és gazdasági szervezés — Wirtschaftsorganisation und Planwirtschaft — Economia corporativa ed organizzazione economica 84

A) Gazdaságpolitikai elméletek szerepe a gazdasági irányításban — Die Rolle der wirtschaftspolitischen Theorien in der wirtschaftlichen Leitung — Funzione dei principii politico-economici nell'amministrazione economica. 84

B) A korszerű tervgazdaság alapjai. — Fundamente der zeitgemässen Planwirtschaft. — Le basi dell'economia corporativa 86

a) Az érdekképviseletek gazdasági ágak szerint — Interessengemeinschaften nach Wirtschaftszweigen — Organizzazioni corporative secondo rami economici 86

1. Mezőgazdasági termelés — Landwirtschaftliche Produktion — Produzione agricola 86
2. Ipari termelés — Industrielle Produktion — Produzione industriale 87
3. Kereskedelmi kapcsolatok — Handelsverbindungen — Relazioni commerciali 88

b) Az érdekképviseletek és a nagy gazdasági egységek eszmei és gyakorlati értékelése viszonyítva az irányított gazdálkodáshoz — Die theoretische und praktische Bewertung der Körperschaften und grossen Wirtschaftseinheiten in Beziehung zur gelenkten Wirtschaft — Valutazione ideologica e pratica degli enti corporativi e delle grandi unita economiche in rapporto all'economia totalitaria 89

1. A tervgazdaság — Planwirtschaft — Piano economico 89
2. A jogi szabályozás — Rechtliche Regulierung — Regolamento giuridico 91
3. Kényszerkartell — Zwangskartelle — Cartelli obligatorii 94
4. Felügyelet és ellenőrzés a revizió szemszögéből — Die Rolle der Aufsicht, der Kontrolle und der Revision in der Planwirtschaft — La sorveglianza ed il controllo dal punto di vista e della revisione..... 94
5. A tervgazdaság és az érdekképviseletek kapcsolatos kérdéseinek részletezése — Spezielle Fragen der Planwirtschaft in ihrer Verknüpfung mit den Interessengemeinschaften — Particolareggiamento delle questioni affiancate dei piani economici e degli enti corporativi 95

C) Hadigazdálkodás — Kriegswirtschaft — Economia di guerra 96

IV. Irányított gazdálkodás — Gelenkte Wirtschaft — Economia totalitaria 101

a) Az irányított, illetőleg tervgazdálkodás elmélete — Theorie der gelenkten, beziehungsweise Planwirtschaft — Teoria dell'economia totalitaria o meglio dei piani economici 101

b) Az irányított gazdálkodás viszonya más kérdésekhez — Die Beziehungen der gelenkten Wirtschaft zu anderen Fragen — Relazione dell'economia totalitaria con altri questioni 101

c) A gazdasági önellátás a tervgazdaságban — Wirtschaftliche Selbstversorgung im Rahmen der Planwirtschaft — Autarchia economica nell'economia totalitaria .. 102

d) Nyersanyaggazdálkodás és piac — Rohstoffwirtschaft und Markt — L'economia delle materie prime e mercati 104

e) Gazdasági vezetés. Üzemi és közüzemi gazdálkodás — Wirtschaftsleitung. Betriebswirtschaft und öffentliche Betriebe — Direzione economica. Economia aziende. Aziende publiche 104

f) Irányított gazdálkodás országonként — Gelenkte Wirtschaft in den einzelnen Staaten — L'economia totalitaria particolareggiata secondo paesi 105

1. Németország — Deutsches Reich — Germania 105
2. A német gazdasági rend egyes kérdései — Die Fragen der deutschen Wirtschaftsordnung — Singole questioni dell'ordine economico tedesco 107
3. Olaszország — Italien — Italia 109
4. Magyarország — Ungarn — Ungheria 110
5. Oroszország — Russland — Russia 111
6. Adatok az angolszász gazdálkodáshoz — Einige Dokumente zur angelsächsischen Wirtschaft — Alcuni dati sull'economia anglosassone 113

I.

A világgazdaság és tényezői a világhelyzet keretében.

Die Weltwirtschaft und ihre Faktoren im Rahmen der Weltlage.
L'economia mondiale e suoi fattori in relazione alla situazione mondiale.

Backe, Herbert. Das Ende des Liberalismus in der Wirtschaft. Berlin : Reichsnährstand 1938. 160 p. **90991**

Benckiser, Nicolaus. Das Problem der staatlichen Organisation der Weltwirtschaft. Karlsruhe : Braun 1927. 71 p. (Wirtschaftsorganisation, 10.) **65966**
Bibliographie : p. 70—71.

Bozóky Lajos. Élettér : Új Európa. Bp.: Centrum 1941. **R 380.025**

Breneck, Paul. Die Sowjet-Republik als Kaufmann, Diss. Erlangen 1929. IX, 30 p. **72830**
Bibliographie : p. VII—VIII.

Buday Kálmán. Wither Roosevelt? London : White frias pr. 1935. 8 p. (Nineteenth century and after, vol. CXVIII.) **P 381.5(73)**

Counts, George S. [etc.] Bolshevism, fascism and capitalism. An account of the three economic systems. By-, Luigi Villari, Malcolm C. Rorty & Newton D. Baker. New Haven : Yale Univers. pr. 1932. 274 p. **79621**

Counts, George Sylvester. The soviet challenge to America. New York : Day comp. 1931. XV, 372 p. **76778**
Bibliography : p. 341—362.

Crowther, Samuel. American self-contained. New York : Doubleday & Doran 1933. 340 p. **88119**

Farbman, Michael. »Piatiletka«. Der fünfjahres Plan, die neue Offensive des Bolschewismus. Berlin : Fischer 1931. 135 p. **A 47.38/123**

Fischer, Otto Christian. Nationale Weltwirtschaft? Berlin : Junker & Dünnhaupt 1933. 58 p. **P 381(43)»193«**

Fried, Ferdinand. Wende der Weltwirtschaft. 4. Aufl. Leipzig : Goldmann. 1940. 461 p. **93698**

Haan, Hugo. Das Amerikanische Planning. Eine Bewegung für geplantes Wirtschaften in den Vereinigten Staaten dargestellt durch eine Zitatensammlung. Lpzg : Hirschfeld 1933. VII, 115 p. **81396**
Bibliographie : p. 110—115.

Halmos Béla. Középeurópai tájszervezés. Bp. : Gál 1935. 38 p. (Apolló-kvtár, 1.) **R 312.9(405)**

Harper, Samuel N. Making Bolscheviks. Chicago : The univers. of Chicago pr. 1931. XVII, 167 p. **A 47.32/284**

Hodann, Max. Sowjetunion gestern, heute, morgen. Berlin : Univers. 1931. 264 p. 14 t. **A 47.33/69**

Hugh-Jones, E. M. & E. A. Radice. An American experiment. London : Milford 1936. VIII, 296 p. **86896**

Jöhr, Walter Adolf. Amerika und der Faschismus. Bern : Haupt 1937. 68 p. **P 321.69(73)**
Bibliographie : p. 67—68.

Kirchner Gyula. Hét hónap szovjetszolgálatban. Bp. : Dante 1932. 164 p. **A 47.33/68**

Knickerbocker, H. R. Der rote Handel droht! Der Fortschritt d. Fünfjahresplans d. Sowjets. Übers. v. Curt Thesing. Berlin : Rowohlt 1931. 203 p. 1 t. **A 47.38/127**

Knickerbocker, H. R. The soviet five-year plan and its effect on world trade. London : Lane 1931. XX, 244 p. 16 t. **A 47.38/134**

Kokovtzoff, W. N. Le bolchevisme a l'oeuvre. La ruine morale et économique dans le pays des soviets. Préf. de Raymond Poincare. Paris : Giard 1931. X, 378 p. **A 47.33/70**

Laubenheimer, A. Die Sowjetunion am Abgrund. Berlin : Verl. Volkswirtschaftsdienst 1933 52 p. 16 t. **A 47.38/143**

Macmillan, Harold. The middle Way. A Study of the Problem of Economic and Social Progress in a free and democratic Society. London : Macmillan 1938. 382 p. **91071**
Bibliography : p. 379—382.

Major Róbert. A világgazdaság kis enciklopédiája. Bp. : Renaissance-kiad. 1941. 222 [1]p. **97227**

Mikos Ferenc. A Quadragesimo anno gazdasági rendje. Bp. : Pázmány P. irod. társ. 1934. 285 p. **83586**

Muhs, Karl. Deutschland und die nächste Weltwirtschaftskrise. Eine Studie ü. d. internat. Zusammenhänge d. Konjunkturbewegungen v. Blickpunkt d. dtschen Wirtschaftsstruktur. Jena : Fischer 1938. VI, [2], 80 p. **P 380.359**

Ötéves terv. Az —. Az orosz Szovjet gazdasági offenzivája Európa ellen. Bev. gr. Károlyi Imre. Bp. : Pantheon 1931. 168 p. **A 47.38/152**

Pasvolsky, Leo. Economic nationalism of the danubian states. London : Allen & Unwin 1928. XVIII, 609 p. **68633**

Pullock, Friedrich. Die planwirtschaftlichen Versuche in der Sowjetunion 1917—1927. Lpzg : Hirschfeld 1929. XII, 411 p. (Schriften d. Inst. f. Sozialforschung a. d. Univers. Frankfurt a. M. 2.) **A 47.38/103**
Bibliographie : p. 398—409.

Ráttkay R. Kálmán. A szovjet tervgazdaság mai állása. Helyzetjelentés a pjatiletka frontról. Bp. : Hajdu 1933. 111 p. **83044**

Ribbentrop, Joachim v. Vierjahresplan und Welthandel. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1937. 27 p. (Schriften d. Deutschen Inst. f. aussenpolitische Forschung, H. 1.) **P 381.5(43)**

Sajgó Jenő. Az orosz ötéves gazdasági terv és a szovjet hadsereg. Bp. : Tipográfia műintézet 1932. 64 p. **A 47.38/138**

Société des Nations. Comité économique. Considérations relatives à l'évolution actuelle du protectionnisme agricole. Genève : Soc. d. Nations 1935. 51 p. (Sér. de Publ. de la Soc. d. Nat. II. Questions économiques et financières.) **Pq 383.2(4)**

Steg, Rudolf. Die Arbeitsbeschaffungspolitik im Rahmen der Wirtschaftserneuerung Roosevelts. Würzburg-Aumühle : Triltsch 1938. [4], 81 p. **P 301.5(73)**

Surányi-Unger Tivadar. Dumping-e az orosz kivitel? Bp. : József-műegyet. Mech. tech. int. ny. 1932. 16 p. (A Kenéz Béla emlékkönyvből.) **R 386.184(47)**

Surányi-Unger Tivadar. Weltwirtschaft und ungarischer Fünfjahresplan. Bp. : Pester Lloyd-Gesellsch. 1938. 18 p. (Aus »Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch«.) **R 381.5(439)**

Waldhausen, Helmuth Frhr. v. Die heutige Stellung der Präsidenten der Vereinigten Staaten und die Verfassungsmässigkeit des New Deel. Eine Untersuchung über d. Grenzen einer Delegation quasi-diktatorischer legislativer Gewalt an die amerikanische Exekutive. Diss. Königsberg. Koblenz : Dr. Peine [1937]. VIII, 110 p. **90641**
Bibliographie : p. I—IV.

Zeeland, Paul van. A view of Europe, 1932. An interpretative essay on some workings of economic nationalism. Baltimore : Hopkins-pr. 1933. XII, 153 p. (Walter Hines Page school of internat. relations. The John Hopkins Univers.) **83086**

II.

Állam és közgazdaság.

Staat und Volkswirtschaft. — Lo stato e l'economia politica.

A) A közgazdaság és a közhatalom viszonya.

Beziehungen der Volkswirtschaft und Staatsgewalt. Rapporto dell'economia e l'autorita pubblica.

a) Elméleti megalapozás.

Theoretische Grundlage. — Base teoretica.

Andreae, Wilhelm. Begründung und Entwurf für eine wirtschafts-politische Umgestaltung der Staatswirtschaft. Berlin 1929. **P 389**

Ballod, Karl. Der Zukunftsstaat. Wirtschaftstechnisches Ideal u. volkswirtschaftliche Wirklichkeit [1898.] 4. Aufl. Berlin : Laub 1927. XII, 296, XVIII p. **63150**

Benckiser, Nikolaus. Das Problem der staatlichen Organisation der Weltwirtschaft. Karlsruhe : Braun 1927. 71 p. (Wirtschaftsorganisation, 10.) **65966**
Bibliographie : p. 70—71.

Bernhard, Ludwig. Der Diktator und die Wirtschaft. Berlin-Zehlendorf 1930. **P 381.5**

Brauer, Max. Öffentliche und private Wirtschaft. Berlin 1931. **P 381.5(43)**

Brinkmann, Rudolf. L'état et l'economie. Stuttg. : Kohlhammer 1938. 47 p. **P 381.5(43)**

Crecraft, Willis Earl. Government and business. A study in the economic aspects of government and the public aspects of business. New York : World book comp. [1928.] XI, 508 p. **66585**

Dobretsberger, Josef. Die wirtschaftspolitischen Aufgaben des neuen Staates. Wien : Österreich. Verl. f. Kunst u. Wissenschaft 1937. 112 p. **89927**

Essen, Ludwig. Staat und Wirtschaft in der zeitgenössischen englischen Staatslehre. Heidelberg : Weiss 1930. 80 p. (Heidelberger Studien, 1/2.) **75773**
Bibliographie : p. 78—80.

Fay, Charles Norman. Too much government too much taxation. New-York : Doubleday & Page 1923. XIX, 416 p. **61489**

Freudenberg, Hans Erich. Die Subventionen als Kreislaufproblem in Marktwirtschaft u. Staatswirtschaft. Tübingen : Mohr 1934. VI, 96 p. (Beitr. z. Finanzwissenschaft. Neue Folge, 2.)
Bibliographie : p. 95—96. **83096**

Goldschmidt, Hans. Reichswirtschaftsrecht. Berlin : Heymann 1923. VII, 232 p. **53654**

Häberlein, Ludwig. Das Verhältnis von Staat und Wirtschaft mit besonderer Hervorhebung der Selbstverwaltung des Reichsnährstandes u. der landwirtschaftlichen Marktordnung. Mit einem Geleitw. v. Hans Merkel. Berlin : Verl. f. Staatswissenschaften u. Geschichte 1938. XI, 143 p. **90510**

Hinzner, Fritz. Staat und Kommune als Unternehmer. Diss. Erlangen 1927. 55 p. **64999**
Bibliographie : p. 53—54.

Huber, Ernst Rudolf. Wirtschaftsverwaltungsrecht. Inst. d. öffentl. Arbeits- u. Unternehmersrechts. Tübingen : Mohr 1932. XII, 304 p. **79425**

Mcdiarmid, John. Government corporation and federal funds. Chicago : Univ. pr. 1938. XX, 244 p. (Studies en publ. administration, VI.) **91855**
Bibliography : p. 233—236.

Partsch, Marianne. Eigentum und Verfügungsbefugnis in der Rohstoffwirtschaft. Ein Beitr. z. Rechtstheorie d. Planwirtschaft. Diss. Königsberg (Pr.): Dr. Limpert 1936. 80 p. Bibliographie: p. 75—79. **P 347.233(43)**

Staudinger, Hans. Der Staat als Unternehmer. Einl. v. Walther Schreiber. Berlin: Gersbach [1932]. 120 p. **79343**

b) Adatok országok szerint.

Daten nach Ländern. — Dati secondo i paesi.

1. Németország.

Deutsches Reich. — Germania.

Berndt, Alfred Ingemar. Gebt mir vier Jahre Zeit! Dokumente z. ersten Vierjahresplan d. Führers. Unter Mitarbeit v. Erich Schrötter. Geleitw. v. Joseph Goebbels. *[19??]* 3. Aufl. München: Eher 1937. 253 p. **89252**

Köhler, Fr. Werkpflicht und Lebensrecht des deutschen Volkes. München: Lehmann 1923. VII, 35 p. **54032**

Laufenburger, Henry. L'intervention de l'état en matiere économique. Paris: Pichon 1939. 371 p.

Murkó, Vladimir. Der Staat als Bankier. Das Deutsche Beispiel. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg 1934. 212 p. **84673**

Németország. Törvények, rendeletek. Neuer Finanzplan. 1939. Remagen am Rhein: Verkehrs-Verl. 1939. 45 p. (»Gesetze des Tages«.) **P 389.2(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Der neue Finanzplan. Steuergutscheine und Mehreinkommensteuer. *[1939.]* 3. erw. Aufl. Berlin: Hoppenschmidt 1939. 51 p. **P 389.2(43)**
[Mit einem Nachtrag.]

Németország. Törvények, rendeletek. Die Entjudung der deutschen Wirtschaft. Arisierungsverordnungen vom 26. IV. und 12. XI. 1938. Erl. v. Werner Markmann & Paul Enterlein. Berlin: Gersbach 1938. 195 p. **92067**

Németország. Törvények, rendeletek. Verordnung zur Sicherung der Landbewirtschaftung v. 25. III. 1937. nebst Durchführungsverordnung v. 22. IV. 1927. Erl. v. Max Zimmermann. Berlin: Reichswährstand Verl. [1937]. VIII, 159 p. **89984**

Németország. Törvények, rendeletek. Die Ordnung der Getreidewirtschaft. Bearb. v. Heinrich Kaiser. Lpzg: Weicher 1934. XII, 255 p. (Mit einem Anhang: Ergänzungen zur Broschüre: »Die Ordnung der Getreidewirtschaft«, XXI p.) **84599**

Németország. Törvények, rendeletek. Verordnungen zur Belebung der Wirtschaft und zur Vermehrung u. Erhaltung der Arbeitsgelegenheit vom 4. u. 5. IX. 1932. Mit Durchführungsverordnung. *[1932.]* 3. Aufl. Mannheim: Bensheimer 1932. VI, 62 p. (Samml. dtscher Gesetze, 146.) **80049**

Németország. Törvények, rendeletek. Belebung der Wirtschaft. Verordn. d. Reichspräsidenten v. 4. IX. 1932. Steuergutscheinverordn. f. Steuerzahlungen u. Mehrbeschäftigung. Verordn. z. Vermehrung u. Erhaltung d. Arbeitsgelegenheit (Tariflockerungsverordn.) Erläut. v. Hermann Hog. Berlin: Mittler 1932. VIII, 162 p. **81111**

Thoma, Richard. Die Staatsfinanzen in der Volksgemeinwirtschaft. Ein Beitrag zur Gestaltung d. deutschen Sozialismus. Tübingen: Mohr 1937. 150 p. **89971**

Wendt, Siegfried. Die Aufgaben der deutschen Kreditwirtschaft im Rahmen d. »Neuen Finanzplanes«. Stuttg.: Verl. f. Wissenschaft u. Praxis 1939. 44 p. (Zeitfr. d. Geld- u. Kreditwesens, 1.) **P 387.7**

Wolf, Franz. Staats-Konjunktur. Die deutsche Wirtschaft 1934. Frankfurt a. M.: Societäts-Verl. 1935. 67 p. **P 381.5(43)**

2. Olaszország.

Italien. — Italia.

Einzig, Paul. The economic foundations of fascism. London : Macmillan 1933. XII, 156 p. **82686**

Gangemi, Lello. Lineamenti di politica economica corporativa. Préf. del prof. Gino Borgata. Vol. 1—. Catania : Studio editoriale moderno 1932. XXXII, 478 p. **83744**

Jöhr, Walter Adolf. Amerika und der Faschismus. Bern : Haupt 1937. 68 p. **P 321.69(73)**
Bibliographie : p. 67—68.

Koch, Woldemar. Die Staatswissenschaft des Faschismus. Jena : Fischer 1935. XII, 215 p. (Finanzwissenschaftl. Forschungen, 3.) **86124**

3. Franciaország.

Frankreich. — Francia.

Valois, Georges. L'état syndical et la représentation corporative. Paris : Libr. Valois 1927. LXIV, 363 p. (Les écrivains de la renaissance franc. Oeuvre économique, 3.) **62449**

4. Svájc.

Schweiz. — Svizzera.

Hulftegger, O. Die Tätigkeit der öffentlichen Gemeinwesen der Schweiz auf wirtschaftlichem Gebiet. Zürich : Berichthaus Dr. 1929. IX, 137 p. (Schweizerischer Landesausschuss d. internat. Handelskammer.) **101317**

Jöhr, Adolf. Staatswirtschaft und Privatwirtschaft in der Schweiz. Zürich : Orell Füssli 1927. 26 p. **63396**

Spörri, Hermann. Schweizerische Demokratie und Wirtschaftsordnung. Bern : Haupt 1937. 64 p. **P 342.4(494)**

Willi, G. Die Verwirklichung der berufsständischen Ordnung in der Schweiz. Vorschläge zur gesetzgeberischen Regelung. Zürich : Poligraphischer Verl. 1934. 29 p. **P 302.01(494)**

5. Portugália.

Portugal. — Portogallo.

Cotta, Freppel. Economic planning in corporative Portugal. Préf. by Marcelle Gaetano. London : King 1937. XIV, 185 p. **90474**

6. Oroszország.

Russland. — Russia.

Berkenkopf, Galina. Die Finanzierung der russischen Planwirtschaft. Rostock : Rinstorff 1932. VI, 153 p. (Hamburger wirtschafts- u. sozialwissenschaftl. Schriften, 24.) **A 47.38/140**

Brutzkus, Boris. Der Fünfjahresplan und seine Erfüllung. Lpzg : Dtsche wissenschaftl. Buchhandl. 1932. 106 p. (Weltwirtschaftl. Vortr. u. Abhandl.) **A 47.39/132**

Chamberlin, William Henri. The Soviet planned economic order. Boston : World peace foundation 1931. 258 p. **A 47.38/128**

Ciccotti, Francesco. Com'è governata la Russia. Bologna : Zanichelli 1920. 265 p. **A 47.33/84**

Coudenhove-Kalergi, [Richard]. Stalin és tsa. Ford. Dénes Béla. Bp. : Kosmos kiad. [193?]. 68 p. (Kis Kosmos könyvek, 2.) **A 47.33/81**

Counts, George S. [etc.] Bolshevism, fascism and capitalism. An accounth of the three economic systems. By-, Luigi Villari, Malcolm C. Rorty & Newton D. Baker. New Haven : Yalo univers. pr. 1932. 274 p. **79621**

Durant, Will. The tragedy of Russia. New York : Simon & Schuster 1933. IX, 164 p. **A 47.33/80**

Farbman, Michael. »Pjatiletka«. Az ötéves terv mai állása. Ford. Braun Róbert. Bp. : Génius [193?]. 147 p. **A 47.38/151**

Haensel, Paul. Die Wirtschaftpolitik Sowjetrusslands. Tübingen : Mohr 1930. VII, 204 p. **A 47.38/153**

Harper, Samuel N. Making Bolscheviks. Chicago : The univers. of Chicago pr. 1931. XVII, 167 p. **A 47.32/284**

Kirchner Gyula. Hét hónap szovjetszolgálatban. Bp. : Dante 1932. 164 p. **A 47.33/68**

Schiller, Otto. Die Krise der sozialistischen Landwirtschaft in der Sowjetunion. Berlin : Parey 1933. 82 p. (Berichte über Landwirtschaft, 29.) **A 47.38/142**

7. Amerika.

Amerika. — America.

Buday Kálmán. Wither Roosevelt? London : White frias pr. 1935. 8 p. (Nineteenth century and after, vol. CXVIII.) **P 381.5(73)**

Clay, Cassius M. Regulation of public utilities. A crucial problem in constitutional government, New York : Holt 1932. XI, 309 p. **78772**
Bibliographie : p. 301—309.

Cs. Szabó László. Franklin Delano Roosevelt. [Bp.] : »Válasz« kiad. 1935. 52 p. (Különlenyomat a »Válasz« 1935. márc.—ápr. sz.-ból.) **R 381.5(73)»193«**
Bibliográfia : p. 47—51.

Waldhausen, Helmuth Frhr. v. Die heutige Stellung der Präsidenten der Vereinigten Staaten und die Verfassungsmässigkeit des New Deel. Eine Untersuchung über d. Grenzen einer Delegation quasi-diktatorischer legislativer Gewalt an die amerikanische Exekutive. Diss. Königsberg. Koblenz : Dr. Peine [1937]. VIII, 110 p. **90641**
Bibliographie : p. I—IV.

c) Erkölcsi elemek a gazdasági rendben.

Moralische Elemente in der wirtschaftlichen Ordnung. — Elementi morali nell'ordine economico.

Corteano, Andrê. L'évolution de l'État. Étude des lois psychologiques de la vie sociale et économique. Paris : Payot 1933. 233 p. (Bibl. politique et économique.) **82189**

Csikay Pál. Világszemlélet és gazdasági hegemónia. Komárom : Jó hely könyvnyomda 1933. 11 p. **R 380.00**

Kállay Tibor. Katolikus elvek a közgazdaságban. Bp. : Egyetemi ny. 1941. 72 p. **97030**

Lange, Hellmut. Die Stellung des deutschen Unternehmers zum Kartell. Ein Beitrag zur Geistesgeschichte des modernen Unternehmertums. Berlin : Heymann 1937. 69 p. **Pq 381.11(43)**
Bibliographie : p. 69.

Mikos Ferenc. A Quadragesimo anno gazdasági rendje. Bp. : Pázmány P. irod. társ. 1934. 285 p. **83586**

B) Gazdasági demokrácia és a liberalizmus tanításai. Felszámolásuk előzményei egyes országokban.

Die Lehren der Wirtschaftsdemokratie und des Liberalismus. Voraussetzungen ihrer Liquidation in den einzelnen Ländern.

Gl' insegnamenti della democrazia economica e del liberalismo. Precedenti della loro liquidazione nei singoli paesi.

Backe, Herbert. Das Ende des Liberalismus in der Wirtschaft. Berlin : Reichsnährstand 1938. 160 p. **90991**

Balla Antal. A liberalizmus történelme, gazdasági és politikai tanításai. Bp. : Légrády 1926. 364 p. **60549**

Ballod, Karl. Der Zukunftsstaat. Wirtschaftstechnisches Ideal u. volkswirtschaftliche Wirklichkeit *[1898.]* 4. Aufl. Berlin : Laub 1927. XII, 296, XVIII p. **63150**

Bäumer, Gertrud. Grundlagen demokratischer Politik. Karlsruhe : Braun 1928. 95 p. (Wissen und Wirken, 52.) **66024**
Bibliographie : p. 92—94.

Bresky, Georg. Die Problematik einer Wirtschaftsdemokratie. Berlin: Prager 1932. 80 p. **81454&**
Bibliographie : p. 76—80. **P 381.5**

Carthill, Albert. Die Erbschaft des Liberalismus. Berlin—Grunewald : Vowinckel 1926. XV, 183 p. **61160**

Crecraft, Willis Earl. Government and business. A study in the economic aspects of government and the public aspects of business. New York : World book comp. [1928]. XI, 508 p. **66585**

Diamant, Max. Individualismus und Kollektivismus in der Wirtschaft. Wien : Perles 1933. 51 p. **P 381.5**
Bibliographie : p. 50—51.

Éber Antal. Szabadkereskedelem és protekcionizmus. Bp. : Gergely 1938. 131 p. **89740**

Fay, Charles Norman. Too much government too much taxation. New-York : Doubleday & Page 1923. XIX, 416 p. **61489**

Fischer, Hugo. Karl Marx und sein Verhältnis zu Staat und Wirtschaft. Jena : Fischer 1932. 102 p. **79115**

Gebhardt, Hans. Freie und gebundene Wirtschaft. Jena : Fischer 1931. 98 p. **77950**
Bibliographie : p. 97—98.

Gerhardt, Johannes. Liberalismus und Wirtschaftsdemokratie. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1930. [6], 50 p. (Wirtschaftsprobleme der Gegenwart, 5.) **72737**
Bibliographie : p. 50.

Gestrich, Hans. Liberalismus als Wirtschafts-Methode. Berlin 1930. **P 381.5**

Glum, Friedrich. Selbstverwaltung der Wirtschaft. Berlin : Sack 1924. 178 p. **58230**

Gratz Gusztáv. Politikai és gazdasági liberalizmus. Bp.: Magy. Cobden-szöv. 1922. 26 p. (Cobden-könyvtár, 7.) **2439/7**

Hatvany Endre, báró. Gazdaságpolitikai revizió. 1930. **R 381(439)**

Hobhouse, L. T. Liberalismus. Ford. Sidó Zoltán. Bp. : Otthon-ny. 262 p. **49336**

Keynes, John Maynard. Laissez-faire and communism. New York : New republic 1926. 144 p. **61583**

Magyar Pál. Magángazdaság és állami beavatkozás. Bp. : Magy. Cobden szöv. kiad. 1932. 31 p. = Cobden könyvtár, 66. **2439**

Massa, E. H. La décadence socialiste. Paris: Jouve 1926. 289 p. **60973**

Mises, Ludwig. Liberalismus. Jena: Fischer 1927. IV, 175 p. **63565**
Bibliographie: p. 169—172.

Naphtali, Fritz [Hg.]. Wirtschaftsdemokratie. Berlin: Verl. d. Allg. dtschen Gewerkschaftsbundes 1928. 192 p. **68173**

Naphtali, Fritz (Hg.). Wirtschafts-Demokratie. Ihr Wesen, Weg und Ziel. Berlin: Verl. d. allg. dtsch. Gewerkschaftsbundes 1929. 192 p. **71685**

Pesch, Heinr. Freiwirtschaft oder Wirtschaftsordnung? *[1893.]* 2. Aufl. Freiburg i. B.: Herder 1901. **3657/4**
= Soziale Frage, 10. 11.

Schaefer, Wilh. Freiheit und Fortschritt durch Individualismus. Weltanschauliche Betrachtungen über markante Fragen nationaler Wirtschaftspolitik. Hannover: Restaso Verl. 1929. 176 p. **70489**

Société des Nations. Comité économique. Remarques sur l'État actuel des relations économiques internationales. Genève: Société d. Nat. 1935. 4°. 52 p. (Série de Publ. de la Société d. Nat. II. B. 11.) **Pq 386.2(∞)»193«**

Spörri, Hermann. Schweizerische Demokratie und Wirtschaftsordnung. Bern: Haupt 1937. 64 p. **P 342.4(494)**

Surányi Unger Tivadar. Szabad és kötött gazdaság. Bp.: Légrády-ny. 1934. 18 p. (Klny. »Közg. Szle« 1934. évi 9—10. sz.-ból.) **R 381.5**
[Mit einem dtschen Auszug.]

Székács Antal. Gazdasági liberalismus. Bp.: Magyar Cobden Szövetség 1928. 32 p. (Cobden-könyvtár, 29.) **2439/**

Vianee, Georges. Démocratie, dictature et corporatisme. Paris: Flammarion 1938. 335, [3] p. (Bibliothèque d'études sociales.) **92564**

Werner, Kurt. Oppenheimers System des liberalen Sozialismus. Jena: Fischer 1928. 116 p. (Untersuchungen z. theoretischen Nationalökonomie, 3.) **67135**

Angolszász érdekterület.

Angelsächsisches Interessengebiet. — Sfera d'interesse anglosassone.

Banks, Reginald Mitchell. The conservative outlook. With a foreword by the prime minister [Stanley Baldwin.] London: Chapman & Hall 1929. VII, 276 p. **69079**

Barnes, Irston R. Public utility control in Massachusetts. New Haven: Yale univ. pr. 1930. X, 239 p. **73563**

Clay, Cassius M. Regulation of public utilities. A crucial problem in constitutional government. New York: Holt 1932. XI, 309 p. **78772**
Bibliographie: p. 301—309.

Leubuscher, Charlotte. Liberalismus und Protektionismus i. d. englischen Wirtschaftspolitik seit dem Kriege. Jena: Fischer 1927. VI, 224 p. **64132**

Levy, Hermann. Der Wirtschaftsliberalismus in England. *[1912.]* 2. erw. Aufl. Jena: Fischer 1928. IV, 188 p. **67231**
Titel d. 1. Aufl.: Grundlagen d. ökonom. Liberalismus i. d. Gesch. d. engl. Volkswirtschaft.

Macmillan, Harold. The middle Way. A Study of the Problem of Economic and Social Progress in a free and democratic Society. London: Macmillan 1938. 382 p. **91071**
Bibliography: p. 379—382.

Milno-Bailey, W. Wirtschaftsdemokratische Strömungen in England. Berlin 1928. **P 381.5(42)**

Nathan, H. L. & H. Heathcote W i l l i a m s (ed.). Liberal points of view. Foreword by Lloyd George. London : Benn 1927. 328 p. **64211**

Nostitz, Hans. Zur Wirtschaftsdemokratie in England. Jena : Fischer 1932. 86 p. **78206**

Siegfried, André. La crise britannique au XXe siècle. Paris : Colin 1931. 215 p. (Collection Colin, 142.) **76105**

Spencer-Churchill, Winston L. Parliamentary government and the economic problem. Oxford : Clarendon pr. 1930. 18 p. (The Romanes lecture.) **74512**

C) Kapitalizmus és gazdasági nacionalizmus.
Kapitalismus und Wirtschaftsnationalismus.
Capitalismo e nazionalismo nella vita economica.

B. a. : »Eine Kapitalfrage« des Handels. Die Umvandlung von Geld in Ware. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin 1941. Nr. 2.

Briefs, Goetz (Hg.). Die Wandlungen der Wirtschaft im kapitalistischen Zeitalter. Ein Sammelwerk d. Internat. Vereinigung f. Rechts- u. Wirtschaftsphilosophie. Berlin : Rothschild 1932. [8], 456 p. **79386**
Bibliographie : p. 431—443.

Brinkmann, Rudolf. Wirtschaftspolitik aus nationalsozialistischen Kraftquell. Eine Sammlung ausgewählter Vorträge, Reden u. Ansprachen. Jena : Fischer 1939. X, 224 p. 1 t. **92133**

Bruck, Werner Friedrich. The road to planned economy. Capitalism and socialism in Germany's development. Cardiff : Univ. pr. Board 1934. XII, 149 p. **84601**
Bibliography : p. 149.

Chappey, Joseph. La crise du capital. L'avenement de la démocratie économique et le nationalisme économique. Paris : Librairie du Recueil Sirey 1939. 350 p. **93058**

Childs, Harwood Lawrance. Labor and capital in national politics. Columbus : Ohio state univ. press 1930. XIII, 286 p. **73360**
Bibliography : p. 273—279.

Domány Gyula. Tőkemozgalom és kötött gazdálkodás. Bp. : Magy. Cobden-szöv. [193?]. 46 p. **2439/87**
= Cobden-könyvtár, 87.

Fisher, Irving. Mastering the crisis. Assisted by Herbert W. Fischer. London : Allen & Unwin 1934. 168 p. **83677**

Gerber, Karl. Die deutsche Kapitalmarktpolitik seit 1933. Lpzg : Meiner 1939. X, 137 p. **92874**
Bibliographie : p. V—X.

Kapitalizmus, A — szocializmus, fascizmus, nemzeti szocializmus birálata. Írta Homo Sapiens. [Előszót írta M o r v a y Zsigmond.] Vác : Kapisztrán ny. 1938. VIII, 214 p. **91796**

Müller, E. Werner. Wirtschaftlicher Aufschwung im Zeichen der Kapitals-Antizipation. Die nationale Stabilisierungsbank. Wien : Manz 1934. VIII, 463 p. **85021**

Nassen, Paul. Kapital und Arbeit im Dritten Reich. Hitlers Mai-Programm und seine Durchführung. Berlin : Mittler 1933. VIII, 100 p. **82196**

Pags, Kircy. A new economic order. New York : Harcourt Brace 1930. 386 p. **73578**

Prist, W[illi]. Das deutsche Finanzwunder. Die Geldbeschaffung f. d. dtschen Wirtschaftsaufschwung. *[1937.]* 2. Aufl. Berlin : Frankl 1938. 111 p. **91607**

Ritschl, Hans. Gemeinwirtschaft und kapitalistische Marktwirtschaft. Zur Erkenntnis d. dualistischen Wirtschaftsordnung. Tübingen : Mohr VIII, 182 p. **78500**

Salz, Arthur. Macht und Wirtschaftsgesetz. Ein Beitrag zur Erkenntnis des Wesens der kapitalistischen Wirtschaftsverfassung. Lpzg : Teubner 1930. VI, 246 p. **73236**

Schaefer, Wilh. Freiheit und Fortschritt durch Individualismus. Weltanschauliche Betrachtungen über markante Fragen nationaler Wirtschaftspolitik. Hannover : Restaso Verl. 1929. 176 p. **70489**

Schröder, Paul. Die Überwindung der Wirtschaftskrise durch den Plankapitalismus. Jena : Fischer 1932. [6], 180 p. **81308**

Steuermann, Carl. Weltkrise—Weltwende. Kurs auf Staatskapitalismus. Berlin : Fischer 1931. 355 p. **77382**

Surányi-Unger Tivadar. Állam és tőke. Szeged : Városi ny. és könyvkiadó r.-t. 1935. 41 p. (Acta litterarum ac scientarum reg. univers. hung. Francisco-Josephinae. Sectio : Juridico-politica. Tom. VII, 2. A Polner-emlékkönyvből.) **R380.33**

A nemzeti gazdálkodás jelenségei egyes államokban.

Erscheinungen des Wirtschaftsnationalismus in den einzelnen Staaten.

Fenomeni dell'economia nazionale nei singoli paesi.

Fischer, Otto Christian. Nationale Weltwirtschaft? Berlin: Junker & Dünnhaupt 1933. 58 p. **P 381(43)»193«**

Freudenberg, Hans Erich. Die Subventionen als Kreislaufproblem in Marktwirtschaft u. Staatswirtschaft. Tübingen : Mohr 1934. VI, 96 p. (Beitr. z. Finanzwissenschaft. Neue Folge 2.) **83096**

Bibliographie : p. 95—6.

Koch, Woldemar. Die Staatswissenschaft des Faschismus. Jena : Fischer 1935. XII, 215 p. (Finanzwissenschaftl. Forschungen, 3.) **86124**

Lakhovsky, Georges. L'étatisme mort des nations. Conseil à mes enfants. Paris : Hachette [1931]. 213 p. **77433**

Lucius, Pierre. L'agonie du liberalisme. La renaissance des libertés françaises. Paris : Recueil Sirey [1938]. 141 p. **93138**

Matolcsy Mátyás. Új élet a magyarföldön. Bp. : Cserépfalvi 1938. 293 p. **90508**

Papanek János. Közüzemeink a hazai közgazdaság szolgálatában. Bp. : Szfőv. háziny. 1930. 127 p. (»Városi Szemlé«-ből.) **91246**

Pasvolsky, Leo. Economic nationalism of the danubian states. London : Allen & Unwin 1928. XVIII, 609 p. **68633**

Podrabszky István & Incze Pál. Mussolini gazdasági eredményei. Bp. : Mérnökök ny. 1938. 119 p. (Az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga kiadv., 14.) **92928**

Bibliográfia : p. 116—117.

Tóth József. Az új pénzpolitika. Az ötéves magyar terv kritikája. Bp. : Gergely 1938. 139, [3] p. **92334**

Zeeland, Paul van. A view of Europe 1932. An interpretative essay en some workings of economic nationalism. Baltimore : Hopkins-pr. 1933. XII, 153 p. (Walter Hines Page school of internat. relations. The John Hopkins Univers.) **83086**

D) Gazdasági szervezés.
Wirtschaftsorganisation. — Organizzazione economica.

a) Általános elvek
Allgemeine Grundsätze — Principii generali

Beckerath, Herbert v. & Fritz K e r n. Autarkie oder internationale Zusammenarbeit? Berlin: Fischer 1932. 56 p. **79363**

Boucraut, Louis. État, corporation et entreprise. Paris: Libr. Technique & Économique 1938. IV, X, 252 p. **91917**
Bibliographie: p. 241—243.

Brandt, Jürgen. Die wirtschaftliche Betätigung der öffentlichen Hand. Jena: Fischer 1929. VII, 106 p. **70784**
Bibliographie: p. 104—106.

Braun, Martha Stephanie. Theorie der staatlichen Wirtschaftspolitik. Lpzg: Deuticke 1929. X, 234 p. **3927/**
= Wiener Staats- u. Rechtswissenschaftliche Studien. Bd 15.

Bret, Alex. Une formule nouvelle d'organisation économique, la société d'économie mixte. Paris: Rousseau 1925. 232 p. **57865**
Bibliographie: p. 217—232.

Brèthe de la Gressaye, Jean. Le syndicalisme. L'organisation professionnelle et l'État. Paris: Recueil Sirey 1931. 362 p. **83708**

Briefs, Goetz (Hg.). Die Wandlungen der Wirtschaft im kapitalistischen Zeitalter. Ein Sammelwerk d. Internat. Vereinigung f. Rechts- u. Wirtschaftsphilosophie. Berlin: Rothschild 1932. [8], 456 p. **79386**
Bibliographie: p. 431—443.

Childs, Harwood Lawrence. Labor and capital in national politics. Columbus: Ohio state univ. press 1930. XIII, 286 p. **73360**
Bibliography: p. 273—279.

Dánosi Árpád. A létminimum kérdése a nemzeti termelés szempontjából. Bp.: Athenaeum 1923. 38 p. **54466**

Diamant Izsó. Szabad gazdasági rendszer vagy tervgazdaság? (Az ötéves terv kritikája.) 1932. **R 381(47)»193«**

Domány Gyula. Tőkemozgalom és kötött gazdálkodás. Bp.: Magy. Cobden-szöv. [193?]. 46 p. **2439/87**
= Cobden-könyvtár, 87.

Ellinghaus, Hermann. Wirtschaft und Staat. (Ökonomisches Gesetz oder Macht?) Hannover: Helwing 1929. XII, 356 p. 2 t. **70411**

Englis, Karel. Teleologische Theorie der Staatswirtschaft. Brünn: Rohrer 1933. 272 p. **81394**

Englis, Karel. Regulierte Wirtschaft. Dtsche Übers. v. J. Frkal & K. Visek. Prag: Orbis-Verl. 1936. 138 p. **86988**
Bibliographie: p. 136—137.

Frieder, Otto. Der Weg zur sozialistischen Planwirtschaft. Berlin 1932. **P 381.5**

Gratz Gusztáv. Politikai és gazdasági liberalismus. Bp.: Magy. Cobden-szöv. 1922. 26 p. (Cobden-könyvtár, 7.) **2439/7**

Hamm, Eduard. Die Wirtschaftspolitische Interessenvertretung. Berlin 1929. (Recht u. Praxis d. Industrie- u. Handelskammern, 2.) **P 381.53**

Handbuch der öffentlichen Wirtschaft. Berlin: Verl.-Anst. Courier 1930. XV, 695 p. 1 t. **K 3891/1**

Hermans, F[erd.] A[lois]. Der Staat und die Weltwirtschaftskrise. Wien : Österr. Wirtschaftsverl. 1936. 310 p. (Volkswirtschaft, N. F. 3. Bd.) **88607**

Hilmer, Fr[anz]. Ständische Planwirtschaft. Eine Darstellung der heutigen Wirtschaft — der Plan einer Neuordnung derselben. Brünn : Organis. der deutschen Landwirte Mährens 1932. 48 p. (Deutschmährische landw. Hefte Nr. 141/143.) **P 381.5**

Jolly, Pierre. La mystique du corporatisme. Préf. de M. Joseph Barthélamy. Paris : Hachette 1935. 249, [2] p. **86661**

Kállay Tibor. Politikai hatalom és közgazdaság. Bp. : Magy. Cobden-szöv. kiad. 1932. 39 p. = Cobdenkönyvtár, 64. **2439**

Kapp, Karl W. Planwirtschaft und Aussenhandel. Genève : Georg 1936. XI, 140 p. **87902**
Bibliographie : p. 135—140.

Keynes, John Maynard. Das Ende des laissez-faire. Ideen z. Verbindung v. Privat- u. Gemeinwirtschaft. München : Duncker & Humblot 1926. 40 p. **59990**

Keynes, John Maynard. Laissez-faire and communism. New York : New republic 1926. 144 p. **61583**

Kindermann, Karl. Volkswirtschaft und Staat. Lpzg : Quelle & Meyer 1908. 126 p. (Wissenschaft & Bildung, 59.) **15775**

Klein, Franz. Das Organisationswesen der Gegenwart. Berlin : Vahlen 1913. VIII, 298 p. **24411**

Kloss, Erick Kurt. Die Arbeitsgenossenschaft als freie Sozialisierungsform. Berlin : Heymann 1920. VII, 156 p. **62828**
Bibliographie : p. VII.

Landmann, Julius (Hg.). Moderne Organisationsformen der öffentlichen Unternehmung. T. 1. Die Aufgaben d. öffentl. Unternehmungen u. ihrer Organisationsformen. München : Duncker & Humblot 1932. XVII, 406 p. **3358/176/1**
= Schriften d. Vereins f. Sozialpolitik, 176/1.

Laum, Bernhard. Die geschlossene Wirtschaft. Soziologische Grundlegung des Autarkieproblems. Tübingen : Mohr 1933. XVI, 503 p. **82539**

Laumanns, Lambert. Staat und Betrieb. Die Einwirkungen des Staates auf das Betriebsleben. Stuttg. : Muth 1928. VIII, 96 p. (Moderne Handelsbroschüren.) **66138**
Bibliographie : p. 90—96.

Lehmann, Manfred. Der Begriff des angemessenen Preises. Marburg i. H. : Elwert 1921. XXIV, 236 p. **49136**
Bibliographie : p. V—XIV.

Lippincott, Benjamin E. (Ed.). Government control of the economic order. A symposium. Minneapolis : University of Minnesota pr. 1935. VIII, 119 p. **85938**

Malcomes Albert. A gazdasági hatalom. Bp. : May-ny. 1937. 148 p. **88875**

Massa, E. H. La décadence socialiste. Paris : Jouve 1926. 289 p. **60973**

De Michelis, Giuseppe. La corporazione nel mondo. *[1931].* 3. ed. Milano: Bompiani 1934. XXVII, 365 p. 2 t. (»Libri scelti« Panorama del nostro tempo, Vol. XXIV.) **86923**

Mises, Ludwig. Liberalismus. Jena : Fischer 1927. IV, 175 p. **63565**
Bibliographie : p. 169—172.

Müller, E. Werner. Wirtschaftlicher Aufschwung im Zeichen der Kapitals-Antizipation. Die nationale Stabilisierungsbank. Wien : Manz 1934. VIII, 463 p. **85021**

Nachlup, Fritz. Führer durch die Krisenpolitik. Wien : Springer 1934. XV, 232 p. (Beiträge z. Konjunkturforschung, 6.) **83254**

Naphtali, Fritz [Hg.]. Wirtschaftsdemokratie. Berlin : Verl. d. Allg. dtschen Gewerkschaftsbundes 1928. 192 p. **68173**

Nitti, Francesco. La désagrégation de l'Europe. Essai sur des vérités impopulaires. Paris: Spes [1938]. 566 p. **91870**

Pags, Kircy. A new economic order. New York: Harcourt Brace 1930. 386 p. **73578**

Pesch, Heinr. Freiwirtschaft oder Wirtschaftsordnung? *[1893.]* 2. Aufl. Freiburg i. B.: Herder 1901. **3657/4**
= Soziale Frage, 10, 11.

Pfleiderer, Otto. Die Staatswirtschaft und das Socialprodukt. Jena: Fischer 1930. VI, 114 p. (Finanzwissenschaftl. u. volkswirtschaftl. Studien, 19.) **73972**
Bibliographie: p. 111—114.

Raab, Alfons. Staatspolitik und Sozialökonomie bis zum Beginn des Merkantilismus. Wien: Manz 1932. 96 p. **78388**

Schmittmann, B. Wirtschafts- und Sozialordnung als Aufgabe. Stuttg.: Kohlhammer 1932. VIII, 181 p. **78614**

Schoolmeesters, Herman. La crise et ses remèdes ou la mission économique de l'État. Paris: Recueil Sirey [1935]. 69 p. **P 380.35**

Schuster, Ernst. Wohlstandsindex und Finanzreform. Tübingen: Mohr 1924. 32 p. (Recht u. Staat, 34.) **55521**

Société des Nations. Comité économique. Remarques sur l'État actuel des relations économiques internationales. Genève: Société d. Nat. 1935. 4°. 52 p. (Série de Publ. de la Société d. Nat. II. B. 11.) **Pq 386.2(∞)»193«**

Staley, Eugene. World economy in transition Technology vs. Politics. Laissez-faire vs. Planning Power vs. Welfore. New York: Council on foreign relations 1939. XI, 340 p. 2 t. **93589**

Werner, Kurt. Oppenheimers System des liberalen Sozialismus. Jena: Fischer 1928. 116 p. (Untersuchungen z. theoretischen Nationalökonomie, 3.) **67135**

b) Egyes országok gazdasági szervezése.

Wirtschaftsorganisation nach einzelnen Ländern, — L'organizzazione economica dei singoli paesi.

1. Németország.

Deutsches Reich. — Germania.

Behm, Max Richard (Hg.). Öffentliche Hand und Wirtschaftsgestaltung. Festschrift für Kurt Wiedenfeld z. 60. Geburtstag. Unter Mitw. v. Wilhelm Adler, Erwin Geldmacher, Gerhard Hermann etc. Lpzg: Glockner 1931. 214 p. **77818**

Bibra, Wilhelm Frhr. v. Der Reichswirtschaftsrat und seine Reform. Diss. Erlangen 1932. Coburg: Dr. Tageblatt-Haus 1933. VIII, 70 p. **P 381.5(43)**
Bibliographie: p. IV—VI.

Egger, Alois. Die Belastung der deutschen Wirtschaft durch die Sozialversicherung. Jena: Fischer 1929. VIII, 290 p. **71164**
Bibliographie: p. 287—289.

Glum, Friedrich. Der deutsche und der französische Reichswirtschaftsrat. Berlin: Gruyter 1929. 188 p. (Beiträge z. ausländischen öffentl. Recht und Völkerrecht, 12.) **68420**

Heiss, Friedrich. Der grosse Auftrag. Vier Jahre deutscher Werkarbeit 1933—1936. Berlin: Volk und Reich Verl. 1937. 92 p. **x 7144**

Lohmann, Martin. Wandlungen in den Betriebs- u. Finanzierungsformen d. dtschen Aussenhandels. Jena: Fischer 1930. VI, 120 p. **92115**

2. Olaszország.

Italien. — Italia.

Baravelli, G. C. Öffentliche Arbeiten auf der politischen Grundlage des faschistischen Regimes. Roma: »Novissima« ed. [1930]. 97 p. 24 t. **92660**

D'Ambrosio, Manlio A. Economia politica corporativa. Lezioni dettate allo rr. università di Napoli e di Roma. Roma: Libr. di Littorio [1931]. 377 p. 1 t. **83746**

Lachmann, Ludwig M. Fascistischer Staat und korporative Wirtschaft. Diss. Berlin 1930. [8], 88 p. **78568**
Bibliographie: p. 85—87.

Vollweiler, Helmut. Der Staat- und Wirtschaftsaufbau im fascistischen Italien. Anhang: Die wichtigsten Grundgesetze d. fascist. Staats- u. Wirtschaftsaufbaues im ital. Wortlaut u. i. dtscher Übersetzung. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1938. XV, 322 p. **90842**

Welk, William G. Fascist economie policy. An analysis of Italy's economic experiment. Cambridge, Massachusetts: Harvard univ. pr. 1938. XX, 365 p. (Harvard economic studies, LXII.)
Bibliography: p. 337—344. **92774**

3. Franciaország.

Frankreich. — Francia.

Beissonade, P. Le socialisme d'état l'industrie et les classes industrielle en France (1453—1661.) Paris: Champion 1927. 380 p. **64679**
Bibliographie: p. 311—374.

Csikay Pál. Az irányított gazdaság programmja Franciaországban. 1933. **R 381.5(44)**

Glum, Friedrich. Der deutsche und der französische Reichswirtschaftsrat. Berlin: Gruyter 1929. 188 p. (Beiträge z. ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht, 12.) **68420**

Marseille. Chambre de commerce. Projet de loi. Modifiant la composition et les attributions du conseil national économique. Rapport, par H. Antoine Boude. Marseille: Soc. anonyme du sémaphore de Marseille 1933. 22 p. **Pq 381.5(44)**

Valois, Georges. L'état syndical et la représentation corporative. Paris: Libr. Valois 1927. LXIV, 363 p. (Les écrivains de la renaissance franç. Oeuvre économique, 3.) **62449**

4. Svájc.

Schweiz. — Svizzera.

Hofstetter-Leu, Fr. Die Schweiz und die korporative Wirtschaftsverfassung. Ein gesetzgeberischer Versuch. Entwurf zu einem Gesetze betr. die korp. Wirtschaftsverordnung für die Schweiz. [193?.] 2. Aufl. Hechdorf-Luzern: Verfasser 1933. 17 p. **P 381.5(494)**

5. Portugália.

Portugal. — Portogallo.

Cotta, Freppel. Economic planning in corporative Portugal. Préf. by Marcelle Gaetano. London: King 1937. XIV, 185 p. **90474**

6. Törökország.
Türkei. — Turchia.

Conker, Orban. Redressement économique et industrialisation de la nouvelle Turquie. Préf. de S. F. Ismet Inönü. Paris: Recueil Sirey 1937. 345 p. 1 t. **89875**

7. Japán.
Japan. — Giappone.

Weising, Hellmut. Das japanische Preiswunder. Hamburg: Köhler 1936. 84 p. **86685**

8. Északamerika.
Nordamerika. — America Settentrionale.

Greenwood, Ernest. The great delusion. Some facts about government in business. Introd. by George F. Oxley. New York: Harper 1933. XXI, 238 p. **81470**

Wallace, Schuyler C. The new deal in action. New York: Harper 1934. X, 244 p. **86237**

Walter, Wilh. F. Das Experiment Roosvelts. Kritische Betrachtungen z. zeitgenössischen Planwirtschaft. Essen: Verl. Glückauf 1936. 139 p. 1 t. **87905**

9. Délamerika.
Südamerika. — America Meridionale.

Amaral, Azevedo. Renovacao nacional. Rio de Janeiro: Impr. Nacional 1936. 77 p. **P 323(81)»193«**

10. Ausztrália.
Australien. — Australia.

Prinzing, Albert. Wirtschaftslenkung. Das australische Beispiel. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1937. XI, 192 p. (Zum wirtschaftl. Schicksal Europas, II. Teil, 6. H.) **88584**

c) Termelési ágak gazdasági szervezése.
Wirtschaftsorganisation der Produktionszweige. — Organizzazione economica dei rami produttivi.

1. Mezőgazdaság.
Landwirtschaft. — Agricoltura.

Michael, H. Die Agrarpolitik der Sowjetunion und deren Ergebnisse. Berlin: Nibelungen-Verl. 1936. 304 p. (Schriften d. Instituts zur wissenschaftl. Erforschung d. Sowjet-Union.) **A 47.38/161**

Müller-Einhart, Emil. Mussolinis Getreideschlacht. Italienische Landwirtschaft im Zeichen d. Diktatur. Regensburg: Manz 1933. XVI, 188 p. 1 t. **81285**
Bibliographie: p. 185—188.

Schiller, Otto. Die Krise der sozialistischen Landwirtschaft in der Sowjetunion. Berlin: Parey 1933. 82 p. (Berichte über landwirtschaft, 29.) **A 47.38/142**

Ujlaky Nagy Árpád. Tervgazdálkodás. Őstermelésünk problémái. Bp.: Szerző 1934. 228 p. **84890**

2. Ipar.
Gewerbe. — Industria.

Boothby, Robert. Industry & the state. By: —, John de V. Loder, Harold Macmillan etc. London: Macmillan 1927. VIII, 269 p. **62431**

Cole, G. D. H. Self-government in industry. London: Macmillan 1928. X, 283 p. **68398**

Conker, Orban. Redressement économique et industrialisation de la nouvelle Turquie. Préf. de S. F. Ismet Inönü. Paris: Recueil Sirey 1937. 345 p. 1 t. **89875**

Dittmann, Günther. Die Marktordnung in der gewerblichen Wirtschaft. Diss. Königsberg 1937. Barth i. Pomm.: Dr. Klock 1938. 74, [4] p. **P 384(43)**
Bibliographie: p. 7.

Guggenheim, Felix. Der deutsche reichseigene Industriekonzern. Zürich: Girsberger 1925. X, 95 p. (Züricher Volkswirtschaftliche Forschungen, 4.) **70824**
Bibliographie: p. VII—X.

Heiss, Friedrich. Der grosse Auftrag. Vier Jahre deutscher Werkarbeit 1933—1936. Berlin: Volk und Reich Verl. 1937. 92 p. **x 7144**

Müller, Karl. Aussenhandelssystem und Industriepolitik Russlands während d. ersten u. zweiten Fünfjahrplanes in ihrer Bedeutung f. d. dtsch-russischen Wirtschaftsbeziehungen. Diss. Erlangen: [Selbstverl.] 1934. 4°.91 p. **x 6540**
Bibliographie: p. 72—90.

Paulsen, Andreas. Der volkswirtschaftlich gerechtfertigte Preis. Preisbildung u. Preisverantwortung in d. gewerblichen Wirtschaft. Lpzg: Jüstel & Göttel 1938. 116 p. **92095**
Bibliographie: p. 115—116.

Schweitzer, Robert. Das Experiment der Industrieplanung in der Sovjetunion. Mit Anhang: Die Schlussrechnung des ersten Fünfjahrplans d. russ. Industrie u. d. Perspektiven f. d. zweite Planjahrfünft (1933—1937.) Berlin: Deutscher Betriebswirte-Verl. 1934. 144 p. 9 t. (Betriebswirtschaftspraxis u. Betriebswirtschaftslehre, Hft, 3.) **A 47.38/150**
Bibliographie: p. 137—140.

3. Gazdasági forgalom.
Wirtschaftsumsatz. — Traffico economico.

Gaussel, Georges. Le Financement des Grandes Coopératives Françaises de Consommation. Paris: Les Presses Universitaires de France 1938. 277 p.

Hegedüs István. Az egykéz. Bp.: Stádium-ny. 1938. 155 p. **90629**

Lohmann, Martin. Wandlungen in den Betriebs- u. Finanzierungsformen d. dtschen Aussenhandels. Jena: Fischer 1930. VI, 120 p. **92115**

Müller, Karl. Aussenhandelssystem und Industriepolitik Russlands während d. ersten u. zweiten Fünfjahrplanes in ihrer Bedeutung f. d. dtsch-russischen Wirtschaftsbeziehungen. Diss. Erlangen: [Selbstverl.] 1934. 4°.91 p. **x 6540**
Bibliographie: p. 72—90.

Müller, Werner. Wirtschaftlicher Aufschwung im Zeichen der Kapitals-Antizipation. Die nationale Stabilisierungsbank. Eine Abhandl. üb. die durch das Tempo des technischen Fortschrittes bedingte Neuordnung am Markte langfristiger Kredite in kapitals bedürftigen Volkswirtschaften. Wien: Manz 1934. VIII, 463 p. **93249**

Obst, Georg. Der Verkehr mit der Bank. Stuttg.: Poeschel 1935. 163 p.

Schulze, Siegfried. Wandlungen in der staatlichen Kreditpolitik der Grossmächte. Jena: Fischer 1940. 172 p. **96381**

Surányi-Unger Tivadar. Dumping-e az orosz kivitel? Bp.: József műegyet. Mech. tech. int. ny. 1932. 16 p. (A Kenéz Béla emlékkönyvből.) **R 386.184(47)**

d) Munkaszervezés.
Arbeitsorganisation. — Organizzazione del lavoro.

Brèthe de la Gressaye, Jean. Le syndicalisme. L'organisation professionnelle et l'État. Paris: Recueil Sirey 1931. 362 p. **83708**

Holtz, Achim. Nationalsozialistische Arbeitspolitik. Notwendigkeit u. Bedeutung d. Arbeitspolitik f. d. Umbruch u. d. Lenkung d. Volkswirtschaft u. ihr praktischer Einsatz. Würzburg: Triltsch 1938. XII, 118 p. (Schriften zum deutschen Sozialismus, H. 5.) **91358**

Kloss, Erick Kurt. Die Arbeitsgenossenschaft als freie Sozialisierungsform. Berlin: Heymann 1920. VII, 156. **62828**
Bibliographie: p. VII.

Lehmann, Günther. Die Wissenschaft vom arbeitenden Menschen. **293**
= Das Reich. Berlin 1941. Nr. 2. p. 19—20.

Lüttgens, E. H. Autarkie und Arbeitsbeschaffung. Berlin 1932. **P 331.61(43)**

Musy. Staat und Arbeitgeber im sozialen Leben. Luzern 1928. **P 331.1**

Velden, Joseph van der (Hg.). Wirtschaft- und Sozialpolitik in der Berufständischen Ordnung. Erste soziale Woche d. Volksvereins f. d. kath. Dtschland. Köln: Bachem 1933. XII, [2], 200 p. (Veröffentl. d. Volksvereins f. d. kath. Dtschland.) **83703**

1. Német munkaszervezés.
Deutsche Arbeitsorganisation. — Organizzazione del lavoro tedesco.

Conrad, Otto. Absatzmangel und Arbeitslosigkeit als Dauerzustand. Wien: Hölder, Pichler & Tempsky 1926. IV, 104 p. **61348**

Holtz, Achim. Nationalsozialistische Arbeitspolitik. Notwendigkeit u. Bedeutung d. Arbeitspolitik f. d. Umbruch u. d. Lenkung d. Volkswirtschaft u. ihr praktischer Einsatz. Würzburg: Triltsch 1938. XII, 118 p. (Schriften zum deutschen Sozialismus, H. 5.) **91358**

Thiele, Achim & Kurt Gloetzer. Deutsche Arbeit im Vierjahresplan. Oldenburg i. D.: Stalling 1933. 128 p. **83077**

Vorwerck, Karl (Hg.). Die berufsständische Wirtschafts- und Sozialordnung. Berlin: Bucholz & Weisswange 1933. 72 p. 1 t. **P 302.01**

2. Olasz munkaszervezés.
Italienische Arbeitsorganisation. — Organizzazione del lavoro italiano.

Baravelli, G. C. Öffentliche Arbeiten auf der politischen Grundlage des faschistischen Regimes Roma: »Novissima« ed. [1930]. 97 p. 24 t. **92660**

Borel, J. L'expérience corporative en Italie. Lausanne: Payot 1933. 129 p. **83705**

Bottai, Giuseppe. L'expérience corporative. Not. de Dario Guidi. Paris: Nouvelles ed. latines [193?]. 298 p. (L'Italie d'aujourd'hui.) **83702**

3. Amerika munkaszervezése.
Arbeitsorganisation in Amerika. — Organizzazione del lavoro in America.

Steg, Rudolf. Die Arbeitsbeschaffungspolitik in Rahmen der Wirtschaftserneuerung Roosevelts. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1938. [4], 81 p. **P 301.5(73)**

III.

Tervgazdaság és gazdasági szervezés.

Wirtschaftsorganisation und Planwirtschaft.

Economia corporativa ed organizzazione economica.

A) Gazdaságpolitikai elméletek szerepe a gazdasági irányitásban.

Die Rolle der wirtschaftspolitischen Theorien in der wirtschaftlichen Leitung.

Funzione dei principii politico-economici nell'amministrazione economica.

Andreae, Wilhelm. Begründung und Entwurf für eine wirtschafts-politische Umgestaltung der Staatswirtschaft. Berlin 1929. **P 389**

Balla Antal. A liberalizmus történelme, gazdasági és politikai tanításai. Bp.: Légrády 1926. 364 p. **60549**

Bartelè, Aldo. I tre sistemi economici. Liberalismo, socialismo, corporativismo. Torino: Giap pichelli 1940. 312 p.

Bertrand, Henri. Le Docteur Schacht. Paris: Gallimard 1939. 22 p.

Braun, Martha Stephanie. Theorie der staatlichen Wirtschaftspolitik. Lpzg: Deuticke 1929. X, 234 p. (Wiener Staats- u. Rechtswiss. Studien, 15.) **71483**

Brinkmann, Rudolf. Wirtschaftspolitik aus nationalsozialistischen Kraftquell. Jena: Fischer 1939. 224 p. **92133**

Brinkmann, Rudolf. L'état et l'economie. Stuttg.: Kohlhammer 1938. 47 p. **P 381.5(43)**

Boukaouris, Nicolas G. Vers l'état économique. Paris: Pichon & Durand-Auzias 1939. 160, [2] p. **94193**

Daquanno, Ernesto. Mistica autarchica. Roma: Union ed d'italia 1939. 96 p. **P 381.5(45)**

Felsing, Ferdinand. Die Statistik als Methode der politischen Ökonomie im 17. und 18. Jahrhundert. Lpzg: Noske 1930. [8], 78 p. (Hessische Beitr. z. Staats- und Wirtschaftskunde, 4.) **74279**

Fischer, Irving. Mastering the crisis. Assisted by Herbert W. Fischer. London: Allen & Unwin 1934. 168 p. **83677**

Gazdasági élettér. **2391**
= Külügyi Szemle. 1941. XVIII. 1. p. 88—89.

Gerber, Karl. Die deutsche Kapitalmarktpolitik seit 1933. Lpzg: Meiner 1939. X, 137 p. **92874**
Bibliographie: p. V—X.

Gerlach, Otto. Staatliche Autarkie in ihrer Abhängigkeit v. Zeit u. Raum. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. 4, 94, [2] p. **P 381.5(09)**
Bibliographie: p. 89—94.

Gestrich, Hans. Liberalismus als Wirtschafts-Methode. Berlin 1930. **P 381.5**

Goebel, Otto. Selbstverwaltung in Technik und Wirtschaft. Berlin: Springer 1921. 105 p. **49170**

Greiff, Walter. Der Methodenwandel der europäischen Handelspolitik während des Krisenjahres 1931. Einl. v. Arnold Bergsträsser. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1932. VIII, 107 p. (Zum wirtschaftl. Schicksal Europas, I. 2.) **79424**
Bibliographie: p. 98—107.

Hamm, Eduard. Die Wirtschaftspolitische Interessenvertretung. Berlin 1929. (Recht u. Praxis d. Industrie- u. Handelskammern, 2.) **P 381.53**

Haussmann, Fritz. Die wirtschaftliche konzentration an ihrer Schicksalswende. Grundlagen u. Aufgaben einer künftigen Trust-Kartellgestaltung. Basel : Verl. für Recht u. Gesellschaft 1940. XVI, 435 p. **94827**

Hesse, Albert. Volkswirtschaftspolitik. Jena : Fischer 1939. 134 p.

Heymann, Jean. Les ententes industrielles. Considérations sur les projets gouvernementaux de réorganisation economique. Paris : Comité nat. de l'organisation francaise 1935. 24 p. **Pq 381.53**

Hunke, Heinrich und W i s k e m a n n Ervin. Gegenwartsfragen der Wirtschaftswissenschaft. Berlin : Junker 1939. 462 p.

Huppert, Walter. Grundlagen der Planwirtschaft. Berlin : Duncker & Humblot [1939]. 79 p. **P 381.5(01)**

Klein, Franz. Das Organisationswesen der Gegenwart. Berlin : Vahlen 1913. VIII, 298 p. **24411**

Kremmler, H. Autarkie in der organischen Wirtschaft. Dresden : Focken & Oltmann 1940. 80 p. **P 381.5**
Bibliographie : p. 76—79.

Lehmann, Manfred. Der Begriff des angemessenen Preises. Marburg i. H. : Elwert 1921. XXIV, 236 p. **49136**
Bibliographie : p. V—XIV.

Lindner, E. Die Wirtschaftsräte in Europa. Ein Beitr. z. Frage d. Schaffung einer europäischen Wirtschaftsunion. Berlin : Mittler 1931. 55 p. 1 t. **74879**
Bibliographie : p. 54.

List Frigyes. A politikai gazdaságtan nemzeti rendszere. **Horn József ford.** Bp. : Közgazdasági Társaság 1941. IV, 438 p. **97704**

Mises, Ludwig. Kritik des Interventionismus. Untersuchungen z. Wirtschaftspolitik u. Wirtschaftsideologie der Gegenwart. Jena : Fischer 1929. V, 136 p. **70323**

Müller, Werner. Wirtschaftlicher Aufschwung im Zeichen der Kapitals-Antizipation. Die nationale Stabilisierungsbank. Eine Abhandl. üb. die durch das Tempo des technischen Fortschrittes bedingte Neuordnung am Markte langfristiger Kredite in kapitals-bedürftigen Volkwirtschaften. Wien : Manz 1934. VIII, 463 p. **93249**

Oldenburg, Ulrich. List-Knies-v. Gottl-Ottlilienfeld. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1936. 113, [2] p. (Neue Deutsche Forschungen, Bd 106.) **87795**
Bibliographie : p. [2].

Raab, Alfons. Staatspolitik und Sozialökonomie bis zum Beginn des Merkantilismus. Wien : Manz 1932. 96 p. **78388**

Paulsen, Andreas. Der volkswirtschaftlich gerechtfertigte Preis. Preisbildung u. Preisverantwortung in d. gewerblichen Wirtschaft. Lpzg : Jüstel & Göttel 1938. 116 p. **92095**
Bibliographie : p. 115—116.

Schmidtbeil, Werner. Die Standard-Volkswirtschaft. Berlin : Standard Verl. P. H. Müller-Rath 1939. 255 p. **96421**

Surányi-Unger, Theo. [Tivadar]. Über die Ausgangspunkte der Volkswirtschaftspolitik. München : Duncker & Humblot 1928. p. 53—78. (Sonderabzug a. Schmollers Jahrb. Jhg. 52. 1928.) **P 381.5**

Surányi-Unger, Theo. **[Tivadar].** Über das theoretische' Grundproblem der sowjetrussischen Wirtschaftspolitik. München : Duncker & Humblot 1931. 32 p. **A 47.38/126**

Székács Antal. Gazdasági liberalizmus. Bp. : Magyar Cobden Szövetség 1928. 32 p. (Cobden könyvtár, 29.) **2439/**

Treichel, Walter. Autarkie als wirtschaftpolitisches Ziel. Lpzg : Schroll [1934]. 31 p. **P 386.2(43)**

Világpiaci áralakulás. 2391
= Külügyi Szemle. 1941. XVIII. f. I. p. 91—92.

Wagner, Josef. Die Preispolitik im Vierjahresplan. Jena : Fischer 1938. 18 p. (Kieler Vorträge, 51.) P 381.6(43)

Ware, Caroline F. & Gardiner C. Meaus. The modern economy in action. New York : Harcourt & Brace 1936. XII, 244 p. 87541
Bibliography : p. 233—239.

B) Korszerű tervgazdaság alapjai.

Fundamente der zeitgemässen Planwirtschaft.
Le basi dell'economia corporativa.

a) Az érdekképviseletek gazdasági ágazatok szerint.

Interessengemeinschaften nach Wirtschaftszweigen.
Organizzazioni corporative secondo rami economici.

1. Mezőgazdasági termelés.

Landwirtschaftliche Produktion. — Produzione agricola.

Bernát Gyula. Az új Magyarország agrárpolitikája. 1867—1914. Bp. : Saját kiad. 1938. 416 p. 91799

Czaich Endre Károly. A villamosság a mezőgazdasági többtermelés szolgálatában. Bp. : Magy. Elektrotechn. Egyesület 1941. 97 p. 97023

Decken, Hans v. d. Entwicklung der Selbstversorgung Deutschlands mit landwirtschaftlichen Erzeugnissen. Berlin : Parey 1938. 152 p. (Berichte über Landwirtschaft. Zeitschrift f. Agrarpolitik u. Landwirtschaft 138. Sonderheft.) 90588
Bibliographie : p. 144—152.

Dorner Zoltán, vitéz gouthfalvy. Állami beavatkozás a hazai mezőgazdasági ipar életébe. x 2482
= Közigazgatástudomány. 1940. III. évf. 4—5. sz.

Éber Ernő. Fejlődés és pangás a mezőgazdasági termelésünkben. Bp. : »Pátria« ny. 1938. 24 p. (A Mezőgazdasági Közlönyből.) Rq 383.2(439)

Fodor Ferenc. Magyar föld — magyar élet. Bp. : Szent István 1937. 263 p. 89721
Bibliográfia : p. 263.

Futaky Zoltán. A birtokrendezés közgazdasági feladatai és következményei. Bp. : Stádium 1941. 52 p. R 383.15(439)

Haushofer, Heinz Konrad. Das agrarpolitische Weltbild. Lpzg : Teubner 1939. 87 p. 93902

Ilchmann, Herbert. Wiedererringung der deutschen Nahrungsfreiheit im Vollzug des Vierjahresplanes. Berlin-Wilmersdorf : Werner 1939. 161 p. 93408
Bibliographie : p. 159—161.

Ihrig Károly. A búza ára és az állam. 1929. R 383.31 : 381.6

Marescalchi, Arturo. Die staatliche Förderung der Landwirtschaft in Italien. München 1930. P 383(45)

Matolcsy Mátyás. Mezőgazdasági termékek, árkérdés. Módszertani tanulmány. Bp. : Magy. gazdaságkutató int. 1940. 34 p. 1874
= Magyar Gazdaságkutató Intézet külön kiadv. 18.

Matthews, A. H. H. Fifty years of agricultural politics being the history of the central chamber of agriculture, 1865—1915. London : King 1915. XV, 431 p. 36728

Nitti, Francesco. La désagrégation de l'Europe. Essai sur des vérités impopulaires. Paris: Spes [1938]. 566 p. **91870**

Paur Ödön. Mezőgazdasági problémák. A mezőgazdasági érdekképviselet kérdéséhez. Bp.: Pátria 1906. 82 p. **29928**

Poroszország. Preussische Hauptlandwirtschaftskammer. Die Krisis in der Landwirtschaft und Mittel zu ihrer Behebung. Bericht ü. d. 5. Hauptversamml. 15—16. II. 1924. Berlin. Berlin: Parey 1924. 111 p. (Veröffentl. der Preussischen Hauptlandwirtschaftskammer, 6.) **55362**

Soproni (Schmidt) Elek. A mezőgazdaság irányítása a Németbirodalomban. Bp.: Egyetemi ny. 1935. XI, 295 p. 2 t. **84813 & 84812**
Bibliográfia: p. 273—285.

Unterausschuss für Landwirtschaft. Die Förderung der Landwirtschaft durch öffentliche Mittel. Berlin: Mittler 1930. VII, 209 p. (II. Unterausschuss Verhandl. u. Berichte, 13.) **1846/13**
= Németország. Ausschuss z. Untersuchung d. Erzeugungs- u. Absatzbeding. d. dtschen Wirtschaft.

Vásárhelyi Zoltán. A mezőgazdasági érdekképviselet fejlődése. Bp.: Eggenberger 1903. 214 p. **15871**

2. Ipari termelés.

Industrielle Produktion. — Produzione industriale.

Brauer, Theod. Die Gewerkschaft als Organ der Volkswirtschaft. Berlin: Christl. Gewerkschaft Verl. 1921. 48 p. **50574**

Deutsche Musterberichte. Stuttg.: Deutsche Verlags-Anstalt [194?]. 31, [1] p. 4 t. **P 381.2(43)**

Domony András. A japán aluminium. **2391**
= Külügyi Szemle. 1941. XVIII. 1. I. p. 93—94.

Elektrizitätsgemeinschaft im Norden. Ansätze zu einer verbesserten Energieversorgung. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin 1941. Nr. 2.

Guggenheim, Felix. Der deutsche reichseigene Industriekonzern. Zürich: Girsberger 1925. X, 95 p. (Züricher Volkswirtschaftliche Forschungen, 4.) **70824**
Bibliographie: p. VII—X.

Gutmann, Viktor. Industriepolitik. Kritik d. interventionistischen u. Begründung einer organischen Auffassung. Jena: Fischer 1932. VIII, 140 p. (Dtsche Beitr. z. Wirtschafts- u. Gesellschaftslehre, 10.) **81301**
Bibliographie: p. 134—140.

Győrbíró István és Farkas Elek. A félszázados harc és háttere. Két tanulmány a mérnök kamaráról. Bp.: Szerzők 1929. 78 p. **74281**

Hedemann, Justus Wilhelm. Deutsches Wirtschaftsrecht. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 456 p. **94014**

Heymann, Jean. Les ententes industrielles. Considérations sur les projets gouvernementaux de réorganisation économique. Paris: Comité nat. de l'organisation française 1935. 24 p. **Pq 381.53**

Hungária műtrágya kénsav és vegyipar Rt. 50 éve. Bp.: Athenaeum 1941. 4°. 102 p. **X 7533**

R. Jónás Magda. A magyar gazdaságkutató intézet új ipari termelési indexszáma. Szeged: Városi ny. 1940. 24 p. (Közgazdasági Szemléből.) **R 380.359(439) »192/193«**

Lammers, Clemens. Internationale Industrie-Kartelle. Eine Studie. Berlin: Heymann 1930. 140 p. **75540**

Nagy-Britannia. Comittee on industry and trade. Factors in industrial and commercial efficiency. London: Stationery off. 1927. V, 549 p. **64935**

Németország. Reichsverband der deutschen Industrie. Das Problem der Wirtschaftsdemokratie. Zur Düsseldorfer Tagung. Düsseldorf: Industrie-Verl. A.-G. 1929. 186 p. **71710**

Penty, Arth. Gilden, Gewerbe und Landwirtschaft. Übers. v. Otto Eccius. Tübingen: Mohr 1922. XI, 107 p. (Schriften der englischen Gildenbewegung, 2.) **50607**

Penty, Arth. Überwindung des Industrialismus. Deutsch v. Otto Eccius. Tübingen: Mohr 1923. XII, 139 p. **54938**

Rubinstein, Sigmund. Herrschaft und Wirtschaft. Grundlagen und Aussichten der Industriegesellschaft. München: Drei Masken Verl. 1930. VIII, 420 p. **73616**

Schimanek Emil. A hűtés technikája és gazdasági problémái. Bp.: Franklin 1941. 276 p. **97062**

Schwanke, I.: Der letzte Erdteil. Technische Aufgaben in Afrika. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaftl. Weltwirtschaft. Berlin 1941. Nr. 2.

Schweigmann, Franz. Die dänische Industriewirtschaft. Hamburg: Hansischer Gildenverlag 1940. [8], 109 p. **96410**

Sturmfels, Wilhelm. Die Bedeutung der Gewerkschaften für die Staatsbildung. Karlsruhe: Braun 1928. 93 p. (Wissen- und Wirken, 46 p.) **66843**
Bibliographie: p. 89—92.

Szávay Gyula. A magyar kézműves-ipar problémája. Emlékirat az ipartestületek reformjáról és a kézműipar orsz. központi szervéről. Bp.: Keresk. és iparkamara 1925. 84 p. **58663**

3. Kereskedelmi kapcsolatok.

Handelsverbindungen. — Relazioni commerciali.

Egyesült Államok. Department of commerce. Commercial organisations in Germany by Archibald I. Wolfe. Washington: Governm. pr. off. 1914. 170 p. **49641**

Greiff, Walter. Der Methodenwandel der europäischen Handelspolitik während des Krisenjahres 1931. Einl. v. Arnold Bergsträsser. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1932. VIII, 107 p. (Zum wirtschaftl. Schicksal Europas, I. 2.) **79424**
Bibliographie: p. 98—107.

Hübner, Hans. Wie errichtet und leitet man eine Interessengemeinschaft. Ein Wegweiser f. Unternehmer kaufmännische Sachverständige u. Juristen. Stuttg.: Muth 1932. 127 p. (Moderne Handelsbroschüren.) **79286**
Bibliographie: p. 5.

Kemény János. Külkereskedelem és valutavédelem. Szeged: Városi ny. 1938. 48 p. (Bővített különlenyomat a Magyar Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete évkönyvéből.) **R 386.2(439)**

Liang, Ingwen. Versteckter Protektionismus in der Handelspolitik. Greifswald: Bamberg 1930. XII, 144 p. (Greifswalder staatswissenschaftl. Abhandl. 40.) **75725**
Bibliographie: p. III—XI.

Mitteilungen des Zentralverbandes des deutschen Grosshandels. **1269**
No 1—. 1916—. Berlin.

Morini-Comby, J. Mercantilisme et protectionisme. Essai sur les doctrines interventionnistes en politique commerciale du XV-e au XIX-e siecle. Préf. par Alfred Zimmern. Paris: Alcan 1930. XX, 217 p. (Nouvelle bibl. économique.) **73746**

Németország. Zentralverband des deutschen Grosshandels. Bericht über die Mitgliedes-Versammlung. 1916—. [&] über die Gesamt-Tagung und die Ausschuss-Sitzung. Berlin. 1917—. **4981**

Németország. Zentralverband des deutschen Grosshandels. Satzung. — [Veröffentlichungen.] Berlin 1916—. **1237**

Sipos Sándor. Adalékok Magyarország külkereskedelmi kapcsolatainak vizsgálatához. Bp.: Móricz-ny. 1939. 29 p. **R 386.2(439)»192/193«**

Sipos Sándor. Külkereskedelmünk irányváltozásai és a magyar-lengyel áruforgalom. Bp.: »Pátria« ny. 1939. 16 p. (Mezőgazdasági Közlöny 1. sz.-ból.) **R 386.2(439)**

Surányi-Unger Tivadar. Nemzetközi gazdasági kapcsolatok mai állása. Bp.: [Szerző] 1940. 19 p. (»Közgazdasági Szemle« 4—5. sz.-ból.) **R 381(∞)**

Swrakoff, Georgi. Wirtschaftstruktur und Aussenhandel Bulgariens. **2391/18**
= Külügyi Szemle 1941. I. p. 109.

Washington. Library of Congress. List of references on federal control of commerce and corporations. Washington: Gov. pr. off. 1914. 104 p. **0160/53**

Wergo, Herbert. Freihandel und Schutzzoll als Mittel staatlicher Machtentfaltung. Untersuchungen z. Problematik d. Handelspolitik. Jena: Fischer 1928. XV, 123 p. (Probleme der Weltwirtschaft, 45.) **66421**
Bibliographie: p. VI—XV.

b) **Az érdekképviseletek és a nagy gazdasági egységek eszmei és gyakorlati értékelése viszonyitva az irányitott gazdálkodáshoz.**

Die theoretische und praktische Bewertung der Köperschaften und der grossen Wirtschaftseinheiten in Beziehung zur gelenkten Wirtschaft.

Valutazione ideologica e pratica degl' enti corporativi e delle grandi unita economiche in rapporto all' economia totalitaria.

1. Tervgazdálkodás.

Planwirtschaft. — Piano economico.

De Michelis, Giuseppe. La corporazione nel mondo. *[1931.]* 3. ed. Milano: Bompiani 1934. XXVII, 365 p. 2 t. (»Libri scelti« Panorama del nostro tempo, Vol. XXIV.) **86923**

Diamant, Max. Individualismus und Kollektivismus in der Wirtschaft. Wien: Perles 1933. 51 p. **P 381.5**
Bibliographie: p. 50—51.

Dobretsberger, Josef. Freie oder gebundene Wirtschaft? Zusammenhänge zw. Konjunkturverlauf u. Wirtschaftsreform. München: Duncker & Humblot 1932. [8], 165 p. **78391**

Englis, Karel. Regulierte Wirtschaft. Dtsche Übers. v. J. Frkal & K. Visek. Prag: Orbis-Verl. 1936. 138 p. **86988**
Bibliographie: p. 136—137.

Eulenberg, Franz. Grossraumwirtschaft und Autarkie. Jena: Fischer 1932. 74 p. (Kieler Vortr. 37.) **81097**

Fossati, Eraldo (Hg.). Korporative Wirtschaftstheorie. Mit Beiträgen v. Benito Mussolini, Giuseppe Bottai, Arrigo Serpieri etc. Jena: Fischer 1938. X, 126 p. **92128**

Frieder, Otto. Der Weg zur sozialistischen Planwirtschaft. Berlin 1932. **P 381.5**

Gotti-Ottlilienfeld, Friedrich. Der Mythus der Planwirtschaft. Vom Wahn im Wirtschaftsleben. Jena: Fischer 1932. VIII, 114 p. **80100**

Haussmann, Fritz. Konzerne und Kartelle im Zeichen der »Wirtschaftslenkung«. Zürich: Verl. f. Recht u. Gesellschaft 1938. VIII, 382 p. 7 t. **91178**

Jolly, Pierre. La mystique du corporatisme. Préf. de M. Joseph Barthélamy. Paris: Hachette 1935. 249, [2] p. **86661**

Kalmár, Samuel. Die Kartelle und die Arbeiter. Die Auswirkungen d. wirtschaftl. Konzentration auf Lohnhöhe u. Arbeitslosigkeit. Wien: Perles [1935]. 56 p. **P 381.32**
Bibliographie: p. 55—56.
Verfassername irrtüml. aufgedr.: Stefan Kalmár.

Kapitalizmus, A — szocializmus, fascismus, nemzeti szocializmus bírálata. Írta Homo Sapiens. [Előszót írta Morvay Zsigmond.] Vác: Kapisztrán-ny. 1938. VIII, 214 p. **91796**

Kosier, Ljubomir St. Staat und Wirtschaft. Das Problem d. berufsständischen Repräsentation. Vorw. v. N. Politis. Berlin: [Selbstverl.] 1934. IX, 272 p. **83691**

Laufenburger, Henry & Pierre Pfimlin. La nouvelle structure économique du Reich. Groupes cartels et politique des prix. Paris: Hartmann 1938. 105 p. **90734**

Lieser, Harry. Kartelle und Konjunktur in ihrer wechselseitigen Beeinflussigung. Wien: Perles 1934. 80 p. **P 381.32**
Bibliographie: p. 78—79.

Muhs, Karl. Kartelle und Konjunkturbewegung. Ein Beitr. z. Problematik der Wirtschaftskrise. Jena: Fischer 1933. 132 p. **82545**

Nachlup, Fritz. Führer durch die Krisenpolitik. Wien: Springer 1934. XV, 232 p. (Beiträge z. Konjunkturforschung, 6.) **83254**

Nádas József. Kartellek tatárjárása Magyarországon. Mi a nemzeti munkaterv igazi akadálya? I. Szeszkartel. II. Élesztőkartel. 1932. **R 381.32(439)**

Nemes Lajos. A totális állam és az érdekképviseleti rendszer. Bp.: Gyarmati-ny. 1935. 72 p. **85525**

Nicklisch, H[einrich]. Die Lenkung der Wirtschaft. Stuttg.: Poeschel 1935. 40 p. (Die Bücher: Organisation, 19.) **P 381.5(43)**

Niebuhr, H. Öffentliche Unternehmungen und Privatwirtschaft. Lpzg: Gloeckner 1928. 94 p. (Wirtschaftspolitische Zeitfragen, 5.) **67076**

Reichert, J. W. Nationale und internationale Kartelle. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1936. 49 p. (Die neue Wirtschaft, 3.) **P 381.32**

Schiff, Walter. Die Planwirtschaft und ihre ökonomischen Hauptprobleme. Berlin: Heymann 1932. [8], 106 p. **81296**

Schmölders, Günter & Walter Vogel. Wirtschaft und Raum. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. 1937. 151 p. (Grundzüge d. Rechts- u. Wirtschaftswissenschaft, Reihe B.) **89903**

Surányi-Unger, Theo [Tivadar]. Über die Ausgangspunkte der Volkswirtschaftspolitik. München: Duncker & Humblot 1928. p. 53—78. (Sonderabzug a. Schmollers Jahrb. Jhg. 52. 1928.) **P 381.5**

Tonelli Sándor. A magyar közgazdasági érdekképviseletek. Bp.: Ranschburg 1914. 238 p. **27045**

Tschernoff, J. Ententes économiques et financières. Cartels, Syndicats, Trusts. Holdings devant les lois civiles, pénales, internationales. Organisation fonctionnement, formules, clauses usuelles. Préf. par Albert Buisson. Paris: Libr. du Recueil Sirey 1933. XXIV, 819 p. **82241**

Tschierschky, S. Kartellpolitik. Eine analystische Untersuchung. Berlin: Heymann 1930. [6], 156 p. **74435**

Velden, Joseph van der (Hg.). Wirtschaft- und Sozial-politik in der Berufständischen Ordnung. Erste soziale Woche d. Volksvereins f. d. kath. Dtschland. Köln: Bachem 1933. XII, [2], 200 p. (Veröffentl. d. Volksvereins f. d. kath. Dtschland.) **83703**

2. Jogi szabályozás.

Rechtliche Regulierung. — Regolamento giuridico.

Braun, Martha Stephanie. Theorie der staatlichen Wirtschaftspolitik. Lpzg: Deuticke 1929. X, 234 p. (Wiener Staats- u. Rechtswiss. Studien, 15.) **71483**

Corteano, André. L'évolution de l'État. Étude des lois psychologiques de la vie sociale et économique. Paris: Payot 1933. 233 p. (Bibl. politique et économique.) **82189**

Cruse, Roger. L'hypertrophie de l'État. Préface de Léon Duguit. Paris: Alcan 1928. XIV, 134 p. **67874**

Dobrovics Károly & Takács György. A kartelközigazgatás pénzügyi és gazdasági vonatkozásaiban. Bp.: »Hellas« ny. 1939. 346 p. **92517**

Dörinkel, Wolfram. Internationales Kartellrecht. Berlin: Heymann 1932. XVI, 99 p. **78496**
Bibliographie: p. IX—XV.

Ellinghaus, Hermann. Wirtschaft und Staat. (Ökonomisches Gesetz oder Macht?) Hannover: Helwing 1929. XII, 356 p. 2 t. **70411**

Englis, Karel. Teleologische Theorie der Staatswirtschaft. Brünn: Rohrer 1933. 272 p. **81394**

Fabinyi Rudolf. A kartellek és a kartellilleték gyakorlati kérdései. Bp.: Antos 1938. 32 p. (Magángazdasági könyvtár, 11.) **R 381.32(439)**

Fáskerti Tibor. Irányított gazdálkodás. Bp.: Stádium 1934. 63 p. **R 381.5**

Fenyő Kornél. A tervgazdaság. Bp.: Gergely **[1934].** 127 p. **83925**

Goebel, Otto. Selbstverwaltung in Technik und Wirtschaft. Berlin: Springer 1921. 105 p. **49170**

Goltner Dénes. A fogyasztás képviselete a gazdaságszervezeti jogban. **x 2555**
= Gazdasági jog. 1941. II. évf. p. 334—342.

Heller Farkas [etc.]. A kartel. A magy. jogászegylet gazdaságjogi intézetének 1929. évi V. 14. és 16-án tartott vitája. Előadók: —, Kuncz Ödön & Király Ferenc. Előszót írta Korányi Frigyes br. Függ. A német kartellrendeletek, a norvég, a kanadai kartelltörvények. Bp.: Magy. jogászegyl. 1930 126 p. **79674**

Hermans, F[erd.] A[lois]. Der Staat und die Weltwirtschaftskrise. Wien: Österr. Wirtschaftsverl. 1936. 310 p. (Volkswirtschaft, N. F. 3. Bd.) **88607**

Hofstetter Leu, Fr. Die Schweiz und die korporative Wirtschaftsverfassung. Ein gesetzgeberischer Versuch. Entwurf zu einem Gesetze betr. die korp. Wirtschaftsverordnung für die Schweiz. *[1937]* 2. Aufl. Hechdorf-Luzern: Verfasser 1933. 17 p. **P 381.5(494)**

Hübner, Hans. Wie errichtet und leitet man eine Interessengemeinschaft. Ein Wegweiser f. Unternehmer kaufmännische Sachverständige u. Juristen. Stuttg.: Muth 1932. 127 p. (Moderne Handelsbroschüren.) **79286**
Bibliographie: p. 5.

Kállay Tibor. Politikai hatalom és közgazdaság. Bp.: Magy. Cobden-szöv. kiad. 1932. 39 p. **2439**
= Cobden-könyvtár, 64.

Keynes, John Maynard. Das Ende des Laissez-faire. Ideen z. Verbindung v. Privat- u. Gemeinwirtschaft. München: Duncker & Humblot 1926. 40 p. **59990**

Kindermann, Karl. Volkswirtschaft und Staat. Leipzig. Quelle & Meyer 1908. 126 p. (Wissenschaft & Bildung, 59.) **15775**

Király Ferenc harasztosi. A kartel. Bp.: Grill 1936. XVIII, 691 p. **86496**

Kosier, Ljubomir St. Staat und Wirtschaft. Das Problem d. berufsständischen Repräsentation. Vorw. v. N. Politis. Berlin: [Selbstverl.] 1934. IX, 272 p. **83691**

Landmann, Julius (Hg.). Moderne Organisationsformen der öffentlichen Unternehmung. T. I. Die Aufgaben d. öffentl. Unternehmungen u. ihrer Organisationsformen. München: Duncker & Humblot 1932. XVII, 406 p. **3358/176/1**
= Schriften d. Vereins f. Sozialpolitik, 176/1.

Laumanns, Lambert. Staat und Betrieb. Die Einwirkungen des Staates auf das Betriebsleben. Stuttg.: Muth 1928. VIII, 96 p. (Moderne Handelsbroschüren.) **66138**
Bibliographie: p. 90—96.

Lehnich, Oswald. Kartelle und Staat unter Berücksichtigung der Gesetzgebung des In- und Auslandes. Berlin: Hobing 1928. XI, 314 p. **65845**
Bibliographie: p. 295—304.

Lippincott, Benjamin E. (Ed.). Government control of the economic order. A symposium. Minneapolis: University of Minnesota pr. 1935. VIII, 119 p. **85938**

Magyar jogászegylet gazdaságjogi intézete. A kartell. 1929. V. 8., 14., 16-án tartott vita báró Korányi Frigyes előszavával. Függelék: Német kartellrendeletek [stb]. Bp.: Magy. jogászegyl. 1930. 126 p. **(Magy. jogászegyl. kvtára 1.)** **71408**

Magyar Pál. Magángazdaság és állami beavatkozás. Bp.: Magy. Cobden-szöv. kiad. 1932. 31 p.
= Cobden-könyvtár, 66. **2439**

Malcomes Albert. A gazdasági hatalom. Bp.: May-ny. 1937. 148 p. **88875**

Márkus György. Az állam magángazdasági tevékenysége, különös tekintettel a legújabb szocializálási törekvésekre. Bp.: Pallas 1930. 215 p. **74984**
Bibliográfia: p. 211—215.

Matthias, Werner. Die staatliche Organisation der Kriegswirtschaft in Frankreich, Grossbritannien, Italien, Tschechoslowakei u. d. Vereinigten Staaten v. Amerika. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1937. 220 p. (Neue deutsche Forschungen, 10.) **89997**
Bibliographie: p. 218—220.

Musy. Staat und Arbeitgeber im sozialen Leben. Luzern 1928. **P 331.1**

Münch, Kurt. Wirtschaftliche Selbstverwaltung. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt 1936. 128 p. **87158**

Nawiasky, Hans. Rechtsfragen des wirtschaftlichen Neuaufbaues. Ein Beitrag z. Theorie d. Fachverbände, Gesamtverträge u. Berufskörperschaften. Zürich: Polygraphischer Verl. 1935. 132 p. **66234**
Bibliographie: p. 129—130.

Nemzetközi szerződés. Deutsche ausländische internation. Kartellverträge in Wortlaut. Eingel. u. erl. v. Horst Wagenführ. Nürnberg: Krische 1931. X, 103 p. **77640**

Niebuhr, H. Öffentliche Unternehmungen und Privatwirtschaft. Lpzg: Gloeckner 1928. 94 p. (Wirtschaftspolitische Zeitfragen, 5.) **67076**

Oeri, Albert. Probleme der Verantwortlichkeit. Vortrag. Basel: Helbing & Lichtenhahn 1936. 23 p. **P 381.51(494)**

Perneczky Béla. A gazdasági jogról. **X 2555**
= Gazdasági jog 1941. II. évf. p. 321—333.

Pfleiderer, Otto. Die Staatswirtschaft und das Sozialprodukt. Jena: Fischer 1930. VI, 114 p. (Finanzwissenschaftl. u. volkswirtschaftl. Studien, 19.) **73972**
Bibliographie: p. 111—114.

Rasch, Harold. Die Kartellsperre. Eine rechtspolitische Studie. Berlin: Heymann 1938. 83 p. **P 347.727(43)**

Ritschl, Hans. Gemeinwirtschaft und kapitalistische Marktwirtschaft. Zur Erkenntnis d. dualistischen Wirtschaftsordnung. Tübingen: Mohr 1931. VIII, 182 p. **78500**

Roesinger Kurt. Submissionskartelle, ihr Begriff, Wesen und ihre Organisation. Diss. Erlangen 1933. Coburg: Dr. Tageblatt-Haus 1934. X, 70 p. **P 347.727(43)**

Bibliographie: p. VII—VIII.

Rubinstein, Sigmund. Herrschaft und Wirtschaft, Grundlagen und Aussichten der Industriegesellschaft. München: Drei Masken-Verl. 1930. VIII, 420 p. **73616**

Salz, Arthur. Macht und Wirtschaftsgesetz. Ein Beitrag zur Erkenntnis des Wesens der kapitalistischen Wirtschaftsverfassung. Lpzg: Teubner 1930. VI, 246 p. **73236**

Schoolmeesters, Herman. La crise et ses remèdes ou la mission économique de l'État. Paris: Recueil Sirey [1935]. 69 p. **P 380.35**

Schultze, Ernst Friedrich. Die Exklusivklause im deutschen Kartellwesen. Diss. Berlin. Bottrop i. W.: Dr. Postberg 1933. IX, 71 p. **P 381.32(43)**

Bibliographie: p. VIII—IX.

Siegfried, Werner. Das deutsche Rundfunkkartell. Diss. Erlangen 1935. Erlangen-Bruck: Dr. Windsheimer 1935. 50 p. **P 347.727(43)**

Bibliographie: p. 3.

Solmssen, Georg. Privatwirtschaft und Gemeinwirtschaft, ihre Gegensätze und ihre Grenzen. Berlin 1922. **P 381.5**

Speitel, Rudolf. Die Kartellierung in der deutschen Zündholzindustrie. Eine Darstellung ihrer Entwicklungsgeschichte. Diss. Erlangen: Dr. Höfer & Limmert 1934. VIII, 59 p.
Bibliographie: p. 58—59. **P 384 : 662.5(43)**

Spencer-Churchill, Winston L. Parliamentary government and the economic problem. Oxford: Clarendon pr. 1930. 18 p. (The Romanes lecture.) **74512**

Surányi-Unger Tivadar. Állam és tőke. Szeged: Városi ny. és könyvkiadó r.-t. 1935. 41 p. (Acta litterarum ac scientiarum reg. univers. hung. Francisco-Josephinae. Sectio: Juridico-politica. Tom. VII. 2. A Polner emlékkönyvből.) **R 380.33**

Tatarin-Tarnheyden Edg. Die Berufsstände, ihre Stellung in Staatsrecht und die deutsche Wirtschaftsverfassung. Berlin: Heymann 1922. XIX, 206 p. **50560**

Vajda Ákos. A vállalati reviziók és jogi kihatásuk. 1930. **R 381.51(439)**

Viance, Georges. Démocratie, dictature et corporatisme. Paris: Flammarion 1938. 335, [3] p. (Bibliothèque d'études sociales.) **92564**

Vorwerck, Karl (Hg.). Die berufsständische Wirtschafts- und Sozialordnung. Berlin: Buchholz & Weisswange 1933. 72 p. 1 t. **P 302.01**

Wagenführ, Horst. Kartelle in Deutschland. Nürnberg: Krische 1931. XVI, 416 p. **77641**

Bibliographie: p. 8—9, 17—18, 23, 58—61, [etc.]

Weber, Alfred. Die Krise des modernen Staatsgedankens in Europa. Stuttg.: Deutsche Verl.-Anst. 1925. 172 p. **59338**

Werr, Fritz. Internationale Wirtschaftszusammenschlüsse (Kartell u. Konzern) und Staat als Vertragspartner. Berlin: Heymann 1936. V, 165 p. **87150**

Bibliographie: p. 133—145.

Willi, G. Die Verwirklichung der berufsständischen Ordnung in der Schweiz. Vorschläge zur gesetzgeberischen Regelung. Zürich: Poligraphischer Verl. 1934. 29 p. **P 302(01(494)**

Wolfers, Arnold. Das Kartellproblem im Lichte der deutschen Kartelliteratur. München: Duncker & Humblot 1931. VIII, 170 p. **3358/1802**

= Schriften des Vereins für Sozialpolitik, 180.

3. Kényszerkartell.

Zwangskartelle. — Cartelli obligatorii.

Baudisch, Roman. Errichtungsverbote nach dem Zwangskartellgesetz. Eine Sammlung mit systemat. Erl. Berlin : Elsner 1938. 132 p. **92217**

Dobrovics Károly & Kőházi Endre. Kartell, árelemzés, külföldi törvények. Bp. : »Monopol« 1938. 360 p. **90882**

Eichner, Willy. Die Finanzwirtschaft der Kartelle. Diss. Erlangen : Dr. Döres 1936. 140, [4] p.
Bibliographie : p. 141. **88666**

Haussmann, Fritz. Konzerne und Kartelle im Zeichen der »Wirtschaftslenkung«. Zürich : Verl. f. Recht und Gesellsch. VIII, 382 p. 7 t. **91178**

Haussmann, Fritz. Die wirtschaftliche Konzentration an ihrer Schicksalswende. Grundlagen u. Aufgaben einer künftigen Trust-Kartellgestaltung. Basel : Verl. f. Recht u. Gesellsch. 1940. XVI, 435 p. **94827**

Király Ferenc. Kényszerkartellezés, kényszercsatlakoztatás, kartellhatározatok kényszerrel való kiterjesztése, ipari zártszám. Bp.: Attila ny. 1935. 13 p. (»Magyar jogi szemléből.«) **R 381.32**

Linke, Helmuth. Nationalwirtschaft und internationale Kartelle. Würzburg : Triltsch 1938. [4], 69 p. **R 381.32**
Bibliographie : p. 67—69.

Ott, Rudolf. Die Stellung des Konzerns und Kartellwesens im nationalen Staat. Berlin : Stilke 1933. p 47. **p 381.32**

Schmitt-Schowalter, A. Die Organisationsform der modernen Wirtschaft. Bd 1—2. Esslingen : Langguth 1926. **63712**
Bd 1. Konzern und Kartell. 91 p.
» 2. Die Zweckwirtschaftsverbände. 135 p.

Scholz, Benno. Das Kartellproblem in der neuen Wirtschaftsverfassung. Düsseldorf : Nolte 1939. VI, 42 p. **P 381.32(43)**
Bibliographie : p. V—VI.

Sipos Sándor. A kényszerkartellezés mint a válság leküzdésének nemzetgazdasági módszere. Kecskemét : Első Kecskeméti hirlapkiadó & ny. r.-t. 1936. 8 p. (»Jogászegyleti értekezések«-ből.) **R 381.32**

Werr, Fritz. Internationale Wirtschaftszusammenschlüsse (Kartell u. Konzern) und Staat als Vertragspartner. Berlin : Heymann 1936. V, 166 p. **87150**
Bibliographie : p. 133—145.

4. Felügyelet és ellenőrzés a revizió szemszögéből.

Die Rolle der Aufsicht, der Kontrolle und der Revision in der Planwirtschaft.

La sorveglianza ed il controllo dal punto di vista della revisione.

Barnes, Irston R. Public utility control in Massachusetts. New Haven : Yale univ. pr. 1930. X, 239 p. **73563**

Bergmann, Arthur. Die Einflussnahme öffentlicher Körperschaften auf den Aufsichtsrat. Marburg: Elmert 1929. XV, 141 p. (Arbeiten z. Handels-, Gewerbe- u. Landwirtschaftsrecht, 57.)
Bibliographie : p. IX—XII. **71678**

Ertel, H[ermann] A[natol]. Wirtschaftsprüfer und Pflichtrevision. Die amtlichen Vorschriften f. d. Zulassungsverfahren u. die Auslegung d. Vorschriften f. d. Pflichtrevision. Berlin : Weiss 1932. 180 p. **82339**

Mosthaf, Robert. Das Reichswirtschaftsgericht. Diss. Tübingen. Urach Württemberg: Dr. Bühler 1938. X, 113 p. **92664**
Bibliographie: p. VII—X.

Raschenberger, M. Internationales Revisions- und Treuhandwesen. Geleitwort v. Julius Ziegler. Wien: Hölder—Pichler—Tempsky 1929. [2], 175 p. (Veröffentl. d. banktechnischen Institutes f. Wissensch. u. Praxis, 6.) **70508**
Bibliographie: p. 174—175.

Vajda Ákos. A vállalati reviziók és jogi kihatásuk. 1930. **R 381.51(439)**

5. A tervgazdaság és az érdekképviseletek kapcsolatos kérdéseinek részletezése.

Spezielle Fragen der Planwirtschaft in ihrer Verknüpfung mit den Interessengemeinschaften.

Particolareggiamento delle questioni affiancate dei piani economici e degl'enti corporativi.

Boucraut, Louis. État, corporation et entreprise. Paris: Libr. Technique & Économique 1938. IV, X, 252 p. **91917**
Bibliographie: p. 241—243.

Carli, Filippo. Premesse di economia corporativa. (Con lettera di S. E. l'on. Bottai.) Pisa: Nistri 1929. 60 p. **P 381.5**

Corzan-Avendano Béla. Miért van szükség magánalkalmazotti kamarára? Bp.: Magánalkalmazottak nemzeti szövetsége kiad. 1937. 28 p. **R 339.85(439)**

Glaeser, Martin G. Outlines of public utility economics. New York: Macmillan 1927. XXIV, 847 p. **64156**
Bibliography: p. 831—834.

Görnandt, Rudolf. Die berufständliche Verfassung der deutschen Wirtschaft. Entwurf eines Gesetzes betr. d. Bildung wirtschaftl. Korporationen. Berlin: Erneuerungs-Verl. [1933.] 40 p. 2 t. (Zeit u. Streitfragen, 2.) **P 381.53(43)**

Haussmann, Fritz. Konzerne und Kartelle im Zeichen der »Wirtschaftslenkung«. Zürich: Verl. f. Recht u. Gesellschaft 1938. VIII, 382 p. 7 t. **91178**

Hawtrey, E. G. Economic aspects of sovereignty. London: Longmans, Green 1930. 162 p. **73375**

Lindner, Elli. Die Wirtschaftsräte in Europa. Ein Betr. z. Frage d. Schaffung einer europ. Wirtschaftsunion. Berlin 1931. **P 381.53(4)**

Nawiasky, Hans. Rechtsfragen des wirtschaftlichen Neuaufbaues. Ein Beitrag z. Theorie d. Fachverbände, Gesamtverträge u. Berufskörperschaften. Zürich: Polygraphischer Verl. 1935. 132 p. **66234**
Bibliographie: p. 129—130.

Pieper, August. Berufsgedanke und Berufsstand im Wirtschaftsleben. M. Gladbach: Volksvereins-Verl. 1928. 134 p. **83707**

Schloesser, Robert. Konsumentenkammern. Denkschr. Köln-Mühlheim: Verl.-Ges. des Reichsverbandes dtscher Konsumverein [1912]. 24 p. **P 381.622(43)**

Sipos Sándor. A kényszerkartellezés, mint a válság leküzdésének nemzetgazdasági módszere. Kecskemét: Első kecskeméti hirlapkiadó & ny. r.-t. 1936. 8 p. (»Jogászegyleti Értekezések«-ből.«) **R 381.32**

Smith, Hubert Llewellyn. The Board of trade. London: Putnam 1928. [14], 288 p. (The Whitehallserier.) **72070**

Société des Nations. Section des relations économique. Étude sur les conseils économiques dans les différents pays du monde. Préparée par Elli Lindner. Genéve: Soc des Nat. 1932. 109 p. **81089**
Bibliographie: p. 101—103.

Tatarin-Tarnheyden, Edgar. Berufsverbände und Wirtschaftsdemokratie. Ein Kommentar z. Art. 165 d. Reichsverfassung. Berlin: Hobbing 1930. 118 p. **73671**

Werr, Fritz. Internationale Wirtschaftszusammenschlüsse (Kartell u. Konzern) und Staat als Vertragspartner. Berlin: Heymann 1936. V, 165 p. **87150**
Bibliographie: p. 133—145.

C) Hadigazdálkodás.

Kriegswirtschaft. — Economia di guerra.

Baer, E. Fritz. Die Ernährung des deutschen Volkes im Kriege. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 36 p. (Schiften f. Politik u. Auslandskunde, 52.) **P 381.63(43)**

Banse, Ewald. Raum und Volk im Weltkriege. Oldenburg: Stalling 1932. 424 p. **80192**

Berthold, Hans. Kriegsnotwendige Massnahmen auf dem Gebiete des gemeindlichen Steuerrechts. Mit Abdruck d. Verordn. u. Erlasse. Dargest. & erl. v. —. 1. Nachtragsband zum »Leitfaden zum Steuerrecht d. Gemeinden u. Gemeindeverbände« v. — & Otto Lange, 3. Aufl. (Kommunale Schriften Nr. 20.) Berlin: Deutscher Gemeindeverl. 1939. IV, 39 p. (Kommunale Schriften, 78.) **P 389.7(43)**

Briese, Paul. Die Absatzentwicklung der deutschen Wollindustrie seit Beginn des Weltkrieges. Ein Beitr. z. Frage d. Entwicklung d. dtschen Volkswirtschaft. Diss. Königsberg 1929. V, 123 p. **74213**
Bibliographie: p. III—V.

Caspary, Rudolf. Die Wirkungen des Krieges auf die deutsche Bauindustrie. Stuttg.: Cotta 1927. 105 p. (Münchener Volkswirtschaftliche Studien, 147.) **62183**
Bibliographie: p. 105.

Chen, Kai Sheng. Aufgaben, Grenzen und Durchführung der Wehrwirtschaft. Lpzg: Goldmann 1938. 160 p. 1 t. **91159**
Bibliographie: p. 157—158.

Courteault, Paul. La vie économique a Bordeaux pendant la guerre. Paris: Presses univers. de France 1925. XII, 99 p. (Histoire économique et sociale de la guerre mondiale.) **62338**

Dearle, N. B. An economic chronicle of the great war for Great Britain & Ireland 1914—1919. London: Milford 1929. XVI, 397 p. (Econom. and social history of the world war. British Series.) **72667**

Einzig, Paul. Economic problems of the next war. London: Macmillan 1939. X, 146 p. **94289**

Fabian society. Wie bezahlen wir den Krieg? Gedanken, die dem engl. Schatzsekretär v. d. wissenschaftl. Abteilung d. Fabier z. Verfügung gestellt werden. München: Duncker & Humblot 1918. VI, 178 p. **39351**

Fauvel, Luc. Problèmes économiques de la guerre totale. Paris: Recueil Sirey 1940. VIII, 296 p.
Bibliographie: p. 275—282. **94642**

Fendler, Arnold. Zur Kapitalkonzentration der Berliner Grossbanken von 1914—1923. Berlin: Christians 1926. 109 p. **60791**
Bibliographie: p. 107—109.

Fetzer, Fritz. Ölpolitik der Grossmächte unter kriegswirtschaftlichen Gesichtspunkten. Das japanische Beispiel. Hamburg: Hanseatische Verl.-Anst. 1935. 70 p. (Schriften z. kriegswirtsch. Forschung und Schulung.) **P 282.28**
Bibliographie: p. 69.

Fischer, Guido. Wehrwirtschaft. Ihre Grundlagen u. Theorien. Lpzg: Quelle & Meyer 1936. 206 p. **87801**
Bibliographie: p. 205.

Fuchs, Carl Johannes. Deutsche Agrarpolitik vor und nach dem Kriege. *[1903.]* 3. Aufl. Stuttg.: Kohlhammer 1927. IX, 106 p. **64040**
[Titel d. 1. Aufl.: Grundprobleme d. dtschen Agrarpolitik d. Gegenwart.]

Geithe, Hans. Wirkungen der Lebensmittelzwangswirtschaft der Kriegs- und Nachkriegszeit auf den Lebensmitteleinzelhandel. Berlin: Edeka-Verl. Gesellsch. 1926. 195 p. **60627**
Bibliographie: p. 5—9.

Genth, August. Die preussischen Heereswerkstätten, ihre Entwicklung, allgemeine volkswirtschaftliche Bedeutung und ihr Übergang in privatwirtschaftliche Betriebe. Diss. Berlin. 1926. 99 p. 9 t. **60693**
Bibliographie: p. 97—98.

Gerlach, Otto. Staatliche Autarkie in ihrer Abhängigkeit v. Zeit u. Raum. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. 4, 94, [2] p. **P 381.5(09)**
Bibliographie: p. 89—94.

Gide, Charles et O u a l i d, William. Le bilan de la guerre pour la France. Paris: Publ. de la Dotation Carnegie 1931. 370 p. (Hist. écon. et sociale de la guerre mondiale.) **78166**

Goebel, Otto. Deutsche Rohstoffwirtschaft im Weltkrieg. Einschliesslich des Hindenburg Programms. Stuttg.: Dtsche Verl. Anst. 1930. XV, 194 p. (Wirtschafts- u. Sozialgeschichte d. Weltkrieges.) **73532**

Grohnert, Curt. Die Bildung der Roggenpreise bei freier und gebundener Wirtschaft. Jena: Fischer 1926. VI, 232 p. (Königsberger sozialwiss. Forschungen, 2.) **59258**
Bibliographie: p. 223—232.

Groll, Walther. Aussenhandel im Kriege. Lpzg: Gloeckner 1940. 100 p. **49609**

Günther, Ad. Das besetzte französische Gebiet. Seine Bedeutung für Frankreich und die Weltwirtschaft, für deutsche und europäische Wirtschaftspolitik. Geleitwort von Frhr [Hugo] v. Freytag-Loringhoven. München: Duncker & Humblot 1918. XI, 151 p. **39802**

Hartmann, Gerhard. Die Finanzlage der deutschen Grossbanken unter Einwirkung des Krieges. Berlin: Christian 1927. 91 p. (Christians volkswirtschaftl. Bücherei, 7.) **66824**

Heckscher, Eli & Kurt B e r g e n s a l [etc.]. Sweden, Norway, Denmark and Iceland in the world war. Sweden by-, Norway by Wilhelm K e i l h a u, Denmark by Einar C o h n, Iceland by Thorstein T h o r s t e i n s o h n. New Haven: Yale Univers. pr. 1930. XVII, 593 p. 8 t. **73749**

Heiss, Klemens. Anfänge und Entwicklung des Auf- und Ausbaues unseres Ernährungswesens im Weltkiege. Berlin 1918. **P 381.63(43) »1914 : 1918«**

Helfferich, [Karl]. Reden und Aufsätze aus dem Kriege. Berlin: Stilke 1917. 344 p. **37542**

Helmer, Heinrich. Wehrwirtschaft. Was jeder von ihr wissen muss! Berlin: Rödiger 1936. 64 p. **P 355.45(43)**

Hesse, Friedrich. Die deutsche Wirtschaftslage von 1914 bis 1923. Krieg, Geldblähe u. Wechsellagen. Jena: Fischer 1938. X, 498 p. (Beitr. z. Erforschung d. wirtschaftl. Wechsellagen. Aufschwung, Krise, Stockung, 16.) **91240**
Bibliographie: p. 498.

Hunke, Heinrich. Grundzüge d. dtschen Volks- u. Wehrwirtschaft. *[1937.]* 2. Aufl. Berlin: Haude & Spener 1937. 96 p. (Politik u. Wirtschaft, 1.) **P 381(43)**

Ionesco-Sisesti, G. L'agriculture de la Roumaine pendant la guerre. Paris: Press. Univers. de France 1929. XII, 135 p. (Histoire économ. et soc. de la guerre mondiale. Série Roumaine.) **73226**
Bibliographie: p. 123.

Jocht, Horst. Kriegsfinanzen. Jena: Fischer 1938. 86 p. (Forschungen z. Finanzwissenschaft. Schriften d. Inst. f. Finanzwesen d. Wirtschaftshochschule Berlin, 1.) **P 355.06**
Bibliographie: p. 80—83.

Kalmár Gusztáv. Közlekedés és hírszolgálat. **2391/18**
= Külügyi Szemle 1941. I. p. 109.

Kappesser, Erich. Kriegsrecht. Ein Grundriss. Hamburg: Müller 1940. 307 p. 2 t. **94598**

Kelemen Móric. A háború és a racionalizálás. Bp.: Magy. racionális-bizottság 1940. 76 p. (Magy. racionális-bizotts. kiadv., 19.) **X 7405**
[Kőnyomat]

Köhlers illustrierter Flieger Kalender. (Das Fliegerbuch d. dt. Volkes.) Jg. 6. Minden: Köhler 1941. 224 p.

Landwehr. Hunger. Die Erschöpfungsjahre der Mittelmächte 1917/18. Zürich: Amalthea-Verl. 1931. 325 p. **76762**

Langenhove, Fernand van. L'action du gouvernement belge en matière économique pendant la guerre. Paris: Presses Univ. de France 1927. XII, 269 p. (Histoire économique et sociale de la guerre mondiale.) **64139**

Lederer, Emil. Die ökonomische Umschichtung im Kriege. Tübingen: Mohr 1918. 39 p. (Aus: Archiv f. Sozialwiss.) **41751**

Leiske, Walter. Gemeinden und Kriegswirtschaft. Stuttg.: Kohlhammer 1937. VIII, 85 p. (Einzelschriften d. kommunalwissensch. Inst. an d. Univers. Berlin, 8.) **P 355.45 : 381**

Loeb, Ernst. Wirtschaftliche Vorgänge. Erfahrungen und Lehren im europäischen Krieg. T. 1—. Jena: Fischer 1918—. **38665**

Loewenfeld-Russ, Hans. Die Regelung der Volks-Ernährung im Kriege. Wien: Hölder—Pichler—Tempsky 1926. XXVI, 403 + 20 p. (Wirtschafts- u. Sozialgeschichte des Weltkrieges.)
Bibliographie: p. XII—XV. **70361**

Lohmeyer, Edelgard. Die swedische Lebenspolitik im Kriege. Greifswald: Bamberg 1922. VIII, 136 p. (Nordische Studien, IV.) **51727**
Bibliographie: p. 133—136.

Lorz, F. Kriegsernährungswirtschaft und Nahrungsmittelversorgung vom Weltkrieg bis heute. Hannover: Schaper 1938. 224 p. **91239**
Bibliographie: p. 222—224.

Lotz, Walther. Die deutsche Staatsfinanzwirtschaft im Kriege. Stuttg.: Dtsche Verl.-Anst 1927. XIII, 151 p. (Wirtschafts- u. sozialgesch. d. Weltkrieges.) **63272**

Lusensky, F[r.]. Kriegswirtschaft. **31392/2**
= Poroszország. Landesgewerbeamt. Staatsbürgerl. Belehrungen, 2. 1916. p. 97—166.

Lymington, [Gerard Vernon Wallop]. Éhinség Angliában. [Femine in England.] Bevezetést írta Alan Sinclair Sidgwick. Ford. Hajtó Henrik. Bp.: Centrum-ny. 1940. 49 p. 4 t. **P 381.63(42)**

Matthias, Werner. Die staatliche Organisation der Kriegswirtschaft in Frankreich, Grossbritannien, Italien, Tschechoslowakei u. d. Vereinigten Staaten v. Amerika. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1937. 220 p. (Neue deutsche Forschungen, 10.) **89997**
Bibliographie: p. 218—220.

Mayr, Georg v. Volkswirtschaft, Weltwirtschaft, Kriegswirtschaft. Berlin: Rotschild 1915. VII, 64 p. **70868**

Mendelsohn, Charlotte. Wandlungen des liberalen England durch die Kriegswirtschaft. Tübingen: Mohr 1921. VII, 128 p. (Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, 18.) **49311**
Bibliographie: p. 127—128.

Minden, Gerold von. Wirtschaftliche Mobilmachung der USA. Hamburg: Hanseatische Verl.-Anst. 1937. 60 p. (Schriften z. kriegswirtschaftl. Forschung u. Schulung.) **P 380.013(73)**

Mühlner, Gotthold. Bevölkerungsentwicklung unter kriegswirtschaftlichen Gesichtspunkten. Hamburg: Hanseatische Verl.-Anst. 1935. 45 p. (Schriften z. kriegswirtschaftl. Forschung u. Schulung.) **P 312 : 355(43)**

Bibliographie: p. 45.

Neurath, Otto. Krieg und Naturalwirtschaft. **3068/6**

= Gesellschaft österreichischer Volkswirte. 1917. p. 43—53.

Nolde, Boris E. Russia in the economic war. New-Haven: Yale Univers. pr. 1928. XVI, 232 p. **A 47.38/102**

Oesterheld, Alfred. Die deutsche Kriegswirtschaft. Lpzg: Meiner 1940. 155 p. **95349**

Oppenborn, Harry. Die Tätigkeit der Frau in der deutschen Kriegswirtschaft. Diss. Erlangen. Hamburg: Christians Dr. [1934]. 73 p. **P 331.4(43)»1914 : 1918«**

Bibliographie: p. 69—71.

Pachner, Guido. A gazdasági és ipari mozgósitás és leszerelés általános alapelvei. Debrecen 1928. **R 355.8**

Pantlen, Hermann. Krieg und Finanzen. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. 1935. 64 p. (Schriften z. kriegswirtschaftlichen Forschung u. Schulung.) **P 355.06»17 : 19«**

Bibliographie: p. 62—64.

Partsch, Marianne. Eigentum und Verfügungsbefugnis in der Rohstoffwirtschaft. Ein Beitr. z. Rechtstheorie d. Planwirtschaft. Diss. Königsberg (Pr.): Dr. Limpert 1936. 80 p. Bibliographie: p. 75—79. **P 347.233(43)**

Piatier, André. L'économie de guerre. Préf. du Castex. Paris: Librairie generale de droit et de jurisprudence 1939. XIV, 404 p. (Collection d'études économiques, VII.) **93032**

Pirenne, H. La Belgique et la guerre mondiale. Paris: Les pr. univers. de France 1928. XI, 298 p. (Histoire econom. et soc. de la guerre mondiale.) **72116**

Possony, Stefan Th. L'economia della guerra totale. Torino: Einaudi 1939. 260 p. (Biblioteca di cultura economica, II.) **94847**

Possony, Stefan Th. Die Wehrwirtschaft des totalen Krieges. Wien: Gerold 1938. 155 p. **90289**

Potthoff, Heinz. Umbildung in Haus u. Geschäft. Stuttg.: Hess 1915. 52 p. **P 355.01(43)**

Prion, W. Die finanziellen Folgen früherer Kriege. Berlin 1927. **P 389.18**

Quadflieg, F. H. Der Weg des Arbeitertums im Weltkrieg als Problem soldatischer Pflichtauffassung. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. IV, 164 p. **95632**

Bibliographie: p. 161—164.

Reischle, Hermann. Kann man Deutschland aushungern? Berlin: Eher 1940. 96 p. (Schriftenreihe d. NSDAP Gr. II.) **P 380.013(43)**

Riedl, Richard. Die Industrie Österreichs während des Krieges. Wien: Hölder-Pichler 1932. XXIII, 374 p. (Wirtschafts- u. Sozialgeschichte des Weltkrieges, österr. und ung. Serie, Carnegie Stiftung.) **79389**

Rothe, Carl. Wirtschaftskrieg und Kriegswirtschaft. Die Rolle d. Landesverteidigung i. d. Friedenswirtschaft. Lpzg: Goldmann 1936. 77 p. (»Weltgeschehen«.) **90864**

Römermann, Karl. Die industrielle Kriegswirtschaft Englands 1914—1918. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. 1935. 84 p. (Schriften z. kriegswirtschaftlichen Forschung u. Schulung.)
Bibliographie: p. 82—84. **85940**

Ruini, Carlo. Economia di guerre. Linee teoriche. Bari: Laterza 1940. 156 p. (Biblioteca di cultura moderna, 352.) **95549**

Schafarik Brunner Wladimir. Románia szerepe háborús gazdálkodásunkban. Bp.: Sylvesterny. 1935. 137 p. (Közgazdasági kvtár, XIX.) **87357**

Schmidt, F[riedrich] H. & D[ionys] K r e m e r. Der Arbeitsschutz in der Kriegswirtschaft mit d. Vorschriften u. Lebensmittelzulagen. Erl. v.—. Berlin: Vahlen 1939. [4] p. **94037**

Schmidtner, Hans. Die Kontinentalsperre des XIX. Jahrhunderts und der Wirtschaftskrieg im Weltkriege. Diss. Erlangen 1927. 119 p. **64944**
Bibliographie: p. 5—7.

Scott, Wm. Rob. Economic problems of peace after war. The W. Stanley Jevons lectures at Univ. college London. Cambridge: Univ. pr. 1917. XII, 122 p. **37621**

Seligman, Edwin R. A. An economic interpretation of the war. New York: Appleter 1915. 72 p. (From: »Problems of readjustment« after the war.) **42548**

Sievers, Otto. Die Erwerbs-Möglichkeiten während des Krieges u. nach dem Friedensschluss. Berlin 1915. **P 380.013**

Stern, Dietrich. Die Ernährungswirtschaft der Stadt Königsberg Pr. im Weltkrieg. Diss. Königsberg-Aumühle: Dr. Triltsch 1939. 92 p. **95098**
Bibliographie: p. 87—91.

Surányi-Unger, Theo. [Tivadar]. Ungarische Wehrwirtschaft. **4394**
= Weltwirtschaftliches Archiv. 1941. 53 Band, Heft 1. p. 75—111.

Surányi-Unger [Tivadar]. World war and economic science. Address given at the Tohoku Impr. Univer. in Sendai. Sendai: Tohoku Imperial Univers. 1930. 15 p. **74145**

Szterényi József és L a d á n y i Jenő. A magyar ipar a világháborúban. Carnegie-alapítvány megbizásából írták: —. Bp.: Franklin 1934. 392 p. **X 6345**

Turner, Harald. Der Wehrgedanke in der deutschen Volkswirtschaftslehre zu Zeit der deutschen Einigung. Lpzg: Barth 1940. 108 p. **97119**
Bibliographie: p. 106—108.

Weber Tibor Háború és arany. **2391**
= Külügyi Szemle. XVIII. 1. p. 50—56.

Wiedenfeld, Kurt. Handel und Preisbildung in der Kriegswirtschaft. Wien: Manz 1918. 46 p. (Veröffentl. d. Generalkommissariats f. Kriegs- u. Übergangswirtschaft, 2.) **P 380.013**

Winschuh, Josef. Gerüstete Wirtschaft. Berlin: Frundsberg-Verl. 1939. XXIV, 249 p. **94492**

Wolf, Friedrich. Die deutsche Textilwirtschaft im Weltkrieg. Diss. Erlangen 1929. IV, 101 p.
Bibliographie: p. 98—100. **77026**

Xylander, Rudolf Ritter v. Die kriegswirtschaftliche Verfassung Italiens. Stoff u. Geist im modernen Krieg. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. 1935. 56 p. I t. (Schriften z. kriegswirtschaftlichen Forschung u. Schulung.) **P 380.013(45)**
Bibliographie: p. 55.

Ziese, Maxim & Hermann Z i l t e - B e r i n g e r. Generäle, Händler, Soldaten. Ein Totentanz der Tatsachen um die von Gegenüber. Berlin: Frundsberg Verl. 1930. 259 p. **72314**

IV.

Irányított gazdálkodás.

Gelenkte Wirtschaft. — Economia totalitaria.

a) Az irányított — illetve tervgazdaság elmélete.
Theorie der gelenkten-, beziehungsweise Planwirtschaft.
Teoria dell'economia totalitaria o meglio dei piani economici.

Bell Miklós. Gazdasági reformterv. 1929. **R 387.4**

Brinkmann, Rudolf. Wirtschaftspolitik aus nationalsozialistischen Kraftquell. Eine Sammlung ausgewählter Vortrage, Reden u. Ansprachen, Jena: Fischer 1939. X, 224 p. 1 t. **92133**

Fossati, Eraldo (Hg.). Korporative Wirtschaftstheorie. Mit Beiträgen v. Benito Mussolini, Giuseppe Bottai, Arrigo Serpieri etc. Jena: Fischer 1938. X, 126 p. **92128**

György Ernő. Irányított gazdálkodás. Győr: Győri Hirlap ny. 1937. 11 p. (Polgári Jog XIII. évf. 1.) **R 347.7(439)**

Hoffmann, Otto. Im Zeichen des Vierjahresplans. Das Wirtschaftsjahr. 1937. Frankfurt a. M.: Societäts-Verl. 1938. 76 p. **P 381.5(43)**

Kelemen Móric. Racionalizálás és tervgazdálkodás. Bp.: MRB kiadv. 1934. 20 p. (Magy. racionálási bizotts. kiadv., 1.) **R 381.211**

Lindner, E. Die Wirtschaftsräte in Europa. Ein Beitr. z. Frage d. Schaffung einer europäischen Wirtschaftsunion. Berlin: Mittler 1931. 55 p. 1 t. **74879**
Bibliographie: p. 54.

Nicklisch, H[einrich]. Die Lenkung der Wirtschaft. Stuttg.: Poeschel 1935. 40 p. (Die Bücher: Organisation, 19.) **P 381.5(43)**

Priester, Hans. Das deutsche Wirtschaftswunder. Amsterdam: Querido Verl. 1936. 360 p. **87901**

Travaux du congrès des économistes de langue française. Économie libérale et économie dirigée. L'étalon or. Paris: Leviton 1933. 189, [4] p. **88512**

Utermann, Wilhelm. Krisenfreie Wirtschaft. Stuttg.: Deutsche Verl.-Ant. [1940]. 28 p. (Die Wirtschaftskraft des Reiches. Nr. 9.)

Világgazdasági szemle. Általános helyzet. **2391**
= Külügyi Szemle. XVIII. 1. 1941. 1. p. 86—88.

Vries, Günther de. Fragen der staatlichen Investitionspolitik. Bern: Haupt 1940. 120 p. (Berner wirtschaftswissenschaft. Abhandl. 29.) **95873**
Bibliographie: p. 5—7.

Ware, Caroline F. & Gardiner C. Meaus. The modern economy in action. New York: Harcourt & Brace 1936. XII, 244 p. **87541**
Bibliography: p. 233—239.

b) Az irányított gazdálkodás viszonya más kérdésekhez.
Die Beziehungen der gelenkten Wirtschaft zu anderen Fragen.
Relazione dell'economia totalitaria con altri questioni.

Baudisch, Roman. Errichtungsverbote nach dem Zwangskartellgesetz. Eine Sammlung mit systemat. Erl. Berlin: Elsner 1938. 132 p. **92217**

Gebhardt, Hans. Freie und gebundene Wirtschaft. Jena: Fischer 1931. 98 p. **77950**
Bibliographie: p. 97—98.

Goltner Dénes. Gazdaságirányítási törekvések az újabb nemzetközi jogfejlődésben. **4370**
= Magyar Gazdák Szemléje. XLVI. évf. 1941.

Gottl-Ottlilienfeld, Friedrich. Der Mythus der Planwirtschaft. Vom Wahn im Wirtschaftsleben. Jena: Fischer 1932. VIII, 114 p. **80100**

Harsányi Jenő. Az irányított gazdálkodás és a szövetkezeti szervezés rendszere a magyar mezőgazdaságban. Bp.: Szepes & Urbányi-ny. 1937. 207 p.| **90531**
Bibliográfia: p. 203.

Kelemen Móric. Racionalizálás és tervgazdálkodás. Bp.: MRB kiadv. 1934. 20 p. (Magy. racionálási bizotts. kiadv., 1.) **R 381.211**

Lammers, Clemens. Autarkie, Planwirtschaft und Berufsständischer Staat? Berlin 1932. **P 381.5**

Schiff, Walter. Die Planwirtschaft und ihre ökonomischen Hauptprobleme. Berlin: Heymann 1932. [8], 106 p. **81296**

Schmittmann, B. Wirtschafts- und Sozialordnung als Aufgabe. Stuttg.: Kohlhammer 1932. VIII, 181 p. **78614**

Schmölders, Günter & Walter Vogel. Wirtschaft und Raum. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. 1937. 151 p. (Grundzüge d. Rechts- u. Wirtschaftswissenschaft, Reihe B.) **89903**

Schröder, Paul. Die Überwindung der Wirtschaftskrise durch den Plankapitalismus. Jena: Fischer 1932. [6], 180 p. **81308**

Siebert, Wolfgang. Das Recht der Arbeit. Berlin: Deutscher Rechtsverlag 1941. 204 p. **96934**

Sipos Sándor. A kényszerkartelezés, mint a válság leküzdésének nemzetgazdasági módszere. Kecskemét: Első kecskeméti hirlapkiadó & ny. r.-t. 1936. 8 p. (»Jogászegyleti Értekezések«-ből.) **R 381.32**

Staley, Eugene. World economy in transition Technology vs. Politics. Laissez faire vs. Planning Power vs. Welfore. New York: Council on foreign relations 1939. XI, 340 p. 2 t. **93589**

Steuermann, Carl. Weltkrise-Weltwende. Kurs auf Staatskapitalismus. Berlin: Fischer 1931. 355 p. **77382**

Surányi Unger Tivadar. Szabad és kötött gazdaság. Bp.: Légrády-ny. 1934. 18 p. (Kiny. a »Közg. Szle« 1934. évi 9—10. sz.-ból.) **R 381.5**
[Mit einem dtschen Auszug.]

Travaux du congrès des économistes de langue française. Économie libérale et économie dirigée. L'étalon or. Paris: Leviton 1933. 189, [4] p. **88512**

Weber, Alfred. Die Krise des modernen Staatsgedankens in Europa. Stuttg.: Deutsche Verl.-Anst. 1925. 172 p. **59338**

c) A gazdasági önellátás a tervgazdaságban.
Wirtschaftliche Selbstversorgung im Rahmen der Planwirtschaft.
Autarchia economica nell'economia totalitaria.

Beckerath, Herbert v. & Fritz Kern. Autarkie oder internationale Zusammenarbeit? Berlin: Fischer 1932. 56 p. **79363**

Bolberitz Károly. Németország nyersanyag önellátási törekvései. Bp.: Mérnökök ny. 1936. 42 p. **R 381.5(43)**

Brandt, Karl [etc.]. Autarkie? V.: —, Walter Eucken, Wilhelm Gerloff etc. Eingel. v. Carl Peterson. Berlin: Rowohlt 1932. 75 p. **79324**

Decken, Hans v. Deutschlands Versorgung mit landwirtschaftlichen Erzeugnissen unter besonderer Berücksichtigung der Auslandsabhängigkeit. Berlin: Parey 1935. 117 p. (Berichte über Landwirtschaft, Neue Folge, 115. Sonderhft. Untersuchungen des Instituts für Konjunkturforschung, Berlin.) **X 6627**

Decken, Hans v. d. Entwicklung der Selbstversorgung Deutschlands mit landwirtschaftlichen Erzeugnissen. Berlin: Parey 1938. 152 p. (Berichte über Landwirtschaft. Zeitschrift f. Agrarpolitik u. Landwirtschaft 138. Sonderheft.) **90588**

Bibliographie: p. 144—152.

Egert, Franz. Autarkie. Innsbruck: Wagner 1934. IV, 146 p. **83092**

Epstein, Julius. Das Schicksal der Akkumulation in Deutschland oder der Irrsinn der Autarkie. Lpzg 1932. **P 381.5(43)**

Eulenberg, Franz. Grossraumwirtschaft und Autarkie. Jena: Fischer 1932. 74 p. (Kieler Vortr. 37.) **81097**

Fried, Ferdinand. Autarkie. Jena: Diederichs 1932. 159 p. **79932**

Gutmann, Viktor. Industriepolitik. Kritik d. interventionistischen u. Begründung einer organischen Auffassung. Jena: Fischer 1932. VIII, 140 p. (Dtsche Beitr. z. Wirtschafts- u. Gesellschaftslehre, 10.) **81301**

Bibliographie: p. 134—140.

Lammers, Clemens. Autarkie, Planwirtschaft und Berufsständischer Staat? Berlin 1932. **P 381.5**

Laum, Bernhard. Die geschlossene Wirtschaft. Soziologische Grundlegung des Autarkieproblems. Tübingen: Mohr 1933. XVI, 503 p. **82539**

Leubuscher, Charlotte. Liberalismus und Protektionismus i. d. englischen Wirtschaftspolitik seit dem Kriege. Jena: Fischer 1927. VI, 224 p. **64132**

Lojacono, Luigi. L'indipendenza economica italiano. Con scritti di —, G. Acutis, A. Anastasi, F. Angelini [etc.] Milano: Hoepli 1937. XXIV, 666 p. **94875**

Lüttgens, E. H. Autarkie und Arbeitsbeschaffung. Berlin 1932. **P 331.61(43)**

Mises, Ludwig. Kritik des Interventionismus. Untersuchungen z. Wirtschaftspolitik u. Wirtschaftsideologie der Gegenwart. Jena: Fischer 1929. V, 136 p. **70323**

Morini-Comby, J. Mercantilisme et protectionisme. Essai sur les doctrines interventionnistes en politique commerciale du XV-e au XIX-e siècle. Préf. par Alfred Zimmern. Paris: Alcan 1930. XX, 217 p. (Nouvelle bibl. économique.) **73746**

Oldenburg, Ulrich. List-Knies-v. Gottl-Ottlilienfeld. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1936. 113, [2] p. (Neue Deutsche Forschungen, Bd 106.) **87795**

Bibliographie: p. [2].

Société des Nations. Comité économique. Considérations relatives à l'évolution actuelle du protectionnisme agricole. Genève: Soc. d. Nations 1935. 51 p. (Sér. de Publ. de la Soc. d. Nat. II. Questions économiques et financières.) **Pq 383.2(4)**

Stoye, Johannes. Die geschlossene dtsche Volkswirtschaft. Geopolitik. Autarkie. Vierjahresplan. Lpzg: Teubner 1937. VI, 113 p. (Nacht u. Erde, 6.) **89272**

Tarchi, Angelo. Prospettive autarchiche. Ricerca e coordinazione statistica a cura di Andrea de Mitri. *[1937.]* 2. ed. Firenze: Cya 1939. 422 p. **94639**

Treichel, Walter. Autarkie als wirtschaftpolitisches Ziel. Lpzg: Schroll [1934]. 31 p. **P 386.2(43)**

Wergo, Herbert. Freihandel und Schutzzoll als Mittel staatlicher Machtenfaltung. Untersuchungen z. Problematik d. Handelspolitik. Jena: Fischer 1928. XV, 123 p. (Probleme der Weltwirtschaft, 45.) **66421**

Bibliographie: p. VI—XV.

d) Nyersanyaggazdálkodás és piac.

Rohstoffwirtschaft und Markt. — L'economia delle materie prime e mercati.

Bolberitz Károly. Németország nyersanyag önellátási törekvései. Bp.: Mérnökök ny. 1936. 42 p. **R 381.5(43)**

Decken, Hans v. Deutschlands Versorgung mit landwirtschaftlichen Erzeugnissen unter besonderer Berücksichtigung der Auslandsabhängigkeit. Berlin: Parey 1935. 117 p. (Berichte über Landwirtschaft, Neue Folge, 115. Sonderhft. Untersuchungen des Instituts für Konjunkturforschung, Berlin.) **X 6627**

Dittmann, Günther. Die Marktordnung in der gewerblichen Wirtschaft. Diss. Königsberg 1937. Barth i. Pomm.: Dr. Klock 1938. 74, [4] p. **P 384(43)**
Bibliographie: p. 7.

Gerhardt, Hans und H ö p f n e r Albert. Deutsche Roh- und Werkstoffe mit Bilderatlas durch die deutsche Rohstoffwirtschaft. Frankfurt am Main: Knapp 1939. 431 p. 96 t.

Häberlein, Ludwig. Das Verhältnis von Staat und Wirtschaft mit besonderer Hervorhebung der Selbstverwaltung des Reichsnährstandes u. der landwirtschaftlichen Marktordnung. Mit einem Geleitw. v. Hans Merkel. Berlin: Verl. f. Staatswissenschaften u. Geschichte 1938. XI, 143 p. **90510**

Kecső István. Magyar nyersanyagpolitika. Bp.: Gergely 1938. 172, [2] p. **89718**

Losch, Margarete. Gelenkte Marktwirtschaft. Die geschichtliche Notwendigkeit einer Gestaltung der Wirtschaft. Stuttg.: Kohlhammer 1939. X, 232 p. 3 t. **92750**
Bibliographie: p. 227—232.

Lübke, Anton. Das deutsche Rohstoffwunder. Wandlungen d. dtschen Rohstoffwirtschaft. Stuttg.: Forkel 1938. 556 p. 16 t. **90937**

Németország. Törvények, rendeletek. Die öffentliche Bewirtschaftung von Lebens- u. Futtermitteln nach d. Reichsverteidigungsgesetzgebung. Textausg. d. Verordnungen. Anordnungen u. Erlasse. Mit einer Einleitung v. Ludwig Gebhard. München: Beck 1939. VIII, 124 p. **94036**

Partsch, Marianne. Eigentum und Verfügungsbefugnis in der Rohstoffwirtschaft. Ein Beitr. z. Rechtstheorie d. Planwirtschaft. Diss. Königsberg (Pr.): Dr. Limpert 1936. 80 p.
Bibliographie: p. 75—79. **P 347.233**

Rohstoffe und Kolonien. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 56 p.

Wrangel, Georg. Deutschlands Kampf um Rohstoff-Freiheit. Berlin: Hochmut [193?]. 32 p. (Nationalpolitische Aufklärungsschriften, 14.) **P 380.311(43)**

e) Gazdasági vezetés. Üzemi-közüzemi gazdálkodás.

Wirtschaftsleitung. Betriebswirtschaft. Öffentliche Betriebe.

Direzione economica. Economia aziende. Aziende publiche.

Amaral, Azevedo. Renovacao nacional. Rio de Janeiro: Impr. Nacional 1936. 77 p. **P 323(61)»193«**

Arnhold, Karl. Der deutsche Betrieb. Aufgaben u. Ziele nationalsozialistischer Betriebsführung. Lpzg: Bibliographisches Inst. 1939. [212] p. **93047**

Crowther, Samuel. American self-contained. New York: Doubleday & Doran 1933. 340 p. **88119**

Csikay Pál. Az irányított gazdaság programmja Franciaországban. 1933. **R 381.5(44)**

Göbel József. A közvállalatok szabályozása az amerikai egyesült államokban. Bp.: Szfőv. háziny. 1938. 32 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 389.15(73)**

Handbuch der öffentlichen Wirtschaft. Berlin : Verl.-Anst. Courier 1930. XV, 695 p. 1 t. **K 3891/1**

Hinzner, Fritz. Staat und Kommune als Unternehmer. Diss. Erlangen 1927. 55 p. **64999**
Bibliographie : p. 53—54.

Hulftegger, O. Die Tätigkeit der öffentlichen Gemeinwesen der Schweiz auf wirtschaftlichem Gebiet. Zürich : Berichthaus Dr. 1929. IX, 137 p. (Schweizerischer Landesausschuss d. internat. Handelskammer.) **101317**

Jöhr, Adolf. Staatswirtschaft und Privatwirtschaft in der Schweiz. Zürich : Orell Füssli 1927. 26 p. **63396**

Papanek János. Közüzemeink a hazai közgazdaság szolgálatában. Bp. : Szfőv. háziny. 1930. 127 p. (»Városi Szemlé«-ből.) **91246**

Prinzing, Albert. Wirtschaftslenkung. Das australische Beispiel. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1937. XI, 192 p. (Zum wirtschaftl. Schicksal Europas, II. Teil, 6. H.) **88584**

Scholz, Benno. Das Kartellproblem in der neuen Wirtschaftsverfassung. Düsseldorf : Nolte 1939. VI, 42 p. **P 381.32(43)**
Bibliographie : p. V—VI.

Siegfried, André. La crise britannique au XXe siècle. Paris : Colin 1931. 215 p. (Collection Colin, 142.) **76105**

Statistique de l'electricité, du gaz et de l'eau. La Haye : Inst. internat. de statist. 1939. 97 p. **97223**

Staudinger, Hans. Der Staat als Unternehmer. Einl. v. Walther Schreiber. Berlin : Gersbach [1932]. 120 p. **79343**

Unterausschuss für Landwirtschaft. Die Förderung der Landwirtschaft durch öffentliche Mittel. Berlin : Mittler 1930. VII, 209 p. (II. Unterausschuss Verhandl. u. Berichte, 13.) **1846/13**
= Németország. Ausschuss z. Untersuchung d. Erzeugungs- u. Absatzbeding. d. dtschen Wirtschaft.

Vágó Pál literati. A magyar munkaállam. Bp. : Lőcsey 1938. 24 p. (Magyar szocializmus, 5.) **R 381.5(439)**

Weising, Hellmut. Das japanische Preiswunder. Hamburg : Köhler 1936. 84 p. **86685**

Zwischen Zwang und Lenkung. Das Kapazitätsproblem in der amerikanischen Industrie. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft Berlin. 1941. Nr. 2. (Funkbericht unseres Gr. Mitarbeiters).

f) Irányított gazdálkodás országonként.

Gelenkte Wirtschaft in den einzelnen Staaten.

L'economia totalitaria particolareggiata secondo i paesi.

1. Németország.

Deutsches Reich. — Germania.

Arnhold, Karl. Der deutsche Betrieb. Aufgaben u. Ziele nationalsozialistischer Betriebsführung. Lpzg : Bibliographisches Inst. 1939. [212] p. **93047**

Berndt, Alfred Ingemar. Gebt mir vier Jahre Zeit! Dokumente z. ersten Vierjahresplan d. Führers. Unter Mitarbeit v. Erich Schrötter. Geleitw. v. Joseph Goebbels. *[19??]* 3. Aufl. München : Eher 1937. 253 p. **89252**

Bernhard, Ludwig. Der Diktator und die Wirtschaft. Berlin-Zehlendorf 1930. **P 381.5**

Bruck, Werner Friedrich. The road to planned economy. Capitalism and socialism in Germany's development. Cardiff : Univ. pr. Board 1934. XII, 149 p. **84601**
Bibliography : p. 149.

Fried, Ferdinand. Autarkie. Jena: Diederichs 1932. 159 p. **79932**

Hoffmann, Otto. Im Zeichen des Vierjahresplans. Das Wirtschaftsjahr 1937. Frankfurt a. M.: Societäts-Verl. 1938. 76 p. **P 381.5(43)**

Ilchmann, Herbert. Wiedererringung der deutschen Nahrungsfreiheit im Vollzug des Vierjahresplanes. Berlin-Wilmersdorf: Werner 1939. 161 p. **93408**
Bibliographie: p. 159—161.

Laufenburger, Henri & Pierre P f i m l i n. La nouvelle structure économique du Reich. Groupes cartels et politique des prix. Paris: Hartmann 1938. 105 p. **90734**

Losch, Margarete. Gelenkte Marktwirtschaft. Die geschichtliche Notwendigkeit einer Gestaltung der Wirtschaft. Stuttg.: Kohlhammer 1939. X, 232 p. 3 t. **92750**
Bibliographie: p. 227—232.

Lübke, Anton. Das deutsche Rohstoffwunder. Wandlungen d. dtschen Rohstoffwirtschaft. Stuttg.: Forkel 1938. 556 p. 16 t. **90837**

Maelicke, Alfred. Das Wirtschaftsberatungsamt der Stadt Berlin. Berlin: Elsner 1936. 147 p.
Bibliographie: p. 145—147. **87690**

Minden, Gerold von. Wirtschaftsführung im Grossdeutschen Reich. Politische Aufgaben und wirtschaftliche Möglichkeiten. Berlin: Schmidt 1939. 150 p. **94471**

Muhs, Karl. Deutschland und die nächste Weltwirtschaftskrise. Eine Studie u. d. internat. Zusammenhänge d. Konjunkturbewegungen v. Blickpunkt d. dtschen Wirtschaftsstruktur. Jena: Fischer 1938. VI, [2], 80 p. **P 380.359**

Murkó, Vladimir. Der Staat als Bankier. Das Deutsche Beispiel. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg 1934. 212 p. **84673**

Nassen, Paul. Kapital und Arbeit im Dritten Reich. Hitlers Mai-Programm und seine Durchführung. Berlin: Mittler 1933. VIII, 100 p. **82196**

Németország. Törvények, rendeletek. Neuer Finanzplan. 1939. Remagen am Rhein: Verkehrs-Verl. 1939. 45 p. (»Gesetze des Tages«.) **P 389.2(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Der neue Finanzplan. Steuergutscheine und Mehreinkommensteuer. *[1939.]* 3. erw. Aufl. Berlin: Hoppenschmidt 1939. 51 p. **P 389.2(43)**
[Mit einem Nachtrag.]

Németország. Törvények, rendeletek. Verordnung zur Sicherung der Landbewirtschaftung v. 25. III. 1937. nebst Durchführungsverordnung v. 22. IV. 1927. Erl. v. Max Zimmermann. Berlin: Reichswährstand Verl. [1937]. VIII, 159 p. **89984**

Németország. Törvények, rendeletek. Die Entjudung der deutschen Wirtschaft. Arisierungsverordnungen vom 26. IV. und 12. XI. 1938. Erl. v. Werner Markmann & Paul Enterlein. Berlin: Gersbach 1938. 195 p. **92067**

Németország. Törvények, rendeletek. Die Ordnung der Getreidewirtschaft. Bearb. v. Heinrich Kaiser. Lpzg: Weicher 1934. XII, 255 p. (Mit einem Anhang: Ergänzungen zur Broschüre: »Die Ordnung d. Getreidewirtschaft«, XXI p.) **84599**

Németország. Törvények, rendeletek. Verordnungen zur Belebung der Wirtschaft und zur Vermehrung u. Erhaltung der Arbeitsgelegenheit vom 4. u. 5. IX. 1932 mit Durchführungsverordnung. *[1932.]* 3. Aufl. Mannheim: Bensheimer 1932. VI, 62 p. (Samml. dtscher Gesetze, 146.) **80049**

Németország. Törvények, rendeletek. Belebung der Wirtschaft. Verordn. d. Reichspräsidenten v. 4. IX. 1932. Steuergutscheinverordn. f. Steuerzahlungen u. Mehrbeschäftigung. Verordn. z. Vermehrung u. Erhaltung d. Arbeitsgelegenheit (Tariflockerungsverordn.) Erläut. v. Hermann Hog. Berlin: Mittler 1932. VIII, 162 p. **81111**

Priester, Hans. Das deutsche Wirtschaftswunder. Amsterdam: Querido Verl. 1936. 360 p. **87901**

Prist, W[illi]. Das deutsche Finanzwunder. Die Geldbeschaffung f. d. dtschen Wirtschaftsaufschwung. *[1937.]* 2. Aufl. Berlin: Frankl 1938. 111 p. **91607**

Ribbentrop, Joachim v. Vierjahresplan und Welthandel. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1937. 27 p. (Schriften d. Deutschen Inst. f. aussenpolitische Forschung, H. 1.) **P 381.5(43)**

Soproni (Schmidt) Elek. A mezőgazdaság irányítása a Németbirodalomban. Bp.: Egyetemi ny. 1935. XI, 295 p. 2 t. **84813 & 84812**
Bibliográfia: p. 273—285.

Stoye, Johannes. Die geschlossene dtsche Volkswirtschaft. Geopolitik. Autarkie. Vierjahresplan. Lpzg: Teubner 1937. VI, 113 p. (Nacht u. Erde, 6.) **89272**

Thiele, Achim & Kurt Gloetzer. Deutsche Arbeit im Vierjahresplan. Oldenburg i. D.: Stalling 1933. 128 p. **83077**

Thoma, Richard. Die Staatsfinanzen in der Volksgemeinwirtschaft. Ein Beitrag zur Gestaltung d. deutschen Sozialismus. Tübingen: Mohr 1937. 150 p. **89971**

Vierjahresplan. Zeitschrift für nationalsozialistische Wirtschaftspolitik. — Jahrg. 1. Berlin: Zentralverlag der NSDAP. Franz Eher Nachf. G. m. b. H. 1937. **x613**

Wagner, Josef. Die Preispolitik im Vierjahresplan. Jena: Fischer 1938. 18 p. (Kieler Vorträge, 51.) **P 381.6(43)**

Wendt, Siegfried. Die Aufgaben der deutschen Kreditwirtschaft im Rahmen d. »Neuen Finanzplanes«. Stuttg.: Verl. f. Wissenschaft u. Praxis 1939. 44 p. (Zeitfr. d. Geld- u. Kreditwesens, 1.) **P 387.7**

Wolf, Franz. Staats-Konjunktur. Die deutsche Wirtschaft 1934. Frankfurt a. M.: Societäts-Verl. 1935. 67 p. **P 381.5(43)**

Wrangel, Georg. Deutschlands Kampf um Rohstoff-Freiheit. Berlin: Hochmut [193?]. 32 p. (Nationalpolitische Aufklärungsschriften, 14.) **P 380.311(43)**

2. A német gazdasági rend egyes kérdései.

Die Fragen der deuschen Wirtschaftsordnung. — Questioni singoli dell'economia tedesca.

A. F.: Hanseatische Rechenschaft. Arbeit und Plannung im Nordwesten des Reiches. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin. 1941. Nr. 2.

Ahlfeld, Hugo: Grossdeutscher Zucker. Ordnung und Aufbau einer Agrarindustrie. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin. 1941. Nr. 2.

Baudisch, Roman. Errichtungsverbote nach dem Zwangskartellgesetz. Eine Sammlung mit systemat. Erl. Berlin: Elsner 1938. 132 p. **92217**

Dorn, Karl. Neue deutsche Werkstoffe. Stuttg.: Deutsche-Verlags-Anstalt. [194?]. 31 [1] p. 8 t. **P 380.311(43).**

Die deutsche Volkswirtschaft. Nationalsozialistischer Wirtschaftsdienst. Berlin: Paschke 1941 10 p.

E. B. Verbilligter Staatskredit. Folgen auf dem Geldmarkt. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin. 1941. Nr. 2.

Ereky Károly. Vom Gold bis zum Buchgeld und von dem Pharaonen bis zu Hitler. Bp.: Élet 1941. 71 p. **387.42**

Fichte, Ludwig. Die deutschen Wirtschaftsmessen im Kriege. Stuttg.: Deutsche Verlagsanstalt 1940. 31 p.
= Die Wirtschaftskraft des Reiches. Nr. 1.

Frauendorfer, Max. Der ständische Gedanke im Nationalsozialismus. München: Eher 1933. 46 p. (Nationalsozialist. Bibl. 40.) **P 302.01(43)**

Frauendorfer, Max. Idee und Gestalt der ständischen Neuordnung. Berlin : Spaeth & Linde 1935. 4°. 39 p. (Aus »Die Verwaltungs-Akademie«.) **Pq 321.66(43)**

Gerhardt, Hans F. & H ö f n e r, Albert. Deutsche Roh- und Werkstoffe. 2. Aufl. Frankfurt am Main : Knapp 1939. 431 p. **95723**

Gottl-Ottlilienfeld, Friedrich. Wirtschaft als Wissen, Tat und Wehr. Über Volkswirtschaftslehre, Autarkie und Wehrswirtschaft. Berlin : Junker und Dünnhaupt 1940. 97 p. **97130**

Görner, Alexander. Die deutsche Kriegswirtschaft 1914. und 1939. Berlin : Deutsche Verlags-Anstalt. [194?]. 32 p. **P 380.013(43)**

Greifert, Kurt. Wirtschaftliches Kriegsrecht. Unter besonderer Berücksichtigung des Rechts des deutschen Gross- und Aussenhandels. Berlin : Elsner Verl. 1941. XXXVI, 268 p. **97114**

Grosse, Franz. Deutschland und der Südosten. Stuttg. : Deutsche Verlags-Anstalt 1941. 32 p.
= Die Wirtschaftskraft des Reiches. Nr. 8.

Hartman, Hans. Forschung sprengt Deutschlands Ketten. Stuttg. : Union-Verl. 1940. 198 p. **95628**

Herre, Paul. Deutschland und die Europäische Ordnung. Berlin : Deutscher Verl. 1941. 211, [1] p. **97224**

Hessenland, Max. Deutschlands Kampf um seine Rohstoffe. 3. Aufl. München : Lehmann 1939. 198 p. **90644**

Hilmer, Fr[anz]. Ständische Planwirtschaft. Eine Darstellung der heutigen Wirtschaft, der Plan einer Neuordnung derselben. Brünn : Organis. der deutschen Landwirte Mährens 1932. 48 p. (Deutschmährische landw. Hefte Nr. 141/143.) **P 381.5**

Holtz, Achim. Durch Rationalisierung zu höheren Löhnen und niederen Preisen. Würzburg-Aumühle : Triltsch-Verl. 1939. 38 p. **P 381.211(43)**

Hunke, Heinrich. Die neue Wirtschaftswerbung. Eine Grundlegung der deutschen Werbepolitik. Hamburg : Hanseatische Verlagsanstalt 1938. 100 p. (Gesetz und Wirtschaft, Bd 4.) **92193**

Kapp, Karl W. Planwirtschaft und Aussenhandel. Genève : Georg 1936. XI, 140 p. **87902**
Bibliographie : p. 135—140.

Kluge, Franz : Kosten, Gewinn, Preise aus dem Geschäftsbereich des Preiskommissars. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin. 1941. Nr. 2.

Kühne, Eitelfritz. Gelenkte Bauwirtschaft. Berlin : Elsner 1941. 212 p. **97225**
= Zu-gleich. Schriftenreihe des »Deutschen Baumeisters« z. Leistungssteigerung in der Bauwirtschaft. Bd 4.

Ley, Robert. Internationaler Völkerbrei oder Vereinigte National-Staaten Europas. Berlin : Deutscher Arbeitsfront-Verl. 1941. [33 p.] **P 327.4**

Lüdecke, Hellmuth. Die Sicherung der wirtschaftlichen Unabhängigkeit Grossdeutschlands (Ein Beitrag zur Klärung des Autarkieproblems). Würzburg-Aumühle : Triltsch-Verl. 1940. 132 p. **97635**
Bibliographie : p. 131—132.

Magyary Zoltán. A német országrendezés. Bp. 1941. **X 2482**
= Közigazgatástudomány. IV. évf. p. 209—214.

Maelicke, Alfred. Das Wirtschaftsberatungsamt der Stadt Berlin. Berlin : Elsner 1936. 147 p. **87690**
Bibliographie : p. 145—147.

Modest, Werner. Die Milchwirtschaft. Eine systematische Zusammenstellung der geltenden Gesetze, Verordnungen und Anordnungen einschliesslich der Kriegswirtschaftlichen Gesetzgebung nach dem Stande 1. Oktober 1940. Berlin : Reichsnährstand-Verl. 1940. 47 p. (Das Recht der Ernährungswirtschaft, 2 Folge.) **P 383.71(43)(003)**

Müller-Brandenburg. Die Leistungen des deutschen Arbeitsdienstes. Stuttg.: Deutsche Verlags-Anstalt [194?]. 32 p. 7 t. **P 331.93(43)**

Nonnenbruch, Fritz. Die dynamische Wirtschaft. München: Eher 1939. 295 p. **97634**

Pahl, Walther. Weltkampf um Rohstoffe. 3. Aufl. Leipzig: Goldmann 1940. 288 p. **92697**

Paul, Manfred. Ausbreitungstendenz bei Preisfestsetzungen als Problem der Wirtschaftsordnung. Diss. Berlin: Dr. Funk 1939. 123 p. **97028**
Bibliographie: p. 119—122.

Reipert, Fritz. Warum wir diesen Krieg gewinnen. Berlin: Rödiger [194?]. 47 p. **P 380.013(43)**

Skopp, Paulus. Die Kämpfe um eine wirtschaftsständische Sozialordnung in Deutschland vor 1933. Berlin: Ebering 1937. 140 p. (Volkswirtschaftl. Studien, H. 55.) **88982**
Bibliographie: p. 137—140.

Surányi-Unger Theo. [Tivadar] Der Kampf um die Grossraumwirtschaft. Tübingen: Mohr 1941.

Schmidtbeil, Werner. Die Standard-Volkswirtschaft. Berlin: Standard-Verl. 1939. 255 p. 4 t. **96421**

Schuster, Walter. Die deutsche Kriegsfinanzierung kein Finanzwunder. Stuttg.: Deutsche Verlags-Anstalt [194?]. 32 p. **P 355.06(43)**

Taschengeld und Industrie-Papier. Wann verschwindet die 100-Mark Aktie? **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin. 1941. Nr. 2.

Ungewitter, Claus. Verwertung der Wertlosen. 3. Aufl. Berlin: Limpert. 1938. 404 p. **91763**

Untermann, Wilhelm. Krisenfreie Wirtschaft in Deutschland. Stuttg.: Deutsche Verlags-Anstalt 1941. 28 p.
= Die Wirtschaftskraft des Reiches. Nr. 9.

Winschuh, Josef. Gerüstete Wirtschaft. Berlin: Frundsberg-Verl. 1940. 249 p. **94492**

Zischka, Anton. Wissenschaft bricht Monopole. 13. Aufl. Lpzg: Goldmann 1940. 287 p. **87643**

Zischka, Anton. Ölkrieg. Wandlung der Weltmacht Öl. Lpzg: Goldmann 1939. 297 p. **93751**

3. Olaszország.

Italien. — Italia.

Borel, J. L'expérience corporative en Italie. Lausanne: Payot 1933. 129 p. **83705**

Bottai, Giuseppe. L'expérience corporative. Not. de Dario Guidi. Paris: Nouvelles ed. latines [193?]. 298 p. (L'Italie d'aujourd'hui.) **83702**

Boucraut, Louis. État, corporation et entreprise. Paris: Libr. Technique & Economique 1938. IV, X, 252 p. **91917**
Bibliographie: p. 241—243.

»Buna-Verwandte«. Vom Erfolg einer neuen industriellen Kombination im Ausland. **293**
= Das Reich. Deutsche Wirtschaft. Weltwirtschaft. Berlin. 1941. Nr. 2.

Cabiati, A. Il finanziamento di una grande guerra. Torino: Einaudi 1941. 188 p.

Carli, Filippo. Premesse di economia corporativa. (Con lettera di S. E. l'on. Bottai.) Pisa: Nistri 1929. 60 p. **P 381.5**

D'Ambrosio, Manlio A. Economia politica corporativa. Lezioni dettate allo rr. università di Napoli e di Roma. Roma: Libr. di Littorio [1931]. 377 p. 1 t. **83746**

De Empoli A. Lineamenti teorici dell'economia corporativa finanziera. Milano: Giuffra 1941. 163 p.

Dechant, Hans. Der Berufsverein als Staatsorgan. Ein Beitr. z. Lehre v. fascistischen Staatssystem. Wien: Springer 1931. 75 p. (Aus Zeitschr. f. öffentl. Recht.) **76926**

Einzig, Paul. The economic foundations of fascism. London: Macmillan 1933. XII, 156 p. **82686**

Fossati, Eraldo (Hg.). Korporative Wirtschaftstheorie. Mit Beiträgen v. Benito Mussolini, Giuseppe Bottai, Arrigo Serpieri etc. Jena: Fischer 1938. X, 126 p. **92128**

Gangemi, Lello. Lineamenti di politica economica corporativa. Préf. del prof. Gino Borgata. Vol. I. Catania: Studio editeriale moderno 1932. XXXII, 478 p. **83744**

Lachmann, Ludwig M. Fascistischer Staat und korporative Wirtschaft. Diss. Berlin 1930. [8], 88 p. **78568**
Bibliographie: p. 85—87.

Marescalchi, Arturo. Die staatliche Förderung der Landwirtschaft in Italien. München 1930. **P 383(45)**

Marzani, P. L'autarchia nel presente periodo bellico. Napoli: Iovene 1941. 30 p.

Marzolo, Renato. Az olaszországi ifjúsági szervezetek. Róma: Novissima 1940. 111 p. 16t. **96515**

Müller-Einhart, Emil. Mussolinis Getreideschlacht. Italienische Landwirtschaft im Zeichen d. Diktatur. Regensburg: Manz 1933. XVI, 188 p. 1 t. **81285**
Bibliographie: p. 185—188.

Olasz földreform. **X 2590**
= Kárpátmedence. 1941. I. évf.

Podrabszky István & Incze Pál. Mussolini gazdasági eredményei. Bp.: Mérnökök ny. 1938. 119 p. (Az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga kiadv., 14.) **92028**
Bibliográfia: p. 116—117.

Por, Odon. Finanza nuova. Problemi e soluzioni. Firenze: Le Monnier 1940. 80 p. **97226**

Temesváry László. A községi pénzügyek reformja Olaszországban. Bp.: Szfőv. Háziny. 1938. 162 p. 27 t. **4444**
= Statisztikai Közlemények 80. k.

Vollweiler, Helmut. Der Staat- und Wirtschaftsaufbau im fascistischen Italien. Anhang: Die wichtigsten Grundgesetze d. fascist. Staats- u. Wirtschaftsaufbaues im ital. Wortlaut u. i. dtscher Übersetzung. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1938. XV, 322 p. **90842**

Welk, William G. Fascist economic policy. An analysis of Italy's economic experiment. Cambridge, Massachusetts: Harvard univ. pr. 1938. XX, 365 p. (Harvard economic studies, LXII.) **92774**
Bibliography: p. 337—344.

4. Magyarország.
Ungarn. — Ungheria.

Bell Miklós. Gazdasági reformterv. 1929. **R 387.4**

Dánosi Árpád. A létminimum kérdése a nemzeti termelés szempontjából. Bp.: Athenaeum 1923. 38 p. **54466**

Dénes István. Gyors földreform nélkül nincs magyar feltámadás. Bp.: Szerző 1941. 44 p. **R 383.155(439)**

Dóry Béla. Első a föld. Bp.: Pátria 1941. 118 p. **97071**

Csiky László. Mezőgazdasági szakoktatásunk kialakulása, fejlődése és mai helyzete. Bp.: Pátria 1941. 155 p. **97070**

Fáskerti Tibor. Irányított gazdálkodás. Bp.: Stádium 1934. 63 p. **R 381.5**

Fenyő Kornél. A tervgazdaság. Bp.: Gergely [1934]. 127 p. **83925**

György Ernő. Irányított gazdálkodás. Győr: Győri Hirlap-ny. 1937. 11 p. (Polgári Jog XIII. évf. 1.) **R 347.7(439)**

Harsányi Jenő. Az irányított gazdálkodás és a szövetkezeti szervezés rendszere a magyar mezőgazdaságban. Bp.: Szepes & Urbányi-ny. 1937. 207 p. **90531**
Bibliográfia: p. 203.

Hegedüs István. Az egykéz. Bp.: Stádium-ny. 1938. 155 p. **90629**

Kékessy Rudolf. Mivel tartozunk az új Európának. Bp.: Könyv- és Lapkiadó 1941. 80 p. **R 321.65(439)**

Matolcsy Mátyás. Új élet a magyarföldön. Bp.: Cserépfalvi 1938. 293 p. **90508**

Roósz József. »Földreform« vagy parasztpolitika? Bp.: Magyarság [194?]. 47 p. **R 383.155(439)**

Sándor András. Ipartörvény egységes szerkezetben. Bp.: Könyv- és Lapüzem 1941. 467 p. **97033**

Sipos Sándor. Ipari nyersanyagok világtermelése. Bp.: Gergely 1941. 335 p. **97022**
Bibliographia: p. 334—335.

Szabó Miklós. A mezőgazdasági hitelügy újjászervezése. **X 2590**
= Kárpátmedence. 1941. I. évf.

Surányi-Unger [Tivadar]. Weltwirtschaft und ungarischer Fünfjahresplan. Bp.: Pester Lloyd-Gesellsch. 1938. 18 p. (Aus »Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch«.) **R 381.5(439)**

Surányi-Unger, Theodor. Die grossräumige Handelsbilanz Ungarns. Bp. 1941.

Surányi-Unger, Theo. Gegenwartsprobleme der ungarischen Wirtschaft. Bp. 1941.

Surányi-Unger Tivadar. Magyar jólét Középeurópában. Szeged: Városi ny. 1939. 19 p. (»Közgazdasági Szemléből«.) **R 381/439/»1938/1939«**

Tóth József. Az új pénzpolitika. Az ötéves magyar terv kritikája. Bp.: Gergely 1938. 139, [3] p. **92334**

Ujlaky Nagy Árpád. Tervgazdálkodás. Őstermelésünk problémái. Bp.: Szerző 1934. 228 p. **84890**

Vágó Pál. Gőzgép, liberalizmus, pénzuralom és nemzetiszocialista reneszánsz. Bp.: Budai ny. 1940. 38 p.

Vágó Pál. Munkanélküliség, hitel, országépítés. A nyilaskeresztes párt gazdaságpolitikájának irányelve. Bp.: Szerző 1939. 109 p. **92912**

5. Oroszország.

Russland. — Russia.

Berkenkopf, Galina. Die Finanzierung der russischen Planwirtschaft. Rostock: Einstorff 1932. VI, 153 p. (Hamburger wirtschafts- u. sozialwissenschaftl. Schriften, 24.) **A 47.38/140**

Breneck, Paul. Die Sowjet-Republik als Kaufmann. Diss. Erlangen 1929. IX, 30 p. **72830**
Bibliographie: p. VII—VIII.

Brutzkus, Boris. Der Fünfjahresplan und seine Erfüllung. Lpzg: Dtsche wissenschaftl. Buchhandl. 1932. 106 p. (Weltwirtschaftl. Vortr. u. Abhandl.) **A 47.38/132**

Chamberlin, William Henri. The Soviet planned economic order. Boston: World peace foundation 1931. 258 p. **A 47.38/128**

Ciccotti, Francesco. Com'è governata la Russia. Bologna: Zanichelli 1920. 265 p. **A 47.334/8**

Coudenhove-Kalergi, [Richard]. Stalin és tsa. Ford. D é n e s Béla. Bp.: Kosmos kiad. [1932?]. 68 p. (Kis Kosmos könyvek, 2.) **A 47.33/81**

Counts, George Sylvester. The soviet challenge to America. New York: Day comp. 1931. XV, 372 p. **76778**
Bibliography: p. 341—362.

Diamant Izsó. Szabad gazdasági rendszer vagy tervgazdaság? (Az ötéves terv kritikája.) 1932. **R 381(47)»193«**

Durant, Will. The tragedy of Russia. New York: Simon & Schuster 1933. IX, 164 p. **A 47.33/80**

Farbman, Michael. »Pjatiletka«. Az ötéves terv mai állása. Ford. B r a u n Róbert. Bp.: Génius [1937]. 147 p. **A 47.38/151**

Farbman, Michael. »Piatiletka«. Der fünfjahres Plan, die neue Offensive des Bolschewismus. Berlin: Fischer 1931. 135 p. **A 47.38/123**

Haensel, Paul. Die Wirtschaftspolitik Sowjetrusslands. Tübingen: Mohr 1930. VII, 204 p. **A 47.38/153**

Hodann, Max. Sowjetunion gestern, heute, morgen. Berlin: Univers. 1931. 264 p. 14 t. **A 47.33/69**

Knickerbocker, H. R. Der rote Handel droht! Der Fortschritt d. Fünfjahresplans d. Sowjets. Übers. v. Curt Thesing. Berlin: Rowohlt 1931. 203 p. 1 t. **A 47.38/127**

Knickerbocker, H. R. The sowiet five-year plan and its effect on world trade. London: Lane 1931. XX, 244 p. 16 t. **A 47.38/134**

Kokovtzoff, W. N. Le bolchevisme a l'oeuvre. La ruine morale et économique dans le pays des soviets. Préf. de Raymond Poincaré. Paris: Giard 1931. X, 378 p. **A 47.33/70**

Laubenheimer, A. Die Sowjetunion am Abgrund. Berlin: Verl. Volkswirtschaftsdienst 1933. 52 p. 16 t. **A 47.38/143**

Michael, H. Die Agrarpolitik der Sowjetunion und deren Ergebnisse. Berlin: Nibelungen-Verl. 1936. 304 p. (Schriften d. Instituts zur wissenschaftl. Erforschung d. Sowjet-Union.) **A 47.38/161**

Ötéves terv. Az orosz Szovjet gazdasági offenzivája Európa ellen. Bev. gr. Károlyi Imre. Bp.: Pantheon 1931. 168 p. **A 47.38/152**

Pullock, Friedrich. Die planwirtschaftlichen Versuche in der Sowjetunion 1917—1927. Lpzg: Hirschfeld 1929. XII, 411 p. (Schriften d. Inst. f. Sozialforschung a. d. Univers. Frankfurt a. M. 2.) **A 47.38/103**
Bibliographie: p. 398—409.

Ráttkay R. Kálmán. A szovjet tervgazdaság mai állása. Helyzetjelentés a Pjatiletka frontról. Bp.: Hajdu 1933. 111 p. **83044**

Sajgó Jenő. Az orosz ötéves gazdasági terv és a szovjet hadsereg. Bp.: Tipográfia műintézet 1932. 64 p. **A 47.38/138**

Schweitzer, Robert. Das Experiment der Industrieplanung in der Sowjetunion. Mit Anhang: Die Schlussrechnung des ersten Fünfjahrplans d. russ. Industrie u. d. Perspektiven f. d. zweite Planjahrfünft (1933—1937.) Berlin: Deutscher Betriebswirte-Verl. 1934. 144 p. 9 t. (Betriebswirtschaftspraxis u. Betriebswirtschaftslehre, Hft, 3.) **A 47.38/150**
Bibliographie: p. 137—140.

Sowjetrussland im Südosteuropäischen Wirtschaftsraum. **X 613**
= Vierjahresplan. Zeitschr. für nationalsozialistische Wirtschaftspolitik. 4. 1941. p. 1087.

Surányi-Unger, Theo. Über das theoretische Grundproblem der sowjetrussischen Wirtschaftspolitik. München: Duncker & Humblot 1931. 32 p. **A 47.38/126**

6. Adatok az angolszász gazdálkodáshoz.

Einige Dokumente zu der angelsächsischen Wirtschaftsordnung.

Alcuni dati sull'economia Anglosassone.

Banks, Reginald Mitchell. The conservative outlook. With a foreword by the prime minister. [Stanley Baldwin.) London: Chapman & Hall 1929. VII, 276 p. **69079**

Brinkmann, Carl. Der englische Wirtschaftsimperialismus. Berlin: Junker 1940. 58 p. **P 325.36(42)**

Göbel József. A közvállalatok szabályozása az amerikai egyesült államokban. Bp.: Szfőv. háziny. 1938. 32 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 389.15(73)**

Greenwood, Ernest. The great delusion. Some facts about governement in business. Introd. by George F. Oxley. New York: Harper 1933. XXI, 238 p. **81470**

Haan, Hugo. Das Amerikanische Planning. Eine Bewegung für geplantes Wirtschaften in den Vereinigten Staaten dargestellt durch eine Zitatensammlung. Lpzg: Hirschfeld 1933. VII, 115 p. **81396**

Bibliographie: p. 110—115.

Heyer, Fritz. Englands Abwendung von der Weltwirtschaft. Stuttg.: Enke 1939. 87 p. **P 381(42)**

Hugh-Jones, E. M. & E. A. Radice. An American experiment. London: Milford 1936. VIII, 296 p. **86896**

Mcdiarmid, John. Government corporation and federal funds. Chicago: Univ. of Chicago pr. 1938. XX, 244 p. (Studies en publ. administration, VI.) **91855**

Bibliography: p. 233—236.

Milno-Bailey, W. Wirtschaftsdemokratische Strömungen in England. Berlin 1928. **P 381.5(42)**

Nostitz, Hans. Zur Wirtschaftsdemokratie in England. Jena: Fischer 1932. 86 p. **78206**

Cs. Szabó László. Franklin Delano Roosevelt. [Bp.] : »Válasz« kiad. 1935. 52 p. (Különlenyomat a »Válasz« 1935. márc.—ápr. sz.-ból.) **R 381.5(73)»193«**

Bibliográfia: p. 47—51.

Wallace, Schuyler C. The new deal in action. New York: Harper 1934. X, 244 p. **86237**

Walter, Wilh. F. Das Experiment Roosevelts. Kritische Betrachtungen z. zeitgenössischen Planwirtschaft. Essen: Verl. Glückauf 1936. 139 p. 1 t. **87905**

Lezáratott 1941. május hó 15-én.

Abgeschlossen am 15. Mai 1941.

Terminato li 15. Maggio 1941.

Pest-budai figurák a multszázad harmincas éveiből

Max Felix Paur rajzai a Fővárosi Könyvtárban

Írta: *Jajczay János*

Ez az ismeretlen nevű műszaki rajzoló több mint száz évvel ezelőtt készítette, minden bizonnyal csak úgy a maga számára emlékeztetésül, apró, kis, az építészek által használt áttetsző másolópapírdarabokra azokat a rajzokat, amelyekről itt most szó lesz[1]) és amelyek vázlatok lehettek volna egy készülő műhöz. Talán egy abban az időben szokásos kosztümkönyvben akarta bemutatni magyarországi megfigyeléseit, főleg Pest-Buda népét, a két testvérváros sajátos figuráit. Max Paur nem volt pallérozott grafikus. Rajzainak értéke művészi szempontból jelentéktelen s az a gyanúnk, hogy esztétikai gyönyör keltésére nem is aspirált. Műszaki rajzok készítéséhez szokott kézzel tényeket rajzol, hűségesen veti papírra azt, amit lát, éppen ezért különösen tanulságosak ezek a papírlapocskák, amelyekben képzelőereje nem nyer kifejezést. Amikor mindezt előrebocsátjuk, hangsúlyozzuk, hogy nem ítéljük őt meg, nem leplezzük le mint »művészt«, annál inkább nem, mert hiszen vázlatai kétségtelenül elárulják, hogy a maga számára fedezett fel bennünket. Úgy látszik, vázlatai sejtetik, hogy vágyott megismerésünkre. Rajzaiért hálásak vagyunk annál inkább, mert egy olyan korszakba, a harmincas évek kisvárosias, pestbudai életébe, amely időből édes-kevés efféle maradt ránk, világít bele tollrajzaival. Érdekes jegyzetek ezek a finom vonalakkal és gondosan készített feljegyzések, érdemes róluk beszélni.

Paur Max Félixről[2]), vagy mint néha aláírja magát, Pauer Miksáról úgyszólván csak annyit tudunk, amennyit egy kérvényben — amelyben iparrajziskola felállítási tervét a Helytartó Tanács elé terjeszti — önmagáról leír.[3]) Ezt a kérvényt 1830. május 2-án, Pest város Tanácsához a Helytartó Tanács küldötte le s benne mint valami curriculum vitaeben mondja el életét, amely szerint 1807-ben Bajorországban, Hinterbruckban született és a müncheni festőakadémiára járt. Majd amikor szüleinek anyagi viszonyai rosszabbodnak s tanulmányait nem tudja befejezni, kőműves lesz. De nehéz helyzetében egykori tanára, Gaertner[4]) támogatja, úgy, hogy hamarosan Wiedermann müncheni építész mellé kerül. Nem sokkal később Bécsben Kornhausel[5]) rajzolója, akitől megválva 1832. május 3-án Pestre jön.[6]) Május 6-án, a legelőkelőbb pesti építészeti irodában, Pollák Mihálynál talál elfoglaltságot. Pollák megbízásából a Vigadó, majd a Pesti Színház és a Ludoviceum terveivel kapcsolatban dolgozik. 1832 június 19-én Hild Józsefhez kerül[7]) és az egri, a szatmári székesegyház, a ceglédi, a lovasberényi templom, a Marcibányi, Wellmann, Karczag, Döring, Almássy, Burgmann, Kehrer, Sacelláry s Wodiáner házak tervein munkálkodik. Közben Polláktól is vállal munkát. A Nemzeti Múzeum és több pesti házról készít kőbevésett rajzokat, amelyeket Tomolával akar kiadni.

Hild foglalkoztatja a bajnai gróf Sándor-, a gyömrői gróf Teleki- és Kubinyi-kastély körüli munkáiban. Paur 1837 szeptember 29-én Münchenbe utazik, ahol megszerzi az építőmesteri oklevelet. Kérvényéből az is kiviláglik, hogy elkészítette a Budát és Pestet összekötő híd tervét, amely József nádornak is elnyerte tetszését. A Paur által kért iparrajziskola felállításának engedélyezése tárgyában a Helytartó Tanács és Pest város Tanácsa hajlandóságot mutat, éppen ezért Paur tantervét is bekérik. Paur önálló építészeti munkát is végzett. Ő tervezte az Üllői-úti Mária Terézia laktanyát. Kasselik Ferencnek, aki a kőművesmunkákat végezte ennél a nagy épületnél, az 1845-ös számadáskönyvek szerint, utólagosan kifizetéseket eszközölnek. Egyébként a laktanyát 1842-ben készítették.[8])

Paur Maxra vonatkozó néhány adatunk ezeken kívül a Fővárosi Könyvtár ban lévő rajzaival kapcsolatosak. Vázlatait egy mappába gyüjtötte, amelynek felírása: »Original Skizzen aus Ungarn, Gezeichnet von Max Felix von Paur, 1837—1839.«

A fentemlített téka 18 számozott lapot tartalmaz, amelyekre a másolópapirokra készült, igen gyakran tussal meghúzott ceruzavázlatokat felragasztották. Ebben a tékában a rajzokon kívül két külön lapot is láthatunk, amelyeken érdekes, Paur kezeírásával készült feljegyzéseket is találunk. Az elsőn ezt olvassuk:

»Max Félix von Paur, Architeckt aus Bayern. 1837. Hat die Ungarischen Costume gezeichnet.

Die Ansicht von Pesth ist zu haben bei F. M. von Paur, Architeckt Vodjanerischen Haus, an der Donau Nro 42. 2.-ter Stock.

Den 15.-ten September 1838.«

Noha Paur kétszer is említi az 1837-es évszámot, a téka felírásán és abban az írásában, amelyben elmondja, hogy ő készítette a mappában lévő rajzokat, mégis, három évszámos rajzán más dátumokat látunk. A 12. lapon, amelyiken hajósokat ábrázol, ezt jegyezte fel: »7. Febr. 835 Ofen«. Az első és második lapon pedig, amelyen két pompásan kivitelezett, fedőfestékkel festett képecskéjét találjuk, ezt olvashatjuk: »7-ten Januar 1839.«[9]) Följegyzésében elárulja, hogy a pesti látkép nála, a Wodianer-házbeli lakásán kapható. Ezt a pesti látképet a Fővárosi Könyvtár gyüjteményéből szintén ismerjük.[10]) Felírása: »Pesth nach der Natur u. auf Stein Gez. v. M. von Paur, Ged. bei I. N. Burger in München«. Ez az aránytalanul hosszúformájú, 69×19 cm-es, hajszálvékony vonalakkal rajzolt, színezett litográfia a pesti Dunapartot, házaival ábrázolja. Látjuk rajta a hajóhíd hídfőjét, a dunai kikötőt, valamint a Dunán számos kampósorrú uszályt, közöttük, amint ő jelzi, — a »Zrini« és a »Nádor« nevű gőzhajót. A parton nyüzsög a sok mákszem ember s apró teherhordó, négy- és kétkerekű kocsi, négy- és kétlovas, mindenfajta szállításra alkalmas alkalmatosság, fiákker meg hintó élénkítik a partot. A belvárosi templomon túli, akkori plébániaépülettől kezdve a pesti »Donau Zeile«-n keresztül a »Sperling-Gasse«-ig terjedő házsor ezen a szórakoztató látképen pontosan látszik. Az igen gondosan kivitelezett litográfián jól megfigyelhetjük a kéttornyos belvárosi templomot, a Hild építette Görög-egyházat, a Pollák Mihály tervezte Színházat, s a »hatoszlopos kereskedő pitvart«, azaz a »kereskedő kar« házát a »rakpiacon«. Az »Ignac Pfeffers Bade-Haus« épületén még a felírást: »Donau-Bad« is elolvashatjuk és az egykori Európa-szálló, ma Főkapitányság épületén akár az ablakokat is megszámlálhatjuk. A Paur-féle litográfia eredeti rajzát, amely úgy a harmincas évek közepe táján készülhetett, is ismerjük; a Fővárosi Múzeum tulajdona.[11])

A rajzos tékában, bár nem tartozik hozzá, találunk egy kétoldalas írást is, amely Paur egy instanciájának kétszeri fogalmazása. Ez az írás érdekes dokumentum és az akkori viszonyokra, a grafikai művek kiadásának módjára és a művészet

helyzetére igen jellemző. Paur a Palatinus főudvarmesteréhez, Festetics grófhoz ebben a »nagyon alázatos kérvényben folyamodik« azért a kegyért, hogy az »excellenciás úr járjon közbe«, hogy egyik litográfiáját »a fenséges Nádor Úrnak ajánlhassa«, amit ő, a lap készítője, a «legnagyobb kegy«-ként venne, valószínűleg azért is, — joggal gondolhatjuk — mert a mű értékét ezzel is emelné. A németnyelvű kérvényfogalmazásokban elmondja, hogy még a nagy szerencsétlenség előtt — itt az 1838-as árvízre gondol — egy pár hónappal kezdett művéhez, Pest város »látképéhez«, amely a »kikötő felől elképzelve s egy előzetes rajz után készült«. Ez a litográfia is ránk maradt s a Fővárosi Könyvtár metszetgyüjteményében fellelhető.[12]) Sok mindent megfigyelhetünk rajta. A kikötőben dunai bárkák, uszályok sürögnek-forognak, köztük olyan angyaldíszes is, mint amilyent vázlatai között is találtunk. Az egyik árbócon kétfejű-sasos, címeres lobogót lenget a szél. A kecses gőzhajó éppen olyan, mint azt az 1839-ben írt vers alapján elképzeljük :

»Vén Dunának ősz serényén
Viva a hullám tetővel,
Sólyom szárnyakon repül a
Gőz erő izgatta gépely.«[13])

A kirakodóhelytől, vagy amint akkoriban nevezték, az »Ausladung Platz«-tól — ezen a képen — egészen a belvárosi templomig látunk el. A téren nagy az élet. Elegáns hölgyek, urak, batár, »stráfkocsi«, piaci árusok, parasztok, cigányok kavarognak össze-vissza. Szebbnél-szebb épületek övezik a teret. Ezen a pompás lapon is látjuk, hogy amint Kazinczy leírja : »a börsével általlenben, egy új négyszög déli végén homlokkal Budának áll a Duna-ferdőnek nevezett ház«.[14]) Amikor megpillantja a Diána-fürdőt — amely a mai Kereskedelmi Bank palotájának helyén állt s amelyben melegített dunavízben fürödtek a régi pestiek — a már-már hetvenéves Kazinczy megilletődve állapítja meg : »Széchenyi itt szállásol«. Itt lakott hát »a legnagyobb magyar«, aki mikor kitekintett ablakából, azt látta, amit mi ma egy Szépművészeti Múzeum-beli, Rudolf Alt remek kisméretű vízfestményén : a Börze csücskét és az előtte levő dinnyevásárt.

Azonban visszatérve Paur litografiájára, a mi építészünk a kirakodótéren szépen kirajzolta a Nákó-féle házat is, amelyet a mult század elején építettek és 1903-ban bontottak le. Ma a klasszikus épület helyén a Gresham életbiztosítótársaság ormótlan palotája áll. A Nákó-házban, a mai Lánchíddal szemben lakott Barabás Miklós akkor, amikor 1835-ben Pestre jött.[15]) A Dunapart előkelő épületsorát, a kitűnő kőrajz, amely Paur rajza után készült, pompásan varázsolja elénk, az azóta kegyetlenül lebontott remek házakat, amelyek klasszikus szépségéről, sajnos, már csak így beszélhetünk: egyszer volt, hol nem volt ... Ez a remek lap valóban megérdemelte a Palatinus támogatását, amelyért olyan nagyon könyörgött a kérvényminták tanúsága szerint. Egész biztos, hogy Paur éppen úgy hirdette volna művét, mint azt Perlasca tette, akinek ritkaságszámba menő ajánlatát — mert művészi, kultúrhistóriai és nem utolsó sorban pestbudai vonatkozásánál fogva sok adatot tartalmaz — érdemes megismerni : [16]) »Meghivás Buda és Pest 6 lap részelges felvevése aláirására, 26 iznyi széles és 19 iznyi magos vizenyőstintamodorral (aquatintmanier) feketén vagy festve kiadja Perlasca Rézmetsző. Pesten, aki már több évek óta ismételte magát a honi tájak és különösen a két kir. város Buda és Pest felvevése eránti kérdése, részint a hazai természet és müvészet benszülött kedvenczeknek és ismeröknek, részint az idegeneknek kik mindegyiktől megl epetv és vonzólag érzik magokat és mindig sürübben az újabb lepergett időszakokban

ahol minden törekvés megtétetett arra, hogy Pest városa nem csak politikai és kereskedelmi ügyelletére de épület gyönyörjei és ékességeire nézve is, helyhetésének izlése és czélerányosságában, külföld városival egy rangba tétessen. De mind ez üdeig sikertelen volt a felszollítás, ezen kérdésekre csak kissé is megfelelni, vagy a távolabbi tájék lakosainak mind a két testvérváros gazdag és rajzi helyhetése tekintetét megszerezni és nékik azoknak fő szellemét képezetben tisztán szemelébe tenni. Ezen hijányon legjobb móddal segíteni s egyszersmind a hires városok és tájékok már kész tekintete rését telyesíteni bátorkodik az alulirt az itt való nevezetes és külön szépségü helyeknek és tekinteteknek folyamatját mintegy 6 lapon egymás után következtetve kiadni és hogy ezek is magokat a legjobb külföldi elöadattakhoz méltán oda csatolhassák, nevezetes nagysága 26 iznyi széles 19 iznyi magos ; a mit a tárgyak arány és formában való legnagyobb pontossága enged, és a kedvelt vizenyöstintamodor (aquatintmanier) választott, mivel ez mind a fekete és barna mind a természetes festékekben rajzolt nyomotokra leginkább használható. De az ilyen igyekezet sok terhével és kölcséggel van egybekötve és még annál inkább mennél felengőssebb az ipar, a valódi vágynak a lehetősségig eleget tenni és a már kéznél levő gyönyör példányokkal ezen karban egy rangban állni. Nincs tehát egyéb út hátra, mint a honi művészet barátjait és az ahoz értőket kiknek fővárossok disze, mellyben ezen művészeti karra még eddig mindég a legkevesebb ügyellet fordittódott, valóban szivükön fekszik, az egészre alázatosan és szorgosan felbuzditani s kegyeiket az aláirásra és előfizetésre ez által alázatosan meghini azon szilárd biztossággal hogy az itteni természet ékei és művészeti pallérozódás eléterjesztésében s elfogadásában minden erejökből mellékölendő iparjokkal való e segéd munkásságokat, elismerhessük. Mint első lapnak választatott a N. Tánczteremház tekintete a Duna sorrul, szemcsöi távollátás szerint a hidutcza hosszában az ide sorzott házakkal. Az eredeti munkát természetesen felvéve és a legnagyobb pontossággal olajfestékben, az itt már hires Schwint festötül napszerte nálam »a Magyar Király« czímü házban a második emeleten szemügybe lehet venni, a hol tulajdonképpen az aláirás lajstroma is jelen lészen. Nemkülönben később minden következendő tekintetek egymásután megláthatók lesznek, még pedig Börzepiacz, a Várospiacz, a Ludoviceum, a kir. Budavára és a távollátás mindegyik városra a szölöhegyekröl, Neustift mellett Budán, ez mind Schwint felvétele után. Mind a 6 lap megjelenend e jelen év lefolytával, még pedig az első lap az 1834 ki martius hónap kezdetén, ezt követi azután több a többi 5 lap minden másod hónapban egy lap jelenend meg. Ára minden fekete vagy barna nyomtatott lapnak 4 ft. pengőben, Aquarell vagy Guacheban legszebben kifestve 6 ft. pengőben állittatott meg. Az aláirásnál csak az első lapra van az előfizetés intézve, ennek küldésével a másodikra s igy tovább, egész a hatodikig, mellyhez csinos boriték adatik. Előfizetni lehet Müller, Tomola és Grimm, Hartléban és Ifj. Kilián Urak művészeti és könyvkereskedésökben. Pesten januariusban 1834. Perlasca D. Rézmetsző lakik a Szinház-piaczon »a Magyar Király« czímü házban a második emeletben.« Boldog korszak, amikor »vizenyős tintamodorban«, »szemcsőtávlattal« készültek a grafikai művek!

Változnak az idők. A mai rettentő tülekedés, lárma közepette már régen nem tudjuk megfigyelni, amikor a költő szerint : »Harangoznak Óbudán, áthallatszik a Dunán.« Nagy házak szegélyezik az uccákat, kőtengerben élünk s rendesen büszkén hangoztatjuk, hogy Budapest milliós város és tradiciója nincs, vagy aligalig van. Holott azt kellene mondanunk, hogy városunk multját csak felületesen ismerjük. Már régen világvárosnak hirdetjük a két testvérvárost, melyről Kazinczy még mint »királyi Budá«-ról és »boldog Pestről« beszél. Az 1820-as években veszi kezdetét a nagyranövés, a metropolis körvonalai bontakoznak. 1829-ben Széchenyi

1.

2.

István gróf már így ír : »Ungarns Herz ist Pest und Ofen. Ein Engländer heist diese beiden Stadte Budapist.«

Amikor Paur nagyban tevékenykedik Pest-Budán és a megbeszélésünk tárgyát képező rajzokat is készíti, amikor a maga módja szerint vázlataiban lerögzíti a két város életét, Pongrácz Lajos 1838-ban költői jóslatában már kimondja a »világváros« nevét :

». . . , *hogy két részből*
Légy már akkor egytest,
S az összefort testnek neve
Legyen majd Budapest.«

És hogy következtetésünk láncát befejezzük, idézzük Bismarckot, aki mint ifjú férj, túláradó érzelemmel fiatal felesége iránt, Pestről, neki írt levelében így szól:[17])»Wien würde sehr bei Dir in Preise sinken gegen Buda-Pescht, wie der Ungar sagt.« Ő már Budapestről beszél, amelytől úgyannyira el van ragadtatva, hogy szépségét Bécs és Prága fölé emeli : »Du mein Engel, fehlst mir um diese Ansicht mit Dir genissen.« Nem tud betelni a várbeli ablakából szemei elé táruló gyönyörű kilátással, mely mindenkit megbabonáz. Andersen[18]) is, amikor Pest-Budán jár, első mondatában a tündéri látképről szól és aztán arról a varázslatról, amely minden idegent csodálatba ejt, a pestbudai népről : »Ungarische Dandys, Handelsleute, Griechen und Juden, Soldaten und Bauern drängten sich zwischen einander ;« Meglepi ez a kép Bismarckot is, akinek már a hajón utaztában »orientalische und occidentalische Nationen, schmierige und gewaschene« tünnek szemébe. Ennek láttán elragadtatva — a későbbi kancellár — többször is mondja sajnálkozva : »Kár, hogy nem tudok rajzolni, hogy mindezt megörökítsem.« Az idegen számára vonzó a város lakossága. A »Wegweiserekben«, a leírásokban erre minden szerző hosszasan kitér. Schams oldalakat szentel Pestet és Budát tárgyaló műveiben a pesti lakosság sokféleségének ismertetésére.[19])

Görög, rác, zsidó, magyar, szlovák, erdélyi, osztrák, cseh, svájci, tiroli, olasz, francia, bajor, sváb, szász, rajnai, lotharingiai vándorol Pestre, ahol »keresi szerencséjét és naturalizálódik«, mert »az élet itt szabadabb és közvetlenebb mint másütt«.[20]) Ma már ezt a bábeli sokaságot csak leírásokból ismerjük. A mult század első felében az egyes népcsoportok néha tömegekben együtt laktak. Így a tótok Újlakon és a Józsefvárosban, a rácok Pesten szétszórva, Budán viszont egy tömegben éltek a németek s ezenkívül a Ferenc- és Terézvárosban. Nemcsak beszédjükről, ruházatukról, viselkedésükről, de arcuk színéről is megismerték egymást a nemzetiségek. A pestbudai sajátos életnek jellegzetes volta vonzotta a grafikusokat, az írókat s ebben Paur sem volt kivétel. Hogy ez az élet mennyire színes, mennyire különös s minden más városétól szembetűnően eltérő volt, arra jellemző, hogy akadt olyan zenész aki ezt egy zongorára írt műben is illusztrálni akarta.[21])

Furcsa konglomeratum volt ez a lakosság s nem csoda, hogy Munkácsy a Szép Literaturai Ajándékokban[22]) így írt : »Pest lakóssi nyugtalan Nép«. Noha majdnem mindenki németül beszélt, legtöbbször lelkes magyar és vágyódik az asszimilálásra. Hál' Istennek Kisfaludy Károly sötét jóslata nem vált be — bár megértjük aggodalmát, amikor szomorúan írja — »Rákosi szántó a török alatt« című költeményében :

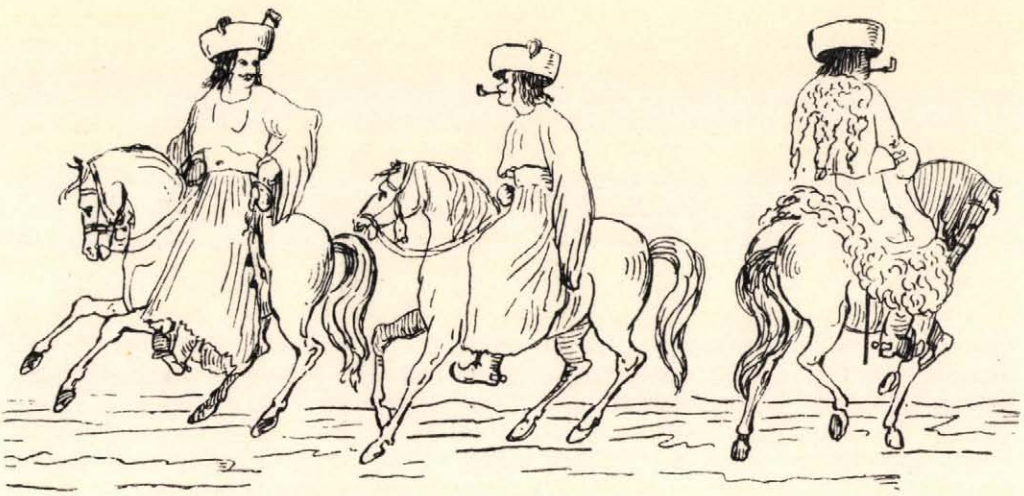
»*Pestbudáról sok nép kijár,*
Alig értik nyelvünket már,
Hej ! maholnap a magyar szó
Ritka mint a fehér holló«.

Az állapotokra jellemző és bizonyára találó is Czuczor epigrammájának egyik sora : »Pinczér és tekeőr magyarul Budapesten alig szól«. De, hogy a mérleget a tárgyilagosság jegyében helyrebillentsük, állapítsuk meg, nem kellett sokkal több, mint egy félszázad és Kosztolányi már ezt írhatja le »Budai idill« című versében :

»Ám a német szó ma ritka,
Csak ha nagy a gazda titka,
Akkor mondja németül.
Német erkölcs, jó magyarság
Jó barát lett itt hamarság
S tiszta frigyben egyesült«.

Azért jellemezzük a süvölvény várost ebből a szempontból, mert a hazafias gondolat éppen Paur idejében erősödik. A város — amelynek rajongója a jóságos akaratú Nádor, akinek egyik életcélja azt fejleszteni, szépíteni — most veszi fel polgári jellegét, a kis barokk fészek most lesz naggyá, magyarrá. Az egységes városkép most alakul ki, a biedermeier mellett a romantika bontogatja szárnyait és Pest-Buda már nem a régi csendes, vidékies városka. A polgár a saját erejére utalva öntudatossá lesz, patricius akar lenni, megbecsüli a várost és ápolja a lokálpatriotizmust. Üzletből, kereskedelemből, iparból él, a munka már erény, a szorgalom kötelesség. A pestbudai polgárnak még egyszerű ártatlan az élete és szokásai Paur itttartózkodása idejében. Jókedélyű, szereti a természet szépségeit, amellyel a Mindenható a budai hegyek s erdők alakjában megajándékozta. Minden valamirevaló embernek, főleg a budaiaknak szőlője van, de már csak passzióból. Ligeteket terveznek. A barokk házak mellett, amelyek tetőzetéhez ma már oly közel emelkedett a járda szintje, még sok a kert s már kezdik fásítani az uccákat. A harmincas években előkelő ember Pest-Budán még kevés lakik, a polgárok »maguk közt« élnek. A jobbmódúak kávéházba, az egyszerűbbek vendéglőkbe, kocsmákba — ahol idegenek is megfordulnak — járnak, hogy a messziről jött emberektől, utasoktól, fuvarosoktól híreket kapjanak. A különböző rangú, rendű emberek, katona, polgár, városi, előkelő állami tisztviselő, mágnás, úr és paraszt, magyar, német, iparos, jobbágy békében és mégis valami komplikált feszültségben élnek. Tradíciót ápolnak ugyanakkor, amikor mások már reformokon törik a fejüket. Az újításnak közvetve melegágya a szegénység, a társadalmi ellentét, a sok előjog, a cenzura stb. A romantika, a naturalizmus, a szentimentalizmus, a polgári szigor, majd a földművesség, a kézművesség, az ipar, a gyár, a hitelélet újjáalakulása, a parasztgúnya, csizma, vatermörder, s a városi frakk különös egymásmellettisége, a bontakozó irodalom, emlékkönyvbe való vers, almanach-kultúra, a hit és a természettudományos hitetlenség különös atmoszférája nehezedik az emberekre. Valami kialakulatlan osztályharc settenkedik már a lelkekben, amelyet majd némikép tisztáz — eligazít vagy elsöpör — 1848.

Amikor Paur a harmincas években Pest-Budán él, nem érdekli a két testvérváros polgárságának helyzete. A polgárság kialakulását ő tökéletesebben megfigyelhette Münchenben. Paur kora gyermeke s noha nem egetdöngető jeles művész, mégis motoszkál benne valami és lelkében megérzi a kezdődő demokratikus felfogást, a kezdődő társadalmi alakulást. Ezért fedezhető fel rajzaiban a romantika mellett a realizmus s a zsáner felé való hajlás, amelyek kétségtelenül az új eszmék, a reformok hatása s befolyása alatt veszik a művészetben is kezdetüket, éppen a mult század elején. Ezért megfigyeli a magyar nép életét, amelynek kétségtelenül exotikuma is nagy vonzalmat gyakorolt rá. A pestbudai élet sok alkalmat nyujt számára a népies dolgokon kívül, amit keres is és minden teketória nélkül nagy

3.

4.

5.

kedvvel veti papírra a város uccai figuráit, árusokat, kikiáltókat stb. A »népet« nem idealizálja, a parasztot nem ünneplőben rajzolja s mert nem hamisítja meg a látottakat, még nehézkezűségét, esetlen rajzait is megbocsátjuk.

A levegőben volt az, amit ő csinált. Gondoljunk csak a népszínmű alakulására. Szigligeti »Lidércek« című darabjában már 1834-ben fellelhetjük a népszínmű elemeit, alakjait, később azután a »Szökött katona«, a »Rab«, a »Két pisztoly« a »Csikós« és a többi drámai mű csupa olyan népies színmű, amelyhez Paur rajzai akár mint illusztrációk is illenének. A jobbágysors iránti naív érdeklődés a politikában csakúgy mint az irodalomban, kétségtelenül a demokrata felfogás alakulásának előjele. Már Gvadányi »Peleskei nótáriusá«-ban, Kisfaludy Károly műveiben s a többiek költészetében határozottan felfedezhető a néphez való közeledés. A képzőművészetben a magyar parasztot, szinte azt mernők mondani, Bikkessyn kívül Paur fedezi fel, aki minden szentimentalizmus, érzelgés nélkül mohón közeledik, ha ceruza van a kezében, a nép felé. Ez a korai érdeklődés a népies iránt nála, mint rajzolónál akkor különösen meglepő, ha arra gondolunk pl., hogy Erdélyi János irodalmi gyüjtése csak a negyvenes években jelenik meg s a »magyar népköltészet — mondja Erdélyi bevezetésében — mindeddig azért nem részesült megbecsülésben, mert senki sem ismerte termékeit«, illetve, s ezt már mi állapítjuk meg, senki sem érdeklődött különösebben a nép iránt. Valóban a »levegőben« volt a nép felfedezése, mondottuk. Nézzük csak meg a harmincas évek utáni metszeteket, miként törekszenek népies, apró jelenetekkel tarkázni műveiket. Például Hoffbauer János rajza után készült Gurck Eduárd metszetén, amelynek címe : »Pest és Buda fővárosának képe. Rákos mezejéről nézve, az ugyanott próbára felállított Vass-útnak rajzolatjával« mennyire tele van hintve a »nép«-pel, subás, szűrös paraszttal, gyümölcsös kofával, tótokkal, lovaskocsissal, mesterlegénnyel stb., akik egészen indokolatlanul ott lézengenek a képen.

A pestbudai festők, akiket Schams körülbelül ezidőtájt felsorol[23]) vagy 35-en : Bencse Mihály, Boutillone Lajos, Brausch János, Denk József stb. ismeretlen, vagy alig ismert festők, noha a levegőben volt a népi zsáner, mégsem festenek olyanszerű képeket, mint amilyeneket Paur rajzolt. Ezek a festők legnagyobbrészt arcképeket készítettek és pedig olyanképen, amint Kazinczy mondja : »Pesky, arcképeket ád, híven és szelíd árnyékolással s szemet csapodárkodó ecseteléssel.«[24])

Paur kezdetleges rajzai után még vagy 20 évvel később, egy osztrák festő lesz a magyar paraszt igazi nagy festője. Pettenkofenre gondolunk, aki rajongója lett a magyar Alföldnek és a magyar parasztnak s amikor felfedezi Magyarországot a maga számára, vagy egy negyedszázadon át jár hozzánk festeni; nem tud megválni a magyar vásártól, az aranyszínű kalásztól, a mézillatos, virágos réttől, a bokorerdőtől, a munkás magyar néptől. Rendületlenül festi a magyar nap éltető s hervasztó sugarát, a tanyát, kunyhót, kútágast, a magyar életet, nagykosaras asszonyokat, öreget, fiatalt, parasztot és cigányt. Ő az első, aki nem a népszínmű kifésült alakjait veti vászonra. A magyar népet és a magyar életet nem exotikumnak nézi. Az ő nyomán, az ő révén jönnek idegenből mások is, így: Müller K. Lipót (1834—1892), Tholen Ottó (1828—1889), Jettel Jenő (1845—1901), Blau Tina (1845—1916), Lang Heinrich (1828—1899). Természetes, hogy Pettenkofen előtt is akadt, de különösen utána, sok festője a magyar népi életnek : Barabás, Borsós, Cánzi Ágost,

Titkos, a magyarrá lett Marastoni, Molnár József, Jankó János, Thán Mór, Wágner Sándor, Böhm Pál, Munkácsy Mihály, Mészöly Pál, Aggházi Gyula, Lotz Károly, Székely Bertalan, Deák-Ébner Lajos, Vágó Pál, Hollósy Simon, Ferenczy Károly, Torma János, Vaszari János, Fényes Adolf, Rudnay Gyula stb. És ki győzné felsorolni Aba-Novák Vilmosig a festők végeláthatatlan sorát, akik szeretettel fordultak a magyar, a hazai témához, mikor ecsetet vettek kezükbe, éppen úgy, mint Paur Max, amikor a magyar parasztot rajzolta. Paurnak, amikor Pestre érkezett, minden bizonnyal nagyon különösnek tűnt a magyar paraszt.[25]) Vázlatainak jóval több mint a felén ezeket láthatjuk. Érdekes, hogy 1838-ban az árvíz idején Paur valószínűleg Pesten tartózkodott és mégis ennek a szörnyű katasztrófának egyetlen jelenetét sem örökítette meg, legalább is vázlatai között egyet sem találunk. A 26 láb magas víz és a 2251 összedőlt ház nem kényszerítették arra, hogy ceruzához nyúljon. Ő is úgy járt, mint azok az idegen utazók, akik bennünket ezidőtájt meglátogattak, mindenről megfeledkezve, csupán a magyar viseletet csodálták, bár a hazai folyóiratok is a harmincas években, rengeteg cikkben számolnak be a magyar nép viseletéről. A paraszt naív romlatlansága meghatja a városi embert, de meg a betyárromantika iránti érdeklődés is éppen virágkorát éli. Paur minden lapján látunk parasztot, akiket gatyában, bundában különösen szívesen vet papírra. A tótokat is kedveli (3., 4., 5., 11., 14., 17., 18. lap), de vázlatai között találunk ruszint (18. lap), románt is (11., 14. lap). Egyik-másik rajza alá oda is írja : »Jaziger, Cumanier, Walach, Ruize« stb. Az etnográfia állandóan foglalkoztatja és amikor kifejezetten kosztümöket rajzol — mert ilyet is találunk bőven lapjain — leírja a ruhát, főleg a színeket jelzi, nem egyszer magyarul is. A 15. lapon megemlíti pl. hogy »János Perkel«-t rajzolta le : »Roth Leibl mit Gelb, der Zotten blau«. A 12. lapon : »Laibi Weste national blau, mit zinnenen Knöpfe«.

Aziránt nincs kétségünk, hogy Paur nagy igyekezettel tanult magyarul, amit a felírások is bizonyítanak. Pl. ilyeneket jegyez fel a 12. lapon : »Weisser Harisnya, Mantel-köpenyek — vagy — Ing-Hemd, Gatya-Hose Leinwand, Tsisma-Stiefel, Sarkantyú, Süveg« stb. Paur a 15. és a 16. lap egy-egy rajza alá »Bájná«-t írta. Ez a feljegyzés érdekes, először, mert pontosan, a lehető legnagyobb részletességgel népviseletet ábrázol, másodszor igazolja, hogy járt Bajnán.[26]) Bajna nagyközség az esztergomi járásban. A XIX. század első felében gróf Sándor Móric birtoka; ebben a községben volt európai hírű ménese, nagy tehenészete és juhászata. Az uradalom kastélyát még gróf Sándor Mihály építtette a XVIII. században, amely jelentős lehetett, mert egy feljegyzés szerint : »Bájna az uraságnak szép, kastélyával s jeles vadaskertjével ékesítetik«.[27]) A híres lovas, gróf Sándor Móric építtette át 1834-ben, akkor, amikor házasságot kötött egy Metternich hercegnővel. Az átalakítást Hild József[28]) vállalta, ami azt is megmagyarázza, hogy s miként került a mi vázlatkönyvünk rajzolója Paur Max, Bajnára. Mint Hild építészeti irodájának alkalmazottja, az építési munkálatokat vezette. Vajjon mi része volt Paurnak a dombon álló előkelő, oszlopos kastély tervezésében? — nem tudjuk.

Parasztalakjai, akiket Paur lerajzolt, egy-két kivételtől eltekintve, főleg férfiak, a Puszta fiai. Hosszú, legtöbbször befont hajúak,[29]) úgy, amint azt még 100 év előtt a magyar paraszt hordta, sokszor orsón kondorított halántéktinccsel. Akad a pödrött bajúszosok mellett csimbókos hajú is, hiszen a nótabeli »göndör hajam levágva« 1848 után válik szokássá, amikor a besorozott parasztnak levágják hosszú haját.[30]) Toll- és virágdíszes, széleskarimájú kalapot is látunk parasztjain, régimódi kanászkalapot, sőt kun süveget is.[31]) Leggyakrabban azonban a csákós süveget örökíti meg, amely mellett ott az elmaradhatatlan pipa. Ez a süveg mellé tűzött pipa jóformán minden alakján fellelhető, amit azonban ne tekintsünk valami kuriozitásnak, hiszen ezidőtájt feltűnően sokszor emlegetik a megfigyelők, hogy

a magyar — de nemcsak a paraszt — nagyon dohányos : »Dass die Magyaren das Tabakrauchen leidenschafflich lieben sollte den Lesern mitgetheilt werden und ist mitgetheilt worden, was allenfals noch zu bemerken wäre ist, dass sie grosse Freunde schöner, seltner Meerschaumpfeifen sind, deren nicht nur einige Dutzende, sondern auch Sammlungen von einigen Hunderten haben ; in dem Hause eines Grafen F—cs fand ich eine Sammlung von einigen Tausenden, welche ihn vielleicht dreissig oder vierzig tausend Gulden gekostet haben mochte, aber auch wirklich kostbare Schätze enthielt. Diese Liebhaberei ist aber freilich nur für Reiche ; dem Paraszt-ember fällt es nicht ein Sammlungen anzulegen. Seine Wünsche reichen nicht weiter als eine tüchtige Podrocsaner Pfeife zu besitzen, aus welcher sich auch recht angenehm rauchen lässt, wenn man nämlich nicht gezwungen ist die Sorte Taback zu rauchen, welcher der Paraszt-ember raucht.«[32]) Mások megrójják ezt a túlzott, örökös pipázást, dohányélvezést. Jankovics például : »Ueble Gewonheiten, welche bei den Einwohnern beider Nachbarstädte häufig anzutreffen sind, das übermässige Rauchen und Schnupfen des Tabaks und die Augengläser.«[33]) A pipák rejtélyes tudományába sok folyóirat »tanulmánya« vezet be bennünket. Mi a »Hazánk 's a Külföld«[34]) cikkét idézzük a sok közül, amely szerint : »Mind között leghíresebb volt a debreceni kupaknélküli (pipa), alakja szegletes, színe fehér, s ha már piszkos, tűzbetéve főnixként újjá lesz«. A debreceni sugárpiros öntött, rézkupakos, a sárospataki, dobóci, selmeci, a tajték- és »paszulypipa«, mind-mind közismert.[35]) A pipához tartozott, — amit Paur sohasem felejt el szintén odarajzolni — a kostök dohányzacskó, amelyet kivarrtak, csipkéztek s bőrsallanggal derékszíjról csüngve hordtak, kovával, taplóval, tűzcsiholó acéllal stb.-vel. Éppen olyan ez, mint amilyet Gvadányi Peleskei nótáriusában is megírt :

»Jól ivott a gulyás, megtöltè pipáját,
Nékem is szinyoros sallangos zacskóját
nyujtotta, azután . . .«

Magyar alakjait Bikkessy is kucsmamellé tűzött pipával ábrázolja.[36]) A bocskoros tótokat szűkszájú ingujjban, legtöbbször bőrmellessel rajzolja Paur, míg a magyar alakokat igen gyakran lobogó ujjú, rövid derekú ingben, úgy, hogy a nadrág felett az egész has a köldökkel együtt kilátszik. A szélesujjú, ú. n. borjúszájú ing Bikkessy szerint is : »rövid,[37]) minek következtében a törzs télen nyáron fedetlen, ha nem kötik fel széles bőrövüket«. Továbbiakban ő is leírja a vászonnadrágot (gatyát) és a magas posztókalapot.[38])

Paur parasztja is legtöbbször bőszárú gatyát hord. Kíséreljük meg ezt a viseletet mi is az idegen szemével nézni s akkor bizony igen-igen furcsának találjuk. Bismarck már idézett, feleségéhez írt leveleiben többek között elmondja Pestről kocsin való elutazását. Parasztkocsisát szinte úgy írja le, mintha egy Paur-rajzot akart volna elmagyarázni : »A kocsis barnaarcú, bajuszos, széleskalapos, hosszú, zsíros, fénylő, feketehajú, vászoninge csak a gyomráig terjed és egy tenyérnyi szélességű öve a saját bőre, amely kilátszik, amely alatt aztán a fehér nadrág vette kezdetét, amelynek minden szára elég lett volna egy asszonyi szoknyának is. Ez csak térdig ért. Csizmáján sarkantyú díszlett«. A sarkantyú fontosságát igen jól megfigyelte Bismarck. Paurnak is majd minden alakján felfedezhetjük azt a furcsa szerkezetet, mely nem egyszer tallérnagyságú. Csaplovics[39]) nem kis gúnnyal mondja el, hogy a magyar azért nem megy ipari pályára, mert ott nem hordhat sarkantyút. Pl. : »hogy is nézne ki a pincér sarkantyúval?« Visszatérve a gatyára és a magyar szűk nadrágjára, amelyeket Paur nagy igyekezettel ábrázol, idézzük a már említett Ellrichet, aki annyi megértéssel és legtöbbször komoly tárgyilagossággal beszél

róluk.[40]) Elmondja egyhelyt, hogy a magyar a világért sem cserélné el a magyar nadrágot, s inkább meghalna, mintsem, hogy német bugyogót hordjon.[41])

Paur sok képén látjuk, hogy bundát, szűrt, gubát, subát hordanak alakjai. A bunda akkori formája számos leírásból maradt fent. Ellrich a következőképen ecseteli : »Dieser Schaafpelz aber, welcher dem Grundsatze, das Alles was gut für die Kälte ist auch für die Hitze sein muss, zufolge im Winter wie im Sommer getragen wird, bleibt zwar immer derselbe, stellt sich aber dem mänschlichen Auge unter verschiedenen Gestallten dar, in dem im Sommer dass Rauhe, die Wolle gegen dass Licht des Tages gewandt im Winter aber dem Leibe zugekehrt wird. Der Fremde, welcher an einen Sonntage ein ungarisches Dorf betritt, und die ganze Gemeinde in Schaafpelze gehült, vor der Kirche erblickt, wird sonderbar überrascht, es ist nicht zu leugnen, dass eine so beschaafpelzte Gemeinde von einigen hundert Individum sich recht interressant dastellt, ein warhaft patriarchisches Ansehen hat ; ein tiefer Ernst, eine düstere Melancholie, welche sich in den Zügen des Ungarns aussprechen, erhöhen das Interresse, und das Auge verweilt um so lieber auf solch einer Gruppe«.[42]) Bikkessy viszont megmagyarázza a bunda egyik tartozékát : »... hátul fekete, vagy fehér bárányból lóg le, amelyet hidegben, esőben húznak a fejükre, védekezésül az időjárás ellen«.[43]) Az idegen megcsodálja, a magyar megbecsüli ezt a legfontosabb ruhadarabját. A magyar folyóiratok, kalendáriumok is sokat beszélnek róla. Ízelítőül idézzük a magyar jobbágy dalát :

»Ha vasárnap eljön, ciffrázott bundában
Megyek hálát adni Istennek házában.«[44])

A szép, magyar viselet, vagy mint régen mondották, a »tájviselet« nemcsak Paurt unszolta örökös rajzolásra. Úton-útfélen, minden utazó vágyódik megörökíteni a festői ruhákat. Bismarck többek között így ír :[45]) »Szeretném ezeket a vad arcokat a felizgatott szemekkel és a festői viseletet, amely nagy drapériákban lóg le róluk úgy, mint ahogy tegnap láttam, részedre megörökíteni.« Paur parasztfigurái a népdalok hősei és ezekről, valamint szokásaikról fokozódó érdeklődéssel írnak. A paraszti viselet és a néprajz iránti buzgólkodás nem szűnt meg s amikor például : »jelesebb minőségű barmainkat mutatják be Párizsban, teljes felszerelésű kanászt is küldenek ki.« A Vasárnapi Ujság[46]) még a kanász képét is közli. Cikket is írnak róla s megjegyzik, miszerint : »bizonyosak lehetünk afelől, hogy ezen ifjú kanász nem fog a külföldön köznépünk osztályának bárgyusággal gyalázatára lenni.« Mintha a Gyöngyös Bokréta egy figuráját mutatnók be. Kocsist, kútfúró parasztot, »tsikóst«[47]), gulyást, bivalycsordást, juhászt, kondást, kanászt, földművest, mint Prónay mondja,[48]) »Ein schöner Menschenschlag,« akik kezében fokos, »Streitstock«, ostor, karikás, vagy somfagyökérből faragott pásztorbot, mindig úgy, ahogy elébe kerül, rajzolja őket Paur. Ezekkel az alakokkal legtöbbször valószínűleg a pestbudai vásárokon találkozott, amint a — mai Kálvin-téren a Pesti Hazai Bank palotájának helyén állt — »Két pisztoly«-ból áldomás után kijöttek azok az alakok, akiket Bismarck »Petyáren«-nek nevez.[50]) Lovasokat, »viczkándozó« lovakat — hiszen Ellrich szerint[51]) is »a magyar ló a legjobb hírű

6.

és erre valóban méltó« — szívesen rajzolta Paur. Már Bikkessy is több karcot készít vadlovak megfékezéséről,[52]) így pl. a mezőhegyesi »Tsödörös«-öket is megörökítette, míg egy másik karcán, melynek címe: »Ein Tsikósch auf einem Wildfang« ugyancsak ilyenszerű jelenetet látunk. A Prónay könyv címlapján is lovat zabolázó lovast látunk, mint amilyeneket Paur vázlatai között is találunk. Paur kedvenc témája a részegek megfigyelése, amelyekből ugyancsak bőven akad modellje Pest-Budán. Schmidt Adolf[53]) nem rest és összeszámlálja Pesten az ivóhelyeket. Szerinte 800 bor- és sörmérőház volt az ő idejében csupán Pesten.

Prónay[54]) azt mondja, hogy, a pesti vásár típusa a népünnepnek. Paur a bódé- és barakkvárosban vásárok idején a »küláruk és honi cikkelyek« közt, mert »kereskedelmünk és iparunk nagy előlépéseket tett«, sok megfigyelést tehetett jövés-menés közben. Ezeken a vásárokon csupa neki való téma tárult szemei elé. Egyébként szinte nincs leírás Pestről és Budáról, amely ezeket a vásárokat ne magasztalná. Patasics azt mondja, hogy: »Pest az ausztriai birodalomban Bécs után a legnevezetesebb kereskedőváros, ahol vagyon minden esztendőben négy fővásár: József, Medárdus, János fővétele és Leopold napján. Minden vásár két hétig tart. Az első héten a vevések és eladások vannak, a másik, vagyis vásárhéten kicsinyben szoktak megtörténni. Marhavásár pedig minden héten szerdán az Üllői Vámházon kívül tartatik.«[55]) Schmidl a bennünket érdeklő vásárról részletesen ír: »Der pester Handel ist zwar immer ungemein Lebhaft, aber er konzertrirt sich hauptsächlich, während d. 4. grossen Jahrmärkte. Man berechnet das in der vierzehntägigen Marktzeit bei 20.000 Fremde, und 14.000 Wägen die Linien passiren. Das Jahr hindurch landen, bei 8000 Schiffe, deren Ufergelder um 4020 fl. verpachtet sind. Ein grosses Schiff zahlt täglich 6., mittleres 4., kleineres 3. Die grossen Schiffe sind hier schon mit 6—8000 Z. befrachtet. Den gesammten Waarenvorrath schlägt man zur Messzeit auf 6—7 Millionen Gulden an. Die Hauptprodukte sind Wolle, rohe Häute, Knoppern, Honig, Wachs, Wein, Slivowitzen. Auch die gewöhnlichen Wochenmärkte (Dienstag und Freitag) sind für die Fremden höchst interressant. Bei 1000 Wägen kommen von allen Seiten in die Stadt. Am lebhaftesten geht es auf d. Rathausplatze zu, wegen d. grossen Mannigfaltigkeit d. ausgestellten Lebensmittel. Alle Gattungen Backwerke sind in gewaltigen Piramiden aufgetürmt und nur mit Mühe windet man sich durch Haufen von Obst, Gartengewächsen ecc. an der Nordseite des Piaristenklosters hängen an Stangen Legionen v. Czismen, welche vor den Verkaufe gleich mit Huffeisen und Nägeln beschlagen werden. Eine andere Wand ist ganz mit Heiligenbildern in Rahmen bedeckt, welche Judenweiber unter Erzählungen der Legänden! Verkaufen . . .« »Krebse, eine lieblingsspeise des Volkes, werden gleich an Ort und Stelle gesotten und von der Mänge in Gehen verzehrt. Nicht gering ist die Masse der Fische unter denen der Hausen, der König d. Flussfische, und der köstliche Fogos besondern Anwerth finden. Zwischen der Pfarrkirche u. d. Piaristenkloster ist d. Markt für Mehl und Rauchfleisch. Die Juden treiben ihren Kleiderhandel vor d. Briefpost. Auf d. langen Halbzirkel d. Landstrasse breitet sich die Wagenburg von Kalk-, Getreide- u. Heufuhren aus.«[56])

A vásárokra, főleg a hetivásárokra való kijárás bizonyára a pestbudaiak nagy szórakozásai közé tartozott, amelyekről néha sok humorral írnak. Anton B . . ., a »Lebensbilder«-ben[57]) hosszú gúnyiratot szerkeszt ezekről a hetipiacokról. Csütörtökön tartották hetenként a lóvásárt. Paur valószínűleg itt figyelte meg a szökött katonaszerű »Csikosch«-t, akit egyébként Csaplovics[58]) nevez így: »A szemet fárasztja a rengeteg juhnyáj és marha, amelyekből néha 30.000-et is hajtanak fel. A lóvásáron külön nézik a kocsiba fogott lovat és a betört és be nem tört csikót. Utóbbiak közül hosszú rudakkal válogatják ki a csikósok a megvett

lovat, amelyet kocsira fektetve visznek haza új gazdáik. Müllertől[59]) tudjuk meg, hogy a Széna-piacon, a mai Kálvin-téren inget, mellényt és amit Paur annyira szeretett rajzolni »Gatya-hosét« is lehetett venni. Még térkép, »Situationsplan« is jelent meg a vásárról.[60]) A »Tandl-Markt«-tól a Grüner Markt-ig lehetetlen felsorolni a sok-sok vásárt ; utóbbin egyébként a soroksáriak álltak »die bieten Rahm und Butter die Brot, Milch und Topfe-Waare.«[61]) Mennyi látnivaló volt ez Paurnak!

7.

A vásári jelenetek közül sokat lerajzolt. Különösebb gonddal örökítette meg a dinnye-, (10. lap) és a bunda-vásárt (1. lap). Utóbbin pompásan illusztrálja a próbáló, pomádéval hegyesre pödört bajuszos parasztokat, amint asszonyaik mustrálják a gyönyörű kivarrott »szőrös bundákat«. Paur alá is írta : »Bunda-Markt« sőt rajzához még nevét is odabiggyesztette.

A dinnyevásáron többen válogatják, vásárolják a súlyos, ízes görögdinnyét. A halombarakott gyümölcsöt kínálva a kofa éppen egyet meghasított és gyönyörű vörös belét mutogatja. Mint Arany János nevezi egyik versében, »gyékényes, abroncsos alföldi szekér« áll az árusító asszony mögött, amely ugyancsak tele van dinnyével. Nagybajuszú magyarok alkudoznak körülötte. A dinnye is az a gyümölcs, amit Paur valószínűleg Pesten látott először és így mi sem természetesebb, minthogy menten megörökítette. Schmidl is megjegyzi : »Den Nordländer geben die umgehäuren Thürme von Melonen einem interressantem Anblick.[62])« Pompás vizes-dinnyék tornyosulnak nagy halomban a Dunaparton, amelyet kocsin, hajón hoztak fel ide.[63]) Müller[64]) a következőképen verseli meg :

»August bringt uns Melonen viel
Mit Gelb und Rothen Mienen.«

Pest-Budán még dinnyeversenyt is rendeznek, sőt tánccal egybekötött dinnyeünnepélyt[65]), mert nagy a becsülete ennek a nálunk kitűnően beérő gyümölcsnek.

A dinnyevásár azonban nem mindig olyan rendes, kedélyes üzlet, mint amilyennek Paur is bemutatja. Iktassuk ide az egyik jelenetet, hogy erről meg-

győződjünk: »A Széna-piacon a botránkoztató események e nagy színterén egy asszonyság görögdinnyét vásárolt egy szekérrül, jónak látta azonban belőle egy négyszeg darabkát kimetszeni és megnézni, érett benne-e? Miután annak jóságáról látványilag meggyőződött, kifizette: alig haladt azonban néhány lépést, meg is kostolá, nagyratermett inyének azonban nem tetszvén, miután belsejét jól elcsufitotta, visszavivé az eladónak. — Ez azonban elfogadni vonakodott. Erre rögtön mintegy lesbül, ottermett egy uriember, kinek midőn hatalmas szózatára sem hallgatva a pór, még feleselni talált, egy hatalmas poffal jutalmaztatott. Miután az uracs néhány dinnyét szekerérül magával vitt — büntetés fejében. Nem akarnók hinni, mintha az uracs azok sorába tartozott legyen, kiket e néven nevezünk: »Rendőr«, különben kénytelenitetünk nyilvánitani, hogy az illy igazságos rendőrök mellett és felett kivánható egy másikok őrködése«.[66]) Még csak annyit; Prónay[67]) külön cikket írt könyvében és Weberrel illusztráltatta a dinnyevásárt. A Képes Ujság[68]) az egy ideig Pesten élő hollandi festő, Van der Venne festményét közli és ezt írja a kép mellé: »Tükör nem mutatná hívebben, amint a művész az egyes alakokat egybeállítá, rajtuk van az a valami, amiről rá mer kiáltani az ember a magyar emberre«. A képen a Dunapartot és rengeteg dinnyevásárlót látunk.

Paur figyelmesen nézi a pesti vásárt és törekszik a neki különösnek tetszőt lejegyezni. Így két lapján (7., 8.) afféle Laci-konyhajelenetet ábrázol. A lacipecsenye a vásár tartozéka. A jószagú fokhagymás kolbász s a forró sistergő zsírban sülő húsok csiklandozzák a vásárosok, vevők és a naphosszat tétlenül ődöngők orrát. Magyar specialitás »Dobzse László vendéglője« ebben az időben és még jó sokáig, amelyet Müller humorosan ír le :[69])

»Laczi konyha Hausmanskost
Am Donaustrande eben,
Slovaken die zu jederzeit
Wird Table d'hote geben«.

Körülbelül Paur idejében, Schmidl Adolf[70]) nem valami hizelgően beszél erről az intézményről, amikor elmondja, hogy: »an der Donau ist der Geflügelmarkt mit seinem furchtbaren Gestank, weiter abwärts stehen die tragbaren Garküchen deren Würste etc. kaum einen besseren Geruch verbreiten.«»A Laci-konyha az a hely, ahol a szegényember két garasért minden vágyát kielégítheti« így szól róla Nagy

8.

Ignác.[71]) Majd eképpen folytatja: »Először is meg kell jegyeznünk, hogy a Laci-konyha is háromféle: hideg, lágymeleg és forró«. A továbbiakban leírja a háromféle típust: »A hideg Laci-konyha nyolclábú gyékénysátor alatt van felállítva és benne pékkenyér, augsburgi kolbász, sajt, pálinka, árultatik. Kenyér, pálinka és egy darab sajt, vagy augsburgi kolbász, összesen 2 garas«. A forró Laci-konyhában »nagy bádogfazekak és zsemlyehalmazok tűnnek szemünkbe. A fazekak szörnyen gőzölögnek, mint a túlhajtott politikusok, és ugyan mi van bennük? Részint fekete, részint fehér lé. Az előbbit a könnyen hívők kávénak, a másikat pedig tejnek nevezik. Amikor a feketelé csak cikória, a fehér pedig vízzel s hamuzsírral felesresztett tej.« A langyos Laci-konyhában »termetes vén asszonyok csinálják és kavarják óriási fakanalakkal az ételeket. Nagy ponyva és pokróc alatt tartják — a valamit. Óriási kétfülű fazekakból rendesen négy áll egymás mellett. Az egyikben laskaleves, a másikban fontos gombócok, a harmadikban töltöttkáposzta, a negyedikben túrós csusza és mindez pompásan elkészítve.« A Laci-konyhák publikuma német fuvaros, paraszt, napszámos, békeszerető tót, az étel körül sündörgő koldus, stb. Ma már híre-hamva sincs Budapesten ennek a nem nagyon higienikus intézménynek, bár a »Zsibajon« és a nagyvásárokon még létezik némi elkorcsosult fajtája, ahol hurkát, kolbászt, fánkot meg halat sütnek. Még egy késői jellemző írását ismerjük a Laci-konyhának,[72]) amely mellé képet is rajzoltak. A Kálvin-teret és a háttérben a Múzeumot is látjuk rajta. Vándorlegény, parasztok, gyerekek, cigányok eszik az ételeket. Éppen levest mérnek a szegények vendéglőjében, kis kecskelábú zsámolyon, vagy háromlábú széken üldögélnek néhányan, cseréptányérral a kezükben. A talyigaszerű kocsi megrakva ételekkel, párnák között betakart fazekakkal. »Mert az ételeket otthon készítették el, csak a sült húst sütik a helyszínen.« A Képes Ujság megjegyzi, hogy »ha nem jut tányér, kalapjukból esznek a szegények.« Paur is rajzolt ilyenszerű alakot a 17. lapon, aki egy szökőkút mellett állva kalapjából iszik. A Képes Ujság a továbbiakban még azt is leírja, hogy 1 krajczár az ára egy tál ételnek, a pesti Laci-konyhában. A Széna-piacon a Dunaparton, a régi hajóhíd körül, vásár alkalmával a váci, hatvani és kecskeméti kapunál álldigálnak a lacikonyhások. »Pesten 26 Laci-konyha van, 16 keresztény nő által kezeltetik, 10 ellenben zsidó nő által.« Ez utóbbiban, amint olvassuk, halat és sütemény is árusítanak. Nemcsak Paur rajzolta le a Laci-konyhát és nemcsak folyóiratokban ábrázolták ezt a nevezetes pestbudai intézményt. Önálló lapon is bemutatták. A Fővárosi Könyvtár gyüjteményében[73]) egy nagyméretű litográfián amelyet 1847-ben készített Müller Ferenc, látjuk ezt az uccai »népkonyhát«. Szomorú, rongyos koldusok állják körül és ülnek az asztalnál ezen a képen a Laci-

9.

konyha mellett, amely egy palánk tövében áll. A gondosan illusztrált Prónay-könyv[74]) pompás színes lapját Weber rajzolta kőre, ennek a közönsége ugyanaz a sok magyar, mint az előbb említett képnek. A Weber-féle lap hátterében ugyancsak a Múzeumot látjuk.

Paur a vásárok területén kívül sokat járhatott a Dunapartra is bámulni a hajókat. Talán éppen úgy, amint a fiatal Vörösmarty írja :[75])

»Nézem a hajókon mint megy a zajos
Nép, vigan ülve leng a viz szinén.
Mások zsibongva parton állanak
S egymásra nézve tréfát himeznek.«

Paur is többször készít a Duna mellett látott jelenetekről vázlatot. Kevés még a gőzhajó, s mint Müller mondja :[76]) »Das Offner Ufer lendlich naiv, wenn Pferde, Schiffe, ziehen.« Ha ezt a Paur-féle rajongást a Duna és a rajta himbálódzó hajók iránt meg akarjuk érteni, úgy az irodalomban kell széjjelnéznünk, hogy ezzel megvilágítsuk az ezidőtáji helyzetet, véleményt a két várost elválasztó nagy vizünkről. A jó öreg Peleskei Nótárius is már úgy 1790 táján megihletődik a Dunaparton mindattól, ami szeme elé tárul :

»A városok között mintegy méltósággal,
Szőke Duna vize folly csendes habzással,
Ágokra nints osztva, von itt egy fogással
Számos terhet, hajót drága portékával,
Megannyi megtöltve gabonával,
Besózott husokkal, füstölt szalonnával
Eredzenek le rajta hazánk sok javával,
Fekete-tengerig egész lenn bemennek
Itt adunk el mindent a sok idegennek,
Ott cserél portékát ezekre terhelve,
Lovaktól huzatva, nyereséggel jönnek.«

10.

Berzsenyi Dániel máskép nézi a hajót. Buda »roppant bércfokáról — látja, csodálja — a 100 hajókat rengető Dunát.« Guzmics Izidor is ott ül a parton és gyönyörködik, amint :

»Terhelt hajókkal lepve nyomattatik
Széles Dunánknak háta: gyümölcsiket
hozzák az áldott tartományok
tárt kebeledre vevők — s adóknak
s terhelve usznak vissza remekkezü
munkásid ékes müszerekkel: a' kereskedés így él,
virágzik, általad óh magyarok' Athénje!«

Schams 8000-re teszi évenként a Pest-Budán kikötő hajók számát, miért is csak úgy hemzseghettek a kikötőben a gabonával s miegymással teli uszályok.

»Im Markt stehen Schiffe Obst, Gefüllt,
Betrachte das Gewirre
Auf Flössen schickt die Slovakei
uns Strohsessel, Geschiere.«[77])

Hát ez bizony, valljuk meg, remek látvány lehetett, azokban az igazán békés polgári időkben, az itteni életet órákhosszat szemlélni. Mindazt, ami itt történt megfigyeli Paur, pl., hogy két magyar hajós milyen pózban beszél? (7. lap). Az egyik a hasán fekszik, pipázik s bámulja a hajó végiben lengő zászlót. Megkérdi a mögötte ülve pipázó parasztot: »Német címer?« Mire az kurtán kiböki: »igen«. Máskor a hajókikötést (5. lap), majd bárkásokat (12. lap) és mindenfajta a hajón foglalatoskodókat, kormányosokat, rakodókat (11. lap) ábrázol odaadással. Nagy zsindelytetejes hajók, amelyeken bejáratuk mellett kétoldalt festett szentkép díszeleg. Régen nem láthatók már ilyenek Pest-Budán. Ha pontos leírásukat akarjuk ezeknek a hajóknak, úgy beszéltessük Jókait, a nagy mesemondót:[78]) »Az a hajó jön. Egy 10—12.000 mérős tölgyfahajó, mint látszik egészen megterhelve, mert kétoldalt párkányain végigsöpör a hullám. Az öblös jármű egészen feketére van festve, hanem az eleje ezüstszínű s magasra felnyúló, csigafejű ormányban végződik, mely szép, fényes bádoggal van kiverve. A tetőzet háztető alakú, kétoldalt lefelé vezető, keskeny lépcsőkkel s fenn egy lapos járdával, mely egyik kormánytól a másikig vezet. Az ormány felőli része a tetőnek végződik a kettős kabineten, amely két szobácskából áll, jobbra-balra nyiló ajtókkal. A harmadik oldala a kabinetnek két-két zöldre festett redőnyű ablakot mutat, s e két ablak közötti téren látható a martyrhalált szenvedett Szent Borbála szűzünk alakja életnagyságban lefestve; rózsaszínű köntösben, világoskék palástban, s deli piros főtakaróval, köröskörül arany alapon, kezében fehér liliom.

11.

Azon a kis téren pedig, ami a kabinet és a hajó orrát elfoglaló vastag kötéltekercsek között fennmaradt, van egy-két láb széles és öt láb hosszú zöldre festett deszkaláda, abban fekete föld s ez teleültetve a legszebb duplaszekfűkkel, teljes ibolyákkal. A képet és a kiskertet vasrács fedi, három láb magasan s e rács tele van aggatva mezei virágkoszorúkkal. Közepén gömbölyű piros üvegben ég egy mécses s a mellé van feltűzve egy csomó rozmarin és szentelt fűzbarka.

A hajó első részén fel van emelve az árbócz s annak a derékkampójára van kifeszítve az alattság, a három hüvelyknyi vastag hajókötél, melynél fogva a parton 72 ló igyekszik a nehéz járművet víz ellenében bevontatni. Más időben félannyi is elég lett volna itt s a felső Dunán 12 ló is elhúzza, de itt és a szél ellen küzdve a 72-nek is sok biztatás kell.

Az a kürtölés a lóhajcsárok vezetőjének szól.

Emberhangot hiába volna most itt vesztegetni. A hajóról a partig ha elhatna is, az a sokszerű visszhang úgy összezavarja, hogy ember meg nem érti, ellenben a tülök hangját a ló is megérti, annak a vontatott, vagy megszaggatott, ijesztő vagy biztató üvöltéséből megtudja ember és állat, hogy no most sebesebben kell menni, most lassítani a lépést, most egyszerre megállni.

Két ember kezében van a sorsa, az egyik a kormányos, aki a timon-rudat tartja, a másik a hajóbiztos, aki a tülökhanggal jelzi az elemek ordítása közepette a vontatók feladatát. Ha valamelyik rosszul érti a dolgát, a hajó vagy felfut valami

sziklapadra, vagy belesikamlik a forgóba, vagy átverődik a túlpartra, vagy felakad valami zátonyon s akkor el van veszve emberestül, egerestül.«

Nem célunk Paur Max művészi érdemeit kiemelni, annál inkább nem, mert képecskéinek, mint már említettük, művészi értéke vajmi kevés. De mert olyan korban készültek, amikor nálunk még kevesen illusztrálták az eseményeket, nem győzzük hangsúlyozni mennyire becsesek jegyzetei, melyek megvilágításához jó szolgálatot tesznek korának leírásai. Folyóiratok, könyvek szinte kiegészítik ezeket a kis vázlatokat. Paur meglepően sokszor rajzol táncjeleneteket. Táncoló figurái mozdulatukkal önkéntelenül Izsó Miklós neves szobrászunk parasztfiguráit juttatják eszünkbe. (3., 4., 5., 7., 9., 10., 11. lap.)

A magyar tánccal kapcsolatosan természetesen cigánybandát (5., 9., 10., 14. lap), amint az ő korában nevezték »muzsika bandát« is rajzol. Sokszor ábrázol táncoló verbunkós jelenetet is (a 9. lapon kétszer és a 16. lapon.). 100 évvel ezelőtt az idegen ép úgy megcsodálta a magyar muzsikát és táncot mint ma. Ellrich[79]) a cigányt magyar »Paganininek« nevezi, akiket szerinte mi magyarok nem becsülünk eléggé. Pirch[80]) meg elmondja egyhelyt, milyen hatást gyakorolt rá a magyar zene : »Kaum hatten wir an der Wirthstafel Platz genommen, als Zigeuner eintraten, und mit Hackebrett, Geige, Flöte und Bass Musik machten. Harmonie und Takt waren wir völlig neu, und erschienen mir nur wie ein willkürliches Schariwari ; es war ein Herumstürmen in den wildesten Dissonanzen mit kurz abgerissenem Schluss. Mein musikalischer Reisegefährte brachte mein Gehör nach und nach in den seltsamen Takt ; man spielte sogenannte Werbungen, Nationaltänzc die ihren Ursprung bei den Rekrutenverbungen finden, ganz dazu geeignet, den Halbberauschten völlig zu verwirren und in wilde, leidenschaftliche Stimmung zu versetzen. Es herrscht ein schauerliches, bald klagendes, bald kreischendes Moll in diesen Weisen, dass dann in den letzten Takten in Dur übergehend, schnell abricht, wie der gesetzmässige harte Schluss der Werbungszene wo dann alles aus und vorbei ist.«

Azonban a cigánnyal kapcsolatos számos idegen leírás közül a legérdekesebb Bismarcké :[81]) »A cigányok szürkés-feketék és meseszerű kosztümökben járnak. Gyermekeik meztelenül kódorognak, csak nyakukon hordanak üveggyöngyöt.« Asszonyaikról az a véleménye, hogy »tisztábbak és ápoltabbak mint a férfiak.« A magyar táncról elmondja, hogy végeztével »Hody wolt? Hody? (wie war das? wie?)« kiáltják és »körülnéznek, mint hogyha nem értették volna, hogy mit játszottak, bár a zenét kívülről ismerik.« Így értette félre az újrázást, a »hogy volt«-ot Bismarck. Majd megjegyzi : különös nép ez a magyar, de nekem nagyon tetszik. Hogy pedig a magyar zenéről s a cigányról magyar véleményt ismerjünk, idézzük Mocsáry Lajost, aki a magyar társaséletről írott munkájában[82]) a cigányzenéről s táncról így ír : »legyen valakiben csak egy kis magyar vér, a csárdás zenéje s tánca felébreszti benne. Lehetetlen, hogy utána 's közben az ember magyaros hangulatba ne jöjjön. Akkor kell a vasat verni, amikor tüzes. Az ilyen hangulatot kell felhasználni, ilyenkor lesznek a nők leghajlandóbbak magyarul beszélni.« Prónaynál a cigány »Bohemiens Vagabond.«[83]) A Falusi nótárius rigmusokban fejezi ki, hogy mennyire rikítóan feltűnő az öltözködésük :

»Szeretik leginkább a tziffra ruhákat,
A veres nadrágot és sárga tsizmákat,
Azért is aranyos, ezüstös gunyájok
Leginkább a vörös köntös illik rájuk.«

Ez az öltözködés érdekelte elsősorban Paurt is. A bandát legtöbbször négytagúnak rajzolta. Egy bőgőst, egy cimbalmost és két hegedűst, például az 5. lapon is, amelyre rossz magyarsággal ezt írta : »Husszat Laczi.«[84]) Az idegen szeme mindig

a cimbalmon akad meg. Paur is nagy igyekezettel rajzolja ezt a furcsa hangszert. A német szerzők sokat írnak róla. »Hackebrettnek« nevezik s naivan még szeldsuk eredetét is kimutatják nagy buzgalmukban.[85]) A cigány nem mindenkor és nem mindenhol muzsikálhatott Pest-Budán. Még a mult század elején Csicsó Ferenc például 1812-ben arra kéri Buda város Tanácsát, engednék meg neki, hogy állandóan muzsikálhasson kocsmákban. A város azonban csak az ujoncozás ideje alatt engedélyezi ezt a derék füstösnek.

Az ujoncozás is cigányzene mellett történik. Paurnak ez nagy csemege. A verbunkóst sokszor ábrázolta. Nagy heje-huját, kapatos legények duhajkodása, síró lányok, asszonyok többször fordulnak elő lapjain. Pirch[86]) le is írja, hogy miképen ment végbe: »In den Städten besonders Pesth, zieht die Werbung mit besonderm Gepränge auf und nieder. Eine Musikbande von Zigeunern eröffnet den Zug dann folgt eine Reihe von Husaren, hiernächst trägt man eine Schlüssel voll neuer Zwanziger. Jeder Neuangeworbene erhält 30 Stück Zwanziger (10 Fl.). Hierauf kommen wieder Husaren endlich eine Fass voll Ungarwein, von welchem Jedem der es verlangt, eingeschenkt wird. Schreiend und lärmend geht der Zug durch die Strassen, auf jedem freien Platz wird Halt gemacht und die Husaren und die Neuangeworbenen beginnen ihren ungarischen Tanz.

Dass die ausgehobenen Candidaten gern wieder entwischen und die Jugend nur sehr schwer in das Netz der Werber geht, hat seinen Grund besonders darin, dass die Dienstzeit lebenslang d. h. bis zur Infirmität dauert.

Die Zigeuner spielten ihre Werbungen zu grossem Vergnügen der Zuhörer welches noch lebendiger wurde, als die Töne in eine jubelnde aber gemessenere Weise übergingen. Die Füsse hoben sich die Augen wurden glänzender, die Finger schlugen den Takt. Das ist ein Frischer! sagte mein Flötenbläser. Sie meinen eine neucomponierte Werbung? Nein, ein Frischer, was die Wiener einen Ländler nennen, eine neueingewanderte Tanzweise in Ungarn.«

Vagy 10 évvel Paur rajzai előtt, Csaplovics[87]) beszél a gyalázatos katonafogásról. Érdemes idézni a verbuválársa vonatkozó megjegyzéseit, amelynek maga is nem egyszer volt fiatal korában szemtanuja: A verbuválók — mint mondja — körülnéznek és a bámészkodók közül kiválasztanak egy-egy jótermetű legényt. A toborzók egyike a kiszemelt áldozat felé közeledve annak erősen a szemébe néz és a lehető legkedvesebb beszédbe elegyedik vele. Igyekszik bizonyítani, hogy egy faluból valók, ami arra jó, hogy a legény bizalmát megnyerje. Általános kérdéseket tesz fel, egy-egy adatot kiszed a legényből, úgy, hogy az már nem gyanakszik, bizalmatlansága lassan felenged sőt, amikor arra figyelmezteti, hogy nagyon vigyázzon, nehogy a verbuválás alatt valakinek kezet adjon, valóban hiszi, hogy jóakarója. Inni lehet amennyi jólesik, de a parolázástól még ivás közben is tartózkodjék — szól a további beugratás — s mivel találkozásuk ily véletlen, most már meginvitálja a delikvenst egy pohár borra. Egy pohárból kettő, kettőből több lesz s néhány pohár után a legény táncrakerekedik. A taktika bevált, jókedvében a szegény »úgy vált katonává, hogy észre sem vette.«

A verbunkós jeleneteket szívesen rajzolja Paur. Bikkessy leírja, sőt karcot készít a sorozásról, amelyen az Esterházy ezred verbuválását dudaszó mellett látjuk.

Ezekhez a népies jelenetekhez kapcsolható Paur parasztlakodalmat ábrázoló rajza, amelyet felírással is ellátott »Ungarisch Beuernhochzeit.« A képen két-három lovaskocsi a násznépet viszi a templomba. A menetet lovas zászlós legény nyitja meg. A második kocsin a cigányokat is ott látjuk. Még a bámészkodó falubeli magyarokat is odarajzolta. Festőink sokszor ábrázolták a parasztlakodalmat, gondoljunk csak Barabás Miklósra »A nász megérkezése« és Jankó János »Lakodalmi dráma« című közismert festményeikre.

12.

Paur néprajzi vonatkozású alakjairól, jeleneteiről, nagyjában, kultúrhistóriai szempontból beszámoltunk. Az etnográfusok részére ezek a száz év előtti rajzok, amelyek néha kifejezetten néprajzi tanulmányok, sok érdekes felfedezni valót rejtenek.

*

Külön csoportot képeznek Paurnak azok a vázlatai, amelyeken a pesti ucca állandó alakjait, azokat, akik ott keresték a kenyerüket, az utcából éltek, rajzolta le. Ilyen még ma is sok akad, a virágárusról, a soffőrről, hordárról és az ujságárusról nem is szólva. Nálunk a mult század első felében Bikkessyn és Pauron kívül csak elvétve akadt grafikus, festő, aki a pestbudai zsáner figurákat lerajzolta, lefestette volna. Legtöbbször vedutás metszetek csempészik át az utókor számára az ucca egyik-másik alakját.[88]) A közönséget pedig ezek az alakok, a »kisemberek« érdekelték, hiszen folyóirataink is kisebb-nagyobb cikkekben állandóan foglalkoztak velük. A házaló »Hausierer«, »Ausrufer« például nemcsak különös alakja 1830 táján városunknak, hanem fontos személyiség is. Szociális szempontból is figyelemreméltók ezek az alakok. Talán mondanunk sem kell, hogy az uccai árust a művészet számára nem Paur fedezi fel. A »les cries« az uccán kiáltozó, néha burleszk-figurák, régi témái a grafikusoknak.

Már a görögöknek is voltak kikiáltóik, akiket kerukesnek, míg a rómaiak precones-nek nevezték. A középkorban testületbe tömörültek az uccai kikiáltók és védőszentjük Szent Márton. A crieur kiáltotta ki a bort, a crieur de nuit az éjjeli őr, a crieur des corps a temetés előtt járt, csengetett és a halott nevét kiáltozta. A XIV. században se szeri, se száma a sok uccai kikiáltónak és uccai árusnak. A korai fametszeteken is találkozunk velük: Leonhardt Beck megörökítette a bélféreg elhajtót és foghúzót, Hans Weidlitz fametszetéről ismerjük a XVI. századi házaló sajtost és tojásos asszonyt. Az uccai árussal, az uccai kikiáltóval összefügg a charlatan, aki házi szereket ad el, fogat húz az uccán. Ez az alak mindig bőbeszédű és humoros. A francia charlatan, a ciarlare=fecsegni olasz igéből származik.[89]) A charlatanok ugyancsak ismert alakjai az olasz városnak.[90]) Franciaországban, Itáliában, Németországban egyaránt közkedveltek voltak a kikiáltók. Hogy a német

ilyentárgyú későbbi metszetek milyenek voltak, említsünk meg — mert Paur is bajor volt — a nürnbergi múzeumban lévők közül egy-kettőt. Az egyiken XVII. századbeli köszörűst látunk, aki mialatt lábbal hajtja köszörűjét, éppen ezt kiáltja : »Komt hehr hie findet jeden man der scheeren und metzer schliffen kan.« Majd egy másikon ugyanebből a korból edényárust látunk, hátán mérhetetlen nagy kosárral, alatta humoros felírást olvashatunk : »Ein doppe Kremer nent man mich Ich sehn gern das ma vil zerbrich.« Téves úton járnánk, de meg ha a régiekből akarnók levezetni Paur érdeklődését az uccai zsáner iránt, messzire is kalandoznánk. Max Félix Paur Münchenben tanult és egy sereg festő már festőnövendék korában sokszor festett uccai jelenetet, uccai alakot. Így Koebel már 1810 táján az »Octóber Fest« alakjait festi. Wagenbauer is ilyeneket vet vászonra. A népi zsáner Münchenben már az 1820-as évek közepén veszi kezdetét. Karl Altmann vásári képeket fest anekdótikusan. Th. Weller, Jakob Gensler, Hermann Kaufmann hasonló tárgyú képeket festettek. Paur bizonyára láthatta ezeket a munkákat és úgylehet éppen ezek által kap kedvet, hogy maga is ilyenszerűeket rajzolgasson. Csokorba akarta valószínűleg ő is kötni, amint ez szokásos is volt.[91]) Bár lehet, hogy csupán a maga örömére, időtöltésből rajzolta őket Paur és nem úgy, mint Prónay, aki 1855-ben megjelent munkájának előszavában azt írja, hogy az utókornak kívánja megmenteni néprajzi vonatkozású megfigyeléseit, mert a civilizáció terjedésével ezek a figurák eltűnnek.

Paurnak uccai zsáner-témáért nem kellett messzire mennie. Volt elég Pest-Budán, még pedig annyi, hogy néha panaszkodnak is a tolakodó házalók miatt, mert »rengeteg van belőlük«, mondja Schams.[92]) A Peleskei Nótárius is alig, hogy megérkezett Pest-Budára, elmondja:

»Sipolva jött elém egy pereczeladó
Ettől kérdem hol van »a Hét Kurfürst« fogadó.«[93])

A régi Pest-Buda uccai figuráihoz tartozott, noha Paur nem rajzolta le, pedig a legismertebb volt a »Todteneinsager«, az élő gyászjelentés, aki fekete ruhában, gyászfátyolosan házról-házra járt és a rokonságot, meg a barátokat hívta meg a temetési gyászszertartásra.

Müller is megpennázza a »Schreiende-Gewärbe«-t, akik már korán felzaklatják a várost. »Frische Fruhmilli ist da«, »Glasscherben«, »Reibsandt«, »An Aschen«, stb. rikácsolják a gyalogkereskedők[94]). Ez a pesti ucca élete akkoriban, amelyet alakjaival mulatságosan írnak gyakran le : »Elmult vásárunk egyfelőli jellemzésére megemlítjük, miszerint népessége dacára igen csendben folyt le ; s a' városházánál is a' szokottnál jóval kevesebb dolog volt. Mit írjunk az utcai élet szinezetéről? Lótás-futás, zsibongás, zaj, bámész csoportozatok most is, mint egyébkor. Csupán a zsebelő népfaj kezdi magát naponként növekedő ügyessége által igen érdekesen kitüntetni. A' városhajdukat pedig hacsak egyenruhájokról nem ismerjük meg, de arról, hogy a tetten kapottak irányában erélyesen föllépnének, egy átalában lehetetlen. Továbbá igen szép utczai szemle olykor, midőn valamely vidéki bámész kocsis saját akaratjuk után ereszti lovait 's azok történetből az útközepén mennek urok házában,»Donawosser« kiáltásait kedélyesen váró taligás szamarakba ütköznek, van akkor sipitás, kiáltás, hallhatni a »pétyár« szitkot a' visító, szepegő, nyikorgó 's több ilyes germanisálódott hangoztatás minden pházisán keresztül ; és mindez igen mulattató és nevettető.« Íme az Életképek, 1847. szeptember 12-i megsárgult számában így jellemzi a pesti uccát.

»A kofa, avagy az újmódi szerént nevezett gyümölcsárusítómesternő«[95]) háromszor fordul elő Paur rajzain, (1., 6., 10.) akikről egyébként Ellenberger Adolf

zenét is szerzett, még hozzá francia négyest.[96]) A piacon, vagy a házak tövében ülő kofa, akiről már a 18. században mint híres személyiségről latin versben emlékezett meg Benyák Bernát piarista akkor, amikor rendtársa, Szablik István dr., a bölcselet és fizika jeles tanára 1783-ban Budapesten, a Piarista-ház udvarán az első magyar léggömböt felbocsájtotta.[97])

»Dum se non sueta globus arte per aera tollit,
Implentur subito pesta stupore fora.
Foemina spem lucri, pomorum oblita suorum,
Abjicit, in nubes lumen utrumque levat.«

A kofa, vagy mint Pest-Budán mondták akkoriban, a »Fratschlerin« nemvalami jóhírű. Nagy Ignác[98]) szerint a »párizsi halkofák híresek ugyan, de a pesti puttonyos, vagy magyarul krantzlis asszonyokkal nyelvesség dolgában bizonyosan távolról sem mérkőzhetnek.« Csak a tárgyilagosság kedvéért említsük meg, hogy 1871-ben a Vasárnapi Ujságban[99]) így írnak róluk, mindjárt képüket is mellékelve: »Három nép osztálya Pestnek még tökéletesen magyar, t. i.: a körúti vaspálya kocsisa, a Komlóbeli cigánybanda és a Városház-téri kofa«, akik, mint kövér asszonyságok, a képen úgy látjuk, nagy sátor alatt álldigálnak, suzterinas, tót, meg egyéb pesti alak veszi őket körül.

13.

Egész különleges látvány lehetett Paur Max számára, és valljuk meg joggal, Pest-Budán az uccaseprés módja, amit megvasalt rabok végeztek ezidőtájt. Menten le is rajzolta őket (12. és 13. lap). A piszok mérhetetlen a harmincas években. Még alig a főuccákat kövezik. »A Dunaparton szemétdomb-szemétdombot ér« panaszolják. Széchenyi is értekezik a »Pesti porról és sárról.« »Porunk — úgymond — Budapesten annyi van és annyival élünk, hogy abból, melyet egy öreg ember életén keresztül hihetőleg nyel, néhány malomkőnagyságú mesterséges kövek készítését lehetne bátran ígérni.« A részünkre ma már elképzelhetetlen állapotokat semmi sem jellemzi úgy a láncravert söprő rabokkal kapcsolatban, mintha a korabeli folyóiratokban böngészünk és ezek közül egy pár pompásan exponált képet ideiktatunk: »Valahányszor elmegyünk a német színház előtt, a casino felé, mindég bizonyos neme az undornak fog el, azaz utálatos zugoly szemléletén, mellynek orrbosszantó 's egészséget rontó bűze szintoly kellemetlen, mint ezen zugolynak létezése egyáltalán — 's pedig annyira nyilvános helyen, az illedelem és szeméremre nézve botrányos. E' bűzös rendetlenséggel szoros rokonságban áll azon körülmény, hogy némely bérkocsik állomásait néha éppen vasárnap délután tisztogatják, úgy hogy az ocsmány munkálat a legnagyobb hőségben történvén, az arramenők szagló idegeit nem éppen a legillatosban lepi meg. Más nagy városokban illyesmiket korán reggel szoktak végezni 's pedig naponként. Egyáltalán a tisztátalanság Pest városa eredeti bűnei közé látszik tartozni: mit ér, hogy az országút egyik tetemes része taval óta olly szépen ki van kövezve, ha azon a szemét és piszok ismét korábbi elhatalmasodásával fészkelteti meg magát? Ha már büntetés akar lenni a városi

foglyok utczasöprése, nem kellene engedni, hogy egész kényelemmel söprögessenek, meg-megállva 's beszélgetve, nemzetes hajdu uraimékkal : 's az elmenőktől néha nagyon is szemtelen észrevételekkel, dohányra pénzt kéregetve. Ide tartozik még az is, hogy mikor valahol csatornát tisztogatnak, az abból kihányt piszokhalmazokat ne hagyják ott éjszakára, mert kivilágított, sötét utczáikon vajmi könnyen belesüllyedhetni.« A »Világ«[100]) írja ezt és még sokszor visszatér rá: »Százszor volt már alkalmunk tapasztalni az utczaseprő rabok azon szemtelenségét is, miszerint az elmenőket sorra szólítják, tőlük, ha csak egy krajczárkát is ki koldulandók 's pedig a nélkül, hogy a rájuk ügyelő rendőr ezért csak egy szót is tenne, vagy szemtelenségüket ellenezné.«[101]) Mert ezek az állapotok teljesen ismeretlenek a számunkra és a rabok infámis viselkedése állandóan izgatta a lakókat, még utolsónak iktassuk ide újra a Világ egyik kirohanását : »Nem tsekély botránykövül szolgáltak tegnap délután az újhíd melletti fő-utat öntözgető budai városrabok, ezek ugyan is immel-ámmal öntögetés közben rendkívüli jó kedvet, millyent csak ittas emberek tehetnek, mutattak ; nem volt azon férjfi és nő, nem kocsi, kit furcsa beszédekkel illetve meg nem állítottak volna. Egyiköknek szép, rózsa bimbó volt mellényéhez szurva, mig a másik ittasan düllöngve ajánlá a rózsásot az arra menő pórnőknek. Urakat 's urnőket szemtelenül süvegeltek, pénzt kérni azonban csak a szegényebbtől bátorkodtak.«[102]) Paur nem ilyen tolakodónak rajzolta a rab uccaseprőket. Pl. egyik rajzán búsan mereng a messzeségbe s az aláírás szerint sóhajtva mondja : »Istenem...« Csak a teljesség kedvéért, mert ilyet is ábrázol kétszer is a 17. lapon a mi derék németünk, hagyjuk Nagy Ignáczot[103]) beszélni, aki a regényében az általa megfigyelt nem éppen épületes, esztétikus látványt le merte írni : »De minő kiállhatatlan bűz ez, mely minduntalan bosszantja orromat e pompás járdán? Ah látom már, vannak férfiak, kik a kutyákat annyira szeretik, hogy magukat mintegy azonosítják velük és az utczaszegleteknél és házsarkoknál ugyanazt követik el, mit említett társaik szoktak e helyeken gyakorolni. E gyalázatos erkölcstelenségnek is van egy jó oldala, az t. i., hogy e bűz mindig arra emlékezteti az illető hatóságok tagjait, hogy mégis csak ideje már fenyítő házat építeni.«[104])

14.

Nemcsak a piszokkal volt Paur idején baj. Az uccák még sötétek, a gázvilágítási készület csak vagy 10 év mulva kezdődik, aki éjjel, ha dolga volt, hazament, lámpásos gyereket fogadott, olyant, amilyent Paur le is rajzolt (18. lapon) és Furkáts Tamás leírt:[105]) »A minap, midőn a kávéházból a sötétbe haza kellett volna mennem, egy lámpáshordó gyermeket fogadtam fel, aki nékem hazafelé világítana, aki midőn az utczám közepén való gödrön általvezetne, egy kőbe megbotlott, a lámpást eltörte, gyertyáját eloltotta.«

Az uccai árusok közül mi még ismerjük a melegvirsli árust, a piacokon ma is találkozunk vele. Paur 6. lapján úgy látjuk, hogy egy iparoslegény éppen forró virslit vásárol nála. Az egyik folyóiratban azt olvassuk a nemes ipar űzőiről, hogy »Frrrisch wirsli«»Frrrisch perrrecz« a jelszavuk, amit hangosan tudatnak mindenkivel.

A zsáner az életet örökíti meg. Paur kora gyermeke, így ő azt rajzolja, amit sokan le is írnak. Egy kapu előtt, ahol nők ülnek, — semmiesetre sem tévedünk — (16. lap.) úgy, amint Ellrich nevezi őket, »Venus vulgivaga«-t látunk. Míg máshonnan

15.

tudjuk, hogy ezek a külső Ferenc- és Józsefváros lakói voltak.[106]) Paur a kép alá »Offner Wasserzeile«-t írt. Paur még egy képecskéje, amelyet apró betűkkel alá is írt és egészen a befejezettség benyomását kelti, noha nem uccai jelenet, nekünk úgy tűnik, mintha az előbb említett képpel összefüggésben volna, amennyiben olyan bált ábrázol, amely meglehetősen obskurus lehetett, ezért említjük itt meg. Ezen afféle »Tanzinstitut«-ot rajzolt le. A négyszegletes táncterem táncolókkal, beszélgetőkkel zsúfolt. Gyertyák világítják meg, az erkélyen pedig zene szól. Az ilyen táncokat Paur idejében »schwarze Redut«-nak nevezték.[107]) Lehet azonban, hogy tévedünk s nem olyan helyet illusztrált Paur, amilyenre a rajz után ítélve gondolhatunk. Furkáts elsorolja a tizedrangú szálákat is.[108]) Nézzük csak, hátha ezek között megtaláljuk. »Már most tsak igazán beállottak a' víg Farsangi napok, amellyeknek alkalmatosságával a' korhelykedés legnagyobb mulatságom. Azért az úgyneveztetett Bál-házokba megszoktam jelenni, a' hol — is a' diszes világnak gyümöltsit nagy és örvendetes csodálkozással láthatom. Most tsak a' Bál-házoknak neveit és azok eránt való tudósittásokat fogom előszámlálni. Ebből kiláthattva a Sógor Uram, hogy ezen helyeket felkeresni, és azoknak hirdető Tzéduláit elolvasni nagy fáratságomba telt. De azért Sógor Uramtól nem sokára egy kiss Farsangi subsidiumot várok. Legelőször következik a' Budai nagy Redutt, azután a' Falka Szála, harmadszor a Fátszán, Negyedszer Kámhel. Ötödször az Aufholter. Hatodszor a Három Kapások Szállája. Hetedszer a' Vad ember. Nyoltzadszor a Rátzvárosi Korona, az 'hol már sokan Szalma Koronával megkoronáztattak. Ezek Budán a legnevezetesebbek. A' Pesti Szállák eképen következnek, tudni illik: Először A' hét választó Hertzegnek fő Redutti szálája. Másodszor a Hakker apró Redutja, Harmadszor a' Fekete, avagy talán jobban nevezendő Kormos Redut, a' hol sokan táskájokat 's lelkeket bé-feketítik. Negyedszer a' nagy Pipánál való Szála. Ötödször a két Törökök, Hatodszor a' Fiákkerok Szállája. Hetedszer a' Gatyások Szállája. Nyoltzadszor a' Fa-vágók Szállája.«

Joggal neheztelnénk Paurra, ha Pest-Buda legkülönlegesebb alakját, a »dunavizest« elfelejtette volna ábrázolni. Nem kerülte el azonban figyelmét annál inkább, mert valószínűleg a Wodianer-házban is, amelyben a mi építészeti rajzolónk lakott, be-be kiáltották naponta legalább kétszer: »Dona-Woss!« ami magyarul, amint az egyik folyóirat megmagyarázza: »Donau Wasser«-t jelent.[109]) A dunavizest Paur 13. lapján látjuk viszont, amint nagyputtonyosan, rongyos ruhában éppen az emeletre integetve ordít, sőt a 7. lapon kis alakban ugyancsak ezt a figurát rajzolta meg. A dunavizes mosáshoz hordta a vizet szerte a városban, mert a pesti kutak vize »kemény« — mondották — s mosásra nem alkalmas. Erről a pesti specialitásról, a dunavizesről a folyóiratok is számos cikket közöltek. Prónayból tudjuk«,[110]) hogy a »Wassermänner«-ekből az ötvenes években 23 volt. A vízhordók a várost egymás között felosztották, sőt arról is tudunk, hogy akadt olyan »Neptun magzatja«, így is nevezték őket, aki hozományként fele kerületét leányának adta. »Egy mulattató látványt vehetni néha Pest utcáin észre« írja a Képes Ujság[111]) kezdi már korán reggel: »Dunavíz, Dunavíz.« »Az 1825-ik évben vállalkozott az első vizhordogató«, »Egy-egy szamaras talyigán 6—8 putton vizet visz. A kétfogatos 10—12-őt rak fel« és »6 váltó krajczártól 3—4 pengő-krajczár az ára.« A dunavizes négy-öt forintot is megkeres naponta, olvassuk ugyanebben a cikkecskében. Mindenki beszél róluk, valósággal országhírű figurák lettek. A Lipót- és Terézvárosok »Joskója, vagy a gyönyörű Jóska«, akinek vulgója a »hasbeszélő« is, igen nevezetes pesti

személy. »Szép Dunavizesnek« is csúfolták. Ő egyébként Jankó János egyik fő modellje. Egyszer úgy látjuk lerajzolva, amint talyigáján hazafelé vágtat feleségével együtt a nagy munka után, elfáradva a vízhordásban és a cselédekkel való évődésben ; Joskó vígan pipál. A szamara, Laura arról volt nevezetes, hogy fülével egy darabka sóskenyérért ollót csinált s farka hegyét parancsra szájába vette.[112]) Balogh Zoltán hat szakaszos versben írta meg a dunavizes nehéz életét.[113]) Idézzünk belőle :

»Ur voltam én is valaha,
Pénzem mint pelyva annyi volt!
Lábam minden lépten nyomon
Csak jóbarátokba botlott.
Nincs már barátom énnekem,
Az egykori úrból mi lett,
De itt kapu van, bemegyek
Duna vizet! Duna vizet!

Keresnem kell, habár nem élek,
Bár bennem jobblétért küzd
Egy szamaras taliga még,
Mi tartja életem napjait,
Ki hitte volna, hogy szamár
Tart el, míg vén lábam vihet . . .
De itt kapu van, bemegyek
Duna vizet! Duna vizet!

Még képét is odarajzolták a vers mellé. Az öreg dunavizes talyigája előtt maga is puttonyt cipel. A vízhordókról még annyit jegyezzünk meg, hogy a világháború előtt egy bizonyos formájában még szokás volt vizet hordatni Budapesten, és pedig az »Artézi melegforrásból« a Széchenyi gyógyfürdőből.

A dunavizes után említsük meg minden célzás nélkül a két testvérváros közismert alakját, a tejeslányt, vagy mint akkor nevezték, a »milimárit.« Paur 8. lapján, úgy látjuk, hogy hosszú rúdon két tejesedényt cipel éspedig olyat, amely annak idején sárgarézperemes volt. Egyébként a Hazánk 's a Külföld[114]) pontosan felvilágosít a tejesekről, kik mint uccai figurák, vagy húsz éve tüntek el Budapestről. Kocsival szállították a városba a tejet. »Hófehér, magas, fent szűkebb alakú faedények vannak ragyogó sárgarézabroncsokkal és fafedőkkel a szekéren. Ez az előkelő tejárus.« »A második számú szamárháton szállít házról-házra, a harmadik karján itczével, lakásról-lakásra jár és éles hangon kiáltja : »friss tejet vegyenek«, a negye-dik fajta tejárus a »kapu alatt árul s tejhabot verve várja a vevőket.«

16.

A pesti uccai árusok egy nagy csoportja a tótokból került ki. Ők a »couleur locale« fontos elemei. Ezek a kedves, jellegzetes figurák úgyszólván mindent árusítottak és igen közkedvelt alakjai voltak városunknak, de már régen eltüntek. Vas Gereben kedélyes karikatúrában ismerteti a bocskoros tótok minden fajtáját :[115]) »Ezek azon emberek, akik elkezdve

a Kriván aljától, széles hazánkon végig kalandozva, annyi nyomornak vannak kitéve s még is sárgás arczukon elégedés honol. Trenchén és Árva megyék vándor lakosai. Nézzék önök az egyszerű arczot, mellya szük karimájú, gömbölyeg kalap alól egész sárgaságában kitekint; domború mellére szennybarnította vászoning tapad, derékon sárga rézzel tarkázott szíjjal összecsatolva. Izmait szinehagyott pokróczszövet fedi, mellynek végén felhasított oldalát sárga kapcsok tartják egybe. Szijjal tüzdelt bocskora egyforma lépései közé csosszantja a szuszogi taktust. Illyen, vándortótjainknak egytől-egyig egymáshoz hasonlító öltönye; s csak az a különbség köztök, hogy az apró kereskedelemnek külön ágaiban foglalkoznak. Az üvegesnek lassú lépéseivel együtt lötyög üvegszatyra, mellynek szalmás osztályiból majd tátottszájú itzés, zöld ivópohár, sótartó; majd ismét hosszúnyakú hébér kacsintgat kifelé. — A gyolcsosnak erős vastag vászonból készült zacskójában különfajú vászonfaj rejlik. A bicskásnak erős mellén lóg a fahéjból font kosár, mint raktára a bicsakkereskedésnek, a széles pilinga kaczéran hegyére bökve kínálkozik a vevőnek. A másik fehér-csíkos pokróczot gömbölyegbe hengergetve cipel széles vállain: a lenge szellőnél pedig a süveg csizmapárok hintálódznak, alkalmatlanságára a türelmes gazdának. A drótos, mint Árva megyének kimeríthetetlen szeszélyű legcsintalanabb fia, tenyérnyi széles szíjon hurcolja szennyes tarisznyáját, melly egyszersmind műhelye. Kalapkarimáján néhány sodronyfüzet vesztegel.«

17.

Egy meglehetősen szűk utczában harsányon kiált az egyik: »ulájt, ulájt!« míg a szomszéd oldalon, a másiknak tág torkából ömlik a: »sájtut, sájtut, vegyinek, sájtut.« Majd kiszorulnak egy tágasabb térre, ahol bicskásunk éles hanggal kínálgatja áruit és éles hangja közé vegyül az apró zacskók közt üldögélőnek kínálgatása: »májuranná-pilyvát, asszunyom, pilyvát, bursot, paprikát.« A harmadik utcában kényesen lépegetve látjuk az üvegest, aki az ajtókon harsogja be: »Vegyum ketik üvegnok, zasszonyum sutartut.« És alig hangzik el a fülhasító kiáltás, máris halljuk: »ducsot vegyum ketik, sipkét!« De mindannyi közt a legpajzánabb a drótos. A drótost leginkább a gyenge oldalán érinti a csintalan utczagyermek, ha kérdezi: »verébre való patkó van-e? Ekkor jaj a gyermeknek, ha drótosunk elfoghatja, mert ugyancsak megkísérti, hogy az ingerkedőnek fejeszőre erősen áll-e? Mindannyinak saját hangját visszakiabálja az utczán ácsorgó gyermekcsoport, csúfolódó kifejezések házról-házra kísérik a vándortótokat, de még is milliónyi karcolásait a különczködő világnak, békén tűri a sorsnyomta zabkenyeres.«

Emlékszünk még rá, úgy harminc-negyven év előtt szerepelt, sőt Paur is ábrázolja (a 3. és 11. lapon) a gyümölcsös tótot, aki úgy ősz felé nagy puttonyban árulta a jóízű szotyós körtét, télen meg aszott gyümölccsel házalt.

A drótostót, aki egérfogót is kínál »reini-bindli« »hoffner flick.«[116]) Paur (12., 3., 8. lapján) munkaközben ácsorogva, a rájuknézve veszélyes kutyát kergetve, teljes kosztümdíszben mutatja be. Ezt a tótocskát Bikkessy hosszú szöveggel ismerteti.[117]) Prónay is sok érdekest tud róla,[118]) így többek között azt, hogy: »Mária Terézia óta járkálnak, Rovne, Delhepole, Nagy Divina, Kolorovitz, Zarjetz, Keblo és Szvedernik a szülőfalujuk és vagy 3000-en veszik kezükbe a vándorbotot, összejárják a világot. Német-, Svéd-, Norvég-, Franciországokba is eljutnak de akad közülük New Yorkban is. Szokásaik közé tartozik, hogy asszonyaik jó darabon elkísérik és

18.

bor mellett búcsúznak el hozzátartozóiktól. Egy-egy útjukról 100 forintot is hoznak haza. Ruhájukat szalonnával kenik meg, nyáron vászon a nadrágjuk, pokróczszerű anyag a zekéjük, tarisznyájuk bőr, lábukon bocskor.« A drótostótokat nagyon vallásosaknak mondja Prónay. Molnár József festő képet is festett a »fazékkötő«-ről.[119])

A gyolcsos tót, hátán házi vászonnal jár házról-házra, Paur is így rajzolta le (13. lap.). Bikkessy ezt a pestbudai alakot ugyancsak leírja,[120]) sőt megemlíti, hogy a gyolcsos tót Bécsben is ismerős, ahol »Kafft Leibet! Wolfl!«-t kiált, bár ott versenytársa a vászonárús horvát. Brand meg is rajzolja a »Kroat mit Leinwand« alakját. A gyolcsos tót rossz kópiája a Budapesten még ma is járkáló szőnyeges cigány.

Az olajárus, Paur rajzán (10. lap) éppen kofák körül lebzsel. Egyébként az egyetlen fővárosi figura, aki csak magyarul kiált.[121]) De a Honművész[122]) szerint minden kiáltása valami makacs csukláshoz hasonló, amint a napraforgó vagy lenmagolajat kínálja, amit »igen ízletesnek mondanak, savanyú káposztába.« Egyébként az olajos télen nem tartózkodott Pesten, csakúgy farsang táján, csípős böjti szelek idején szokott megjelenni és házról-házra járni. Az olajos egy másik fajtájáról részben Csaplovics nyomán Prónay közül rendkívül érdekes adatokat[123]) Magyarországba, Angliába és Prónay szerint Oroszországba, Szibériába, sőt Kínába is elvetődnek. Ennek az olajosnak az eredete znióváraljai jezsuitákra vezethető vissza. Ezek a szerzetesek patikájukban híres olajokat készítettek. Mikor a kolostor megszűnt, akkor a tót parasztok kezdték gyártani és hátukra szerelt kis ládikában üvegekben cipelték mindenfelé. Terpentin, kő, rozmaring, köménymag, babér, stb. olajat csodaelixírként többek között fogfájásra árusítottak és szerelmi bánatot éppen úgy, mint megbetegedett házi állataikat gyógyították vele. Böhm Pál is rajzolt olajost, ki a melléírt szöveg szerint: »o-laait, o-laait« kiáltva kínálja portékáját.[124])

19.

A pestbudai zsánerfigurák egyik legérdekesebbje, akik ugyancsak régen elmaradtak a fővárosból és már az öregek sem emlékeznek rájuk, a fenyőmadár-árus tótok, afféle papagenók voltak. A »Kranavettes« atyafiak, amint a pesti burgerek nevezték, árusították az ízletes husú apró szárnyast, »Kronawit kauffte Herrn« kiáltással.[125]) Becsavarogták az egész várost, tele puttonnyal hordozván a csemegét. A fenyőmadár-árus téli vendége volt Pest-Budának. Paur szemléltetően mutatja be ezt a nyomorúságos, de kedves alakot (18. lap.). A szakácskönyvek ennek a pikánsízű madárnak elkészítésével bőségesen foglalkoznak, így például Emich Nemzeti Szakácskönyve 1846-ban egyszerre két receptet is közöl a pestbudai ínyencek számára. — Schmall Lajos könyve után indulva[126]) Krametzvogel-utcza kettő is volt Pesten. A Széchenyi-utca előbb Veréb-, később

1820 után Fenyvesmadár-utca sőt az Árpád-ucca is valamikor Fenyvesmadár-ucca volt.

A Pest-Budát járó bocskoros tótok közül még a borovicskásat említsük meg, akit a 6. lapon ábrázol Paur, hátán lapos hordóval, tölcsérrel kezében; keresve a gyomorfájósakat, étvágytalanokat és kólikásokat. A kép alá, a borovicskás kiáltását félreértve, rajzolónk »Dorovicskát« írt.

Ha pedig még megemlítjük a pestbudai uccákat végigfurulyázó kosaras tótot, amelynek Brand bécsi uccai figurái közül a gyékényes, a: »Schlowack Rohrdecker« felel meg, úgy uccai tót árusainkkal végeztünk is.

Már mondottuk, hogy Paur képzeletét a cigány, mint külön fajta állandóan izgatta. Nemcsak mint zenészt, bandában rajzolta, hanem egyedül is. Amint a tótokkal építési munkái közben, szálfákat szállító tutajosok és kőművesek alakjában találkozott, úgy gyakran láthatta a cigányokat, akik szeges vaskampót, pesti nyelven »klampfnit« árultak az épülő házak körül. Mert a sátoros, vándor, teknőkészítő, lócsiszár, kupeckedő, vályogvető és zenész mellett az üstfoltozás mesterségét is űzték a cigányok, akik, ha más munkájuk nem volt, szeget, horgot is készíttettek vasból. Bikkessy leírja a cigánykovácsot és a szegkészítés módját.[127]) A cigánynak ezt a munkásfajtáját megbecsülték; Tóth Endre még meg is énekli:[128])

»Reng a föld a csattogástól,
Csak egy ingújj sejteti, hogy
Ott erős kar kalapácsol...
Gyorsan mozog le s fel,
Veri vasát, mert felesel.«

Hogy az uccán kiáltozók galériáját, anélkül, hogy egyenként hosszasabban fejtegetnők az uccai alakokat, akik Pesten, Budán, legtöbbször, mint árusok szerepeltek némikép kiegészítsük, említsük még meg azok egyikét-másikát, akiket Paur nem rajzolt le. A favágók Furkáts szerint a Rókus-utcában laktak s igen nagyurak voltak, akik »parókásnál fodorittatták hajukat«, ha a »gatyások báljára«[129]) mentek. Közismert volt az éjjeli őr, az alabárdos boltőr vagy bakter.[130]) A »krumplikáf«-ot ordító burgonyaárus,[131]) »Gloss schärben«-t kiabáló üvegcserepes,[132]) a handlé, esernyő javító az egyetlen uccán-bolyongó, aki nem elad, hanem vesz,[133]) a piliscsabai »reibsandos«,[134]) a »strókauf«-ot utcahosszat kiáltó szalmás,[135]) aki vagy még harminc esztendővel ezelőtt igen keresett volt, mert a »strohzsák«-hoz bőven kellett a zsúpszalma. A faszenes »kólit«, a fűrészélesítő ráspolyozó »szokfalt« ordított.[136]) Az örökké lármázó, önmagukat kínáló nagyrudas meszelő asszonyok a Deák-téren álldogáltak.[137]) A hirlapáruló rikkancs, kiről Arany is írt verset, a kintornások,[138]) a csonka honvéd hárfás,[139]) az udvari énekes,[140]) a koldus, akiről Arany így ír: »Küszöbről-küszöbre járok, hol be, hol ki...«, a verklis, aki Don Juan-ból játszott fogatlan hamis hangú hangszerén,[141]) a hídszolga[142]) és akinél a páros vagy páratlant húzták, a kucséber, kosarában többek között a csigával kirakott datolyásdobozzal, a cipőtisztogató, a hordár, a fehér gyolccsal bekötöttfejű, meggyfaszipkát, fezt és kést áruló bosnyák, a »helve-helva«-t kiáltozó, bugyogós szerb édességárus. A gesztenyeárus olasz,

20.

»akinek füle olasz ízlés szerint ki van fúrva«, »kék bojtos, vörös« bersaglieri sipkát hord, és mindenkit túllármázva »marroni arrosti« »heisze Kasztanien«-t, ajánl,[143]) a fehér lószőrös kossuthkalapos, »konstábler«, aki különösen az uccai árusokra vigyázott fel, ő a rendőrök elődje, s a rákok — amint Furkáts nevezi a városi hajdukat — mind réges-rég eltűntek Buda és Pest uccáiról.[144])

A rövid kitérés után még egy-két Paur-rajzot kell ismertetnünk, azokat, amelyek, mert az építkezéssel függtek össze, »szívügyei« voltak. Igen, azokkal az építkezésekkel, melyeknek stílusa a nádorispánstílus, amelyet ma különös tisztelettel, áhítattal nézünk. Ennek a pestbudai, nemes architektúrának kialakításánál kétségtelenül Paurnak is volt szerepe.

A kor alkalmi verselője már 1829-ben így jellemzi az építést:

»Die Architeckten unserer Stadt,
Sie liessen vieles hoffen,
Wetteiferten recht in der Tat,
Sie haben sich übertroffen.«[145])

Az egyik, építéssel összefüggő Paur képen (3. lap), köveket cipelő magyar és tót alakokat, fején dézsát cipelő lányt, s az állvány alatt részeg tótot látunk. A Paur által »Maurerszene Nro 1«-nek jelölt lapon (5. lap) habarcsot kevernek és szerteszéjjel heverő szerszámok, valami olyanszerű rendetlenségben hevernek össze-vissza, mint amilyent az Életképek[146]) is igen megró: »Budán, a Krisztinaváros elején a Szarvas-kávéház közelében nagy házat építenek, s szemközt ezen házzal ismét, egy szinte nagyobb ház van épülőben s miután e tájakon soha nyoma sincs a rendőrségnek, az építés folyik a legnagyobb kényelemmel, mivel az egyik ház építőszerei a fél utca szélességét elfoglalják, igen természetes, hogy a másik ház építőszerei az utca másik felét foglalják el, mi az arrajárókat azon kellemes dilemába hozza, hogy vagy gimnasztikai gyakorlatokat tartsanak a halomrarakott köveken s szálfákon keresztül, vagy a Várnak, vagy kerteknek vegyék útjokat.«

Az építőtevékenykedés nagy, Pest-Buda kezd nagyváros lenni, bár elhisszük, hogy egyelőre még sok minden nincs rendjén, amit éppen úgy, mint az Életképek a korabeli többi folyóiratok is állandóan pertraktálnak. A házépítés ma is gond, de egyúttal nagy öröm, éppen úgy mint Paur korában. Ennek az örömnek kifejezője az a rajza, amelyet »Nachtzeichnung«-nak nevez s »Maurerszene Nr. 2.«-nek jelez, amelyen egy pesti Dunaparton épülő ház bokréta-ünnepélyét örökítette meg. (1. lap.) Cigány mellett mulatnak a kőművesek és a cilinderes urak — talán Paur is közöttük — nézik a vigasságot. A Dunán gőzhajó. A távolban a Vár és a budai hegyek látszanak. A bokréta vagy tetőünnepély, azaz a »Gleichni« a munkások nagy öröme. Pestbudai szokás szerint ezen a napon dupla napibért kapnak s nagyokat esznek-isznak, az építkező jóvoltából. Mindez pedig a bokrétafa alatt történik, amelyet az épület legmagasabb csúcsára tűznek, színes kendőkkel aggatnak tele; a házas kőművesek a kendőt hazaviszik asszonyaiknak, a nőtleneké a színes szalag, akik azt lányismerőseiknek ajándékozzák. A bokrétaünnep és a májusfa, majálisfa, között mintha valami kapcsolat volna. Minden bizonnyal mindkettő az ősi szimbólumra, az élet fájára utal. Az új épületre Paur rajzán is feltűzték Pest-Budán az élet-fáját, mert abban az épülő házban majd új élet veszi kezdetét.

*

Paur szeretettel és nagy igyekezettel rajzolt. Nem rosszabb rajzoló mint a többiek, akik hasonló dolgokat szoktak papírra vetni. Tetszetős rajzaival akarvanemakarva a budai és pesti életből nyújt képet. Igénytelen vázlataival ismereteinket

ebben az irányban gazdagítja. A 30-as s 40-es évek folyóiratai tele vannak ilyen jelenetek, alakok leírásával, de ilyenszerű zsánerfigurák a sokszor idézett Bikkessyn kívül, alig akadnak és így Paur sok apró rajzával, mintha a harmincas évek folyóiratait kiegészítené. Ezért válnak ezek a kis rajzok számunkra becsessé. Művészi értéke nem nagy, de kultúrhistóriai vonatkozása pestbudai szemmel nézve jelentős. Higgadtan, nyugodtan rajzol, a rögtönzésnek szinte nyoma sincs vázlatain. Paurnak nem szenvedélye szépségeket felfedezni. Alakjait néha több oldalról veti papírra, aprólékosan, úgy, amint kedvét leli benne. Életképecskéi olyanok, mint ahogy ő a jeleneteket kispolgári szemmel nézte; affektálásnélküli, természetes, nem szellemeskedő, páthosz és ünnepélyességnélküliek. Szerény és sohasem ízléstelen, nem is frivol rajzok ezek, amelyeket kedves időtöltésként készített. Nem nagyon keresi a témát, azt rajzolja, ami naponta körülveszi, ámde azzal, hogy korát, környezetét szerette — bár neki erről sejtelme sem lehetett — számunkra nemcsak érdekes, de tanulságos dolgokat is örökített meg.

Jegyzetek.

[1]) A Főv. Könyvtár évekkel ezelőtt vásárolta ezt a convolutomot és B 741/8. sz. alatt őrzi.
[2]) Thieme—Becker: Künstler Lexikon. Bd 26. 305 l.
[3]) Fővárosi Levéltár. (Int. 5910.)
[4]) Friedrich Gaertner. 1792—1847.
[5]) Joseph Kornhausel. 1782—1860.
[6]) Nem tévesztendő össze Pauer János György, vagy Paur János György építésszel, aki a Szent Péter és Pálról nevezett óbudai templomot építette. Lásd: Schoen A., Óbuda multjából. Bp. 1935. 19. l. Némethy Lajos: A pesti főtemplom története. Bp. 1890. 269. l.
[7]) Hild József építőmester műszaki rajzolója. Pestbudai emléklapok. Bp. 1928. 94—96. l.
[8]) Marczievicz Erzsébet: A pesti Ferenciek-terének kútpályázata. Bp. 1931. 29—30. l.
[9]) Úgylátszik e két, fekete-fehérrel festett vázlatát egy napon készítette.
[10]) Fővárosi Könyvtár metszetgyüjt. F. I. 4. sz.
[11]) Mint »ismeretlen rajzolóművész munkáját« közli a »Magyar Művészet«. 1929. 608. l.
[12]) Fővárosi Könyvtár metszetgyüjt. Bq I. 27 sz. Jelzése: Nach d. Natur aufgen. v. M. F. v. Paur 1937. Auf Stein gez. v. Bergmann, gedr. v. Lacroix.
[13]) V-i Barna: Dalok a gőzhajón. »Honművész« 1839. 81. sz.
[14]) Kazinczy pesti útleírásából. Bp. [év. n.] 10. l.
[15]) Barabás Miklós emlékiratai. Bp. 1902. 142 l.
[16]) Hazai 's Külföldi Tudósítások. 1834. VIII. sz.-hoz mellékelt egykorú hirdetés.
[17]) Herbert Bismarck: Fürst Bismarck Briefe. Stuttg. 1900.
[18]) H. C. Andersen: Sämtliche Werke. Bd III: Eines Dichters Bazar. Braunschweig. 1848. 170 l.
[19]) Franz Schams: Vollständige Beschreibung d. königl. Freystadt Pest in Ungarn. Pest, 1821. 109. l. & Vollst. Beschreibung d. königl. Freyen Haupt-Stadt Ofen in Ungern. Ofen, 1822.
[20]) Schams id. m. 115. l.
[21]) »Pester Leben« Polka Mazur f. Piano-Forte v. Wilh. Krahn. Főv. Könyvt. zenei gyüjt.
[22]) 1821. 148. l.
[23]) Schams id. m. 368—369. l.
[24]) Kazinczy id. m. 23. l.
[25]) A magyar paraszt iránti érdeklődés régi keletű. Egyik első nyoma az augsburgi Mart. Engelbrecht (1684—1756) még a 18. század első felében készült metszete: Ein ungarischer Ochsen Knecht, melyet négysoros vers is kísér: Es braucht der Ochsen-Knecht sein grosses Messer zwar — Nur zu der Ochsenschlacht wann sie umbrauchbar werden. — Doch legt er manchen auch erblasset auf die Erden — und schützet sich damit wann er ist in Gefahr.
[26]) Borowsky Samu: Magy. Orsz. vármegyéi. Esztergom vm. Bp. [év. n.]. 3. l.
[27]) Vályi 1796. közli Rados Jenő: Magyar kastélyok. Bp. [1922]. 230 l.
[28]) Rados közli: »Reminiscenza di una rapida corsa a Bajna comitato di Gran in Ungheria nel mese di giugno dell' anno MDCCCXXXVI.« alapján. »... Architettata dietro i concepimenti del Sig. Conte Sándor dall'architetto Sig. Hild, il quale diffonde valentemente il buon gusto nell Ungheria sua patria mediante gli edifici sacri e profani che vi va construendo segnatamente a Pest ...«
[29]) Bikkessy—Timlich: Pannoniens Bewohner in ihrem volkstüml. Trachten. Wien. 1820. Magyar parasztot ábrázoló karcain ugyanígy látjuk.)
[30]) Bátky—Győrffy—Visky: A magyarság néprajza. I. k. Bp.: [év. n.] 381. l.
[31]) U. o. 393. l.
[32]) August Ellrich: Die Ungarn wie sie sind. Charakterschilderung dieses Volkes. Berlin. 1831. 199. l.
[33]) Jankovich Anton: Pesth u. Ofen mit ihren Einwohnern. Pest. 1838. 17. l.
[34]) 1870. 17. l.
[35]) Magyarság néprajza. I. k. 105. l.
[36]) Bikkessy id. m. Pl. 62.
[37]) Bikkessy id. m. 23. l.
[38]) Bikkessy id. m. 47. l.
[39]) Csaplovics J.: Gemälde v. Ungern. Pesth. 1829. 17. l.
[40]) Szinnyei József: Magyar írók. Bp. 1893. II. k.
[41]) Ellrich. id. m. 51. l.
[42]) Ellrich. id. m. 55. l.
[43]) Bikkessy id. m. 17. l.
[44]) Nemzeti Kalendáriom. 1817.
[45]) Bismarck már idézett levelezésében.
[46]) 1856. 172. l.
[47]) Bikkessy id. m. 39. l.
[48]) Prónay G.: Skizzen aus d. Volksleben in Ungarn. Pesth. 1855. 19. l.
[49]) Bikkessy: id. m. 14. l.
[50]) Bismarck idézett levelei.
[51]) Ellrich id. m. 188. l.
[52]) Bikkessy id. m. 2. & 14. t.
[53]) Ad. Schmidl: Reisehandbuch durch d. Königreich Ungarns. Wien 1835. 167—168. l.
[54]) Prónay id. m. 101. l.

55) Patasich Josef: Szabad királyi Pest városának leírása. Pest. 1831. 6. l.
56) Ad. Schmidl: id. m. 167—168. l.
57) 1829. I. f.
58) Csaplovics id. m. 83. l.
59) Karl Müller: Pest wie es leibt u. lebt. Pest, 1855. 45. l.
60) Jos. Andr. Dorffinger: Wegweiser f. Fremde u. Einheimische durch d. Königl. Freystadt Pest. Pest. 1827.
61) Müller id. m. 42. l.
62) Schmidl id. m. 168. l.
63) Csaplovics id. m. 84. l.
64) Müller id. m. 33. l.
65) Vasárnapi Ujság. 1859. 391. l.
66) Világ. 1841. Aug. 14. n.
67) Prónay id. m. 103. l.
68) 1859. II. k. 246. l.
69) Müller id. m. 71. l.
70) Schmidl id. m. 180. l.
71) Nagy Ignácz: Dunaparti élet. »Életképek«. 1844. 276. l.
72) Képes Ujság. 1860. 426. l.
73) Jelzése: F. V. 5.
74) Prónay id. m. 105. l.
75) Vörösmarty Mihály kiadatlan költeményei. Kiad. Brisits Frigyes. Bp. [év. n.] 80 költemény.
76) Müller id. m. 54. l.
77) Müller id. m. 70. l.
78) Jókai Mór: Aranyember. Bp. [év. n.] l. k. 12—13. l.
79) Ellrich id. m. 149. l.
80) Otto Pirch: Reis-Mittheilungen aus Ungarn und Italien. Berlin. 1835. 24. l.
81) Bismarck id. lev.
82) Mocsáry Lajos: Magyar társasélet. Pest. 1855. 78. l.
83) Prónay id. m. 31. l.
84) A Fővárosi Könyvtár zenei gyüjteményének egyik kottáján, Schubert—Liszt: Melodies Hongroises címlapján levő rézkarcon (50-es évek) négytagú cigányzenekart látunk. Ugyanitt Farkas Miska: Aszódi emlék címlapján öttagú, míg a Jántsy v. Lotz Ungarische National Tänze címlapján kilenctagú cigányzenekart ábrázoltak.
85) Ellrich id. m. 191. l.
86) Pirch id. m. 25—27. l.
87) Csaplovics id. m. 224—225. l.
88) Még Petrics András, Buda és Pest remek rézmetszetén, mely 1820 táján készülhetett, is látunk az úri nép mellett zsánerfigurát. Fővárosi Könyvtár metszetgyüjt: F. I. 13.
89) Az olasz az utcai kikiáltót »gridatore«-nak, ha hivatalos dolgot is közöl, »banditore«-nak nevezi.
90) A Fővárosi Könyvtár metszetgyüjteményében egy Buda visszafoglalásával kapcsolatos érdekes karcon, (Jelz. VII. 6.) azt látjuk, amint egy sereg ember pénzt nyujtogat a turbánt áruló ciarlatanónak, aki ugyancsak két kézzel kínálja árúját. A humoros lap felírása: »Chi Vol il Turbantin per mascherarsi... Il ciarlatano venuto da Buda ...Settembre 1686.« A karc egyébként Mitelli munkája.
91) Utaljunk itt a Joh. Christ. Brand rajzai után készült metszetekre: Zeichnungen nach d. gemeinen Volke bes. d. Kaufruf in Wien 1775. 40. l. — Annibale Caracci: Le arti di Bologna. Roma. 1740. — David Heriberger: Zürcherische Ausrufsbilder. Zürich. 1749—1751. — Christ. Suhr: Der Ausruf in Hamburg. Hamburg. 1808. — Gaetano Zomponi: Le arti che vanno per via nella cittá di Venezia. Venezia 1753. stb.
92) Schams id. m. 469. l.
93) Brand idézett karcai között ábrázolt perecárust, az is sipol.
94) Müller id. m. 28. l.
95) A' tudós Palotz, avagy Furkáts Tamásnak Monosbélbe lakó sógorurához írtt levelei. Pest 1803—1804. 25. l.
96) Fővárosi Könyvtár zenei gyüjt.
97) Takáts Sándor: A Főváros alapitotta budapesti Piarista-Kollegium tört. Bp. 1895. 246. l.
98) Nagy Ignác id. m. 270. l.
99) 1871. 369. l.
100) Világ. 1842. aug. 10.
101) Világ. 1844. Febr. 24.
102) Világ. 1844. Jún 12.
103) Nagy Ignácz: Magyar titkok. Bp. 1908. 55. l.
104) Hogy az ucca tisztasága mennyire nagy kérdése volt a Pest-budaiaknak, arra jellemző, hogy még 1872-ben is a Magyarország 's a Nagyvilág Jankó János 40 karikatúráját közli az uccaseprőről.
105) Furkáts Tamás id. m. 1. könyv. 31 l.
106) Spiritus Asper et Spiritus Lenis. Panorama v. Ofen u. Pesth. Lpzg 133. 77. l.
107) U. ott. 78. l.
108) Furkáts Tamás id. m. 2. k. 38—40. l.
109) Magyarország 's a Nagyvilág. 1870. 80. sz.
110) Prónay id. m. 104. l.
111) Képes Ujság. 1860. 426. l.
112) Magyarország képekben. 1870. 2. k. 114—115. l.
113) Ország Tükre. 1864. 110. l.
114) Hazánk 's a Külföld. 1868. I. 371. l.
115) Vas Gereben: Életképek és darázsfészek. Pest. 1847. 41—43. l.
116) Müller id. m. 29. l.
117) Bikkessy id. m. 14. t. 33. l.
118) Prónay id. m. 57. l.
119) Szana Tamás: Száz év a magyar művészet történetéből. Bp. 1901. 56. l.
120) Bikkessy id. m. 5. tábla 23. l.
121) Müller id. m. 29. l.
122) Honművész. 1868. 421. l.
123) Prónay id. m. 64. l.
124) Hazánk 's a Külföld. 1871. 111. .
125) Müller id. m. 29. l.
126) Schmall Lajos: Pest-Buda uccái és terei. Bp. 1906. 125. és 127. l.
127) Bikkessy id. m. 56. l.
128) Vasárnapi Ujság. 1856. 86. .
129) Furkáts id. m. 38—40. l.
130) Peisner Ignác: Budapest a 18. században. Bp. 1929. 290. l. Vasárnapi Ujság. 1870. 656. l. Jankó János rajza.
131) Magyarország képekben. 1870. II. 121. l.
132) Ugyanott.
133) Ugyanott.
134) Ugyanott.
135) Müller id. m. 29. l.
136) Ugyanott.
137) Vasárnapi Ujság. 1871. 388. l.
138) Magyarország képekben. I. 115. l.
139) Vasárnapi Ujság. 1873. 356. l
140) Hazai 's Külföldi tudósító. 1867. 775. l.
141) Magyarország képekben. 1870. I. 106. l.
142) Peisner id. m. 290. l.
143) Magyarország képekben. 1870. II. 121. I. és Vasárnapi Ujság. 1865. 41. l.
144) Módfelett szerették a pestbudai alakokat a negyvenes években ábrázolni. Izelitőül említsük meg a Pesther Schiffsbrücke Generbilder című metszetet, amelyet Clarot készített a »Spiegel« 1843. évf. számára. Ezen a metszeten a hajóhíd pesti hídfőjénél nagy tolongást látunk. Főkötős úriasszony, cilinderes úr, hídőr, esernyős házaló, puttonyos dunavizes asszony, csizmás paraszt, mesterlegény, katona, madárárus, cserepet kináló asszony stb. ismerhetők fel.
145) Joseph L....r: Der Spaziergang durch Pesth. (Lebensbilder 1829. H. 3. 15. l.)
146) Életképek. 1846. Febr. 14. sz.

Képek jegyzéke.

A zárjelben található számok a Max Paur féle vázlatkönyv lapszámát jelzik.

1. Verbunkos. (9)
2. Dunai hajósok. (11)
3. Lovas parasztok. (1)
4. Pestbudai bál. (7)
5. Bundás paraszt. (14)
6. Csikós. (14)
7. Dinnyevásár. (10)
8. Bundavásár. (1)
9. Lacikonyha jelenet. (8)
10. Lacikonyhás asszonyok. (6)
11. Dunai hajós. (2)
12. Táncoló parasztok. (9)
13. Utcaseprő rabok. (16)
14. Drótostót. (8)
15. Lámpásos gyerek. (18)
16. Gyümölcsárus tót. (14)
17. Gyolcsos tót. (25)
18. Borovicskás tót. (6)
19. Fenyőmadárárus tót. (18)
20. Virstliárus. (7)

Pester und Ofner Typen aus den dreissiger Jahren des vergangenen Jahrhunderts

Zeichnungen von Max Felix Paur in der Stadtbibliothek Budapest

von *Johann Jajczay*

(Inhaltsangabe)

Unsere Studie befasst sich mit den Skizzen und Entwürfen eines aus Bayern stammenden technischen Zeichners, der in der ersten Hälfte des XIX. Jahrhunderts das Leben der Städte Pest und Ofen für sich und für die Nachwelt entdeckte und zu Papier brachte. Diese Skizzen und Zeichnungen sind um so wertvoller, als sie in einer Zeit entstanden, da solche Beobachtungen und Zeichnungen in Ungarn noch ziemlich selten waren. Von künstlerischem Standpunkt aus sind sie allerdings unbedeutend. Für seine Aufzeichnungen schulden wir dennoch Dank dem Künstler, der vom Drang beseelt, die Einwohner dieser Städte, ihr Tun und Treiben kennen zu lernen, durch seine, mit grosser Sorgfalt ausgeführten Zeichnungen uns ungarische Volkstypen der dreissiger Jahre des vergangenen Jahrhunderts festhielt.

Über sein Leben wissen wir nur soviel, wie er in einem Gesuch an den Magistrat der Stadt Pest über sich selbst schreibt. Demnach wurde Max Felix Paur 1807 im bayerischen Hinterbrucken geboren. Da er Maler werden wollte, besuchte er in München die Kunstakademie. Doch durch seine dürftigen Verhältnisse an der Fortsetzung seiner Studien verhindert, sah er sich gezwungen seinen Lebensunterhalt als Maurermeister zu sichern. Seine Studien an der Akademie beschränkten sich daher nur auf die Wintermonate. Akademie-Professor Gaertner in dessen Büro er arbeitete nahm sich jedoch seiner an und verschaffte ihm ein Stipendium. Später fand er bei dem Baumeister Wiedemann, der mit dem Bau der Ludwigskirche betraut war, Anstellung. Kurz darauf arbeitete er bereits mit dem kaiserlichen Baumeister Kornheusel in Wien, später in Pest bei den bedeutendsten Baumeistern seiner Zeit.

Am 3. Mai 1832 ist er bei Michael Pollack tätig, doch finden wir ihn bereits am 19. Juni im Dienst Josef Hilds. Hier zeichnet er die Pläne der Kathedralen von Eger (Erlau) und Szatmár, ferner die der Kirchen von Cegléd und Lovasberény.

Gleichzeitig arbeitet er an den Entwürfen mehrerer Gebäude in Pest und ist auch bei den Schlossbauten Hilds auf dem Lande tätig, u. a. bei dem Bau der Schlösser des Grafen Sándor in Bajna und bei dem des Grafen Teleki in Gyömrő. Seine Tätigkeit bei Hild und Pollack, diesen beiden hervorragenden Baumeistern ihrer Zeit ist ausserordentlich wichtig, sind doch die klassischschönen Gebäude der beiden Schwesternstädte Ofen und Pest Werke dieser Meister. Selbständig baut Paur die Maria Theresien Kaserne auf der Üllőer Strasse; er entwirft ferner dem Plan einer Donaubrücke, der auch bei dem Palatin Josef Gefallen findet.

Als Paur seine Strassentypen aus dem Leben der Städte Pest und Ofen zu Papier brachte, war gerade die Umwandlung der kleinen barocken Stadt zu einer Grosstadt im Werden begriffen. Auch Paur wurde vom Zauber der Schönheit dieser Stadt und vom eigenartigen Reiz ihrer Bewohner, dem auch alle reisenden Zeitgenossen unwiderstehlich erlagen, gefesselt. In den zeitgenössischen Wegweisern und Reisebeschreibungen sind umfangreiche Besprechungen über die Mannigfaltigkeit der Bevölkerung aufbewahrt. Die bunte Vielfältigkeit der Stadtbewohner reizte auch Paur und mehr als die Hälfte seiner Zeichnungen stellen verschiedene Typen der Bevölkerung dar. Diese Zeichnungen sind im Besitze unserer Bibliothek. Aller Wahrscheinlichkeit nach begegnete Paur diesen volkstümlichen Figuren während seiner Tätigkeit auf dem Lande, doch konnte er sie auch in Pest beobachten, boten doch die Märkte reichlich Gelegenheit dazu. Paur studierte die Volkstracht bis in ihre Einzelheiten. Auf einigen Zeichnungen finden wir auch die genaue Angabe der Farben, was in uns den Verdacht erregt, dass er ein Buch über ungarische Volkstrachten plante. Mit besonderer Vorliebe zeichnete er Marktszenen : die ungarischen Pferde-, Schweine- und Schafhirten ; er hatte reichlich Gelegenheit diese auf den Viehmärkten um Pest, auf die bekanntlich nicht selten bis dreissigtausend Tiere aufgetrieben wurden, zu beobachten. Die Melonenmärkte, die Garküchen, die Werbungen erregten sein Staunen, Zigeuner, ungarische Tänze und die eigenartigen ungarischen Belustigungen bildeten oft den Gegenstand seiner Darstellungen. Gerne streifte er auch am Donauufer umher, um die kommenden und gehenden Schiffe, das bunte Treiben auf den Schleppern in den Donauhäfen zu beobachten. Zu sehen gab es hier allerdings genug, da damals alljährlich bis an achttausend vollbeladene Schiffe in die verschiedenen Häfen von Pest und Ofen einliefen. Durch die Zeichnungen Paurs blieben uns urwüchsige Typen der beiden Schwesternstädte erhalten : die verschiedenen Strassenhändler und Ausrufer, die Höckerin, der Strassenkehrer, die damals aus der Reihe der Sträflinge hervorgingen und die eigenartigste Figur unter allen : der Donauwasserträger ; ferner die slowakischen Strassenhändler, die Obst, Linnenzeug und Wacholderbranntwein feilboten und den immer heiteren Rastelbinder hielt er alle fest. Unter seinen Zeichnungen finden sich naturgemäss, — da es doch sein Fach war, — auch solche, die den Hausbau betreffen : das Ziegeltragen, das Mörtelrühren und jene Szene des Dachgleichenfestes, bei dem man an der höchsten Stelle des im Bau begriffenen Hauses den »Lebensbaum«, das Sinnbild des neuen Lebens, aufstellt.

Paur zeichnete sehr eifrig und seine Federzeichnungen sind nicht schlechter, als andere zeitgenössische Zeichnungen. Sie bereichern jedenfalls unsere Kenntnisse über die Einwohnerschaft von Pest und Ofen. Es soll wieder betont werden, dass seine Zeichnungen für uns in erster Linie von kulturgeschichtlichem Standpunkt aus wertvoll sind. Besonnen und ruhig, frei von jeder Feierlichkeit, aber auch von jeder Improvisierung führte er seine Zeichnungen aus, nur das aufs Papier werfend, was er für gut erachtete. Seine Zeichnungen bezeugen, dass er dieses Leben liebte. Durch seine Arbeiten lernen wir die Volkstypen der dreissiger Jahre des vergangenen Jahrhunderts kennen. Darin besteht eben ihr Wert.

Adatok a budai és a pesti céhek életéhez, különös tekintettel a Fővárosi Könyvtár céhirataira

Írta: *Gerendás Ernő*

1. A céhek kialakulása és jelentősége

A Fővárosi Könyvtárban őrzött céhiratok csaknem kivétel nélkül a céhélet utolsó hetven-nyolcvan esztendejéből valók. Korábbi céhkönyvekből csak egy-kettő található gyüjteményünkben. Ilyen a pesti szűrszabó céh új mesterkönyve — vagy mint az egykorúak a címlapjára írták — »Új beirató könyv«-e. Ezt még Márkovics Szabó György céhmestersége idején, 1741. január derekán vette használatba az említett céh. Ez a céhkönyv egyúttal a legrégibb budai és pesti vonatkozású céhemlékünk. Ugyanennek a céhnek inasfogadó és felszabadító könyve már jóval későbbi és teljes egészében bele esik abba az időszakba (1790—1870-es évek), amit az imént jelöltünk meg. Ha a céhiratok tartalmi elhatárolása nem is olyan egyszerű, mint azok időbeli elhatárolása, mégsem okoz nagy feladatot. A céhek iratanyaga eléggé kiválogatva maradt reánk. Elvégezték ezt egykori kezelőik, a céhtisztségek viselői, akik alaposan kiválogatták, mely iratokat érdemes megőrizniök. Így kallódtak el az apróbb feljegyzések, a céhélet mindennapi ügyeire vonatkozó iratok, hogy helyet adjanak a céhládában gondosan őrzött mester-, legény- és inaskönyveknek, kiváltságleveleknek stb., mint amelyekre mégis csak elsősorban volt szükség, hiszen rajtuk nyugodott a céh egész élete. A Könyvtár céhemlékeinek ezt az anyagát egészítik ki a mesterlegények vándorkönyvei, melyek a céhéletnek egy másik oldalát, a korábbi ipari élet nemzetköziségét világítják meg.

A Fővárosi Könyvtárban őrzött céhiratok a következők:

Céhkönyvek

A budai és pesti szűrszabók mesterkönyve (1741—1774.) 2° Bq 0910/32.
A budai lakatosok, órások, csigagyártók és reszelővágók együttes céhének mesterkönyve. (1760—1860) 4° Bq 0910/46.
A pesti »tobákosok« (cipőkészítők) mesterkönyve (1815—, a bejegyzések 1793—1868-ig.) 2° B 384/258.
A budai kötélverők céhkönyve (1797—1859) 4° B 0910/57.
A budai és pesti szűrszabók segédtető és szabadító könyve (1797—1861) 2° Bq 0910/32.
A nagyszombati szabók céhkönyve (1702—1824) 2° q 09/89.

Mesterlevelek

Steile János serfőző 1797. okt. 8. q VIII. 22.
Baum Frigyes Ágost posztószövő 1801. júl. 14. q VIII. 19.
Zimmermann Antal pesti lakatos 1801. nov. 10. q VIII. 12.
Garkowitz Ferdinánd budai halász 1812. máj. 28. q VIII. 23.
Graff András pesti kőmíves és kőfaragó 1816. ápr. 6. q VIII. 15.
Schlunner József budai asztalos 1817. febr. 25. q VIII. 20.
Fleisher Antal pesti üveges 1817. jún. 12. q VIII. 16.
Ragocy Antal budai cserzővarga 1821. júl. 3. q VIII. 31.
[Olvashatatlan] János György pesti üveges 1821. dec. 5. q VIII. 17.
Mabobsicz József pesti bognár 1824. aug. 9. q VIII. 21.
Gugs Antal budai halász 1825. júl. 2. q VIII. 24.
Dobronyi Adalbert pesti tímár 1829. jan. 27. q VIII. 14.
Labik János budai és pesti kéményseprő 1838. aug. 19. q VIII. 9.
Schröder Keresztély pesti üveges 1841. ápr. 23. q VIII. 8.
Bucheld Eduárd budai kereskedő 1855. ápr. 14. q VIII. 2.
Bürgermeister Ferenc budai és pesti kútmester 1860. febr. 28. q VIII. 6.
Kívülük még 4 drb különböző időben készült kitöltetlenül maradt mesterlevéllap.

Vándorkönyvek

Horváth Antal bognárlegény vk-e 1836. okt. 4—1841. márc. 26. B 384/243.
Kauser Ágost lakatoslegény vk-e 1840. jan. 12—1845. nov. 2. B 384/93.
Pillhoffer József zeneszergyártó legény vk-e 1840. szept. 21. (Csak egy bejegyzés) B 331/64.
Aszling Ignác kefekötő legény vk-e 1846. szept. 20—1852. aug. 2. B 384/99.
Losonczi József gubaszövő legény vk-e 1865. márc. 22—1870. márc. 4. B 384/278.
Videk Ignác könyvkötő legény vk-e 1867. júl. 15. (Csak egy bejegyzés.) B 384/268.
Klüger Sámuel könyvkötő legény vk-e 1870. ápr. 20—1871. ápr. 15. B 384/255.

Magukban ezek a céhiratok nem mondanának sokat. Nem is elégedhetünk meg puszta vizsgálatukkal, hanem ki kell terjeszkednünk annak a céhéletnek az ismertetésére is, amely mögöttük húzódott. Fejtegetéseink további során tehát mindenkor ezt az elgondolást tartottuk szem előtt. S hogy képünk, melyet a céhirataink jelezte időkből a céhekről nyújtani igyekeztünk, a már említett hiányosságok miatt valamelyest egészebb legyen, jónak láttuk a Székesfővárosi Történeti Múzeum céhiratait is átnézni. Ez, a Könyvtárénál gazdagabb anyag igen jól egészíti ki a Könyvtár céhiratait. Időbeli elhatárolása is csaknem ugyanaz. Ez az anyag nagyrészt múzeális, kiállításra való szépkötésű mesterkönyvekből áll. Ezeknek a céhiratoknak az átnézésével lehetővé vált annak a sokszázados szervezett és szigorú szabályokhoz ragaszkodó céhéletnek egyes részleteiben való ismertetése, amely annyira mélyen nyomta rá bélyegét az elmult idők ipari életére.[1])

Aki a céhek életét vizsgálja, kiindulási pontul tulajdonképen nem tud felvenni sem időt, sem helyet. Az a bőséges irodalom, amely velük eddig is foglalkozott hol itt, hol ott talál első formájukra. És ha el is fogadjuk, hogy az első, eddig ismert céhszerű közösségük a X. század derekán a ravennai halászoknak volt, korántsem hihető, hogy ezzel megjelöltük keletkezésük legkorábbi idejét. Ez épúgy a multban vész el, mint ahogy bizonytalanok keletkezésük első indítékai is. Az újabb kutatások késő római alapokon felépült szervezeteknek tekintik, amelyeknek az volt a feladatuk, hogy a középponti hatalom gyengeségében az ipar és a kereskedelem védelmezői legyenek.[2])

Alapvető motívumok tehát a védelem volt, akár a középkor mélyen vallásos érzületéhez híven vallásos alapon, akár pedig ugyancsak a középkor későbbi századaiban, a nagyhatalmú városok kialakulása idején, helyi, városi színekben

szerveződtek is. Ez az eltérő alapsajátosság ütközik ki elnevezésük ezernyi változatán, melyekből, hogy csak néhányat említsünk: Zechen, Zünfte, Corporation, Metier, Arte, Meisterschaft, Bruderschaft stb.[3]) egyaránt valamiféle szövetkezés tűnik elő. Ennek célja közös szervezettel a mesterség védelme.

Ha tehát elfogadjuk, hogy olasz földön, Ravennában jutott először eszükbe az egyazon foglalkozásúaknak, hogy érdekeik védelmére szövetkezzenek, akkor tulajdonképen csak azt igazoljuk, hogy a késő ókori hatás itt jelentkezett elsőnek eredményesen. A 943-ik esztendőig, amikor a ravennai halász-céh megalakult, valójában hosszú az út és a jelzett esztendő csak azt jelenti; bizonyára terjedelmes mult után a céhbeli élet itt tudatosult annyira, hogy írott szabályokkal tegye tartóssá létét. A városi kultúra, amely a céhszervezettel oly szorosan függött össze, itt találta meg az ókori városokban virágzása korábbi alapjait. De amint ez a kultúra gyorsan mentődött át az ókor romjain a középkorba fel északnak és nyugatnak, ugyanúgy a céhintézmény is hamarosan terjedt el Európa minden részében. A hiányok, melyeknek betöltésére hivatott volt, egyformán érezhetők voltak mindenütt. Ezeket pedig az akkori körülmények között a céhszervezet látszott egyedül megoldani, azért mindenütt éltető talajra talált. Hogy csak néhány példát említsünk: A mainzi takácsok céhe 1099-ben, wormsi halászok 1106-ban, würzburgi lábbelikészítők 1128-ban, a párisi mészárosok csaknem ugyanekkor, a quedlinburgi szűcsök 1134-ben, a magdeburgi lábbelikészítők 1157-ben, a strassburgi, firenzei szűcsök, a yorki takácsok és a kölni posztósok pedig 1233-ban már írásba fektetik közösségük alapjait.[4]) De nemcsak Nyugateurópa vette át ily gyorsan a céhélet formáját, megjelent az nemsokára keleten is. Így a magyarországi céhek korábbi szerteágazó formáját már Nagy Lajos központilag veszi kézbe és mintegy négy évszázaddal a Mária Terézia-féle nagy egységesítés előtt, rendezi a magyarországi céheket.

Említettük már, hogy a város és a céhélet volt az a kettős pillér, amelyen a közép- és az újkornak is több hasznos intézménye nyugodott. Mindaddig míg a távolságokat gyors eszközökkel egybe kapcsolni nem lehet, fontos szerep jut a kisebb egységeknek. Ezt jelentették századokon át a városok és sok tekintetben a céhek is. Erre gondol Herder is, amikor a Hanza jelentőségét oly nagyon is kiemeli. »Az álladalmak kapcsolatát kölcsönös haszonra, versenyző iparra, szavát megtartó becsületességre építvén, egykézre dolgozó Európát teremtettek. Így a városok vitték azt végbe, mit királyok, papok és nemesek létesíteni sem nem tudtak, sem nem akartak.«[5])

Herder e sorokkal a Hanza-városoknak az egész kereskedő Európát behálózó szövetkezetére gondolt. Magyar vonatkozásban a céhek jelentősége egészen más téren éreztette hasznos hatását. Az a kapcsolat, mely a várost és a céhet oly szorosan kötötte össze, csaknem a legújabb időkig fennállt. Még angol földön is, ahol pedig idők folyamán elsőnek kezdték bontogatni a céhélet avult intézményét, a városkormányzat jórészt a céhek kezébe ment át és abban is maradt még a XIX. század elején is. Pedig ekkor már a céh, mint gazdasági intézmény alig szerepelt. London városkormányzata pl. csaknem 1835-ig a céhek intézésében állott.[6]) Magyar vonatkozásban, bármennyire kézenfekvő is, — s egy-két szakmunka említi is —, a céhek és a városi hatóság ilyen szervezeti egybekapcsolódását általában nem ismertük fel.[7]) Az eddigi megismert példák után inkább az a meggyőződésünk alakult ki, hogy a város és a céh között, igaz jobbára az újkor folyamán, bármennyire azonosak is voltak érdekeik, valami keskeny választóvonal mindig maradt. Legalább is nem akadtunk az imént említett londonihoz hasonló esetre. Ha a város bástyafalakat építtett is és a céhek fegyverekkel látják is el azokat, hogy veszély esetén megszállva a falakat a város védelmében segédkezzenek, mindvégig megmaradt a város és

a céh önállóan igazgatott, különálló intézménynek. A céhtagok — mint ez természetes is — lehetnek a városnak tekintélyben első, hangadó polgárai, de a város ügyvitelébe, mint funkcionáriusok általában nem kapcsolódnak be. Sőt a városi polgárjog és a céhtagság értelmezése között is nagy távolságok adódnak. Míg korábban a városi polgárjog feltétele a mesterjognak, vagyis a céhtagságnak, addig már a XVII. században is megesik, hogy nyomatékkal kell a céhek figyelmét arra felhívni, hogy senkit addig a céhbe ne iktassanak, míg a város polgárává nem lett.[8])

Ez a szétágazás, amely idők folyamán egyre tágabb lett, érthetővé válik, ha a város és a céh jogi értelmét vesszük vizsgálat alá. Már a nagyszombati szabók 1622-i levelében ezeket olvassuk: »Midőn valaki a mesterlegények közül a céhbe akarná magát iratni, mindenek előtt kívántatik, hogy először a város tagjává legyen.« Itt tehát még meg van hagyva, hogy céhtag senki polgárjog nélkül ne lehessen. A következő század derekán pedig Esztergom város tanácsa nem az előzetes, hanem a már működő iparos emberek utólagos polgárjog-megszerzéséről rendelkezik. »... afféle mesterember, a ki egy esztendő elfolyása alatt purgerré nem lészen és a szokott taxát le nem teendi, mindaddig, míglen ezen rendelésnek megfelel, mestersége űzésétől fog gátoltatni.« És hogy a folyamatot még néhány példával világítsuk meg, ide iktatunk egy-két adatot. Pesten és Budán a XIX. század elején már nem minden céhtag volt egyben polgár is. A helyzet sok más városban is hasonló. Szatmárnémetiben pl. 1845-ben 450 polgár mellett 1142 céhbeli mesterrel és kereskedővel találkozunk. Budán ez az arány 1052 : 1750, Debrecenben 1228 : 2034, Kassán 565 : 724, Selmecbányán 246 : 321, Újvidéken 654 : 918. Palásthy István ezeknek az arányoknak a láttára le is vonja téves következtetését: »Nem csoda — írja 1841-ben a Pesti Hírlapban — ha a polgárcímnek oly csekély a becse és ez az ok, hogy nagyvárosainkban oly csekély a polgárok száma.«[9]) Kétségtelen megvolt, minden valószínűséggel adóbéli oka annak, hogy idők folyamán ennyire eltávolodott egymástól a polgárok és a nempolgárok száma. De ennek a vizsgálata külön tanulmány keretébe vág. Itt csak azért említettük meg, hogy lássuk, mennyire külön utakra tévedt a város és a céh. A középkornak jogi szempontból még érzéketlenebb világában a város és a céh, egyébként különnemű jogi tényezők egymáshoz kapcsolódása egészen zavartalan lehetett. A közjogi város és a magánjogi céh, éppen azért, mert ez az utóbbi is sok közjogi ténykedést végzett, egészen egy úton tudott haladni. Erre utalta őket — mint már említettük — a közös védelemre való berendezkedés, de erre utalta őket a hatáskör kiegészítése is. Bármint vesszük ugyanis a városfogalom jogi értelmű meghatározását — a területi kormányzat, — a területi önkormányzat értelmében, vagy pedig abban az értelemben, hogy a város az a hely, ahol vásárt tartanak — a céhek minden vonatkozásban a városoknak segítségükre voltak[10]). Középponti hatalom hiányában a kisebb egységekre nagyobb feladatok hárulnak. A városra marad védelmének, gazdasági életének a megszervezése és életben tartása. Még ki nem épített szervezetében ezeket a ténykedéseket egymaga nem képes ellátni és szinte akaratlanul utalja át azokat más jelentkező tényezők kezébe. Így már az 1300-as évek derekán, akkor, amikor Nagy Lajos említett céhreformterveivel foglalkozik, a pozsonyi pékek, mészárosok és cipőkészítők céhszabályaiban kezd jelentkezni a közhatósági jelleg és bizonyos mértékben az igazságszolgáltatás is. A pékmesterek céhszabályai a sütemények nagyságáról és áráról intézkednek. A piacokat kebelbeli mesterekkel ellenőriztetik és arra is van gondjuk, hogy az előírások ellen vétőket megbüntessék.[11]) Vagyis a magánjoginak tekintendő egyesülés, a céh, közjogi ténykedést lát el. És mint más tekintetben, ezen a téren is a városnak, vagy később az államhatalomnak fenntartott feladatokat végez el. Igen szemléletesen világítja meg ezt a folyamatot az a változás, amely e téren egyébként végbe ment. A céhnek magánjogiságát mi sem igazolja jobban,

hogy sokszázados fennállása idején, ha szervezési kérdésekről volt szó, országos törvénytárba még csak a neve sem került, ellenben a már megerősödő középponti hatalom nyomban lecsap reá, mégpedig törvényerővel, ha a hatalmi túlkapásait kell visszaszorítania. Míg a középkor folyamán ő az ármegállapító és a piacellenőrző szerv, addig a XVII—XVIII. századtól kezdődően törvénycikkekkel tiltják, hogy ilyen ügyekbe avatkozzék.[12])

Az elmondottakban azt a jogi folyamatot igyekeztünk megvilágítani, amely a céhek változó és hatáskörben egyre zsugorodó életét jellemezte. A kezdet — jellemző — mily rövid célt jelölt meg. A testvéri szeretetet és az együttérzést. Összetartani a városi hatalom előtt és máshol is, hol erre szükség adódik, hangsúlyozzák főként a németországi céhlevelek.[13]) S ebből a kisded magból nőtt a terebélyes intézmény. Ez — mint még a továbbiak is mutatják — széles területen végezte a maga feladatát. A kiindulást nem is az egynemű ipar védelme jelentette, hiszen erre a gazdasági körülmények sem hívták még fel a figyelmet. Nem is az elzárkózás a versennyel szemben, hiszen az első céhek válogatás nélkül vették fel, sokszor iparra való tekintet nélkül is a céhtagokat, hanem a közösségi munka.[14]) E tekintetben teljes egészében elfogadhatjuk Gustav Schmoller véleményét, aki a céhek keletkezésében csakis lelki okokat lát közreműködni minden anyagi szempont nélkül.[15]) Valóban az első céhek a középkor vallásos és közösségeket kedvelő világában, akár a különféle vallásos egyesületekből — fraternitas Corporis Christi, Bruderschaft des heiligen Leichnams Christi stb. — akár a sokfajta asztaltársaságokból — Trinkstube stb. — bontakoztak is ki, tulajdonképen még messze álltak attól, amit a későbbi céhélet jelentett. A védelmi jelleget már említettük s ez az, ami szervezetük erősebb kiépítését voltaképen siettette. Ebből az út már könnyen vezetett a további feladatok felé. Ha el is fogadjuk azt, hogy az elsődleges ok a testületi védelem volt, de azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a céhek jelentősége hovatovább a honvédelem terén is fontossá vált. Szádeczky a hazai céhek történetéről írt munkájában ki is emeli, hogy a honvédelmi szolgálat, a kapuk és a bástyák őrzése volt tulajdonképen a céhbeállás első indítéka.[16]) Ebből keletkezett azután az a sajátságos körülmény is, hogy míg a későbbi céhek oly merev eszközökkel védekeztek a túlnépesedés ellen, addig az első céhek — mint már említettük — válogatás nélkül kebelezték be a jelentkezőket. A védelem ugyanis minél több embert kívánt.[17])

Itt talált egymásra a középkori város és a céh. A fallal kerített város és a bástyatornyokat védelmező céh a közös feladatban közel került egymáshoz. A város védelme ugyanis a céh védelme is és viszont. Míg a kereskedőtársulatok, a Gild-ék városközi szövetkezések és a maguk, foglalkozásuk védelme a céljuk a kereskedőutak ezernyi veszedelme ellen, addig az iparosok céhei merőben helyhez kötött szervezkedések, amelyek városukon kívül alig találnak védelmezni valót. Ezért azután a középkori védelemben a magára maradt városnak a céhek az egyedüli segítségei. Számos rendszabály intézkedik erről. Kolozsvárt a kovácsok 1477-ben újra megerősített szabadalomlevelükben nyomatékosan, súlyos büntetésekkel írják elő, hogy aki közülük veszély idején hádi eszközeivel nem siet a céh bástyájára, iparától fosztassék meg. Míg a városok számára ismételten országos törvények — az 1563 : 14., az 1569 : 26. törvénycikkek stb. — írják elő a védelemről való gondoskodást, addig a céhek — melyeknek ügyeibe a törvények nem avatkoztak — saját maguk szabják meg ebbeli kötelességüket. Hogy ez némelykor milyen nagyarányú volt, arra talán elég a nagyszebeni ötvösökre hivatkoznunk. 1648 és 1657 között céhük tagjainak a száma kilencről huszonháromra emelkedett. Alig három esztendő multán, Szeben 1660-i ostromakor ez a huszonhárom mester már egész tornyot védelmezett.[18])

Sajátos magyar viszonyaink úgy hozták, hogy a céheknek a honvédelemben hosszú időre áldozatot kellett hozniok. 1526-tal eltűnt a békés élet lehetősége szerte az országban. A török-magyar világ ezernyi hirtelen fordulatában, hol itt, hol ott tűnt fel az ellenség és a műhelyében foglalatoskodó iparosnak állandóan készen kellett lennie a védelemre. A hadak útját, merre van, nem tudhatta, csak azt látta, hogy egyik napról a másikra fenekestől fordul meg a helyzet. Megháborodott az ország — állapította meg az ezen idők eseményeit megmagyarázni nem tudó egyszerű paraszti szemlélője. — Előbb a polgárháború, azután a törökkel való csatározások kötöttek le minden időt és erőt. A nemzetnek védelem kellett, melyet azonban a királyi hatalom nem tudott biztosítani számára, majd ha az új várvédelmi rendszer megépül, csak akkor. Megye, város magára maradt. Jelentkezett ugyan egy új védelmi tényező, a nagybirtok. Kilépett eddigi magánjogi helyzetéből és szervezte a védelmet. Míg korábban az uralkodó és az egyház felügyelete alatt állott, most ő lesz az állami adók, az egyházi tizedek beszedője és az ország területének a védelmezője. Mellette a városok védelmi szempontból csak másodrendű szerephez jutnak. Nincs olyan erőtartalékuk, mint a nagybirtoknak és jövedelmi forrásaik is éppen az áldatlan idők miatt csappannak meg erősen. Még a nagyobb és a gazdagabb városok is a kíméltebb Felvidéken is alig 10—20 zsoldost képesek fegyverben tartani. Kassa, Lőcse, Pozsony is csak 75—75 puskást állít ki akkor, amikor néhány nagybirtokos család tízezer zsoldossal is száll hadba.[19])

A megcsappant erejű városok védelmének hathatós támogatást a céhek nyujtottak. Említettük már milyen szigorú rendelkezésekkel írták elő önmaguk számára ezt a fontos feladatot. Külön városnegyedekbe költöztek, hogy szükség esetén gyorsan gyülekezhessenek. A brassói ötvösök 1614-ben külön bástyát építenek, jóllehet az asztalosokkal együtt már egy másik bástyát is védelmeznek. Pozsonyban még száz év mulva is az iparosok legényeikkel együtt öt századba osztva másfélezer embert mozgósítanak.[20]) A budai mészárosok céhe 1514-ben a Dózsa-féle mozgalmakkor fegyveresen védi a maga városbeli tornyát, melyet védőszentjéről, Szent Jánosról neveztek el. A pesti Magyar- és Bástya-utcák nevei is ilyen védelem emlékét őrzik. A marosvásárhelyi céhek egymással szövetkezve szervezik városuk védelmét. Elsőnek egy régi kétemeletes zárdaépületet erősítenek meg, majd fokozatosan hat bástyát építenek és fegyvereznek fel. Brassóban ágyúkat öntetnek és hadianyaggal, pénzzel adóztatják meg azokat, akiket veszély idején védelmezett tornyukba fogadnak. Nagybányán az 1600-as években a mészárosoknak és a kádároknak külön-külön bástyájuk van. Kolozsvárt a XVI. század derekán a városi tanács rendelkezik a céhek védelmi kötelességéről. Ha valamely céh egymaga képtelen a maga tornyát megépíteni, akkor segítségül más céheket is ki kell rendelni. Egy másik rendelkezésben pedig kemény bűntetés terhe alatt figyelmeztetik a céheket arra, hogy őrtornyukat hadi felszerelésekkel ellátni el ne mulasszák.[21])

Ezek az adatok egyaránt arról tanuskodnak, hogy idők folyamán a céhszervezet mennyire beágyazódott a városi életbe. Eredetileg — mint láttuk — csak testületi védelemre való szövetkezés volt; amint azonban egyre zártabb formát nyert, mind több és több vonatkozásban lett a városi hatalomnak fontos végrehajtó eszközévé. A középkorban ugyanis a városok jelentették — mint említettük — a termelés folytonosságát és a termelt javak áruba bocsátását, mégpedig nemcsak helyi, hanem országos forgalomban is. Ebben, a minden valószínűséggel tudatos — mai szóval élve — gazdaságpolitikai feladatukban végrehajtó eszközökre szorultak s ezeket ott keresték, hol a legkönnyebben megtalálhatták. Így bővült a céhek jelentősége és munkaköre a közép- és az újkor érintkező századaiban oly nagyra. Érintettük már az ipari termelés és a piaci ellenőrzés terén betöltött fontos szerepüket, láttuk a hon védelmében elfoglalt jelentős helyüket, hátra volna még

az egyéb városi munkakörökben való — mondhatnánk — »kisegítő« szerepüket vázolni. Az ezekre való felhasználásuk is ép úgy, mint az előbbiek, távol állt igazi rendeltetésüktől és végzésükben csak addig maradhattak, míg a városi közigazgatás ezekre a feladatokra a saját szervezetét ki nem építette. Az a körülmény pl., hogy Szabadkán 1770-ig a három elsőnek megalakult céh mesterei a városi börtön előtt őrszolgálatra voltak kötelezve és a gonosztevőket is, mint fegyveres őrök a vesztőhelyig kísérték, mutatja ezt a végrehajtó eszközeiben még szegényes városi hatalmat.[22]) Amint azonban a mult század elejétől kezdve fokozatosan kiépült a saját végrehajtó eszközökkel rendelkező mai értelmű város és állam, a céhek említett kötelességei is egyenkint szűnnek meg. Ebből a látszatból, hogy a céhek hatásköre fokozatosan esett össze, voltak, akik az egész céhintézmény további fennállásának illuzórius voltát is siettek megállapítani.

Fejtegetésünk bevezető és befejező soraiban mindenkor azt láttuk feladatunknak, hogy a céhek kialakulásának, virágzásának, majd eléggé gyorsan beálló hanyatlásának az okait magukat a sürgető, vagy gátló körülményeket figyelembe véve, mutassuk be. Ne elégedjünk meg a korábbi céhirodalom egyszerű genetikus előadásával, mely végig vezet a céhélet egyre terebélyesedő életútján, de a kor követelményeiből előálló szükségelő, avagy gátló indítékokra nem volt figyelemmel. Pedig minden addig létezik, amíg szükség van rá és ha ez elmúl, önmagától elenyészik. A parancsoló okok azonban sokszor még a figyelmes szemlélet előtt is rejtve maradnak s csak, ha erőszakos kézzel nyúlunk közéjük, akkor lesznek láthatókká. Gondolunk itt a céhélet 1872-ben történt megszüntetésére. Alig tizenkét esztendő elég volt arra, hogy bizonyossá tegye ; még korántsem oldódtak meg azok a feladatok, amelyeket a céhélet látott el, illetve még nem teremtődtek meg azok az intézmények, amelyek a céheket pótolhatnák. Követelőleg lépett fel tehát a szükség : Vagy visszaállítják a céheket, vagy pedig gondoskodnak feladataikat elvégző más szervezetekről. Amikor tehát az eddigiek során a céhek különféle területen kifejtett működését ismertettük, az imént elmondottakhoz igazodtunk. Célunk ezekben a sorokban az volt, hogy a céheknek rendeltetésüktől elütő feladatokban vállalt szerepüket vázoljuk, hiszen lényegükből folyó iparszervező és szabályozó munkájukat a következő fejezetben lesz módunk kifejteni. Ennek, az említett előbbi szerepnek volt az egyik ága az, amely a mai városéletben már egészen *a város* feladata ; nevezetesen a tűzoltói szolgálat. Ebben a tekintetben — igaz későbbi időkről van szó, — egészen mintaszerűen kiépített szervezeteket készítettek. Szemük előtt állt ugyanis — mint Kassa város 1844. évi tűzoltó rendszabályának bevezető sorai írják — hogy »rend nélkül csak zavarok szoktak történni és a már tapasztalt legkisebb rendetlenség a veszélyt még inkább terjeszti, a kezeket céliránytalanul foglalatoskodtatja, az oltalmazók munkásságát elfojtja és főleg a számtalan parancsolók, s lármázók, kikhez örömest számos hivatlanok is csatlódván, általok az oltás károsan megzavartatik, és csupán csak az egymás félre értések, megtámadások; sőt éppen méltatlanságok történnek a gyú-helyeken.«[23]) Ezeket elkerülendő, minden apró részletre kiterjedő szervezeteket dolgoznak ki már a XVIII. század elején is. Mintaszerű előírásukat ha veszély esetén következetesen betartották, egy hang nélkül, — mint akárcsak egy hadművelet, — mehetett végbe az egész tűzoltói munkálat.

A céhek életében — említettük már — nem csak városköziségről, hanem, mert hiszen egy tőről sarjadtak, nemzetköziségről beszélhetünk. Innen ered, hogy a számukra előírt és a legtávolabbi vidékekről származó különféle rendelkezésekben sok egyező vonást találunk. A budai ácsok pl. a Mária Teréziától kapott kiváltságlevelükben 1765 január 5-én külön artikulusban ezeket írják elő : Ha a tűzjelző szól, legyen az éjjel vagy nappal, a céh tagjai mindnyájan rögtön a tűz színhelyére siessenek. Kötelező ez akkor is, ha a tűz a városon kívül lenne. Aki ezt elmulasztja,

büntetést fizet. Ha legény 2, ha mester teszi, 4 forintot.[24]) De valójában nem is ezt akarjuk itt hangsúlyozni. Az egykorú céhek, mint a város védelmében való részvételt, a városi tűzoltói szolgálatot is magától értetődő kötelességüknek tekintették. E helyütt inkább a nagy figyelemmel szerkesztett tűzoltói munkatervet ismertetjük. Ilyen majdnem minden nagyobb városnak volt, melyet csakhamar nyomtatva is közre adtak. Így a pesti tűzoltói rendszabály (Pesterische Feuerordnung) 27 cikkelyből áll. A városi hatóság 1726-ban adta ki, négy év mulva pedig szép 2° alakú füzetben nyomtatva is megjelent. Szempontja a teendők pontos szétosztása, nehogy — mint a kassaiak idézett rendszabálya mondja — veszedelem idején kapkodás hátráltassa a munkát. A feladatok szétosztásánál pedig önként adódó szempont a különféle céhek és foglalkozásuk. Így a tetőn járó, veszélyesebb munkát végzők itt is nehezebb feladatot kapnak. És hogy senki a munkából ki ne vonhassa magát, még a patikusok, kávések is ki vannak rendelve. Ők lesznek a tűzoltói munka nagy tumultusában a rend fenntartói és a kimentett holmik őrei. Már az említett 1730. évi rendelkezésben is figyelmesen körvonalazzák ezeket a feladatokat. De az idők folyamán újra és újra közre adott szabályzatok — mint Pest városnak 1771-ben kiadott rendelkezése[25]) — egyre tökéletesebb szervezetet dolgoznak ki. Elégedjünk meg azonban e tekintetben a céhiratok idejébe eső, 1826. évi pestvárosi tűzoltói rendszabály bővebb ismertetésével. Véle természetesen nem a tűzoltás miként jének a részletezése a célunk, hanem inkább az, hogy bemutassuk a korabeli céhekről benne foglalt kimerítő leírást.

Ez az 1826 augusztus 22-én kiadott szabályzat korábbi hasonló rendelkezéseken alapszik. Sok tekintetben olyan hasznos teendőket ír elő, hogy száz év távlatából is elismeréssel kell lennünk tervezőinek. A házakat — hangzik a rendelkezés — állandóan lássák el a védelem legszükségesebb eszközeivel. Ha pedig olyan utcában történnék a tűzeset, amelyben közvilágítás még nincs, a lakók kötelessége, hogy ablakaikat gyertyákkal világítsák ki. Így az oltási munkálat első résztvevői, a kéményseprők és az ácsok akadálytalanul siethetnek a veszélyeztetett helyre. Míg ez történik, az igásfogatos mesterek, a serfőzők, mészárosok, molnárok, fuvarozók, bérkocsisok felszerszámozott lovakkal a városháztérre, illetve a másutt levő tűzoltószerházakba sietnek.[26]) Elővontatják a tűzoltószereket és a vízhordó kocsikat. Míg ők ezzel foglalatoskodnak, az üvegesek, mézeskalácssütők és a képfaragók a forgalmassá vált útvonalak közlámpáit gyujtogatják meg. A dunapartra vontatott vizeskocsikra a napszámosok, favágók, kézi targoncások szerelik fel a tömlőket. A fecskendőket és a szivattyúkat a lakatosok, rézöntők, bognárok, fazekasok, sarkantyúmívesek, bádogosok, kádárok, ővkészítők, magyar és német kalaposok, kordoványosok, mészárosok, patkószegkovácsok és a karikagyártók kezelték. Ha pedig a magánosok tulajdonában lévő tűzoltóeszközöket is a tűzoltáshoz vitték, azokat a szappanfőzők, reszelővágók, esztergályosok, posztókészítők, posztónyírók, fésűsök, orgonakészítők, kövezők, pálinkafőzők és az ecetgyártók vették használatba. E közben lent a dunaparton a víz szivattyúzásánál a bőrmívesek céhe dolgozott. A vedrekkel való vízemelést és a hordós kocsikba való töltögetését pedig a halászok, molnárok és a hajómunkások végezték. Másutt az utcai kutakból a kútmesterek, pékek, szatócsok, kertészek, tímárok és a keményítőkészítők emelgették a vizet. A tele vedreket pedig a kefekötők, paplancsinálók, gyékényfonók, kesztyűkészítők, sajtosok, kosárfonók, köpönyegszabók, szűcsök, vászonfestők, takácsok, tűcsinálók, szíjgyártók, köszörűsök, magyar- és németszabók, paszomántkészítők, harisnyakötők, szitaszövők, magyar- és ráccipőkészítők, bőrtáskagyártók, posztószövők, tanszergyártók és a csizmadiák vitték a tűzoltásnál dolgozóknak. Itt a létrákat és az egyéb tűzoltásnál használt vasrudakat, amint szükséges volt, a serfőzőmunkások, asztalosok és a kötélverők helyezgették ide vagy oda. A tetőkön ez alatt, amint az oltás tovább haladt, a tűztől elhagyott részek teljes elhamvasztását és a még meg nem támadt részek elárkolását a kéményseprők, kőmívesek, ácsok, cserepezők, kőfaragók, téglaégetők és a kőtörők végezték. Ebben a tumultusban a kimentett emberek ápolása, a javak, házi állatok őrzése, valamint az ide keveredő gyanus elemek szemmeltartása ekként volt szabályozva : Az emberekre a gyógyszerészek, a kirurgusok, a gyárosok és a kereskedő-társulat tagjai vigyáztak ; a kimentett állatokra a hentesek és az állatkereskedők ; a kihordott bútorokra pedig a könyvkötők, a tokkészítők (Gehäusmacher), hegedűkészítők, aranymívesek, aranyfüstverők, kartonfestők, fátyolszövők, festők, gombkötők, fegyverkészítők, tükörvágók, ószeresek, tapétázók, bőrdíszművesek, órások, aranyozók és a cukrászok ügyeltek fel. Végül a gyanus elemek szemmeltartására a kávések, vendéglősök és a fodrászok voltak kirendelve.

Íme Pest városának kézmívesipari élete, amint a legényekkel és az inasokkal egyetemben hatósági munkára van kirendelve. Kassán erre az említett »tűzvészoltó« rendszabály szerint[27]) még a városban tartózkodó pálinka- és túró-»apród«árusok — nyilván a mult század első felére jellemző, egykorú ábrázolásokban gyakorta látható házaló árusok — is kötelezve voltak. Mindez eggyel több adat a már említettekhez. A céhek a még ki nem épített városi életben ezernyi kapcsokkal voltak bele illesztve a közigazgatásba. Az a népes testület, amelyet a részletezett tűzoltószabályzatból ismertünk meg, valóban nagy erőt jelentett. Segítségét a város hatósági munkájából, csak további fejlődés után iktathatta ki egészen. Buda és Pest városok ismertetésével foglalkozó egykorú művek részletes leírást adnak e két város ipari életéről, illetve az iparűzők sokféleségéről és számáról. A céhéletet — mint a továbbiak során még kitérünk rá — a szigorú területelhatárolás jellemezte. Mindenki maradjon meg szigorúan a maga legszorosabb értelemben vett iparánál és e tekintetben gondosan vigyáztak arra, nehogy az egyik mesterember a másik iparába avatkozzék. »Mivel minden mester mesterségének gyakorlásával táplálja magát, azért meg nem engedtetik, hogy egyik a másik mesterségébe kapjon«, írják a pesti csizmadiák I. Ferenctől kapott céhlevelük 34. pontjában.[28]) Ez okozta azután az elmult századok ipari életének ezernyi változatát. Igaz, hogy számos önálló mesterséget a kifejlődő gyáripar törölt el, de ha ezt figyelembe is vesszük, mégis azt állapíthatjuk meg, hogy a céhélet elmultával nem ipari szétkülönülések, hanem összegeződések történtek. Palugyay Imre Budáról és Pestről írt kimerítő leírásában[29]) a mult század huszas-harmincas éveiben pl. Pest iparosai között ilyen megkülönböztetéseket ismer: 28 arany- és ezüstmíves, 2 aranysodró, 2 aranylapító, 9 aranyozó — 9 bőrfestő, 3 selyemfestő, 4 vászonfestő, 8 kártyafestő — 2 harisnyakötő, 6 harisnyaszövő — 3 magyar-, 12 németkalapos, — 2 faóracsináló, 17 kisóracsináló, 9 nagyórakészítő, 2 óratokkészítő, — 44 fehérsütő, 22 feketesütő, 9 kalácssütő, 12 kenyérsütő — 4 acélmíves, 6 cinöntő, 12 bádogos, 2 dróthúzó, 5 ércborító, 2 kardcsináló, 4 késcsináló, 38 lakatos, 7 rézmíves, 3 réznyomtató, 7 rézöntő, 4 sarkantyús, 1 sörétöntő, 9 puskamíves, 4 ráspolycsináló, 8 szegcsináló, 8 tűcsináló — 14 hajfodrász, 3 hajfonó stb. Innen eredt azután a magyar ipari életnek a mult században is fennálló erős széttagoltsága. Ez, tekintettel a céhkényszerre, amelynél fogva mindenkinek valahová tartoznia kellett, nem is jelentett könnyen megoldható feladatot. A szakonkinti társulás érve ugyanis erősebb volt, mint a területi elv, ezért keletkeztek azután távoli vidékek egynemű iparosait egybefoglaló céhek. Mindez az idők változását jelentette. A középkor még a területiséghez ragaszkodott és ott — mint említettük — a különböző ipart űzők is megférték egy céhben, az újkor folyamán azonban megszületik a vidékről való céhtagság intézménye, hogy azután a céhbeliség megszűntével újra csak helyet adjon a helyi ipartestületi szellemnek.

2. Buda és Pest gazdasági képe a XVIII. és XIX. század fordulóján

Az elmondottak során a céhélet kialakulását, jogi helyzetét és rendeltetését igyekeztünk megvilágítani. A következőkben ismertetni fogjuk a budai és a pesti céhek életét a bevezetőben említett céhiratok által megjelölt időben. Mielőtt azonban ebbe fognánk, rövid összefoglalást adunk az egykori ipari élet nem kevésbbé fontos feltételéről, a gazdasági helyzetről. Míg az eddig elmondottak a céhélet fontosságát igyekeztek hangsúlyozni a még kialakulatlan középponti és a merőben gyenge

városi hatalom szükségeiben, addig a gazdasági háttér annak az alapjait van hivatva feltárni. Ez utóbbi hiányában ugyanis lehetett volna kötelezően előírni a céhek fennállását, de huzamosabb időn át tartani aligha. Erről azonban nincs is szó. Közép- és újkori gazdasági életünk, ha sajátságos színeket mutat is, bírt mindenkor annyi anyagi erővel, hogy iparunk nemcsak hasznothajtó, hanem egyik-másik ágában idegenben is elismert szintet érjen el. Amikor pl. V. Orbán pápa székhelyét Avignonból az örök városba helyezte vissza, az idők multán elhanyagolódott pápai épületek újjáalakítását is tervbe vette. A megindult munkálatoknál három magyar asztalos is alkalmazásban állt. Avagy a magyar módra való bőrcserzés tudománya, amely Franciaországban is oly nagy utánzásra tett szert. És, hogy még egy példát említsünk, Magyar István budai hímzőmester a XVI. században Franciaországban a királyi udvar megrendeléseire dolgozott.[30]) Ezek azonban csak kivételek és inkább a művészi hajlam, semmint a gazdasági megalapozottság bizonyságai. Ha azonban ide iktatjuk az idézett Palugyay korabeli jelentését a pesti és a budai iparosok számáról, azt látjuk, hogy a kettős városnak már száz évvel ezelőtt is virágzó kézművesipari élete volt. Budán 1845-ben például 67 szabadalommal ellátott céh működött összesen 1021 mesterrel. Kívülük mintegy 300 céhen kívül álló ú. n. kontár és körülbelül 26 céhvel helyben nem bíró mesterség volt. A zsidók közül pedig 63-an foglalkoztak különféle iparral. Pesten ugyanekkor a kézművesek együttes száma közel 8 ezret tett ki.[31])

Ezek a számok azonban csak akkor mondanak valamit, ha arányba állítjuk őket a városok lakosságával. Hiszen mindjárt Palugyay is Buda lakosait ekkép jellemzi: »... inkább szőllőmíveléssel, mint bármi mással foglalkoznak; ezt a környező hegyek s a hajdan óta jóságáról híres budai bor igen természetessé teszi, ide járul még az e város minden ház és szőllő birtokosának adott hatósági jog: egész éven át bort szabadon kimérhetni.«[32]) Kétségkívül serkentő hatással lehetett a bor szabad mérése, de ha ipar és mezőgazdaság között esik a választás, nem lehet döntő hatású. A helyzet ugyanis valójában az, hogy városi lakosságunk még a mult század első felében is inkább mezőgazda, semmint iparos. Az a kedvező gazdasági helyzet, amely a török-, majd a napoleoni háborúkkal európaszerte megindult, hazánkban is éreztette hatását. S valóban a mobilizáció megtörténtével, amelynek Theodor Mayer oly nagy jelentőséget tulajdonít a gazdasági életben,[33]) a gazdasági fellendülés boldog időszaka virradt a magyar földre. Gabonának, bornak egyaránt jó ára volt. Az a szemlélődő azonban, aki ilyen időleges hatások súlya alatt változtatta, illetve tartotta volna meg mezőgazdasági foglalkozását, ugyancsak hamar zökkenőre jutott volna. Már a huszas években, tehát nem sokkal a francia háboruk után, beáll a gazdasági válság, mely a földbirtokosok konzervatív osztályát nagy próbára teszi. »A vér nem forog az erekben«, a mezőgazdasági cikkeknek nincs piaca, szegénység van, olcsó a gabona és az értékesítés nagy nehézségekkel küzd, hangzik a panasz mindenfelől. Már a huszas évek elején Kazinczy arról panaszkodik, hogy nem lehet sehol sem kölcsönt szerezni és »a' jószág most be nem hozza a' belé tett pénz kamatját.«[34])

Nem valószínű tehát, hogy serkentő lett volna — mint Palugyay írja — a bor szabad mérése, vagy általában az értékesítés a hazai mezőgazdasági életre. És, hogy mégis, mint a továbbiakban látjuk, népességünk java része, még a népes városok lakossága is, inkább mezőgazda, semmint iparos, annak fejlődésbeli okai lehettek. Már a század elején Angliában száz család közül csak mintegy 35 élt mezőgazdaságból, 44 és fél iparból s kereskedelemből, 20 és fél egyéb jövedelemből. Ezzel szemben nálunk — hogy a kor kiváló statisztikusát idézzük — 89 lélekre esett egy iparos. Az 1790-es országgyűlés által kiküldött kereskedelmi bizottság szerint is az ország lakosságának $^{19}/_{20}$ része mezőgazdaságból él és csak a fennmaradó csekély rész

iparból, illetve csak ennyi egyúttal fogyasztója is a mezőgazdaságnak. És itt egészen sajátságos jelenségre bukkanunk. Vannak ugyan már népes városaink, Pest 1840-ben 64, Debrecen 50, Pozsony 35, Szeged 33, Szabadka és Buda 31 ezer lakossal s Fényes számításai szerint is az ország lakossága 126 városban, 783 mezővárosban, 13.765 faluban és 1204 pusztán él. Az arány mégis ezek alapján is számunkra kedvezőtlen, mert 9 falusira jut 1 városi lakos. Ugyanekkor Angliában a lakosság fele, Franciaországban egyharmada, Poroszországban 27 százaléka városokban lakik. Joung Artur szerint virágzó országokban körülbelül az az arány fogadható el, amit Anglia mutat. S valóban a Szigetország vagyonosodását mi sem mutatja jobban, hogy ott a mezőgazdasági népesség mily rohamosan csökkent. 1811—1831 között a korábbi 35 százalék 28-ra esett vissza. És ez jelenti valójában a vagyonosodás mértékét. Mert az »... a paraszt — írja Ricardo — aki kis öröksége körül gyermekeivel minden munkát ellát, aki bérösszeget fölötte állónak nem fizet, sem munkabért alatta állónak, aki fogyasztásának szükségletei szerint rendezi be termését, aki saját gabonáját költi el, aki saját borát issza, aki a maga termesztette kenderből szőt ruhát visel, az az ország vagyonosodására egyáltalán nincs hatással.«[35]) Magyarországon az említett kedvezőtlen arányt rontotta még az is, hogy a csekély városi népesség is földet művelt és ez által felvételre nem szorult. Nem is tudtak állandósulni a termények árai, minden kis konjunktúrát és dekonjunktúrát megéreztek. Az előbbiben könnyű volt a termelő dolga, az utóbbiban azonban ugyancsak gondot okozott neki, merre váltsa pénzre, amit földje termett.[36]) És mi sem jellemzőbb az egykorúak szemléletére, mily téves eszközökkel akartak ezen a kedvezőtlen helyzeten segíteni. Budán a XVIII. században a betelepülő iparosok számára egyenesen lehetetlenné akarják tenni, hogy földet is műveljenek. Elrendelik tehát, hogy a betelepülőknek nem szabad földmívelésre alkalmas telket vásárolniok és a már itt élő iparosoknál is mindent latba vetnek, hogy figyelmüket a mezőgazdasági foglalkozástól eltereljék.[37])

A kérdésnek a sebezhető sarka kétségtelen nem itt volt. A belső fogyasztást kellett volna nagymértékben növelni. Erre az európaszerte járó átalakulás is kedvező indítékokat nyujtott. A XVIII. század dereka a gazdasági életben éles választóvonalat jelent. Ennek egyik indítéka és tünete is a nagyarányú népességnövekedés. Háborúk dúltak ekkor is és mégis egész Európa lakossága nagymértékben növekedett. Lehetővé tette ezt az az eredményes küzdelem, mely a korábban oly pusztító járványos betegségek ellen eredményesen vette fel a harcot. A kontinens népessége a század folyamán 58 millióról 130-ra, majd 188-ra emelkedett. 1800—1850 között 188-ról 267 millióra, vagyis újabb 40 százalékkal. A Szigetország lakossága a XVIII. század első felében 17 százalékkal (1 millió), a második felében azonban 50 százalékkal (3 millió) emelkedett.[38]) Mindez gazdasági újjászületéssel járt. És ebben az általános európai helyzetben Magyarország mégis azt a visszamaradt gazdasági képet mutatta, aminek jelenségeit és következményeit az imént mutattuk be. Széles látókörű egykorú hazafiaknak is feltűnt már, hogy míg a szegényebb termőföldű örökös tartományok népessége gyorsan emelkedik, addig a jómódú Magyarországé sokkal szerényebb léptekkel követi azt. Nem tagadhatjuk Budának és Pestnek a kereskedelme, országos vásárai népesek és az itt járó idegenekre is hatással vannak nagy méretei, de mi haszna, vásárra vitt árui egytől-egyig mezőgazdaságiak. Itt tehát mesterséges akadályokkal kellett számolni. Köztudomású az, amit a bécsi udvar szándékai a gazdasági élet terén Magyarországnak szántak. Nem akarjuk a sokat emlegetett adatokat felemlíteni, csak utalunk Eckhart Ferenc könyvére, ahol mindezek az újabb kutatás szemszögén át részletezve vannak. A gazdasági következményeket pedig érezte az ország, mint azt az egykorú szemlélő oly röviden, de velősen jegyezte fel: »Bécs szedi az epret, minékünk pedig

koppan a szemünk«. »Bőrünk, gyapjúnk bőséggel van — írja tovább — de nem tudjuk elkészíteni, más veszi a hasznát.«[39]) Mindez a sokat hangoztatott gyarmati szerep következménye és sok része volt abban, hogy az említett gazdasági újkor közepette is itt állott az ország növekedő népességével merőben mezőgazdasági jellegben. »Mindenféle érc nemével bővelkedünk, — hogy ismét Decsy Sámuel szavaiból idézzünk — még is mástól veszünk arany-, ezüstórákat, csipkéket, fonalakat, pántlikákat stb.« Az ország középpontja évi négy nagy vásárával nemzetközi forgalmat tud lebonyolítani, de — mi haszna — csak terményeket ; gabonát, bort, gubacsot, nyersbőrt stb. tud közvetíteni. A vásárosok kocsijai ezerszámra torlódnak össze főútvonalain, a hajók járásától hangos a folyója, de mindebből nem született meg még az, amit nyugat nagy városai gyárkéményeikkel és népes ipari rétegükkel mutatnak.

A fogyasztásban tömegesebb és igényesebb népesség hiányával megmaradt tehát az ország merőben mezőgazdaságinak. E vonatkozásban a középpont sem mutat más színt. Forgalma beillet az ország fővárosának, a királyi vár ablakából letekintő Bismarcknak egyenesen Danzig elevenségét juttatja eszébe. A vásárait leíró útirajzok pedig — mintha csak egy forrásból merítettek volna — a 14 ezerre menő kocsisort, a 8 ezerre menő hajóparkolást emelik ki egy-egy vására külső képéből. Aki pedig feltekint a budai oldalra, annál a »borág« a telisteli szőlők asszociálódnak a város képével.

Hegyei bé vannak szőlőkkel terítve
Alattok borházak sorba felépítve,
Egyik a másiknál cifrábban szépítve
Prés, sajtók és kádak szürethez készítve.

Szőke Duna vize foly csendes habzással
Ágokra nincs osztva, van itt egy folyással,
Füleket nem sértő szép lassú zugással.
Számos terhelt hajók drága portékával,
Megannyi megtöltve sóval, gabonával,
Bésózott húsokkal, füstölt szalonnával,
Evedznek le rajta Hazánk sok javával.[40])

Ilyen gazdasági körülmények adták tehát a hátteret ahhoz az ipari élethez, amelynek vizsgálatával a következő fejezetben foglalkozunk. A gazdasági vérkeringés tehát nem hiányzott, csakhogy teljesen egyoldalú maradt. Benne még sem a tömegesebb fogyasztó elem, sem az ipart nagyszámban foglalkoztató igényesebb ipari lakosság nem volt erősen képviselve. Hogy mit jelentett ez, megmutatta az idő. Nem tudott az ipari népesség elszaporodni, mert ehhez már bizonyos gazdasági megállapodottság kellett volna, viszont az előbbiek hiányában ez utóbbi sem következhetett be. A városi polgárság megmaradt szűkre szabott életében, melyet a biedermeieres elégedettség, a vállalkozásoktól és az új utaktól irtózó nyárspolgári nyugalom jellemez. Iparosai még a mult század első felében is félig föld- és szőlőművelésből élnek, iparból csak akkor, ha az előbbi munkák menetében a természet kényszerű szüneteket iktat be. Még az előrehaladottabb Pesten is az 1840-es években a szőlők és a szántók együttes holdszáma felül múlta a beépített területét, hogy a nagyterjedelmű rétekről és legelőkről ne is szóljunk. A Józsefváros, Terézváros stb. bennszülött polgárának házatája alig különbözött a mezővárosok paraszti lakójáétól. Széles kapuján szénás szekerek döcögtek be, ha a földszintes ház homlokzatán ott is függött az iparos cégér. Ilyen volt tehát a kettős város ipari helyzete abban az időben, amelynek céhi életét a következő sorokban vesszük vizsgálat alá.[41])

3. A budai és pesti céhek a XVIII. és a XIX. században

a) A hatósági ellenőrzés kialakulása és a céhélet változatossága

Az a patriarchális nyugalom, amely az imént jelzett időben és körülmények között a két város életén elömlött, rányomta bélyegét a falai közt működő céhek életére is. A félig mezőgazda, félig ipari foglalkozás megállapodottságot teremtett; elejét vette az élet türelmetlen elevenségének, hiszen mi szükség lett volna rá, lakói megélhetése kettős alapon nyugodott. Az ipar és a mezőgazdaság kisegítették egymást. A céhéletnek kedvezett is ez az élet. Célját a meglevő berendezkedéshez való alkalmazkodás, egyéni hajlamoknak az előírt keretekhez való mérése jelentette. Ez az élet — kétségkívül — előnyt és boldogulást jelentett a közepes, vagy azon aluli képességnek, ha már a kereteken belül volt, de nehezen elviselhető terhet a lendületre születetteknek. Nem is olyan sokára, sőt nyugat országaiban már ekkor a céhéletnek éppen ezekbe a feszegethető részeibe illesztették annak az ellenzői bontogató eszközeiket. James Watt, vagy a hazai Pollack Mihály esete,[42]) hogy itt csak e két példát említsük, oly bizonyságok voltak, melyeket bármikor hatásosan lehetett a céhek ellen alkalmazni. Pedig a céhéletnek — amint az éppen e fejezet során elénk tárul — sok olyan előnye volt, melyeket, ha nem akarták, hogy a céhek megszűnésével immár csak a multté legyenek, más intézményeknek kellett gondjukba venniök. A későbbi idők szemlélője abban az előnyben van az egykorúakkal szemben, hogy az eseményeket kiváltott reakciójukkal együtt szemlélheti. Mintha csak a mai idők kívánalmait és sok vonatkozásban szociális, nem is annyira igényeit, mint inkább létalapjait adták volna meg a céhek akkor, amikor olyan berendezkedést teremtettek, amelyben munkanélküli életet senki sem biztosíthatott magának, de ugyanúgy védve volt a hirtelen elszegényedéstől is. A legény, ha egyszer mesterré lett, bizalommal nézhetett a jövő felé. Ha pedig fiatalon húnyt el, özvegyét a céh támogatta, gyermekei annak pártfogását élvezhették, míg csak saját lábukra nem álltak. Amit pedig az ipar érdekében tettek, hogy azt mindenkor színvonalon tartsák, olyan fáradozások voltak, melyek elmaradását a céhélet megszűnése után, az eseményekben benne élő Ipolyi Arnold is rezignált hanggal kísér. Ahogyan a legény, az inas tanulását, a mester képzettségét és a vevők érdekeit állandóan figyelemmel kísérték, olyan mértékben ezt a nyomukba lépő új intézmények nem voltak képesek megtenni.[43])

Mik is voltak tulajdonképen a céhek?, melyeknek előnyös és hátrányos oldalairól oly sokat írtak a velük foglalkozók. A bevezető sorokban már tettünk említést megalakulásuk formáiról, fennállásuk indítékairól, e helyütt belső életükről kell szólanunk. Századok folyamán merőben konzervatív, hagyományokon élő sajátosságuk mellett is változtak. A három, illetve az időszakunkba eső két szabályozás pedig — mindegyikről még lesz később szó — országszerte egységes formákat teremtett számukra. Létüket mindvégig jellemezte a magánjogi jelleg. Hiszen az első céhek egészen önkéntes elhatározás útján létesültek. Maguk állították össze a céhpontokat, vagy ami még gyakoribb, szemelték ki azt a céhet, melynek szabályait kölcsönkérték, lemásolták és céhéletük alapjává tették. Hogy azután a nagyobb nyomaték, vagy dísz kedvéért hová és kihez vitték záradékolni, megint csak az első céhbe állók szabad elhatározása volt. Nem egészen magában álló eset, ahogyan Győr, Komárom, Érsekújvár és Esztergom városok ötvösmesterei városonkint 4—4 mestert jelölnek ki, hogy azután ezzel a népes küldöttséggel kérjék el a pesti ötvöscéh szabályait. Majd pedig, hogy a másolatot ugyanazokkal 1603 november 11-én Hethesi Pethe Márton kalocsai és bácsi érsekhez, mint a győri püspökség ezidőbeli kormányzójához vitessék, hogy számukra privilégium rangjára

emelje. De a céhélet szempontjából ugyanolyan érvényes céhlevél volt ez is, mint amilyent a század végén az — úgy látszik — igényesebb pesti, címükben »tudós« mészáros mívesség mesterei kértek magától az uralkodótól. Céhlevelük alapja az érsekújvári mészárosok privilégiuma volt. Az érsekújvári mesterek jegyezték fel ugyanis, hogy 1695-ben megjelentek náluk a pesti mészárosok kiküldöttei, név szerint Melhes Jakab, Tatai Fodor Gergely és Turai Rakita György. Előadják jövetelük célját, mire az érsekújvári mesterek a pestvárosiaknak küldött üdvözlések mellett odaadták céhlevelük kért másolatát. Ennek alapján állították egybe a pesti mesterek rendszabályuk pontjait, melyeket azután a városon, a vármegyén és a kamarán keresztül az uralkodó elé terjesztettek.[44]) Ezek azonban csak az igényesebb megoldások. Voltak, akik megelégedtek a város, vármegye, földesúr, káptalan stb. záradékával is. A lényeg szempontjából ez hosszú időn át teljesen közönbös volt. Csak a Mária Terézia által elrendelt céhszabályozás idejétől, az 1760-as évektől kezdve vált általánossá, hogy a privilégiumokat az uralkodó adja ki, mégpedig az erre központilag megjelölt formában. Ettől kezdve kerültek kiadásra azok az egyformára készült kiváltságlevelek, amilyenek a Fővárosi Történeti Múzeumban, az említett céhiratgyüjteményben oly szép számmal maradtak fenn. Jobbára nyomtatott szövegezéssel csak éppen a céh nevét kézírással közbeiktatva, minden uniformizált külső dísz — sablonos piros plüsskötés, aranyzsinóron függő sárgaréztokos pecsét — mellett is, a céhélet szempontjából nekünk vajmi keveset mondanak. Ezek a hatóság elé terelt intézkedések a korábbi céhélet ezernyi sajátosságát, patriarchiális színét törölték le és teremtették meg az egy mintára menő céhéletet. Ebben már kevesebb volt a lélek és az előírt nehéz munkát könnyebbé tevő melegség. A közigazgatás keze mindenüvé elért és immár megalkotja a céhprivilégiumok kiállításának a különböző taksáit is. Akinek több a pénze, többet is fizessen és ha akarja ugyanazt a privilégiumot díszesebb külsőben is megrendelheti. Három osztályt állítanak fel a céhek besorozása számára. Az 1.-ben 200, a 2.-ban 150, a 3.-ban 100 forint egy privilégium ára. A királyi könyvbe való beiktatásért egyformán 10 forintot fizet minden céh. De ezek csak a fődíjak. A kancellária kiállító hivatala is osztályokat létesít a megrendelt külső dísz szempontjából. A nyomtatásban raktáron levő céhartikulusok ugyan egyformán 24 forintba kerülnek, de a kiállítás egyéb kellékei, a címlap és a záradék pergamentje, a rézpecséttok, aranyzsinór stb. már három osztályú lehet. Az elsőben aranyozva, rézpecséttokkal aranyzsinórral kapta a megrendelő artikulusait. Ára 17 forint. A másodikban az aranyozás elmaradt, az aranyzsinórt is selyem helyettesítette, ára 13 frt., a harmadikban végül még a rézpecséttok is elmaradt és helyette fatokba öntötték a nagy kétfejű sasos címert, ára 11 frt. 24 krajcár. »Ha mindazonáltal — mondja tovább a kancelláriai rendelkezés — a' céhbeli cikkelyek nem nyomtatásban, hanem hasonlóul írásban kívántatnának a privilégiumhoz mellékeltetni ; akkor minthogy több pergaménre vagyon szükség, a taksák is nagyobbak.« Ez esetben 21 és 48, 17 és 48, illetve 13 forint és 48 krajcár a kiállítás ára.[45])

Ilyen egységesített céhéletet teremtett a középponti hatalom kisajátítása, mellyel teljesen a maga körébe vonta a céhek irányítását. Nem is lehetett ezentúl már igazi céhéletről beszélni. Annak ugyanis — mint már hangoztattuk — fő kelléke az egyedi szín, a lehető önkormányzat és a szabadkezűség volt. Idők folyamán természetesen ez abban a formában, mint a korábbi századokban fennállt, megőrízhető alig volt. Mind több és több beavatkozás történt a királyi, megyei és a városi hatalom részéről. Ezért azután időszakunkban a céhiratok díszes külsővel, gazdag kiállítással, de ennek arányában kevesebbet mondó tartalommal készülnek. Gyűléseik jegyzőkönyvei csak az újonnan beiktatott mesterek személyi adataira terjednek ki és nagyon is magukon viselik annak a jegyeit, hogy hatósági kiküldött

jelenlétében tartották őket. A pesti »tobákosok« (cipőkészítők) céhe pl. 1793-ban kezdi meg munkáját. Huszonkét esztendőn keresztül egy céhben éltek az itteni vargákkal s csak 1815-ben érzik magukat annyira megerősödötteknek, hogy külön céhet alkossanak. A városi tanács Maak Antalt küldi ki, hogy a céhbiztosi teendőket ellássa közöttük. Ettől kezdve 1868-ig vezetik a céhkönyvüket, gyűléseiken azonban — mint azt Mária Terézia elrendelte — mindenkor ott ül a hatósági ember, a város valamelyik tanácsnoka. Hosszú ideig Morlin Imre, majd Pisztóry Jakab, Száz Mátyás stb. A bejegyzések egyhangúak és a szokásos mesterbeiktatást csak itt-ott tarkítja egy-két másnemű döntés. 1832 június 12-én pl. »... céhgyűlés alkalmatosságával Tekintetes Komisszárius Urunknak jelenlétében elvégeztük, hogy amely mesterember soronkívül fogad legént megbüntetődjön 20 frt pengő pénzben, az 50 forint váltó cédulában.« Mennyivel másabb és színesebb ugyancsak a Fővárosi Könyvtárban levő alig száz évvel korábban használatba vett nagyszombati szabócéh könyve. Akkor még a többszörösen hozott hatósági intézkedések nem kötötték meg a céhek kezét annyira, mint az említett pesti tobákosok idejében. Hiszen ez utóbbi időben már, mint az idézett céhjegyzőkönyv lapjai közé került hatósági irat mutatja, annyira megváltoztak az idők, hogy egyszerűen a városi aljegyző értesíti a céhet arról, hogy a tanácsülés milyen újabb és újabb iparengedélyeket adott ki az ő foglalkozásukban. És a korábbi, érdekeire féltékeny céh, mindezt ellenmondás nélkül veszi tudomásul. Ezzel szemben a nagyszombati szabók céhkönyve még töretlenül idézi elénk a teljesjogú régi céhéletet. Vaskos jegyzőkönyvük sok más vonatkozásban is, pl. nemzetiségi kérdésben, sok értékes adatot foglal magában. A mesterek a céhgyűlésen igazolnak, származásleveleket kérnek be, büntetnek és a felvételek révén iparjogot adományoznak. Nem is ilyen igényekkel kell vizsgálnunk a rendelkezésünkre álló későbbi céhiratokat, hanem mindenkor figyelembe kell vennünk az őket közvetlenül megelőző hatósági szabályozásokat. De mellékesnek látszó vonatkozásokban ezek a céhiratok is igen gazdag adatokat tartalmaznak. Így a pesti tobákosok egyébként nem sok bejegyzéssel teli céhkönyve a céhélet egy problémájára, a nemzetiségi arányokra, hasznos adatokat nyújt. Belőlük már itt is megemlíthetünk annyit, hogy ebbéli adatai nagymértékben támasztják alá azt a munkánk közben kialakult meggyőződésünket, hogy voltak iparok, melyek sajátosan magyar iparok voltak, míg más nemzetiségre, legalább is ebben az időben, ezt alig állíthatjuk. Továbbá, hogy az ú. n. »magyar« iparokban, mint amilyen az említett tobákság is, inkább csak a szláv iparosok nyertek tért a magyarok között. Egészen sajátságos, de való, hogy a szóban forgó tobákos céhkönyv 1793 és 1868 között beírt ötvenhét mestere között a mult század első felében az akkori nemzetiségi arányok mellett is mindössze két német nevű mester (Katzaner Gáspár és Gottlieb Károly) szerepel. A nagy többséget magyar csengésű nevek és kisebb mértékben különböző szláv nevek adják.[46]) Másutt még foglalkozunk a céhélet nemzetiségi kérdéseivel, itt talán még annyit, hogy voltak magyar céhek, melyek idegen nyelvterületbe ékelve is kitartottak a magyar jelleg mellett. Pozsonyban pl. a XVI. században a céhek jellege túlnyomórészt német volt. Közöttük magyarok a század végén szereplő csizmadiák, gombkötők és a lakatgyártók. Az első kettő általában mindenütt magyar volt. Pozsony városa azonban nem volt tekintettel rájuk és az ő szabályaikat is csak németül állította ki, még ha a derék mesterek egy betűt se értettek abból. Így a hat tősgyökeres magyar gombkötőmester 1602-ben német nyelven kapta céhlevelét. De, mert nem értették, alig vették kézbe és a várostól záradékolt privilégiumuk csaknem érintetlen állapotban maradt fenn. De még meghatóbb a nagybányai kupáscéh 1714. évi céhszabálya. Két céhmester választását írja elő évenkint, közülök az egyik magyar, a másik pedig német legyen. De a céh tagjai szabályzatuk 3. pontjában mégis ekként határoznak : Gyűléseinken pedig, aki csak tud, magyarul

beszéljen 24 dénár büntetés terhe alatt. Céhükben általában a magyar szellem volt az uralkodó és magyarul írták meg már két évszázaddal ezelőtt is szabályaikat.[47])

Mindaddig ugyanis, míg a Mária Terézia-féle egységesítés nem nyúlt bele életükbe, a céhek rendelkeztek dolgaik felől. Jóllehet — mint már említettük — nem volt közjogi alapjuk, mégis megvolt az a hatáskörük, hogy bizonyos korlátozások mellett saját joghatóságuk területére érvényes szabályrendeleteket alkothattak. Mai szóval élve tehát a céheket olyan formán foghatjuk fel, mint amilyent a magánjog ismer az agrárközösségek különböző fajai terén. »Iparközösség« mondhatnánk természetesen a szónak nem abban a szoros értelmében, mint amit a középkori földközösség, vagy a mai magánjog »nemesi közbirtokosság«, »falusi agrárközösségek« meghatározásán ért.[48]) Hanem iparközösség volt ez olyan tekintetben, hogy maga őrködött a befogadott tagok egyforma részesedésén és üldözött mindenkit, aki ugyan egyazon iparbeli, de a közösségen kívül maradt. Vagyis, hogy ugyanezt még egy másik változatban is elmondjuk: Valamely város ipari élete ágankint egy-egy céh kizárólagos hatalmában volt. A céh rendelkezett vele, bele szólt az adódó megrendelésekbe és gondosan ügyelt arra, hogy abból a tagok egyenlő mértékben részesedjenek. Hogy kiket részesített belőle, megint csak tőle függött, mert a céhtagság egyúttal az ipar gyakorlására is jog volt. Pest város polgári kereskedői 1699-ben tömörültek céhbe. Kapott kiváltságlevelük biztosítja számukra a városi kereskedés egyeduralmát. Sőt még azt is megengedi nekik, hogy — miután a kereskedelemnél ezt megakadályozni még kevésbbé lehetett — valahányszor csak szükségesnek látják, meglátogathassák és megvizsgálhassák a nem polgári árusokat is, vajjon kereskedésüket nem űzik-e az ő sérelmükre. Ha ez utóbbit észlelnék, a városi bíró elé idézhetik őket, aki áruikat el is kobozhatja. E széleskörű jog ellenében a városnak csak az a rendelkezése, hogy akit ő jónak lát polgárai sorába iktatni, attól a céh se tagadja meg a céhtagságot.[49]) A céhet tehát csak ennyiben nevezhetjük közösségi vállalkozásnak. Nem közös a termelés, hanem a dolgozók között, kik mindnyájan maguknak termelnek, szabályozó testület. Ezzel a szabályozó beavatkozással volt képes elérni, hogy a kézművesipar, míg az ő fennhatósága alatt állt, nem mechanizálódott el, tömeggyártássá és tömegvállalkozássá nem silányult. Sőt ezekkel szemben ösztönző hatással a sok megkötöttség miatt csak egy irányban tudott hatni, a mindig fínomabb és elmélyülőbb feldolgozásra. A kézmíves — látta — társai közül csakis a milyenség fokozásával emelkedhet ki. Az esztergomi ötvösmesterek már említett 1603.-i céhlevelében is külön cikkely (a 25.) foglalkozik a mesterek egyenlő nyersanyagvásárlásával. »Hogy egy mester se merjen magának három gíra ezüstnél többet venni, hanem ha többre talál, tartozik megjelenteni a mestereknek és ha akarják venni, vegyék meg . . .« De magának megvennie és »fölmívelnie« az egészet, nem szabad. A nagybányai szűcsöknél régi céhlevelük értelmében, ha valamelyik mester a piacon száz, vagy több eladó bőrt talál és arra alkuszik, de még mielőtt megvette volna, más mester is odamenne, meg kell a bőröket véle, vagy ha többen vannak mindnyájukkal osztania.[50]) Ebből eredt azután a következő lépés, amit egyébként már említettünk. A területek nagyfokú szemmeltartása könnyen terelte a figyelmet arra is, hogy az érdekterületeket céh és céh között szinte túlzásba menően határolják el. Buda város esztergályos céhének iratai között találtuk a következő végzést. 1846-ban a városi tanács értesíti az esztergályos céhet, hogy — valószínű a céhnek az asztalosokkal támadt vitájában — ekkép döntött: Az asztalosok csakis saját gyártmányuk kiegészítésére szolgáló munka elvégzésére esztergályos legényeket tarthatnak munkában. Ha azonban valamelyikük e legényeket önálló esztergályos munkára használná és a termelt cikkekkel kereskedne is, ebbeli jogától örökre fosztassék meg.[51]) Olyan foglalkozásoknál pedig, ahol nem is annyira a termelés, mint inkább az elárusítás volt a fontos, egyik-másik céhnek jóformán minden ideje

abban merült ki, hogy tagjai számára a piacon biztosítsa a legjobb elárusítóhelyeket. Áll ez a pesti kertészcéhre is. 1828 nyarán kérik, hogy a városház előtti régi helyüket adják vissza nékik. Mozgolódásaik közben sok bosszúságot is kell nyelniök, mert a már szabadabb gondolkozású hatóságok nem minden esetben döntenek a javukra. A budai kalaposok céhe 1819 tavaszán — mint Pest megye ez évi március 4-én tartott közgyűléséből tudjuk — a helytartótanácshoz fordult, mert a kecskeméti városi tanács az ottani vásárokon a céhtagok sátrait eddigi helyükről hátrább parancsolta. A megyei gyűlés Zlinszky Antal főszolgabírót küldötte ki az ügy megvizsgálására. A kérdés lényege — mint Zlinszky jelentéséből olvassuk — a következő volt: A budai és a pesti kalaposok eddig közös céhet alkottak. A pestiek azonban a jelzett időben különváltak és voltak olyan szemfülesek, hogy Kecskeméten a maguk számára biztosították azt a kirakodóhelyet, melyet eddig a budaiakkal egy céhben bírtak. Kecskemét városi hatósága — lévén Pestről szó — úgy döntött, hogy, mivel a pestiek más városokban is elsőbbséget élveznek, nekik itt is megadja ezt. Az egész huza-vonát a megyei gyűlés a következő felterjesztésével helyezte nyugvópontra. A budai céh a pesti céhnél régibb, egyébként is mint az ország »fő- és anyavárosában« létező, mindenképen elsőbbségi joggal bír. Meg kell tehát engedni, hogy Kecskeméten is a vásárokon mindjárt a helybeliek után a budai mesterek üthessék fel sátrukat és csak őket követve a pestiek.[52])

Ilyen kicsinyes szempontok foglalkoztatták a céheket érdekeik védelmében. Több ezekhez hasonló ügy tárult elénk, miközben a pesti óráscéh iratait lapozgattuk. Az órások iratanyaga a Fővárosi Történeti Múzeumban nagyobbszámú kisebb feljegyzéssel, kérelmekkel stb. maradt fenn. Ezek segítségével az óráscéh életéből több apróbb eseményt ismerhettünk meg. Az iparjog adományozásába ekkor már a céhek csak annyiban szólhattak bele, amennyiben az egyébként jóindulatú városi hatóság véleményüket kikérte, ha ilyenek odaítéléséről volt szó.

1845 június 5-én pl. a budai órás céh ezt a választ terjeszti fel Bertl Alajos óráslegény ügyében: »... a folyamodó sem az itteni lakhatási, sem mesteri jogra képességgel nem bír; mert még kiskorú ... mikép csak alig 21 éves. Mint ilyen hazánk törvényeként szabadon nem intézkedhetik, következőleg érvénytelenek mind annyi alkudozásai, szerződései, vagy kötelezvényei, miket mind lakos, vagy mester kötnie kellene, s azért sem biztosok a vele polgári, vagy mesteri viszonyba jövő felek, kiket öncselekményeinek visszahúzása mellett könnyedén igényeikből kivetkőztethetne.« De más akadály is merült fel. Bertl 30 hónapot vándorolt, holott 36-ot kell összesen. »... annálfogva semmi ügyességgel s tapasztalással sem bír, mire itten az ország központján annyival inkább szükség van, minél tökéletesb munkát a közönség méltán egy fővárosi mestertől igényelhet. Ily ügyetlen egyénnel szaporítani az óracsináló mesterek számát, mely noha jelenleg 10-ből áll, de mindannyinak csak 2 legénye van, és ezekkel elegendőleg a közönség elláttatik, annyit tenne, mint öregbíteni a város lakókat szűkölködőkkel és tehetetlenekkel; előbb vagy később úgy is a város terhére válandókkal ...« Ennek a felterjesztésnek meglett a várt hatása. A tanács elutasító végzést hozott. Bertl azonban nem volt az az iparoslegény, aki ipara ügyét ezzel elintézettnek látta volna. Fellebbezett a helytartótanácshoz. Igaz másfél évbe telt a döntés, de reá nézve a legkedvezőbb volt. A vándorlásából hiányzó hat hónap alól felmentést kapott, iparengedélyére nézve pedig figyelembe vette a helytartótanács, hogy Rauschmann József udvari órásmester halálával egy hely meg is üresedett, azután a népesség is állandóan növekszik Budán. Mindezek alapján utasítja a városi tanácsot, hogy az »... érintett folyamodónak jelen intézvény kihirdetésétől számítandó 15 nap alatt az illető céh által remeket adasson fel; a céhnek ellenszegülése és kötelessége nem teljesítése esetében pedig a kegy. céhbeli rendszabályok 21. ck. értelmében remeket maga a várostanács jelölvén ki, a remeklőt annak foganattali teljesítése esetében a leteendők letétele után a helybeli órás mesterek sorába igtattassa be ...« Egy év után egy másik kérelemben ad véleményt a céh. Stern József óráslegény nyújtotta be igazolványait és kérte a tanács engedélyét iparának szabad gyakorlására. A céh a következő véleményt küldi fel. Stern »... az órásmívességet itten rendesen megtanulta, kellően vándorlott és mindehol magát jól viselte légyen; de elhallgatja azt, mikép ... ő e város keblében vésnöki joggal felruháztatván házasságra lépett s mesterségét addig űzte, míglen hű nejétől elvált, s önokozta kellemetlenségek

következményeinek eltávolítása végett, innen elköltözni kényszerült ... míglen ártatlanságát nem bizonyítja be, jó erkölcsű embernek nem tartathatik. Ennek hiányában órásmerterek sorába nem vétethetik fel ... annál kevésbbé, mivel vésnöki minőséggel ellátottan polgári életmóddal bír magáról gondoskodni. Egyébként úgy is a jórend ellen lévén, hogy valaki két mesterséget helyben űzzön ...« Végül felemlíthetünk még egy esetet. 1847. április 26-án Zeidler Ferdinánd hainburgi születésű óráslegény ügyében kell dönteni. A céh hevesen kifakad a folyamodó ellen, aki nem tudja bizonyítványait felmutatni és akit egyszer már elutasítottak kérelmével, de kikönyörögte magának, hogy toronyóra csinálására engedélyt kapott. »... Nem idegenkedünk bócsületes és értelmes mesterlegényeket céhünkbe mesterekül annak rendjén befogadni, de (a) folyamodótól irtózunk, valamint irtózunk Bertl Alajostól, ki ugyan mesterjoggal felruháztatott, de rosszasága és kicsapongásai miatt, amiket elkövetett, elszökni kénytelenítetett ...« Még csak annyit ; a városi tanács nem döntött Zeidler kérelme ügyében, hanem a céh véleményével együtt az egész folyamodványt a helytartótanácshoz terjesztette fel.[53]) Ugyanez az exkluzív érdekvédelem vitte bele a Pest-budai ónmíveseket is abba a végeláthatatlan harcba, amelyben az előbb említettekkel csaknem egy időben, a kilenc céhbeli ónmíves állt szemben Vogel János Jakab Zürich vidékéről bevándorolt szappanosmesterrel. Vogel szappanfőző volt ugyan, de a gyertyaöntéshez szükséges ónformákat is a budai és a pesti gyertyakészítők legnagyobb megelégedésére nagy sikerrel gyártotta. Az ónmívesipar ekkor már igen elszegényedő ipar volt. Az üvegipar sok korábbi területét hódította el. A kilenc céhbeli mester tehát nem nézhette a szappanfőző belekontárkodását az ő iparukba. Első fokon meg is nyerték keresetüket. Vogelt a pesti városi tanács eltiltotta a gyertyaformák öntésétől. Ő azonban fellebbezett és a helytartótanács előtt nyertes is maradt. Rá se hederített többé az írigykedő mesterekre, nagy szorgalommal készítgette megrendelői számára a gyertyaformákat. A céh tagjai azonban nem nyugodhattak meg e döntésben. Egyik társukat, Fauser Jánost teljhatalommal ruházták fel és Bécsbe küldötték. 1833. január elején Fauser be is adja I. Ferenchez részletes felségfolyamodványát, melyben tág teret enged, hogy az ónmívesség siralmas helyzetét minél jobban feltárja. Mindez valójában igaz is volt. A beadványnak meg is lett a várt hatása. Pontosan öt hónap multán már megérkezett Pestre a leirat az ónmívesek teljes diadalával. Végrehajtása azonban késett, úgyhogy még egyszer meg kellett az ónmíveseknek mozdulniok és csak ekkor tiltották el versenytársukat virágzó keresetétől. De Vogel is nehezen felejtett. Tizenkét év mulva újra próbálkozott engedélyt kapni, de ekkor már végérvényesen vesztes maradt.[54])

Az önérdek védelmezése mindvégig hű jellemzője maradt a céheknek, sőt amily mértékben egyre ingadozóbb lett alattuk a talaj, még kérlelhetetlenebb és szigorúbb lett. Debrecen városa már a század elején ugyancsak szabadelvű szabályzatot alkotott. »... Szabad legyen minden mesterembernek a művet, ahogy tetszik eladni ; ellenben a céhek által való taxáltatás tiltatik, ... aki pedig szomszédját azért vádolná be, hogy művét olcsóbban adta, az olyan vádló az eladott műnek dupla árában büntettessék.«[55]) Ilyen körülmények között természetes, hogy ragaszkodtak még megfogható jogaikhoz. Kicsinyes érdekvédelmezésüknek, ha voltak is hátrányos tulajdonságai, mint például az említett James Watt, vagy Pollack Mihály esete, de az is kétségtelen, volt közöttük előnyös is. Itt még csak egy példát említünk fel. A céhek érdeme volt, hogy az újkor századainak ipara és kereskedelme teljesen keresztény kézben maradt és a zsidó tőke csak a céhbeliség elhomályosulásával, a XVIII—XIX. század fordulójával tudott az európai munka szervezetébe behatolni. A polgárság céhi keretekre támaszkodva mindenütt akadályokat gördíthetett a gyűlölt népelem beférkőződése elé. A helytartótanácsnak egy 1787. évi intimátumában foglalt rendelkezése, mely szerint a zsidók polgár- és mesterjog nélkül is tarthatnak keresztény segédszemélyzetet, gyakorlati megvalósulásához Szegeden éppen a céhek ellenállása miatt csak hatvan évvel később juthatott. Mikor 1838-ban ugyancsak Szegeden egy ilyen fajtájú üveges akart megtelepedni, az 1790-es statusquot hozták fel érvként az engedély megadása ellen. Mert — hangsúlyozták — »felhágván így a zsidóság a türelmező köréből a polgárság mezejébe«, mi lesz az utóbbiakkal. Kassán a létérdekükben sértett polgári iparosok annyira elragadtatták magukat, hogy egy zsidó aranymíves eszközeit erőszakkal kobozzák el. A céhek e nemű ellenállását nagy mértékben gyengítette a II. Józsefféle rendszabályozás. Ekkor már nyugat felől igen szabadelvű áramlatok bontogatták a céhbeliség épületét. Az új elmélet nem nézhette a kötött munkát. »Oly céhek,

melyek tagjainak száma meg van határozva, megkönnyítik a csekély számú tagoknak titkos megegyezésre lépését, és mesterségüknek némi monopóliummá tételét, ami a közügyet károsítja és ami által cikkeik mértéktelen ár mellett tökéletlenek maradnak . . .« Csak közbevetőleg jegyezzük meg, hogy éppen a munka tökéletes megoldása volt a céhek egyik nagy érdeme, mert — mint említettük — ez volt az az egyetlen út, amelyen keresztül az egyén is érvényesülhetett. Ez azonban ekkor már nem volt bizonyíték. Az új áramlatok II. Józsefben erős rezonanciát keltettek. A zsidóság szabadabb helyzete is tőle kapott indítást. A »Systematica gentis judaicae regulatio« nevű rendelete ezek ipari foglalkozására is kitért. Ebben már lehetőség adódott, hogy a zsidók a céhéletben is részt vehessenek. A mesterek a jelentkező zsidó gyermekeket kötelesek voltak inasnak szerződtetni, legénnyé szabadítani és mesterré is tenni. De a céhtagságot, mint mesterek számára, még nem engedélyezte nekik. Nem sokára azonban erre is sor került oly módon, hogy maguk között alkothattak külön céhet. »Mind magok a' zsidók, mind pedig zsidó legényeik gyakorolhatják mesterségeket, 's taníthatják inasaikat addig is, méglen oly számmal lennének, hogy magok közt céhet állíthatnának« — írja a helytartótanács 1805-ben kiadott rendelkezése 9. pontjában. Ilyen rendelkezések mellett is megtettek a céhek mindent, hogy érdekeiket a zsidók térfoglalásával szemben megvédjék. Időközben, igaz rövid időre, II. József a céheket is eltörölte. De az 1790-es országgyűlés visszaállította őket. Az érdekek védelmezése tehát ezek miatt is nehezebbé vált. Nem is sikerült minden téren. Speciális iparok, melyek azóta is kezükben vannak, már ekkor fokozatosan mennek át az ő körükbe. Így a pesti pálinkaégetők céhének aranymetszésű, gazdagon díszített könyve nem sok bejegyzése mellett is — a mesterek nevei kalligrafikus különálló betűkkel beírva — bepillantást nyújt a felekezeti arányokba. Nem minden mesternél tüntették fel a vallást is, de a század első felében beírt, egyébként nem nagyszámú mesterek között ezt az arányt tudtuk megállapítani: A teljes adatokkal beírt 8 mester közül 5 zsidó és csak 3 katolikus. Ilyen arányokban állt tehát a pesti, illetve vele az ország egy jelentős részének, a hozzá tartozó nagy környéknek egész szeszipara zsidókézben.[56])

*

A céhéletnek az eddigiekben iparszabályozó és sok tekintetben önző érdekvédelmét láttuk. De ennek a testületi összefogásnak más oldalai is voltak. Ezeknek az igazolása végett ki kell terjeszkednünk a céhélet egy egészen más fajára, nevezetesen azokra a céhekre, amelyeknek az imént vázolt feladatokhoz vajmi kevés közük volt. Mégis céhek voltak. Eddigi gazdag céhirodalmunkban nem találtuk nyomát annak, hogy a céhéletnek eme sajátos faját is beillesztették volna a vizsgálódás körébe. Általuk pedig megdől az az elmélet, mely a céhekben nem látott mást csak az ipari élet lehetőségeit kihasználó exkluzív testületet. Már a budai és a pesti céhek között is találtunk olyan foglalkozásokat — mint például a bérkocsisokat —, akiknek a szorosan vett ipari körben nem találunk helyet. Kiváltságos levelüket mégis épúgy, mint a többi céhek, kapják meg. Az említett bérkocsisok pl. 1827 augusztus 3-án díszes külsőben kérik ki a királytól.[57]) De még távolabb jutunk az ipari élet területétől, ha azokat a céheket vesszük figyelembe, amelyekre eddig a történetkutatás fényt derített, s amelyeknek tagjai merőben mezőgazdasággal foglalkoztak. Hajnal István említett könyvében a céheknek a jelentőségét abban látja, hogy megmaradtak szigorúan az ipar területén és a más foglalkozásúak, a földművelők nem tudtak céhekbe tömörülni.[58]) Tudjuk jól, hogy az itt felsorolandó adatoknak nagy jelentőséget nem tulajdoníthatunk. De az egész céhéletet és nem utolsó sorban a mezőgazdasággal foglalkozók lelki kultúráját is egészen más

színekben tüntetik fel. Azt látjuk ugyanis, hogy az ország északi és nyugati részén, ahol mégis csak kisebb volt a törökkor válsága, az iparosokéhoz hasonlóan a föld és a mezők öntudatosult népe is érdekei védelmére céhszerű szervezetet létesít. Lőcse polgársága között a XVII. században még nagy jelentősége volt a földművelésnek. És mit látunk. Ez a földművelő lakosság a fuvarosokkal együtt céhbe tömörül. S hogy foglalkozását mennyire becsülte, mutatja az is, hogy a temetések céljára 1622-ben díszes koporsótakarót készíttetett. Az egyszerű fekete lepel nem a hivalkodó díszt, hanem a céhbeliséget jelenti. Azoké az elhúnyt, akiké életében is volt. A takarón céhiségének megfelelően a mezőgazdaságból és a fuvaros foglalkozásból vett jelenetek vannak fehéren hímezve. Még tovább jutunk ebbéli fejtegetéseinkben, ha a mosonmegyei, vagy a csallóközi juhászok céheit vizsgáljuk. Az előbbi 1701-ben már huszonkét pontból álló céhszabályzattal rendelkezik. Az utóbbinak 1717-ben erősítik meg privilégiumpontjait. Mindkettő teljes és tökéletes céhi berendezkedés. A céhláda — a csallóközieknél — Somorján, vagy Dunaszerdahelyen van ; egyik artikulusuk pedig arról rendelkezik, hogy céhmesterük évenkint egyszer járja végig a céh tagjait. Amikor céhmestert választanak egy juhászgazdát is jelölnek ki maguknak, törvénybíróul. És hogy teljes legyen az iparosi forma, a 15. cikkely megszabja, hogy egy mester egyszerre csak egy inast tarthat három évre. Még a betegekre is gondolnak az iparosokhoz hasonlóan, mert az ilyeneket a céh költségén kívánják ellátni. A céhartikulusok közül, melyek éppúgy beszélnek inasról, legényről és mesterről, talán még kettő érdekelhet bennünket. A 6. és a 16. Mindkettő egyformán ekkép rendelkezik, jelezve ezzel is, mily nagy súlyt ad ennek az előírásnak. Ez a céh azért alakult, hogy a juhászgazdáknak és az uraságoknak hívebb cselédségük legyen. És itt eszünkbe jut Decsy Sámuelnek már idézett könyve, melyben a csikósokat, csordásokat, juhászokat oly sötét jellemvonásokkal festi. Ezek »... a szép csikót, bárányt, sertést, — írja — jó pénzen eladják, az el-veszett baromfiról könnyen számot adnak azzal : a' vad el-tépte, meg-ette s. a. t. . . .«[59]) A juhászok céhének említett rendelkezése mily nemes törekvést árul el, mikor tagjainak eme eredendő bűnét akarja kiirtogatni. Meg is mondja a 20. cikkely, »ezen céh azért állíttatott föl, hogy a sok gonosz cselekedetek eltávoztassanak és a gonosz emberek kiirtassanak.« A következő cikkely meg is hagyja, ha a céhmester állít valamely uraságnak juhászt és az a gazdát megkárosítja »szántszándékkal, vagy tudatlanságbúl«, a céhmester és az atyamester az ilyen kárt meg kell hogy fizessék. Itt még egy e nemű példát. A nagyszombati szőlőművesek céhszabályzata 1673-ból való. Mindössze nyolc pontból áll, de ilyenekből. »Valaki a városban lakik és vincellérkedni akar, Király és Ürge hegy szőlőkben, az tartozni fog ezen társaság közében magát elsősorban béadni, ha pedig e társaságban bé nem állana, annak semmi úttal szabad nem lészen szakvánt fogadni és munkálkodni.« (3. cikkely). Egyébként a pontok előírják a misén való részvételt, egymás megbecsülését stb. éppúgy, mint más céhek levele. Szabályzatukból talán még egy cikkelyt idézzünk, a 7-et. »Minden esztendőben karácsonyi, húsvéti, pünkösdi szent ünnepekbe és Szent Orbán napján is, az atyjokhoz egybegyülekezzenek, hogy maguk közönséges javárúl beszélgessenek . . .«[60])

Ilyen sokrétű és feladatú volt tehát a céhélet. Véle nemcsak a magasabb szinten álló kereskedők és kézműiparosok éltek, hanem a mezőgazdasággal foglalkozók is, amint annak fontosságát érdekeikre nézve felismerték. De talán a közhatóságok, vármegye, város is jó szemmel nézték őket, mert általuk az emberek közösségekbe voltak fogva és, ha a szükség úgy hozta, könnyebben utól lehetett őket érni. Talán ilyen szempontok vezették Vas megyét 1759-ben, amikor előírta, hogy a Gyöngyöspatak-menti molnárok tömörüljenek céhbe.[61])

b) A céhek szerepe az iparmívesség és az iparosnevelés terén.

Mert, s ezzel áttérünk a céhek tulajdonképeni szerepére, nagy jelentősége volt annak, hogy létezett egy intézmény, mely sem anyagi, sem erkölcsi támogatásban nem szorult sem megyére, sem városra és mégis sok szolgálatot tudott nyújtani. A honvédelmi és más fegyveres szolgálatait már említettük, itt inkább a szűkebb területen, az iparban és a kereskedelemben végzett feladatait vizsgáljuk. Kiterjedt ez egyként a termelés, az eladás és az iparosképzés feladataira. Csaknem minden céhlevélből kivilágló gond az eladás, a piac ellenőrzése, a vevők védelme. »Hogy csak egy mester is sárga rezet meg ne merjen aranyozni az hamisságnak el távoztatásáért, se pedig az íves követ az aranyba be ne csinálja, mert valaki ezt mívelendi, az ő mesterségétől megfosztatik.« Írják elő az esztergomi ötvösök a már idézett, 1603-ik évben. Hasonlóképen a vevők érdekeit védi egy külön cikkely a pesti kertészcéh 1843. évi kiváltságlevelében. Nem szabad a mesteremberekneк termények árát »közértelemmel kényék-szerént felcsapni.« Tehát még azzal sem vádolhatjuk őket, hogy — mai hasonlattal élve — kartellszerű szövetkezésekre használták volna fel egyedárúságuk jogait. Győr megye 1698. évi statutumában még szigorúbb rendelkezést szab ki. Maga a céhmester is felelős, ha valamelyik céhtag a hozzá őrlésre vitt gabonából ellopna ; nemcsak ki kell egészítenie a kárt, hanem — s ez a rendelkezés legszigorúbb része — »szabad legyen mind mostani, mind pedig jövendőbeli viceispány uraknak a céhmestert, comperta rei veritate,megpálcáztatni.« A kötélverőknek jó kenderből kellett dolgozniok ; a talpbőrkészítőknek csak ökör- és lóbőrből volt szabad talpat szabniok. A molnár egyharmadrészt vehetett ki vámul az őrölt gabonából. A pékeknek gondoskodniok kellett arról, hogy mindig elegendő kenyér, zsemlye legyen a piacon, melyek, ha kisebbek voltak az előírtaknál, elkobozták tőlük. Pozsonyban a rossz húst áruló mestert 72 dénárra büntették, s a húst a kórházbeli szegények között osztották szét. Ugyanitt a cipőkészítők, ha rossz árut vittek piacra, elvették tőlük azt és a piacon égették el a saját céhbeli látómestereik. A pesti lakatos-, órás- és puskaművescéhben Lipóttól 1701-ben nyert kiváltságlevelük értelmében a »mívlátó mesterek« hatásköre vásárok idején nemcsak saját mestereik, hanem az egész vásáros népre is kiterjedt. »Minden vásárok idején a két látó mester emberek a mi mesterségünk részéről valók eladandó munkájokat megvizsgálják azon okból, hogy a vevők ne csalatkozzanak . . .«[62])

Ez a védelem nemcsak az eladásra, hanem a termelés minőségére is kiterjedt. Erre szolgáltak — mint a céhtisztségek tárgyalásánál is kitérünk rá — az évenkint újra választott egy, vagy több műves-, avagy látómesterek. Ők járják végig időnkint a céhmesterrel együtt a céhtagok műhelyeit, hogy munkájukat ellenőrizzék.

És itt térjünk ki részletesen arra a munkára, mely a céhkeretekben folyt. Benne nemcsak a mesterség legteljesebb tiszteletét ismerjük meg, hanem a munka szeretetét is. Szinte csodálattal kell néznünk azt a — mondhatnánk — könyörtelen munkát, melyet a mesterek és a legények önmaguk számára kötelezőnek ismertek el. Mintha máskép nem is lehetne. Legalább is nem találtunk hangot, mely ellene tiltakozott volna. Végezetül is az emberbaráti érzelmű királynő szíve enyhített rajta és azt írta elő, ». . . hogy a mesterlegény egész esztendő által, nem várván azt, hogy mestere fölköltse, világot gyujtson, vagy tüzet élesszen, a munkához reggel 5 órakor hozzá kezdjen és azt ebéd után is nem előbb, hanem estvéli 8 órakor félben hagyni köteleztetnek.«[63]) Nagy enyhítésszámba ment ez, mert korábban általánosságban hajnali 3 óra volt a munka kezdete. A komáromi csízároknál már pl. 5 órakor kezdték és este gyertyavilágnál 8 óráig dolgoztak. Aki az inasok és a legények közül 5 órakor munkába nem állt, annak aznap a mestere nem tartozott »fölöstökömöt« adni. A kassai könyvkötőknél a legény nyáron 4 órakor kelt fel és este 9-ig, télen

ellenben 3 órától este 10-ig dolgozott. A füleki szabólegények ez időtájt (1674) hajnali 2 órától este 9-ig »míveltek«. Heti fizetésük 12 »pénz« (dénár) volt. A verőcei gombkötők mintegy félszázad multán már enyhébbek. Náluk hajnali 4-től dolgoztak. Általában Szent Mihály napja jelentette a változást. De nem — mint hihető volna — a téli időre csökkentették a munkaidőt, hanem éppen ellenkezőleg ekkorra növelték mind az elejét, mind a végét egy-egy órával. A kassai könyvkötők imént említett munkaideje ezt igen jól mutatja. Nem is lehetett volna talán ezt a munkaütemet bírni, ha nem igyekeznének egykori végzői apró szokásokkal elviselhetőbbé tenni. A verőcei gombkötők idézett 1724. évi céhlevelében olvassuk, hogy Mihálynapkor, mikor a legény a téli munkamenetbe lépett, mestere adott neki lúdpecsenyét és egy pint bort. Ha a legény a lúd felszeletelését rosszul kezdte volna, két pint bort fizetett mesterének. Reggelire a legény kenyeret és sajtot, vagy túrót kapott. Ebédhez két pohár bort és vacsorára is ennyit. Ha azonban mestere nem volt borivó, ő sem követelhette, ilyenkor — mint a céhlevél mondja — »patientiával« legyen. Szent Mihálytól nagypéntekig reggel is és este is gyertyavilágnál dolgoztak. Nagypéntek jelentette a másik fordulópontot, jött a nyári könnyebb munkaszámítás. Ilyenkor megint egy kis szertartást iktatott közbe a szokás. Valószínű annak a jeléül, hogy most egy időre a gyertyát félre állíthatják, a legénynek a gyertyafejét le kellett ütnie. Ha jól találta el, mestere fizetett neki, ha nem, ő fizetett mesterének két pint bort.[64]) És hogy fogalmat alkothassunk magunknak, mennyire ki is akarták használni ezt a 14—15—16 órás napi munkaidőt, ide iktatjuk a budai csizmadiáknak Mária Teréziától kapott kiváltságlevelét. A 18. cikkely így rendelkezik: »Mesterlegényeknek a céhtől minden hónapban engedtetik egy nap, melyben maguknak dolgozzanak, ezen kívül a maguk munkájához ne ragaszkodjanak, hanem nyáron és télen 4 órakor felkelvén, és egész 9 óráig este dolgozzanak, 3 pár férfinak való csizmát két nap alatt, 3 pár összevarrott szárból egy nap alatt, 3 pár cipellőt egy nap alatt, 3 pár kapcát egy nap alatt és 3 pár kis csizmát hasonlóképen egy nap alatt megvarrni tartozzanak. Különben cselekedő legényt a céh érdeme szerént megbüntesse, mely büntetés a céh ládájában adassék.«[65]) A munkaidő tekintetében természetesen a Mária Terézia-féle enyhítést a következő céhszabálymódosítások csak növelték. Az 1815-ben közre adott »Közönséges czéhbéli czikkelyek«-ben erre nézve nem találtunk rendelkezést. A Klauzál Gábor-féle 1848-ban kiadott módosító rendelet már egészen közhivatali nyelven rendelkezik e kérdésben és a napi munkaidőt (22. §.) 11 órában állapítja meg. Ebbe — mint mondja — nincsenek beleértve a reggelizés és az ebéd »nyugórái«.

Az elmondottakból azt látjuk, hogy a céhek élete szigorúan a munkára volt építve. A dologtevő napokon jóformán semmi másra idejük nem maradt. Felvetődik mármost az a kérdés, vajjon ebben a céhéletben milyen mértékben vettek részt a magyar s az idegenszármazású iparosok. Ezzel a kérdéssel — úgy véljük — talán azért is érdemes foglalkoznunk, mert annak a megoldása esetén feleletet tudunk adni arra a megítélésre is, mely a magyarság érzékét az ipari, de főként a kereskedelmi foglalkozásokkal szemben veszi kétségbe. De feletetet tudunk adni egy másik fontos kérdésre is, t. i. arra, hogy az ipari életben lévőknek milyen a nemzetiségi aránya. Városaink közép- és újkori lakossága — mint a szakmunkák kimutatják — nagy arányokban volt idegen, főként német eredetű. Mármost, tekintve, hogy ipari életünk ezekben a városokban találta meg a létalapját, felvetődik a kérdés, iparosaink milyen arányban voltak idegen eredetűek. A kérdés teljes megvilágítása nagy teret igényelne. Nem is terjeszkedünk itt ki minden részletére. Inkább csak az egykorú vélemények és az egykorú adatok egybevetése útján előálló eredményeket elemezzük ki. Ezzel kimutathatjuk azt is, mennyire felületesen alkottak a multban is véleményt ebben a kérdésben. Ismeretes a szakmunkákból, milyen sajátságos volt

a magyarság helyzete az országban. A terhesebb feladatok az ő vállára nehezedtek, de az élet jobb jövedelmű helyei nehezen kerültek a kezébe. Így a hon védelmében mindenkor neki kellett elől járnia, de a békés foglalkozásokból inkább csak a terhesebb és a kevésbbé jövedelmező jobbágysors lett az övé. És ha vállalkozó egyedei útján az ipar és a kereskedelem mezejére is betévedt, csakhamar semmivé vált, nyoma veszett. Hová lettek a Pálffyak, Thurzók, Homonnayak, Thökölyek, Mágócsyak a XVI—XVII. század gazdag tőzsérei. Hová Illésházy István, a XVI—XVII. század fordulójának nagy gazdája, aki nemcsak gazdálkodni, de jól kereskedni is tudott. Bazinból, Szentgyörgyből nagyarányú bor-, gabona- és állatkereskedést bonyolított le. Eltűntek, mert a mostoha körülmények úgy akarták. Hogy csak egy okot említsünk, a külföldi piacokon keresett magyar őstermelési cikkek egytől-egyig monopóliummá váltak. Az élőállat épp úgy, mint a kéneső, a nyersbőr, a faggyú, vagy akár a viasz.[66]) A monopólium pedig már nem nekik jövedelmezett. Az említettek is azt mutatják, hogy egyenlő feltételek mellett a magyarság a kereskedelemben megállta a versenyt. Csaplovics János a magyar iparról írt könyvében a mult század negyvenes éveiben pl. a keresztény kereskedők arányáról ezeket írja: Pesten a német többségben is 11 magyar kereskedő működött, Budán 44 német, 9 szerb között 3 magyar is van. De a távoli tisztántúli gócpontban, Debrecenben, ahol a városlakók is jobbára magyarok, 10 görög, 3 szerb és 44 magyar kereskedő élt. Felületesen ítéltek tehát azok, akik a magyarság kereskedői hajlamát tagadták.[67]) Kétségtelen mindenkor a f ö l d volt a magyar nemességnek és később a jobbágyságnak is az egyedüli vagyona, de azért — mint az említettek is mutatják — a kereskedelemben is megállta a helyét. Ugyanez áll az iparra is.[68])

Itt, mielőtt még tovább mennénk rövid visszatekintést vetünk a XVIII. századeleji Pestre. Ez az az idő, amikor másfélszázad viszontagságai után a semmiből kél új életre a város. Az 1696-ban falai közt járó dikális összeírók még alig találnak feljegyezni valót. Mindössze 192 polgári háza s ugyanennyi házzal bíró családfője van. Lakói számát nem is becsülik többre 1800—2000-nél. Pontosan negyven év multán — mint egy kezünkbe került összeírás mutatja — a négy kerületre tagolt városnak közel ezer családfője van. De nem is ez érdekel bennünket, hanem inkább az; hogyan oszlott meg ez a lakosság nemzetiség és foglalkozás szerint. Ezekre az összehasonlításokra az összeírás lehetőséget nyújt. Igaz az előbbiekre csak a név bizonytalan alapja áll rendelkezésünkre, a foglalkozásokat azonban az összeírás pontosan feltünteti. A bejegyzett 945, minden valószínűséggel családfő ekkép oszlik meg: 511 német, 220 magyar és 214 szláv nevű. Már ez is egészen más kép, mint amilyent Fényes Elek a pesti viszonyokról nyújt. Még meglepőbb lesz azonban az eredmény a foglalkozások vizsgálatánál. A megyei tisztségesek, a hajdúk természetesen mind magyarok, de kívülük a magyaros nevűek jelentős számmal vannak képviselve a fuvaros és kisebb mértékben a vendéglős foglalkozásúak között is. Az első kerületben lakó Szabó Mihály fuvarosmester pl. 6 ökörrel, 3 lóval, Szombathelyi Ádám 5 lóval, Szegedy Ferenc 4 lóval végzi fuvarozó mesterségét. Ők a város jelentős polgárai; saját házuk van és több embernek adnak munkát. Rajtuk kívül vannak iparosok is, így csizmadiák, szabók, akad közöttük pálinkafőző, ővr-, sapkakészítő és hogy az említett kereskedelmi foglalkozásokra is szolgáljunk példával, Erdődy Izsák »szabó és kereskedő«-nek, Pap György »kereskedő«-nek van bejegyezve. De vannak közülük többen, akik a szegényebb néposztályhoz tartoznak, napszámosok, hajómunkások stb. Ők jobbára más házában a belső kerületekben, vagy tömegesebben a »kültelkek«-en laknak. A város felé tévő útjukban elsőnek itt vernek tanyát. Jó magyar nevek: Kis András, Árvai István, Mike Zsigmond, Hegedüs Márton, Ocskay János stb. tűnnek elő a németnyelvű összeíró jegyzékből.[69])

Ezek után lássuk a két város iparának nemzetiségi képét a mi időszakunkban. Mint már említettük, voltak iparágak, amelyek magyar jellegükkel tűntek ki. Így a kétszáz évvel ezelőtti Pesten is ilyen nevű csizmadiamesterekkel találkozunk : Jalkóczy János, László József, Antal János, Morvay István, Sóss János stb. Ők épp úgy, mint az említett pozsonyi szakmatársaik, idegen környezetben is szigetei voltak a magyaros jellegnek. És hogy mennyire mélyen ivódott a csizmadiák, vargák mesterségébe a magyar jelleg, mi sem mutatja jobban, hogy a nem magyar nyelvű céhleveleikbe is be-bekerülnek a magyar elnevezések. Az ózólyomi csizmadiák 1636-os céhlevelében pl. ezeket olvassuk ; »opus magistruale vulgo mesterremek«, »cuturnos vulgo papocs pariformes«, »soccos majores quoque coturnos vulgo csizma«, »trilicium vulgo varrófonál«.[70]) Ilyen sajátságosan magyar iparágak voltak az említetteken kívül a magyar szabók, magyar kalaposok stb. Palugyay 1836-ban Budán 69 csizmadiát, 13 gombkötőt, 20 magyar szabót (106 német, 24 rác), hat évvel korábbról Pesten 30 (14+16) tímárt, 100 csizmadiát, 16 gombkötőt, 3 magyar kalapost (12 németet), 14 kordoványost, 29 magyar szabót (228 németet), 4 magyar szíjgyártót (11 németet), 28 szűcsöt, 3 szűrszabót, 189 vargát említ.[71]) Habár az említett adatok nem mindenben látszanak ezt igazolni, mégis úgy véljük, a magyar elem fokozatos betódulása és úrrá létele inkább az élénkebb életű Pesten ment könnyebben. A XVIII. század végén a korábban ugyancsak nem szünetelő céhi nemzetiségi féltékenykedések is elülni látszottak. Pest és Buda a mult század első felétől kezdve rohamosan magyarosodott. Akadtak ugyan mélyebben szemlélődők, akik nem tudták ezt a folyamatot teljes megnyugvással szemlélni. De a többség abban a nyugodt derűlátásban élt, mellyel egyébként e folyamatban őrlődők is az egész processzust szemlélték.[72])

Ezeket azért említettük, hogy bepillantást nyújtsunk a kor e nemű kérdéseibe is. Századokon át a nemzetiségi viszony az iparosok körében sok huza-vonára adott okot. A céhkeret és a különféle nemzetiség nehezen fért meg egymás mellett. Legtöbbször német és magyar torzsalkodásokról esett szó. A speciális magyar iparokon kívül ugyanis a német elem jelentette a hazai ipar művelését. És hogy a magyarokkal kerültek elsőnek vitába, mutatja a magyar elem korai térhódítását. Valóban a hazai céhlevelek vizsgálata már az első kutatójuk, Csaplovics János előtt kétségtelenné tette azt a tényt, hogy a céhlevelek csakis magyar, latin, német, tót és horvát nyelven keltek, mégpedig a sorrend arányában, de a még fennmaradó két nemzetiségünk, az oláh és a rutén nyelvén egy sem. »A mi annak a' jele — írja Csaplovics—hogy ezen két nemzet a' mesterségekre eddig nem igen ügyelt.« Hovatovább azonban az az egységes gyakorlat alakult ki, hogy csakis magyar, német és latin nyelven állították ki a céhleveleket. Sőt, amint a Mária Teréziával beköszöntő uralmi rendszer kívánta, 1779-től kezdve már lehetőleg nem adtak ki magyarnyelvű céhlevelet. Budára és Pestre például ekként állt a helyzet. Magyarnyelvű céhlevelek : 1698 magyar és német kovácsok : 1723, 1763 szabók, szűrszabók ; 1765 görög nem egyesült szabók ; 1725, 1755, 1759 takácsok ; 1756 tabáni rác fűszeresek. — Pesten 1725, 1727 magyar és német szabók, 1724 csizmadiák, 1701, 1742 lakatosok, 1766 kovácsok, 1745 magyar borbélyok, 1830 tímárok, 1779 magyar vargák. Érdemes megfigyelni, hogy a budai rácok céhlevelükben szívesebben használták hivatalos nyelv gyanánt a magyart, mint a németet.[73])

A mult század első felében már a céhek között nemzeti vetélkedést, éppen az említett magyarosodó folyamat révén is, alig tételezhetünk fel. Bizonyos iparágaknak nemzetiségi megjelölése ekkor már csakis a szakma elkülönülésére vonatkozott. A budai rác és magyar vargák együttes céhe 1823-ban például panaszt emelt a helytartótanács előtt a magyar tímárok ellen, akik mesterségükbe kontárkodnak. A hosszúra nyúlt peres eljárás során mindvégig megmaradtak a kontárság vitatásá-

nál, de egy hanggal sem tettek célzást nemzetiségi szempontokra. Ez azonban csak erre az időre vonatkozhat. A korábbi időkre egyáltalán nem tudjuk elfogadni. És az az eset, melyet Schmall Lajos említ 1696-ból, amikor a budai tanács akként vélt véget vetni a céhek nemzetiségi torzsalkodásainak, hogy a vegyes céhek számára váltakozó nemzetiségű céhmester választását írta elő, minden valószínűséggel gyakran előadódó viszályokat akart megszüntetni. Hogy még erélyesebb lépésekre volt szükség, az már nem a tanácson múlott. A korábbi időkre nézve kétségtelen több adat ad bizonyságot arra, hogy a céhek életében milyen nemzeti türelmetlenségek mentek végbe. A kolozsvári kádárlegények szabályaiban 1532-ből azt olvassuk, hogy amely német legény a gyűlésen, midőn a társláda az asztalon van, magyarul beszél és nem németül, büntetésül hat dénárt fizet.[75]) Nagyszeben város határozata 1546-ban megtiltja, hogy a céhekbe magyarokat is felvegyenek. Magyar viszonzásokat ezekre csak a mult század közepe tájáról találtunk. Vas megye pl. 1830-ban kapja meg az államtanács leiratát a magyar nyelv érdekében benyújtott kívánságára. Ebben arról is szó volt, hogy a céhekbe ezentúl csak magyarul tudó mestereket vegyenek fel. Ne felejtsük el azonban, hogy ezek az idők egészen a magyar nyelv diadalra jutásának törekvésében teltek el. Az ilyen és a hozzá hasonló kívánságokban nem nemzeti türelmetlenséget, hanem magyar nyelvi védelmi szempontot kell látnunk. Ekkor már elhangzottak az 1790-es országgyűlés magyarnyelvű megnyitó szavai. Kazinczy már ilyeneket hangoztatott; ha a német helyébe a magyar nyelvet tesszük, akkor »szemlátomást fogunk előre menni.« Mi sem természetesebb tehát, hogy a vármegyék, a magyar mult egyedüli megtestesítői is előálltak reformjavaslataikkal. De Vas megye is megkapta kívánságára a feleletet. Az államtanácsosok votumai között az egyik például Szent István intelmeinek közismert részével, az egynyelvű ország gyengeségével utasította el a felterjesztést.[76])

Mielőtt a nyelvi kérdésre vonatkozó fejtegetéseinket bevégeznők, még egy szempontra térünk ki. A mult megítélését e tekintetben is számos hamis felfogás zavarja. A tisztánlátás pedig itt is igen fontos. Az a sajátságos földrajzi helyzet, melyet a magyarság foglal el, elkerülhetetlenné teszi, hogy nyelvterületének a határa állandó változásban ne legyen. Ez a folyamat azután lehet lassúbb vagy gyorsabb. Azokban a nagy vérveszteségekben, amelyeket a százados harcok jelentettek, gyorsabb ütemet vett, mégpedig reá nézve hátrányosan. A belső telepítések pedig a nyelvterület kisugárzó erejét gyengítették. Erre is figyelemmel kell lennünk, mert így Pest és Buda e nemű városképe is másként áll előttünk. Mikszáth Kálmán még eléggé melankólikus érzelgősséggel, de mindenképen hamisan ítélte meg a száz évvel ezelőtti Buda és Pest magyaros képét.[77]) Másokat is ez a rezignált hangulat könnyedén fogott el. A rendelkezésünkre álló adatokból ugyan ennek az alapját nem tudtuk meglátni. A már említett magyarosodó folyamat is ellentétben volna ezzel. A XVIII. századra még sokkal inkább állhatna ez a lehangoló megítélés. Takáts Sándor a század második felére is a pesti piarista diákok névsorát vizsgálgatva sok olyan mozzanatot talált, melyek inkább németesedő, mintsem magyarosodó folyamatot mutatnak. A folyamatnak azonban a század végére meg kellett fordulnia. Az 1851-ben megejtett népszámlálás is, mely elsőnek terjeszkedett ki nemzetiségi szempontokra, a két város nemzetiségi képét ekként vetíti elénk:

Pesten	31.965	magyar és		33.884	német lakos
Budán	7.555	«	«	27.930	« «

van. Ne felejtsük el azonban, hogy ezek az adatok olyan hatósági erőszak nyomása alatt jöttek létre éppen az önkényuralom legfrissebb éveiben, amely ellen még

Terczy Szilárd pesti polgármester is kénytelen volt tiltakozni, pedig őt éppen ez a reakció helyezte tisztségébe.[78]) Valahogy olyannak látjuk ezt az egész nemzetiségi kérdéskomplexumot — figyelmünket most már az egész országra terjesztve ki — hogy, míg a középpontban, kétségtelen, a magyar nyelv fokozatosan tért nyert, addig ezzel ellenkezőleg a nyelvterület érintkező felületein egyre inkább veszített korábbi területéből. Budán és Pesten már a század első tizedében (1807—1809 körül) az itt járt idegennek is feltűnt, hogy mily sok magyar beszédet hall és a magyart nemzeti sajátosságaiban is milyen jól megismerheti. Ugyanakkor — mint Pulszky Ferenc visszaemlékezéseiben írja — odahaza náluk, Sárosban pár emberöltő alatt is nagymértékben ereszkedett délebbre a tót nyelv határa.[79]) Ezt az egész folyamatot egyébként igen jól mutatja a nagyszombati szabók már említett céhkönyve. A testes könyvet 1702-ben magyarnyelvű bevezetéssel vették használatba a nagyszombati szabócéh magyar mesterei.[80]) 1824-ig tehát több mint száz éven át írták bele a gyűléseiken megbeszélt ügyeket. A mesterek között voltak már kezdettől fogva, a kis városka vegyes nemzetiségű lakosságának megfelelően, német és tót nevű mesterek is. De a bejegyzések mindenkor magyar nyelven történtek. 1740-ig, tehát egy emberöltőn át ez a hangzatos magyar nyelv meg is maradt a nagyszombati szabók céhében. És abban az évben, amikor a budai várban egybegyűlekezett rendek bizonyára elérzékenyült szívvel hallgatták az országgyűlés két házának megnyitó beszédeit, melyek az új idők mozgalmaiként ez alkalommal először hangzottak el magyar nyelven, a nagyszombati derék szabómesterek könyvében immár a negyedik tótnyelvű céhgyűlési bejegyzést írták be. Nem jelentett ez hirtelen átváltást, nem is lesz végleges, mert utána is gyakoribb még a magyarnyelvű szövegezés, de a jég mindenesetre már meg volt törve és a tót nemzetiségű mesterek lassan, de biztosan úrrá teszik nyelvüket a céhben.[81])

Más kérdés azonban a már meglevő őslakossági arányok mellett az újonnan betelepülők kérdése. Iparos emberekről lévén szó, akik könnyen teszik át lakóhelyüket egyik helyről a másikra, ez a bevándorlás egészen nagy méreteket öltött. A kérdés mindenesetre kapcsolatos egy másikkal is, t. i. a magyar származású iparosok elegendő számával. A természet törvényei ugyanis itt is érvényesülnek és a telítettség foka állapítja meg a bevándorlás mértékét. Olyan iparokban, melyekhez még nem idomult a magyar természet, mint a díszkertész, vagy az üvegesipar, csaknem kizárólagossá lett a bevándorolt elem. Mielőtt azonban ennek a kérdésnek a részletezésébe kezdenénk, vessünk egy pillantást arra, vajjon a magyar elem az iparban egyáltalán jelentett-e számításba veendő versenyképes felet. E tekintetben — mint már említettük, főként a kereskedelmi vonatkozásokban — sok hamis ítélettel kell számolnunk. Az iparoséletre való rátermettséget ugyan korántsem vették annyira tagadásba, mint ahogyan lépten-nyomon hangoztatták, hogy a magyar ember a kereskedéshez egyáltalán nem ért. Voltak ugyan már elég korán, akik ennek az ellenkezőjét is számos adattal igazolták. »Kétséget nem szenved — írja a Hetilap ismeretlen tudósítója 1846-ban — hogy műügyesség, jövedelmezőbb üzletek iránti vonzalom és készhasznot ígérő kézimunkára való készség nem hiányzik népünknél.« Az ipari élet terén pedig akadtak magyar mesterek, akik a céhek munkaideje mellett arra is találtak időt, hogy mesterségüket az írás eszközeivel is előbbre vigyék.[82]) Képességüknek és szorgalmuknak pedig másik kézzelfogható bizonysága, hogy idegenbe szorulva is sokban emelték a magyar ipar hírét. Bukarestben időszakunk folyamán egész magyar kolónia volt a magyar iparoslegényekből, akik külön magyar olvasó egyletet is tartottak fenn. A vasmegyei Imre György esztergályosmester pedig a század elején Spanyolországban, a királyi udvar megrendeléseire dolgozott. »Egy bizonyság ez — hogy ide iktassuk a Tudományos Gyüjtemény egykori tudósítójának azóta is sokat hangoztatott megállapítását — a' magyar a' mesterségben sem

lenne más nemzeteknél hátrább, ha hazájában elegendő élesztetése volna, a' talentomosokra nézve más akadályok is el háríttatnának . . .«[83])

Kétségtelen Széchenyi Istvánnak a magyarságot önismeretre nevelő sokszor kíméletlen módszere sok más kortársat is hasonló hang alkalmazására buzdított. Egyik-másikuk túlzásba is esett. Széchenyinél a kíméletlen hang is mindenkor érző szívet takart, aki a jó tulajdonságok meglátásával sem fukarkodott. De mert magyar faját még messze látta attól, ahol állhatna, az ostorozó gúny nem maradhatott el. Ugyanilyen hang csendül ki Vas Gereben jellemzéséből is. A magyarnak — mint írja — még csak ezek az iparcikkei: Zsák, vászon, szattyán, kordovány, facipő, kapanyél, ködmen, cserépfazék stb. De őket megelőzően is már ily jellemképet kapunk: »A' magyar mint született pásztor, és született mezei gazda, csak a' természetnek első emlőjén szeret függeni mindenkor, és annak nyers terméseit szerezgeti meg az ő orcájának verejtékével. Miolta látja már más nemzetek példájából a' kereskedésbeli spekulatiónak temérdek hasznát! és még sem igen akarja azt követni, azért, mert nincs a' véribe a' speculátióra való hajlandóság.« Avagy pár sorral odább: ». . . ha még száz annyi hasznot reménylhetne is, soha kéményt nem seperne a' Savoyardokkal, sem képet nem hordozna az olasz mercatimagókkal, sem házanként gyolcsot nem árulna a' gyolcsos tótokkal, sem fogport, és hamis spirituosokat a' zólyom vármegyei hátas patikáriusokkal, sem bőrt és rongyot nem szedne a' házalló zsidókkal — mert az ilyen életmódjai ellenkeznek a' magyarnak vérével.«[84]) Az ilyen jellemzések azután belekerültek az idegenek leírásába is. A végső következtetés egyként az, amit az imént idézett névtelen szerző is szavakba foglalt. A sajátságos magyar büszkeség, akadályozza a magyart, hogy iparral is foglalkozhassék. Ez csendül ki a hozzánk került Ellrich soraiból is. Ő ugyan megtoldja ezt azzal a megjegyzéssel, hogy a magyarnak már a nemzeti viselete sem engedi meg, hogy iparos, vagy kereskedő lehessen. A sarkantyús csízma — kérdi — hogy férne meg ezekkel. A szepességi szász pap, Glatz Jakab pedig le is vonja a végső következtetést, hogy a magyarnak az iparhoz és a kereskedelemhez szükséges testi és lelki képességei teljesen hiányoznak, ezért saját hazájában is ezeket a foglalkozásokat idegenek látják el.[85]) Nem akarjuk itt e kérdést hosszúra nyújtani. Másutt is érintettük már. Helyette inkább csak azt említjük meg, mint akarták már a korabeli széles látókörű hazafiak a magyarság figyelmét e fontos foglalkozások felé terelni. A művészszámba menő pesti ötvösmester, Szentpétery József, akinek a műhelyét 1828 tavaszán a Pesten járó Kazinczy is felkereste, javító szándékkal hívja fel a figyelmet a magyar iparosság nagy hibáira. Arra az örökletes balítéletre, mellyel az iparos foglalkozását megvetettnek érzi és tehetséges gyermekeit többé iparra adni nem kívánja. Vagy a nagyműveltségű földbirtokos, Sándor István, aki több testes kötetben szerkesztett egy korabeli enciklopédiát, mennyire jövőbe látó szemekkel írja a magyar nemességnek szánt »jovallásában«, ». . . miglen a' mi magyar nemzetünk azokon (t. i. mesterségeken) 's a' kereskedésen jobban nem fog kapni, addig mind kevés értékű, mind kevés tehetségű, mind kevés számú, 's mind kevés tapasztalású marad; 's az idegenek tovább is belőlük fognak gazdagodni, a' szegényebb sorsú hazafiak pedig ezután is kéntelenek lesznek csupán a' szántó, vető, 's kapáló terhes munkából élődni.« Érdekes az említett Szentpétery vélekedése. Szerinte egyedül jövedelmező ipar a tímár, szappanos, mészáros és a sütő. Ezzel szemben idézi a már gúnyossá vált szóbeszédet, hogy a magyar csak csizmadia, gombkötő, vagy legfeljebb borbély szokott lenni.[86])

Ilyen volt a magyarság részvétele az ipari életben, illetve ilyen volt az egykorúak vélekedése a benne elfoglalható szerepéről. Ezek után lássuk az e nemű foglalkozásokban a kettős városban elfoglalt helyét. A sajátságosan magyar, az egykorúaknak immár gúnyos szójátékává vált csizmadiaságról, gombkötőségről

itt nem szólunk, helyettük inkább csak a nyugatról jövő iparokra vetünk fényt. És hogy egészen beszédes adatokat vegyünk elő, ismertessük a pesti üvegescéh mozgalmas életét. 1757—1790 között huszonkét mestert iktattak be, akik valamennyien németek voltak. Az első magyarnevű mestert, Pécsváry Antalt csak 1790-ben írják be. De ő is vidéki mester volt. Szabadalomlevelük értelmében ugyanis céhük országos volt és hatásköre messze vidékre terjedt ki. Üveges a vidéki városokban kevés volt, mindenütt céhet nem alkothattak, s hogy mégis valahová tartozzanak, a pesti céh vette fel őket. Így 1758-ban Mayerhofer Antal debreceni, 1760-ban Wath Tiberius temesvári, 1778-ban Angelbrandt János váci, 1784-ben Stiber József temesvári mestert stb. iktatták be tagul. 1828-ig állt fenn ez a rendszer. Ettől kezdve annyira felszökött a vidéki mesterek száma, hogy több helyen önálló céhet létesíthettek.

Az üvegesek iparában sok érdekes adatra találunk, ha a pesti mesterek legénykönyvét lapozzuk át. Alig 23 év bejegyzései vannak itt a kezdetlegesen vonalkázott lapokra bevezetve. 1845 január 14 és 1868 október 9-e között 1641 üvegeslegényt iktattak be. A bejegyzések részletes adatai módot nyujtanak arra, hogy a legények származási helyeit is figyelembe vegyük. 1862-ig néztük át és csoportosítottuk a legényeket származásuk helye szerint. Az említett év ugyanis — úgy vettük észre — valamelyes választóvonalat jelent a pesti üvegesek életében. Az előző időszakban még sok az idegen és annál kevesebb a magyar legény, míg 1862 után észrevehető a magyar elem fokozatos térhódítása a pesti üvegesek életében. Ebből is azt látjuk, hogy milyen gyorsan tudott a magyar természet hasonulni és az új iparágakba hatékonyan belekapcsolódni. A bejegyzett mesterlegények közül — kétségtelen — sok volt a vándorló üvegeslegény, de az is bizonyos, hogy közülük sokan talán korábbi szándékaik ellenére is itt maradtak végleg. Az ú. n. Összmonarchia szervezete ezt abban az időben rendkívül megkönnyítette. Majd a vándorlókönyvek ismertetésénél is látjuk, hogy a Monarchia területén való vándorlás semminemű határátlépési engedélyekhez nem volt kötve. Ilyenre csak akkor lett szükség, ha valaki a birodalom határain akart túl menni. Igaz, az örökös tartományok és Magyarország közötti szabad járás-kelésnek meg volt a magyarságra nézve is ez az előnye. De annak inkább földművelő foglalkozása a költözgetésre korántsem adott oly nagy alkalmat, mint az örökös tartományok vándorlásra készebb lakójának. Az időnkint tartott összeírások aránylag csekély kint élő magyarországi illetőségűt írnak össze. 1805-ben Prágában öt budait, 1806-ban Bécsben huszonhármat, Alsó-Ausztriában huszat, 1810-ben Alsó- és Felső-Ausztriában együttesen negyvennégyet találnak. Az összeírások csak a férfiakra terjednek ki, ha tehát teljes számot akarunk, az említettekhez még bizonyos x mennyiséget hozzá kell egyenkint adnunk. De feltevésünk szerint — tekintve, hogy vándorlásra hajlamosabb fiatalokról, legényekről van szó — ez a mennyiség nagy nem lehet. Csak a mult század harmadik negyedében szökik fel a kinti magyarok száma tekintélyesebb mértékben.[87])

Ezzel szemben az említett 16 év bejegyzett iparoslegényei a következő helyekről származnak. Az örökös tartományokból 335, Németországból 196, Svájcból 6, Lengyelországból (így jelzi a céhkönyv) 6, Németalföldről 2, Dániából 4, Norvégiából 1, Oroszországból (Rigából) 1 legény érkezett. Ezek együttesen 551-et tesznek ki. A magyarországiakra már ennél a számnál kisebb marad. 1862-ig ugyanis körülbelül 1013 a bejegyzett legények száma. Pontos számról azért nem beszélhetünk, mert hellyel-közel egy-egy legény hiányos adatokkal van bejegyezve, úgy, hogy az ilyeneket összehasonlításunkból ki kellett hagynunk. A magyarországi származásúakra tehát 462 marad. Elemezzük ezt a számot is szét. Útbaigazító eszközünk ugyan csak egy van, a név, melyre, mint egyetlen bizonyítékra

építeni nem lehet, de más adatok hiányában hozzávetőleges eredmény kihozására mégis felhasználjuk. Megeshetett ugyanis, hogy az országba érkező idegen csak évek multán jutott el Pestre, amikor a korábbi tartózkodási helye alapján már esetleg magyarországinak írták be. De másrészről a bevándorolt mesterek itt született legényeit is ki akartuk hagyni a hazaiak számából. Arányunk körülbelül ilyen lesz: Idegen nevű 399, magyar nevű 63.[88]) Ez a nagyarányú bevándorlás, amit más iparágban már csak azért sem tudtunk így nyomon követni, mert ily nagy tömegeket nem mozgatott meg, érthetőbbé lesz, ha a ki- és a bevándorlás szempontjából vesszük az ország helyzetét szemügyre. Szórványosan már III. Károlytól kezdve történtek központi intézkedések, melyek a környező országok figyelmét a hazai földre terelték. Idehaza az 1723. évi 117. törvénycikk egyengette előttük az utat. Tizenötévi adómentességet és más kiváltságokat biztosított számukra. És ha hozzávesszük azt, amit Szentpétery József is mond, hogy az idegen mesterek örömest jönnek az olyan országba, »a' hol látják, hogy még a' középszerű tudomány is csudának látszik.« Minden elő volt tehát készítve a nagyarányú bevándorlásra. Az egykorúak mindezt — kétségtelen — egészen más szemmel nézték. Akadtak ugyan ellenkező vélemények is, de féltékenykedés a jövevényekkel szemben csak egészen elvétve fordult elő. Szokolyai István még a céhekre is azért haragszik, mert merev szervezetükkel ércfalat vonnak a bevándorolni szándékozó iparosok elé. Ha nem lennének — vélekedik — az eddig is bevándorló iparosok mellett még többen is jönnének, ami végtére is nem baj, sőt éppen ezt akarjuk elérni, hogy minél több iparosunk legyen. A kérdés ilyen szempontú megítélése kétségkívül helytálló volt. Közgazdasági aléltságunk lelkes ébresztgetője Tessedik Sámuel szarvasi evangélikus lelkész egykedvűen panaszkodik, hogy kevés a mesterember, főként falun. A parasztembernek, ha kocsija kereke törik el, mértföldeket kell járnia, míg mesterére talál. Az ok tehát meg volt, ami lelkesíthette a felületes szemlélőt, ha a sok bevándorló iparost látta. Voltak azonban olyanok is, akik az említett hiányt másként szerették volna megoldani. Nemcsak az idegen mesterekre haragudtak, mert véleményük szerint a becsületes, jó munkás otthon is talál megélhetést, nincs költözködésre utalva, hanem azért is, hogy nem a magyar faj gyermekei veszik kézbe a hiányzó iparágakat.[89])

Ezek után lássunk egy-két példát erre a bevándorlásra. 1837. december 19-én a helytartótanács körlevele közli a würtembergi Mühlhausen helység plébánosának kérelmét, melyben néhány személy, illetve, ha lehetséges, egy egész falu beköltözését kéri. Buda város tanácsa a helytartótanácsi sürgetésekre végre így válaszol: »Nem ismerjük azon személyek vagy az egész falu milyenségét, mely a würtembergi királyság Mühlhausen helységéből a mi hazánkba, vagy városunkba óhajt vándorolni.« A továbbiakban az okot is megadja. A városban — úgy mond — van elég *földmivelő*, nincs tehát semmi szükség az idegenekre. Ilyen céltudatlan és bizonyítékok nélküli volt a védekezés. Nem csoda tehát, ha a helytartótanács által is támogatva állandósult a bevándorlás folyamata. Egykorú német röpirat »Die Auswanderung der Deutschen nach Texas, Nordamerika und Ungarn. Eine Mahnung an die Nation« valósággal texasi és alaszkai lehetőségeket csillogtat meg a vándorút előtt álló honpolgárok előtt, ha magyar földre jönnek. A figyelem felkeltésére tehát odakint meg volt téve minden s ennek eredményeképen jött is a bevándorló bő számmal.[90]) A pesti kertészek céhe százéves fennállása alatt csaknem mindvégig idegennevűekből állott. 1836-ig magyar nevű mestert csak kettőt írtak be. A pesti ötvösök 1759-ig a budai céhbe tartoztak. Az említett évben azonban a bécsi ötvöscéh szabályai alapján a hét pesti ötvösmester megalkotja a maga külön céhét. A hét mester közül csak a vágújhelyi Ábrahámfy Mihály volt hazai születésű, a többi hat Ausztriából, Csehországból vándorolt be. Még jellemzőbb a budai és a pesti ónmívesek együttes céhe. Mindössze 1833-ra erősödnek meg annyira, hogy ne távoli vidékekre (Fauser Mátyás budai mester 1789-ben Nagyszebenben iktatatja magát céhbe) menjenek céhtagságért, hanem maguknak lehessen céhük. A megalakuláskor a következők voltak a tagok: Fauser János, Floth Ferenc, Wilcke Gottlieb budai, Brötzky János, Stadler Lipót, Fauser János, Euchel József és Floth Ferenc pesti mesterek. És hogy képünk még teljesebb legyen, lássuk a vidéki mestereket is. 1836-ban Újvidékről Peckle Józsefet, nem sokkal később Kassáról Winckler Antal Edét, 1855-ben Esztergomból Inugy Józsefet, majd Győrből Braun Jánost iktatják be céhükbe.[91])

Az amerikai méretű fejlődése alsó fokain álló város tehát szítta magába az embert és ez onnan jött, ahonnan legnagyobb volt a taszító erő. Ipart, kereskedelmet most kellett teremteni. Ehhez pedig ember kellett. Az évszázados magyar iparágakkal csak felrándultak a vidéki magyar mesterek, de mi legyen a haladó világ igényeivel. A pesti tobákosok már említett céhe pl. nagyon szépen mutatja mind került a magyar vidék a gyors ütemben fejlődő főváros vonzási körébe.[92]) De a többi iparágakra a magyar faj természetes lassúságával nem tudott idejében mestereket nevelni és ezért azokat elhódította előle a szemfüles idegen. A csizmadiák gombkötők, tobákosok jelentették tehát a két város idegenízű világában a magyar színt. A két különböző világ kiegyenlítődése azonban hamarosan megkezdődött. Könyörtelen elzárkózás közöttük ebben az időben már nem volt és a különbségek elmosódása, ha hosszú időre elnyúló folyamatot is jelentetett, de kétségtelen ettől az időtől kezdve állandóan mozgásban volt.

*

Más képet nyerünk azonban, ha a céhek egy másik jellemző tulajdonságát vesszük vizsgálat alá. Már az első céhkutatók is a vallásos érzéssel hozták őket szoros kapcsolatba. Ez az érzés azonban természetszerűleg sohasem a céhek lényegéből fakadt, hanem mindenkor az idők velejárója volt. A középkor mélyen vallásos világában épp úgy, mint a magyar barokk külsőségeiben kápráztató vallásos érzületvilágában. Telve is vannak a céhszabályok az e nemű kötelességek szabatos és terjengős körülírásával. Mindezt majd csak a mult század eleji középponti rendelkezések hideg keze iktatja ki az időközben jól megnövekedett artikulusok sorából. A középkori előírásokra itt nem térünk ki, figyelmünket a vizsgált időszakra irányítjuk, melynek az első felét még ebben az említett barokk katolikus vallásosságban fogant rendelkezések teszik színessé. Ennek a katolikus barokknak Mária Terézia az utolsó megtestesítője és a tőle kiadott céhartikulusok még töretlenül írják elő a céhek vallásbeli kötelességeit.

A budai csizmadiáknak pl. mindjárt az első pontban ezeket írja elő a királynő. »Minden emberi munkálkodásokban menyei áldások el nyerésére legelső, és legszükségesebb az Isteni szolgálat, azért ezen céhbeli mesterek, legények és inasok, akármely valláson léendenek azok, minden esztendőben Úrnapján a parochiális templomban maga rendi és hivatala szerint szépen istenesen menvén, az énekes misét ájtatosan meghallgatván, annak utána a céhnek zászlója alatt (mely, ha nem volna, hova hamarabb a céh csináltasson és parochiális templomban tartsa) együtt a processiót és ha tartatik annak octávájan is járják, és ájtatossan kövessék végezetig és ha valaki helyes mentsége és beteg állapotja nélkül elmulatni merészlene, tehát a mester két, legény egy font sárga, vagy fejér viasz gyertyára büntessék parochiális templom részire, ha pedig az inas helyes ok nélkül el marad, annak a mestere helyette fél fontot büntetésül ad, úgy szintén a céhnek választott Szent Patrónusa napján, és minden kántorban a céhnek élő és megholt atyafiaiért és társáért egy szent misét szolgáltatni fog ezen céh, melyeket mind a mesterek, mind pediglen a legények és inasok is, akár mely hiten valók legyenek, azok buzgó ájtatossággal meghallgassák, Felséges Koronás Királynénknak hosszú boldog Birodalmáért az Úr Istennek imádkozzanak és inasokat kivévén az offertoriumra is akkor menjenek, akik pedig helyes ok és mentség nélkül elmaradnak, mesterek egy font, legények fél font, inasok helyett ugyan mestereik egy fertály font fehér, vagy sárga viaszra az parochiális templomnak szükségeire büntettessenek.« A vallásos életnek ez a bőbeszédűen megfogalmazott kötelezővé tétele minden ez időbeli, vagy korábbi céhiratban nyelvre való tekintet nélkül megtalálható.

A vallásos érzelem valóban mélyen ivódott a régi céhbeliek lelkébe. Nemcsak céhgyűléseiket kezdték közösen mondott imádságos szavakkal, hanem minden vallásos ünnepségen testületileg, zászlójuk és egyéb jelvényeik alatt vettek részt. A vasárnapnak és az ünnepnapnak munkaszünettel való megünneplését is abban az egész héten át tartó szakadatlan munkában ez a lélekben gyökerező vallásosság írta elő számukra. A révkomáromi halászok 1765. évi céhlevele mindjárt az első pontban

így rendelkezik. »Mivel a' vasárnapot az Úr Isten a maga tiszteletére rendelte, azért mindnyájan a' halászok szombaton este éjfél előtt haza jönni, ha a' széltől vagy mástól meg nem akadályoztatnak, tartoznak, és a' vasárnapot megüljék . . .« A kereskedők céhében már engedékenyebbek. Náluk szorosan csak a szentmise alatti idő tilalmas a munkára. 1759 január 15-én a székesfehérvári kereskedők úgy határoznak, hogy vasár- és ünnepnapokon 12 óráig egy boltot sem szabad nyitva tartani. Majd rövid időközökben kétszer is módosítják ezt a rendelkezést, míg végre megszületik a végső, s e szerint az említett napokon reggel 8-ig, majd 12 órától újra szabad a boltokat nyitva tartani.[93])

A vallásos életnek a legtöbb megnyilvánulása azonban a közszereplés volt. A körmeneteken való testületi megjelenés. Ennek a minél díszesebb külsejére a céhek igen sokat adtak. Olyan céhzászlókkal vonultak fel, hogy életveszedelem volt a tömegben való hordozásuk. Volt olyan céh, amelyiknek a zászlója mai értékben 15—20 ezer pengőbe is került, s ha körmenetre magukkal vitték, 8—10 legény bírta csak felemelni. II. József jónak is látta akként rendelkezni, hogy csak olyan céhzászlóval szabad kivonulni, melyet legfeljebb három legény könnyűszerrel bír hordozni. A lévai gombkötők külön artikulusban írják elő, hogy a körmeneteken kinek-kinek közöttük koszorú legyen a fején, a legényeknek pedig bokréta a süvegükön, vagy a kezükben. Aki ezt nem teszi egy font viaszt fizet. Ugyanők még tovább is mennek buzgóságukban. A 4. artikulusuk szerint Szent Ferenc napján, kit védőszentjükül választanak, misét mondatnak, ». . . melyen — idézzük az ő soraikat — mindnyájan a' mesterek tartoznak jelen lenni böcsületesen és offertoriumra is menni ; el végezvén pedig az isteni szolgálatot, a' papot ebédre híni és megvendégelni tartoznak, annak fölötte fél tallért, a' vagy egy forint pénzt neki adni, mely is hagyatik maguk discretiójokra ha többet is adnak neki.« A budai ácsok már a XVIII. század végén olyan kérelemmel állnak elő, engedje meg a tanács nekik, hogy a körmeneteken zenével vehessenek részt.[94]) Általában a templommal, az egyházzal való szoros együttlét és szolgálat jellemezte őket. Ünnepekkor, főként pedig az adventi hajnali miséken való szolgálatot épp úgy kötelezőnek érezték, mint ahogy kötelességüknek tartották a templom egy-egy oltárát, ha nagy költségek árán is rendben tartani, a maguk védőszentjét ábrázoló oltárképpel ellátni. A révkomáromi szabóknál kötelezővé volt téve, hogy az újonnan beiktatott mesterek a misék előtti gyertyagyujtogatást végezzék el. Ez a szolgálatuk mindaddig tartott, míg újabb mesterek át nem vették tőlük.[95]) Annyira fontos volt ez a sekrestyési szolgálat, hogy az ifjúmesterek csak úgy hagyhatták el a lakóhelyüket, ha e szolgálatra helyettest állítottak a maguk helyébe. Kolozsvárott ez a templomi szolgálat a XVI. században a következőkre terjedt ki : Egész éven át négy ifjú szabómester ministrált az ünnepi és a vasárnapi miséken. A két fiatalabb egyúttal a miseborról is gondoskodott. Az ő feladatuk volt továbbá a templomi gyertyákat beszerezni, a nagy ünnepek előtti napokon a templomot kiseperni és a nagy szőnyeget leteríteni stb. Sok esetben a céh a maga szőnyegét terítette le a templomban. A kolozsvári szabócéhnek még a XVII. század második felében is »négy vereses szőnyege« volt a »nagy templomban.« A viaszban való büntetés szedése, mely csaknem általános volt a hazai céheknél, szintén a templomi szükségletekre szolgált. Később is még, amikor a katolikus többség nyomása a másfelekezetűekre csökkent és őket többé a maguk szentmise hallgatására nem kötelezték, megváltásául ennek a parochiális templom számára a szentség előtti égő örökmécsbe kellett olajat vásárolniok.[96])

Ez a vallásos érzelem idők folyamán kisebb lett a céhek életében. A kolozsvári tímárok 1465-ben »Boldogságos Szűz Mária Társaságá«-nak nevezték céhüket. Az ő tisztelete egyébként is nagy volt Magyarországon, Mária országában. A váci szabók 1761-i céhlevelük toldalékában a Szent Szűz és a többi szentek elleni

káromlást, de még »a legkisebb szót« is súlyosan büntették. Aki ilyet követett el, mindenét vesztette és még külön is megbüntették. A pesti szűrszabók pedig valóságos imádságszavakkal vezetik be 1775 december 1-én kelt céhlevelüket. »Minthogy minden embernek kötelessége azt hozza magával, hogy az Úr Istennek dicsőségét szüntelenül mindenekfölött fölmagasztalja és Ő Szent Fölsége filelmében, s keresztényi rendszerint való életben magát gyakorolja, hogy az által szent áldást kiki nyerhessen . . .« Ugyanők 1809 február 1-én összeállított kiadásjegyzékükben 70 forintról számolnak el, melyet a plébániatemplomnak adtak oltárkijavításra.[97]) 1818-tól kezdve, amikor Ferenc király országos ünneppé tette Szent István király napját és elrendelte, hogy azt ünnepélyesen kell megülni, reggel a 8—9 óra között kezdődő körmeneten a céhek is résztvettek. Ők mentek elől, mégpedig közülük is az ötvösök, mint a legtekintélyesebb céh tagjai, legelől.

A vallásos jelleg domborodik ki a céhélet minden mozzanatán. Könyveiket, leveleiket ezzel az érzelemmel kezdik és zárják. A pesti szűrszabók céhének jegyzője 1741 január 19-én Szűz Máriához intézett fohásszal kezdi el az új mesterkönyvet:

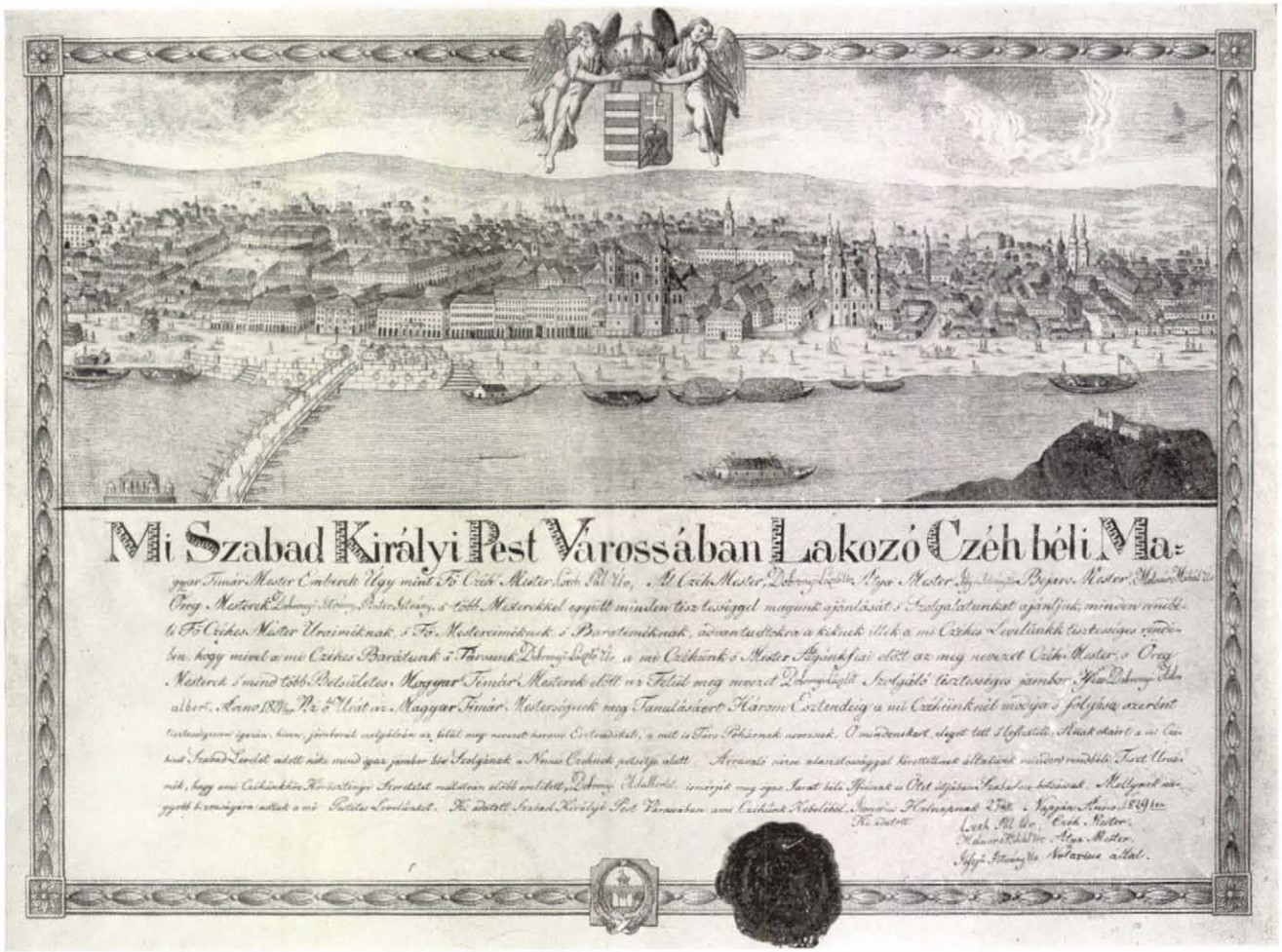
Ó Mária add nékem, hogy igaz dolgokat írhassak
Légy jelen Szűz Mária minden megkezdett munkámnál.[98])

Mesterleveleiken, melyekből 16 darabot számláló gyüjtemény van a Fővárosi Könyvtárban ez a barokk-vallásos érzelem és külső dísz árad szét. Fent a homlokzaton a lokálpatriótizmus érzelmeit tápláló helyi városkép körülfonva kései barokk-rokokó, avagy ampiros cikornyákkal, helyenkint, főként a sarkokban elhelyezett egyházi és hazai felségjelvényekkel. A magyar címer barokkosan eldekorált ovális rajza. Középütt sok helyen a védőszent allegórikus alakjával. Jellemző az egész a XVIII—XIX. század fordulóján élt már másutt is említett nyárspolgári és kisigényű művészi érzelmekre. A városkép sokszor elnagyolt, de lehetőleg minél több toronnyal készült rajza, háttérben a már említett szőlődombokkal, esetleg egy-egy felirattal, »Isten vezéreljen Téged« adják egy-egy mesterlevélnek a külső díszét. Ebbe a keretbe jön azután a szövegezés, elvétve kézzel, gyakrabban azonban nyomtatottan. De, ha ez utóbbi móddal történik is, rendszerint későbbi és akkor kelt, amikor a mesterlevelet kiállították. Ilyenkor a már készen állt »nyomtatványok«-ból a céhjegyző elővett egyet és vagy benyomatta, vagy — ha szép írása volt— beírta a szabadon maradt helyre a megfelelő szövegezést. Elárulja mindezt a keret és a díszítések fakult tompa festékszíne, a szövegezés élénkebb színe mellett. Érthető ez, hiszen vannak céhlevelek, amelyeknél 40—50 éves időköz is van a mesterlevél nyomtatása és kitöltése között. A budai asztalosok céhének pl. egyik céhlevele asztalos szerszámokkal díszített, egyébként tiszta rokokó-keret, Binder János Budán működő különben közepes művész metszése 1761-ből. A céhlevéllapokból azonban tömegesen rendelhettek nála, mert 52 év mulva, 1817-ben Schlunner József asztalosmester számára is közülük állítanak ki egyet. A serfőzők két városközi céhlevelén Buda és Pest együttes képe látható a Dunával (L. a mellékleteket). Buda a hegyen szőlőkkel véve körül, Pest, jellegzetesen az egykorú és a korábbi ábrázolásokhoz, kőfallal kerítve. A Dunán a kereskedelmi életből vett jelenetek. Szállítóhajók áruval megrakva. Kiállították Steile János serfőzőmester számára 1797 október 8-án. Ezzel szemben a rajzos keret 1760 táján készült az említett Binder műhelyében. Művészi szempontból ugyancsak ilyen középszerűnek mondhatjuk, jóllehet élénk színekkel alaposan ki van színezve, Gugs Antal budai halászmester levelét. A külső dísz és a vallásos érzelem kiegészítéséül a keretnek e célra szabadon hagyott részein fent és lent vallásos verssorok olvashatók. A homlokzaton Budának megszokott városképe. Előtérben a Duna a hajóhíddal. A víz tükrén

Wir N. N. Ober, und Unter Zechmeister
des Ehrsamen Bier Bräuer-Handwercks in der Königle Freyen
Stadt Pest in Ober Hungarn, bescheinen, Hiermit daß gegenwärtiger Bräu Knecht
Namens [illegible] von [illegible] gebürtig, so 39 Jahr alt, und von Statur [illegible]
auch [illegible] Haares ist bey uns allhier 2 Jahr 4 Wochen, als [illegible]
Knecht in Arbeit gestanden, und sich solcher Zeit über treu, fleissig, still, friedsam, und ehr-
lich wie es einem jeglichen Bräu Knecht gebühret verhalten hat welches wir also attestiren
und dessenthalben unsere sämmentliche Mit-Meister diesen Bräu Knecht nach Handwercks Brauch
überall zu befördern Geziemend ersuchen wollen. Geben in Ofen den 8. Octobris Anno 1797

Steile János budai és pesti serfőző mesterlevele 1797 október 8-áról. (A Fővárosi Könyvtár metszetgyüjteményéből.)

Dobronyi Adalbert pesti timár mesterlevele 1829 január 27-éről. (A Fővárosi Könyvtár metszetgyüjteményéből.)

a vízi élet jól ismert foglalkozásainak eszközei; halászbárkák, vízi malmok stb. A keretben allegórikus alakok. Baloldalt, a mesterlevel derekán Szent Benedek reguláinak sokat idézett mondata: Imádkozzál és dolgozzál! Vele egy vonalban jobbra folytatásul: Az Isten megsegít! A metszetet valamikor az előbb említettekkel egyidőtájt készítette Wilt I. (József?) Budán is működő rézmetszőművész. Ezzel szemben a mesterlevelet 1825 július 2-án állította ki a céh az említett mesterré avatott tagja számára.[99])

A céhek vallásos élete már korán szokásossá tette, hogy a plébániatemplom egy-egy oltárának a felállítását, díszítését magukra vállalják. Említettük már a pesti szűrszabók e nemű kiadását az 1809. év kiadásai között. A budavári Koronázótemplomban 1738-ig állt fenn a déli mellékhajóban Szent József oltára. Itt mondatta a legtöbb budai céh a miséjét, míg a Szent Sebestyén szobrával díszített oltárnál a kőműves-, a déli mellékhajó Szűz Mária-oltáránál pedig a lakatoscéh. A pesti plébániatemplomban már a középkorban a céhek gondozták az oltárokat. 1444—1481 között keltek azok a városi hatóságoktól kiállított levelek, melyek egy-egy céh gondjába ajánlják ezt, vagy azt az oltárt. Az említett időszak első évében a vargák kérik a Boldogságos Szűz, Szent Borbála és Ilona oltárát. Ígérik, hogy jókarban fogják tartani. Gubachi Ferenczi György pesti bíró és az esküdtek át is adják nekik. Két év mulva az ív-, pajzs-, nyil-, szíj-, nyíltok- és nyereggyártók hasonló kérelemmel állnak elő. Ők a Mindenszentek-oltárát kapják. Ugyanekkor a szűcsök a Sarlósboldogasszony (Visitationis gloriosae virginis) oltárát kérik. Az előbbieknek az említett Ferenczi György, az utóbbiaknak Balásfi Endre bírák adják át a kívánt oltárt. A következő évben a szabók, posztónyírók, 1482-ben pedig a kőfejtők és a kőtörők, a kerék- és hintógyártók, az asztalosok és a kádárok álltak elő hasonló kérelmekkel. A közbeeső időben még a kardkovácsoknak és a tímároknak együttesen adják át Szent István, Szent László és Szent Imre oltárát. Már ekkor kísértett az a nehézség, hogy nem minden céhnek tudnak önállóan egy-egy oltárt kijelölni. A kardcsinálók és a tímárok együttesen, az előttük említett hat céh pedig közösen kapta a valószínűleg ekkor készült Szent Péter és Pál oltárát. A XVIII. században, amikor a templom újjáépítése megtörtént, még inkább kísértett ez a nehézség. 1734-ben a tímárcéh készítteti el a maga oltárát, 1741-ben pedig a pesti kádárok egyeznek meg Gundrich Károly szobrásszal egy oltár elkészítését illetőleg. A század elején, amikor a jezsuiták Pesten megtelepedtek, a Szent Flórián kápolnában a serfőzők hetenkint mondandó misékre tesznek alapítványt. A szentmiséket a céh jámbor szándékára kell bemutatni. A céh tekintélyes tagja, Properger Jakab serfőzőmester és Pest város bírája maga számára a kápolnában építtetett kriptát. Ide is temették. 1732-ben a pesti kereskedők is állandó misékre tesznek alapítványt. 80 forintnyi tőkéjüket e célra a városi tanács előtt helyezik letétbe.[100])

Nem lenne teljes a céhek vallásos életéről alkotott képünk, ha még egy tulajdonságot nem említenénk meg róluk. Egészen Mária Teréziáig egyformán jellemző a céhszabályokra nézve — mint már idéztük is a budai csizmadiákkal kapcsolatban — hogy vallásos cselekményeikre a céhükbe állt más vallásúakat is kötelezték. »Mesterek, mind pediglen a legények és inasok is, akármely hiten valók legyenek, buzgó ájtatossággal meghallgassák« a szentmiséket, ugyan így vegyenek részt a körmeneteken stb. A céhekbe való felvételek ellen a nem katolikus keresztényekre vonatkozólag általában nem találtunk tilalmat. Felvették, hitükön is hagyták, csak a maguk egyházi szertartásaira kötelezték őket. Ennek azonban nem tulajdonítandó valamiféle nagy hitterjesztő szándék. Minden valószínűséggel a céhek maguk sem gondoltak erre. Ehhez túlságosan nyiltan és a visszahatást kiváltó erőszakkal léptek fel. Amit tettek, az a korban élt és egészen jogosnak tűnt fel, hogy, ha a többség maguk közé fogadja őket, akkor ilyen követelményeket is előírhat számukra.

Vallásbeli türelmetlenséggel, térítő szándékkal csak — hogy egy mai keletű szóval éljünk — egyházilag exponált helyeken találkozunk. Püspöki, káptalani stb. helyeken. Ilyen helyeken gyakori eset, hogy a püspök, a nagyprépost, az apát stb. erősítette meg a kért céhszabályokat. Így történt az Vácott is. Még ha nem is a püspök erősítette meg valamelyik városabéli céhnek a kiváltságlevelét, azért ő előtte is bemutatták, aki azután néhány újabb artikulust toldhatott is hozzá. Már Lipót király 1699-ben a váci szabóknak adott céhlevelében ekkép rendelkezik : »... ha céhbeli mesterek kálvinisták s akár lutheránusok lesznek és meg nem térnek az igaz hitre, egy esztendő leforgásában kivetessenek a céhből.«

Lipót céhleveléhez 1761-ben Eszterházy Károly gróf püspök kiegészítő artikulusokat illeszt. »Kívánjuk — mondja — hogy mindannyian a mesterek az igaz régi római katolikus anyaszentegyházat profiteálván, azon hiten is éljenek. Senki a mesterek közül lutheránus vagy kálvinista inast ne merészeljen befogadni és mesterségre tanítani : szabad legyen mindazonáltal idegen vándorló, azon luteránus vagy kálvinista vallásban levő legényt ezen céhünkben befogadni, és mívet adni, de nem tovább, hanem csak két és legtovább három esztendőkig, mely idő alatt a mester, kinél lesz, tartozzék minden iparkodással és szorgalmatossággal azon legénynek megtérésén iparkodni, és tisztelendő plébánus uramnak is hírt adni, hogy megtérésében munkálkodhassék, mely két vagy három esztendő alatt, ha meg nem akarna térni, szabad ne legyen a városban azon legényt megtartani.« Ehhez hasonló, de sokkal rövidebb rendelkezést olvasunk a verőcei gombkötők horvátnyelvű céhiratában. »Ezen városban se lutheránusnak, se kálvinistának nem szabad dolgozni Szent Mihály napján túl, valamig a' katolikus hítre nem tér ;«[101])

Az ilyen térítő kísérletek valószínűleg nem sok eredménnyel jártak. Decsy Sámuel idézett könyvében ennek a vallási kérdésnek a céljait is tulajdonképen a bécsi udvar magyarellenes politikájában látja. »Konkolyt hintettek a' hazafiak között egyik résznek hatalmat adván a' másikon«. Nem is más ez szerinte, mint a magyart a magyarral való szembeállítás. Mert, »... ha a protestáns vallásnak szabad gyakoroltatás engedődik — írja tovább — el-fog a' hazafiak között támadott gyűlölségnek tüze aludni, mindnyájan egyet értenek, egyaránt fogják a' szekérnek rúdját vonni, és ősi szabadságaikat öszve vetett vállakkal védelmezni.« Valóban, ha a továbbiak során arra is kitérünk, hogyan fogadta a katolikus többség intézkedéseit a másik felekezet, s hogy sok esetben a katolikus többség is milyen módon lépett fel, igazat kell adnunk Decsy Sámuelnek a gyűlöltségről mondott szavaira. Takáts Sándor írja egyik munkájában, hogy a másfelekezetűek számára sok esetben igen feszélyező volt, amikor a katolikusok saját templomukban az ő jelenlétükben ellenük lázadoztak. Komáromban történt 1774 június 5-én az úrnapi körmenet alkalmával, hogy a szentbeszédet páter Pagács mondotta. A céhekben ott álltak a protestáns mesterek is. A szónok talán e kedvező alkalmat használta fel, mert ugyancsak élesen korholó beszédet mondott ellenük. »Az ördögöknél rosszabbak, a pogányoknál, sőt a barmoknál alábbvalók vagytok ; méltók volnátok, hogy az országból vagy kirekesztettetnétek, vagy elevenen megégettetnétek. Tudom, hogy egy és más szegletekben itt lévők suttogtok most ; mert tekeri orrotokat a beszéd ; de szóljatok, jertek elő és feleljetek ; hozzátok elő bibliátokat, majd megfelelek.« Természetesen, s ezzel a kor e nemű viszonyaiba is mélyebben belelátunk, a protestánsok is megtettek mindent, ami a megbékélést egyáltalán nem siettette. Ha a katolikusok nem szívesen fogadták céheikbe őket, csakhamar nekik is voltak olyan céheik — mint pl. a ceglédi szűcsök céhe — melyekbe viszont katolikusokat nem vettek be. De a katolikus szertartásokra kötelezett mesterek ott a templomban sem titkolták, hogy tulajdonképen milyen érzelmekkel vannak jelen. A Wesselényi-féle per győri tanukihallgatásai alkalmával váltak ismeretesekké a következő események. Szőnyi Márton győrmegyei főbíró vallja, hogy a szabók céhgyűlésén Lukácsi István ezeket mondotta : »... ti katolikusok most ugyan sanyargattok bennünket, de ti nem tudjátok, hogy emberünk, vagyis követünk (Thököly) ez érdemben az ország

felső részeiben Eperjesen van, ki nem sokára visszaérkezvén, más hírt s pedig büdöset hozand nektek.« Ugyanő, valamint Lukácsi György és Gyenese Gergely között egy alkalommal a szentmisén a felajánlás alatt tört ki a civódás, amikor az említett Lukácsi István — épp úgy mint az előbbi esetben — Thökölyire hivatkozva fenyegette meg a katolikusokat. Ezek az események is azt mutatják, hogy a protestánsok ellenszenvvel fogadták a katolikus többség hitbeli rendelkezéseit és a legkisebb mozgolódás hírére nagy erővel készült belőlük kitörni a visszahatás vágya.[102])

Ilyen zavaró körülményeket takartak azok a rendelkezések, amelyeket a vallási élet ápolására majd minden céh mindjárt az első cikkelyekben oly szépen írt elő. Székesfehérvár városa 1770-ben statutummal kénytelen intézkedni, hogy a céhbeli legények rendetlen viselkedésének, melyet a templomban tanusítanak, véget vessen. Elő kell pontosan írnia a helyüket, mert máskülönben a többi hívőket zavarják jelenlétükben.[103])

c) A céhek szervezete és az iparososztály hármas tagozódása

Ezzel eljutottunk a céhéletnek a szervezetéhez. Az eddig elmondottak a céhélet feltételeit és sok külső sajátosságát tárták fel, a következőkben pedig a céhélet benső folyamatát fogjuk szemügyre venni. Látjuk a céh teljesjogú tagjait, a mestereket, a vándorutakon járó legényeket és az életpályájuk elején álló inasokat, amint a céh magáévá fogadja őket. Mint már említettük, telve volt ez az élet sok melegséggel, a munka terhét könnyebbé tévő hagyományos szokásokkal, családias összejövetelekkel, nagy lakomákkal stb. De — s ezt már itt is hangsúlyozhatjuk — ebben a háromban; a munka szeretetében, józan egyszerűségben és minden cselekedetükben való tisztaságban mindenkor szigorúak és kérlelhetetlenek maradtak.

A hazai céhéletnek gazdag irodalma, főként a század első két évtizedében a helyi céhekről készült összefoglalások, mintha csak egy minta után készültek volna, a céhéletnek önként adódó hármas tagozódásán mentek végig. E három réteg, inasok, legények, mesterek ismertetésével tulajdonképen ki is merítették a céh egész életét. S valóban, ha a régi céhéletnek azt a merev, elkülönülő szokását nézzük, amellyel e hármas tagoltságát áthidalhatatlanná tette, megérthetjük miért épültek ezekre a régi céhtanulmányok. A mesterek ugyanis, ahogyan a céhgyűléseken megalkotják a magukra is kötelező szabályokat, vagy a későbbi időkben a középponti hatalomtól előírt rendelkezésekhez mérik az életüket, már tulajdonképen ki is merült a céhélet lényege.

A mult század első éveiben nyomtatásban is közre adott egységesítő céhszabályrendelet már a negyedik volt e tekintetben. Az első kettő közel esett egymáshoz, amint a másik kettőt is alig pár évtized választja szét. Amikor 1376 november 9-én Nagyszebenben összeültek az erdélyi hét szék elöljárói, tanácsosai, polgárai és — mint írják — valamennyi lakosai, hogy a Nagy Lajostól is pártfogolt céhéletnek egységes, lehetőleg mindent magába foglaló szervezetét elkészítsék, tulajdonképen a hazai céhéletnek hosszú időre adtak meghatározott formákat. Voltak már a nagyszebeni gyűlést megelőzően is céheink. Kassa városa csaknem hét évtizeddel korábban adott kiváltságlevelet a városban élő szűcsök számára. Amiket azonban a szebeni megbeszélések — mint a résztvevők maguk írják — érett megfontolás után s előzetes tanácskozások alapján, valamennyi kézművesük akaratával és beleegyezésével, mindenkinek közjavára, méltányosságára és hasznára törekedvén, megalkottak, olyan alapokat jelentett, melyekre az egész magyar céhélet fel tudott

épülni. Szükség volt már erre — úgy látszik — az alig egy-két százados magyar céhéletben, mert — mint ugyancsak a szebeni tanácskozások jegyzőkönyve mondja, — az eddigi sok régi és rossz szabályokat eltörölve alkotják meg az újakat. És hogy mennyire közérdekű feladatra vállalkoztak, mi sem mutatja jobban, hogy a tanácskozásokat Gobelinus erdélyi püspök és Scharpenek János várispán egyenes rendelkezése és utasítása alapján tartották meg.

A végzések eredetileg Szeben, Segesvár, Szászsebes és Szászváros meglevő és ezután alkotandó céhei számára készültek. Jelentőségük azonban sokkal nagyobb lett ennél. Azok a pontok, melyeket ekkor írásba foglaltak, lényegükben még a XIX. század maradék-céhéletében is ugyanazok voltak. Nevezetesen: 1. a céhmesterekre vonatkozó végzés: Az Úr születése ünnepének nyolcadán belül minden céh évenkint két céhmestert válasszon. Ezek esküve lfogadják meg, hogy a város és a tartomány érdekeit mesterségükben szem előtt tartják, hogy céhükben semmiféle jogtalanságot sem barátságból, sem kedvezésből, sem adományért nem engednek, sem megtorlás nélkül nem hagynak. Gyűlöltségből azonban egyetlen ártatlant sem bántalmaznak. Ezek a céhmesterek az ő székük polgárságának és lakosainak negyedévenkint tartandó gyűlésein legyenek jelen, hogy, ha a közjóban vagy a kézművesek dolgában valami fogyatkozás mutatkoznék, azokat ott előterjesztvén, kijavítsák és pótolhassák. 2. az ipari foglalkozást szabályozó végzés: Bármely kézműves a maga mesterségét, ha igaz módon akarja végezni és a hozzá szükséges eszközöket, kellékeket meg akarja szerezni, megteheti minden korlátozás nélkül. »Mások társasága nélkül vásárolhat« és amennyi jól esik, annyit termelhet s piacra is vihet. Inast, segédet az ő munkájához amennyit csak akar, tarthat. Az ebben a pontban foglaltakat az idő később ugyancsak megváltoztatta. Ez azonban nem a céhi keret, hanem csak az idők változását jelentette. 3. A kézműiparosok és a vevők viszonya; vevője tartozásaiért az iparos nem járhat el önhatalmúlag, hanem adja át ügyét a bírónak. 4. Senki többet mint egy mesterséget ne űzzön. Ha többhöz ért, választania lehet, de csak egy mellett maradhat. 5. A céhbe való belépést illető rendekezés; senki hamis vádakodásokkal a belépők útját ne keresztezze. Ha vádjait igazolni nem tudná, büntetést fizet. Az idegent pedig a szokásos feltételekkel vegyék fel a céhbe. 6. A céh pénzéről: A büntetésekből befolyt pénzt a céh gyertyákra és a szegények temetésére fordítsa Isten dicsőségére. 7. A céhbe írt mesterek hozzátartozóiról akkép rendelkeztek, hogy az ilyenek fiai, leányai és özvegye teljesen ingyenes céhjoggal bírnak. Aki ilyen özvegyet vesz feleségül, féldíjjal léphet a céhbe. A bevezetőben említett négy város kézmíves tanulói féldíjjal lehetnek céhtagok, kivéve azon néhány mesterséget, melyet a szabályzat a továbbiakban egyenkint említ. Ezek között mintegy 18 foglalkozást sorol fel. Mindegyik számára előírja, mennyi legyen a céhtagság díja és tiltó rendelkezéseket tartalmaz a mesterségekben való mindenféle hamis eljárás ellen. Ezek már a kor részletkérdései és nem vágnak bele abba az összehasonlításba, melyet négy évszázad közbeesésével akarunk tenni. Még csak annyit említünk meg a végzésekből, hogy a céhbe való beiktatás díját mesterségenkint sorolják fel. Általában 2—10 forintból, 2 font viaszból, 2 veder borból és lakomából áll ez. A tímárok tagságát értékeli a legnagyobbra. Itt az új mester 8 frt-t, 4 font viaszt, 4 veder bort fizet és egy lakomát ad. Végül a záradék büntető rendelkezést ir elő azokra, akik az elsoroltaktól eltérő céhszabályokat alkotnak, vagy a rendelkezéseket nem tartják meg. Főként azoknak a büntetését emeli ki, akik a jelentkezőktől a céhtagságot megtagadják és a bírótól való megintés után is az ebbéli előírásoknak eleget tenni vonakodnak. Jellemző ez a kiemelés, mert a későbbi időkben is ez jellemezte a céheket; de a XIV. században az ipari élet még egyáltalán nem volt annyira zsúfolt, hogy a céhtagoknak saját érdekeiket védve már ehhez az eszközhöz kellett volna nyúlniok.[104])

Ez volt tehát az az alap, amelyen a magyarországi céhek élete nyugodott. A Nagy Lajos-idejebeli intézkedéseket újabb királyi beavatkozás Mátyás korában követte. Ekkor válik valamelyest általánosabbá, hogy a céhprivilégiumokra királyi megerősítést kérnek. Az ipari élet megélénkül és az ország minden részében egymás után alakulnak a céhek. Céhpontjaikat a nagyszebeni gyűlés teremtette minta után állítják egybe, de természetesen az előálló újabb igényeknek megfelelően mindig több és több fejezettel. A magyar ipari élet egységes képéről azonban még korai volna beszélni; sok lesz még a helyi hatóságtól megerősített céhlevél is. Az egyöntetűséget azonban biztosítja az az egyre jobban meggyökeresedő szokás, hogy az újonnan létesülő céh valamelyik tekintélyesebb céhnek a szabályait kéri el és azoknak az alapján állítja egybe a maga pontjait. Igazi egységesítő törekvés — mint már említettük — csak Mária Terézia idejében következett be. A királynő

sok mindenre kiterjedő figyelme és a kor érzelmeinek megfelelő vallásos emberbaráti szeretete terheket könnyítő intézkedéseket akart nyújtani. Amint az úrbéri kérdésbe is elődeinél alig tapasztalt eréllyel nyúlt bele, ugyanúgy a céhéletet is sok fölösleges és terhes szokásától akarta királyi hatalommal megtisztítani. Terve nagyrészben sikerült is. De miként az úrbéri rendelete, ugyanúgy a céhekre vonatkozó intézkedése is minden valószínűséggel nem csak enyhített, hanem újabb terheket is hozhatott. Mint minden egységesítő törekvés, ugyanúgy a céhéletre vonatkozó is egyik helyen, ahol szigorúak voltak a feltételek, ott enyhített, ahol pedig a felettes hatalom jó szíve sok patriarchális szokást honosított meg, ott esetleg súlyosbított a terhet viselők helyzetén. Most már ugyanis megvoltak az egységes előírások és ha valaki azokat betartotta, úgy érezhette, minden tekintetben eleget tett kötelességeinek alattvalóival szemben. A Mária Terézia alkotta egységes rendezés azonban még meghagyta a céhek egyéni színét. Az idők múlása nemsokára ezt is letörölte róluk. I. Ferenc 1805-ben úgy rendelkezett, hogy az összes céhleveleket szedjék be, mert helyettük újakat szándékozik kibocsátani. A helytartótanács ezt végre is hajtotta és megjelentek az új céhpontok, melyeknek a szerkezete már hasonlított a törvényekéhez. Az egyéni céhéletet azonban létükben támadták meg. Az új artikulusok már általánosságban rendelkeznek és nem sokára nyomtatva is közkézre kerülnek. Csaknem évenkint megjelenő kiadásokban elárasztják velük az országot, úgyhogy a céhládákban zár alatt őrzött privilégiumok korábbi titokzatossága immár végkép illuzóriussá vált. Az I. Ferenc-féle rendelkezések csak átmenetinek készültek. A további nagy céhreformtervek is benne éltek már a közhangulatban. Az uralkodó lénye azonban távolt állt a reformátorok türelmetlen természetétől és így az 1805-i végzések ismétlődtek az újra megjelenő különböző nyelvű kiadásokban.[105]) Lényeges elemük azonban a Mária Terézia-féle újítással együtt az, hogy a hatóságok felügyeletét mindjobban kiterjesztették a céhekre. Mária Terézia óta céhbiztosokat, hatósági embereket küldtek ki a céhgyűlésekre, majd az újabb intézkedések mind több és több jogot vettek el a céhektől. Mindezek az újítások leegyszerűsítették, elhivatalosították a régi céhéletet és a benne élők helyzetét — hogy itt csak az inasokat említsük meg — nem egy vonatkozásban nehezebbé tették. Az új rendelkezések, mint ez természetes is, jogokat és kötelességeket írnak körül. Megállapítják a munkaidőt, a bért, de nem képesek a megélhetést biztosítani. A régi céhkeretben az inas mestere házanépéhez tartozott. Mestere látta el mindennel. Az említett új intézkedések kiemelik ebből és miközben kötelességeit és jogait pontosan körülírják, magára hagyják.

A régi céhek mesteremberei ugyanis nemcsak szegődtetői és felszabadítói voltak a hozzájuk került iparostanulóknak, hanem valóságos nevelőik. Az inas megfizette az előírt pár forintnyi szegődtetési díjat és attól kezdve — mint említettük — mestere házanépéhez tartozott. Mestere gondja volt, hogy testi-lelki fejlődésére vigyázzon. Általában ezekben ismertünk rá a céhek egy további feladatára, melyet nemcsak éreztek és előírtak, hanem lelkiismeretesen végre is hajtottak. Ez a nevelői munka. Meghatóak azok a céhszabályokba foglalt rendelkezések, amelyek ezt a feladatot írják elő. Úgyhogy már a hazai céhélet első kutatója is kiemelte sok jó tulajdonságukat : »A' céhek felállítása által az eszközöltetett, hogy készítményeik jobb karban jöttek az emberek kezeire, és mindinkább javíttattak ; céhbeli törvényeik, melyek felsőségi helybe hagyás mellett jöttek divatba, a' rendet és fenyítéket meg őrzötték a' legények 's inasok között, kiket törvénytartásra szoktattak, sok erkölcstelen kicsapongásoktól eltartóztattak, magokat a' mesterembereket is illő társalkodásra, egyességre, csinosabb gondolkozásra, 's a' polgáriság nemesebb becsülésére szorították.« Majd csak a mult századdal kiépülő iparosiskolák és a bekövetkező általános népoktatás törvénye pótolják a céhek ebbéli szerepét.

Az új szervezetek, melyeket a felvilágosult idők a céhek helyébe állítottak, nem igen tudták ezeket a feladatokat is ellátni. Az egyazoniparú emberek szövetkezése már csak emberi hiúságból is azon volt, hogy e téren minél többet alkosson. A budai csizmadiamesterek a Mária Teréziától kapott és többször említett kiváltságlevelüket hiányosnak érezték s még mielőtt céhládájuk bádog tokjába tették volna, a kancelláriától nyomtatásban kapott artikulusokat még egy következővel egészítették ki. Ennek ugyan semmi köze az iparhoz és annak míveléséhez, mégis — mint hajdan is tették — külön pontot szerkesztenek belőle. »Utolsó Impetratio — írják — hogy a Duna vizében ne legyen szabad fürödni sátoros ünnepnapokon a mesterlegénynek mivel már sok történetből tapasztalván úgy, hogy életeket is a fürdőzésben elvesztették . . .« A szabványos 27 pontos céhlevél így lesz 28 pontból állóvá és egyúttal egyénivé.[106])

Számos más esetet is sorolhatunk fel, amikor a mesterek gondossága csaknem a szülőkével ér fel. A verőcei gombkötők többször idézett levelükben a legények illedelmes viselkedését így írják elő: »Ha a legények közül valamelyik fejességből és akaratosságból nem akarna más előtt kalapot emelni, fizet 14 pénzt.« (2. ck.) »Ha valamelyik legény kővel hajigálna az utcán a' kutyákra, vagy pálcával; köteles legyen fizetni bírságot 2 font viaszkot.« (7. ck.) Ha a legények mulatozni és táncolni akarnak ». . . először is jelentsék be a' céhmesternek és a' céhmesternének; az atyamesternek és az atyamesternének; és azután renddel a' többi becsületes mesteremberekneк és az ő feleségeiknek, a' kiknek elsőségek lészen. Azután a' becsületes legényeknek szabad a' becsületes leányokkal táncolniok . . .« Ebben volt ugyan egy kis önzés is. A céhkeret — mint említettük — merev és zárt volt. A mesterasszonyoknak és leányaiknak a biztosítása, hogy a legények mulatságain ott lehessenek, ezt a magukban maradást a házasságok révén is biztosítani akarta. A legények becsületes életére általában nagy gondot fordítottak. Az idézett 14. artikulus a továbbiakban így folytatja: »Ha pedig ollyas talákozna a' legények között, a' ki lármázna, kártyázna, kockázna, és játszanék olyannal a' kivel nem illik, tartozik bírságot fizetni 2 font viaszkot; «majd a rátartiság és a büszkeség csillan ki a továbbiakból; ». . . és nem szabad a' mi legényeinknek suszter legényekkel sétálni; se a' vendégfogadóba magának a' legénynek magabéli társa nélkül menni; az is ha ketten mennek, szabad egy itce bort meginniok . . .« Ez a céhi büszkeség, a saját iparuk értékelése, a másokénak a lebecsülése a céhek gyakori vonása. Az iparágankint való szervezkedés ezt önmagától is kiváltotta, a kor merőben rendi szelleme pedig csak táplálta. A legények és a mesterek viselkedésére azonban nem egy hasznos rendelkezést írt elő. Ez volt a megokolása egy-egy szigorúbb előírásnak. Ez, vagy az, a csizmadiához, a gombkötőhöz, a molnárhoz stb. nem illik. A holicsi és a sassini molnárok éppúgy, mint akár az esztergomi iparostársaik korábban, a molnár külső hangsúlyozására írják elő: »Egy molnármester se járjon üres kézzel, hanem jeléül, hogy molnármester vagy zsindelyező, szekercét, vagy mérő ölfát vigyen kezében; aki ezt elmulasztja minden esetben tizenkét pénzt fizet. Ünnepnapokon mindazonáltal senki se hordozzon szekercét, mert az nem illő, hanem mérőfát; a szekercét köznapokon hordozza.« A lőcsei kőfaragók és kőmívesek 1785-ben szigorúan megtiltják, hogy mestereik téli unalmukban hozzájuk nem illő munkával foglalkozzanak, »kivált menyegző 's más alkalomkor a' hegedüléssel.« Csak egy-két adatot említünk még. Az egykorú céhlevelek ugyanis oly bőséges adatokat tartalmaznak e tekintetben, hogy részletezésük szinte kimeríthetetlen. Inkább csak a különböző területekbe vágó rendelkezések közül hozunk fel néhányat. Ezzel is igazolva látjuk mindazt, amit a korabeli céhek mestereinek a nevelés és a magaviselet terén tett fáradozásairól mondottunk. Ezek a régi céhtagok ugyanis nem csak enni és inni szerettek — mint a céhintézmény bírálgatói oly sokszor szemükre hányták — hanem a gondjaikba fogadott, vagy a közéjük állt iparos társaiknak helyes viselkedésére is nagyon vigyáztak. A marosvásárhelyi szabók 1613-ban, amikor Rosnyai Szabó Dániel és Öreg Szabó Péter voltak a céhmesterek, ekként határoztak: »Ha valaki az utcán hajadon fővel avagy mente nélkül sétálna, tartozzék 2 dénárral. Ha valaki társaságban követetlen, oktalan, tisztátalan állatot említene, tartozzék 2 dénárral. Ha valaki az ajtón a társaság közibe menjen és az ajtón belül veti le süvegét, tartozzék 2 dénárral. Ha nem köszön is, tartozzék 2 dénárral. Ha valaki az asztalnál ültében mind a két könyökével asztalra könyökölne, tartozzék 2 dénárral. Ha valaki ültében lábán ül vagy egyik lábát a másikra tenné, tartozzék 2 dénárral.« És hogy mennyire szigorúak is tudtak lenni, mutatja a pozsonyi és a győri fazekasok együttes céhének 1698. évi rendelkezése: »Senki a mesterek közül lóbőrből sarut viselni ne merészeljen, egyéb aránt az olyan vakmerő maga mesterségének elvesztésére büntetődjék.« A nagyszombati szabók még 1722-ben is Kupcsik Szabó András társukat azért, mert inasaival kutyája fülét körül nyíratta, ki teszik a céhből. Ez a cselekedet ugyanis — mint írják — céhüknek nagy becstelenségére esett. Ezért a tanács beleegyezésével iparától fosztják meg.[107])

A céhintézmény sokirányú munkája tehát ennyire egymástól távol eső feladatokat látott el. Nemcsak az ipari életet szabályozták, nemcsak a mesterek munkáját őrizték ellen, hanem azok magánéletét is a céh becsülete érdekében szigorú eszközökkel tartották féken. A hamis munkáért épp úgy iparűző jogát vesztheti valamelyik meggondolatlan iparos, mint, ha a mindennapi életében talált a céh kivetni valót. Marosvásárhelyen történt 1647-ben, hogy Siró István lakatgyártó felesége házasságtörés bűnébe esett. A céh nyomban határozott még pedig elég keményen : »István mester — írják — a céhtől üres legyen mindaddig, míg házát a tisztátalan asszonytól ki nem takarítja.« Az egységesítő rendelkezésekkel mindez elmarad a céhek életéből. A haladó idők hova-tovább nem tűrték a magánéletbe való ekkora beavatkozást. Az egyéniség jogainak túlzott hangsúlyozásával a céhszabályoknak is szorosan csak az ipar terén kellett maradniok. Milyen színesek még alig háromnegyed századdal is a nagyszombati szabók említett céhkönyvének a bejegyzései. Ekkor még olyan hatásköre van a céhnek, hogy igazoltat, bizonyítványokat kér be, újabb és újabb határidőket tűz ki azok bemutatására. E közben a céhtagok már zsörtölődnek is, hogy a határidők lejártak és az új mester még mindig késik tanúsgleveleinek a bemutatásával. ». . . a nemes céh nem találván más modalitást abban, hogy avagy miképpen megcsillapítani ezt a dolgot ...« — írják egy-egy ilyen ügy elintézésénél. 1702 december 27-én Palsaki Szabó Mihály ügyét kell dűlőre vinniök. Őt választották a következő évre »tábla-mesterré«, ő azonban ez alól a terhes tisztség alól mindenképen szabadulni akar. Később még részletezzük a céhtisztségek munkakörét és látjuk majd, hogy a tábla- vagy bejáró-mester tiszte mily nehéz feladatot jelentett. Nem csoda tehát, hogy a nagyszombati szabóknál egyöntetű az előle való menekvés. A céh végül is határoz az említett ügyben : ». . . nemes céh respektálván ő kegyelmékre, elengedte ilyen móddal, hogy ő kegyelmék a nemes céhet contentálván úgy, hogy az után senki böcsületes mesterek közül szemére ne hányja, hogy végbe nem vitték ő kegyelmék a szolgálatot . . .« A mult század eleji céhszabályozások után már egészen megszokottan mentek a céhek ügyei. Kéznél voltak az egységes előírások az adódó ügyek elintézésére, melyek amúgyis nagyon megfogyatkoztak. Átvette őket a hatóság és ami még maradt, azt is annak a kiküldötte jelenlétében intézhették el. [108]) A szűkké vált hatáskörnek megfelelően a vizsgált időszakra a céhtisztségek korábbi változatossága is eléggé egyhangú lett. Céhenkint ekkor már elég volt két-két mestert mutatni be a tanácsnak, akik esküt tettek és ügyeltek arra, hogy a céhbeli mesterek jó munkát végezzenek. Ha kifogásolhatót találtak, akkor sem járhattak el úgy, mint régen, hanem egyszerűen jelentették a városi hatóságnak.[109])

A céhek vezetői, a céhmesterek ugyanis korábban nagy hatalommal rendelkeztek. A közjogi ténykedések szálai mind az ő kezükbe futottak össze. Láttuk már mi mindenre terjedt ki a céhek hatásköre és így a céhek vezetőinek korábbi széles hatáskörét ismertetnünk nem is kell. De az 1805-i rendelkezések következtében előállott helyzetre talán érdemes lesz az 55 pontban kiadott »Közönséges czéhbeli czikkelyek« módosításait ideiktatnunk.[110]) A cikkelyek mindegyikén végig húzódik az alárendeltségi jelleg hangsúlyozása. A 30. cikkely például ezeket írja : »A céhek mind általán fogva, mind azoknak egyenként való tagjai a helybéli elöljárókat, valamint a' felsőbb igazgatókat, illendő tekéntetben tartani, 's parancsolatjokat teljesíteni, rendeléseiket megtartani mindennémű készséggel kötelesek lesznek ; és, ha sanyarú számadásra nem akarnak vonattatni, semmi törvénnyel ellenkezőre vetemedni ne merészeljenek. — Valamint pedig a' mesteremberekről fel sem tehetni' hogy polgári és alattvalói lefüggések köteleit szétszaggatván az elöljáróságnak akár miképp is ellentálljanak, mivel annak elégséges eszközök vannak hatalmában az ily vakmerősködéseknek meggátlására. Úgy a' mesterlegények, a' kik akárminémű

szín alatt egybe szövetkeznének, vagy a' munkát felvállalni nem akarnák, míg képzelt igazság-keresetöknek elég nem tétetik, vagy éppen csoportosan felzendülni, és más ily félékre vetemedni merészkednének : tudják meg, hogy kemény büntetésekkel, áristommal, vagy verésekkel, fenyíték-házzal, sőt még keményebbekkel is, gonosztettekhez képest, szinte halálra ítéléssel is megbüntettetnek. Hasonló büntetések érik elmulhatatlanul azokat is, kik ezen erőszakoskodóknak kedveznek.« Íme a hatalmában és eszközeiben megerősödött közigazgatás szava a céhekhez. Egyúttal az is kitűnik e sorok közül, mennyire eltávolodott idők során az útjuk egymástól. Itt csak utalunk a már elmondottakra. Korábban még egymás hatalmának a kiegészítői és védelmezői, most pedig az alárendeltségi viszony annyira kihangsúlyozódik, hogy vele szemben a céhbeliek részéről esetleges ellentállásra is számítani lehet. Ezek ellen azonban ott vannak a hivatalos fenyítékek.

A céhek utolsó hat évtizede valóban már ezek között a szigorú megkötöttségek között telt el. A pesti kordoványosok, akik 1793-ban állnak munkába Pesten, de önálló céhük csak 1815-ben létesült,[111]) hatósági céhbiztos részvételével tartották gyűléseiket, akinek az új mesterek bejegyzéseinél is ott találjuk igazoló aláírását. Ennek a céhnek néhány ülésén Száz Mátyás tanácsnok céhbiztossága idején Patachich József tanácsnok elnökölt, ki az egykorú Pestről néhány kimerítő ismertetést is írt. A megnövekedett igényeknek már csak úgy volt képes a két város eleget tenni, hogy tanácsnokait és az e célra igénybe vett tisztviselőit egy időben több céh mellé rendelte ki biztosul. A pesti tanács például 1861 december 9-én hat vezetőtisztviselőjére bízta a már százon felül járó városi iparágak ellenőrzését.[112]) A hatósági ellenőrzés jegyét viselte magán az a Mária Terézia idejével meghonosodó szokás is, hogy a céhnek, mielőtt használatba vette volna királyától kapott szabadalomlevelét, be kellett előbb mutatnia a megyének, városnak, úrbéri területen a földesúrnak. Az itt jelzett sorrendnek a be nem tartásából nem egy esetben heves kioktatás adódott a megye és a város között. Pest megye 1844 szeptember 4-én tartott közgyűlésén foglalkozott pl. a pesti kertészcéh szabadalomlevelével. A tiszti »ügyvéd« ez alkalommal nem késik kiemelni, mennyire téved Pest városa, mikor úgy véli : »... mintha a céhbeli kiváltság kihirdetésre Pest város tanácsát, mint helybeli törvényhatóságot, melynek kebelében ezen céh létez, korlát nélkül illetné, ünnepélyes óvást tévén s kinyilatkoztatván, hogy a kiváltság- és szabadalomlevelek érvényességének nélkülözhetetlen feltételéül törvény által kitűzött azon formaságot, miszerint azok csak illető megyékben történt elfogadtatásuk és kihirdetésük után nyerhetnek érvényességet, továbbá is épségben tartani kívánja ...«[113]) Valóban a Mária Terézia óta adott kiváltságlevelek utolsó lapjain mindig ott található előbb a megyének, azután a város tanácsának igazoló záradéka.

A céhbiztos mellett a céh tulajdonképeni vezetője a céhmester. Volt olyan céh, ahol kettő volt. Ilyen esetekben az egyiket fő-, a másikat alcéhmesternek nevezték. Valószínű csak helyettességi viszony és nem külön munkakör jelentette tisztségüket. A céhmester tisztét talán a szegedi mészárosok jelölték meg a legtartalmasabban, akik céhmesterüket egyszerűen »bíró«-nak is nevezték.[114]) Az ő tiszte volt ugyanis, hogy a céh ügyeire felügyeljen, az egyenetlenkedők és a vétkezők között igazságot tegyen. Időszakunkban ez a hatáskör már csak a kisebb ügyekre maradt fenn. Legtöbb céhszabály meg is említi, mennyi lehet a céhmester által kiszabott büntetés felső határa. Az 1805-i rendelkezések után pedig, a céh belső ügyeit tekintve is, igen kis szerepre zsugorodik össze a céhmester tiszte. Igazságtévő ügyekben is — érdemes az előírást figyelmesen átolvasni — inkább a céhgyűlés, semmint a céhmester illetékességét állítja előtérbe. »Ha pedig az egyenlő céhbeli mesteremberek és legények között kerekedik per, ez a' céhbéli gyűlésekben vétettessék fel, mely alkalmatossággal mint az, ki panaszt tesz, mint az, ki ellen van a'

panasz, ülő-székeikről keljenek fel, és a' céh láda mellé állván, terheltetéseiket, és feleleteiket tisztességgel, és illendőül terjesszék elő; ez után az elő adatott panaszok vétessenek fel 's a' törvény és igazság szerént végeztessenek el.« (44. ck.) Fellebbezésnek van helye a bírói ítélőszék elé. Ekkor már a céhmester, a szabályzatban megjelölt társával, a szolgamesterrel együtt, inkább csak hivatalnoki szerepet tölt be. Választásukat és feladatukat a cikkelyek így írják elő. Azon a napon, melyen a céh privilégiumát kapta, gyűlésre ül össze. A régi időkben a céhek ezt a főgyűlésüket karácsony táján tartották. A gyűlésen a céhbiztos elnököl, a céhmester pedig számot ad az elmult év eseményeiről. Elszámol a bevételekről és a kiadásokról s ezeknek az igazoló írásait is a céh asztalára teszi. Ha azután ezeket megvizsgálták, tisztét letette és a céhláda kulcsát átadta a biztosnak. Az új céhmestert a céhbiztos által jelölt három mester közül választották meg. A jelöltek között rendszerint első helyen a volt céhmestert jelölték. Az új mester átveszi a láda kulcsát és ugyanekkor, hogy mindenki emlékezetébe véssödjék, a céhartikulusokat is felolvassák. Ugyanekkorra írja elő a »szolgamester« választását is a rendelkezés, ennek módjáról és tisztségéről azonban nem tesz említést. Lehetséges, hogy itt a nehezen érthető fogalmazás voltaképen egy tisztségről rendelkezik, melynek »céhmester« és »szolgamester« egyenként volt a neve. (48. ck.) A korábbi időkben természetesen több tisztségest választottak a céh ügyeinek a végzésére. A céhmester mellett volt »atyamester«, a legények ügyeire, »látómester« egy vagy kettő, a műhelyek és a piacok ellenőrzésére, »gazdamester«, aki a régi céhéletben a céhlakomákat rendezte. A gazdamester mindig a fiatalabb mesterek közül került ki. A céhéletben ugyanis a koros, tekintélyes öregek még fiatalabb mestertársaiktól is elvárták, hogy őket szolgálják, nekik »udvaroljanak«, mint ahogyan a pécsi lakatosok írták 1750-ben. A céhvigasságokon illet, hogy a fiatalabbak mértékletesek legyenek, az italtól tartózkodjanak, nehogy megrészegedjenek és ne maradjon senki, aki a mulatozásba jobban elmerült öreg mestereket haza kísérje és másnap a történtekről nekik számot adjon. Az atyamester mellett szokásban volt egyik-másik céhnél, hogy a legények dékánt, céheslegényt választottak maguk közül, aki az atyamesternek a legények ügyeiben segítségére volt. Budán az ácsoknál két dékánt választottak. Egyik volt a főcéhes-, a másik pedig az alcéheslegény. Ők szedték be a legények tagsági díját, kezelték, míg létezett külön, a legényládát és ők vigyáztak arra is, hogy az előírt egyházi szertartásokon a legények megjelennek-e mind pontosan. Választásuk egyik-másik vidéken valóságos helyi népünnepély számba ment.[115]) Szatmár városa 1630-ban azért is előírta a céheknek, hogy évenkint két dékánt válasszanak, mert őket a város is igénybe vette a maga teendőiben.[116])

Általában a céhtisztségek száma és elnevezése a céhek hosszú történetében sokféle változáson ment át. A folyamat e téren is csökkenő irányú volt. Nem is tartjuk szükségesnek e miatt valamennyiökkel foglalkozni. Tisztánlátást teremteni közöttük amúgy is nagyobb feladat lenne. A vizsgált időszakban pedig már csak a céhmester tisztsége létezett. Itt még egy mesteri tisztről tehetünk említést, amelyről a Fővárosi Könyvtárban lévő már említett nagyszombati szabócéh könyve oly sok említést tesz. »A táblamester« tiszte, mint a bejegyzések mutatják, igen terhes lehetett. Sorrendben került a céhtagokra, de aki csak tehette váltságdíjak árán is menekült előle. A táblamester hordozta ugyanis körül a mesterek lakására a céhgyűlést jelző táblát. Ezért neve hol »bejárómester«, hol »táblamester« volt. A gyűléseket ugyan évenkint azonos időben szokták megtartani, mégis megelőzőleg a bejárómester sorba járta a mesterek házait, hogy vélük a céhgyűlés idejét tudassa. Meg azután lehettek időközben összehívott gyűlések is. Ilyent minden legény és mester kérhetett, ha olyan ügye merült fel, amelyet a céh jelenlétében akart elintézni. Az ilyen gyűlésekért, aki egybehívásukat kérte, külön díjat fizetett. Mármost az

olyan céheknél, amelyeknek vidékről beírt tagjai is voltak, mint például a budai lakatosok, órások stb., együttes céhének, a bejárómesternek ezeket is fel kellett keresnie a céhbe hívó »táblával«. Egyik-másik céhben ilyenkor valóságos körutazást kellett tennie, ha a vidéki ú. n. »mezei mestereket« is mind végig akarta járni. Akadt céh, amely sokkal egyszerűbben oldotta meg ezt a terhes feladatot. Munkácson a tímároknál nem volt külön erre való tisztség, hanem a mesterek vitték egymáshoz a táblát. Mihelyt a tábla valamelyik mester házához megérkezik — így írják elő — munkáját a mester hagyja nyomban abba és a táblát a kijelölt mestertársához vigye tovább. Így ismétlődött ez a folyamat mindaddig, míg a tábla elindítójához, a céhmesterhez vissza nem került.[117])

Gyűlést a már említett főgyűlésen kívül évnegyedenkint tartottak. Ezek rendszerint tavasszal József-napkor, a nyár elején Úrnapkor, szeptember végén Mihálynapkor és karácsonykor voltak. Ünnepnapra estek és a szentmiséről kijövet gyülekeztek össze vagy a céhmester házában, vagy ha volt külön céhházuk, akkor abban. Imádsággal nyitották meg és a céhmester imádságos szavaival zárták be. A megnyitó szavak után a mesterek helyet foglaltak, mégpedig beiktatásuk sorrendjében. Ha a legények képviselőit is meghívták, ők állva hallgatták végig a gyűlést és szólniok is csak úgy volt szabad, ha erre előbb engedélyt kértek. Általában az egész céhéletben a mesterek tekintélyére nagy gondot fordítottak. A gyűlésnek a tulajdonképeni része azonban csak akkor kezdődött, amikor a céh áhítattal körülvett — mondhatnánk — szentélyét, a céhládát nyitott fedéllel az asztal közepére tették. A munkácsi céhbeliek ilyenkor őrséget is állítottak melléje, céhmesterük pedig felnyitásakor külön ládaköszöntőt is mondott. Míg ez tartott, egyik fiatal legényük a szoba ajtaját torlaszolta el, hogy az esetleg késve érkezők a felköszöntőt meg ne zavarják. A pesti lakatosok, óra-, puska- és csigakészítők együttes céhe 1701-ben külön cikkelyben tiltotta meg a mestereknek, hogy míg a láda nyitva áll, senki felkelni és elmenni ne merészeljen. Ha megteszi 15 krajcárt fizet. Pozsonyban ilyenkor az asztalra könyökölni sem volt szabad. Általában megható az a tisztelet és szeretet, amellyel a régiek céhük eme ereklyéjét körülvették. Ha valaki panaszos, vagy vádlott vallott, a nyitott láda elé állt. Vallomása csak így bírt bizonyító erővel. Grossinger József pesti mészárosmester 1805 február 27-én nyitott láda előtt jelenti ki, hogy a tanács által neki adott székjogáról minden követelés nélkül lemond. Ha valakinek elintézni valója volt, addig tehette, míg a láda fedele nyitva állott, mert ha ezt már lecsukták, azon a gyűlésen többé meg nem hallgatták. A láda őrzése a céhmester tisztségéhez tartozott. Rendszerint az ő házában is volt, ha csak külön háza nem volt a céhnek. Új céhmester választásakor körmenettel vitték körül a városon új őrzője otthonába. Az ilyen alkalmakat, céhgyűléseket mindaddig, míg Mária Terézia ezek tartását meg nem tiltotta, bőséges lakoma és vigasság követte a céh pénzéből. Az óturai csizmadiák 1716-ban a lakomákra való tekintettel a céhgyűlésekről így rendelkeztek: »Céhgyűlésbe kiki tisztességes öltözetben, megfésülve 's mosdottan jelenjen meg, ott sokat ne tobákoljon, 's annyival kevésbbé undokítsa azzal bajúszát, nehogy, midőn a' többi mesterrel egy serlegből iszik, ezeknek undorodást szerezzen.« Ők a céhtagságért 20 frt-t fizettek. A mi időszakunkban egy-egy kántorgyűlésen 15 krajcárt tettek le a mesterek. Tagsági díjuk egyébként nagyon különböző volt. A pesti üvegesek még személyenkint is tettek különbségeket. 1791-ben egy ausztriai származású üvegestől 47 frt. 50 krajcárt, hat év mulva egy pesti üvegestől 149 frt. 30 kr-t fogadtak el. 1820-ban Giergl Ignác üvegesmester, mikor beiktatták 130 frt-t, egy másik társa pedig 200 frt-t fizetett. Ilyen változó és tekintélyes összegek láttára, érthető, hogy sok mester csak részletekben tudta tagsági díját megfizetni. Az 1805-i rendezés után már egységesen írták elő a céheknek, hogy a mesterek díja 25 frt-nál több nem lehet.[118])

A céhgyűléseken határoztak a céh karitatív és szociális tevékenységéről is. A ládájukban őrzött pénzből ugyanis nem csak lakomákat rendeztek, hanem abból jótékonysági célokra is fordítottak. Kezdettől fogva megtartott intézkedésük volt, hogy a megöregedett, vagy munkaképtelenné vált társaikat a céh pénzéből segélyezték. Az esztergomi mészárosok 1694-ben már ekként határoznak: »Hogyha valamely mesterember megvénhezik és mesterségét az erőtlenség miatt nem gyakorolhatná, tehát tartozzanak a mesterek fizetésért neki egy illendő legényt adni, aki mestere helett az ő mesterségét naponként előmozdíthassa.« A segélyezésekben tovább is mentek. A budai és a pesti kőművesek 1691-ben és 1695-ben olyan mesternek, vagy legénynek, aki magát tisztességgel és becsülettel viselte, ha elemi csapás, betegség érte, kölcsönt nyújtottak a céhládából. Hangsúlyozott rendelkezésük, hogy mindenkor csak kölcsönt és nem segélyt adnak, melyet, ha az illető újra összeszedte magát, vissza kellett fizetnie. A céhéletnek ebben a szokásában ismertünk rá a céhbeliség egy további értékes vonására. Az iparos mindenkor úgy érezhette, nincs egyedül, bármi csapás éri, végkép le nem terítheti. Ha pedig valaki szegényen halt meg, a céh költségén temették el. De betegségében sem maradt magára. A legényt mestere és legénytársai, a mestert mestertársai ápolták. Ágya mellett felváltva virrasztottak. A beteg mesternek, ha legénye nem volt, mestertársai adták kölcsön legényeiket egymást váltogatva, nehogy beteg társuknál megálljon a munka és elmaradjon a kereset. A pesti gombkötőknél az a mester, aki beteg társuk ápolása alól kivonta magát, 1 frt-t fizetett a céhládába. Ha a beteg céhtag elhúnyt és örökösei nem maradtak, hagyatéka a céhre szállt. Ebből pótolták azokat a kiadásokat, melyeket a betegnek nyújtottak. Temetésén a céh testületileg vett részt, de ugyanúgy, ha valamelyik társuknak házanépe közül húnyt el valaki. A temetéseken pedig — rendelkeznek az óturai csizmadiák említett levelükben — »... a' mesterek gyertyákkal, egymástól illő távolságban, párosan menjenek, a' fiatalabbak elől, az öregebbek a' céhmesterrel utánok. A' halottvivők ne szaladjanak a' holt testtel, hanem halkal haladjanak előre ...« Idők folyamán a népes céheknek ebbeli kötelességükön enyhíteniök kellett, mert a gyakorivá váló temetések sok munkaidőt vettek volna el tőlük. Ilyenkor már csak a céh egy részét rendelték ki egy-egy temetésre. A díszes külső azonban ezek után is megmaradt, úgyhogy pl. a Zala vidékén közmondássá is vált a rátartós emberre, »büszke, mint akit céhvel temetnek.«[119])

De nemcsak az elöregedőkről és az elhúnytakról gondoskodott a céh, hanem a visszamaradottakról is. Az özvegynek örökletes joga volt, ha élni akart vele, hogy elhúnyt férje iparát legényekkel folytathassa. Ezt minden céhszabály ki is emelte. »... az özvegyet férjének kimúlása után a' mesterségre nézve úgy kelletik tekinteni, mintha a' férje, kinek nevét viseli, még most is élne ...« emeli ki az 1805-i rendelkezés 40. pontja. Az özvegyek éltek is e jogukkal. A céh megbízható legényt adott műhelyükbe és nem nézte rossz szemmel azt sem, ha a legény feleségül is vette az özvegy mesternét. Ilyenkor a legény csak fele mestertaksát fizetett. Hasonlóképen fele mesterdíj illette az elhúnyt céhtag gyermekeit is, ha a céhbe vették fel őket. Az özvegy, ha nem céhbelihez ment férjhez, az előbb említett jogát elvesztette. A budai és a pesti céhek életében nem egy özvegy mesterné nevével találkozunk, aki férje örökét nemcsak tovább vitte, hanem jelentősen meg is növelte. A pesti német színház századeleji építkezéseinél a kőfaragó munkákra két özvegy mesterné, Fesslné és Mahrné, küld be ajánlatot. Közülük az előbbi 1809-ben el is nyeri a megbízást. Ugyanezekben az években a pesti negyven építőmester között öt özvegy neve van nyilvántartva. Több ház építése fűződik a nevükhöz.[120])

Ilyen sokféle ügy adódott, melyet a céhgyűlésen a nyitott láda áhítatos hangulatában a mesterek megbeszéltek. Ha minden összegyült ügyüknek a végére

jártak és a céhszabályokat is felolvasták, a céhmester imádságos szavakkal — Áldom és dícsérem a felséges Istennek szent nevét érette, hogy minket minden ügyes-bajos dolgoknak véghez vitelére megsegített — bezárta a gyűlést.[121]) Régebben ezután közös ebéd és iddogálás következett, melyen való viselkedésre az óturai csizmadiák ismertetett rendelkezése pl. elég kioktatólag hagyta meg a viselkedést.

Ilyen volt a céhélet mestereinek főbb vonásokban ismertetett élete. Tekintély és tisztelet vette őket körül. A legények és az inasok világa, bármily családias légkör hatotta is át egymáshoz tartozandóságuk érzetét, a mesterekétől mégis egészen elzárt, más világ volt. Róluk egy-két jellemző vonást majd az ő ismertetésüknél mondunk el. Itt még a mesterekről annyit, amennyi a céhélet szempontjából is fontos, vajjon a céhkeret milyen szintet tudott nekik társadalmi téren biztosítani. Megélhetésük szempontjából — mint már hangsúlyoztuk — a »bejutottak« kétségkívül a legkedvezőbb helyzetben voltak. Egyeduralmuk volt iparuk területén és a nagyobb vállalkozásokból közösen részesültek. Kérdéses, milyen hatással voltak mindezek szellemi szintjükre. Itt az iparágankint mutatkozó különbségeket mind nem vehetjük figyelembe, mert miként a jelenben, úgy a multban is mesterségenkint elütő volt ez a helyzet. Régi iparosaink közül kétségkívül az ötvösök jelentették a legmagasabb szintet. De más iparágakra vonatkozólag is az a meggyőződésünk alakult ki az elénk került adatok alapján, hogy a céhkeret az egykori iparosréteg szintjét nemcsak kiegyenlítette, hanem hathatósan emelte is. Segítségére volt ebben az a körülmény is, hogy az egynemű iparágankint való szervezkedés már csupán hiúsági okokból is sokat fáradozott a téren.

Említsünk meg talán egy példát a sok közől, melyek alapján az említett meggyőződésünk kialakult. Egyúttal szép példa ez a hagyományokhoz való mély ragaszkodásra és a testületi szellem ápolására is. A pesti cipőkészítők 1840 február 9-én tartották céhládájuk — mint írják — »százéves ünnepét.« Az ünnepség az elődökre való emlékezés sok kedves jelét mutatja. Egyúttal bizonyítéka mindannak, amit a céhi hagyományszeretetről és közösségük szimbólumának, a céhládának tiszteletéről mondtunk. Prónay Mihály céhmester a városi kiküldöttek jelenlétében ilyen szavakkal nyitja meg a céh ünnepélyes gyűlését: »...miképen hálájuk meg őseinknek fáradságukat nem áll tehetségünkre, hanem áldja meg érette az Isten poraikba, valamint azokat is, kik ezen hagyományukat mai napig minden veszedelemtől megőrizték ... Nézzünk társadalmunk ezen ládájára! Fa ugyan ez, de ha érezni akarjuk, sokra intő néma darab kötelességeink hű teljesítésére sarkaló! Elődeinktől örökségül kaptuk, magában mindnyájunkra nézve szegény örökség! de egy századra mennyien táplálttattunk ... jelentőségeiről, intetve tiszteinkre, nyilvános! — A kegyes ég áldjon meg bennünket Sz. segedelmével, s arra vigyen hogy sok századokra intsen bennünket az atyáinktól kapott ezen ereklye, s késő unokáinknak is inepül szolgáljon az a nap, melyen bennünket követendők össze gyüljenek, a' magok közti édes szövetséget, ezen fa ereklye által meg újítandók!«[122])

A hagyományokon való élet sok olyan intézkedést váltott ki, melyeknek az volt a céljuk, hogy az utódok is mindenkor legalább azon a szinten legyenek, amelyen az elképzelt ősök álltak. És abban a feszült munkamenetben, amit a céhélet jelentett, már korán megkísérelték egyes mesteremberek, hogy iparáguk előbbre haladását az írás eszközeivel is szolgálják. Nemes Bereczky János szabadszállási takács a takácsmesterségről, Szentpétery József a művészszámba menő pesti ötvös a magyar ötvösmívesség terminológiájáról, Petz Károly pálinkafőző mestersége titkairól ír egy-egy munkát. A szándék mindenesetre figyelemreméltó, ha nem is kísérte mindig eredmény. Ilyen szemmel kell néznünk annak a két pesti csizmadiának a vállalkozását, akik arra vállalkoztak, hogy a csizmadiaságról írnak könyvet.[123]) Az ösztönző erő mindenesetre dolgozott a régi iparosokban és talán ennek volt köszönhető, hogy abban az egyébként merev rendi világban is a mesteremberek a társadalmi életben tekintélyre és tiszteletre tudtak szert tenni. A pesti deszkaszínházban — mint az egykorú szemlélő írja — a tekintetes urakkal egy társaságban magyaros ruhájú csizmadiákat és szabómestereket is lehetett

gyakran látni. Szilágyi István pesti gombkötőmester végrendeletében 1862-ben nagy vagyonát nemesebbnél-nemesebb célokra hagyta. Így, hogy csak egy-kettőt említsünk, a Szent Ferencrendnek 300, Rókus-kórháznak 100, a Nemzeti Színház nyugdíjalapjára 500, »Tudós« akadémiának 2000 frt-t hagyott. A belvárosi plébánia kántoraira 2000—2000 frt. kamatait hagyta, ha a miséken magyarul énekelnek.[124]) Ezek ugyan egy-egy kiemelkedő egyéniség cselekedetei, de általánosságban is több olyan jellemző adatra találtunk, amelyek megerősítették azt a már említett meggyőződésünket, hogy a céhélet iparosai a korabeli viszonyokhoz képest emelkedett szintet képviseltek. A céhélet megszűnésével bekövetkező szabad verseny tülekedése már korántsem volt alkalmas arra, hogy iparosrétegünk egyetemleges szintjét ilyen fokon tartsa. Az összetartó erők szétomlásával, kikerülhetetlenül bekövetkezett az iparosréteg szintjének erős differenciálódása. A kisebb elem feljebb tört, de a nagy többség a gyáripar mechanizáló hatásától is befolyásolva menthetetlenül hullott alá.

*

Az iparosélet hármas tagozódásában a legények foglalták el a középső helyet. Felfelé a mesterektől és lefelé az inasoktól mély barázda határolta el őket. Külön világuk volt, korábban külön céhet is alkottak. Idők folyamán ezt a külön társulást a mesterek megszüntették, valószínűleg védelmi okokból. A maguk világába azonban ezután sem vették be őket. Szervezetük tehát a külön legény-céh megszűnésével nem volt, de nem is látszott szükségesnek, hiszen azért is szüntették meg, nehogy a legények szervezetten esetleg a mesterek ellen forduljanak. Erre ugyan még az idők sem igen adták meg a lehetőségeket. A bérharc és rokon fogalmai csak a céhélet megszűnésével születnek meg. A kolozsvári ötvösökről ugyan azt olvassuk, hogy legényeik 1573-ban sztrájkba léptek. Egy reggelre közös elhatározással nem álltak munkába. Az ok azonban, mely ezt a lépésüket kiváltotta, egészen más volt, mint a késői hasonló mozgalmaknál. Ők ezzel csak megtorlást kerestek a szebeni ötvösök ellen, akik magyar származású legényeknek nem akartak munkát adni. Csak a kolozsvári újabb ötvössztrájknál hallunk olyan okot is hangoztatni, mely a munka ellen ment volna. 1576-ban ugyanis állítólag azért tört ki a munkamegtagadás, mert a legények megelégelték, hogy mestereik őket minden apró ok miatt reggelenkint felkeltik és azt sem engedik meg nekik, hogy a mesterük házánál mulatozhassanak. Abban a patriarchális együttlétben, melyben a mester és a legény élt, az efféle munkamegtagadásokra alig is gondoltak. A legény mestere házanépéhez tartozott, vele egy asztalnál étkezett. Az említett Szilágyi István gombkötőmester a mult század első felében Pesten tekintélyes házat vitt. Nagy ebédeket adott, amelyeknél nemcsak mestertársait, hanem a város vezető tisztviselőit is vendégül látta. Legényeiről azonban soha sem feledkezett meg, a népes vendégségek idején is mindekor ott ültek asztala körül. Pedig mint mester szigorú volt hozzájuk. Amelyik legénye például este 10 óráig nem tért haza, az már az éjjelre sem mehetett be házába. Ez a kettősség jellemezte általában a céhéletben mind a legények, mind az inasok helyzetét. Egyfelől az erős szigor és a megfelelő távolságtartás mester, legény és inas között; másfelől az a családias kapcsolat, melyet az említettek ellenére is olyan mélyre tudtak kiépíteni. Az esztergomi mészárosok többször idézett céhpontjaikban meg is hagyják; senki a legények közül ne avassa magát mestere társaságába és ha megtenné mind mestere, mind a legény fizessen büntetést. Sőt a bazini mészárosok valamivel korábban, a XVII. század derekán, a tegeződést is szigorúan tiltják a mester és legénye között, még ha a legény idősebb is lenne, mint a mestere és ha a közös legénysorban tegeződtek is volna egymással. A mester, ha mesterré avatták, új világba lépett és az előbbit egészen el kellett hagynia.[125])

A legénynek, ha valamelyik mesterhez szegődött, elő kellett mutatnia a tanulólevelét és ezután beírták a legények könyvébe. Míg a céh keretén belül maradt, beadott iratai is a céhládában elzárva maradtak. Ezzel volt mintegy a céh hatáskörében tartva. A vándorúton levőknél is mindig ezt a módot alkalmazták biztosítékul. Ha azután munkába állt, először is kétheti próbaidőt vállalt s csak ha ez letelt, akkor kötötte le magát hosszabb időre. A munkaidőről már szóltunk. A legénynek ezt pontosan be kellett tartania. A pesti süvegesek 3. céhpontjukban lelkükre kötik a legényeknek ; tegyék félre azt a rendetlen szokást, hogy a mesterüknek kelljen őket költögetni, előzzék meg ezt, gyújtsanak világot, vagy rakjanak tüzet a műhelyben. Napi munkaidejük körülbelül így volt beosztva. 7 órakor a mester »fölöstökömöt« adott. A déli ebédidő alatt egy kis pihenő volt. Azután megint munka este hétig. Ekkor vacsorához ültek. Vacsora után még dolgoztak a különböző munkaidő szerint 9, régebben 10 óráig. Ezért a munkáért Mária Terézia idejében a szabólegények egy hétre 15, a csizmadiák 32 krajcárt kaptak. Ellátásuk természetesen mesterük házánál volt. Ennek a fizetésnek a mai értékét körülbelül így adhatjuk meg. Egy nadrág elkészítéséért akkor 18 krajcárt kértek és így a szabólegények heti fizetését 14—18 pengőre értékelhetjük. De a patriarchális szokásoktól színes céhélet más munkakedvet fokozó apró fogásokat is ismert. A budai csizmadiáknál pl. minden hónapban egy napot a legények maguknak dolgozhattak. Pozsonyban ugyancsak a csizmadiáknál a legény, ha este 9 óra után foltozott, mégpedig ha a mestere anyagából, akkor a fele pénz, ha saját anyagából, akkor az egész az övé. A szíjgyártóknál, ha a mester jó vásárt csinált, vagyis hat lóra való kocsiszerszámot adott el, akkor legényei és inasai közösen 1 frt-t kaptak. A gombkötő legények a maguk selyméből barátjuknak gombot köthettek. Ugyancsak mesterük selyméből minden héten egy kapcafűzőt csinálhattak a maguk számára. A pesti gombkötők céhénél, miként a már említett esztergomi molnároknál is, egy maibb felfogással is találkozunk. Ők ugyanis nagyobb fizetség ígéretében akarják a munkateljesítményt fokozni. Az említett pesti mesterek a mult század fordulóján legényeiknek 25—35 krajcár heti bért ígérnek munkájuk érdeme szerint.[126])

A legények munkájára és képzettségére általában nagy gondot fordítottak. Ezt a célt szolgálták a kötelező vándorévek is. A legények vándorlását három esztendőre írja elő az 1805-i rendelkezés is. Kivételt ez alól csak ». . . terhes okokból, ú. m. veszedelmes nyavalyája, vagy szülőinek véletlen halála, vagy más ily okok miatt . . .« tettek. (11. ck.) A XIX. század helytartótanácsilag igazgatott ipari életében ugyan már gyakori volt, hogy felmentést adtak a vándorévek több kevesebb része alól. A céhélet elmultával pedig az egész vándorélet a multé lett. Ez ugyan olyan hasznos intézmény volt, amelynek helyébe az iparszabadság sem tudott jobbat tenni. Az a három esztendő, melyet a vándorló idegenben töltött, igen gazdag ismeretszerzést jelentett számára. Egész életére szolgált. Még ha útja közben nem is dolgozott, amelyre ugyancsak meg volt a legényekben a hajlandóság, akkor is az idegen környezet, az idegen mesterekkel való érintkezés a legény látókörét nagymértékben tágította. S mindezt semmi pénzért, egy nemzetközileg megépített szervezetben gond nélkül szerezhette meg. A megelőző korok iparosainak nagyobb szellemi szintjéről mondottakat — úgy véljük — ezek a vándorévek is sokban segítették kialakulni. A fennmaradt vándorkönyveknek ezért kell az egyéb céhiratok mellett is jelentősebb szerepet tulajdonítanunk. Főként egy-egy vállalkozóbb kedvű, utazásra hajlamosabb vándorlegény ránk maradt könyvének. A Fővárosi Könyvtár céhiratai között van néhány változatos tartalmú vándorkönyvecske. Amilyen gondosan megőrzendő útikönyve (»Kundschaft«-ja) volt ez az egykori tulajdonosának, ép oly kedves levéltári tárgyunk nekünk, amelynek lapozgatásával újra élednek a gazdag tapasztalású évek. A magyar királyi helytartótanács kétszer

szabályozta őket, illetve a második rendezés az önkényuralom idején közreadott 1859. évi császári nyiltparancs útján ment végbe. Lényegükben nincs eltérés sem az első (1816. évi) sem a második utasítás között. Ez volt a legény útlevele. Benne az első lapok közé illesztve a kiállító város metszetképe, ép úgy, mint a mesterlevelek homlokán. A néhány lapos bevezetőbe a vándorlás pár parancsolatját, majd a tulajdonos részletes személyleírását foglalták. Ezek után számozott üres lapok következnek, melyek a vándorút egyes állomásainak bejegyzésére szolgálnak. És ha már megállapodott öreg mester lett a vándorlegény, fiatal korának ezt az egykori emlékét akkor is gondosan őrizte. Legfeljebb ekkor már üresen maradt lapjaira különféle apró bejegyzések kerültek. Horváth Antal pesti bognárlegény idevezeti be egyszerű betűivel népes családja születési napjait. Ide kerülnek a családot érintő más feljegyzések is; a rokonok házasságkötése, pénzelszámolások, orvosságos receptek és ide kerül felesége tisztább írásában az egykori tulajdonos, Horváth Antal halála napja is.[127])

A vándorkönyvek átnézésének az eddigi céhfeldolgozások általában nem tulajdonítottak jelentőséget. Megmaradtak nagyrészükben a céhszabályok ismertetésénél. Kétségtelen, ezeknek van az elsőbbségi szerepük, de a többi céhiratnak és a vándorkönyveknek is van fontosságuk. Ezek ugyanis az előbbiekkel szemben nem előírásokat, hanem megtörtént eseményeket tartalmaznak. Számunkra ezért fontosak. Szempontjaik pedig, melyek átnézésükhöz fűződnek, sokfélék. Felelnek az ipari élet intenzitására, munkakedvére és az országok egymásközti hatására. E tekintetben természetesen a monarchia akkori területét mindenkor figyelembe kell vennünk, mert a vándorlók szempontjából ez, mint egy ország szerepelt. A legény hatósági szempontból csak, ha ennek a területét hagyta el, lépte át az országhatárt. Ilyen könnyítések hatására aránytalanul megnőhetett az örökös tartományokban való vándorlás.

Az említett vándorkönyvek átnézésével az a meggyőződésünk alakult ki, hogy tulajdonképen a foglalkozás már nagymértékben megszabta a vándorút irányát is. Ez természetes. Voltak iparágak — mint említettük — melyek sajátosan magyar mesterségek voltak. Ezeknek a legényei nemigen gondoltak arra, hogy idegenben gyarapítsák tudásukat. Megelégedtek az itthon szerezhető ismeretekkel. Még az olyan mesterség is, mint amilyen a molnárság, sem szorult nagyon arra, hogy német, francia malmokban gyüjtsön ismereteket. Ha egy-egy molnárlegény mégis idegenbe vágyott, nem a munka, csak a vándorló kedve vitte. Az ilyen, hogy mégis neve legyen útjának, itt-ott pár hetet dolgozott, de jobbára csak járt-kelt, egyik városból a másikba. Az előbbi megállapítás még bővülhet azzal, hogy az ú. n. magyar mesterségek jobbára csak magyar származású legényeket vonzottak, míg az idegennevű magyar legények inkább a nemzetközi mesterségekre szánják magukat.

Lehetetlen itt az általunk átnézett vándorkönyveket mind ismertetni. Valamennyiökből hasonló jellegzetességek tűnnek elő. Aki dolgozni és keresni akart, inkább az országhatárokon belül maradt és több időt töltött munkában, aki pedig világot látni ment, könnyűszerrel tehette, mindenütt ismerősökre talált, kik útja következő állomásáig ellátták a szükséges úti kellékekkel. Az ilyen legények azután inkább csak »vándoroltak«, semmint dolgoztak. Csak éppen annyit, hogy vándorlásuk érvényes legyen. Tipikus példa erre Freisleder József 19 éves pesti molnárlegény esete. 1834 március 7-e és 1835 május 6-a közötti időben, mely alig tette ki az előírt vándoridőnek az egyharmadát, Pestről Bécsen át a középnémet tartományokon ment keresztül, majd Ausztriának Bécstől délre eső részében, ideszámítva az akkor szintén habsburgi uradalom alatt lévő Lombardiát és Velencét is, mintegy ötvenhét városban s helységben fordult meg és láttamoztatta könyvét. Munkát azonban

sehol sem vállalt ; illetve s ez a jellemző, távozóban és visszatérőben is Passauban mind a kétszer ugyanannál a mesternél egy-két héten át dolgozott.[128])

A vád tehát állhatott a mesterlegényekre ekkor is, ép úgy, mint a megelőző századokban. Akkor azt vetették a legények szemére, hogy nem mennek vándorútra, csak a környéken töltenek egy-két évet, most pedig azt, hogy, ha idegenbe mennek, nem vállalnak tartósan munkát.[129]) És egyúttal a céhbeliség említett nemzetköziségére jellemző, hogy az ilyen ferde szokásokban is európaszerte mennyire általánossá válhatott. A vizsgált időszakunkkal egy időben másutt is ugyanez a vád érheti a vándorló legényeket. Leonhardt Heinz a Majna-Frankfurt felé irányuló legényvándorlás százötven évét tette vizsgálat tárgyául. Megfigyelései egészen egyeznek a korabeli hazai állapotokkal. Megállapításaiból jellemzésül ide iktatunk néhányat. Inkább átlagos és nem évenkinti adatokat, hogy így a következetlen kilengések elmosódjanak. Ezek szerint :[130])

1781—1785	között	Frankfurtba	jött	249	legény,	munkába	állt	175
1786—1790	«	«	«	434	«	«	«	156
1791—1795	«	«	«	275	«	«	«	91
1796—1800	«	«	«	213	«	«	«	100
1801—1805	«	«	«	415	«	«	«	62
1806—1810	«	«	«	446	«	«	«	81
1837—1840	«	«	«	1.541	«	«	«	474
1841—1845	«	«	«	667	«	«	«	146

A záró év után változik a kimutatás formája. De az említettekből is látható, mint hullámzott ötéves átlagokban a vándorlás nagysága és a legényeknek milyen töredékes része állt egyúttal munkába is. A hazai arányok e tekintetben, főként az országhatárokon belül véve, kedvezőbbek.

Ezek után az észrevételek után is azt állapíthatjuk meg, hogy a céhintézménynek igen helyes követelménye volt a több, jobbára három évre terjedő vándorlás előírása. Az a legény, aki bejárta észak és dél városait, ha csak itt-ott elvétve is állt munkába, látóköre annyira kibővült, hogy egész életében fölötte állt annak a társának, aki ezt elmulasztotta. Nem is tehettek mást a céhek, illetőleg a mesterek a vándorlások hatósági eltörlése után sem, mint, hogy ajánlgassák az önállóságuk küszöbén álló legényeknek ; menjenek önkéntes vándorutakra. Szeged város tanácsnoka, Kúnhegyi Kamill 1860-ban az új ipari rendelkezéseket ismertető könyvecskéjében is ezeket köti az iparosok lelkére : »Ne elégedjenek meg — írja — az iparosok ezután se az ipar egyoldalú megtanulásával, törekedjenek ismereteik körét tágítani s noha az új ipartörvény vándorlást nem ír elő, álljanak más városokban, sőt külföldön is munkába, csak így érhető el a külföld készítményeivel való versenyzés lehetősége és az ipar felvirágzása«. Csak mint jellemzőt iktatjuk ide, hiszen másutt is szóba kerül, hogy a század céhellenes hangulatában egyesek minő ferde szemekkel nézték a vándoréveket is. »Azért fenntartani a' céheket — írja Desewffy József a Hitelre adott válaszában — hogy egy Magyar-országi szabólegény Austriában koldulhasson, és ingyen menedékre találjon minden városban, a' maga nemű céhénél ; mivel az austriai szabólegény is viszonost kedvezést talál hazánkban? nem látszik nekem elegendő oknak lenni azok' fentartására.«[131])

Nem térhetünk ki arra a sok szép és a nemzetközi barátságot ápoló szokásra, melyet az idők termeltek ki lassankint s melyek a vándorló legényekre nemcsak kötelezőek, de minden valószínűséggel kedvesek és emlékezetesek is voltak. Amint beköszöntővel léptek a legényszállásra (Herberg-be), ahogy verses emléksorokat

írtak a legényszállás könyvébe, mindmegannyi poetikus epizód. Otthon a »zarándok«-ot, mint sok helyütt a vándorlót nevezték, legénytársai, vagy a legöregebb legény a város kapujáig kísérte. Útitársul pedig ott volt a táskájában a későbbi időkben jószívű hozzátartozóitól egybeállított tanácsok könyvecskéje. Mindenkor tudta magát mihez tartani, nehogy viselkedése a távol idegenben rossz fényt vessen itthoni iparos társaira. Mert a vándorló legényre bárhova ment, nemcsak a hatóság ügyelt fel, hanem a céhek szeme is mindig rajta függött. Erkölcsösnek, becsületesnek kellett lennie. »Jámbor és nemes légy! Szemesnek áll a világ!« írta elő nekik egy tanácsadó könyvecske. Valóban a jámborságra, becsületességre és a tisztaságra ép úgy, mint a mestereknél, a legényeknél is szigorúan őrködött a céh. Ha valamely legény ezekben vétkezett volna, »az olyanon — írják az esztergomi mészárosok többször említett céhlevelükben — mindenik mesterember hármat csapjon, másféle büntetését pedig a magistratusra kell hagyni.«[132])

A vándorévek elteltével mesterré léte küszöbön állt a legény. Bizonyítványait és vándorkönyvét átadta annak a céhnek, amelybe lépni szándéka volt. A céhélet merevsége és elzárkózottsága ekkor bizony nyomasztólag hatott reá. Nem fogadták be egykönnyen és ha mégis sikerült, nagy anyagi megterhelést raktak rája. Remeket kellett készítenie, melynek sikerétől függött mesterré avatása. Ennél a mozzanatnál történt azután a multban a legtöbb visszaélés. A minden áron való hibakeresés és annak nagy összegekkel való megváltási lehetősége, mindmegannyi meg nem engedett jövedelmet biztosított a céheknek. A hatóságok szigorú kezének itt kellett a legmélyebbre nyúlnia. Mária Terézia óta a remek elbírálásánál a céhbiztosnak is jelen kellett lennie. 1851-től kezdve pedig már hatóságilag nyomtatásban adják közkézre az egyes iparágak remekbe készítésének a feladatait. Ilyen a pesti és a budai kereskedelmi és iparkamara 1851 augusztus 4-i tanácskozásaiból megszerkesztett »Meisterstücks-Aufgaben«. Mintegy nyolcvan különböző iparág mesterremekeire ad előírást. Közöttük olyan iparágakra is, melyeknél — mint pl. a kertészet, kőművesség stb. — rajzban kell a feladatot elkészíteni.[133]) A remekfeladat ezzel szemben a korábbi időkben rendkívül változatos volt. Voltak iparágak, melyeknél, mint a csizmadiaság, szabóság stb., nem volt nehéz a feladatot megtervezni. Más iparoknál azonban feladóinak is több gondot okozhatott.

1820 telén Pesten Heidenreich János mészároslegénynek pl. ezt a feladatot tűzték ki mestertársai: Egy 740 fontos ökröt vágjon le és darabolja fel. A remektevő ezt a következőkép hajtotta végre; 12 ütéssel terítette le az ökröt és a feldarabolással együtt egy órát és 10 percet dolgozott rajta. A céh kiküldött tagjai mindezt végignézték és jóllehet a remektevő súlyos hibákat ejtett, remekét mégis elfogadták. A pesti szűrszabók iratai között találtunk egy hibajegyzéket a század elejéről, melyet érdekessége miatt itt részletesen ismertetünk.

A remektétel: Szűrdolmány készítése méret és anyag szerint: Hibák:

1. Szabott ránc fúrás híján hibázott a hosszában. 2. Derékmérésben egy fúrás hiba. 3. Gallér hibásan van vágva. 4. »Bál eleje toldása ki nem tölt hiba.« 5. Jobb szárnya másfél fúrás hiba. 6. Ránc szabásban egy fúrás hiba. 7. Gallérhiba.

Ilyen esetekben, vagy más remeket készített a mesterjelölt, vagy pedig — amit ugyancsak szívesen vett a céh, — pénzzel váltotta meg a hibákat. Az említett hibajegyzék hátlapján van egy elszámolás. Nem tudjuk miféle remekhibák után, valamelyik új mester számára összegezték a fizetni valóit; ezek: 1. hibákért 312 frt., beírásért 15 frt., zászlóért 48 frt., az artikulusért (az új mesternek felolvasták a céhszabály pontjait) 24 frt. Együttesen 399 frt.[134]) Íme itt ismerhetünk rá a céhélet egy könyörtelen vonására. Az új mesterektől, akik előtt egyébként is minden akadályt szándékosan növeltek, csakhogy megnehezítsék számukra a céhbe való felvételt, ha ezt már végkép meg nem akadályozhatták, legalább nagy összegek

lefizetéséhez kötötték. És tették ezt azokkal a fiatal iparostársaikkal, akik ekkor álltak önálló berendezkedésük küszöbén. De még ezekkel sem elégedtek meg. Egészen Mária Teréziának ebbéli szigorú tilalmáig a céhbe felvett új mestereknek ú. n. mesterebédeket kellett adniok a befogadó öreg céhtársak tiszteletére. Szokásban volt, hogy ezekre a mesterebédekre a céhtagok feleségestül gyülekeztek össze. Hogy az adandó ételekre nézve milyen kívánságaik voltak, arra vonatkozólag csak egy példát említünk szándékosan a fennálló szokás utolsó éveiből, amikor a hatósági rendelkezések már sok szertelen kívánalmon enyhítettek. Komáromban a városi tanács 1759-ben a hozzá küldött sok panasz után a megkívánható mester- vagy remeklakomákat ekként állapította meg:

»Föröstökömnél« ezután az új mestertől csak a következőket szabad követelni: 1. égett bor, 2. rostélyos pecsenye savanyú lével, salátával és fehérkenyérrel, 3. kacsapecsenye, 4. sajt, bor.

Ebédnél: 1. kolbászos leves, 2. tehénhús tormával, 3. savanyú káposzta hússal, 4. riskása tyúk-hússal, 5. bárányhús citromos lével, 6. fehérpecsenye, csibe, egy malac és sült lúd, 7. saláta, 8. egy tál fánk,[135])

Ha mindezeken túl volt az új mester és olyan városban lakott, ahol a hatóság ragaszkodott ahhoz, hogy a mesterek polgárjogot szerezzenek; keresett két városi polgárt, akik őt a polgárjog elnyerésére ajánlották. Ha ez meg volt és a polgárjogot is elnyerte, csak ekkor lett teljes jogú mester, akit a mesterek könyvébe is bevezettek.[136]) A továbbiakban öreg mestertársai még egy magánügyébe nyúltak bele kérlelhetetlen szigorral és ez a házasságkötése volt. Egy éven belül meg kellett házasodnia, melyet, ha elmulasztott, büntetést fizetett. Ez az összeg, melyet az egykorú irónikus népnyelv »bikapénz«-nek keresztelt el, minden elmult évvel arányosan növekedett. 1752-ben Szombathelyen a gombkötők Nagy Gombkötő András társukat, mert egy évi céhtagság után nem házasodott meg, kizárták a céhből. Mindezt a céhek a becsületes és a tiszta élet érdekében tették. Erre való őrködésük nagy gondjuk volt. A korábbi másnemű hatósági intézkedések is hajlamosak voltak arra, hogy a házasság kérdésében állandó ösztönző erővel lépjenek fel. A vajdahunyadi uradalomban 1681-i urbáriumuk szerint a jobbágylegények korát állandóan jegyzékbe foglalták és gondosan ügyeltek arra, hogy a megfelelő kort elért legények házasságra lépjenek. A céhek ebbeli szerepe pedig egészen általános volt.[137])

Ha pedig a mester mindezeken is túl esett, érezhette a céhkeret biztos, nyugodt megélhetést nyújtó biztonságát. Házat, szőlőt vehetett, ha nagy vagyonra a céhélet korlátai között nem is tehetett szert.

*

Ennek a hármas világnak az alsó lépcsőjén állt az inas. A régi céhéletben az inas patriarchális fogalom, aki egészen benne élt mestere családjában. Munkábafogása — igaz — az említett céhi munkaidő miatt könyörtelen volt, de ezzel ellentétben mindenkor maga mögött érezhette mesterének atyai kezét. Helyzetén az időközi — többszörös hatósági rendezések a munkaidőt tekintve kétségtelenül enyhítettek, de a céhkeret nyújtotta patriarchális helyzetét jobbal biztosítani nem tudták. Az 1848-as Klauzál Gábor-féle rendezésben pedig az akkori forradalmi hangulatban akként véltek helyzetén könnyíteni, hogy mindjárt az új céhszabályok első artikulusában még a korábbi nevét is gyökerestül kiirtották. Az iparostanulók »inas« néven többé nem nevezhetők, hangsúlyozza az említett rendelkezés. E tekintetben tehát ugyanolyan maradt, mint a többi hasonló hirtelen politikai fordulat, melyek egyformán a nevek hirtelen megváltoztatásával gondolják az új alkotómunka kezdetét.

Az inas korábban patriarchális helyzetéből eredően a ház sok apró teendőjébe is be volt fogva. A mesterasszony ép úgy parancsolt neki mint annak férje a műhelyben. Mindezt a céhkeret jogosnak is ismerte el. Az egyik kolozsvári céhben pl. még azt is megkívánták tőle, hogy szombat esténkint asszonya lábát mossa meg.[138]) Az egyéb munkák elvégzése esetleg ipara megtanulásában hátráltatta, azért már korán felötlő rendelkezések, hogy az inast házi munkára fogni nem szabad. Mária Terézia figyelme reájuk is kiterjedt. Munkaidejük nekik is csökkent, egyúttal szigorúan elrendelte, hogy csakis az iparban szabad őket foglalkoztatni. Helyzetüket egységesen az 1805-i rendelkezések írták elő. Ezek szerint az inasnak, mikor elszegődik, óvás-pénzt kell letennie. A rendelkezések azonban megelégszenek azzal is, hogy valamely városi polgárember jótállását mutassa fel. És ha még ez sem lehetséges — enyhíti tovább az előírást a rendelkezés — a céhbiztosnak és a mesterének akkép kell döntenie, hogy olyan mesterhez adják, aki az óvadék-pénzről lemond. (2. ck.) Nem volt ez ugyanis más, mint olyan pár forintnyi összeg, melyet az esetre tartalékolt a szegődtető mester, ha inasa valamiféle kárt okozna neki. Ha óvadékpénze nem volt, akkor ott volt a két, vagy később csak egy kezes, őket lehetett az okozott kárért anyagilag felelőssé tenni. Idők folyamán mindez már csak szokássá vált tartalom nélkül. Céhiratainkban többször találkoztunk olyan esettel, hogy a beszegődő inasnak maguk a szegődtetést végző céhtisztségesek lesznek a kezesei. A pesti szűrszabóknál pl. 1799 március 18-án Kalmány Márton nevű fiút írják be inasnak. Jelen van ennél az aktusnál Budai János céhmester, Somodi Márton atyamester és az inas mestere, Körtvélyesi Ferenc. A céhszabályok szerint három évi inasságára 30 forint óvadék-pénzt kell letennie, illetve erre kezeseket állítania. Hogy az előírásoknak mindenben eleget tegyenek, Budai céhmester és Somodi atyamester magukat írják be az inas kezeseiül.[139]) Az inasnak ugyanekkor át kellett adnia törvényes származása bizonyítványait, melyeket, míg a céhen belül maradt, elzárva a céhládában tartottak. Tanulóideje mesterségenkint 3—4—5 esztendő volt. 1805-ben erre nézve így határoztak ; a pékek, ácsok, kötélverők, bábsütők, fazekasok két, a szűcsök, aranyművesek, kővágók, kordoványosok, órások négy, a többi mesterségek pedig három évre szegődtetnek. (3. ck.) Mind a korábbi, mind a későbbi céhszabályok részletesen rendelkeznek arról, hogyan viselje magát az inas, mikor hagyhatja el mesterét, mi legyen vele, ha mestere meghalna stb. Mindezek már az említett rendelkezést megelőzően is a különböző céhszabályokban eléggé egyöntetűen vannak megállapítva. Velük foglalkozni talán e helyütt éppen ezért nem szükséges. Inkább csak egy-két sajátságos esetet említünk meg, melyek valamelyest mindennapi életükbe világítanak bele. A mi időszakunkban a pesti céheknél az inasok szegődéskor és felszabaduláskor két-két frt. taksát fizettek. Két-négy héten keresztül próbaidőn voltak, melynek leteltével közölhették végleges elhatározásukat mind választott iparukkal, mind szegődtető mesterükkel szemben. Változtatásoknak ekkor még volt helyük. Ha azonban már véglegesen döntöttek, az egész inasidőn át ki kellett tartaniok. A mester családjában sok apró szokás enyhítgette inasidejük egyhangúságát. A verőcei gombkötőknél a legények számára minden este meg kellett az ágyat vetniök, csizmájukat megtisztítaniok és esténként 9 óráig a kapualjban reájuk várakozniok, szombatonkint a legények lábát megmosniok stb. Marosvásárhelyen a lakatosoknál mesterüket, ha mulatságba ment, elkísérték. »Hogyha az urad valahol mulatságban vagyon tartozol utána menni és haza kísérni. Annak utána a legénynek is tartozol utána menni, hogy ha tisztességes helyen vagyon, de ha rosszféléknél vagyon, nem tartozol.« Az inas vitte az esti sötétben a távozó, vagy a hazafelé botorkáló mestere előtt az utcai lámpást stb. De, hogy mindebbe valami kis színt is vigyenek, a verőcei gombkötők említett előírásukba azt is belevették, hogy a kapuban várakozó inasnak, ha a legények 9 óráig

nem jöttek haza, mindegyikük egy icce bort tartozott adni. Mindennapi szolgálataiért pedig viszonzásul kérhette a legényektől, hogy vasárnaponkint oktassák őt.[140])

Az inasévek idején a céhnek gondja volt arra, hogy az inas a felszabadításához szükséges ismereteket mind meg is szerezze. Szegeden a csizmadiák 1834-ben Nagy Balázs céhtársukat alaposan megróják azért, mert olyan lelkiismeretlen volt, hogy inasát négy esztendőn át, jóllehet oktatásáért hat köböl tiszta búzát is felvett, nem tanította, hanem házi munkára használta s most, hogy fel kellene szabadulnia, újabb egy évet kell inaskodással töltenie.[141]) Ha azonban ilyen hátráltató körülmények nem akadályozták meg, elérkezett az a nap, rendesen a céhgyűlés napja, amelyen az inast legénnyé szabadították. Már az előző estétől kezdve ugyancsak jó arccal kellett állania mindazt a tréfát, amit ilyenkor az inasok és a legények vele űzhettek. A pesti serfőzőknél pl. ilyenkor először is jól elpáholták, annak jeléül, hogy ma még inas, akinek mindezt tűrnie kell. Másnap reggel azután hideg serrel öntötték nyakon, arcát a serfőzőüst alól kivett korommal és serüledékkel kenték össze, csizmájába kavicsot tettek, mosdóvizébe kormot dobtak stb., vagyis »csúfot űztek belőle«, »csúffá tették«. Ezután, ha sikerült, ünneplőbe öltözött és mesterével együtt a céhbe ment. Itt a nyitott láda áhítatos légkörében az egész céh jelenlétében a céhmester szabadnak vallotta. »Te neked — fordult feléje — ez előtt pálca avagy vessző volt a te büntetésed, de immár ezután, ha úgy nem cselekszel a mint kellene, tiszteségesen nem viseled magadat, bizonyára ezután törvénnyel nyúlnak hozzád és így tisztességedben is megfogyatkozol. A tisztesség dolga pedig csak egy cérnaszálon áll, azt igen kell az embernek oltalmaznia, mert ha annak a kötele egyszer elszakad, igen nehéz azt helyre állítani.« A sárvári lakatosok ilyenkor még azt is a lelkére kötötték, hogy ezentúl ». . . inassal barátságodat ne tartsad, hanem míves legénnyel, mert ha inassal tartod barátságodat, hát legelsőbben egy heti bérrel, másodszor két heti bérrel büntetnek«.[142]) Akadt céh, ahol még azt a szokást is tartották, hogy a céhládában őrzött díszes bottal mintegy legénnyé ütötték. Ha mindez megtörtént, akkor a felszabadulásáért és a tanulóleveléért járó díjat kellett megfizetnie. Ezek időnkint és céhenkint is változtak. 1838-ban a budai és a pesti ácsoknál a felszabadításért 8, a tanulólevélért 10 frt-t fizettek az inasok. Mindezt elvégezve belépett a legények világába. De még mielőtt ez jogilag is teljessé vált volna, szokásos volt, hogy az új legény egy ideig, körülbelül félévig »apróbéres« legényként szegődött munkába. Ez azt jelentette, hogy míg valamelyes gyakorlatra nem tett szert, addig csak fele fizetést kapott. Csak ha ez az idő is eltelt, lett teljesjogú, »társpoharas« legény.[143]) Ezzel meg is kezdte a legények ama változatos életét, melyet már ismertettünk.

4. A céhélet utolsó évei

Az az időszak, amelynek céhéletét vázoltuk, a céhek szempontjából az elmúlás ideje. Nem jelentett ez hosszú időre elnyúló halódást, de nem mondhatjuk azt sem, hogy megszűnésük hirtelen következett volna be. Az alatt a terjedelmes idő alatt, mely életüket jelentette, — csak ismert részében is majdnem ezer esztendő — oly szervesen kapcsolódtak bele a mindennapi életbe, hogy egy nagy változásokkal járó megmozdulás sem tudta megnyirbált szárnyukat végkép letörni. Fennmaradtak még továbbra is, noha az idők változása egyre jobban bontogatta maradék épületüket. Vád ellenük bőven volt és mégis legtürelmetlenebb ellenzőik sem tudtak olyan országos hangulatot kelteni ellenük, mely megsemmisítő hatással lett volna reájuk. Mégis megszűntek, mert az idők úgy kívánták.

A céhélet vizsgálatánál többször hangsúlyoztuk azt a meggyőződésünket, hogy a céhek a hazai ipar, az iparosnevelés és képzés, valamint az iparosréteg általános szintjének emelése érdekében rendkívül sokat tettek. Kétségtelen azonban az is, hogy régi formáikban fenntarthatók többé már nem voltak. E két tényező ütközéséből az előre látó politika tudott volna hasznosat és maradandót alkotni. Eltalálni az idők hangját és egy olyan intézményt létesíteni, ha más néven is, mely az idők követelményeit és a céhélet sok hasznos tulajdonságát egy szervezetben lett volna hivatva összefogni. Ez azonban nem sikerült. Az újítás abba a hibába esett, amibe azóta is annyiszor, hogy rombolt, mielőtt még a lerombolt helyébe újat teremtett volna. A közbeeső időszakban nem volt szerv, mely az ipar gazdátlanná lett érdekeit védte volna, a szabadverseny hamis jelszava pedig a legféltettebb értékeit irtotta ki kegyetlenül. Mindezt a céhélet virágzása idején büntetlenül nem tehette volna. Csak egy példát említünk: A váci kádárok 1880-ban ekként kiáltanak segítségért: »Bizony! bizony! már ideje volna, hogy a magas kormány a remekelést az iparos osztályra erélyesen kiterjesztené; ellenkező esetben néhány év mulva nem leend országunkban egy szakértelmi kádármester sem: kipusztulunk, mielőtt tisztességesen meghalhatnánk«.[144]) A szabadelvűség a védelemnek a legfontosabb elemeit sem adta meg és odavetette a céhkeretekben védett iparost az erők kíméletlen játékának. És amikor a legjobban kellett volna a teljes ipari szabadságnak örvendezni, Ipolyi Arnold, alig öt évvel az 1872-es törvény után, rezignált hangon fejtegeti, mennyi kárt okozhat egy arra még meg nem érett népnél a teljes szabadság. S valóban a kíméletlen Széchenyi is, aki lankadatlan ostorozó dühvel korholja sok maradi szokásunkat, a céhekről nem ítélkezik kedvezőtlenül. Stádiumában többször is kitér rájuk s ekkép vélekedik: »... monopóliumok, céhek, limitatiók tán nem egy könnyen törültethetnének el, s azok további fenntartása tán kevesb kárt okozna, mint az lenne, melynek felretételébül következni kellene ...« Vagy alig pár sorral később: »Miután egyenesen azt állítom, hogy én a monopóliumok, céhek s limitatiók hasznát vagy kárát mai körülményeinkhez irányozva, legkisebb fejtegetésbe venni sem kívánom; mert ítéletem szerint oly hihető, hogy hasznosak, mint károsak, s mindenesetre eltörlésök által az egészre nevezetes nyereség soha nem háromolhatnék, míg a velök oly szoros összefüggésben lévő karikák nem javíttatnak némileg ...« Ki is mondja véleményét: »Nem is mertem volna e most mondottak következésében soha a monopóliumok, céhek, limitatiók s. a. t. eltörlését, minden egyéb előzmények, módosítások s javítások nélkül egyedül javaslani, mint sok ezt rögtön tenni óhajtaná.«[145])

Mégis mi lehetett az oka annak, hogy a közhangulat többségében a céhek ellen volt?

A pesti cipőkészítők Ferenc királytól kapott kiváltságlevelére Pest megye 1841 december 30-án már ezt a záradékot vezette rá: »... miszerint a' népesség egy bizonyos részének jobb voltáért a' többieket szabad keresetében gátlani mások jogai sértése lévén 's a' céhbeli cikkelyek 32-ke és 39-ke azon rendelete miszerint a' nem céhbeli mesterembernek a' mesterség űzését magok kezére 's legények nélkül is tiltja ...« ellene van a megye felfogásának, azért ez ellen a két cikkely ellen óvást is emel.[146]) A Klauzál Gábor-féle módosítások és az 1859. évi császári nyilt parancs után a közhangulat hatása alatt az 1869—72. évi országgyűlés vette munkatervébe az iparügy új követelményű rendezését. Már az 1869 április 20-án elhangzó megnyitó trónbeszéd meg akarta a kedélyeket nyugtatni és ígéretet tett, hogy ez az országgyűlés a »belreformokkal« kíván foglalkozni s ezek keretében az iparviszonyok rendezésével is.[147]) Az uralkodónak ez az ígérete volt az a kapocs, amibe végső szükség esetén a rendezést sürgető képviselők a halogatás ellen kapaszkodtak. Az országgyűlés ugyanis — egészen sajátságos, a sok elhangzó kívánság és követelés

ellenére is — óvakodott a kérdéssel foglalkozni. Két és fél esztendeje tartott már az országgyűlés és minden sürgetés ellenére is Gorove miniszter halogatta az iparügyi javaslat napirendre való tűzését. A megyék, városok és az iparosok ugyan mindjárt a megnyitás napjától kezdve elárasztották képviselőiket kívánságaikkal, kérelmeikkel. Ezeket a kormánynak hozzájuk intézett felszólítására nyújtották be és beléjük foglalták mindazt, aminek törvényerőre való emelését óhajtották. Kétségtelen, hogy a bizonyos korlátozásokat kérő kívánságok kisebb számban voltak a másik tábornak a »szabad ipar« nevében elhangzott kívánságaival szemben. Gorove miniszter mégis húzta-halasztotta az ügyet és tűrte, hogy Ghyczy Kálmán az uralkodó ígéretére hivatkozva sürgesse az új törvényt. Mégis több mint két év telt még el. Végre 1871 november 18-án napirendre tűzték a javaslat tárgyalását. Az országgyűlés előtt Érkövy Adolf előadó pár semmitmondó hangzatos mondattal ismertette a javaslatot. A képviselők hosszas helyeslésüknek adtak kifejezést egy-egy ilyen mondata után: »Csak nem régiben, alig néhány évtized előtt, ha a magasállású főúr az ekeszarvát megfogta, azt ezen érintésével megaranyozta. Ma a dolog megfordítva áll: a munkaeszköz aranyozza meg a vele foglalkozót.« Avagy pár mondattal később: »Elmondhatnám, hogy minden munkától kérges tenyér, mindmegannyi nemesi oklevél; elmondhatnám, hogy a legértékesebb gyöngyök azon veríték-cseppek, melyek a termékeny munka közepette gyöngyöznek alá a munkás izzadt homlokán«.[148]) Ilyen felkészültséggel fogtak tehát hozzá 1871 őszén, hogy az ország új iparrendjét megalkossák. Éberen őrködtek azon, hogy az új törvény szavai között egy olyan sem maradjon, melynek leple alatt a céhek fennmaradhassanak. Így hosszas vita követte az új törvénynek azt az engedményét, hogy az iparosok, érdekeik védelmére társulatot létesíthetnek maguk között. Simonyi Jenő szabadelvű hangulatában még az így alkotandó ipartársulatok számára sem kíván alapszabályokat. Tisza Kálmán viszont attól tart, hogy éppen ez lehet az az alkalom, hogy az ipartársulatok teljes szabadságukban céhféle tömörülésre használják fel a törvénynek ezt az engedményét. Azt kívánja, hogy a társulatok alkossanak alapszabályokat és azokat a miniszternek mutassák be jóváhagyás végett. Mert — hangoztatja — »hiába alkotunk bármily szabadelvű ipartörvényt, sikere nem lesz; mert a régi céhek újra consolidálva feléledvén azon erős phalanxon megtörik minden szabadelvű intézkedés, és éppen szerény iparos, kezdő, szegényebb ember, kit eddig ezen céhek elnyomtak: esnék ismét martalékul.« A vita terebélyesedett, mígnem Szlávy József közgazdászati miniszter védte meg a kormány álláspontját, hogy t. i. ellenőrzés végett van szükség az alakuló ipartársulati alapszabályok bemutatására. A kormány így szemmel tudja tartani, hogy az ipartársulatok csakis a megengedett munkálkodást végezzék. Beszéde közben mondotta azokat a nevezetes kitételeket, melyeket azóta is többször idéztek. »Szükséges az ellenőrzés; ... nehogy a céhek az egyik ajtón kimenjenek, a másikon bejöjjenek ...« továbbá »... hogy a kereskedelmi miniszternek legyen alkalma őrködni a felett, hogy a céh-rendszer ismét vissza ne csempésztessék«.[149])

Ezzel el is készült az 1872. évi ipartörvény. Benne megszorítás, korlátozás, ellenőrzés alig van. Mindenki, akit érdekelt, örülhetett volna a korlátlan szabadságnak. De nem ez történt, hanem országos megdöbbenés fogadta. Alig egy hónappal megalkotása után a miskolci iparosok pl. képviselőjük útján tesznek lépéseket, hogy valahogyan az uralkodói szentesítés előtt megakasszák törvényerőre jutását. Az ő erejük azonban ehhez igen kevés volt és az események sodrának nem lehetett gátat vetni. A törvény átment a gyakorlatba és hogy milyen pusztítást vágott a magyar iparosok rendjén, csakhamar megmutatta az idő. Debrecen város iparos társadalmában — mint írják az egykorúak — a korlátlan verseny által teremtett küzdelemben aránytalanul többen mentek tönkre, mint ahánynak sikerült felemel-

kedni. És már ők, mint később többen is, rámutatnak ennek a valódi okára is. Az alkotott törvény ugyanis jóval haladottabb nemzetgazdasági és közművelődési viszonyokat tételezett fel, mint amilyenekkel a valóságban számolhatott. Így tehát — mint írják — a törvényhozás ezen alkotásával a szükséges és sürgős reformok terén »a második lépést tette az első előtt s így előbb vagy utóbb, de oda leend kényszerítve, hogy ez alkotásának legalább részbeni feladásával az első lépésnek hézagát valamiképen áthidalja.« Vagyis az országgyűlés először is, mielőtt e sokak életébe vágó nehéz kérdésnek gyökeres megoldásába kezdett volna, nem mélyült el a kérdés és a feltételek vizsgálatába, hagyta magát a hangulattól vezettetni, másodszor pedig nem számolt az emberi természettel, mikor attól minden szükséges kötöttséget elvett. Hiába mondta ki az ipartársulatok lehetséges megalapítását és a céhi vagyonnak ilymódon a korábbi tulajdonosok kezében való maradását, az iparosok nem éltek vele. Debrecenben például 1872 előtt volt 39 céh, ezzel szemben 1880 végéig mindössze 24 társulat létesült. Az önálló iparosok 45 százaléka nem tartozott társulatba. Országos viszonylatban pedig a feloszlatott céhek nyomán ezeknek alig 40 százaléka arányában létesült iparostársulat. Volt az országban 3357 céh és 1880-ig alapszabállyal bíró társulat mindössze 1400 alakult. Vagyis 2000 céhnek a tagjai minden szervezeten kívül, ipari életükben pedig teljesen magukra hagyatva maradtak.[150])

Nagy vétke tehát az 1872. évi rendezésnek, hogy az egész országban az iparosemberek közösségi szellemét ily nagy mértékben lanyhasztotta el. És tette ezt akkor, amikor a sokirányból fellépő gazdasági erők és összefogások szorító gyűrűjében még a korábbiaknál is sokszorta erősebb testületi szellemre lett volna szükség, hogy a nemzetközi konszolidáció támogatásával fellépők ellenében a magyar iparos és kereskedő felvehesse a versenyt.

Jegyzetek

[1]) Az átköltözésben levő Budapest Székesfővárosi Történeti Múzeum céhiratanyagának az átnézését Schoen Arnold múzeumi igazgató úr volt szíves lehetővé tenni. Az iratok új rendezés előtt álltak és céhenkint csomagolva egy nagy ládában voltak elhelyezve. A reájuk való hivatkozásnál tehát az adott helyzetnek megfelelően csakis a vonatkozó céh együvé kötött irataira utaltunk. Leltári számot megjelölni — mert a jelen helyzetben az iratok megtalálására úgysem szolgálhat — nem láttuk szükségesnek. *Schoen Arnold dr.* múzeumi igazgató úrnak megértő szívességeiért ez úton is hálás köszönetet mondunk.

[2]) V. ö. Josef *Kulischer:* Allgemeine Wirtschaftsgeschichte des Mittelalters und der Neuzeit. 1—2 Bd. München u. Berlin 1928—29. I: 181—92. 1. — Az első céhekre nézve l. *Újabbkori ismeretek tára* IV. k. Pest 1852. 475—76. l. A céhekre nézve egyébként kitűnő jellemzést ad bőséges irodalommal Carl *Brinkmann:* Wirtschafts- und Sozialgeschichte. München u. Berlin 1927. 59—68. l. — A régebbi irodalomból: Karl *Hegel:* Städte und Gilden der germanischen Völker im Mittelalter 1—2. Bd. Leipzig 1891. — A védelmi jelleget hangsúlyozza vitéz *Sághelyi* Lajos: A magyar üvegesipar története. Bp. 1938. c. munkájában 59. l.

[3]) V. ö. Kulischer i. h. — O. D. *Potthoff:* Kulturgeschichte des deutschen Handwerks. Hamburg 1938. 43. l.

[4]) Az adatokat Rudolph *Eberstadt:* Der Ursprung des Zunftwesens und die älteren Handwerkbände des Mittelalters. Leipzig 1900. 10. l. — Georg *Brodnitz:* Englische Wirtschaftsgeschichte Bd I. Jena 1918. 151. l. — Potthoff i. h. — Újabbkori ism. i. m. IV: 475—76. l. — *Hilf* László: A szegedi iparosság története. Szeged 1929. 30 l.

[5]) Idézi *Hetényi* János: Honi városaink befolyásáról nemzetünk kifejlődésére és csinosbulására. Buda 1841. 41. l.

[6]) *Hajnal* István: Az újkor története. Bp. é. n. 121. l.

[7]) Az erdélyi szászok céhintézményét vizsgáló *Meltzl* Oszkár is erre a megállapításra jut. (V. ö. Az erdélyi szászok ipara és kereskedelme a XIV. és XV. században. [Századok 1892. évf.] 643. l. jegyz.) — Az említett ellenkező véleményre *Ballagi* Aladár: Kecskeméti W. Péter ötvöskönyve (Archeológiai Értesítő 1884. évf.) 202—03. l. 3. jegyz.

[8]) *Oszetzky* Dénes: A hazai polgárság társadalmi problémái a rendiség felbomlásakor. Bp. 1935. 37—38., 47., 88. l.

[9]) Az idézetek és a többi adatok Oszetzky i. m.-ból vannak véve. L. 47., 48. l. és jegyz. 49., 88., 111—13. l.

[10]) Tekintélyes német jogászok szerint: Civitas est, ubi forum celebratur. Erre és a város említett meghatározásaira l. *Csizmadia* Andor: A magyar városi jog. Kolozsvár 1841. 5—6. l.

[11]) V. ö. *Lippay* István: Az ipartestületekről és az ipartestületek országos központjáról. Bp. 1932. 17. l.

[12]) V. ö. 1659: 71., 1715: 79., 1723: 74., 1729: 10. törvénycikkelyeket.

[13]) »Liebe und Leid mit einander zu leiden bei der Stadt und wo es nöth geschehe.« Idézi *Vig* Albert: Magyarország iparoktatásának története az utolsó száz évben... Bp. 1932. 18—19. l.

[14]) *Szádeczky* Lajos: A céhek történetéről Magyarországon. Bp. 1889. 7. l. — Eduard *Otto:* Das deutsche Handwerk in seiner kulturgeschichtlichen Entwicklung. Leipzig 1920. 43. l. — *Paulinyi* Oszkár: Ipar, kereskedelem. (Magyar Művelődéstörténet 2. k. Bp. é. n.) 180. l.

[15]) Schmoller véleményét l. Potthoff i. h.
[16]) Szádeczky i. h. — Ugyancsak tőle: Iparfejlődés és a céhek története Magyarországon. Bp. 1913. 27. l.
[17]) V. ö. Otto i. m. 49. l. — A középkori magyar céhek eme védelmi jelentőségére egyébként igen jó összefoglalást ad *Fessler* Ignác nagy munkájában a Geschichte von Ungarn 1—5 Bd. Leipzig 1867—83. II: 201— l.
[18]) A kolozsvári kovácsok 1477-ben előírt rendelkezésére l. Szádeczky: Iparfejlődés c. m. 44. l. — A nagyszebeni ötvösökre Ballagi i. m. 209—10. l.
[19]) Ezekre az adatokra l. *Szekfű* Gyula: Magyar Történet 3. k. Bp. 1935. 168—70., 176—77., 213—14. l.
[20]) A »Goldschmied- und Tischler-Zwinger«-t (Ballagi i. m. 210—11. l.) — A pozsonyiakra *Römer* Flóris: A céhládákkal való körmenetek. (Századok 1877. évf.) 564. l.
[21]) A céhek védelmére vonatkozó adatokra l. *Szádeczky* Lajos: Nagybánya régi iparáról és céheiről. (Századok 1889. évf.) 674. l. — *Pentelei* István: A maros-vásárhelyi céhek házi szokásáról. (Századok 1878. évf.) 94—95. l. — *Kmetty* Béla: Magyar ötvösök helyzete a 16. században. Bp. 1912. 96—97. l. — *Rajka* Géza: A kolozsvári szabócéh története a XV—XVII. században. Kolozsvár 1913. 15. l. — *Dános* Árpád: Az iparszabadság a magyar ipari közigazgatási jogban. Bp. 1933. 106. l. és 17. jegyz., 117. l.
[22]) Oszetzky i. m. 23. l.
[23]) *Sz. kir. Kassa Városa' tűzvészoltó rendszabályai* (Kassa) 1844. 15—16. l.
[24]) Főv. Tört. Múz. A budai és pesti ácsok céhiratai. Mária Terézia adta 20 cikkelyes németnyelvű kiváltságlevél 8. ck. — V. ö. még erre vonatkozólag *Duray* Kálmánnak kimerítő tanulmányát a budai és pesti kőműves-, kőfaragó- és ácscéhekről. (Bp. 1914.) 33. l.
[25]) Az 1771-ben kiadott németnyelvű pesti tűzoltórendszabályt a budai kőműves- és kőfaragócéh iratcsomójában találtuk meg a Főv. Tört. Múz.-ban. — Az 1826. évi szabályzatot pedig Jos. Andr. *Dorffinger* Pestről írt kimerítő úti kalauzában közli. (Wegweiser für Fremde u. Einheimische durch königl. ung. Freystadt Pesth (Pest) 1827. 527—30. l.)
[26]) Ebben az időben Pesten a Belvárosban a városháza épületében, a Lipótvárosban a plébánia mellett a Fő-téri »Laszlovszky«-féle házban, a Terézvárosban a mai Nagymező-utcában és a Ferencvárosban pedig a Kálvin-téri ref. templom mögött volt tűzoltószer-raktár. (V. ö. Dorffinger i. m. 531. l.)
[27]) Említett rendszabály 22—28. l.
[28]) Főv. Tört. Múz. Pesti csizmadiák I. Ferenc királytól kapott céhlevele. (Tévesen a budai csizmadiák Mária Teréziától kapott kiváltságlevelével együtt a budai ácsok céhiratai közé téve.)
[29]) *Palugyay* I.: Buda-Pest szabad királyi városok leírása. Pest 1852. 527—28. l.
[30]) *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle* 1900. évf. 40. l. — *Kremmer* Dezső: Ipari élet a régi Pest-Budán. (Magyar Iparoktatás 1916—17. évf.) 584. l. — A magyar módra való bőrcserzés tudományára *De la Lande*: L'art de l'Hongoyeur. Paris 1766. Említi Vig i. m. 55—56. l.
[31]) I. m. 239., 527—28. l.
[32]) I. m. 240. l.
[33]) Th. *Mayer*: Haupttatsachen der wirtschaftsgeschichtlichen Entwicklung. (Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte XXI. Bd. 1928.) 383. l.
[34]) V. ö. Gróf *Széchenyi* István: Hitel, a Taglalat és a Hitellel foglalkozó kisebb iratok. Szerk. ifj. *Iványi-Grünwald* Béla Bp. 1930. 9—10., 15. l.
[35]) l. *Fényes* Elek: Magyarország statistikája. Pesten 1842. I: 92., 98., 205. l. — Széchenyi i. m. 78—79. l. — Szekfű i. m. V: 85., 241—42., 555. l. — *Toynbee* Arnold: Anglia gazdasági forradalma a XVIII. században. Ford. Navratil Ákos. Bp. 1909. 15. l. és jegyz., 86. l. — Ricardo szavai ugyanitt 43. l. jegyz.
[36]) *Póka-Teleki Kondé* József írja, hogy az eladni szándékozó termelő Esztergom és Komárom megyékben hajóról-hajóra járt kínálgatva gabonáját és nem volt képes a legtisztább búzáért sem pozsonyi mérőnkint 17 garast kapni. (Gazdaságbéli jegyzések 1—2 k. Posony 1807—14. I: 8. l.) — Hasonlóképen ír a másik egykorú szemlélő, *Decsy* Sámuel: Pannóniai Féniksz avagy hamvából fel-támadott magyar nyelv (Bétsben 1790. 96. l.) c. könyvében.
[37]) *Gárdonyi* Albert: Javaslat a szövőipar meghonosítására . . . (Századok 1915. évf.) 296. l.
[38]) Kulischer i. m. II: 6., 419. l.
[39]) *Eckhart* könyve: A bécsi udvar gazdasági politikája Magyarországon Mária Terézia korában. Bp. 1922. — Decsy i. m. 103—04. l.
[40]) Az említett adatokra l. Fürst *Bismarck*'s Briefe an seine Braut und Gattin. Hg. von Fürsten Herbert *Bismarck*. Stuttgart 1900. A budai levél 1852. június 23-án kelt (342. l.) — A budai szőlőkre, *Kazinczy* Ferenc töredékes útleírását. Pestre. Írta 1828-ban. Bp. 1929. 39. l. — A vers Gróf *Gvadányi* József Peleskei nótáriusából való. (Sajtó alá rendezte Kardos Albert) Bp. é. n. 37—38. l. — A pesti vásárok forgalmát számos korabeli mű tárgyalja. Csak egy-kettőt említünk. Ilyen *Schams* Ferenc budai gyógyszerész két terjedelmes leírása: Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pest in Ungern. Pest 1821. 455., 468. l. — Vollständ. Beschr. der königl. freyen Haupt Stadt Ofen in Ungern. Ofen 1822. 542—43. l. — H. C. *Andersen*: Eines Dichters Bazar Th. I—3. Braunschweig 1843. III.: 147., 170. l. — Johann v. *Csaplovics*: Gemälde von Ungern. Pesth 1829. II: 81—83. l.
[41]) A gazdasági, főként az ármegállapodottság és az ipari munkásság eme circulus vitiosus-szerű kapcsolatát l. egyébként *Eckhart* Ferenc: A közös vámterület történetéről (Századok 1915. évf. 467. l.) c. dolgozatában. — Az iparosok mezőgazdasági jellegére *Marczali* Henrik: Magyarország története II. József korában 1—3 k. Bp. 1881—88. I: 116. l. — A területi adatokra *Fényes* Elek: Magyarország geographiai szótára 1—4. k. Pest 1851. III: 227. l.
[42]) Adam Smith a szabadverseny elméleti hirdetője éppen Glasgowban tartózkodott, amikor a vaskovácsok céhe meg akarta tiltani Watt gőzgép kísérleteit. (V. ö. Hajnal i. m. 588—89. l. — Toynbee i. m. 67. l.) — Pollack Mihály Bécsből Pestre jőve mesterré csak úgy lehetett, hogy elvette egy elhalt mester özvegyét. (Régi céheink életéből. Írta *V. S.* [Vasárnapi Ujság 1906. évf.] 539. l.)
[43]) V. ö. *Ipolyi* Arnold megnyitó beszédét, melyet a Magyar Történelmi Társulatnak Pozsonyban 1877. aug. 23-án rendezett vidéki gyűlésén mondott. (A magyar ipari élet történeti fejlődése 34. l.)
[44]) V. ö. *Villányi* Szaniszló: Három évtized Esztergom megye és város multjából. Esztergom 1892. 264—65. l. — *Bevilaqua-Borsody* Béla: A budai és pesti mészároscéhek ládáinak okiratai 1—2 k. Bp. 1931. 198—99. l.
[45]) *Kassics* Ignác: A' Magyar Országi Mester-Embereket, ezeknek Legényeit, és Tanítványait, nemkülömben a' Mester-Czéheket illető . . . Királyi Rendeléseknek kivonatai. Bécs 1835. 322—24. l.
[46]) Fővárosi Könyvtár. Pesti Tobákosok céhkönyve. — A nagyszombati szabócéh könyve.
[47]) *Ferber* Mihály: A pozsonyi céhek története a 16. században Bp. 1912. 14—15., 59—60. l. — A nagybányai kupásokra: Szádeczky: Nagybánya régi iparáról . . . i. m. 676. l.
[48]) V. ö. *Kolosváry* Bálint: Magánjog. Bp. 1930. 281—86. l.
[49]) A pesti kereskedőcéhre Oszetzky i. m. 37—38. l. — Kolozsvár 1585. évi statutuma szerint: ». . . méltó, hogy ha a város be írja az ilyen személyeket, a céhek is úgy vehessék be . . .« (*A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyüjteménye* 1—5. k. Összegyüjtötték *Kolosvári* Sándor és *Óvári* Kelemen. Bp. 1885—1904. I: 206. l.)
[50]) Villányi i. m. 267. l. — Szádeczky: Nagybánya régi iparáról i. m. 681. l. — A céhek minőségi iparmívességére l. Hajnal i. m. 102—04. l.

51) Főv. Tört. Múz. Esztergályosok céhiratai.
52) A pesti kertészekre l. *Kardos* Árpád: A pesti kertésztársulat 150 éves története. Bp. 1917. 20—21. l. — A kalaposokra Főv. Tört. Múz. Budai kalaposok céhiratai.
53) Főv. Tört. Múz. Óráscéh iratai között.
54) V. ö. *Mihalik* Sándor: Pest-budai ónműves emlékek. (Tanulmányok Bp. multjából VII. k.) Bp. 1939. 117—20. l.
55) Debrecen város statutuma (Magy. törv. hat. jogszab. i. m. III: 801. l.)
56) Az adatok l. Oszetzky i. m. 45—46. l. — A zsidókról mondottakra l. még Hajnal i. m. 106—07. l. — A helytartótanács id. végzésére. *Valentényi* Gáspár: A somogymegyei céhek. Szekszárd 1909. 37—38. l. jegyz. — A pesti pálinkaégetőkre vonatkozó adatokat l. céhkönyvükben (Főv. Tört. Múz. A pesti pálinkaégetők iratai.) — A II. József-féle szabadabb felfogásra Marczali i. m. III: 268—69. l. Az idézet is innen.
57) Főv. Tört. Múz. Bérkocsisok céhe. Kiváltságlevelük 56 cikkelyes. Egyébként e korra jellemző külső mellett, de végig kézzel írott.
58) I. m. 85. l.
59) A lőcsei földműves céhre l. Magyar Művelődéstörténet III. k. Bp. é. n. 639. l. a céhterítő képe. Ennek a leírásával *Pap* Károly foglalkozott: Egy XVII. századbeli ravatalterítő. (Archeológiai Értesítő 1902. évf.) 113—22. l. — A mosonmegyei juhászok céhszabálya Magy. Gazd. tört. Szemle 1902. évf. 41—47. l. — A csallóközi juhászokra U. o. 1897. évf. 253—59. l. — Decsy szavai i. m. 99. l.
60) Magy. Gazd. tört. Szemle 1897. évf. 479—81. l.
61) Magy. törv. hat. jogszab. V/1: 614. l.
62) Villányi i. m. 264—65. l. — Kardos i. m. 27. l. — Magy. törv. hat. jogszab. V/1: 243. l. — Szádeczky: Iparfejlődés i. m. 33—34., 39. l. — Ugyancsak tőle: A céhek történetéről i. m. 41—42. l.
63) Mária Terézia kiváltságlevele 1772-ből a szentkirályszabadjai takácsok számára. (Szádeczky: A céhek történetéről i. m. 49. l.) — *Schindler* Gyula: A selmecbányai céhek élete. Selmecbánya 1909. 138. l.
64) V. ö. Szádeczky két i. munkáját 49.; 213. l. — Honművész 1833. évf.-ában névtelenül (valószínű Csaplovics Jánostól) megjelent: *Magyar szorgalom* és mesterségek történeti rajzolatja c. tanulmányt 190., 206. l.
65) Főv. Tört. Múz. A budai csizmadiák kiváltságlevele. (Az ácscéh iratai között.)
66) A magyarság katonai szerepére *Szabó* István: Pusztuló magyarság. (Magyar Művelődéstörténet 3. k. Bp. é. n.) 78., 83., 85., 87. l. — A kereskedelmi vonatkozásokra *Károlyi* Árpád: Illésházy István hűtlenségi pöre. Bp. 1883. 20—22. l. — *Berlász* Jenő: Ipar és kereskedelem. (Magyar Művelődéstörténet i. m. III: 212—16. l. — Johann v. *Csaplovics*: Ungern's Industrie und Cultur. Leipzig 1843. 36—37. l.
67) V. ö. *Schäfer* László: A görögök vezetőszerepe Magyarországon a korai kapitalizmus kialakulásában. Bp. 1930. 17. l.
68) Ezekre a gondolatokra egyébként l. *Mályusz* Elemér tanulmányát: A helytörténeti kutatás feladatai. (Századok 1923—24. évf.), főként 551 l.-tól.
69) Ennek az 1735 nov. 1 és 1736 okt. 8 között készült összeírásnak kéziratos jegyzéke (Conscriptions Liste Einer Ehrsamer Bürgerschaft der königlichen Freystadt Pesth . . .) a Főv. könyvtárban. — Az 1696. évi összeírást l. Magy. Gazd. tört. Szemle 1895. évf. 79. l. — *Fényes* említett adatai Pest lakói közül az elhúnytak neveiből következtetve alig $^1/_5$-nyi magyarságot hoznak ki. (Magyar Országnak, 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja . . . 1—6. k. Pest 1836—40. II: 385. l.) — Fényes, Schams és mások (Kőrösi József) téves számításokon nyugvó adatait *Kósa* János igazítja ki Buda és Pest megmagyarosodásáról írt tanulmányában. Adatai szerint a németség még legkedvezőbb időszakában sem tudott Pesten $^2/_3$-nál nagyobb többséget elérni. (Pest és Buda elmagyarosodása 1848-ig. Bp. 1937. 62. l.)
70) *Csaplovits* János: Mesteremberek Czéhbéli Régiségeik (Tudományos Gyüjtemény 1823. VI.) 56—57. l. — *Thaly* Kálmán: Magyar céhszabályzat a XVI. századból. (Századok 1875. évf.) 737. l.
71) I. m. 239—40., 527—28. l.
72) V. ö. *Pukánszky* Béla: Német polgárság magyar földön. Bp. é. n. 49—53. l.
73) Csaplovits: Mesteremberek i. m. 50. l. — A nyelvi adatokat Szádeczky: Iparfejlődés i. m. alapján (II: 249—50., 295—96. l.) Kósa állította egybe (I. m. 218. l.)
74) Kósa i. m. 218—19. l. — *Schmall* Lajos: Adalékok Budapest székesfőváros történetéhez. Bp. 1899. 66—67. l.
75) Eredetije az Erdélyi Múzeum levéltárában. Id. Szádeczky: Iparfejlődés i. m. 23. l. jegyz.
76) Szeben dekrétumát l. Magy. törv. hat. jogszab. i. m. I: 518. l. — A többi nyelvi adatra l. *Szekfű* Gyula: Iratok a magyar államnyelv kérdésének történetéhez. Bp. 1926. 25., 174., 331., 373., 375. l.
77) V. ö. *Nagy* Ignác: Magyar titkok 1—3 k. Bp. 1908. I: V. l.
78) *Takáts* Sándor: A főváros alapította budapesti piarista kollégium története. Bp. 1895. 254. l. — A népszámlálás adatai Kósa i. m. 65. l.
79) *Kelényi* B. Ottó: Buda és Pest városképe az idegen utazások irodalmában. (Tanulmányok Bp. multjából VI. k.) Bp. 1938. 154. l. — *Pulszky* Ferenc: Életem és korom I—4. k. Bp. 1880—82. I: 12. l.
80) »Az Nemes Váltó míves Szabó Czéhnek Protoculumja mely közönséges kölcségeiből csináltatott Murn Szabó Sigmond Ur ché mestersigiben. Anno 1702. (Főv. Könyvtár i. m.)
81) Megjegyzendő a tótnyelvű beírás alá is magyarul írják alá a céhtisztségesek nevüket. A könyv utolsó lapjain a legények névbejegyzése olvasható. Ez a rész korábbról kelteződik. Valószínű az előző céhkönyv utolsó adatait vezették át valami oknál fogva. Az 1668-tól való e nemű bejegyzések között már korábban, 1720 táján megjelenik a tót szövegezés. Ez is arra vall, hogy a céh utánpótlását nagyobb mértékben a tótság köréből kapta, úgyhogy a Nagyszombatban céhet alkotó magyar szabómesterek valósággal missziót jelentettek a tótság számára.
82) *Hetilap* 1846. Szerk. *Wargha* István 29—31. l.
83) A bukaresti magyar iparosokra *Koós* Ferenc: Őszinte szó a bukuresti magyar iparos ifjakhoz, vagy mesterlegényekhez. Arad 1863. 13. l. — Imre Györgyre Tudományos Gyüjtemény 1822: VII. 125—27. l.
84) V. ö. *Széchenyi*: Eszmetöredékek, különösen a Tisza-völgy rendezését illetőleg. (Pest 1846.) 25. l. — *Vas* Gereben: Életképek és darázsfészek. Pest 1847. 159 l. — Az idézet: *Magyar Régiségek nyomozása*. (Tudományos Gyüjtemény 1823: VII.) 16—17. l.
85) August *Ellrich*: Die Ungarn wie sie sind. Berlin 1831. 12. l. — [*Glatz* Jakab:] Freymüthige Bemerkungen eines Ungarns über sein Vaterland. Teutschland 1799. 18—19., 28—29., 37. l.
86) *Szentpétery* József: Észrevétele egy Pesti Mesterembernek a' Czéhek eltörlését javalló vélekedések körül; . . . (Tudományos Gyüjtemény 1832: VII.) 41—42. l. — Kazinczy látogatását: Pestre i. m. 63. l. — *Sándor* István: Sokféle. IX. darab Bétsben 1808. 119—21. l.
87) Az említett adatokat l. Főv. Tört. Múz. Protocoll der sich hier präsentirten Glaser Gesellen 1845 (Pesti Üveges-céh iratai) — Sághelyi i. m. 206—07., 260—61. l. A céh megszűnését Sághelyi egyébként tévesen teszi 1860-ra (275. l.) A legények könyve szerint 1868-ig írták be a jelentkező legényeket. — Az ausztriai adatokra Kósa i. m. 9—10. l. jegyz.
88) Főv. Tört. Múz. Az adatokat az említett Protocoll der Glaser Gesellen alapján állítottuk egybe.
89) Az említettekre l. sorjában Szentpétery i. m. 47. l. — *Szokolay* István: Czéhek és az iparszabadság. Pest 1846. 108. l. — *Theschedik* Sámuel: A' paraszt ember Magyar Országban, Mitsoda és mi lehetne . . . Németből ford. Kónyi János. Pétsett 1786. 168—69. l. — *Erdélyi* János: Nemzeti iparunk. Kiadta Fényes Elek. Pest 1843. 152—53. l.
90) Kósa i. m. 12—13., 17. l.

[91]) Kardos i. m. 15—16., 36—37. l. — Mihalik: Pest-budai önműves emlékek i. m. 116—17., 120. l. — *Mihalik* Sándor: A magyarországi református egyházak pesti ötvösművei. (Tanulmányok Bp. multjából IV. k.) Bp. 1936. 174—75. l. — Az említettekhez még a pesti bőröndösöket említjük meg. Legénykönyvükbe a következő helyekről vannak bejegyzések: Lipcse, München, Grác, Pest, Mainz, Drezda, Kremnitz, Boroszló és Bécs. Ha magyar nevűt írnak be, azt alig tudják beírni; 1829 április 17-én »Franz Bocknar«-t írnak, 1833 szeptember 29-én a drezdai születésűnek jelzett »Lutwig Magosh«-t. (Főv. Tört. Múz. Bőröndösök céhe.)

[92]) Főv. Könyvtár a pesti tobákosok i. céhkönyve. A céhkönyv tele van a magyar vidék legcsengőbb hangzású neveivel.

[93]) Főv. Tört. Múz. Budai csizmadiák i. céhlevele Mária Teréziától. — A révkomáromi halászokra Csaplovits: Mesteremberek i. m. 75. l. A székesfehérvári kereskedőkre *Szávay* Gyula: A magyar kamarai intézmény és a budapesti kamara története. Bp. 1927. 64. l.

[94]) Csaplovits: Mesteremberek i. m. 67—68. l. — Budai ácsok kérelmére *Duray* Kálmán: A budai és pesti kőmíves, kőfaragó és ács céhek Bp. 1914. 77. l. — A céhzászlókra Dános i. m. 151. l.

[95]) Csaplovits Mesteremberek i. m. 57. l. Innen eredt az a szokás, hogy az ország nyugati részén az egyházfit, a sekrestyést »céhmester«-nek is hívták. (V. ö. *Kertész* Manó: Szokásmondások Bp. 1922. 141. l.)

[96]) Szádeczky: Iparfejlődés i. m. 180. l. — A kolozsvári szabókra Rajka i. m. 29., 84. jegyz., 185. l.

[97]) A kolozsvári tímárokra Kertész M. i. m. 141. l. — A váci szabókra Csaplovits: Mesteremberek i. m. 66. l. — A pesti szűrszabókra Főv. Tört. Múz. Szűrszabók céhiratai.

[98]) »O Maria rerum da mihi scribere verum
Adsis inceptis Virgo Maria meis.« (Főv. Könyvtár. Pesti szűrszabók i. céhkönyve.) — Szent István napjára l. Kósa i. m. 85. l. — A körmenetekre Ballagi i. m. 202. l.

[99]) A budai és a pesti céhek vallásos életére jó tájékoztatást nyújt *Jajczay* János tanulmánya: Budai és pesti veduták vallásos tárgyú képeken. (Tanulmányok Bp. multjából IV. k.) Bp. 1936. — A budai és pesti templomokban őrzött oltárképek nemcsak azért érdemelnek figyelmet, mert rajtuk helyi vonatkozású látképek vannak, hanem azért is, mert az ábrázolt Szent egy-egy budai, vagy pesti céhnek volt a védőszentje. A Szent Donát-oltárkép pl. egykor a budavári Koronázó-templomban függött. Az ábrázolt, felhőkön ülő Szent a budai szőlők és a szőlőművesek védőszentje. Szent Vendel a mezőgazdaság, állattenyésztés oltalmazója, gyakori ábrázolása talán összefüggésben van azzal, amit Pest és Buda mezőgazdasági foglalkozását illetőleg a bevezetőben említettünk. Szent Miklós a halászok védője. Oltárképét l. a budai Ferencesek templomában. (V. ö. 160., 176. l. képeket. i. h.) — A mesterlevelekre l. a Főv. Könyvtár metszetgyüjteményében lévő mesterleveleket. Jelzésük a bevezető sorokban.

[100]) Az említett adatokat l. *Némethy* Lajos két munkájában: Nagyboldogasszonyról nevezett budapestvári főtemplom történelme. Esztergom 1876. 122—23., 181., 188. l.; A pesti főtemplom története. Bp. 1890. 60—61., 202. l. jegyz. 271—72., 399. l. — *Horváth* Henrik: Gundrich Carolus Ferenc: A pesti plébániatemplom oltárainak mestere. (Archeológiai Értesítő 1928. évf.) 257—59. l.

[101]) Szádeczky: A céhek tört. i. m. 21—22. l. — Csaplovits: Mesteremberek i. m. 65—66., 81—83. l.

[102]) A fenti adatokra l. Decsy i. m. 106. l. — *Takáts* Sándor: Lapok egy kis város multjából. Komárom 1886. 107. l. — *Zrínyi Péter, Frangepán Ferenc-Kristóf és Nádasdy Ferenc* grófok elleni tanuvallatás. (Győri Tört. és Régészeti füzetek III. 1865.) 67—69. l. — Újabbkori ism. i. m. 481. l.

[103]) Magy. törv. hat. jogszab. V/2: 551—52. l.

[104]) Szádeczky: Iparfejlődés i. m. II: 7—13. l. — *Körömy* Árpád: Iparviszonyaink a céhek szabályozásától a mohácsi vészig. Bp. 1883. 19—20. l.

[105]) Valentényi i. m. 37—38. l. jegyz. — Lippay i. m. 78. l.

[106]) Főv. Tört. Múz. Budai csizmadiák i. céhlev. — A megelőző idézetre l. Magyar szorgalom i. m. 86. l.

[107]) Csaplovits: Mesteremberek i. m. 81—83., 85. l. — Villányi i. m. 273., 280. l. — Pentelei i. m. 98. l. — Főv. Könyvtár nagyszombati szabók i. könyve. — Magyar szorgalom i. m. 207. l.

[108]) A füleki szabók 1674. évi artikulusaiból. (Csaplovits: Mesteremberek i. m. 54—55. l.) — Főv. Könyvtár nagyszombati szabók i. céhkönyve. — Pentelei i. m. 97. l.

[109]) *Patachich* József: Történelmi jegyzetek szabad királyi Pest városáról. Pest 1839. 30. l. — A céhek korábbi széles jogkörére jó összefoglalást nyujt Brinkmann i. m. 61—68. l.

[110]) Közönséges czéhbeli czikkelyek a' mesterség üzés végett való társaságok és czéhek' számára. Budán 1815. A helytartótanács a tizes évek elejétől kezdve több kiadásban és az országban használatos nyelvek mindegyikén közre adta.

[111]) Főv. Könyvtár a Tobákosok i. céhkönyve. Korábban a pesti vargákkal közös céhük volt.

[112]) Főv. Könyvtár Tobákosok i. céhkönyve 1839 okt. 20 és 1840 jan. 5-i mesterbejegyzése — Patachich egy munkáját idéztük is. L. 109. jegyz. — Főv. Tört. Múz. Cukrász-céh iratai.

[113]) Kardos Á. i. m. 35. l.

[114]) Hilf i. m. 25. l.

[115]) Általában a céhtisztségekre Szádeczky: Iparfejlődés i. m. 197—205. l. — *Richter* M. István: Az »ifjúmesterek« (Népélet az Ethnographia harmadik folyama 1923/24. évf.) 157., 164—68. l. — A budai ácsokra Duray: Budai és pesti kőmívesek i. m. 16. l. — Főv. Tört. Múz. Süvegesek céhiratai. — A Tudományos Gyüjtemény 1822-ben egy szemtanu leírásából közli a szakolcai mészárosok dekánymesterválasztását. A történet annyira valószínűtlenül hangzik, hogy írója végezetül meg is jegyzi »Iró látta 1813.« (1822: VII. 119—20. l.)

[116]) Magy. törv. hat. jogszab. i. m. III: 594. l.

[117]) Főv. Könyvtár. Einschreib-Buch Deren Bürg. Schlosser, Gros-Uhrmacher... 1760. — Főv. Könyvtár nagyszombati szabók i. céhkönyve — *Tárczy* Károly: A céhrendszer Munkácson. (Századok 1909. évf.) 29. l. — Ez a gyűlésbe hívó tábla egy változó nagyságú (18×18, 18×14 cm.) fa-,vagy rézlap volt tartónyéllel ellátva. Rajta, vagy ha nyitható volt, benne helyezték el a gyűlés napját jelző feliratot. Egyik-másik céh, miként a céhládáját a behívó táblájáját is díszes külsővel készítette el. (V. ö. *Thallóczy* Lajos: Régészeti kalászok Pozsonyból és vidékéről. [Archeológiai Értesítő 1877. évf.] 261. l.)

[118]) Az említett adatokra Tárczy i. m. 29—30. l. jegyz. — *Pozsár* István: A csongrádmegyei céhek története. Csongrád 1912. 136—37. l. — Csaplovits: Mesteremberek i. m. 73. l. — Ferber i. m. 34. l. — Bevilaqua i. m. 463. l. — Römer i. m. 564. l. — Magyar szorgalom i. m. 200—01. l. — Főv. Tört. Múz. Gombkötők céhiratai. — Rághelyi i. m. 205. l. Id. céhcikkelyek 1815. 26. ck.

[119]) Villányi i. m. 272. l. — Duray: A pesti kőművesek i. m. 19., 81—82. l. — Főv. Tört. Múz. Gombkötők céhiratai — Magyar szorgalom i. m. 200. l. — Rajka i. m. 30. l. — Kertész i. m. 142. l.

[120]) *Kelényi* B. Ottó: Gazdaságtörténeti adatok a pesti német színház építéséhez. 1808—1812. (Tanulmányok Bp. multjából II.) Bp. 1933. 148., 150. l. — *Bierbauer* Virgil: Pesti építőmesterek munkássága 1809—1847. (Tanulmányok Bp. multjából I.) Bp. 1932. 78., 84—98. l.

[121]) Tárczy i. m. 41. l.

[122]) Főv. Tört. Múz. A cipészek céhiratai között díszes kötésű céhkönyvükben.

[123]) A csizmadia mesterség különös figyelemmel az e mesterségben előforduló műszavakra. Közlik *Jendrolovics* János és *Kajdi* János pesti csizmadia mesterek. Pest 1858. Gyermekes fejtegetéseikre említsünk egy-két példát: Szerintük a csizmadiaság »összetevő mesterség« és mint ilyen ellentéte a mészárosságnak, mely »bontó mesterség«. Avagy: »A csizmadia mesterség a láb szükségeiről gondoskodik, testvére a harisnyakötésnek.« (A kis könyvecske elől címképpel alig 32 lap. A jelzett részek III. l.-on.) — Bereczkyre Víg i. m. 123. l. — *Horváth* Henrik: Szentpéteri József pesti ötvösmester művészete. (Bp. régiségei XII.) 1937. 249. l. — *Petz* Károly: A pálinkafőzés titka. Pest 1839.

[124]) Az említett adatokat l. [*Gaal* György:] A' tudós palótz avagy Furkáts Tamásnak . . . levelei 1—3. k. Buda 1803—04. I: 27. l. — *Gelléri* Mór: A magyar ipar úttörői. Bp. 1887. 26—28., 162—63. l. — A budai kalaposcéh nyolc tagja 1848-ban honvédelmi célokra 80 frt-t adott. (Főv. Tört. Múz. A budai kalaposok céhiratai között.)

[125]) Legénysztrájkokra *Régi magyar sztrájkok.* (Pesti Napló 1893. febr. 5.) 17—18. l. — Marczali i. m. I: 186. l. jegyz. — Szilágyi Istvánra Gelléri i. m. 162—63. l. — Villányi i. m. 272. l. — A bazini mészárosokra Magyar szorgalom i. m. 189. l. — Hajnal i. m. 104. l.

[126]) Duray: Budai kőmívesek i. m. 43., 45., 53. l. — Főv. Tört. Múz. Süvegesek céhiratai közt — Csaplovits: Mesteremberek i. m. 56. l. — Magyar szorgalom i. m. 189. l. — Ferber i. m. 65. l. — Főv. Tört. Múz. Gombkötők iratai, Csizmadiák iratai.

[127]) Főv. Könyvtár Horváth Antal vándorkönyve.

[128]) Főv. Tört. Múz. Freisleder József molnárlegény vk-e. (A molnárcéh iratai között.)

[129]) V. ö. Szekfű i. m. 3. k. 566. l.

[130]) *Heinz* könyve: 150 Jahre Gesellenwandern nach Frankfurt a. M. Frankfurt a. M. 1938. 7—8. l. — Magyar vándorlegény egykorú metszetes képét l. Szekfű i. m. 3. k. 480. l. képmelléklet.

[131]) *Kúnhegyi* könyve: Az új iparrendtartás. Szeged 1860. — Desewffyre Széchenyi: Hitel i. m. 553—54. l.

[132]) Az említett szokásokra l. Heinrich *Isenberg:* Das Gesellen-Wandern und was damit zusammenhing. Münster (1936.) 19., 21., 32—33., 36., 56. l. —A vándorút regényes leírását *Goethe* adja: Wilhelm Meisters Wanderjahre. — Úti tanácsokra: [*Majer* István:] Aranytanácsok vándorló mesterlegényeknek útravalóul. Pest 1852. Összesen 92 tanács. Az idézettre l. 7. l. — Ferber i. m. 63. l. — Az esztergomi mészárosokra Villányi i. m. 272. l. — A nálunk járt idegen legényekre másutt tértünk ki. Foglalkozik e kérdéssel. Mihalik: A pest-budai önműves emlékek i. m. 141. l. — *Winkler* Elemér: A soproni céhek története a 15—19. században. Sopron 1921. 25. l.

[133]) »Meisterstücks-Aufgaben welche mittelst hohen Erlass Sr. Excellenz des Herrn Chefs k. k. Statthalterei vom 3. August 1851 Zahl 13.143 für nachstehende Innungen in Pesth und Ofen zur genauen Darnachtung vorgeschrieben wurden.« (Kezünkben a Főv. Tört. Múz. példánya volt. L. Általános céhiratok között.)

[134]) Bevilaqua i. m. 485. l. — Főv. Tört. Múz. Pesti szűrszabócéh iratai. — Szádeczky: A céhek tört. i. m. 25. l. — Főv. Tört. Múz. Ácsok céhiratai között.

[135]) Takáts Lapok i. m. 158—59. l.

[136]) Oszetzky i. m. 111. l. 159. jegyz. — *Palacsich* József: Szabad királyi Pest városának leírása. Pest 1831. 101—02. l. — Főv. Tört. Múz. Ácsok id. céhiratai között a budai csizmadiák céhlevele. 2. art. — A mesterré avatáskor végzett szokásokra l. *Richter* István: A mesteravatás és mesterasztal a céhvilágban (Ethnográfia. Népélet 1938. évf.) 66—73. l.

[137]) V. ö. Szádeczky: Iparfejlődés i. m. 132. l. — Csaplovics: Gemälde i. m. I: 256. l. — Magy. Gazd. tört. Szemle 1897. évf. 48. l. — Magy. törv. hat. jogszab. V/518. l.

[138]) Szádeczky: Iparfejlődés i. m. 208. l. l. jegyz.

[139]) Főv. Tört. Múz. Szűrszabók céhiratai. — U. o. Budai bádogosok céhiratai. Náluk 4 év a tanulóidő.

[140]) V. ö. Főv. Tört. Múz. l. Budai csizmadiák céhpontjait az inasokat illetőleg. (I. h.) — Paul *Horster:* Die Entwicklung der sächsischen Gewerbeverfassung. Crefeld 1908. 3., 4., 8. l. — Kardos Á. i. m. 23—25. l. — Pentelei i. m. 95—96., 100. l. és 1. jegyz. — Csaplovics: Mesteremberek i. m. 82—83. l. — Hilf i. m. 33—34. l. — Főv. Tört. Múz. Ácsok céhiratai közt kiváltságlevelük 4. ck.-e. — U. o. cipészek céhiratai 1824. évi szabadalomlevél 1. ck.

[141]) Hilf i. m. 61. l.

[142]) *Bevilaqua-Borsody* Béla: A magyar serfőzés története I—2. k. Bp. 1931. 932—42. l. — Duray: A budai kőmívesek i. m. 41—42. l. — Ballagi i. m. 207. l. — A sárvári lakatosokra Szádeczky: A céhek tört. i. m. 51. l. — A céhmester szavaira Kmetty Béla i. m. 37. l.

[143]) Főv. Tört. Múz. Ácsok céhiratai. — Duray: Budai kőmívesek i. m. 43. l. — Dános i. m. 98. l.

[144]) *Duray* Kálmán: A váci céhek. Vác 1912. 130 l.

[145]) Ipolyi i. m. 34. l. — Gróf *Széchenyi* István: Stádium. (Gróf Sz. I. munkái korszerű kivonatban.) I. Pest 1871. 352—54. l.

[146]) Főv. Tört. Múz. A cipőkészítők céhiratai között.

[147]) Az 1869. orsz. gyül. képv. házának *Irományai* l. k. 1—3. l. — A továbbiakat az országgyűlés képviselőházának *Naplójá*-ból vesszük.

[148]) I. Napló I: 410., II: 26., XVII: 333. l.

[149]) I. Napló XVII: 382., 384., 388., 390. l.

[150]) A miskolci iparosok kérvényét l. i. Napló XVIII: 195. l. — *Debrecen sz. kir. város egyetemes leírása.* Szerk. *Zelizy* Dániel. Debrecen 1882. 695—96., 706—09. l. — Lippay i. m. 97—98. l.

Beiträge zum Ofner und Pester Zunftleben mit besonderer Berücksichtigung der Zunftschriften der Stadtbibliothek Budapest

Von *Ernst Gerendás*

(Inhaltsangabe)

Die in der Budapester Stadtbibliothek aufbewahrten Zunftschriften stammen aus dem Zeitraum 1790—1870. Diese Jahre bedeuten die letzte Periode des ungarländischen Zunftlebens.

Schon seit den letzten Regierungsjahren der Königin Maria Theresia wurden viele bisherige lokale Eigentümlichkeiten des ungarländischen Zunftlebens durch königliche Verordnungen vereinheitlicht; die endgültige Auflösung der Zunften wurde aber erst durch dem Gesetzartikel VIII vom Jahre 1872 ausgesprochen.

Die von uns bearbeiteten Zunftschriften stammen aus der Zeit, in der die neu erlassenen königlichen Verordnungen noch in Kraft standen. Von der Königin Maria Theresia rührt jene Verordnung her, die zu jeder Zunft einen behördlichen Beauftragten mit der Bestimmung jegliche Tätigkeit der Zunften zu kontrollieren beigesetzt hat. Seit dieser Anordnung konnten die Zunftversammlungen nur im Beisitz des Zunftkommissars abgehalten werden. Somit wurde der Gang der Zunftversammlungen ganz verändert.

Durch die bearbeiteten Zunftbriefe haben wir viele und charakteristische Ofner-Pester Zunften kennen gelernt. Die Rolle der Zunften war auch in diesem beschränkten Wirkungskreis vielseitig. Sie hatten auch besondere Aufgaben in Fragen des Kunstgewerbes, in der Überwachung der gemeinsam übernommenen Arbeiten und auch im Falle von Massenarbeiten, im gerechten Verteilen der Arbeiten u. s. w.; dabei wirkten sie noch in der Erziehung der Junggesellen gründlich mit. Die Zunftartikel gaben Verordnungen in Hinsicht religiöser Erziehung, körperschaftlicher Teilnahme an kirchlichen Zeremonien, sie gaben auch Ratschläge betreffend selbstbewustes Benehmen der Gewerbsleute. In religiösen Fragen war auch zur Zeit der Königin Maria Theresia die katholische Eigenart massgebend; die nichtkatolischen Leute wurden zur Teilnahme an katholischen Zeremonien gezwungen. Diese Sitten sind erst durch die Verordnungen Joseph des II., und gründlicher durch die neue im Jahre 1805 erlassenen Regulierungen Franz des I., vom ungarischen Zunftleben abgesondert worden. Diese in freierem Geiste ausgearbeiteten Verordnungen liessen den Zünften nur in Fragen der Gewerbe einen Wirkungskreis, aber auch hierbei gab es eine vielseitige behördliche Kontrolle. Die seit dem Jahre 1820 neu ausgestellten Zunftbriefe waren nur nach Genehmigung durch die Komitate, resp. durch die Städte gültig. So mussten z. B. die Pester Gärtner im Jahre 1843 lange um Bestätigung ihrer Rechte kämpfen. Die freigeistigen Behörden weigerten sich zu dieser Zeit anhaltend Statuten anzunehmen, die für Nichtmitglieder einer Zunft die Ausübung eines Gewerbes untersagten oder Verkaufverbote enthielten.

Die Organisation der Zünfte wurde mit der Zeit einfacher, statt den früheren vielen Amtsleuten hielten sie fürderhin jährlich nur einen oder zwei Zunftmeister.

Die Zunftmiglieder blieben aber auch weiter in dreifacher Gliederung. Meister, Gesellen und Lehrlinge bildeten je eine abgesonderte Welt. Althergebrachte Gewohnheiten förderten zwar eine gewisse Annäherung unter den Mitgliedern, ihre Absonderung blieb aber weiterhin unüberbrückbar.

Einen Teil der bearbeiteten Zunftschriften bilden die Wanderbücher. An Hand dieser stellten wir fest, dass die Wandergesellen während ihres Wanderweges innerhalb der Grenzen des Landes verbleibend meistens ihr Handwerk betrieben ; wenn sie aber mehr an einen sogenannten internationalen Handwerke beschäftigt waren, so wurde ihre Zeit im Auslande, vielmehr durch ihre Wanderschaft in Anspruch genommen und sie oblagen ihrer Arbeit gewöhnlich nur so lange, dass ihre Wanderjahre eben noch gültig anerkannt werden konnten.

A Fővárosi Könyvtár szerzeményeinek válogatott jegyzéke, 1940

Verzeichnis ausgewählter Zugänge der Stadtbibliothek, 1940
Catalogo scelto d'acquisizioni della Biblioteca Municipale, 1940

0 Általános munkák

Allgemeines

001 Tudomány és tudás

Wissenschaft und Wissen

Brockdorff, Baron Cay v. Gelehrte Gesellschaften im XVII. Jahrhundert. Kiel: Lipsius & Fischer 1940. 79 p. (Veröffentlichungen d. Hobbes-Gesellschaft, XI.) **P 06»16«**

György Lajos. Az »Erdélyi Muzeum« története 1874/1937. Kolozsvár: Minerva-ny. 1939. 40 p. **X 2215/105**
= Erdélyi tudományos füzetek, 105.

Sertillanges, A. D. La vie intellectuelle. Son esprit, ses conditions, ses méthodes. Paris: La Revue des Jeunes 1921. 255 p. **95314**

Wundt, Max. Die Sachlichkeit der Wissenschaft. Wissenschaft und Weisheit. Tübingen: Mohr 1940. 47 p. (Philosophie & Geschichte, 67.) **P 001**

002 Írás és könyv

Schrift- u. Buchwesen

Bänninger, Konrad. Kleine Philosophie des Schrifttums. Bern: Haupt 1940. 110 p. **94258**

Danzel, Th. W. Die Anfänge der Schrift. *[1912.]* 2. Aufl. Lpzg: Voigtländer 1929. 218 p. 40 t. **69672**

Förtsch, Gerda Viktoria. Buchbesprechung und Zeitschrift. Dresden: Dittert 1940. 142 p. (Lpziger Beitr. z. Erforschung d. Publizistik, 3.) **94341**

Jensen, Hans. Die Schrift in Vergangenheit und Gegenwart. Glückstadt: Augustin [1940]. VIII, 418 p. **X 7410**

Kenyon, Frederic G. Papyrus. Alte Bücher u. moderne Entdeckungen. Übertr. v. Gertrud Lehmann-Viereck. Brünn: Rohrer [1938]. 32 p. 1 t. **P 003.5**

Won Kenn. Origine et évolution de l'écriture hieroglyphique et de l'écriture chinoise. Nouvelle éd. Paris: Geuthner 1939. 95 p. (Univers. de Lyon. Etudes et documents publ. par l'Institut franco-chinois de Lyon, I.) **A 51.41/5**

01 Könyvészet

Bibliographie

Buch ein Schwert des Geistes, Das. Erste Grundliste für den Deutschen Leihbuchhandel. Hg. vom Reichsministerium f. Volksaufklärung und Propaganda Abteilung Schrifttum. Lpzg: Verl. d. Börsenvereins d. Deutschen Buchhändler 1940. 148 p. (Schriftenreihe d. Grossdeutschen Leihbüchereiblattes, I.) **0173/6**

Deutsche Bibliographie. Veröffentlichungen in den Sudetenländern, 1938. Reichenberg/Sudetenland: Kraus 1939. 110 p. **01543/50**

Fumagalli, Giuseppe. Vocabolario bibliografico. A cura di Giuseppe Boffito & di Giovanni de Bernardo. Firenze: Olschki 1940. VIII, [2], 450, [2] p. (Biblioteca di bibliografia italiana, XVI.) **0100/42**

Gombocz Endre. A magyar növénytani irodalom bibliografiája 1578—1900. Összeáll. —. Bp.: Bethlen-ny. 1939. 360 p. **01658/3**

Hienz, Hermann. Quellen zur Volks- und Heimatkunde der Siebenbürger Sachsen. Lpzg: Hirzel 1940. XVIII, [2], 304 p. (Beitr. z. Kenntnis d. Deutschtums in Rumänien, I.) **0160/90**

Horváth Endre. Magyar-görög bibliográfia. Bp.: P. P. tud.-egyet. görög filol. int. 1940. 96 p. (Magyar-görög tanulmányok, 12.) **0130/34**
Bibliográfia: p. 76—92.

Kertész János. Ezer tanulmány az ezer tó országából. Finn bibliográfia. Bp.: Szt. Imre hg. kiadóváll. 1940. 66 p. **0160/88**

Kozocsa Sándor. Tolnai Vilmos irodalmi munkássága. Bp.: Szerző 1940. 34 p. (Bibliográfiai füzetek, 1.) **0120/94**

Magyar könyvészet. 1911—1920. A m. kir. Vallás- és közokt.-ügyi minisztérium támogatásával kiad. a Magy. könyvkiadók és könyvkeresk. orsz. egyes. Barcza Imre címanyagának felhasználásával összeáll. az Orsz. Széchenyi könyvtár bibliogr. osztálya. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. I. k. Bp.: Egyetemi ny. 1939. **01504/8**

Makkai László & M. Horváth Magda. A magyar könyvgyüjtő kézikönyve. Magyar könyvritkaságok és kézikönyvek 1888—1938. közt elért árainak jegyzéke. Összeáll. —. Bp.: Sylvester ny. 1939. 231 p. (Orsz. Széchenyi könyvtár kiadványai, IX.) **01609/65**

Reader's guide, The — to Everyman's library By R. Farquharson Sharp. *[1932. rev. ed.]* London: Dent [1939]. XXXII, 383 p. (Everyman's library, 889.) **0143/1**

Staud Géza. Magyar színészeti bibliográfia Bp.: Magyar színháztudományi és színpadművészeti társ. kiad. 1938. 351 p. (Bibliografia theatralis hungarica.) **95797**

Szabó Pál vitéz. A m. kir. Erzsébet tudományegyetem és irodalmi munkássága. Az egyetem 25 éves fennállása alkalmából írta, szerk. & kiadta —. Pécs: Egyetemi ny. 1940. IV, 1104 p. **0130/33**

Szollás Ella etc. Magyar könyvészet. 1936. A magyarországi nyomdák és egyéb sokszorosító vállalatok 1936. évi kötelespéldány szolgáltatása és nyomtatványaik (könyvek, hírlapok, folyóiratok címjegyzéke). Összeáll.: Droszt Olga & Mokcsay Júlia. Bp.: Orsz. Széchenyi-kvt. 1939. XIX, 512, [4] p. **01543/49**

02 Könyvtárügy

Bibliothekswesen

Archives and libraries. Edited by A. F. Kuhlmann. Papers presented at the 1939 conference of the American library association... Chicago: American library assoc. 1939. 109 p. **0208/7**

Bay Ferenc. A korszerű könyvtári szolgálat. Győr: Baross-ny. 1940. 28 p. **0200/107**

Bliss, Henry Evelyn. The organization of knowledge in libraries and the subject-approach to books. *[1933.]* 2. ed. New-York: Wilson comp. 1939. XVI, 347 p. **0254/53**

Budapest. Nemzeti Muzeum. Az Országos Széchenyi könyvtár könyvkölcsönzési szabályzata. Bp.: Egyet. ny. 1940. 15 p. **0246/7**

Danton, Emily Miller. The library of tomorrow. Chicago: American library assoc. 1939. IX, 191 p. **0210/11**

Fargo, Lucile F. The library in the school. *[1930.]* 3. ed. Chicago, Illinois: American libr. assoc. 1939. XVI, 552, [2] p. 13 t. **0277/31**

Fava, Domenico. La Biblioteca nazionale centrale di Firenze e le sue insigni raccolte. Milano: Hoepli 1939. 242 p. 21 t. (Le grandi bibliotheche storiche italiane, I.) **0274/308**

Festschrift Georg Ley h. 1877—1937. Aufsätze zum Bibliothekswesen und zur Forschungsgeschichte dargebracht zum 60. Geburtstage am 6. Juni 1937. von Freunden und Fachgenossen. Lpzg: Harrassowitz 1937. XXVI, 427 p. 22 t. **0208/6**

Handbuch der Bibliothekswissenschaft. Bd 1—3. Hg. v. Fritz Milkau & Georg Leyh. Lpzg: Harrassowitz 1931—1940. **0202/4**
Bd 1. Schrift und Buch. Bearb. v. Hans Schnorr v. Carolsfeld. 1931. XIX, 876 p.
Bd 2. Bibliotheksverwaltung. Bearb. v. Gustav Abb. 1933. XV, 732 p.
Bd 3. Geschichte der Bibliotheken. Bearb. v. Aloys Römer. 1940. XXIII, 1051 p.

Hofmann, Johannes. Kostbare Bucheinbände der Leipziger Stadtbibliothek und ihre Katalogisierung. Zum Gutenbergjahr hg. v. —. Lpzg: Harrassowitz 1940. 4°. 46, [2] p. **Q 0171/218**

Jahresbericht der Preussischen Staatsbibliothek 1938. Berlin: De Gruyter 1939. 119 p. **0275/5**

Joecksel, Carleton B. Current issues in library association. Chicago: Univers. pr. 1939. XII, 392 p. **0250/22**

Jones, E. Kathleen. Hospital libraries. Chicago-Illinois: American library assoc. 1939. XIV, 208 p. 6 t. **0276/20**
Bibliography: p. 190—198.

Lányi Ede. A mai tanulóifjúság olvasmányai. Bp.: »Grafika« ny. 1940. 20 p. »(Kassai ht. Orsolyarendi leánygimn. Évkönyvé«-ből.) **0285/64**

Lo Vasco, Agata: Le biblioteche d'Italia. Nella seconda meta del secolo XVIII. Dalle »Cartas familiares dell' abate Juan Andres«. Milano: Garzanti 1940. 129 p. Bibliografia: p. 121. **0270/43**

Propach, Elisabeth. Kurze Verwaltungslehre für die städtische Volksbücherei. Lpzg: Einkaufshaus f. Büchereien 1939. 116 p. (Veröffentl. d. Berliner Bibliotheksschule [Abteilung für den Dienst an Volksbüchereien,] 3.) **02745/9**
Bibliographie: p. 115—116.

Sayers, W. C. Berwick. An introduction to library classification. Theoretical, historical and practical with readings, exercises and examination papers. *[1918.]* 5. ed. London: Grafton 1938. XXIV, 351 p. **0254/54**
Bibliography: p. 337—343.

Sears, Minnie Earl. List of subject headings for small libraries. Including practical suggestions for the beginner in subject heading work. *[1923.]* 4. ed. by Isabel Stevenson Monro. New-York: Wilson company 1939. XXVI, 516 p. **0253/84**

Steffenhagen und Harnack. Eine bibliotheksgeschichtliche Parallele. Nach Aktenstücken, Briefen u. persönl. Erinnerungen. Bearb. v. einem Göttinger Bibliothekar. Göttingen: Häntzschel 1940. 84 p. (Hainbergschriften,8.) **0209/6**

Waples, Douglas & Leon Carnovsky. Libraries and readers in the State of New York. Chicago—Illinois: Univers. of Chicago pr. 1939. XIII, 160 p. **0240/19**

Witzmann Gyula. A városi könyvtárügy. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 24 p. (»Városi Szemlé«-ből.) **02752/3**

03 Lexikonok

Lexica

Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti. Tom. 1—36. Pubblicata sotto l'alto patronato di S. M. il Re d'Italia. Milano: Istituto Giovanni Treccani 1929—39. **K 0300/28**

Schlag nach! Wissenswerte Tatsachen aus allen Gebieten. *[19??.]* erweit. & verbess. Aufl. Lpzg: Bibliographisches Institut 1939. 704, [10] p. 4 t. **94285**

Taschen—Brockhaus zum Zeitgeschehen. Lpzg: Brockhaus 1940. 284 p. 9 t. **K 0300/27**

057/059 Címtárak. Évkönyvek

Adressbücher. Jahrbücher

Balatoni könyv és balatoni címtár. Szerk. Tóth Lajos & Sági Ernő Miklós. Bp.: M. kir. balatoni intézőbizotts. 1940. 256 p. 1 t. **K 0570/7**
[Melléklet]: Balatoni kis lexikon. 24 p.

Garzó István Endre. Magyar egyesületek címtára. Szerk.: —. Bp.: Miszler 1940. 128 p. **K 3630/1**

Visszacsatolt Felvidék és Ruténföld címtára. Szerk. a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. Bp.: Stud 1939. 549 p. 8 t. **K 0570/16**

07 Ujságírás

Zeitungswesen

Berey Géza. A magyar ujságírás Erdélyben 1919—1939. Szeged: Ablaka-ny. 1940. 94 p. **R 07(439.42)»1919/1939«**

Gyalui Farkas. Az erdélyi magyar hírvívő. 1790. Kolozsvár (Cluj): Minerva-ny. 1940. 11 p. **R 071.1(439.42) »1790«**

Heide, Walther. Wo erschien die älteste gedruckte Zeitung? Fünf Gutachten, bearb. v. W. Schöne. Hg. v. —. Lpzg: Harrassowitz 1940. 94 p. (Forschungsberichte zur Geschichte d. Pressewesens, H. 1.) **94548**

Kristóf György. Az erdélyi magyar vidéki hírlapirodalom története a kiegyezésig. Cluj-Kolozsvár: Minerva-ny. 1939. 30 p. **X 2215**
= Erdélyi tudományos füzetek, 109.

Magyarország. Országos magyar sajtókamara. Évkönyv. 1. k. Bp.: Stádium 1940. (Orsz. magy. sajtókamara könyvtára.) **X 2540**

Meissner, Gerhard. Die liberale Pressefreiheit Englands im Lichte englischer Kritik. Frankfurt/M.: Diesterweg 1939. 198 p. (Zeitung und Zeit. Schriftenreihe d. Inst. f. Zeitungswissenschaft an d. Univ. Berlin. Neue Folge. Reihe A. Bd 13.) **93952**
Bibliographie: p. 194—198.

Roma. Agenzia Stefani. Il XV. annuale della Agenzia fascista. Tivoli: Off. grafiche Mantero 1939. 4°. 125 p. **X 7314**

Röthel, Erich. Die slowenische Presse. Diss. Lpzg: Dr. Stein 1938. [6], 81 p. **P 07(497.1)**
Bibliographie: p. 79—80.

Schumacher, Hans Heinrich. Kulturpropaganda in der französischen Tagespresse. Hamburg: Hansischer Gilden-Verl. 1939. 123 p. (Auslandpresse u. Auslandswirtschaft, H. 2.)
Bibliographie: p. 117—122. **93941**

Szimonidesz Lajos. II. Rákóczi Ferenc hadi ujságja. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 13 p. (A »Magyar Könyvszemle« 1939. 4. számából.) **R 093(439)»1710«**

Szimonidesz Lajos. A Mercurius veridicus ex Hungaria három száma 1710-ből, a magyarhoni ev. egyetemes egyház »Báró Podmaniczky Géza és hitvese szül. gr. Dégenfeld-Schomberg Berta könyvtárá«-ban. Kiadja —. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 24 p. (A »Magyar Könyvszemle« 1939. IV. füzet melléklete.) **R 093(439)»1710«**

Tötter, Heinrich. Warum wir den Ruhrkampf verloren ... Das Versagen d. dtschen Pressepropaganda im Ruhrkampf. Die Methoden d. französischen Pressepropaganda. Köln: Verl. Westdeutscher Beobachter [1940]. 118 p. 5 t. **94604**
Bibliographie: p. 116—118.

Winter, Konrad Ludwig. Neue wirtschaftliche Grundlagen des deutschen Zeitungswesens. Hersbruck: Pfeiffer 1938. 172 p. **95519**
Bibliographie: p. 171—172.

090 Bibliofilia

Bibliophilie

Bogeng, G. A. E. Der Bucheinband. 2. Aufl. Halle: Knapp [1940]. VIII, 196 p. **091/494**

Briquet, C. M. Les filigranes. Dictionnaire historiques des marques du papier des leur apparition vers 1282 jusque'en 1600. Tome 1—4. Ed. 2. Lpzg: Hiersemann 1923. **q 091/485**
Tome I.: A—Ch. Tome II.: Ci—K.
« III.: L—O. « IV.: P—Z.

Fava, Domenico. Manuale degli incunabuli. Milano: Mondadori 1939. 287 p. **091/492**

Heinemann, O. Die Ex-libris-Sammlung der Herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel. 160 ausgewählte Bücherzeichen des XV. bis XIX. Jahrhunderts. Berlin: Stargardt 1895. 32 [& 2] p. 160 t. **091/489**

Kleukens, Christian Heinrich. Die Kunst der Letter. Lpzg: Insel-Verl. 1940. 67 p. **091/500**

Kner Imre. A könyv művészete. (Rádió-előadás.) Gyoma: Kner 1940. 14 p. **R 002**

Kniewald Károly. A Pray-kódex tartalma, kora, jelentősége. Ford. Kühár Flóris. Bp.: Magy. könyvtárosok és levéltárosok egyes. 1940. 48 p. **R 091 Pray (048)**

Leemann-Van Elck, Paul. Die Offizin Froschauer. Zürichs berühmte Druckerei im 16. Jahrhundert. Zürich: Füssli 1940. 215 p. 4 t. **091/491**

Radó Polikárp. Hazánk legrégibb liturgikus könyve. A Szelepchényi-kódex. Bp.: Egyetemi ny. 1939. p. 352—415. (»Magyar könyvszemlé«-ből.) **93978**

Schmid, A. Über alte Kräuterbücher. Bern: Haupt 1939. [4], 75, [1] p. 5 t. **091/488**

Schöne, Walter. Die deutsche Zeitung des siebzehnten Jahrhunderts in Abbildungen. 400 Faksimiledrucke. Lpzg: Harrassowitz 1940. 32, 400 p. (Die deutsche Zeitung im ersten Jahrhundert ihres Bestehens, III.) **091/504**

Schöne, Walter. Die Relation des Jahres 1609. Lpzg: Harrassowitz 1940. [225], 28 p. In Faksimiledruck. (Die deutsche Zeitung im ersten Jahrhundert ihres Bestehens, 2.) **091/486**

Szentkuty Pál. Régi hazai nyomdák mintakönyvei. Adalékok a magyar betű és a nyomdai »cifra« történetéhez. Bp.: M. Bibliophil Társ. 1940. 114, [2] p. 1 t. **Q 091/499**
Bibliográfia: p. 111—112.

Wien. K. K. Hofbibliothek. Bucheinbände. Auswahl von technisch u. geschichtlich bemerkenswerten Stücken. 100 Tafeln in Licht u. Steindruck. Mit Einleitung von Theodor Gottlieb. Wien: Schroll [1910]. 84 p. 100 t. **Q 091/484**

1 Bölcselet

Philosophie

Abhandlungen über die Geschichte der Philosophie. Bd 1—2. Hg. v. Fritz Joachim von Rintelen. Regensburg: Habbel 1930. (Philosophie Perennis. Abhandl. zu ihrer Vergangenheit und Gegenwart.) **95298**

Allwohn, Adolf. Der Mythos bei Schelling. Berlin: Heise 1927. 78 p. (Kant-Studien, 61.) **P 1 Schelling**

Archiv für spiritualistische Philosophie und ihre Geschichte. Hg. v.: Wladimir Szylkarski. Bd 1. Amsterdam: Pantheon [1938?]. **94308**
Bd 1. LXXVII, [3], 460 p.

Axmann, Walter. Zur Frage nach dem Ursprung des dialektischen Denkens bei Hegel. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. 94 p. **94484**

Baader, Franz v. Sämmtliche Werke. Bd 1—16. Systematisch geordnete, vollständige Ausgabe. Hg. v. Franz Hoffmann. Lpzg: Bethmann 1851—1860. **95891**

Bd 1. Gesammelte Schriften zur philosophischen Erkenntniswissenschaft als speculative Logik. 1851. LXXII, 420 p.
Bd 2. Gesamm. Schriften zur philosophischen Grundwissenschaft oder Metaphysik. 1851. LXXX, 536 p.
Bd 3. Gesamm. Schriften zur Naturphilosophie. 1852. LXVIII, 436 p.
Bd 4. Gesamm. Schriften zur philosophischen Anthropologie. 1853. LII, 432 p.
Bd 5. Gesamm. Schriften zur Societätsphilosophie. Bd 1. 1854. LXXIV, 408 p.
Bd 6. Gesamm. Schriften zur Societätsphilosophie. Bd 2. 1854. XVI, 360 p.
Bd 7. Gesamm. Schriften zur Religionsphilosophie. Bd 1. 1854. XLVIII, 416 p.
Bd 8. Gesamm. Schriften zur Religionsphilosophie. Bd 2. 1855. XXIV, 368 p.
Bd 9. Gesamm. Schriften zur Religionsphilosophie. Bd 3. 1855. XXXVI, 436 p.
Bd 10. Gesamm. Schriften zur Religionsphilosophie. Bd 4. 1855. LXXVI, 352 p.
Bd 11. Tagebücher aus d. Jahren 1786—1793. 1850. XLIV, 438 p.
Bd 12. Erläuterungen zu sämmtlichen Schriften Louis Claude de Saint-Martin's. Von Br. Friedrich v. Osten-Sacken. Lpzg: Verl. d. literarischen Instituts. 1860. 555 p.
Bd 13. Vorlesungen u. Erläuterungen zu Jacob Böhme's Lehre. Hg. v. Julius Hamberger. 1855. VIII, 392 p.
Bd 14. Elementarbegriffe über d. Zeit, Vorlesungen über Philosophie d. Societät. Hg. v. Schlüter & Lutterbeck. 1851. 488 p.
Bd 15. Biographie u. Briefwechsel. 1857. XIV, 704 p. 2 t.
Bd 16. Sach- und Namenregister zu Franz v. Baader's sämmtliche Werken, nebst einer Einleitung über d. Entwickelungsgang u. d. System d. Baader'schen Philosophie. Hg. v. Anton Lutterbeck. Verl. d. literarischen Instituts 1860. 560 p.

Becker, Otfrid. Plotin und das Problem der geistigen Aneignung. Berlin: Gruyter 1940. 115 p. **95995**

Bense, Max. Vom Wesen deutscher Denker, oder zwischen Kritik und Imperativ. München: Oldenbourg 1938. 204 p. **94586**
Bibliographie: p. 200—204.

Benz Ernst. Swedenborg als geistiger Wegbereiter der deutschen Romantik und des deutschen Idealismus. Lpzg: Hummel 1940. p. 75—96. (Swedenborg, als Wegweiser in den Problemen des Daseins. Eine Schriftenreihe, 4.) **P 1 Swedenborg**

Borchert, Otto. Gibt es ein Schicksal? — u. anderes, worüber Nachdenken lohnt. Konstanz i. B.: Christliche Verl.-Anst. 1940. 46 p. **P 123**

Brunton, Paul. Indian philosophy and modern culture. London: Rider [1940?]. 92 p. **A 54.14/3**

Bucsay Mihály. Logikai alaptételek. Debrecen: Nemzeti könyv- és lapkiad. 1938. 42 p. (Mitrovics Gyula emlékkönyvből.) **R 16(04)**

Coulton, G. G. Studies in medieval thought. London: Nelson 1940. VII, 229 p. **94128**
Bibliography: p. 220.

Dallmann, Mechtild. Die Anthropologie Meister Eckharts. Diss. Tübingen. Berlin: Dr. Meyer [1938]. 55 p. **P 1 Eckhart**
Bibliographie: p. 3—4.

Dessoir, Max. Einleitung in die Philosophie. Stuttg.: Enke 1936. 248 p. **94481**

Dezza, Paolo. Alle origini del neotomismo. Milano: Bocca 1940. 170 p. (Archivum philosophicum Alvisianum, 1.) **95147**

Dingha Sándor. A filozófia Széchenyi Hitelében. Szekszárd: Tolnavármegyei közmüvelődési egyesül. 1927. 223, [6] p. **94725**

Domke, Karl. Das Problem der metaphysischen Gottesbeweise in der Philosophie Hegels. Lpzg: Meiner 1940. VIII, 136 p. **94623**
Bibliographie: p. 135—136.

Driesch, Hans. Selbstbesinnung und Selbsterkenntnis. Lpzg: Birnbach 1940. 38 p. (Abhandl. z. begründenden Philosophie, III.) **P 12(04)**

Dunne, I. W. An experiment with time. London : Faber and Faber 1939. 306 p. **94211**

Düren, Wilhelm. Meine Unterredung mit Oswald Spengler. Die germanische-abendländische Idee. Bonn : Röhrscheid 1940. 44, [4] p. **P 1 Spengler**

Epicurus. Epistulae tres et ratae sententiae a Laertio Diogene servatae. In usum scholarum ed. P. von der Mühll. Accedit gnomologium Epicureum Vaticanum. Lipsiae [Lpzg] : Teubner 1922. X, 69 p. (Bibliotheca scriptorum Graec. et Roman. Teubneriana, 1304.) **95257**

Eymann, F. Die geistigen Grundlagen des menschlichen Lebens. Vortragszyklus. Bern : Genossenschafts-Buchdr. 1940. 86 p. (Christentum u. Anthroposophie, III.) **95180**

Farinelli, Arturo. Traumwelt und Jenseitsglaube bei Kant. Königsberg : Gräfe & Unzer 1940. 24 p. (Reden z. Kant-Coppernicus-Woche d. Albertus Univers. zu Königsberg. Geisteswissenschaftl. Reihe.) **P 1 Kant**

Fedi, Remo. Meditazioni sui massimi problemi. Milano : Bocca 1940. XVI, 101, [3] p. (I problemi dello spirito, 16.) **95650**

Feifel, Rosa. Die Lebensphilosophie Friedrich Schlegels und ihr verborgener Sinn. Bonn : Hanstein 1938. 141 p. (Grenzfragen zwischen Theologie u. Philosophie, VII.)
Bibliographie : p. 138—141. **96000**

Fichte, Joh. Gottl. Werke. Bd 1—7. Lpzg : Meiner 1919—1922. (Philosophische Bibliothek.) **94392**
Bd 1—6. Schriften. 1792—1813. Hg. & eingel. v. Fritz Medicus. [1913.] 2. Aufl. 1922.
Bd 7. (Erster Ergänzungsband.) Staatsphilosophische Schriften. Hg. v. Hans Schulz & Reinhard Strecker. 1919.

Fink, Eugen. Die phänomenologische Philosophie Edmund Husserls in der gegenwärtigen Kritik. Vorwort v. Edmund Husserl. Berlin : Pan-Verlagsges. 1934. 67 p. (Pan-Bücherei, Gruppe : Philosophie, 18.) **P 1 Husserl**

Fiorentino, Francisco. La filosofia della rinascenza. Scelta e introd. di Giulio B. Bianchi. Milano : Signorelli [193?]. 132 p. **95217**

Fischer, G. H. E. R. Jaensch zum Gedenken. Sein Werk u. Vermächtnis. Lpzg : Barth 1940. 74 p. **P 1 Jaensch**

Fischer, Kuno. Geschichte der neueren Philosophie. Bd 1—10. Heidelberg : Winter 1897—1903. **95236**

Flechtner, Hans Joachim. Erlebnis und Erkenntnis. Ein Beitr. z. Krisis d. Philosophie. Innsbruck : Wagner 1940. 72 p. **95377**

Fuhrmans, Horst. Schellings letzte Philosophie. Die negative und positive Philosophie im Einsatz des Spätidealismus. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 336 p. (Neue Deutsche Forschungen. Abt. Philosophie, Bd 36.) **95467**
Bibliographie : p. 335—336.

Gentile, Giovanni. Il pensiero italiano del rinascimento *[1920.]* 3. ed. Firenze : Sansoni 1940. XII, 432 p. **95402**
Bibliografia : p. 414—422.

Gilson, Étienne. Dante et la philosophie. Paris : Vrin 1939. X, 342 p. (Études de philosophie médiévale, XXVIII.) **94148**

Gilson, Étienne. La philosophie au moyen âge de Scot Erigene à G. d'Occam. Paris : Payot 1930. 318 p. (Coll. Payot.) **94134**

Grabmann, Martin. Methoden und Hilfsmittel des Aristotelesstudiums im Mittelalter. München : Verl. d. Bayer. Akademie d. Wissenschaften 1939. 198 p. (Sitzungsberichte d. Bayer. Akad. d. Wissenschaften. Philosophisch-historische Abt. Jhg. 1939. H. 5.) **93942**
Bibliographie : p. 197—198.

Hartmann, Nicolai. Aristoteles und das Problem des Begriffs. Berlin : Gruyter 1939. 4°. 32 p. (Aus d. »Abhandl. d. Preuss. Akademie d. Wissenschaften«.) **Pq 1 Aristoteles**

Hartmann, Nicolai. Der Aufbau der realen Welt. Grundriss d. allg. Kategorienlehre. Berlin : De Gruyter 1940. XVII, 616 p. **94820**

Hartmann, Nicolai. Der philosophische Gedanke und seine Geschichte. Berlin : De Gruyter 1936. 47 p. (Aus den Abhandlungen d. Preussischen Akademie d. Wissenschaften.) **Pq 109**

Häberlin, Paul. Naturphilosophische Betrachtungen. Eine allgemeine Ontologie. Bd 1. Zürich : Schweizer Spiegel Verl. 1939. **94043**
Bd 1. : Einheit u. Vielheit. 209 p.

Heider, Franz. Der Begriff der Lebendigkeit in Diltheys Menschenbild. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 96 p. (Neue deutsche Forschungen, 10.) **94102**
Bibliographie : p. 94—96.

Heintel, Erich. Nietzsches »System« in seinen Grundbegriffen. Eine prinzipielle Untersuchung. Lpzg : Meiner 1939. VIII, 220 p. **94632**

Hessen, Johannes. Die Geistesströmungen der Gegenwart. Freiburg i. Br.: Herder 1937. 185 p. **94811**

Hessen, Johannes. Die philosophischen Strömungen der Gegenwart. *[1937.]* 2. neubearb. u. erw. Aufl. Rottenburg: Bader 1940. 162 p. **93833**
Bibliographie: p. 155—160.

Himmel Miklós. A lét céljának felismerése. A matematikai bölcselet. Bp.: Stephaneumny. 1940. 86, [2] p. **R 111**

Jakowenko, Boris. Geschichte des Hegelianismus in Russland. Bd 1. Prag: Bartl 1940. XV, 446 p. **A 47.14/1**

Jánosi József. Bölcselet és valóság. A filozófia és a valóságismerés természetének vizsgálata. Bp.: Szent István-társ. 1940. 387 p. **95978**

Jansen, Bernhard. Die Geschichte d. Erkenntnislehre in d. neueren Philosophie bis Kant. Paderborn: Schöningh 1940. 300 p. **94625**

Juhos, B. von. Erkenntnisformen in Natur- und Geisteswissenschaften. Lpzg: Pan-Verl. 1940. 58 p. (Pan-Bücherei, Gr. Philosophie, 20.) **P 12**

Jungheinrich, Hans-Georg. Das Seinsproblem bei Jakob Böhme. Hamburg: Hansischer Gildenverl. 1940. 130 p. **95178**
Bibliographie: p. 129—130.

Kafka, Gustav. Naturgesetz. Freiheit und Wunder. Paderborn: Verl. Bonifacius 1940. X, 123 p. **94606**

Kerényi [Károly] Karl. Pythagoras und Orpheus. *[1938.]* 2. Ausg. Mit einem Anhang ü. d. Seelenwanderungslehre bei Ennius. Amsterdam: Pantheon 1940. 62, [2] p. (Albae vigiliae, 11.) **94540**

Kiss Lajos. Péterfy Jenő világnézete. Dissz. Szeged. Sárospatak: Kisfaludy-ny. 1939. 80 p. **95076**
Bibliográfia: p. 79.

Knittermeyer, Heinrich. Immanuel Kant. Vorlesungen z. Einführung in d. kritische Philosophie. Bremen: Geist 1939. 160 p. (Schriften d. Bremer wissenschaftl. Gesellsch. Reihe D., 12/4.) **93976**

Koch, Franz. Goethe und Plotin. Lpzg: Weber 1925. 263 p. **95110**

Kolbenheyer, E[rwin] G[uido]. Die Bauhütte. Grundzüge einer Metaphysik der Gegenwart. *[1925.]* Neue Fassung. München: Langen 1940. 535 p. **94510**

Kralik, Richard. Sokrates. Nach d. Überlieferungen seiner Schule dargestellt. Wien: Konegen 1899. XXIV, 618 p. **94800**

Kunz, Willi. Gestaltwirklichkeit und Lebensgestaltung. Zur Geschichte d. dtschen Idealismus (1780—1830). Lpzg: Armanen-Verl. 1939. [8], 262 p. (Weltanschauung u. Wissenschaft, 8.) **94160**

Lachance, Louis. L'humanisme politique de Saint Thomas. Individu et état. T. 1—2. Paris: Recueil Sirey 1939. **94161**

Lambert, Johann Heinrich. Abhandlung vom Criterium veritatis. Mit einem erläuternden Vorwort aus d. Manuscript hg. v. K. Bopp. Berlin: Reuther & Reichard 1915. 69 p. (Kantstudien, 36.) **P 1 Lambert**

Lassen, Harald. Beiträge zur Phänomenologie und Psychologie d. Anschauung. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. [8], 220 p. (Hamburger philosophische Arbeiten, 1.) **94018**

Leibniz, Gottfried. Die philosophischen Schriften v. —. Hg. v. C. I. Gerhardt. Bd 1—7. Berlin: Weidmann 1879—1937. **94213**

Lengyel Béla. Nietzsche magyar utókora. Pécs: Egyetemi ny. 1938. 85 p. (Minerva-könyvtár, 125.) **R 1 Nietzsche**
Bibliográfia: p. 82—83.

Mercati, Giovanni. Ultimi contributi alla storia degli umanisti. Fasc. 1: Traversariana. Dieci lettere nuove del B. Ambroggio Camaldolese. Seguono alcune lettere di Andrea (Fiocchi) da Firenze. Città del Vaticano: Bibliot. apost. Vaticana 1939. VIII, 142 p. (Studi e testi, 90.) **95570**

Meyer, Albrecht. Vorsehungsglaube und Schicksalsidee in ihrem Verhältnis bei Philo von Alexandria. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. 87 p. **P 1 Philon**
Bibliographie: p. 86—87.

Miceli di Serradileo, Riccardo. La philosophie contemporaine en Italie. Vol. 1. Trad. de G. Paques. Paris: Hermann 1939. (Encyclopedie scient. ital. du XX siècle. 2. Actualités scientifiques et industrielles, 791.) **94941**
Vol. 1. Le spiritualisme et l'idéalisme. 1939. 150 p.

Mitterer, Albert. Das Ringen der alten Stoff-Form-Metaphysik, mit der heutigen Stoff-Physik. Innsbruck: Tyrolia-Verl. 1935. 160 p. (Wandel d. Weltbildes v. Thomas auf heute, 1.) **95306**

Moreau, Joseph. La construction de l'idéalisme platonicien. Paris: Boivin 1939. 515 p. **94201**

Moser, Simon. Zur Lehre von der Definition bei Aristoteles. Innsbruck: Rauch 1935. 39 p. (Philosophie und Grenzwissenschaften. VI. 2.) **P 161.1**

Negro, Tito. La concezione platonica della scienza. Milano: Bocca 1940. 124 p. (Piccola biblioteca di scienze moderne, 441.) **94493**

Nestle, Wilhelm. Vom Mythos zum Logos. Die Selbstentfaltung d. griechischen Denkens v. Homer bis auf d. Sophistik u. Sokrates. Stuttg.: Kröner 1940. VIII, 572 p. **95497**
Bibliographie: p. 552.

Noack, Ludwig. Philosophie-geschichtliches Lexikon. Historisch biographisches Handwörterbuch zur Geschichte d. Philosophie. Bearb. v. —. Lpzg: Koschny 1879. XX, 936 p. **94640**

Oggioni, Emilio. La filosofia dell'essere di Maurizio Blondel. Napoli: Bondinella 1939. 105 p. (Collezione di studi filosofici, 19.) **95439**

Orestano, Francesco. Il nuovo realismo. Milano: Bocca 1939. VIII, 282 p. (Opere complete di F. Orestano, III.) **94587**

Ortega y Gasset, Jose. Obras de —. Madrid: Espasa-Calpe 1932. XX, 1410 p. **94216**

Paci, Enzo. Principii di una filosofia dell' essere. Modena: Guanda 1939. 318 p. (Problemi d'oggi.) **94499**

Pavan, Pietro. Il valore trascendente della persona umana. Treviso: Trevigiana 1939. 106 p. **95389**

Pohlenz, Max. Grundfragen der stoischen Philosophie. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1940. 122 p. (Abbandl. d. Gesellsch. d. Wissenschaften zu Göttingen, III. 26.) **95455**

Ponzano, Gennaro. L'opera filosofica di F. de Sarlo. Napoli: Rondinella 1940. 282 p. **95442**
Bibliografia: p. 267—273.

Povicke, Fred. John Norris of Bemerton. Diss. Rostock. London: Philip [without year]. 218 p. **95883**

Pöhlmann, Robert. Sokrates und sein Volk. Ein Beitr. z. Geschichte d. Lehrfreiheit. München: Oldenbourg 1899. 134 p. (Historische Bibliothek, VIII.) **94709**

Quadri, Goffredo. Il pensiero filosofico di S. Agostino con particolare riguardo al problema dell'errore. Firenze: »La nuova Italia« [1934]. 293 p. (Pensatori antichi e moderni.) **94911**

Raumer, Kurt v. Der kantische Geist in d. Erhebung v. 1807/13. Königsberg (Pr.): Gräfe & Unzer 1940. 36 p. (Reden z. Kant-Coppernicus-Woche d. Albertus Univers. z. Königsberg. Geisteswissenschaftl. Reihe.) **P 1 Kant**

Rovighi, Sofia Vanni. La filosofia di Edmund Husserl. Milano: »Vita e pensiero« 1939. VIII, [2], 174 p. (Publ. dell'Universita cattolica del S. Cuore. I/31.) **95161**

Santeler, Josef. Intuition und Wahrheitserkenntnis. Innsbruck: Rauch 1934. VIII, 108 p. (Philosophie u. Grenzwissenschaft, VI.) **95295**

Schiffner, Victor. Die Probleme des Raumes und der Zeit und die Vorstellung der realen Unendlichkeit. Lpzg: Voigtländer 1934. 176 p. **95294**

Schmalenbach, Herman. Geist und Sein. Basel: Verl. Haus z. Falken 1939. VIII, 328 p. (Philosophia universalis, I.) **93917**

Seneca, L. Annaeus. Opere quae supersunt. Vol. I—III. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1923—1939. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1787., 1792., 1793.) **95271**
Vol. 1. Dialogorum libros XII, ed. Emil Hermes. 1923. XIX, 383 p.
Vol. 2. Naturalium quaestionum libros VIII, ed. Alfred Gercke. 1939. XLVI, 278 p.
Vol. 3. Ad Lucilium epistularum moralium quae supersunt. Iterium ed. supplementum Quirinianum adiecit Otto Hense. 1938. XLIV, 634 p.

Sganzini, Carlo [etz.] Festgabe für Herrn Prof. Richard Herbertz zur Feier seines sechzigsten Geburtstages. Beitr. v. —, Walter Reinhard, R. Roetschi, H. Mahlberg & St. Zurukzoglu. Bern: Benteli [1939]. 68 p. **P 1(082.2) Herbertz, Richard**

Sorley, W. R. A history of English philosophy. Cambridge: Univers. pr. 1937. XVI, 380 p. **94336**

Spaeth, Gustav. David Theodor August Suabedissen. Sein Leben und seine Philosophie. Diss. Tübingen. 1934. Düsseldorf: Dr. Nolte 1939. [6], 105 p.
Bibliographie: p. 103—104. **P 1 Suabedissen**

Stumpf, Carl. William James nach seinen Briefen. Leben, Charakter, Lehre. Berlin: Heise 1928. 46 p. 2 t. (Pan-Bücherei. Gruppe Philosophie, 2.) **P 1 James**

Szöllösy M. Makrofilozófia. Bp.: Sárkány-ny. 1938. 88 p. **R 113**
Bibliográfia: p. 87—88.

Tilgher, Adriano. La filosofia di Leopardi. Roma: Ed. di Religio 1940. 166 p. **95388**

Townsend, Harwey Gates. Philosophical ideas in the United States. New York: American book comp. 1934. V, 293 p. 1 t. **94494**
Bibliography: p. 267—284.

Varga Sándor kibédi. Magyar és német filozófia. Az erdélyi és a badeni iskola. *[1939.]* 2. kiad. Bp.: Sylvester-ny. 1940. 24 p. **R 109(439)**

Varisco, Bernardino. Conosci te stesso. Brani scelti e coordinati a cura di G. Alliney. Firenze: La nouva Italia 1936. 219 p. **95963**

Vering, Carl. Platons Dialoge in freier Darstellung. Bd 1—3. Frankfurt a. M.: Englert & Schlosser; Berlin: De Gruyter 1929—1935. **93881**

Visy József. A mai Németország humánumszemlélete. Szeged [ny. n.] 1940. 14 p. (Szellem és élet könyvtára, 8.) **R 149.932(43)**

Vivekananda, Swami. Inana-Yoga. Bd 1—2. Übers. v. C. R. Flowers. Zürich: Rascher 1940. **95702**

Voss, Hans. Transzendenz und Raumanschauung. Frankfurt a. M.: Klostermann 1940. 152 p. (Philosophische Abhandl., Bd IX.) **95145**

Waley, Arthur. Three ways of thought in ancient China. London: Allen & Unwin 1939. 276 p. **A 51.17/5**

Weinhandl, Ferdinand. Philosophie, Werkzeug und Waffe. Neumünster in Holstein: Wachholz 1940. VIII, 607 p. **Pq 109(43)**

Wingendorf, Engelbert. Das Dynamische in der menschlichen Erkenntnis. Maréchal, ein neuer Lösungsversuch d. erkenntnistheoret. Grundproblems. Bd 1. Bonn: Hanstein 1939. (Grenzfragen zw. Theologie u. Philosophie, XV.) **94157**
Bd 1. Das Dynamische in d. menschl. Erkenntnis› erstellt aus d. thomistischen Erkenntnistheorie. 1939. XIV, [2], 330 p.

Wolff, Paul. Nietzsche und das christliche Ethos. Regensburg: Habbel [1940]. 187 p.
Bibliographie: p. 185—186. **95560**

Woltereck, Richard. Ontologie des Lebendigen. Stuttg.: Enke 1940. XVI, 484 p. (Philosophie d. lebendigen Wirklichkeit, 2.) **95608**

Würzbach, Friedrich. Das Vermächtnis Friedrich Nietzsches. Versuch einer neuen Auslegung allen Geschehens und einer Umwertung aller Werte. Aus dem Nachlaß und nach den Intentionen Nietzsches geordnet. Salzburg: Pustet 1940. XLIII, 700 p. **94552**

Xenophon. Erinnerungen an Sokrates. Übertr. v. Otto Kiefer. Jena: Diederichs 1906. 176 p. **94796**

Zamboni, Giuseppe. La gnoseologia dell'atto come fondamenti della filosofia dell'essere. Saggio di interpretazione sistematica delle dottrine gnoseologiche d. S. Tommaso d'Aquino. Milano: Societa ed. 1922. 159 p. 2 t. (Publicazioni della Univ. cattolica del Sacro Cuore, Vol. 1. Fasc. 3.) **95301**

Zamboni, Giuseppe. Introduzione al corso di gnoseologia pura. Milano: »Vita e pensiero« ed. 1924. VII, 133 p. (Publicazioni della Univ. cattolica del Sacro Cuore, 5.) **95300**

13 Okkult tudományok

Okkultismus — Parapszichologia

Bozzano, E[rnesto]. La facoltà supernormali. Milano: Bocca 1940. XII, 138, [2] p. (Collezione di scienze psichiche, 1.) **95209**

Brugge, Günther. Der Alchimist. Die Geschichte Leonhard Thurneyssers des Goldmachers von Berlin. Berlin: Limpert 1939. 304 p. 7 t. **94005**

Buttersack, Felix. Aussersinnliche Welten. Stuttg.: Kröner 1939. XII, 134 p. **93931**
Bibliographie: p. 119—128.

Hillebrand Jenő. A diadalmas spiritizmus. 86 ülés volt Irtzl Mártonné Victora Albertnéval. »Direkt« vagyis, »szellemkezek« által készített rajzok, illetve írások képeivel. Bp.: Szerző 1940. 63 p. 7 t. **R 133.9**

Kernning, I. Schlüssel zur Geisterwelt — oder die Kunst d. Lebens. Lpzg: Scheible 1833. IV, 248 p. **94520**

Koch, W. Willensfreiheit und Astrologie. Erfurt: Ebertin-Verl. [193?]. 56 p. (Aus d. Zeitschrift »Die Astrologische Rundschau«, Jhg. XXVIII.) **P 159.1**

Majthényi György. A kéz beszél. A gyakorlati chiromantia kézikönyve. Bp.: Stadium [1939]. 244 p. **93829**

Nielsen, Enno. Das Unerkannte auf seinem Weg durch die Jahrtausende. Hg. v. —. Ebenhausen bei München: Langewiesche-Brandt 1922. 326 p. **94035**

Roesermueller, Wilhelm Otto. Der Einbruch des Jenseits ins Diesseits. Lpzg: Mutze 1939. 32 p. **P 133**

Szirmai Kornél. Az okkult kutatás lélektani nehézségei. Bp.: Szerző 1936. 4°. [8], 42 p. **Rq 133**
[Kézirat.]

Vághidi Ferenc. Nostradamus élete és jövendölései a XX. századra. Bp.: Cserépfalvi 1940. 64 p. **95573**

Zacchi, P. Angelo. Lo spiritismo e la sopravivenza dell'anima. Roma: Ferrari 1922. XII, 334, [2] p. **95309**
Bibliografia: p. 1—3.

15 Lélektan

Psychologie

Bartók Miklós. A lelki jelenségek felosztásának reviziója. Debrecen: Magy. nemzeti könyvkiadóvállalat 1939. 56 p. (Mitrovics Gyula tud. működésének 50. évford. alkalmából kiadott emlékkönyvből.) **R 15(04)**

Bendetz Móric. Grafológiai tanulmányok. Bp.: Bendetz 1940. 240 p. **95547**
Bibliográfia: p. 239—240.

Berger, Hans. Psyche. Jena: Fischer 1940. 32 p. **P 152.7**

Carus, Carl Gustav. Natur und Seele. Jena: Diederichs 1939. 64 p. **94363**

Engelke, Heinz. Wissenschaftliche Graphologie. Lpzg: Reclam 1940. 77 p. **P 158.4**

Geremicca, Alberto V. Spiritualità della natura. Istinto — ereditarietà, intelligenza, sviluppo ed evoluzione. Bari: Laterza 1939. 114, [2] p. (Bibl. di cultura moderna, 338.) **95202**

Gredt, Josef. Unsere Aussenwelt. Eine Untersuchung über d. gegenständlichen Wert d. Sinneserkenntnis. Innsbruck: Tyrolia Verl. 1921. VIII, 332 p. **95308**

Haensel, Werner. Beiträge zur Strukturanalyse des Wollens. Lpzg: Barth 1939. VIII, 166 p. **93937**
Bibliographie: p. 161—166.

Jacobi, J[olan]. Die Psychologie von C. G. Jung. Eine Einführung mit Illustrationen. Zürich: Rascher [1940]. 184 p. 5 t. **94273**

Katona Klára. Gyermeki álomelméletek. Bp.: [Szerző] 1939. 67 p. (Dolgozatok a Kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem philosophiai seminariumából, 28.) **R 135**
Bibliográfia: p. 61—62.

Kingsmill, Hugh. Courage. An anthology. London: Bles 1939. 272 p. **94137**

Künkel, Fritz. A közösség. A közösséglélektan alapfogalmai. [*Das Wir. Die Grundbegriffe der Wir-Psychologie.*] Ford. Vető Lajos. Bp.: Scholtz 1940. 143 p. **94652**

Künkel, Fritz. Das Wir. Die Grundbegriffe der Wir-Psychologie. Schwerin (Meckl.): Bahn 1939. 139 p. **94090**

Murri, Romolo. Alla ricerca di te stesso. Saggio di una dottrina della personalita. Milano: Bompiani 1939. XVI, 338, [14] p. (»Libri scelti«, LVI.) **94487**

Müller-Freienfels, Richard. Menschenkenntnis und Menschenbehandlung. Eine praktische Psychologie für Jedermann. Berlin: Im Deutschen Verl. 1940. 423, [3] p. 14 t. **95629**

Parson, Beaufort Sims. Lefthandedness. A new interpretation. Forew. by Harvey E. Jordan. New York: Macmillan 1924. 186 p. **94464**
Bibliography: p. 133—179.

Rapaport Dezső. Az asszociáció fogalomtörténete. Bacontól—Kantig. Bp.: [Szerző] 1938. 92 p. (Dolgozatok a Kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem philosophiai seminariumából, 22.) **R 153.2(09)**
Bibliográfia: p. 91—92.

Schiller Pál harkai. A lélektan feladata. Bp.: Akadémia 1940. 315 p. (Az Akadémia filozófiai könyvtára, 11.) **94624**

Schultz-Hencke, Harald. Der gehemmte Mensch. Grundlagen einer Desmologie als Beitrag zur Tiefenpsychologie. Lpzg: Thieme 1940. 323 p. **94428**

W. Tarcsay Izabella. A kísérleti akaratvizsgálatok fejlődése. Bp.: Egyetemi ny. 1938. 135 p. (Dolgozatok a Kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem phil. seminariumából, 27.) **94533**

Tóth Béla Zoltán. A félelem jelenségeinek lélektana és pedagógiája. Dissz. Szeged. Debrecen: Pannonia-ny. 1939. 92 p. (Közlemények a szegedi F.-J. tud.-egyet. pedagogiai-lélektani int.-ből, 34.) **95091**
Bibliográfia: p. 88—89.

156.7 Jellemtan

Charakterologie

Jahrbuch der Charakterologie. Hg. v. Emil Utitz. Jg. 1—5. Bd 1—5. Charlottenburg: Pan-Verl. 1924—1929. **94393**

Kallfelz, Franz. Die Charakterkunde in der antiken Philosophie von den Anfängen bis Platon. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 222 p. (Neue deutsche Forschungen, Bd 9.) **94101**

Bibliographie: p. 221—222.

Thiele, Rudolf. Person und Charakter. Lpzg: Thieme 1940. 43 p. **94892**

17 Erkölcsbölcselet. Életbölcselet

Ethik. Lebensanschauung

Borgolte, P. A. Zur Grundlegung der Lehre von der Beziehung des Sittlichen zum Religiösen. Im Anschluss an d. Ethik Nic. Hartmanns. Würzburg.: Becker 1938. XVI, 172 p. (Abhandl. z. Philosophie u. Psychologie d. Religion, 146.) **95428**

Bibliographie: p. XII—XV.

Endres, Franz Carl. Der Weg im Unbekannten. Ein besinnliches Brevier. Zürich: Rascher 1939. VIII, 152 p. 1 t. **94276**

Goedeckemeyer, Albert. Kants Lebensanschauung in ihren Grundzügen. Berlin: Reuther & Reichard 1921. IV, 92 p. (Kant Studien, 54.) **P 177 Kant**

Halasy-Nagy József. Ember és világ. Bp.: Egyetemi ny. [1940?]. 251, [3] p. **96041**

Hartlich, Christian. Die ethischen Theorien Fr. Brentanos und N. Hartmanns in ihrem Verhältnis zu Aristoteles. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. 88 p. Bibliographie: p. 87—88. **94058**

Jervolino, Andrea. L'origina morale del dolore umano. Patotropismo e stenosi etica. Milano: Bocca 1940. [6], 234, [6] p. (Piccola biblioteca di scienze moderne, 445.) **95203**

Klatt, Fritz. Die schöpferische Pause. [1923.] Neuausg. Jena: Diederichs [1939]. 107, [5] p. **94019**

Lange, Ernst. Der Ausweg. Diesdorf bei Gäbersdorf: Verl. Schwert u. Schild 1939. 166 p. **94034**

Malcomes Albert. Tudományos világnézet. Bp.: Budai-Bernwallner 1940. 192 p. **95732**

Parodi, D[omenique]. En quête d'une philosophie. La conduite humaine et les valeurs idéales. Paris: Alcan 1939. 139 p. (Nouvelle encyclopédie philosophique.) **93918**

Péter Zoltán. Világnézeti alapvetés. Debrecen: Szerző kiad. 1939. 220 p. **93996**

Pico della Mirandola, Giovanni. Die Würde des Menschen. Nebst einigen Briefen u. d. Lebensbeschreibung Pico della Mirandolas. Ausgewählt u. übertragen v. H. W. Rüssel. [Amsterdam]: Pantheon [1940]. 137 p. **95652**

Pitkin, Walter B. Mehr kraft für Dich. Übersetzt von Gertrud von Holländer. Berlin: Schlegel 1938. 226 p. **95671**

Révay József gróf. Az erkölcs dialektikája. Bp.: Akadémia 1940. 178 p. (Akadémia filozófiai kvtára., 12.) **94436**

Schalk, Fritz Hg. Die französischen Moralisten. Neue Folge: Galiani Fürst von Ligne Joubert. Verdeutscht u. hg. v. —. Lpzg: Dieterich 1940. LVII, 348 p. 4 t. **95226**

Schülke, Horst. Goethes Ethos. Eine systematische Darstellung der Goetheschen Ethik und ein phänomenologischer Vergleich ihrer wesentlichsten Züge mit der christl. Ethik d. Gegenwart. Mecklenburg z. Schw.: Lehmann & Bernhard 1939. 213 p. **93951**

Bibliographie: p. 211—213.

Simoneit, Max. Gedanken grosser Soldaten über Art und Sinn des Lebens. Berlin: Bernard & Graefe [1940]. 28 p. (Wehrpsychologische Arbeiten, 8.) **P 177**

Soloviev, Vladimir. La justification du bien. Essai de philosophie morale. Trad. du russe par T. D. M. Paris: Aubier 1939. XXII, 509 p. (Philosophie de l'esprit.) **94079**

Stoker, H[endrik] G[erhardus]. Das Gewissen. Erscheinungsformen u. Theorien. Bonn: Cohen 1925. XVI, 280 p. **95408**

Verweyen, Johannes M. Wesen und Sinn des Lebens. Lpzg: Widder-Verl. 1939. 102 p. **93963**

Wittmann, Michael. Die moderne Wertethik. Historisch untersucht u. kritisch Geprüft. Ein Beitr. z. Geschichte u. z. Würdigung d. dtschen Philosophie seit Kant. Münster in Westf.: Aschendorff 1940. VIII, 362 p. **95150**

2 Vallás. Egyház

Religion. Kirche

Eberhard, Otto. Zeugnisse deutscher Frömmigkeit, v. d. Frühzeit bis heute. Hg. v. —. Lpzg: Klotz 1940. XII, 458 p. **94278**

Everhard, Wilhelm. Kirche und Gemeinwohl. Wiesbaden: Matthias-Grünewald [1935]. 64 p. (Lex aeterna.) **95311**

Frick, Heinrich. Rudolf Otto. Festgruss. Aufsätze eines Kollegenkreises zu Rudolf Ottos 60 Geburtstag. Hg. v. —. Gotha: Klotz 1931. [297] p. 1 t. (Marburger Theologische Studien, H. 1—6.) **95163**

Joubert, Joseph. Christliche Weisheit. Auswahl u. Übertragung v. Wolfgang Rüttenauer. Würzburg: Werkbund 1940. 24 p. (Christliche Besinnung, 24.) **P 282 : 242**

Mensching, Gustav. Allgemeine Religionsgeschichte. Lpzg: Quelle & Meyer 1940. 226 p. **95383**

Rüssel, Herbert Werner. Gestalt eines christlichen Humanismus. Amsterdam: Pantheon [1940]. 194 p. **94275**

Schütz Antal. Titkok tudománya. Korszerű hittudományos dolgozatok. Bp.: Szent István társ. 1940. 349 p. **95979**

21 Vallásbölcselet. Vallászélektan

Religionsphilosophie. Religionspsychologie

Albanese, Clodomiro. Il pensiero di Giovanni Eriugena. Messina: Principato 1929. [8], 412 p. **94088**

Bibliografia: p. 403—407.

Augustinus, Aurelius Sanctus. De civitate Dei libri XXII. Ex rec. B. Dombart, quartum recogn. A. Kolb. Vol. I—II. Lipsiae [Lpzg]: Teubner 1928—1929. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1104, 1105.) **95279**

Bangerter, Otto. Der Geist der Technik und das Evangelium. Ein Beitrag zur Frage nach der religiösen Krisis des »modernen« Menschen. Heidelberg: Evangelischer Verl. 1939. 176 p. **93944**

Bibliographie: p. 171—176.

Böhme-Brevier. Gestaltet u. eingeleitet v. Friedrich Schulze-Maizier. Lpzg: Insel-Verl. 1939. 87 p. **94039**

Brunsmann, Johannes. Die philosophischen Voraussetzungen unserer Gottesbeweise. Eine religionsphilosophische Studie. Mödling: Verl. d. Missionsdr. St. Gabriel 1935. 68 p. (Sankt-Gabrieler-Studien, 1.) **95305**

Cues, Nikolaus v. Vom verborgenen Gott. [Bearb.] v. E. Bohnenstaedt. Lpzg: Meiner 1940. 166 p. (Philos. Bibliothek, Bd 218. Schriften d. Nikolaus v. Cues, 3.) **95741**

Erasmus von Rotterdam. Vom freien Willen. Verdeutscht v. Otto Schumacher. Göttingen: Vandenhoeck & Rupprecht 1940. 94 p. **94257**

Ewald, Heinrich Karl. Der Kampf um Gott. Betrachtungen z. Seelenhaltung d. gläubigen Menschen in unserer Zeit. Würzburg: Becker 1940. 64 p. **P 231**

Flügge, C[arl] A[ugust]. Glaube an den persönlichen Gott. *[1938.]* 3. vermehrte Aufl. Kassel: Oncken 1939. 160 p. **94476**

Haecker, Theodor. Mi az ember? Ford: Zoltán Veremund. Bp.: Stephaneum ny. 1940. 171 p. **93830**

Hammer, Alfons. Vom Problem des religiösen Erlebnisses. Eine psychologische Studie. Würzburg: Becker 1939. VIII, 104 p. (Abhandlungen zur Philosophie und Psychologie der Religion, H. 51.) **93967**

Bibliographie: p. VII—VIII.

Hartmann, Max. Naturwissenschaft und Religion. Vortrag. Jena: Fischer 1940. 26 p. **P 215**

Hengstenberg, H[ans] E[duard]. Das Band zwischen Gott und Schöpfung. Paderborn: Bonifacius-Dr. 1940. 214 p. **95767**

Bibliographie: p. 210—213.

Hengstenberg, Hans Eduard. Von der göttlichen Vorsehung. Münster (Westf.): Regensberg 1940. 216 p. **95224**

Hessen, Johannes. Die Werte des Heiligen. Eine neue Religionsphilosophie. Regensburg: Pustet 1938. 282 p. **94426**

Isten országa, Az —. Lélektani munka, magasabb megismerésre vágyók részére. Előadások gyüjt. [Írta] Alázatos. [Bp.: Szerző 19??]. 232 p. **95084**

Karrer, Otto. Schicksal und Würde des Menschen. Die Frohbotschaft Christi. Köln: Benziger & Einsiedeln 1940. 93 p. **94355**

Link, Wilhelm. Das Ringen Luthers um die Freiheit d. Theologie von der Philosophie. Hg. v. E. Wolf & de Mezger. München: Kaiser 1940. IX, 392 p. (Forschungen zur Geschichte u. Lehre d. Protestantismus, 9. Reihe. Bd 3.) **94208**
Bibliographie: p. 386—392.

Mainage, Th. Les principes de la théosophie. Étude critique. Paris: Revue des jeunes [1922]. 303 p. **95313**

Müller, Johannes. Von der Wendung des Menschenloses. Eine Auslese aus Johannes Müllers Lebenswerk. Hg. v. Hans Michael Müller. Stuttg.: Dtsche Verl.-Anst. 1939. 284 p. **94367**

Náray Aurél. Van-e Isten? Bp.: Athenaeum 1940. 69 p. **94864**

Nebe, Otto Henning. Deus spiritus sanctus. Untersuchungen zur Lehre vom Heiligen Geist. Gütersloh: Bertelsmann 1939. 120 p. (Beiträge zur Förderung christlicher Theologie Bd 40. H. 5.) **93943**

Nösgen, K. F. Der Heilige Geist. Sein Wesen u. d. Art seines Wirkens. Bd 1—2. Berlin: Trowitzsch 1905—1907. **94429**

Pfleiderer, Otto. Geschichte der Religionsphilosophie v. Spinoza bis auf d. Gegenwart *[1869.]* 3. erw. Aufl. Berlin: Reimer 1893. XVI, 712 p. **95158**

Ries, Johannes. Die natürliche Gotteserkenntnis in der Theologie der Krisis im Zusammenhang mit dem Imagobegriff bei Calvin. Aufweis der Grundlagen und Versuch einer Kritik. Bonn: Hanstein 1939. XVII, 282 p. (Grenzfragen zwischen Theologie und Philosophie, H. XIV.) **93966**
Bibliographie: p. VIII—XVII.

Schmaus, Michael. Die psychologische Trinitätslehre des hl. Augustinus. Münster: Aschendorff 1927. XXVI, 432 p. (Münsterische Beitr. z. Theologie, 11.) **95292**
Bibliographie: p. IX—XXV.

Schulz, Karl. Schlesische Gottsucher. Insonderheit Jacob Böhme. Jauer i. Schles.: Queisser 1939. 44 p. **P 212**

Seitz, Anton. Das Stigmatisationsproblem von Konnersreuth in Wahrheit und Klarheit. Neue, exakt wissenschaftliche Begründung v. —. Karlsruhe: Badenia Verl. 1939. 201 p. **94549**

Staudinger, Odo. Die Leidensblume von Konnersreuth. Salzburg: Pustet 1928. 80 p. **P 231.73(433) Konnersreuth**

Thomas v. Aquino, Des hl. — Untersuchungen über die Wahrheit (Questiones disputatae de veritate). In dtscher Übertragung v. Edith Stein. Mit einem Geleitw. v. Martin Grabmann. Bd 1—2. Breslau: Borgmeyer 1931—1932. **95297**

Weber, Hans Emil. Reformation, Orthodoxie und Rationalismus. Bd 1. Gütersloh: Bertelsmann 1940. (Beiträge z. Förderung christlicher Theologie. 2. Reihe: Sammlung wissenschaftlicher Monographien.) **95594**
T. 1. Von der Reformation zur Orthodoxie. Halbbd 2. XVI, 368 p.

Winthuis, Josef. Der Gnadenruf von Konnersreuth. Karlsruhe: Badenia Verl. 1939. 62, [2] p. **P 231.73(433) Konnersreuth**

Zeller, Winfried. Die Schriften Valentin Weigels. Eine literarkritische Untersuchung. Berlin: Ebering 1940. 87 p. (Historische Studien, 370.) **95507**
Bibliographie: p. 86—87.

22 Biblia

Bibel

Biblia. Ószövetség. Das Buch Ezechiel. Übers. u. erklärt v. Paul Heinisch. Bonn: Hanstein 1923. [8], 236 p. 1 t. (Die Heilige Schrift des Alten Testamentes, VIII.) **95299**

Egyed Lajos. A Szentírás idézettára. Bp.: Korda 1940. 342 p. **95615**

Featherstone, W. H. God's good tidings to fallen man and the unfolding of the ages. [Hamilton (New Zeeland): Bonds pr. 1939]. 93 p. **P 231.75**

Harmati Béla. Olvasod-e a Bibliát? Ősagárd: Szerző 1939. 64 p. **R 220.1**

Kilab el ohd-el atik. [A Szent könyv. Az Ó- és Újtestamentum.] Paris: [S. typ.] 1927. [1314] p. **A 56.28/6**

Lilje, Hanns. Das letzte Buch der Bibe Eine Einführung in d. Offenbarung Johannes. Berlin: Furche-Verl. 1940. 264 p. (Die urchristliche Botschaft, 23. Abt.) **94828**

Stonner, Anton. Vom Sinn und Wert der Hl. Schrift. Wien: Baumgartner [1927]. [10], 115 p. **95312**

Storr, Rupert. Die Frömmigkeit im Alten Testament. M. Gladbach: Volksvereins-Verl. 1928. 296 p. **95296**

Bibliographie: p. 289—293.

Streitberg, Wilhelm. Die gotische Bibel. Hg. v. —. Teil 1—2. *[1908.]* 2. verb. Aufl. Heidelberg: Winter 1919—1928. (Germanische Bibliothek, II/3.) **95967**

Tamás, szent aquinói. Kommentar zum Römerbrief. Aus d. Latein. z. ersten mal ins Dts. he übers. & hg. v. Helmut Fahsel. Freiburg im Br.: Herder 1927. XVI, 512 p. 1 t. **95291**

Vasady Béla. Károlyi emlékkönyv. A vizsolyi biblia megjelenésének háromszázötvenedik évfordulójára. Bp.: Bethlen Gábor-ny. 1940. 375 p. (Coetus theologarum. Református theologusok munkaközösségének kiadványsorozata, 1.) **95609**

235 Szentek
Heilige

Balanyi György [stb.] Hősök és szentek. Írták: —, Feszt Sándor, Hermann Egyed stb. Szekfű Gyula bev.-vel. Bp.: Révai 1941. 444 p. 8 t. **96042**

Biedermann, Hermenegild. St. Rita, die Wunderrose von Cascia. *[1933.]* 3. Aufl. Würzburg: Rita Verl. 1933. 116 p. 5 t. **95700**

Huszár Elemér. Loyolai Szent Ignác. Bp.: Rózsavölgyi [1940]. 286, [2] p. 1 t. **94237**

Lovas Elemér. Árpádházi boldog Margit élete. Bp.: Szt. István társ. 1939. 337 p. **94724**

Martin. A lelki gyermekség útja lisieuxi szent Teréz élete és iratai nyomán. *[1924.]* 2. kiad. Franciából ford. Schweinitzer J. Gertrud. Rákospalota: Don Bosco-ny. 1929. 163 p. 1 t. **95316**

Trochu, Francis. Az ars-i plébános. Vianney Szent János-Mária-Baptiszta (1786—1859). Ford. Árvay-Nagy Bálint. 2. átdolg. kiad. Bp.: Korda 1940. 460 p. **95855**

Vargha Damján. Szent Mór emlékkönyv. (1036—1936.) Szerk. —. Pécs: Pécsi egyházmegye 1936. 464 p. **95802**

Vargha Damján. Szent Mór könyv. Szerk. —. Pécs: Pécsi egyházmegye 1936. 368 p. 1 t. **95796**

248.2 Misztika
Mystik

Andreae-Rathenau, Edith. Selbstverwirklichung. Der Pfad d. Furcht-Befreiung. Pfullingen in Württ.: Baum [193?]. 41 p. **P 248**

Bálint Aladárné. A szellemi kibontakozás útja. Bp.: Ábrahám & Sugár 1940. 109 p. **94220**

Blumhardt János Kristóf. Gyógyulás útja. Ford.: Szerb Anna. Bp.: Baross-ny. 1940. 139 p. **95403**

Bonaventura, [Heiliger-]. Selbstgespräch der Seele. Übertr. v. Josef Hosse. Lpzg: Hegner 1939. 160 p. **94032**

Caussade, Jean Pierre de. Ewigkeit im Augenblick. Von d. Hingabe an d. göttliche Vorsehung. Ausgew. & übertr. v. Wolfgang Rüttenauer. Eingel. v. Romano Guardini. Freiburg im Br.: Herder 1940. 82 p. **94364**

Farges, Albert. Mystical phenomena. A treatise on mystical theology in agreement with the principles of St. Teresa set forth by the Carmelita Congress of 1923 at Madrid. Transl. from the 2. French ed. by S. P. Jacques. London: Burns Oates 1926. XVI, 668 p. **94228**

Bibliography: p. 652—655.

Hegler, Alfred. Beiträge zur Geschichte der Mystik in der Reformationszeit. Aus d. Nachlasse hg. u. mit einer biographischen Einleitung versehen v. Walther Köhler. Berlin: Schwetschke 1906. LVIII, 220 p. 1 t. (Archiv für Reformationsgeschichte. Erg.-band, 1.) **94430**

Hering, Hermann. Die Mystik Luthers im Zusammenhange seiner Theologie u. in ihrem Verhältniss z. älteren Mystik. Lpzg: Hinrichs 1879. X, 294 p. **94423**

Ignác, Szent loyolai. Lelkigyakorlatos könyve. Spanyol eredetiből ford. bev. és magyarázattal ell. Hitter József. Bp.: Korda 1940. 208 p. **95566**

Imle, F. Das geistliche Leben nach der Lehre des hl. Bonaventura. Werl i. W.: Franziskus — Dr. 1939. VII, 471 p. **95591**

Offenbarungen, Die— der Margarethe Ebner und der Adelheid Langmann. In das Neuhochdeutsche übertr. v. Josef Prestel. Weimar: Böhlau 1939. [8], 183 p. (Mystiker des Abendlandes.) **94089**

Véghelyné Deáky Flóra. Labor pro Deo (Munka az Istenért). Lelkünk problémái transzcendens megvilágításban. Bp.: Bethlen Gábor-ny. 1940. 220 p. **96028**

Verőczy Imre. Titokzatos magos erők megnyilvánulásai a mindennapi életben. Lélektani munka. Vác: Kapisztrán-ny. 1939. 394 p. **93961**

Volpe, Galvane della. La mistica speculativa di maestro Eckhart. E i suoi rapporte storici. Bologna: Cappeli 1939. VII, 292 p. **94198**

Wentzlaff-Eggebert, Friedrich Wilhelm. Studien zur Lebenslehre Taulers. Berlin: Akad. d. Wissenschaften 1940. 4°. 56 p. (Aus d. Abhandl. d. Preuss. Akademie d. Wissenschaften.) **X 7388**

27 Egyháztörténet

Kirchengeschichte

Bibliothek der Kirchenväter. Zweite Reihe. Eine Auswahl patristischer Werke in deutscher Übersetzung. Hg. v. O. Bardenhewer, J. Zellinger & J. Martin. Bd 1—20. München: Kösel & Pustet 1932—1938. **94517**

Bd 1. Eusebius v. Cäsarea, Ausgew. Schriften. 1. Bd. Kirchengeschichte. Aus d. Griech. übers. v. Haeuser. 1932. 501, [3] p.

Bd 2. Dionysius Areopagita, Ausgew. Schriften. Angebl. Schriften über »Göttliche Namen«. Angebl. Brief an d. Mönch Demophylus. Aus d. Griech. übers. v. Joseph Stiglmayr. 1933. VIII, 206 p.

Bd 3. Gregor d. Grossen, Ausgew. Schriften. 2. Bd. Vier Bücher Dialoge. Aus d. Lat. übers. v. Joseph Funk. 1933. XX, 288 p.

Bd 4. Gregor d. Grossen, Ausgew. Schriften. 1. Bd. Buch d. Pastoralregel. Mit einem Anhang: Zwölf Briefe Gregors d. Gr. Aus d. Latein. übers. v. Joseph Funk. 1933. 312 p.

Bd 5—6. Hilarius v. Poitiers, Zwölf Bücher über d. Dreieinigkeit. Aus d. Latein. übers. v. Anton Antweiler. Bd 1—2. 1933. 386, 352 p.

Bd 7—8. Clemens v. Alexandreia. Ausgew. Schriften. 1—2. Bd. Mahnrede an d. Heiden. Der Erzieher. Welcher Reiche wird gerettet werden? Aus d. Griech. übers. v. Otto Stählin. 1934. 298, 378, [2] p.

Bd 9. Fulgentius v. Ruspe, Ausgew. Schriften. Fernandus: Das Leben d. hl. Fulgentius. Vom Glauben. Ausgew. Predigten. Aus d. Latein. übers. v. Leo Kozelka. 1934. 238 p.

Bd 10. Zeno von Verona, Traktate (Predigten u. Ansprachen). Aus d. Latein. übers. & mit Einl. vers. v. Andreas Bigelmair. 1934. 348 p.

Bd 11. Salvianus v. Massilia, Erhaltene Schriften. Von d. Weltregierung Gottes. Vier Bücher an d. Kirche. Briefe. Aus d. Latein. übers. & mit Einl. vers. v. Anton Mayer 1936. 415 p.

Bd 12. Cyrillus v. Alexandrien, Ausgew. Schriften. Aus d. Griech. übers. v. Otto Bardenhewer. 1935. 274 p.

Bd 13—14. Aurelius Augustinus Ausgew. Schriften XI—XII. Bd. Fünfzehn Bücher über d. Dreieinigkeit. Bd 1—2. Aus d. Latein. übers. & mit Einl. vers. v. Michael Schmaus. 1935. LXVI. 260; 364 p.

Bd 15. Johannes Chrysostomus. Ausgew. Schriften. 8. Bd. Kommentar zu d. Briefen d. Hl. Paulus an d. Galater u. Epheser. Aus d. Griech. übers. v. Wenzel Stoderl. 1936. 504 p.

Bd 16. Eusebius Hieronymus. Ausgew. Schriften, 2. Bd. Ausgew. Briefe. Aus d. Latein. übers. v. Ludwig Schede. 1. Briefbd. 1936. XXVII, 412 p.

Bd 17. Clemens v. Alexandreia. Ausgew. Schriften, 3. Bd. Teppiche wissenschaftl. Darlegungen entsprechend d. wahren Philosophie (Stromateis). Buch 1—3. Aus d. Griech. übers. v. Otto Stählin. 1936. 324 p.

Bd 18. Eusebius Hieronymus. Ausgew. Schriften. 3. Bd. Ausgew. Briefe. Aus d. Latein. übers. v. Ludwig Schade. 2. Briefbd. 1937. 512 p.

Bd 19—20. Clemens v. Alexandreia. Ausgew. Schriften, Bd 4—5. Teppiche wissenschaftl. Darlegungen, entsprechend d. wahren Philosophie (Stromateis) Buch 4—7. & Register zu Bd 3—5. Aus d. Griech. übers. v. Otto Stählin. 1937—1938. 355; 424 p.

Csaba Jenő. A piaristák Zemplénben (1727—1930). Sátoraljaújhely: Kegyestanítórendi gimn. kiad. 1940. 39 p. (A Sátoraljaújhelyi kegyestanítórendi gimn. Évkönyvéből.) **R 271.19(439.072)**

Galla Ferenc. Marnavics Tomkó János boszniai püspök magyar vonatkozásai. Bp.: Stephaneum-ny. 1940. 262 p. **95722**

Bibliográfia: p. 7—12.

Házi Jenő vitéz. Sopron középkori egyháztörténete. Sopron: Székely-ny. 1939. VIII, 381, [3] p. (Győregyházmegye multjából, IV/1.) **93969**

Nagy Tibor. A pannoniai kereszténység története a római védőrendszer összeomlásáig. — Die Geschichte d. Christentums in Pannonien bis zu d. Zusammenbruch d. römischen Grenzschutzes. Bp.: K. m. P. P. tud.-egyet. érem- és régiségtani int. 1939. 4°. 250 p. (Diss. Pannonicae II/12.) **X 7301**

Rauschen, Gerhard. Grundriss der Patrologie. Die Schriften d. Kirchenväter u. ihr Lehrgehalt. *[1903.]* 8–9. neubearb. Aufl. Freiburg im Br.: Herder 1926. XX, 484 p. (Herders theologische Grundrisse.) **95318**

Szabó László. A sajóládi pálos kolostor története. (1386—1786.) Dissz. Debrecen: Lehotai-ny. 1940. 30 p. 2 t. **R 271.6(439)(09)**

Bibliográfia: p. 28.

Westburg-Jones, J. Roman and Christian imperialism. London: Macmillan 1939. XXXVII, 374 p. **94266**

Bibliography: p. XXXV—XXXVII.

271.5 Jezsuiták

Jesuiten

Bangha Béla. A négyszázéves Jézus-társaság. A jezsuita-rend fennállásának 400-ik évfordulója alkalmából többek közreműködésével összeállította —. Bp.: Korda-ny. 1940. 368 p. 4 t. **94232**

Bichlmair, Georg. Die Jesuiten. Sechs Vorträge über den Orden der Gesellschaft Jesu. Köln: Bachem 1933. 169 p. **94536**

M. Deésy Géza. Krisztusba öltözötten. Oltárra emelt jezsuiták a rend első négy századában. Bp.: Korda 1938. 190 p. **94667**

Gyenis András. Jezsuita arcélek. 1. k. Bp.: Korda 1940. 358, [1] p. **93838**

Gyenis András. A jezsuita rend hazánkban. Rendtörténeti vázlat. Bp.: Stephaneum-ny. 1940. 24 p. (Bangha Béla: »Képek a Jézustársaság történetéből« c. könyvből.) **R 271.5(439)(09)**

282 Katholicizmus

Catholicismus

Anzelm, Szent. A lélek párbeszéde Istennel. — Proslogiona és elmélkedései. A szent születésének 900 éves jubileuma alkalmából latinból ford. és bevezetéssel ellátta: Zoltán Veremund. Bp.: Korda-ny. 1933. 93, [3] p. **95319**

Bangha Béla. Világhódító kereszténység. A társadalom visszavezetése Krisztushoz. Módszertani tanulmány. Bp.: Pázmány Péter irodalmi társ. 1940. 315 p. **93895**

Bevilacqua, Giulio. Christ sei Christ. Ins Deutsche übertr. v. Franz Schmal. Köln: Benziger [1940]. 162 p. **94356**

Drinkwelder, Erhard. Vollendung in Christus. Paderborn: Schöningh 1934. 264 p. **95293**

Bibliographie: p. 10.

Feuerer, Georg. Unsere Kirche im Kommen. Begegnung v. Jetztzeit u. Endzeit. Freiburg i. Br.: Herder 1937. VIII, 228 p. **94808**

Guardini, Romano. A liturgia szelleme. Ford.: A veszprémi növendékpapság Pázmány-köre. Bp.: Korda 1940. 108 p. **94126**

Guardini, Romano. Vom Sinn der Kirche. *[1922.]* 3. Aufl. Mainz: Matthias Grünewald Verl. 1933. 123 p. **94294**

Gulyás István. A XVII. század katolikus aszkétikus irodalma. Bp.: »Élet« ny. 1939. 96 p. (Palaestra Calasanctiana, 26.) **94154**

Haiczl Kálmán. Egyháztörténelmi emlékek a cseh megszállás korából. Esztergom: Buzárovits 1940. 107 p. **94590**

Kühnel, Joseph. Von den Tagen Gottes. Religiöse Betrachtungen im Anschlusse an d. Kirchenjahr. Bonn am Rh.: Wahlband d. Buchgemeinde 1928. 189 p. **95287**

Lippert, Peter. Vom Endlichen zum Unendlichen. Freiburg i. Br.: Herder 1940. 277 p. **94576**

Maassen, Johannes. Von der Herrlichkeit christlichen Lebens. Hg. v. —. Freiburg i. Br.: Herder 1937. 289 p. 11 t. **94851**

Marchant, H[endrik Pieter]. Előítéletek gátjain keresztül. Ford. a Bpesti növendékpapság magy. egyházirod. iskolája, a mű 4. német kiad.-ból. Bev. Bangha Béla. Bp.: »Korda« 1940. 136 p. **94125**

Möhler, Johann Adam. Der ungeteilte Dienst. Von Grösse u. Fährnis jungfräulichen Priestertums. Salzburg: Pustet 1938. 170 p. **95288**

Niebecker, Heinrich. Wesen und Wirklichkeit der übernatürlichen Offenbarung. Eine Besinnung auf die Grundlagen der kath. Theologie. Freiburg i. Br.: Herder 1940. XVI, 238 p. **95588**

Bibliographie: p. XIII—XVI.

Pantin, W. A. Catholic life in medieval England. London: Catholic truth soc. 1939. 24 p. **P 282(42)»04/14«**

Pius XII. pápa. Summi Pontificatus kezdetű apostoli körlevele. Bp.: Szent István-társ. 1939. 59 p. **R 282**

Plus, Raoul. Isten bennünk. A 92. fr. eredeti alapján készült ford.-t. sajtó alá rendezte Gálffy László. *[193?]* 2. kiad. Bp.: Korda 1932. 154 p. **94206**

Plus, R[aoul]. Krisztust sugározzuk. A világi apostolkodás könyve. Franciából átdolgozta Uhl Antal. Bp.: Korda 1941. 152 p. **95749**

Plus, Raoul. »Krisztus Jézusban«. 44. fr. kiad. után ford.: Laczika Ferenc. Bp.: Korda 1934. 260 p. **94205**

Plus, Raoul. Lumen Christi. Rövid elmélkedési anyag az év minden napjára szerzetesnők részére. *[Méditations pour religieuses. 1938.]* Ford. Uhl Antal. Bp.: Korda 1939. **94207**
1. rész: December, január, február havi elmélkedések. (Adventtől nagyböjtig) 179 p.

Prohászka Ottokár. Iránytű. Sajtó alá rend. Schütz Antal. Bp.: Szt. István társ. 1940. VIII, 354 p. **95199**

Przywara, Erich. Crucis Mysterium. Das christliche Heute. Paderborn: Schöningh 1939. 408 p. **94188**

Schilling, Otto. Moraltheologie. Freiburg im Br.: Herder 1922. XIV, 556 p. (Herders theologische Grundrisse.) **95286**

Siegmund, Georg. Christentum und gesundes Seelenleben. Paderborn: Schöningh 1940. 184 p. **94366**
Bibliographie: p. 180—182.

Székely László. Amiről eddig alig volt szó. Bp.: Korda 1940. 52 p. **R 282(439)**

Wetzer, [Heinrich Joseph] und Welte, [Benedikt]. Kirchenlexikon oder Encyklopädie der katholischen Theologie und ihrer Hülfwissenschaften. *[1847-60.]* 2. Aufl. Bd 1—12. Neue Bearbeitung von Joseph Hergenröther. Fortgesetzt von Franz Kaulen. Freiburg i. Br.: Herder 1800. **K 2000/4**

284 Protestántizmus
Protestantismus

Bender, Herbert. Über dem Abgrund. Zufall oder Führung in meinem Leben. Kassel-Wilhelmshöhe: Eichenkreuz-Verl. [1940]. 16 p. (Mensch vor Gott.) **P 284**

Bibliothek des Protestantismus im mittleren Donauraum. Hg. v. Michael (Mihály) Bucsay. Bd 1. Halle (Saale): Akademischer Verl. 1940. **X 2550**
Bd 1. Das evangelisch-theologische Schrifttum in Ungarn.

Borbély László. Protestáns könyv. 1939. évi orsz. protestáns napokról. Sajtó alá rendezte —. Bp.: Bethlen Gábor szövetség 1940. 206 p. (Bethlen Gábor kvtár.) **95806**

Bruckner Viktor & J.[István] Stephan Kovács. Die neuen Kirchengesetzbücher. — Soziologie u. Weltanschauungsfragen. Halle (Saale): Akad. Verl. 1940. 48 p. **X 2550/1/1**
Bibliographie: p. 43—48.
= Bibliothek d. Protestantismus im mittleren Donauraum, I/1.

Bülck, D. Walter. Der Jesus der Geschichte und der Christus des Glaubens. Berlin: De Gruyter 1940. 20 p. (Greifswalder Studien z. Lutherforschung u. neuzeitl. Geistesgesch., 11.) **P 284.1**

Dibelius, Otto. Die Jünger. Ein Bericht von der Nachfolge damals und heute. Berlin: Furche — Verl. 1939. 117 p. (Die Bücher des neuen Lebens, 7.) **94506**

Elert, Werner. Der christliche Glaube. Grundlinien der lutherischen Dogmatik. Berlin: Furche Verl. 1940. 679 p. **96002**

Farner, Oszkar. Johann Caspar Lavater. Eine Würdigung für d. Gegenwart. Zürich: Zwingli-Verl. 1938. 42 p. (Quellen u. Studien z. Geschichte d. helvetischen Kirche, 6. Zwingli-Bücherei, 2.) **95562**

Heim, Karl. Gottes Wort ist nicht gebunden. Stuttg.: Quell-Verl. d. Evang. Gesellschaft 1940. 100 p. **94581**

Igazi útmutató. Az Oxford-csoport elvei. Bp.: Bethlen G.-ny. 1939. 38 p. **R 283.3**

Juhász István. A reformáció az erdélyi románok között. Kolozsvár: Grafika-ny. 1940. 276 p.
Bibliográfia: p. 267—276. **92894**

Klügel, Maria. Wichern. Ein Beitrag zur Geschichte der Sozialpolitik. Berlin: Verlag d. Evang. Bundes 1940. 242 p. (Protestantische Studien, 27.) **95999**

Kur Géza. Cseh-magyar református történeti kapcsolatok. Komárom: Puzsér[1937. 96 p. **95636**

Luther, [Martin] Márton. A katona hivatásáról. Lehet-e üdvösséges a katona hivatása? Ford. Márton Jenő. Bp.: Luther Társaság 1939. 60, [4] p. (Luther Társ. kiadv. Új sor.) **R 284.1**

Nagel, E. Zwingli's Stellung zur Schrift. Freiburg im Br.: Mohr 1896. XII, 113, [3] p. **94524**

Oehler, W. J. Félelem. Ford. Szöts Ernőné. Bp.: Bethlen-ny. 1939. 29 p. **R 157**

Oehler, W[ilhelm] J[ohannes]. Leküzdött fáradtság. Ford. Szöts Ernőné. Bp.: Bethlen G.-ny. 1939. 51, [5] p. **R 158.1**

Oehler, W. J. Mi, farizeusok a »kegyesek« bűneiről. Ford. Incze Gábor. Bp.: Bethlen-ny. 1939. 24 p. **R 248**

Pap L[ászló]. Die Wissenschaft vom Alten Testament. Halle (Saale): Akad.-Verl. 1940. 38 p. **X 2550/1/2**

Bibliographie: p. 23—37.
= Bibliothek des Protestantismus im mittleren Donauraum, I/2.

Reuter, Karl. Wilhelm Amesius, der führende Theologe des erwachenden reformierten Pietismus. Neukirchen (Kreis Moers): Buchhandlung des Erziehungsvereins 1940. 160 p. (Beiträge zur Geschichte u. Lehre d. Reformierten Kirche, 4.) **95589**

Bibliographie: p. 155—158.

Ropp, Friedrich v. der. Ein Mensch entdeckt das Leben! Berichtet v. —. Lpzg: Klotz 1940. 138 p. **94184**

Seitz, R. Die Erweckung als Voraussetzung f. d. Bestand eines Reichgotteswerkes. Marburg (Lahn): Spener 1940. 16 p. **P 284**

Thimm, Emil. Wunder der Gnade Gottes in unserem Leben. Gesammelte Zeugnisse v. —. Hamburg-Wandsbek: Bethel 1939. 160 p. **94502**

Uttendörfer, Otto. Zinzendorfs christliches Lebensideal. Gnadau: Unitätsbuchhandl. 1940. 416 p. **94634**

Vértesi Zoltán. Magyarbóly ev. egyházközség és filiái története. Pécs: Dunántúl egyet. ny. 1940. 187 p. **95834**

291 Összehasonlító vallástudomány

Vergleichende Religionswissenschaft

Andrae, Tor. Die letzten Dinge. Aus d. Schwedischen v. Hans Heinrich Schaeder. Lpzg: Hinrichs 1940. 240 p. **95429**

Boissier, Alfred. Mantique babylonienne et mantique hittite. Paris: Geuthner 1935. 79, [5] p. 5 t. **A 50.29/20**

Hauer, J. W. Die Religionen. Ihr Werden. Ihr Sinn. Ihre Wahrheit. Bd 1. Berlin: Kohlhammer 1923. **94816**

Bd 1. Das religiöse Erlebnis auf den unteren Stufen. XII, 556 p.

Kiechler, Walter. Dionysos. Prometheus. Christos. Krailling v. München: Wewel 1939. 115 p. **93965**

Maltzahn, Harro. Swedenborgs »Wissenschaft der Entsprechungen« als Schlüssel zur Religions-Philosophie in der ägyptischen Kunst. Lpzg: Hummel 1940. 26 p. (Swedenborg, als Wegweiser in den Problemen des Daseins. Eine Schriftenreihe, 1.) **P 299.31**

Pisciculi. Studien zur Religion und Kultur des Altertums. Franz Joseph Dölger zum sechzigsten Geburtstage dargeboten v. Freunden, Verehrern u. Schülern. Hg. v. Theodor Klauser & Adolf Rücker. Münster i. W.: Aschendorff 1939. [6], 350 p. 9 t. (Antike u. Christentum, Erg. Bd 1.) **94648**

Schmid Noerr, Friedrich Alfred. Dämonen, Götter und Gewissen. Ein Versuch. Berlin: Vorwerk 1938. 242 p. **94509**

292—299 Nem-keresztény vallások

Nicht-christliche Religionen

Brunton, Paul. Das Ueberselbst. Aus dem Englischen von Rosa zu Solms-Laubach. Zürich: Rascher 1940. 397 p. **95592**

Clemen, Carl. Die phönikische Religion nach Philo von Bylos. Lpzg: Hinrichs 1939. 78 p. (Mitteilungen d. Vorderasiatisch aegyptischen Gesellsch, 42/3.) **A 50.94/141**

Curti, Michele. Religione e culti negli scrittori romani »de re rustica«. Udine: Ist. della ed. accad. 1940. 114 p. **95540**

Evans-Wentz. Milarepa. Tibets Grosser Jogi. München-Planegg: Barth 1937. 323 p. **A 51.29/6**

Glenne, Michael. Great Australasian mysteries. London: Stanley 1938. 288 p. 18 t. **94085**

Bibliography: p. 283—284.

Kazemzadeh-Iranschähr, H. Der Meister und sein Jünger. *[19??.]* 2. umgearb. & erw. Aufl. Berlin: Iranschähr 1933. 220 p. **A 55.28/4**

Mette, Alexander. Die psychologischen Wurzeln des Dionysischen und Apollinischen. Ein neuer Versuch. Berlin-Steglitz: Dion-Verl. 1940. 72 p. **94490**

Modi, Jivanji Jamshedji. The birth-place of Zoroaster. Bombay: Cama Oriental Inst. 1927. 156 p. **A 54.28/94**

Oupnek'hat, Das—. Die aus d. Veden zusammen gefasste Lehre von d. Brahm. Aus d. Sansk. Pers. übers. v. Mohammed Daraschekoh, in d. Latein. v. Anquetil Dupperon ins Dtsche übertr. v. Franz Mischel. Dresden: Heinrich 1882. XXVIII, 592 p. **A 54.29/19**

Singer Ábráhám. Palota város történetéből. A várpalotai izraelita hitközség története. 1. k. Bp.: Katzburg 1921. 109, [2] p. **95056**

[Több nem jelent meg.]

Utsuki, Nishu. The Shin Sect. A school of Mahayana Buddhism. Kyoto: Honganji 1937. 45, [3], 9 t. **A 52.21/3**

Witte, J[ohannes]. Die ostasiatischen Kulturreligionen. Lpzg: Quelle & Meyer [1922]. VIII, 183 p. (Wissenschaft u. Bildung, 178 p.) **A 50.20/25**

Bibliographie: p. 182—183.

3 Társadalomtudomány

Sozialwissenschaft

30 Szociológia

Soziologie

Barnes, Harry Elmer. Society in transition. Problems of a changing age. New York: Prentice Hall 1940. XX, 1000, XVII p. 1 t. **94370**

Bibliography: p. 971—999.

Bastide, Roger. Éléments de sociologie religieuse. Paris: Colin 1935. 204, 16 p. (Collection Armand Colin, 187.) **94295**

Bibliographie: p. 200—203.

Buttersack, F. Auf und Niedergang im Völkerleben. Biologische Gesetze. Berlin-Charlottenburg: Pan-Verl. 1933. 80 p. **P 301.6**

Gurvitch, Georges. Éléments de sociologie juridique. Paris: Aubier 1940. 268 p. **94580**

Gusti, Démètre. La monographie et l'action monographique en Roumanie. Paris: Domat-Montchrestien 1937. 72 p. (Études de sociologie et d'ethnologie juridiques, 23.) **94293**

Gusti, Dimitrie & Traian Herseni. Elemente de sociologie cu aplicari la cunoasterea tarii si a neamului nostru. Classa VIII a secundara. Manual aprobat de Minister. Ed. 4-a (revazuta). Bucuresti: »Cartea Romaneasca« [1938]. 388 p. **94465**

Presbury, Sydney. The world in the melting pot. London: Heath Cranton [1939]. 231 p. **94326**

Timacheff, N. S. Introduction à la sociologie juridique. Version française d'après le manuscrit anglais. Paris: Pedone 1939. 348 p. **94646**

Ürge Antal. A vonatkozás szerepe a társadalom fogalmának meghatározásában. Metafizikai tanulmány a szociológia köréből. Bp.: Korda-ny. 1940. 106 p. (Dolgozatok a Kir. m. P. P. tud. egyet. philos. szemináriumából, 33.) **95803**

Bibliográfia: p. 105.

Wiese, Leopold v. Homo sum. Gedanken zu einer zusammenfassenden Anthropologie. Jena: Fischer 1940. 4°. XII, 148 p. **X 7402**

Young, Pauline V. Scientific social surveys and Research. An introduction to the background, content, methods, and analysis of social studies. With chapters on statistics, graphic presentation and ecology by Calvin F. Schmid. New York: Prentice-Hall 1939. XXX, 619 p. **94349**

Bibliographie: p. 535—598.

301.3 Civilizáció. Kultúra

Civilisation. Kultur

Grassi, Ernesto. Gedanken zum Dichterischen u. Politischen. Zwei Vorträge z. Bestimmung d. geistigen Tradition Italiens. Berlin: Küpper 1939. 48 p. (Schriften f. d. geistige Überlieferung, 1.) **94631**

Halm, Edmond. Die alliance française. Der Weltbund des französischen Kulturimperialismus. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1940. 60 p. (Frankreich gegen die Zivilisation, 19.) **P 301.3(44)**

Hansen, Henrich & G. Kahl-Furthmann. Wider die englische Unkultur. Lpzg: Conrad 1940. 112 p. **95384**

Hilterbrandt, Philipp. Die Grundlagen der abendländischen Kultur. Lpzg: Seemann [1940]. 77 p. (Aus: Der Aufstieg d. Abendlandes seit d. Untergang d. Antiken Welt.) **95888**

Huizinga, J[oh.] Homo ludens. Versuch einer Bestimmung des Spielelementes der Kultur. Amsterdam: Pantheon 1939. XVII, 345 p. **93845**

Marrou, Henri-Irénée. Saint Augustin et la fin de la culture antique. Paris: De Boccard 1938. XV, 620 p. (Bibliothèque des écoles françaises d'Athènes et de Rome.) **94077**
Bibliographie: p. 508—606.

Schiffmann, Käte. Lagardes Kulturanschauung. Münster (Westf.): Coppenrath 1938. VIII, 58 p. (Münsterische Beitr. z. Geschichtsforschung, III. Folge, XIX. Heft.)
Bibliographie: p. VI—VIII. **P 301.3**

Szende Zoltán. Das geistige Polen von heute. Ein Querschnitt durch Kultur, Kunst u. Schrifttum. Berlin: Gruyter 1934. 18 p. **A 47.30/137**

Westermann, Diedrich. Die heutigen Naturvölker im Ausgleich mit der neuen Zeit. Unter Mitarbeit v. —, Christoph von Fürer-Haimendorf, Hans Nevermann etc. Stuttg.: Enke 1940. XI, 397 p. **94254**
Bibliographie: p. 337—338.

301.5 Kultúrák kölcsönhatása

Kulturelle Beziehungen

Bárdos [József] Joseph. La Hongrie dans les encyclopédies françaises. (XVIIe et XVIIIe siècles.) Diss. Szeged: [Szerző] 1939. XVI, 80 p. (Francia tanulmányok, 20.) **R 301.5(44):(439)»16/17«**
Bibliographie: p. 69—78.

Dressler, Bruno. Was Deutsche taten für England und das englische Weltreich. Lpzg: Eichblatt 1939. 215 p. **94172**

Ferdinandy Mihály & Gogolák Lajos. Magyarok és délszlávok. Bp.: Officina-ny. [1940]. 46 p. 16 t. (Officina képeskönyvek.) **94575**

Gáldi László. XVIII. századi humanizmusunk és a románság. Bp.: Athenaeum-ny. 1940. 64 p. (Bpesti tud. egyet. romanisztikai dolgozatok, Új sor. 1.) **R 301.5(439):(498)**

Haushofer, Karl. Deutsche Kulturpolitik im indopazifischen Raum. Mit einem biographischen Anhang v. Hans Roemer. Hamburg: Hoffmann & Campe 1939. 288 p. 16 t. **95370**

Milleker, Felix. Das Banat und die serbische Kultur. Wrschatz-[Versec]: Banater Buchdr. 1938. 15 p. (Banater Bücherei, LXIII.) **R 301.5(439.417):(497.1)**

Réz Heinrich. Ungarn als Vermittler der westlichen geistigen Strömungen nach Süden und Südosten. Bp.: [Selbstverl.] 1939. 31 p. (Etudes sur l'Europe centre-orientale, 22.) **R 301.5(439):(4—13)**

Sötér István. Francia szellem a régi Magyarországon. Bp.: Officina 1940. 46 p. 32 t. **95984**

Steinbömer, Gustav. Frankreich und das deutsche Bildungsreich. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 62 p. (Frankreich gegen d. Zivilisation, 18.) **P 301.5(43):(44)**

Stökl, Günther. Die deutsch-slavische Südostgrenze des Reiches im 16. Jahrhundert. Breslau: Priebatsch 1940. 278 p. (Schriften d. Osteuropa-Institutes zu Breslau. N. R. 12.) **94837**

Tamás [Lajos] Louis. Hongrois, roumains, (valaques) et »latinité«. Bp.: Pr. Universitaires 1940. 32 p. **R 309(439)»11/16«**
Bibliographie: p. 31.

Tamás [Lajos] Ludwig. Ungarn und Walacho-Rumänen. Bp.: Dr. d. königl. Universität 1940. 28 p. **R 309(439)»11/16«**
Bibliographie: p. 28.

Valjavec, Fritz. Der deutsche Kultureinfluss im nahen Südosten. Unter besonderer Berücksichtigung Ungarns. Bd 1. München: Schick 1940. (Veröffentlichungen des Südostinstituts München, 21.) **X 7401**

Vossler, Karl. Südliche Romania. München: Oldenbourg 1940. 249 p. (Schriften d. Corona, XXV.) **94116**

Weise, Otto. Frankreich und der deutsche Geist. Französische Bekenntnisse. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 64 p. (Schriften d. Dtschen Instituts f. Aussenpolit. Forschung, 60.) **P 301.5(44):(43)**

302 Társadalmi tagozódás

Soziale Differenzierung

Dékány [István] Etienne. Communautés et organisations. Essai sur la classification des groupements sociaux. Présenté au XIVe Congrès internat. de sociologie. Paris: Domat-Montchrestien 1940. 96 p. (Essais de sociologie, 16.) **94071**

Diehl, Karl. Der Einzelne und die Gemeinschaft. Überblick über d. wichtigsten Gesellschaftssysteme v. Altertum bis z. Gegenwart: Individualismus, Kollektivismus, Universalismus. Jena: Fischer 1940. VIII, 346 p. **94156**

Farney, Roger. Le nous et le moi. Essai de synthèse sociale. Paris: Aubier 1939. 253 p. **94080**

302.2 Város- és faluszociológia

Soziologie der Stadt und des Dorfes

Bierbauer, Virgil. La forme urbaine de la plaine hongroise. Bp.: Soc. de la Nouvelle Revue de Hongrie 1940. 7 p. **R 302.22(439.41)**

Erdei Ferenc. Magyar falu. Bp.: Athenaeum 1940. 236, [2] p. **94622**

Illyés Gyula. Lélek és kenyér. Kozmutza Flóra értelmességi és ösztönvizsgálataival. Bp.: Nyugat [1940]. 263 p. **94427**

Kertész János. Élet a pusztaszeri majorban. Bp.: Szerző 1940. 16 p. **R 302.21(439.026) Pusztaszer**

Rumpf, Max & Hans Behringer. Bauerndorf am Groszstadtrand. Stuttg.: Kohlhammer [1940]. XI, 546 p. 21 t. **95148**

Sárkány Béla, ilenczfalvi. Mezőgazdasági városaink elesettségének okai. Kecskemét: Szerző 1939. 59 p. **R 302.22(439)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Danemark. Genève: Société des Nations 1939. 58 p. 2 t. (Série de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 20.) **P 302.21(489)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Finlande. Genève: Société des Nations 1939. 59 p. (Série de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 1.) **P 302.21(471)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. France. Genève: Société des Nations 1939. 108 p. (Série de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 22.) **P 302.21(44)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Lettonie. Genève: Société des Nations 1939. 95 p. (Série de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 11.) **P 302.21(474.3)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Lithuanie. Genève: Société des Nations 1939. 48 p. (Série d Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 12.) **P 302.21(474.4)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Luxembourg. Genève: Société des Nations 1939. 37 p. (Série de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 24.) **P 302.21(435.9)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Pays-Bas. Genève: Société des Nations 1939. 56 p. (Serie de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 10.) **P 302.21(492)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Monographies nationales établies par les gouvernements. Suéde. Genève: Société des Nations 1939. 79 p. (Série de Publ. de la Soc. d. Nat. Conf. Européenne de la vie rurale, 21.) Bibliographie: p. 78—79. **P 302.21(485)**

Szabó Kálmán. Kecskeméti tanyák. Kecskemét: Kecskeméti Lapok 1936. 55 p. **R 302.21(439.049) Kecskemét**

Vámszer Géza. Szakadát. Egy szebenmegyei magyar szórvány. Kolozsvár: Erdélyi Enciklopédia 1940. 133, [3] p. 1 t. (Erdélyi Enciklopédia könyvei.) **95352**

302.5 Család. Nemi élet

Familie. Geschlechtsleben

Ehrhart, Georg. Dein Weg deutsche Jugend. Der Kampf ums Lebensideal. Jahre d. Reifens. Der Wille z. Ehe. Stuttg.: Hädecke 1934. 120 p. **94372**

Bibliographie: p. 120.

Marczel Mihály. Érosz és étosz. Bp.: Szent István-társ. 1940. 270 p. **93913**

Ortega y Gasset, José. Über die Liebe. Meditationen. Unter Mitw. v. Fritz Ernst aus d. Spanischen übers. & hg. v. Helene Weyl. Stuttg.: Dtsche Verl-Anst. [1939]. 234 p. **95561**

Pozsonyi Anna. Az otthon igézete. Bratislava-Pozsony: Toldy-kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok kincsestára.) **R 302.571**

Radványi Kálmán. Család és élet. Bp.: Szent István társ. 1936. 306 p. **94661**

Russel, G. L. Sex problems in wartime. London: Student Christian movement pr. 1940. 64 p. **P 302.5**

Urbán Gábor [Ujlaki Géza]. Házassági és családi könyv. — Többek közrem.-vel. Bp.: Családvédő orsz. egyes. [1939?]. [18], 104 p. **94050**

303.2 Fajszociológia

Rassensoziologie

Bartók György. Faj. Nép. Nemzet. Szeged: Szerző 1940. 25 p. (Szellem és élet könyvtára. Új sor. 12.) **R 303.2**

Blass, Siegfried. Der Rassengedanke. Seine biologische und philosophische Grundlegung. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 338 p. (Forschungen d. Dtschen Auslandswissenschaftl. Instituts.) **95146**

Bratianu, G. J. Une énigme et un miracle historique: le peuple roumain a propos du livre de Ferdinand Lot sur les invasions barbares et de quelques ouvrages récents sur les origines du peuple roumain. Bucarest: Impr. Nat. 1937. 134 p. 4 t. **94183**

Bruchhagen, Paul. Allgemeine Rassenseelenlehre. Grundlegung. Lpzg: Quelle & Meyer 1940. VIII, 194 p. **95522**

Csekey István. Faj és nemzet. Szeged: Városi ny. 1939. 15 p. **R 303.2(=945.11)**

Gravelli, Asvero. Razza in agonia. Roma: »Nuova Europa« [1940]. 296 p. **95212**

Günther, Adolf. Der Rassegedanke in der weltanschaulichen Auseinandersetzung unserer Zeit. Unter Mitarbeit von Wolfgang Günther. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940., XIV, 224 p. **95172**

Hildén, Kaarlo. The racial composition of the Finnish nation. Helsinki: Govern. Print. Office 1932. 29 p. **A 47.30/132**

Húsz év a magyar fajvédelem szolgálatában. A »Honszeretet« beszámolója. Bp.: »Jövő«-ny. 1940. 66 p. **R 303.2(439)(=945.11)**

Kászonyi Ferenc. Magyar-szlovák vérközösség. Bp.: Stádium-ny. 1940. 32 p. (Nemzeti kvt., 27.) **R 303.21(=918.72):(=945.11)**

Marro, Giovanni. Caratteri fisici e spirituali della razza italiana. Roma: Ist. naz. di cultura fascista 1939. 62, [2] p. (Quaderni dell'Istituto naz. di cultura fascista — Ser. 9/III.) **P 303.2(=5)**

Méhely Lajos. Vér és faj. Bp.: [Bethánia-ny. 1940]. 148 p. (Bolyai könyvek.) **95820**

Miller, Richard. Die Rassenlehre u. d. Weltanschauungen unserer Zeit. Erfurt: Stenger 1940. 96 p. **P 303.2**

Nagy József. Turánázsia újjászületik! Tokiotól—Budapestig egyesül a turán! Bp.: Szerző 1940. 34 p. (»A magyar szabadságért.«) **R 303.21(=94)**

Pensabene, Giuseppe. La razza e la civiltà. Roma: Unione edit. d'Italia 1939. 120 p. **95204**

Snyder, Louis L. Race. A history of modern ethnic theories. New York: Longmans 1939. X, 342 p. **94596**

Somogyi József. A faj. Bp.: Athenaeum 1940. 276 p. **94449**

Ungvári János. Az ősi turáni magyar politika. (Magyarságtudományi tanulmány.) 2. kiad. Bp.: »Helikon« 1940. 78, [2] p. **R 303.21(=94)**

Vida Péter. Die Szekler sind Ungarn! Bp.: Universitäts-Dr. 1940. 32 p. **R 303.21(=945.11)**

303.31 Zsidókérdés

Judenfrage

Aldag, Peter. Juden beherrschen England. Berlin : Nordland-Verl. 1939. 322 p. **94290**
Bibliographie : p. 318—322.

Bálint László. Az áttért megszólal. Szeged : Városi ny. 1940. 160 p. **95574**

Bosnyák Zoltán. A zsidókérdés. 1—2. k. Bp. : Stádium 1940. **95598**
1. k. A zsidókérdés — Világkérdés. 192 p.
2. k. A zsidókérdés — Magyar kérdés. 170 p.

Debus, Fritz. Die Todsünde des Liberalismus. Juda erhält d. Bürgerrecht. Lpzg : Lühe 1940. 72 p. (In Deutschlands Namen, 39.) **P 303.31(43)**

Elmo, Luciano. La condizione giuridica degli ebrei in Italia. Milano : Baldini & Castoldi 1939. 222, [2] p. **95181**

Eppler Sándor. A zsidóság helyzete, kulturális és szociális munkája Európa tizenhét államában. Bp. : Neuwald-ny. 1938. 55 p. **R 303.31(4)**

Gracht, Hans. Alljude als Kriegstreiber. Berlin : Fritsch [1939]. 64 p. (Schriften z. Judenfrage.) **P 303.31 : 355**
Bibliographie : p. 64.

Groszmann Frigyes & V á r i Rezső. Érdekeltségvállalás és elhelyezkedési lehetőség a zsidótörvény keretében (1939 : IV. t.-c.) Bp.: Klein ny. 1939. 157, [5] p. **94121**

Helmeczi István. A zsidókérdés. Kökényesmindszent : Saját kiad. 1936. 24 p. **R 303.31**

Horner Miklós. A palesztinai kérdés. Bp. : Pantheon [1940]. 64 p. 1 t. (Világesemények, 3.) **A 56.30/36**

Kaminski, Willi. Hinter England stekt Juda. Eisenach : Drei Adler-Verl. 1940. 93 p. **P 303.31 : 327(42)**

Kázméri Kázmér. Biro-Bidjan. A távolkeleti zsidó köztársaság. Bp. : Vietorisz 1940. 64 p. **A 47.30/140**

Könitzer, Willi Fr. & Hansgeorg T r u r n i t. Weltentscheidung in der Judenfrage. Der Endkampf nach 3000 Jahren. Judengegnerschaft. In Verbindung mit d. Inst. z. Studium d. Judenfrage hg. v. —. Dresden : Zwinger 1939. 4°. [6], 304 p. **X 7283**

Krüger, Alf. Die Lösung der Judenfrage in der deutschen Wirtschaft. Kommentar zur Judengesetzgebung. Berlin : Limpert 1940. 400 p. **94373**

Leers, Johann v. Judentum und Gaunertum. Ein Wesens- u. Lebensgemeinschaft. Berlin : Fritsch [1940?]. 64 p. **P 303.31(09)**

Leers, Johann v. Wie kam der Jude zum Geld? Berlin : Fritsch [1939]. 64 p. (Schriften z. Judenfrage.) **P 303.31 : 380.9**

Lehmann, Gerhard. Der Einfluss des Judentums auf d. französische Denken d. Gegenwart. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 62 p. **P 303.31(44)**

Lornsen, Jens. Britannien, Hinterland des Weltjudentums. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 70 p. (Das brit. Reich in d. Weltpolitik, 29.) **95416**

Magyarország. Törvények, rendeletek. A második zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek magyarázata. (A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939 : IV. t.-c., valamint a 8.360/1939. M. E. a 9.140/1939. M. E. és a 43.300/1939. I. M. számú rendeletek teljes szövegével.) Írta H a j d u István. Bp. : Tébe 1940. 132 p. 4 t. (Tébe zsebkönyvtár, 1.) **K 30331/4**

Magyarország. Törvények, rendeletek. A II. zsidótörvény földbirtokpolitikai rendelkezéseinek végrehajtása. A 8.360/1939. M. E. sz. rendelet részletes magyarázata. — Függelék : A m. kir. kormánynak a kishaszonbérletek alakításáról és más földbirtokpolitikai rendelkezésekről szóló törvényjavaslata és az indokolás teljes szövege. Az előszót írta : gróf K h u e n - H é d e r v á r y Károly. Összeáll. s magyarázatokkal ellátta S z é k e l y Sándor István. Bp. : Springer-ny. 1939. 120 p. **95238**

Maurach, Reinhardt. Russische Judenpolitik. Berlin : Deutscher Rechtsverl. 1939. 442 p. 12 t. **A 47.30/134**

Messerschmidt, Gustav. Juden schänden deutsches Recht. Berlin : Fritsch [1940?]. 64 p. **P 303.31(43)**

Meyer-Christian, Wolf. Die englisch—jüdische Allianz. Werden u. Wirken d. kapitalistischen Weltherrschaft. Berlin : Nibelungen-Verl. 1940. 218 p. 16 t. **95627**

Munkácsi [Ernő] Ernst. Der Jude von Neapel. Die hist. u. kunstgeschichtl. Denkmäler d. südital. Judentums. Zürich : »Die Liga« 1940. 4°. 122 p. **X 7290**

Müller, Josef. Die Entwicklung des Rassenantisemitismus in den letzten Jahrzehnten des 19. Jahrhunderts. (Dargestellt hauptsächlich auf Grundlage d. »Antisemitischen Correspondenz«.) Berlin : Ebering 1940. 95 p. (Historische Studien, 372.) **95867**
Bibliographie : p. 93—95.

Parkes, James. The jewish problem in the modern world. London: Butterworth 1939. 256 p. (The home univers. library.) **94368**

Pfeiffer Károly. Fejér vármegye 1848. évi zsidóösszeírása. Összeáll. & kiad. —. Székesfehérvár: Debreczeni-ny. 1940. 68 p. (Közlemények Fejér vármegye levéltárából. I.) **R 312.99(439.028) (=924)»1848«**

Reventlow, Graf E. Judas Kampf und Niederlage in Deutschland. 150 Jahre Judenfrage. Berlin: Andermann 1937. 397 p. 24 t. **95445**
Bibliographie: p. 396.

Rudolf, E. W. Dr. Martin Luther: Wider die Juden. Vierhundert Jahre deutschen Ringens gegen jüdische Fremdherrschaft. München: Deutscher Volksverl. [1940]. 151 p. **95531**
Bibliographie: p. 150—151.

Ryner-Mád Ferenc. Zsidó antiszemitizmus. Bp.: Periszkóp-kiad. [193?]. 39 p. **R 303.31**

Schneider Miklós. A rohonci zsidók 1848. évi összeírása. Előszót írta Horvát h Kálmán. Kőszeg: Rónai-ny. 1939. 30 p. **R 303.31(439.069) Rohonc »1848«**

Schwartz-Bostunitsch, Gregor. Jude u. Weib. Theorie u. Praxis d. jüdischen Vampyrismus, d. Ausbeutung u. Verseuchung d. Wirtsvölker. Berlin: Fritsch [1939]. 64 p. (Schriften z. Judenfrage.) **P 303.31 : 339.6**
Bibliographie: p. 4.

Serly Antal. A zsidóságra vonatkozó magyar törvények. Bp.: Nyilas lap és könyvkiadó 1939. 32 p. **R 347.167(439)**

Szilágyi [Dénes]. Nevelés nemzeti forradalomra. Válogatott cikkek s beszédek. Jabotinsky V. előszavával. Bp.: A zsidó nemzet kiad. 1939. 63 p. **R 303.31(081)**

Wolff, Kurt E. Staat im Staate. Die Verleihung d. Staatsbürgerrechte an d. Juden als Weltirrtum. Berlin: Fritsch [1940?]. 60, [5] p. **P 303.31 : 342.71**

303.4 Eugenika
Eugenik

Doros Gábor. Házassággondozás. Az eugénia járható útjai. Előszót írta vitéz József Ferenc kir. herceg. Bevezetéssel ellátta Darányi Gyula. Bp.: [Pallas-ny. 1940]. 163 p. 5 t. **95611**
Bibliográfia: p. 160—161.

Pende, Nicola. Bonifica umana razionale e biologia politica. Bologna: Cappelli 1933. 260 p. **94903**

Szabó Zoltán. A fajegészség, fajvédelem és fajnemesítés örökléstana. Bp.: Stádium 1939. 32 p. **R 303.4**

Szénásy József. Fajvédelmi törekvések az anya- és gyermekvédelemben. Bp.: Orsz. Stefánia Szöv. [1940?]. 18 p. **1149/137**
= Orsz. Stefánia Szöv... kiadv., 137.

303.5 Nagyember. Vezető
Genie. Führer

Lantos-Kiss Antal. Vezérférfiúság. (Világi apostolok önnevelése.) Márton Lajos rajzaival. Bp.: Korda 1940. 190 p. **95220**
Bibliográfia: p. 186—187.

Padovan, Adolfo. Il genio. Che cos' e il genio le origini del genio. *[1905.]* 3. ed. Milano: Hoepli 1923. 250 p. **95484**

Traugott, Edgar. Von der Führung. Brünn: Rohrer 1940. 60 p. **P 303.5**

305.5 Geopolitika. Emberföldrajz. Antropogeográfia
Geopolitik

Kürenberg, Joachim v. Háború a Földközitengeren. *[Waffenstarrendes Mittelmeer.]* Bp.: Dante 1939. 318, [2] p. 1 t. **95065**

Maull, Otto. Die Vereinigten Staaten von Amerika als Grossreich. Länderkunde u. Geopolitik. Mit 8 Karten. Berlin: Gruyter 1940. 159 p. (Samml. Göschen 1139.) **94567**
Bibliographie: p. 5—6.

Siewert, Wulf. Der Atlantik. Geopolitik eines Weltmeeres. Lpzg: Teubner 1940. 98 p. (Macht u. Erde, 16.) **P 305.5(261)**

Teleki [Pál] Paolo conte. Ungheria ed Europa. Trad. di Paolo Ruzicska. Bp.: Feder. italo-ungherese [1940]. 36 p. 4 t. **R 305.5(439)**

Zeck, Hans F. Nordsee. Raum der Entscheidung. Lpzg: Goldmann 1940. 257 p. 8 t. **95367**

307 Néplélektan

Völkerpsychologie

Baldwin, Stanley. Mi angolok. (This torch of freedom. London.) Ford. Csécsy Imre. Bp.: Pesti Lloyd-ny. 1939. 107 p. **94049**

Bergamin, José. Ewiges Spanien. Don Tancredo-Don Quijote. Mit einem Vorw. v. Paul L. Landsberg. Luzern: Vita Nova-Verl. 1940. 60 p. 1 t. **P 307(46)**

Brehm, Bruno. Im grossdeutschen Reiche. Wien: Luser 1940. 72, [2] p. 1 t. (Reihe Süd-Ost, 32.) **95661**

Clam, Ernst. Das Rätsel der russischen Seele. Lpzg: Hase & Koehler 1939. 245 p. **A 47.92/106**

Dettelbach, Hans von. Die inneren Mächte. Bekenntnisse und Bekenner. Salzburg: Pustet 1940. 219 p. **94491**

Dibelius, Martin. Britisches Christentum und britische Weltmacht. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 66 p. **P 307.4(42)**

Faragó Ede vitéz. Öntudatos magyarság. Cegléd: Garab ny. 1939. 110, [2] p. **95378**
Bibliográfia: p. [1].

Helberg, Hermann. England und wir. Lpzg: Goldmann 1940. 155 p. (»Weltgeschehen«.) **94456**

»Humanes« England. Eine Dokumenten-Sammlung. Berlin: Im Deutschen-Verl. [1940]. 127 p. 8 t. **95631**

Iswolski, Helene. Der neue Mensch im Russland von heute. Luzern: »Vita nova« 1936. 70 p. **A 47.30/139**

Krieck, Ernst. Volkscharakter und Sendungsbewusstsein. Lpzg: Armanen-Verl. 1940. 170 p. (Schriften d. Reichsinstituts für Geschichte d. neuen Deutschlands.) **94863**

Lewis, Wyndham. Der mysteriöse John Bull. Ein Tugendspiegel des Engländers. Aus dem Englischen übertr. v. Hans Rudolf Rieder. Essen: Essener Verl. 1939. 329 p. **93836**

Lin Yutang. Mi kínaiak. *[My country and my people. Ford. Benedek Marcell.]* Bp.: Révai 1939. 371 p. **A 51.30/58**

Löhndorff, Ernst F. Unheimliches China. Ein Reisebericht. Bremen: Schünemann 1939. 264 p. **A 51.30/59**

Medefind, Heinz. England ganz von innen gesehen. Berlin: Deutscher-Verl. 1939. 112 p. **93947**

Mi európaiak. [Szemelvények] Jacques Martain, J. Huizinga, Gabriel Marcel [stb. műveiből]. Összeáll. & ford. Just Béla. Bp.: »Vigilia« [1939]. 156 p. **94061**

Montherlant, Henry de. Nutzloses Dienen. Lpzg-Markkleeberg: Rauch 1939. 232 p. **95239**

Németh László. Téli hadjárat. Cikkek, előadások. Kecskemét: Kecskeméti hírlapkiadó és ny. [1939]. 115 p. (Tanu kvtár, 2.) **94886**

Nitobe, Inazo. Bushido. Die Seele Japans. Eine Darstellung d. japan. Geistes. Aus d. Engl. übertr. v. Ella Kaufmann. In neuer autoris. Bearb. v. H. Klanke. Magdeburg: Nordland-Verl. 1937. 72 p. **A 52.30/55**

Ross, Colin. Das neue Asien. Lpzg: Brockhaus 1940. 287 p. 35 t. **A 51.30/61**

Spranger, Eduard. Wie erfasst man einen Nationalcharakter? Lpzg: Quelle & Meyer 1939. 34 p. (Aus »Die Erziehung«.) **P 307**

Thierfelder, Franz. Um die Seele des Balkans. Kulturpolitisches Reisetagebuch. Berlin: Volk u. Reich 1940. 107 p. **A 49.30/99**

Veres Péter. Mit ér az ember ha magyar. Levelek egy parasztfiúhoz. Bp.: »Magyar Élet« 1940. 288 p. **94900**

307.01 Társadalmi lélektan

Sozialpsychologie

Bernard, L[uther] L. Social control in its sociological aspects. New York: Macmillan 1939. X, 712 p. **94547**

Donáth György. A mágikus és logikus világkép társadalmi alapjai. (Társadalomlélektani kísérlet.) Bp.: »Renaissance« 1940. 46 p. **R 307.01**

Marosvári Tibor. A nemzeti öntudat mint építő erő. Bp.: Szerző 1939. 16 p. (A »Tanítók Szövetségé«-ből.) **R 307.01**

Ortega Y Gasset, José. A tömegek lázadása. *[La rebelion de las masas 1929.]* Ford. Puskás Lajos. Bp.: Egyetemi ny. 1938. 221 p. **94175**

Perticone, Giacomo. Il problema del nostro tempo. Il regime di marsa. Padova : Milani 1939. 36 p. **P 303.6**

Vargha Ferenc. Az izgatás psychológiája. Bp. : Globus 1920. 69, [3] p. **R 307.01**

307.1 Közvélemény. Propaganda

Öffentliche Meinung

Bähr, Hans. Französische Propaganda. München : Eher 1940. 58, [2] p. (Kriegsschriften d. Reichsstudentenführung, 6.) **P 307.1(44)**

Csikós Jenő, vitéz. A másik front,... A szellemi harc módszerei és fegyverei. Bp. : Singer & Wolfner [1940]. 111 p. 16 t. **94655**

Geissler, Hans. Garibaldis propagandistischer Kampf um die öffentliche Meinung in Italien. (1848—1860.) Würzburg : Triltsch 1939. VI, 96 p. 1 t. (Zeitung und Leben, 77.) **P 32 Garibaldi**

Bibliographie : p. 96.

Hallóssy István. Neveljünk magyar szervezőket! Bp. : Stádium 1938. 19 p. (»Egyedül vagyunk«-ból.) **R 307.1(439)**

Kelemen Kornél. Közvélemény. Bp. : Egyetemi ny. 1939. 29 p. (Országos nemzeti Klub kiadványai, 29.) **R 307.1**

Markos Béla. A propaganda és az igazság. Előadás. Bp. : Hollóssy 1940. 15 p. (Orsz. nemzeti Klub kiadv., 30.) **R 307.1**

Tönnies, Norbert. Der Krieg vor dem Kriege. Englands Propaganda bis zum 3. September 1939. Essen : Essener Verlagsanst. 1940. 310 p. **94584**

Wanderscheck, Hermann. Frankreichs Propaganda gegen Deutschland. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 62, [2] p. (Schriften d. dtschen Instituts d. aussenpolit. Forschung, 61.) **P 327(44):(43)**

Bibliographie : p. [1].

308 Szociográfia

Soziale Zustandsschilderung

Banse, Ewald. Das musst du von Russland wissen! Lpzg: Lindner 1939. 72 p. (Lebensnahe Wissenschaft, Bd 9.) **A 47.30/135**

Cuesta, Ugo. Jugoslavia d'oggi. Milano : Mondadori [1939]. 188 p. (Tempo nostro.) **A 49.30/100**

Elekes Dezső. Hazánk, népünk, szomszédaink. Az ezeréves, a trianoni és a megnagyobbodott Magyarország ismertetője. Bp. : Stephaneum-ny. 1940. 127 p. 1 t. (Magyar statisztikai társ. kiadv., 13.) **94858**

Bibliográfia : p. 125—126.

Gerstenberg, Joachim. Éire. Ein Irlandbuch. Hamburg : Broschek [1940]. 160 p. **95623**

Kovács László. Séta bölcsőhelyem körül. Erdélyi képeskönyv. Írták : Asztalos István, Kacsó Sándor, Karácsony Benő stb. Szerk. —. Bp. : Révai 1940. 198, [18] p. **95659**

Magyar problémák. Tanulmányok. Írták : Albrecht Ferenc, Békéssy Sándor, Gallus Sándor stb. Esztergom : Hunnia ny. 1939. 53 p. **R 308(439)(082)**

Oertel, Herbert. Mazedonien. Leben u. Gestalt einer Landschaft. Hg. v. —. Mit vielen Lichtbildern v. Leif Geiges. Berlin : Wiking-Verl. 1940. 240 p. **A 49.30/103**

Pullerits, Albert. Estonia. Population, cultural and economic life. Tallinn : Eesti Kirjastus-Ühisuse 1935. 225 p. 16 t. **A 49.30/94**

Bibliography : p. 193—198.

Soproni Elek. A kultúrsarok gondjai. Sopron vármegye szociális és gazdasági viszonyainak feltárása. Bp. : Hollóssy 1940. 287 p. 24 t. (Magyar Társaság könyvei, 3.) **95715**

Bibliográfia : p. 279.

Theil, Karl Hermann. Rumänien. Land im Werden. Der Aufstieg eines Volkes. Berlin : Stollberg 1938. 92 p. (Bücherei Länder u. Völker, 2.) **A 49.30/96**

Tsiu-sen, Lin. Chinas Wiedergeburt. Neues Leben. Berlin : Gerlt 1936. 78, [2] p. 8 t. **A 51.30/63**

Walter, E. Estland, Lettland, Litauen. Das Gesicht der baltischen Staaten. Berlin : Steiniger-Verl. 1939. 204, [4] p. **A 47.30/133**

Bibliographie : p. 203—204.

309 Társadalomtörténet. Kultúrtörténet

Kulturgeschichte

Banner János. A békési pásztorok élete a XVIII. században. Szeged : Városi ny. 1929. 16 p. **2885/4/3**

= Szegedi alföldkutató bizotts. kvtára, IV. szakoszt. közlem., 3.

Bechtold, A. Aus dem alten Würzburg. Beiträge zur Kulturgeschichte d. Stadt. Würzburg-Aumühle : Triltsch 1940. 262 p. 13 t. **95621**

Bornemann, Fritz. Die Urkultur in der kulturhistorischen Ethnologie. Eine Grundsätzliche Studie. Mödling : Missionsdr. St. Gabriel 1938. 148 p. (Sankt Gabrieler Studien, VI.) **95421**

Bozóky Alajos. Római világ. Művelődéstörténeti rajzok a császárság fénykorából. Friedlaender, Jung, Bender és mások művei nyomán átdolgozta —. 1—2. k. Bp. : Ráth 1884. **94730**

Diez, Ernst. Entschleiertes Asien. Alte Kulturen vom Zweistromland bis zum Gelben Fluss. Berlin : Zsolnay 1940. 340 p. 8 t. **A 50.30/74**

Ermatinger, Emil. Zürich im Spätrokoko. Briefe des Conte di Sant'Alessandro von Johann Heinrich Füssli. Hg. v. —. Frauenfeld : Huber 1940. 171, [3] p. **95567**

Fehér Géza. A bolgár-törökök szerepe és műveltsége. A bolgár-törökök és a honfoglaló magyarok hatása a keleteurópai művelődés kialakulásában. Bp. : Egyetemi ny. 1940. 120, [4] p. **A 49.30/95**

Gheusi, P. B. Cinquante ans de Paris. Mémoires d'un témoin 1889—1938. T. 1—2. Paris : Plon 1939—1940. **94391**

Gugitz, Gustav. Das Wiener Kaffeehaus. Ein Stück Kultur- und Lokalgeschichte. Wien : Deutscher Verl. für Jugend u. Volk 1940. 279 p. 16 t. **93903**

Kardos Tibor. Deákműveltség és magyar renaissance. Bp. : Egyetemi ny. 1939. 89 p. (A »Századok«-ból.) **R 309(439)**

Kerekes György. Polgári társadalmunk a XVII. században. Schirmer János (1625-1674) kassai kereskedő üzleti könyve alapján. Kassa : »Wiko« ny. 1940. 243 p. 5 t. **95719**

Kranz, Herbert. Die »Sieger«-nachher. Ein Sittenbild aus Paris. Frankfurt a. M. : Societäts-Verl. [1939]. 333 p. 8 t. **94026**
Bibliographie : p. 332—333.

Krause, Wolfgang. Die Kelten und ihre geistige Haltung. Königsberg/Pr. : Gräfe & Unzer 1936. 47 p. (Schriften d. Königl. deutschen Gesellschaft, 12.) **P 309(364)**

La Bruyère, [Jean de]. Die Charaktere oder die Sitten des Jahrhunderts. Neu übertr. & hg. v. Gerhard Hess. Lpzg : Dieterichs 1940. XX, 444 p. 1 t. **95376**

Lipták [János] Johann. Alchimisten, Gottsucher und Schatzgräber in der Zips. Kesmark : Sauter 1938. 49, [3] p. 4 t. (Bilder aus d. Zipser Vergangenheit.) **R 309(439.057)**

Litschauer, Franz. Spanische Kulturgeschichte. Bd 1—2. Wien : Bernina Verlags-Ges. [1939]. **94483**
Bd 1. Urzeit bis Kolumbus. p. 1—587. 20 t.
Bd 2. Kolumbus bis Franco. p. 591—1272. 21 t.

Papini, Giovanni. Az én Itáliám. Ford. Kállay Miklós. Bp. : Athenaeum 1940. 154 p. **95649**

Rand, Edward Kennard. Founders of the middle ages. Cambridge : Harvard Univ. pr. 1929. X, 365 p. **94486**
Bibliography : p. 285—286.

Ráth-Végh István. Vége az emberi butaságnak. Bp. : Cserépfalvi 1940. 235 p. **94334**

Scheltema, Frederik Adama van. Die geistige Wiederholung. Der Weg des Einzelnen und seiner Ahnen. Lpzg : Bibliographisches Inst. 1937. VIII, 296 p. XXXII t. **93930**
Bibliographie : p. 292—294.

Ugolini, Luigi M. Malta. Origini della civiltà mediterranea. Roma : Inst. Poligrafico 1934. 4°. XV, 314 p. **X 7338**

31 Statisztika
Statistik

Budapest székesfőváros statisztikai lexikonja. Szerk. Molnár Olga. Bp. : Szfőv. háziny. 1940. 572 p. **X 2552**

Burgdörfer, Friedrich. Die Statistik in Deutschland nach ihrem heutigen Stand. Ehrengabe für Friedrich Zahn. Hg. v. —. Bd 1—2. Berlin : Schmidt 1940. **94826**

Chandler, Tertius. Cities of the world 1936. New York : Author 1940. 4°. [10] p. **Pq 312.921(∞)**

Chandler, Tertius. Cities of the world. B. C. 2500—A. D. 1936. New York : Author 1940. 4°. [14] p. 20 t. **Pq 312.921(∞)(09)**

Livi, Livio. Elementi di statistica. *[2. ed. 1939.]* 5. ed. Padova : Cedam 1939. 364 p. **95138**

Milano. Comune. Annuario statistico 1937. Milano : Stucchi 1939. **X 2533**

Nozioni di statistica teorica — applicata ed economica. Roma : Ambrosini 1940. 124, [4] p. (»Enciclopedia per la preparazione ai pubblici concorsi«, Vol. 2.) **95670**

Schlag nach. Über Türkei, Irak und Ägypten nebst Syrien, Palästina und Transjordanien. Wissenswerte Tatsachen, Übersichten u. Tabellen. [Lpzg: Bibliographisches Institut 1940]. 32 p. 1 t. **A 56.30/34**

Schneller Károly. A statisztika a kollektív lelkiismeret szolgálatában. Előadás. [Szeged: ny. n. 1939]. 12 p. **R 31(01)**

Turquie en chiffres. La —. Ankara: Ministère de l'intérieur 1937. 108 p. **A 56.38/50**

312 Népesedés
Bevölkerungsbewegung

Bécsi döntés alapján visszacsatolt terület lakosságának megoszlása anyanyelv szerint (az 1938. december 15.-i népösszeírás eredményei alapján). [Hely és ny. n.] 1939. 27 p. **Rq 312.99(439.31)**

[Kőnyomat.]

Bewegung der Bevölkerung, Die — in den Jahren 1935, 1936 u. 1937. Bearb. im Statist. Reichsamt. Die Ursachen der Sterbefälle in d. Jahren 1935. u. 1937. Die Ergebnisse der Krankenanstaltsstatistik in den Jahren 1935, 1936 u. 1937. Bearb. im Statist. Reichsamt. Heft 3. Tabellen über d. Eheschliessung. Geburten, Sterbefälle u. Ehelösungen u. über d. Ursachen d. Sterbefälle im Jahre 1937. Berlin: Verlag f. Sozialpolitik, Wirtschaft u. Statistik 1939. 4°. 176 p. **1224**

= Statistik d. Deutschen Reichs, 517/3.

Kovács Alajos & Antal Lajos. Az erdélyi magyarság és a román »statisztika«. — A biológizmus mint új életszemlélet. A magyar biopolitika. *[1940.]* 2. propaganda kiad. Bp.: EPOL 1940. 36 p. (Magy. nemzetbiológiai int. kiadv., 2.) **R 312.99(439.42)**

Ostmark. Statistisches Amt für die Reichsgaue. Der Umbruch in der Bevölkerungsentwicklung im Gebiete der Ostmark. Statistische Ergebnisse d. natürlichen Bevölkerungsbewegung vor und nach der Wiedervereinigung. Hg. v. —. Wien: Ueberreuter 1939. 59 p. **Pq 312(436.01)**

Pearl, Raymond. The natural history of population. Oxford: Univ. pr. 1939. XII, 416 p. **94169**

Bibliography: p. 356—398.

Penkuhn, Ernst. Die Bevölkerung in den wichtigsten britischen Überseegebieten. Berlin: **Junker & Dünnhaupt 1940.** 343 p. (Forschungen d. Dtschen auslandswissenschaftl. Instituts.) **95165**

Bibliographie: p. 340—343.

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale. Population et agriculture; le probléme du surpeuplement rural. Genève: Soc. d. Nat. 1939. 70 p. **P 312.93(4): 383**

Szél Tivadar. Nagy-Budapest népmozgalma. Bp.: Szfőv. háziny. [1939]. 98 p. **648/91/2**

= Statisztikai Közlemények. 91/2.

Thirring Lajos. Az 1939. november 18.-i népösszeírás előzetes eredményei. Bp.: Hornyánszky 1940. 18 p. (A Magyar Statisztikai Szemle XVIII. 1. számból.) **R 313(439)»1939«**

Weisgerber, L. Das Bretonentum nach Raum, Zahl und Lebenskraft. Halle: Niemeyer 1940. 40 p. (Schriftenreihe der »Deutschen Gesellschaft für keltische Studien«, 5.) **P 312(441)**

312.9 Településföldrajz
Siedlungsgeographie

Eperjessy Kálmán. A magyar falu településtörténete. Bp.: Magyar Szemle Társ. 1940. 80 p. (Kincsestár, 7.) **94926**

Fügedi Erich. Nyitra megye betelepülése. Bp.: [Szerző] 1938. 70 p. 1 t. (Település- és népiségtörténeti értekezések, 1.) **R 312.9(439.048)**

Mocznik Rózsa. Vác település-földrajza. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 42, [2] p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 182. Geographia Pannonica, XXXIV.)

Bibliográfia: p. [1—2.] **R 312.9(439.049) Vác**

32 Államtudomány. Politika
Staatswissenschaft. Politik

Balbino, Giuliano. Latinitá e germanesimo. Bologna: Zanichelli 1940. 142 p. **95954**

Bizzarri, Edvardo. Machiavelli, antimachiavellico. Firenze: La nuova Italia 1940. 142 p. **95961**

Bogya János. Magyar birodalmi gondolat. Bp.: Szerző 1940. 24 p. **R 321.09(439)**

Bökenkamp, Werner. Frankreichs Universalismus. Ein Feind des Volkstums. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 72 p. **95405**

Catlin, George. The story of the political philosophers. New York: Whittlesey-House 1939. XVIII, 802 p. 8 t. **94309**

Cole, Margaret & Charles Smith. Democratic Sweden. A volume of studies prepared by members of the New Fabian Research Bureau. *[1938.]* 2. ed. New York: Greystone [1939]. XIV, 334 p. **94335**

Dévay Bibor. Értékjog. Az egyén értéke és joga az államban. Bp.: Kádas 1939. 23 p. **R 124**

Dizionario di politica. A cura del Partito nazionale fascista. Vol. 1—4. Roma: Istituto della enciclopedia italiana 1940. **K 3200/6**

Egyed István. Politikai nemzet. Népi nemzet. Bp.: Egyetemi ny. 1939. 25 p. (Országos nemzeti Klub kiadv., 31.) **R 321.06(439)**

Erbler, Hans. Spaniens nationalsyndikalistischer Verfassungs- u. Sozialbau. El Fuero del Trabajo u. d. Programm d. nationalsynd. Bewegung. Übers. & erläut. v. —, unter Mitw. v. Lutz Richter. Weimar: Böhlau 1939. 218, [2] p. (Schriften d. Inst. f. Arbeitsrecht an d. Univers. Lpzg, 42.) **94296**

Featherstone, H. L. A century of nationalism. London: Nelson [1939]. 200 p. (Discussion books, 35.) **94362**

Ferrara, Mario. Machiavelli, Nietzsche e Mussolini. Firenze: Vallecchi 1939. 179 p. **94578**

Gasser, Adolf. Geschichte der Volksfreiheit und der Demokratie. Aarau: Sauerländer 1939. [8], 224 p. **94442**

Goetz, Walter. Das Werden des italienischen Nationalgefühls. München: Beck 1939. 54 p. (Sitzungsber. d. Bayer. Akad. d. Wissenschaften, Jhg. 1939.) **P 323.11(45)**

Guarrella, Vincenzo. Problemi di politica islamica. Messina: Ist. fascista 1939. 64 p. (Ist. fascista dell'Africa Italiana.) **A 50.93/9**

Hussong, Friedrich. Englands politische Moral in Selbstzeugnissen. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 104 p. (Schriften d. Deutschen Instituts für aussenpolitische Forschung, 21.) **94267**

Imrédy Béla vitéz. Az új Európa irányító eszméi. Bp.: »Egyedül vagyunk« 1940. 44 p. (Új Magyarság 1940. 151—152. számból.) **R 321.9(4)»193«**

Koós Zoltán. A liberalizmus alkonya. Előadás. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 24 p. (Országos nemzeti Klub kiadv., 33.) **R 321.93**

Kovrig Béla. Korfordulón. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 372 p. **94119**

Lányi Márton. A reformeszmék és a magyar alkotmány. Előadás. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 23 p. (Orsz. nemzeti Klub kiadv., 32.) **321.9**

Lippe-Weissenfeld, Kurt Bernhard, Prinz. Modern ideologies and American democracy. A comparison. San Francisco: Overseas publ. 1939. XVIII, 195 p. **93955**

Machiavelli, Niccolo. Il principe. Introduzione e note di C. Guerrieri-Crocetti. Firenze: La nuova Italia 1938. 148 p. **95960**

Müller, Günther. Die Staatswissenschaft als Gesamtwissenschaft. Versuch über die Grundlegung einer staatswissenschaftl. Erkenntnislehre. Diss. Königsberg (Pr.). Elbing: Dr. Kühn 1939. 84 p. **P 32(011)**
Bibliographie: p. 6—9.

Nationalism. A report by a study group of members of the Royal institute of international affairs. London: Oxford univers. pr. 1939. XX, 360 p. **94338**

Oakeshott, Michael. The social and political doctrines of contemporary Europe. With a foreword by Ernest Barker. Cambridge: Univ. pr. 1939. XXIII, 241, [3] p. **94168**

Oelrich, Conrad. Das politische System der orientalischen Staaten. Lpzg: Teubner 1940. 88 p. (Macht u. Erde, 15.) **94489**

Ottlik László. A politikai rendszerek. Bp.: Egyetemi ny. [1939]. p. 363—533. (»A mai világ képe, politikai élet« II. k.-ből) **93968**

Passerin d'Entrèves, Alexander. The medieval contribution to political thougt. Thomas Aquinas, Marsilius of Padua, Richard Hooker. Oxford: Univ. pr. 1939. 148 p. **94166**
Bibliography: p. 143—148.

Pfeffer, Karl Heinz. Begriff und Wesen der Plutokratie. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 64 p. (Schriften f. Politik u. Auslandskunde, 64/65.) **P 321.5**

Russel, Bertrand. Power. A new social analysis. London: Allen 1940. 328 p. (Basis books.) **94247**

Solmi, Arrigo. Lo stato nuovo nella Spagna di Franco. Con un'appendice di documenti. Roma: Ist. per gli studi di politica internat. 1940. X, 263, [3] p. **95550**

Spearman, Diana. Modern dictatorship. New York: Columbia univers. pr. 1939. 272 p. **94842**

Vizy András. Nacionalista szemlélet. Bp.: »Szociális igazság« munkaközösség 1940. 32 p. **R 323.11(439)**

Zimmern, Alfred. Modern political doctrines. London: Oxford Univ. pr. 1939. XXXIV, 306 p. **94504**

321.64 Fascizmus

Fascismus

Assante, Arturo. La doctrine du fascisme le corporatisme. Diss. Bordeaux. Naples: Morano 1939. XVI, 161 p. (Faculté de droit de l'Université de Bordeaux.) **94618**

Bibliographie: p. 151—159.

Bagala, Gaetano. Fascismo e corporativismo. Essenza e definizione lineamenti di filosofia politica. Con pref. Felice Battaglia. Bologna: Testa 1939. XVI, 338 p. **95140**

Bottai [József] Giuseppe [etc.]. Atti del connegno italo — ungherese di studi sullo Stato Fascista. —, Anselmo Anselmi, Filippo Carli, Arnaldo Volpicelli [etc.] Red.: Francesco Faluhelyi, Francesco Regös & Saverio de Simone. Pécs: Taizs 1937. XVI, 449 p. (Publ. dell'Istituto di diritto internazionale della Regia Università di Pécs (Ungheria), 26.) **93842**

[Olasz-magyar.]

Bruno, Nicolo Maria. Vivere, agire, costruire. Interpret. filos. della dottrina del fascismo. Milano: »Epoca« 1939. 104, [2] p. **95206**

Costamagna, Carlo. Faschismus. Entwicklung und Lehre. Berlin: Limbach 1939. XII, 427 p. (Beihefte z. Archiv f. Rechts- u. Sozialphilosophie, H. 36.) **93932**

Diener, Roger & Horst Horstmann. Staatsorganisation und Rechtslehre im faschistischen Italien. Berlin: Decker 1940. 78 p. (Aus »Höhn: Ausländisches Verwaltungsrecht d. Gegenwart.«) **P 321.64(45)**

Dizionario Mussoliniano 1500 affermazioni e definizioni del Duce su 1000 argomenti. Scelte e disposte in ordine alfabetico di soggetto a cura di Bruno Biancini. *[1940.]* 2. ed. Milano: Hoepli 1940. 240 p. **97872**

Ferri, G. D. La funzione di Governo e il Gran Consiglio del fascismo. Parte 1. La funzione di Governo in generale. Roma: »Athenaeum« 1939. 146 p. **94638**

Mussolini, Benito. La dottrina del fascismo. Con esposizione e note di commento del Enzo Brundy. 2. ed. Napoli: Rondinella 1939. 56 p. (»Gli appunti dello studente italiano«, 15.) **P 321.64(45)**

Mussolini, Benito. Spirito della rivoluzione fascista. Antologia degli »Scritti e discorsi«, A cura di G. S. & E. Spinetti. *[1937.]* 4. ed. Milano: Hoepli 1940. 12 p. **94891**

Orano, Paolo. Mussolini, fondatore dell Impero Fascista. Roma: Pinciana 1940. 216, [2] p. **95410**

Panunzio, Sergio. Teoria generale dello Stato Fascista. *[1936.]* 2. ed. Padova: Cedam 1939. XXX, 597 p. **95502**

Bibliografia: p. 583—585.

Pirro, Bernardo. La dottrina del fascismo nel pensiero di Michele Bianchi. *[1938.]* 2. ed. Roma: »Il pensiero fascista« 1939. 70, [2] p. **95166**

Sancetta, Carmelo. L'ordinamento corporativo fascista. Roma: Signorelli 1939. 166 p. (Ist. super. di studi corp. del lavoro e della previdenza, Roma.) **95200**

Spinetti, G. Silvano. Fascismo e liberta. Verso una nuova sintesi. Padova: »La Garangola« 1940. XII, 125 p. (Collana di »Dottrina fascista«, I.) **95499**

Tuttolomondo, E. Lezioni di diritto corporativo. Roma: Poligr. ital. 1939. 156 p. **95513**

Ventura, Nicolo. La rivoluzione fascista e le vittorie dello spirito. Roma: Tupini [1940]. 212 p. **95668**

Volpe, Gioacchino. Guerra dopoguerra fascismo. Venezia: La nuova Italia 1928. 470 p. **95952**

321.65 Nemzeti szocializmus

Nationalsozialismus

Bangert, Otto. Gold oder Blut. Der Weg aus dem Chaos. *[1927.]* 7. Aufl. München: Eher 1940. 147 p. **94503**

Bouhler, Philipp. Adolf Hitler. Egy népi mozgalom keletkezése. Ford. Kerekes Béla. Bp.: Nyilas lap és könyvkiadó 1940. 46 p. **R 321.65(43)**

Ganzer, Karl Richard. Vom Ringen Hitlers und das Reich. 1924—1933. Berlin: Andermann [1935]. 159 p. **95777**

Heiss, Friedrich. Bei uns in Deutschland. Ein Bericht. Berlin: Volk und Reich Verl. 1940. 151 p. **94874**

Hitler, Adolf. Der grossdeutsche Freiheitskampf. Reden vom 1. September 1939. bis 10. März 1940. München: Eher 1940. 199 p. 1 t. **95072**

Pichlsberger, Franz. Die Unentwegten. Aus Tirols Befreiungskampf von 1933—1938. Innsbruck: Deutscher Alpenverl. 1939. 172 p. **94498**

Ráttkay R. Kálmán. Aki megmentette Európát. Bp.: Centrum-ny. [1940]. 325 p. 16 t. **95350**

Salvadori, Francesco. Il nazionalsocialismo. Profilo di una rivoluzione. Milano: Vallardi 1939. 145, [3] p. (Biblioteca di cultura, 81.) **94574**

Vaaben, Ejnor. Ein Däne spricht zu Deutschland. Deutschlands Kampf – eine europäische Angelegenheit. Lpzg: Hesse & Becker 1940. 69 p. **95391**

322 Állam és egyház

Staat und Kirche

Glade, Hans. Die verfassungsrechtliche Grundlage für die Staatsleistungen an die Religionsgesellschaften. (Art. 138. Abs. 1. u. 173. d. dtschen Reichsverfass. v. 11. VIII. 1919.) Diss. Göttingen. Urach (Württb.): Dr. Bühler 1932. VIII, 71 p. **P 322(33)**
Bibliographie: p. IV—VII.

Jundt, Erwin. Auflösung der Kirche im totalen Staat? Richard Rothes Gegenwartsbedeutung. Heidelberg: Evang. Verl. 1940. 111 p. **95179**
Bibliographie: p. 108—111.

Lührs, Margot. Napoleons Stellung zu Religion und Kirche. Berlin: Ebering 1939. 100 p. (Forschungen z. Geschichte d. Ancien régime u. d. grossen Revolution, H. 10. Historische Studien, H. 359.) **94150**
Bibliographie: p. 101—110.

Stark, Reinhold. Die zukünftige Gestaltung des religiösen Lebens im dritten Reich. Stuttg.: Dr. Bonz [193?]. 16 p. **P 322(43)**

323 Belpolitika

Innere Politik

Beck, Hans Wilhelm. Polens Aufstieg. Berlin: Stollberg 1938. 94 p. (Bücherei Länder u. Völker, 3.) **A 47.32/322**

Frossard, L. O. 1939, année cruciale. Paris: »La Concorde« 1939. 221 p. **94195**

In der Maur, Gilbert. Der Weg zur Nation. Jugoslaviens Innenpolitik 1918—1938. Stojadinović als Vollstrecker. Berlin: Payer 1938. XVI, 624 p. **A 49.32/322**

Pálóczi Horváth György. Amerika válaszúton. Bp.: Cserépfalvi [1940]. 188 p. (Kék könyvek.) **94354**

Schempp, Otto. Das autoritäre Spanien. Lpzg: Goldmann 1939. 137 p. **93962**

Tharaud, Jerome & Jean Tharaud. L'envoyé de l'archange. Paris: Plon 1939. 242 p. **P 49.32/323**

323(439) Magyar belpolitika

Innere Politik Ungarns

Bencs Zoltán. Magyar világnézet. Bp.: Stádium 1940. 32 p. (Nemzeti könyvtár, 1.) **R 323(439)**

Egy év a nemzet életében. Gróf Teleki Pál m. kir. miniszterelnök kormányának az 1939—1940 számadási időszakra vonatkozó állami költségvetés képviselőházi vitájában elhangzott beszédei. Bp.: Stádium-ny. [1940]. 211 p. **93900**

Falusy Nándor. Szent István-évi karcolatok. [Bp.]: Független közgazdaság 1938. 101 p. **93843**

Fiala Ferenc. Válasz az áfiumokra. Bp.: Centrum-ny. 1940. 32 p. **R 323(439)»193«**

Kékessy Rudolf. Vádak és a valóság. Bp.: Nyilas lapkiadó rt. 1939. 40 p. **R 323(439)»193«**

Kondor Bernát. Politika oh! Megtörtént események. Bp.: Saját kiad. 1939. 126 p. **94057**

Meskó Zoltán. A magyarság hivatása. *[1936.]* 2. bőv. kiad. Bp.: Athenaeum 1940. 291 p. **94009**

Nyilas áfium, vörös maszlag. Kassa: Attila-ny. 1939. 40 p. **R 323(439)»193«**

Nyilas könyv. 1940. Szerk. Fiala Ferenc. Bp.: Hornyánszky 1940. 240 p. **X 2537**

Szigethy István. Út a magyar nemzeti szocialista állam felé. Wolff, Gömbös, Imrédy, Teleki. Bp.: Máté-ny. 1940. 126 p. **95857**

Vágó Pál. Munkaalkotmány. Bp.: Budai-Bernwallner-ny. 1939. 62 p. (A Nyilaskeresztes párt törvényjavaslatainak ismertetése, 1.) **R 329(439)182**

Vágó Pál. A jászapáti programmbeszéd. Bp.: A Nyilaskeresztes párt kiad. 1940. 31 p. **R 329(439)182**

323.1 Nemzetiségi kérdés

Nationalitätenfrage

Bonkáló Sándor. A rutének. (Ruszinok.) Bp.: Franklin [1940]. 184 p. (Magyarságismeret, 1.) **95861**
Bibliográfia: p. 179—182.

Bölöny József. A román alkotmányok és a kisebbségi kérdés. Bp.: Szerző 1940. 12 p. (»Kisebbségi Körlevél«-ből.) **R 342.724(498)**

Constantopoulos, Demetrios S. Zur Nationalitätenfrage Südosteuropas. (Eine Rechtssoziologische Untersuchung der griechischen Minderheit in Albanien als Voraussetzung ihrer völkerrechtlichen Stellung.) Mit Vorwort v. St. Séfériadès & Rudolf Laun. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. XII, 228 p. (Hansische Universität. Abhandl. u. Mitteilungen aus den Seminaren f. öffentliches Recht u. f. Ausländisches u. internationales Privatrecht, H. 37.) **95142**
Bibliographie: p. 223—228.

Csallner, Alfred. Die volksbiologische Forschung unter den Siebenbürger Sachsen und ihre Auswirkung auf das Leben dieser Volksgruppe. Lpzg: Hirzel 1940. 113 p. 1 t. (Beiträge zur Kenntnis d. Deutschtums in Rumänien, 4.) **X 7363**

Feyl, Othmar. Zur volkspolitischen Bedeutung des römischnaturrechtlichen und des formalkonfessionellen Volksverständnisses für die grenzvolkische Erziehung und den aussendeutschen Volkskampf. Diss. Tübingen. Saaz: Dr. Bugra [1939]. 83, [5] p.
Bibliographie: p. 79—83. **P 323.1(4)(=3)**

Gogolák Lajos. Pánszlávizmus. Bp.: Cserépfalvi [1940]. 136 p. **94654**

Goosz, Roderich. Die Siebenbürger Sachsen in der Planung deutscher Südostpolitik. Von der Einwanderung bis zum Ende des Thronstreites zwischen König Ferdinand I. und König Johann Zápolya (1538). Wien: Luser 1940. 443 p. **95617**

Herrschaft, Hans. Das Banat. Ein dtsches Siedlungsgebiet im Donauraum. Geschichte, Wirtschaft u. Kultur einer dtschen Volksgruppe. Berlin: »Grenze u. Ausland« 1940. 194 p. **95533**
Bibliographie: p. 191—193.

Krogmann, Willy. Breiz da Vreiziz! (Die Bretagne den Bretonen!) Zeugnisse zum Freiheitskampf d. Bretonen. Halle: Niemeyer 1940. 103 p. 2 t. (Schriftenreihe d. »Deutschen Gesellschaft für keltische Studien« 6.) **95794**
[deutsch-französisch-bretonisch.]

Mikó Imre. A román kisebbségi statutum. Cluj-Kolozsvár: Glória-ny. 1938. 16 p. (A »Hitel«-ből.) **R 323.1(498)**

Molnár Endre. A lengyel kérdés a nemzetiségi statisztika tükrében. Bp.: Hornyánszky 1939. p. 1088—1107. (A »Magyar Statisztikai Szemle«-ből.) **R 323.1(438)**

Musik, Rudolf. Deutsches Wesen im Karpatenraum. Pressburg [-Pozsony]: Bayerlein 1940. 64 p. **R 323.1(439.31)(=3)**

Partei oder Volksgruppenorganisation? Denkschrift an d. Hauptvorstand d. dtschen Vereinigung in Polen mit d. Antrage auf Aufhebung d. Ausschlussklausel. Laskowitz: Gordon 1938. 46 p. **P 329(438)4**

Polónyi Nóra. A Liga Culturala és az erdélyi román nemzetiségi törekvések. Bp.: Sárkány ny. 1939. 100 p. (Bpesti k. m. P. P. tud.-egyetem Keleteurópai tört. int. kiadv., 4.) **R 323.1(439.42)(=59)**

Pukánszky Béla. Német polgárság magyar földön. Bp.: Franklin 1940. 217 p. **96046**

Röhrig, Hans Walther. Die Geschichte der deutschevangelischen Gemeinden des Banats unter besonderer Berücksichtigung d. Verhältnisses von Kirche und Volkstum. Lpzg: Hirzel 1940. 4°. VIII, 85 p. (Beiträge zur Kenntnis d. Deutschtums in Rumänien, Bd 3.) **X 7352**
Bibliographie: p. 83—85.

Schaeffer, Werner. Anglia uralma Irországban Bp.: Stádium ny. 1940. 48 p. 4 t.
Bibliográfia: p. 47. **R 323.1(42)(=916.2)**

Schlereth, Ludmilla. Die politische Entwicklung d. ungarländischen Deutschtums während d. Revolution 1918/19. München : Schick 1939. VIII, 118 p. (Veröffentl. d. Instituts z. Erforschung d. dtschen Volkstums im Süden u. Südosten in München, 18.) **95440**

Stirnweiss, Hans. Das tschechoslowakische Staatsverteidigungsgesetz vom 13. Mai 1936. in seinen völkischen und wirtschaftlichen Auswirkungen für die deutsche Volksgruppe. Diss. Erlangen. Eisfeld i. Thür. : Dr. Beck 1938. 94 p. **96020**

Thierfelder, Franz. Das Freiheitsringen der Inder. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 60, [2] p. (Britisches Reich in d. Weltpolitik, 27.) **A 54.32/63**

Tzschirner, George. Kraftfeld Arabien und Europas Krieg. Dresden : Heyne 1939. 92, [4] p. 11 t. **A 53.32/8**

Wagner Ferenc. A szlovák nacionalizmus első korszaka. Dissz. Bp. : [Szerző] 1940. 60 p. (M. kir. Ferenc József tudományegyetem magy. történelmi intézetének dolgozatai, 1.) **R 323.11(=918.72)**

323.1(.)(=1) Magyar nemzetiségi kérdés

Ungarische Minderheiten

Baumgartner Sándor. Moldva a magyarság nagy temetője. Bp. : Hornyánszky [1940]. 32 p. **R 323.1(498.3 (=1)**

Bibliográfia : p. 31—32.

Boros István. Botosáni Golgota. Riportregény az erdélyi magyarok moldvai munkatáboráról. Szatmárnémeti : Szabadságsajtó bérlete 1940. 104 p. **95818**

Csáky Mihály. Levél a Tátra alól magyar sorskérdésekről. Bratislava-Pozsony : Toldy kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok könyvtára.) **R 323.1(439.31((=1)**

Deák Imre. A magyarországi nemzetiségi kérdés. Bp. : Fiala 1940. 46 p. **R 323.1(439)**

Esterházy János. A szlovákiai magyar család élete. Bratislava-Pozsony : Toldy-kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok könyvtára.) **R 323.1(439.31)(=1)**

Fehérváry István. Magyarok a nyelvhatáron. Rozsnyó : Sajó-Vidék ny. 1937. 248 p. **94007**

Gyöngyösi Dezső. Sorsproblémák. Sombor : Bosnják 1937. 62 p. **R 323.1(497.1)(=1)**

Jócsik Lajos. Idegen igában. Húsz év cseh uralom alatt. Bp. : Athenaeum [1940]. 231 p. **95653**

Bibliográfia : p. 229—230.

Jócsik Lajos. Iskola a magyarságra. Egy nemzedék élete húszéves kisebbségben. Bp. : Nyugat [193?]. 179 p. **93910**

Külföldi magyarok. Bukovinai székelyek. Bp. : Tátra-könyvkiadó [1939]. 16 p. (A műveltség abécéje, 1.) **R 323.1(498)(=1)**

Lukinich [Imre] Emerich. Die siebenbürgische Frage. Studien aus d. Vergangenheit u. Gegenwart Siebenbürgens. Mit Mitwirkung v. Eugen D a r k o, Andreas F a l l, Ladislaus F r i t z [etc.] Bp. : [Hornyánszky] 1940. 400 p. (Ostmitteleuropäische Bibliothek, 24.) **95612**

Makkai Sándor etc. A mi Erdélyünk. Írták : —. R ó n a i András, A s z t a l o s Miklós, G e r g e l y Pál. Szerk. : K o v r i g Béla. Bp. : Stádium-ny. 1940. 111 p. 4 t. (Nemzeti könyvtár, 24—26.) **95491**

Mikecs László. Románia. Útijegyzetek. 2. kiad. Bp. : Bólyai akadémia 1940. 161 p. (Bólyai könyvek.) **A 49.30/98**

Molnár Sándor. Magyar sors francia földön. Bp. : Athenaeum [1931]. 314 p. **94083**

Nagy József. Trianoni rabszolgák. 2. kiad. Bp. : Szerző 1940. 32 p. (Irodalom a szabadság szolgálatában.) **R 323.1(498)(=1)**

Oberding József György. Az óromániai magyarság. Pécs : Taizs 1940. 68 p. (Pécsi m. kir. Erzsébet tud. egyet. kisebbs. int. kiadv., XI.) **A 49.32/325**

Peéry Rezső. Perem-magyarok az idő sodrában. Bratislava-Pozsony : Toldy-kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok könyvtára.) **R 323.1(439.31)(=1)**

Rónai [András] André. Hongrois an Roumanie. Bp. : Pr. Universitaires 1940. 30, [2] p. **R 323.1(498)(=1)**

Vida Péter. Das ist rumänische Politik. Bp. : Universitätsdr. 1940. 54 p. **R 323.1(498)(=1)**

Vida Péter. Tal'è la politica »panromena«. Bp. : Stamp. Universita 1940. 48 p. **R 341.380 Trianon**

325 Gyarmatpolitika
Kolonialpolitik

Balbo, Italo. La colonizzazione in Libia. Conferenza. Firenze: Ricci 1939. 24 p. **P 325.3(45)**

Brinkmann, Carl. Der englische Wirtschaftsimperialismus. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1940. 58 p. (Schriften des Deutschen Instituts für aussenpolitische Forschung, 52.) **P 325.36(42)**

D'Agostino Orsini, Paolo. Francia contro Italia in Africa. La questione di Gibuti. Milano: »La prora« 1939. 53, [3] p.
Bibliografia: p. [1]. **P 327(45:44)**

Déri Imre. Az angol birodalom igazi arca. Bp.: Vietorisz 1940. 62 p. **R 325.3(42)**

Günther, John. Inside Asia. London: Hamilton 1939. 659 p. 2 t. **A 50.32/47**
Bibliographie: p. 629—631.

Hänel, Karl. Das französische Kolonialreich. Lpzg: Goldmann 1940. 221, [3] p. (»Weltgeschehen.«) **95654**
Bibliographie: p. [2]

Jacob, Ernst Gerhard. Das portugiesische Kolonialreich. Lpzg: Goldmann 1940. 139 p. **94454**
Bibliographie: p. 135—137.

Karlowa, Rudolf. Englische Mandatsverwaltung in Afrika. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 58 p. (Schriften d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 17.) **P 325.3(42)**

Lackner, Horst. Koloniale Finanzpolitik im dtschen Reichstag (von 1880—1919). Diss. Königsberg (Pr.). Berlin: Dr. Triltsch 1939. 78, [2] p. **P 325.3(43)»1880/1919«**
Bibliographie: p. 77—78.

Mai, Erwin. Französische Kolonialpolitik. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 54 p. (Frankreich gegen die Zivilisation, 13.) **P 325.3(44)**

Onnen, Jakobus. Deutsche Kolonialprobleme. Reichsberufswettkampfarbeit der Kolonialschule Witzenhausen. Von Klaus-Günther Brackmann, Arnold Breustedt, Walter-Franz Dillmann etc. neubearb. v. —. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 146 p. (Forschungen d. Deutschen Auslandswissenschaftl. Inst. Abt. Überseegeschichte u. Kolonialpolitik, Bd 1.) **95167**
Bibliographie: p. 143—146.

Richard, Paul. Frankreich in Syrien. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 58, [2] p. (Frankreich gegen d. Zivilisation, 14.) **P 325.3(44)**

325.1/2 Bevándorlás. Kivándorlás
Ein- und Auswanderung

Götz, Karl. Deutsche Leistung in Amerika. Berlin: Zentralverlag d. NSDAP. 1940. 117 p. (Volkheit und Glaube, 8.) **95992**

Grant, Madison. Die Eroberung eines Kontinents. Die Verbreitung d. Rassen in Amerika. Übers. v. Else Mez. Geleitwort v. Eugen Fischer. Einführung v. Henry Fairfield Osborn. Berlin: Metzner [1933]. XII, 232 p. **95365**

Häberle, Daniel. Auswanderung und Koloniegründungen der Pfälzer im 18. Jahrhundert. Zur 200 jährigen Erinnerung an die auswanderung d. Pfälzer (1709) und an den pfälzischen Bauerngeneral Nikolaus Herschheimer den Helden von Oriskany (6. Aug. 1777). Kaiserslautern: Kayser 1909. XIX, 263 p. 1 t. **94010**
Bibliographie: p. XIV.

Milleker, Felix. Der Anfang der Einwanderung der Deutschen ins Banat. 1716—1722. Wrschatz-[Versec]: Banater Buchdr. 1939. 36 p. (Banater Bücherei, LXVI.) **R 325.101(439.417)(=3)»1716/1722«**

Sudhaus, Fritz. Deutschland und die Auswanderung nach Brasilien im 19. Jahrhundert. Hamburg: Christian 1940. 191 p. 1 t. (Übersee-Geschichte, 11.) **94861**
Bibliographie: p. 182—191.

325.332 Telepítés
Siedlung

Herring, Heinz. Die Nebenerwerbssiedlung im Zusammenhang mit der Auflockerung d. Wohn- u. Arbeitsplätze. Erläut. am Beispiel d. Reg. Bez. Lüneburg. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1937. [2], 76, [2] p. **P 325.332(43)**
Bibliographie: p. 74—76.

Rumpf, Fritz. Die Wandlungen von Zielsetzung und Methode der Agrarsiedlung. Diss. Königsberg: Dr. Raabe 1935. 120, [2] p. **95095**
Bibliographie: p. 117—120.

Trotha, Margarete, v. Arbeiteraussiedlung als soziales Problem. Berlin: Elsner 1940. VI, 150 p. 1 t. **95401**
Bibliographie: p. 147—150.

40.000 siedeln in Libyen. Hg. v. Reichskolonialbund. München: Fichte 1940. 51 p. 9 t. **P 325.332(612)**

327 Külpolitika

Auswärtige Politik

Aall, Herman Harris. Weltherrschaft und die Rechtlosigkeit der Meere. Essen: Essener Verlagsanst. 1940. 197 p. **94231**
Bibliographie: p. 196.

Albania. A cura dell'ufficio studi dell'I. S. P. I. Milano: Ist. per gli studi di politica internazionale [1940]. 132 p. 3 t. **A 49.95/60**

Anrich, Ernst. Die Bedrohung Europas durch Frankreich. Dreihundert Jahre Hegemoniestreben aus Anmassung u. Angst. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 66 p. **P 327.2(44)(09)**

Bainville, Jacques. Frankreichs Kriegsziel. Les consequences politiques de la paix. Einleitung v. Friedrich Grimm. [Übertr. d. Albrecht Erich Günther.] Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. [1939]. 190 p. **94027**

Bainville, Jacques. La Russie et la barrière de l'Est. Préf. du comte de Saint-Aulaire. Avantpropos de Jean Marcel. Paris: Plon 1937. XIV, 294 p. **A 47.32/319**

Bálint György. Veszély Ázsiában. Bp.: Cserépfalvi 1940. 124 p. (»Kék könyvek.«) **A 50.32/48**

Bastian, Walter. Widersprüche? Warum sie Hitler nicht glauben. Lpzg: Koehler & Voigtländer 1940. 79 p. **95427**

Bauer, Heinrich. England und die Freiheit der Welt. Berlin: Mittler 1940. 56 p. **P 327.2(42)(09)**

Bauer, Heinrich. Schicksalswende Europas. Mit einem Geleitw. v. General d. Flieger v. Cochenhausen. Berlin: Mittler 1940. XII, 162 p. **94838**

Benes, Edvard. Building a new Europe. Introd. by H. G. Wells. London: The peace book comp. 1939. 20 p. **P 32 Benes**

Berber, Fritz. Deutschland-England 1933—39. Die Dokumente des deutschen Friedenswillens. Essen: Essener Verl. 1940. 250 p. (Veröffentl. d. Deutschen Instituts f. aussenpolitische Forschung, Bd VII.) **94619**

Bilfinger, Carl. Der Völkerbund als Instrument britischer Machtpolitik. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 48 p. (Schriften d. Deutschen Instituts für aussenpolitische Forschung, p.) **P 327.2(42)**

Borsody István. A magyar-szlovák kérdés alapvonalai. Bp.: Szerző 1939. 61 p. **R 327(439):(439.31)**

Bourgeois, Albert. La formation de l'Egypte moderne. Le traité Anglo-Egyptien du 26. VIII. 1936. et la convention de montreux du 8. V. 1937. Paris: Pichon 1939. 422 p. **A 62.32/11**

Brandenburg, Erich. Von Bismarck zum Weltkrieg. *[1923.]* Neu umgearb. Ausg. Lpzg: Insel-Verl. 1939. 643, [3] p. **94324**

Brühl, Helmut. Probleme westeuropäischer Kleinstaaten. Volk u. Staat in Holland, Belgien, Luxemburg u. d. Schweiz. Berlin: Reimer 1940. 142 p. **94233**

Carr, E[dward] H[allett]. Britain. A study of foreign policy from the Versailles treaty to the outbreak of war. Preface by Viscount Halifax. London: Longmans & Green [1939]. X, 196 p. **94360**

Cataluccio, Francesco. Storia del nazionalismo arabo. Milano: Ist. per gli studi di polit. internaz. 1939. 334 p. (Manuali di politica internazionale, 17.) **A 53.32/9**

Cialdea, Lilio. La Transilvania. Aspetti diplomatici e politici. Milano: Nicola 1939. 138 p. 1 t. (Problemi del Giorno, XVIII.) **94448**

Ciano, Galeazzo gr. olasz külügyminiszter beszéde a fasciók és testületek házában 1939 XII. 16.-án. Ford. Ruzicska Pál. Bp.: Franklin 1939. 32 p. **R 327(45)»1939«**

Crespi, Silvio. Verlorener Sieg. Italien u. d. Alliirten 1917—1919. Einleitung v. Clemens Bauer: Die Grundlinien d. italienischen Aussenpolitik seit 1870. Übers. v. Elisabeth Gräfin Mandelsloh. München: Callwey [1940]. XII, 531 p. **94856**

Cucchetti, Gino. L'Ungheria di fronte al problema slovacco. Palermo: Palumbo 1939. 75, [3] p. **95201**

Deeg, Peter. Für und wider den Russen-Pakt. Nürnberg: Verl. »Der Stürmer« 1940. 84 p. 1 t. (Vor 50 Jahren.) **A 47.32/325**

Del Zio, Giuseppe M[anfredi]. Spiritualismo e positivismo. Chi governera nel domani? Milano: »Il mare nostro« 1940. 46, [2] p. **P 327(45)**

Divéky [Adorján] Adrian. Hungary's rôle in the Polish-Soviet war of 1920. Bp.: Sárkány pr. 1939. 15 p. **R 327(439):(438)**

Düssel, Carl. Europa und die Achse. Die kontinentaleuropäische Frage als Kehrseite britischer Politik. Essen: Essener Verlagsanst. 1940. 125 p. **95544**

Eöttevényi Olivér. Ferenc Ferdinánd és az orosz orientáció. Pécs: Egyetemi ny. 1940. 34 p. (Külügyi könyvtár, 2.) **R 327(436):(47)**

1939. Így láttuk mi. Írták: Márai Sándor, Pálóczi Horváth György, Frey András etc. Bp.: Cserépfalvi [1939]. 212 p. **93905**

Fall Endre. Mit tett a fasiszta Olaszország Magyarországért. Bp.: Hornyánszky 1940. 224 p. 3 t. **94435**
Bibliográfia: p. 219—224.

Farkas István. A ködbeborult Anglia. Bp.: Budai-Bernwallner 1940. 50 p. **95736**

Franciaország. Ministère des affaires étrangères. Documents diplomatiques. 1938—1939. Pièces: Relatives aux événements et aux négociations qui ont précédé l'ouverture des hostilités entre l'Allemagne d'une part, la Pologne, la Grand-Bretagne et la France d'autre part. Paris: Impr. Nationale 1939. 4°. XL, 360 p. **X 7249**

Franqué, Wolfgang v. Deutschland und Frankreich. Eine wertende Rückschau. Bonn: Röhrscheid 1940. 64 p. **P 327(43):(44)(09)**

Freytagh-Loringhoven, Axel Frhrr v. Kriegsausbruch und Kriegsschuld 1939. Essen: Essener Verl.-Anst. 1940. 115 p. (Veröffentl. d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, VI.) **94608**

Fuller, J. F. Das Problem Europa. Ein englischer Soldat über d. Sinn d. Krieges. Berlin: Niebelungen-Verl. 1940. 48 p. **P 327.2(42)**

Gadow, Reinhold. Seeräuberstaat England. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 56 p. **P 327.2(42)**

Gunther, John. So sehe ich Asien! Ins Deutsche übertr. v. Hermann Kesten. Amsterdam: De Lange 1940. 660 p. 1 t. **A 52.32/49**

Háború kezdetének belső története, A—. London: Lincolns-Prager 1940. 48 p. **R 327(42):(43)»1939«**

Hagemann, Walter. Der deutsch-französische Gegensatz in Vergangenheit und Gegenwart. Berlin: Teubner 1940. 33 p. (Deutschland u. d. Welt, 3.) **P 327(43):(44)(09)**

Halfeld, Adolf. Der »Athenia«-Fall. Berlin: Dr. Steiniger 1940. 40 p. (Englands wahres Gesicht, 1.) **P 327(42):(43)**

Hasluck, E. L. Foreign affairs 1919—1939. Cambridge: Univers. pr. 1940. XVII, 355 p. (Basis books.) **94246**

Haushofer, Albrecht. Englands Einbruch in China. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 52, [4] p. (Das britische Reich in d. Weltpolitik, 31.) **A 52.32/52**

Helmreich, Ernst Christian. The diplomacy of the Balkan wars. 1912—1913, Cambridge: Harvard univ. pr. 1938. XIV, 523 p. **94115**

Henderson, Nevile Sir. Failure of a mission. Berlin 1937—1939. London: Hodder & Stoughton 1940. 318 p. **94593**

Heymann, Egon. England und der Abessinische Krieg. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1940. 83 p. (Das Britische Reich in der Weltpolitik, 26.) **P 327(42):(45)»193«**

Hieronimi, Martin. Der französische Nachbar. Lpzg: List 1940. 116 p. **95362**

Hummel, Hans. Die Strasse der Macht zwischen Gibraltar u. Aden. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 54 p. (Schriften d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 19.) **P 327(42):(4—13)**

100 Dokumente zur Vorgeschichte des Krieges. Auswahl aus d. amtlichen dtschen Weissbuch. Hg. v. d. dtschen Informationsstelle. Berlin: Dtscher Verl. [1940]. 254 p. **94353**

Hutton, Graham. Les nouveaux destins du Danube. Ou va l'Europe? Trad. de l'Anglais par René Jouan. Paris: Payot 1939. 256 p. (Bibliothèque polit. & économ.) **94159**

Incze Kálmán. Új szomszédunk: a Szovjet. Bp.: A Fáklya kiad. 1940. 81 p. **A 47.32/321**

Kalotha. Az erdélyi kérdés. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 14 p. (A Magyar Külpolitikából.) **R 327(439.42)**

Keppler, Kurt. Die Neutralitätspolitik der Vereinigten Staaten von Amerika 1937—1939. Berlin: Duncker & Humblot 1940. [4], 211 p. (Zeitschrift für Völkerrecht. Beiheft zu Bd XXIV.) **95498**

Kries, Wilhelm v. British in best. Das System d. engl. Selbstgerechtigkeit. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 56, [2] p. (Das Britische Reich in d. Weltpolitik, 12.) **95175**

Krupinski, Kurt. Die Westmächte im 18. Jahrhundert. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 36, [4] p. (Schriften d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 12.) **P 327(438:44)»17«**

Lajtor László. A keleti kérdés története. Bp.: Faust 1940. 146 p. **A 49.32/324**
Bibliográfia: p. 144.

Leberke, Botho. Die wirtschaftlichen Ursachen des amerikanischen Kriegseintritts 1917. Berlin: Junker u. Dünnhaupt 1940. 54 p. **P 327(73)«191/192«**

Leers, Johann v. Brennpunkte der Weltpolitik. Stuttg.: Union deutsche Verlagsges. 1940. 139 p. **95530**

Lehmann, Heinz. Englands Spiel mit Polen. Die englisch-polnischen Beziehungen seit d. Weltkrieg. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 46 p. (Das britische Reich in d. Weltpolitik, 9.) **P 327(42):(438)**

Lengyel okmányok a háborút megelőző eseményekhez. I. rész. Bp.: Centrum 1940. 172, [4] p. (Német birodalmi külügyi hivatal, 1940. III. sz.) **94437**

Ludat, Herbert. Polens Stellung in Ostmitteleuropa in Geschichte u. Gegenwart. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 36 p. (Schriften d. Hochschule f. Politik, I. 40.) **A 47.32/320**
Bibliographie: p. 33—36.

Lufft, Hermann. Das Empire gegen Europa. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 58 p. (Das Britische Reich in d. Weltpolitik, 14.) **95176**

Lufft, Hermann. Japans strategische Stellung. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 300 p. (Forschungen d. Dtschen auslandwissenschaftl. Inst. Abt.: Aussenpolitik u. Auslandskunde, 1.) **A 52.32/51**

Lüpke, Helmut. Die Zerschlagung Deutschlands. Verträge u. Kriegsziele 1648, 1919 u. 1940. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 80 p. (Schriften f. Politik u. Auslandskunde, 56/57.) **P 327(42):(43)**

Magyarország. Külügyminisztérium. Papers and documents relating to the foreign relations of Hungary. Publ. by the Royal Hung. ministry for foreign affairs. Coll. & ed. by Francis Deák & Dezső Ujváry. Vol. 1. Bp.: Univers. pr. 1939. **94666**
[Angol-francia.]
Vol. 1. 1919—1920. 1939. XXII, 1125 p.

Maurois, André. Les origines de la guerre de 1939. 53. éd. Paris: Gallimard 1939. 62 p. **P 327(4)»1939«**

Maxwell, Bertram W. International relations. New York: Crowell 1939. X, 664 p. **94311**

Moravec Mano. Elárultak bennünket! Csehszlovákia a válaszúton. Fordította és bevezetést írta Barabás Emil. Bp.: Centrum 1940. 65 p. **95976**

Móricz Kálmán técsői, vitéz. Külpolitika és külügyi képzés. Emlékirat. Szerk. —. Bp.: Magy. külügyi társ. ifj. csop. [1939]. 150 p. **94371**

Nádasdy Béla. Az igazságos békéért. 1. köt. Bp.: Athenaeum [1940]. 232 p. 1 t. **95521**

Német birodalmi kormánynak, A — a dán és norvég kormányhoz intézett emlékirata. — Von Ribbentrop birodalmi külügyminiszter nyilatkozata a külföldi sajtó képviselői előtt. — Von Falkenhorst tábornok felhívása Norvégia és Dánia hadseregéhez és lakosságához. Bp.: Stádium-ny. 1940. 10 p. **R 327(43):(48)**

Németbirodalmi kormánynak, A — 1940. évi V. 9-én a belga királyi és a németalföldi királyi kormányhoz intézett emlékirata. Bp.: Stádium-ny. 1940. 4°. [4] p. **Rq 327(43):(493)**

Németország. Auswärtiges Amt. Dokumente zur Vorgeschichte des Krieges. Berlin: Reichsdruckerei 1939. [4], 488 p. **93992**

Németország. Auswärtiges Amt. Polnische Dokumente zur Vorgeschichte des Krieges. Folge 1. Berlin: Gedr. im Deutschen-Verl. 1940. 4°. **X 7287**

Oehlrich, Conrad. Englands Hand in Ägypten. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 60 p. (Das Britische Reich in d. Weltpolitik, 22.) **P 321.09(62)**

Pálóczi Horváth György. Chamberlain a felelős. (Európa két éve.) Bp.: Athenaeum 1939. 157 p. **93005**

Pologne, Republique de —. Ministère d'Affaires etrangères. Les relations polono-allemandes e polono-soviétiques au cours de la période 1933—1939. Recueil de documents officiels. Paris: Flammarion 1940. 252 p. **94657**

Prinzing, Albert. England und Italien im Mittelmeer. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 32 p. (Schriften für Politik- und Auslandskunde, 61.) **P 327(4—13)**

Radler, Joachim. England und die Neutralität. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 83 p. (Schriften des Deutschen Instituts für aussenpolitische Forschung, 82.) **95851**

Rein, Adolf. Warum führt England Krieg? Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 48 p. (Das Britische Reich in d. Weltpolitik, 1.) **P 327(42):(43)**

Reventlow, Graf Ernst zu. Der Vampir des Festlandes. Eine Darstellung der englischen Politik nach ihren Triebkräften, Mitteln und Wirkungen. *[1915.]* 12. bis zur Gegenwart fortgeführte Aufl. Berlin: Mittler 1939. XI, 226 p. **94479**

Ribbentrop, Joachim v. Die alleinige Kriegsschuld Englands. Die Danziger Rede d. Reichsaussenministers v. 24. Okt. 1939. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 38, [2] p. (Schriften d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 8.) **P 341.31(42)**

Roelli, B. M. Emigránsok. *[Emigranten — Europa klagt euch an!]* Ford. s előszóval ellátta Koszmovszky Tibor. Bp.: Centrum ny. 1940. 87 p. **95642**

Rogge, Heinrich. Hitlers Versuche zur Verständigung mit England. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1940. 93 p. (Das Britische Reich in der Weltpolitik, 28.) **P 327(43):(42)»193«**

Rohden, Peter Richard. England und Frankreich. Ein Beitrag zum Thema »Westeuropa«. Berlin: Eher 1940. 139 p. (Schriftenreihe der NSDAP. Gruppe 4. Europäische Politik einst und jetzt, Bd 2.) **95214**

Rota, Ettore. La Francia contro l'Italia. Dal risorgimento ai giorni nostri. Milano: Istituto per gli studi di politica internazionale 1939. 95 p. **94605**

Roucek, Joseph S. The politics of the Balkans. Foreword by Fritz Morstein Marx. New York: Mc Graw-Hill 1939. XV, 168 p. **A 49.32/320**

Scarfoglio, Carlo. Európa Anglia nélkül. Bp.: Szenko [1940]. 20 p. **R 327.4(4)**

Scarfoglio, Carlo. L'Inghilterra e il continente *[1936.]* 2. ed. Roma: [Tip. Stianti 1937]. 229 p. **94895**

Scheffer, Paul etc. U. S. A. 1940. Roosevelt — Amerika im Entscheidungsjahr. Von —, Max Clauss & Julius Krauss. Berlin: Deutscher Verl. 1940. 206 p. **94447**

Schulz-Wilmersdorf, P[aul] A[rnold]. Gibraltar, der Schlüssel zum Mittelmeer. Lpzg: Friedrich Wilhelm-Verl. [1940]. 64 p. **P 327.2(42)**

Schüssler, Wilhelm. Deutschland zwischen Russland und England. Studien z. Aussenpolitik d. Bismarckschen Reiches. Lpzg: Koehler & Amelang 1940. 174 p. **94245**

Simonds, Frank H. & Brooks Emeny. The great powers in world politics. International relations and economic nationalism. *[1935.]* New ed. New York: American book comp. [1939]. XIV, 731, CXLIX p. Bibliography: p. LXXXV—CXXV. **94321**

Stieve, Friedrich. Was die Welt nicht wollte. Hitlers Friedensangebote 1933—1939. Berlin: Eher 1940. 16 p. **P 327(43)»193«**

100 okmány a háború előzményeinek történetéhez. Szemelvények a hivatalos német fehérkönyvből. Bp.: Pfeifer 1939. 240 p. **95247**

Thierfelder, Franz. Englischer Kulturimperialismus. Der British council als Werkzeug d. geistigen Einkreisung Dtschlands. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 68 p. (Das Britische Reich in d. Weltpolitik, 11.) **95174**

Tongas, Gérard. La Turquie. Centre de gravité d. Balkans et du Proche-Orient. Préf. de Suad Davaz. Paris: Geuthner 1939. 276 p. (Documents pour l'étude d. pays orientaux, III.) **A 56.32/88**

További okmányok a nyugati hatalmak háborút kiterjesztő politikájához. Anglia és Franciaország vezérkari megbeszélései Belgiummal és Németalfölddel. Bp.: Pfeifer 1940. 4°. 104 p. 1 t. **X 7387**

Union of Soviet Socialist Republics. Statement concerning finnish-russien relations and the circumstances leading to the invasion of Finnland. London: Simpkin 1939. 19 p. **P 327(471):(47)**

Urach, A. Fürst. Ostasien. Kampf um das kommende Grossreich. Berlin: Steiniger 1940. 192, [4] p. 16 t. **A 52.32/50**

U. S. A. von heute. Seine Weltpolitik, Weltfinanz, Wehrpolitik. München: Bruckmann 1940. 296 p. 5 t. **95616**

Vladesco, Ovide Al. L'Entente balkanique. Bukarest: Institut social roumain 1939. 100 p. 4 t. (Brochure d'information, 3.) **94073** Bibliographie: p. 97—99.

Wells, H[erbert] G[eorge]. The new world order. Whelther it is attainable, how it can be attained, and what sort of world a world at peace will have to be. London: Secker & Warburg 1940. 191 p. **94135**

Ziegler, Wilhelm. Ein Dokumentenwerk über die englische Humanität. Im Auftr. d. Reichsministeriums f. Volksaufklärung u. Propaganda hg. v. —. Berlin: Dtscher Verl. [193?]. 4°. 563 p. **X 7294**

Zischka, Anton. Englands Bündnisse. Sechs Jahrhunderte britischer Kriege mit fremden Waffen. Lpzg: Goldmann 1940. 300, [4] p. 11 t. **94445**

327.3 Békemozgalom

Friedensbewegung

Lunau, Heinz. Illusions et réalités dans la politique internationale de paix. (Etude néo-juridique.) Préface de A. V. Lundstedt. Paris: Boccard 1939. 178, [6] p. **94143**
Bibliographie: p. 173—178.

Makkai János. A természetes béke Európában. Bp.: Athenaeum [1940?]. 181, [3] p. **94582**

Steed, Henry Wickham. Vital peace. A study of risks. *[1936.]* 2. ed. London: Constable 1939. XXXII, 346 p. **94589**

33 Társadalmi kérdés

Soziale Frage

Clar, Franz. Der ständische Universalismus und »die Soziale Frage«. Eine Kritik des Werkes: Walter Heinrich, Die soziale Frage, Jena 1934. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. 66 p. **P 330.1**
Bibliographie: p. 65—66.

Dokumente über die britische Plutokratie. I. München: Eher 1940. 72 p. (Kriegsschriften d. Reichsstudentenführung, 1.) **P 330.1(42)**

Ember György. Nemzeti szociálpolitika. Bp.: »Pátria« ny. 1940. 80 p. **94893**
Bibliográfia: p. 79.

Esztergár Lajos. A szociális munka útján. Bp.: Kultúra-ny. 1939. 137 p. 2 t. **94008**

Laati, Iisakki. Soziale Gesetzgebung und Wirksamkeit in Finnland. Helsinki: Suomen kirja 1940. 156 p. **95754**

Magyar szociálpolitika feladatai, A —. A vármegyei szociális tanácsadók és közjóléti előadók pécsi országos szociálpolitikai értekezletén elhangzott előadások. Közzéteszik: Esztergár Lajos és Somogyi Ferenc. 1—2. köt. Pécs: Kultúra-ny. 1939. **94417**

Manniche, Peter. Denmark. A social laboratory. Independent farmers, co-operative societies, folk high schools, social legislation. Pref. by H. J. Fleure. Copenhagen: Gad 1939. 216 p. **94478**
Bibliography: p. 214—215.

Nizsalovszky Endre. Apponyi társadalompolitikája. Bp.: Budai katolikus kör 1940. 14 p. **R 32 Apponyi**

Rauecker, Bruno. Die soziale Rückständigkeit Grossbritaniens. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 62 p. (Britisches Reich in der Weltpolitik, 18.) **P 330.1(42)**

Schulz, F. O. H. Komödie der Freiheit. Die Sozialpolitik der grossen Demokratien. Wien: Frick 1940. 370 p. 8 t. **93948**

Sozialpolitisches Lexikon. Praktischer Ratgeber f. alle Fragen d. sozialen Lebens. Unter Mitarbeit v. K. Roloff u. a. hg. v. Hans Wolkersdörfer. Berlin: Köhler 1939. 314 p. **K 3300/5**

Steuer György. Szociális feladataink intézményes végrehajtása. Pécs: »Dunántúl« ny. 1938. 12 p. (Földmunkásszöv. kvtára, 17.) **R 330.1(439)»193«**

Valkó László. Az új magyar szociálpolitika. Bp.: »Magyar Társaság« 1940. 80 p. (Magyar Társaság könyvei, 2.) **95083**

Varga László. Új társadalmi rend felé. 2. kiad. Bp.: Magyar Kultúra kiad. 1940. 70 p. **R 330.1**

331 Munkáskérdés

Arbeiterfrage

Agopian, Edward N. La crise du syndicalisme américain (1933—1939). Préface de Édouard Dolléans. Paris: Loviton 1939. V, 224 p. **94145**

Albersmeyer, Erich. Von der Betriebsstrafe zur Busse des Arbeitsordnungsgesetzes unter bes. Berücks. d. Wandels in d. Anschauung v. Arbeitsverhältnis. Diss. Erlangen. Coburg: Dr. Rossteutscher 1939. 60 p. **P 331.145(43)**
Bibliographie: p. 3—6.

Arena, Celestino. La carta del lavoro. Schema dell'ordine corporativo. Milano: Hoepli 1938. VIII, 548 p. **95949**

Arigo, G. La giurisprudenza nella legislazione sociale. Taranto: Tip. Santoro 1939. 157, III p. **95164**

Bonnefoy, Gaston. La nouvelle législation des accidents du travail avec le texte mis a jour au 1 juin 1939 de la loi du 9 Avril 1898, modifice par les lois subséquentes et notamment celle du 1-er juillet 1938. Paris: Recueil Sirey 1939. 151 p. **94165**

Dennler. Sozialpolitik im Protektorat Böhmen und Mähren. Berlin [o. Dr.] 1940. 20 p. **P331(437.1/2)**

Franciaország. Törvények, rendeletek. Code du travail et lois, décrets, arrêtés concernant le réglementation du travail. Tom. 1—3. Paris: Berger-Levrault 1938—39. **94170**

Friedrich, Heinz. Marxismus und Nationalsozialismus in ihrer Bewertung der Arbeit. Würzburg: Triltsch 1940. 66 p. (Beitr. z. dtschen Arbeits- u. Sozialversicherungsrecht, 11.) **P 331.01**
Bibliographie: p. 65—66.

Greco, Paulo. Il contratto di lavoro. Torino: Unione tip. ed. Torinese 1939. XVI, 499 p. (Trattato di diritto civile italiano, vol. 7/3.) **94824**

Haidant, Paul. Précis de législation industrielle et sociale. *[1935—1937.]* 2. éd. Bruxelles: Bruylant 1939. 348 p. **94152**

Hasselblatt, Waldemar. Braunkohlenbergleute als ländliche Industriearbeiter. (Wirtschaftl. soziale Stellung u. landwirtschaftl. Nebenerwerb v. Bergarbeitern i. ostthür. Braunkohlenrevier v. Meuselwitz-Rositz.) Halle: Knapp 1939. 108 p. **93958**
Bibliographie: p. 105—108.

Hilscher Rezső. A tőke és a munka békéje. (Munkaközösség, üzemközösség, üzemi szociálpolitika.) Bp.: Magy. társad. polit. Társ. 1938. 56 p. (Szociális traktatusok, I. 2.) **R 331.1**

Hoffmann, Edgar. Das Jugendschutzgesetz von 1938 und seine Vorgeschichte. Eine rechtswissenschaftliche Darstellung d. Jugendschutzgesetzgebung. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 103 p. (Neue deutsche Forschungen, 260. Abteilung Arbeitsrecht, 1.) **94645**
Bibliographie: p. 101—103.

Lang, Gerhard. Besetzung u. Aufbau d. Arbeitsgerichtsbehörden. Diss. Tübingen: Dr. Becht 1939. 138 p. **94403**
Bibliographie: p. 6—8.

Lodolini, Armando. La storia sociale del lavoro. Roma: Unione editoriale d'Italia [1940]. 349 p. **95630**
Bibliografia: p. 343—349.

Lodolini, Armando. Tecnica e lavoro nella formazione di un'aristocrazia operaia. Firenze: Cya 1940. 167 p. (Problemi sindacali, 3.) **95492**
Bibliografia: p. 161—164.

Magyarország. Törvények, rendeletek. Iparrendészet, tűzharcos, honvédelmi és egyensúlytörvény, gyári légoltalom és szociális munkásvédelem. Összeállította Örkényi Béla. Előszót írta Fanta Károly. Bp.: Athenaeum 1940. 680 p. (Iparfelügyelői kvtár, 6.) **94482**

Maksay Ferenc. Tanoncsors. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 30 p. (»Városi Szemlé«-ből.) **R 331.86(439)**

Müller, Rudolf. Das Festhalten der Beschäftigten am Arbeitsplatz. Dresden: Dittert 1939. VIII, 158 p. **94350**
Bibliographie: p. V—VII.

Németország. Törvények, rendeletek. Die Kündigung des Arbeitsverhältnisses. Stuttg. Schäffer [1940?]. 68 p. (Recht fürs Volk.) **P 331.13(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Tarif- und Dienstordnungen für Strassenwärter u. Strassenhilfsarbeiter mit erläuternder Einleitung nebst Dienst- u. Ausbildungsvorschriften. Hg. v. Carl Birkenholz. Berlin: Elsner [1939]. 138 p. **94351**

Németország. Törvények, rendeletek. Die wichtigsten Bestimmungen aus dem Lohnsteuer-, Sozial- und Arbeitsrecht unter Berücksichtigung d. Kriegswirtschaftsverordnungen 1939. Ein unentbehrliches Nachschlagewerk f. jeden Arbeitsgeber, sowie jedes Personal- und Lohnbüro, nach den neuesten Bestimmungen f. die Praxis bearb. v. Armin Grosse. München: Kathan [1940]. 139 p. 1 t. **94840**

Pelzer, Hans. Die freiwilligen Sozialleistungen der gewerblichen Grossbetriebe für die Gefolgschaft. Halle: Akademischer Verl. 1940. 112 p. (Volkswirtschaftl. Abhandl., 4.) **94256**
Bibliographie: p. 111—112.

Perneczky Béla. A kollektív munkaszerződés. Bp.: Grill 1938. X, 311 p. (A bpesti m. kir. Pázmány Péter tud.-egyet. magánjogi szemináriumának kiadv., 11.) **96037**

Quadflieg, F. H. Der Weg des Arbeitertums im Weltkrieg als Problem soldatischer Pflichtauffassung. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. IV, 164 p. **95632**
Bibliographie: p. 161—164.

Rèpaci, Francesco A. I contrabuti sindacali e la finanza corporativa. Bologna: Zanichelli 1940. 217 p. (Manuali dell ordinamento corporativo.) **95557**

Rézler Gyula. Magyar gyári munkásság. Szociális helyzetkép. Bp.: Pesti Lloyd Társ. ny. 1940. 243 p. (Közgazdasági könyvtár, XXIV.) **94814**

Schmidt, F[riedrich] H. & D[ionys] Kremer. Der Arbeitsschutz in der Kriegswirtschaft mit d. Vorschriften u. Lebensmittelzulagen. Erl. v. —. Berlin: Dahlen 1939. 94, [4] p. **94037**

Schulz, Gertraude Notwendigkeit und Grenzen d. Arbeitseinsatzpolitik. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. [4], 62 p. **P 331.01**

Bibliographie: p. 59—61.

Starcke, Gerhard. Die deutsche Arbeitsfront. Eine Darstellung über Zweck, Leistungen u. Ziele. Berlin: Schmidt 1940. 189 p. 16 t. **94644**

Steinbuch, Fritz. Wesen und Rechtsnatur des Vertrauensrates. Diss. Tübingen. Stuttg.-Wangen: Dr. Mack 1939. VIII, 50, [2] p. Bibliographie: p. V—VII. **P 331.151(43)**

Stendel, Eberhard. Das Arbeitsverhältnis nach dem Gesetz zur Ordnung der nationalen Arbeit. Diss. Königsberg (Pr.). Düsseldorf: Dr. Nolte 1939. VI, 106 p. **95100**

Bibliographie: p. 95—105.

Szeibert János. A felvidéki területátcsatolás mezőgazdasági szociális kérdései. Sopron: Röttig-Romwalter 1939. 25 p. (»Magy. gazdák Szemléjé«-ből.) **R 331 : 383(439.31)**

Tarnói László tharnói. Katonai munkaszázadok. Közérdekű munkaszolgálat és honvédelmi munkakötelezettség. Bp.: »Magyar munkaszolgálat« 1940. 94 p. **95345**

Tittel Pál Zoltán. Szövőgyári balesetek elhárítása. Bp.: Rajkai-ny. 1940. 52 p. **R 614.8 : 677**

Tsay, Jeh-Sheng. Der Reichsarbeitsdienst. Geschichte, Aufgabe, Organisation u. Verwaltung d. dtschen Arbeitsdienstes, einschl. d. Arbeitsdienstes f. d. weibliche Jugend. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. [6], 230 p. **95415**

Bibliographie: p. 227—229.

Wechsler-Walther, Mutgard. Berufsberatung und Lehrstellenvermittlung als öffentliche Aufgabe. Weimar: Böhlau 1940. XVI, 120 p. (Schriften d. Inst. f. Arbeitsrecht an d. Univers. Lpzg, 43.) **94329**

Bibliographie: p. IX—XVI.

Wenzel, Friedrich Karl. Die Rechtsnatur einer Betriebsordnung nach dem Gesetz zur Ordnung d. nationalen Arbeit. Diss. Göttingen: Göttinger Handelsdr. 1938. VI, [2], 92 p. **P 331.14(43)(001)**

Bibliographie: p. 88—90.

331.2 Munkabér

Arbeitslohn

Amtmann, Günter. Zur Frage des gerechten Arbeitslohnes. Diss. Göttingen. Lauenburg/Pom.: Dr. Amtmann 1937. 132, [2] p. **94053**

Bibliographie: p. 128—132.

Rudershausen, Jutta. Die Lohn- und Arbeitsverhältnisse in der Slowakei. Wien: Braumüller [1939]. 12 p. **P 331.2(439.31)**

Schäfer, Friedrich. Der Anspruch auf Ruhegeld im Arbeitsrecht. Diss. Tübingen: Dr. Becht 1939. 68 p. **P 331.2(43)**

Bibliographie: p. 5—8.

Szeberthy János. Mezőgazdasági munkabérkérdés. Szeged: Városi ny. 1935. 52 p. **R 331.21(439) : 383**

331.83/85 Szabadidő-mozgalom

Freizeit

Bikkal Lajos. A szabadidő helyes felhasználásának megszervezése. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 52 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 331.83/85**

Kovrig Béla. Hogy életünk emberibb legyen. Bp.: Stádium 1940. 128 p. (Nemzeti könyvtár, 28—29.) **95977**

Kürthy Sándor. Új szociálpolitikai feladataink. Pécs: Mayer-ny. 1939. 55 p. (Az ankét anyagából.) **93979**

Ley, Robert. Durchbruch der sozialen Ehre. Reden u. Gedanken für d. schaffende Deutschland. *[1935.]* 7. Aufl. München: Eher 1939. X, 229 p. 1 t. **95658**

333.32 Lakáskérdés

Wohnungsfrage

Ausztria. Törvények, rendeletek. Das Kleingartenrecht in der Ostmark. Hg. v. Ministerium f. Wirtschaft u. Arbeit. Wien: Ueberreuter 1940. 104 p. **94271**

Brecht, J. [etz.] Gegenwartsfragen des Wohnungswesens und Städtebaues. 4 Abhandl. nach Vortr. v. —, K. Michaelis, E. von Schenck u. H. Stephan. Berlin: Müller 1939. 80 p. (Wohnungswesen u. Städtebau, 2.) **P 333.322(43)**

Brill, Heinrich. Geschlossene Wohnungswirtschaft. Eine Forderung d. Zeit. Berlin: Wasmuth 1940. [4], 120 p. **95149**

Budapest székesfőváros statisztikai hivatala. Az 1930. évi népszámlálás eredménye Budapesten. 1—2. k. Bp.: Szfőv. háziny. 1932. 4°. **X 7330**

1. k. Épületviszonyok. 126, 147 p. 1 t.
2. k. Lakásviszonyok. IX, 392 p.
[magyar-német.]

Ijász Olga. A magyar városok lakásviszonyai. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 18 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 333.32(439—21) : 31**

Koppe, Robert. Die rechtlichen Grundlagen des Kleinwohnungs- u. Kleinsiedlungsbaues. Lpzg: Edelmann 1939. XXIV, 376 p. **95774**

Bibliographie: p. VII—XIX.

Lütge, Friedrich. Wohnungswirtschaft. Eine systematische Darstellung unt. bes. Berücks. d. deutschen Wohnungswirtschaft. Jena: Fischer 1940. XVI, 312 p. **94011**

Bibliographie: p. XV.

Malzahn, Helmut. Reichszuschüsse für Teilung-Umbau und Instandbesetzung von Wohnungen. Zusammenstellung u. Erläut. d. Vorschriften v. —. Eberswalde: Müller 1940. 52 p. (Handbücherei d. Wohnungs- u. Siedlungswesens, 26.) **P 333.323.1(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Der Bau von Volkswohnungen. Zusammengest. u. erläutert v. Max Büge u. Friedrich Griesheimer. Eberswalde: Müller 1940. 125 p. (Handbücherei d. Wohnungs- u. Siedlungswesens, 19.) **94485**

Németország. Törvények, rendeletek. Das deutsche Kleingartenrecht. Gesetzliche Vorschriften u. Verwaltungsanordnungen über d. Kleingartenwesen u. verwandte Massnahmen. Von Wilhelm Gisbertz. Frankfurt-Oder: Trowitzsch 1938. VI, 152 p. (Das deutsche Kleingartenwesen, 1—2.) **95776**

Rasch, Klaus. Das Kleinwohnungsproblem im Stadtgebiet Wilhelmshaven. Lpzg: Noske 1939. X, 50 p. **P 333.322(435.3) Wilhelmshaven**

Bibliographie: p. IX—X.

Stern, Helwig. Die Bedeutung des Wohnungsbaues im ersten Vierjahresplan. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. VI, 144 p. **95187**

Bibliographie: p. 142—144.

334 Szövetkezés

Genossenschaftswesen

Beszámoló a Futura gazdaválasztmányainak 1939 XI. 27-én Budapesten tartott együttes üléséről. Előszót írta Darányi Béla. Bp.: Pátria 1939. 33 p. **R 334.63(439)**

Dávid László. A visszatérítés elve a szövetkezet üzleti feleslegének felosztásában. Szeged: Városi ny. 1939. 22 p. **R 334(01)**

Oebser, Arno. Das deutsche Genossenschaftswesen in d. Gebieten d. ehemaligen Tschecho-Slowakei, in Rumänien, Südslawien u. Ungarn. Stuttg.: Kohlhammer 1940. VIII, 258 p. (Beitr. z. Genossenschaftswesen, 2.)
Bibliographie: p. 254—258. **95520**

Péter Ernő. Földbérlőszövetkezetek a magyar földbirtokpolitika szolgálatában. Bp.: »Honszeretet« 1940. 96 p. **95657**

Szövetkezeti ház. Kultúrház. Bp.: Hangya szövetkezeti központ kiad. 1938. 23 p. 6 t. **R 334(439)**

Wünscher Frigyes. Kongresszusi beszámoló. Elmondotta a Hangya szövetkezetek kongresszusán. Bp.: Hungária-ny. 1940. 15 p. **R 334.6(439)**

335 Szocializmus

Sozialismus

Federn, Karl. The materialist conception of history. A critical analysis. London: Macmillan 1939. XIV, 263 p. **94171**

Garami Ernő. Szocialdemokrácia. Szocializmus. Demokrácia. Bp.: Világosság-ny. 1940. 63 p. (A szocialista tudás könyvtára, 25.) **R 335 Marx**

Korai kapitalizmus, korai szocializmus. Angol szocialisták. Ford. & bev. K. Havas Géza. Bp.: Szocialdemokrata párt 1940. 70, [2] p. **R 335(42)**

Maraldi, Ugo. Dal camonissimo al raggio mortale. Milano: Bompiani 1939. 318 p. 8 t. **94914**

Nagy József. Prohászka szocializmusa. Összeáll. & jegyz. ell. —. Bp.: Bernwallner ny. 1940. 60 p. **R 335 Prohászka**

Prélot, Marcel. L'évolution politique du socialisme français. 1789—1934. Paris: Spes [1939]. 302 p. **94277**

Simonffy (Scheirich) Ferenc. Az alföldi agrárszocializmus története. Hódmezővásárhely.: Saját kiad. 1939. 32 p. (Földmunkásszövetkezetek kvtára, 18.) **R 335.1(439.41)**

Társadalomtudomány, A — és a munkásság. Tanulmányok. 1. k. Bp.: Szocialdemokrata párt [193?]. **94330**

Wollák Jenő. Évezredek óta folyó nagy pör. Bp.: Szerző [1940]. 47 p. **R 335**

335.86 Bolsevizmus

Basily, N. de. Vent'anni dell'esperimento bolscevico. La Russia sotto il domino sovietico. Milano: Bocca 1940. XX, 394 p. 1 t. (Collezione »La Russia contemporanea«, 4.) **95651**

Griefe, Hermann. Ist eine Entwicklung der Sowjetunion zum nationalen Staat möglich? Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 40 p. (Schriften d. Hochschule f. Politik, I. 44.) Bibliographie: p. 38—40. **A 47.33/75**

Just, Artur W. Die Sowjetunion. Staat, Wirtschaft, Heer. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 140 p. **A 47.33/74**

Manacorda, Guido. Il bolscevismo. Marxismo mistica, meccanesimo, ateismo morale, politica economia, letteratura e arte scuola e propaganda. *[1940.]* 3. ed. riveduta. Firenze: Sansoni 1940. XVI, 360 p. 9 t. Bibliografia: p. XIII—XV. **95516**

Martens Kornél. A kereszt alatt. Emlékek a régi és az új Oroszországból. Ford. Englöner Emilia. Bp.: Evangeliumi könyvk. 1936. 74 p. **A 47.92/108**

Niessel, [Henri Albert]. Le triomphe des bolchéviks et la paix de Brest-Litovsk. Souvenirs 1917—1918. Paris: Plon [1940]. X, 381 p. **A 47.33/76**

Oudard, Giorgio. Un'esperienza comunista Kohn, detto Bela Kun. Firenze: Monnier 1939. 71 p. **R 335.86(439)**

Simon, Paul. Le mouvement communiste en Chine. Des origines à nos jours. Paris: Recueil Sirey 1939. 253, [3] p. **A 51.33/8**

Bibliographie: p. 249—253.

339.5 Parasztkérdés

Bauernfrage

Boldizsár Iván. A gazdag parasztok országa. Bp.: Franklin 1940. 62 p. **R 334.23(489)**

Deutsches Bauerntum. I. Mittelalter. Bearb. v. Günther Franz. Weimar: Böhlau 1940. IV, 346 p. (Schriften d. deutschrechtlichen Instituts. Neue Folge. Germanenrecht.) **95620**

Franz, Günther. Der deutsche Bauernkrieg. *[1933.]* Neue Ausg. München: Oldenbourg 1939. XI, 326 p. 3 t. **94021**

Hahn, Christian Diederich. Bauernweisheit unterm Mikroskop. Landbuch f. Stadtleute. Oldenburg: Stalling 1939. 360 p. **94240**

Preradovic, Petar. Die Kroaten und ihre Bauernbewegungen. Wien: Luser 1940. 80 p. 3 t. (Reihe Südost I/23.) **94924**

Szabó István. A magyar parasztság története. Bp.: Magy. Szemle Társ. 1940. 80 p. (Kincsestár, 8.) **94928**

Bibliográfia: p. 79—80.

Szabó T. Attila. A kalotaszegi nagybirtokok jobbágyságának szolgáltatása és adózása. (1640—1690.) Cluj-(Kolozsvár): Minerva-ny. 1940. 36 p. **X 2215/114**

= Erdélyi Tudományos Füzetek, 114.

Veres Péter. Az Alföld parasztsága. *[1936.]* 2. kiad. Bp.: Jövő ny. [1939]. 89, [5] p. **93907**

Zoch, Wilhelm. Neuordnung im Osten. Bauernpolitik als deutsche Aufgabe. Berlin: Deutsche Landbuchhandlung [1939]. VIII, 161 p. **95844**

339.6 Nőkérdés

Frauenfrage

Deutsches Frauenschaffen im Kriege. Jahrbuch der Reichsfrauenführung 1940. Hg. u. bearb. v. Erika Fillies-Kirmsse. Dortmund: Westfalen-Verl. [1940]. 103 p. **95788**

Voigt-Diederichs, Helene. Auf Marienhoff. Das Leben einer deutschen Mutter. Jena: Diederichs 1940. 218, [3] p. **94588**

339.85 Magánalkalmazottak
Privatangestellte

Bernhard Miksa. A magánalkalmazotti jogviszony módosulásai. Írták: —, Sövényházi Neuhold Ferenc és Bernhard László. Bp.: Fővárosi ny. 1939. 139 p. **K 3398/3**

Budapest székesfővárosi községi takarékpénztár rt. Tisztviselői és egyéb alkalmazottainak szolgálati és fegyelmi szabályzata. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 16 p. **R 339.854(439)Bp**

Vas Imre. A magyar kereskedelmi utazó multja s közgazdasági jelentősége. Bp.: Bokor & Fischer ny. 1940. 24 p. **R 339.857(439)**

34 Jogtudomány
Rechtswissenschaft

Carnelutti, Francesco. Teoria generale del diritto. Roma: »Foro italiano« 1940. XII, 480 p. (Biblioteca del »Foro italiano«.) **95606**

Freisler, Roland & Justus Wilhelm Hedemann. Deutsches Gemeinrecht im Werden. Berlin: Decker 1940. 60 p. (Dtsches Rechtsleben.) **P 34(43)**

Haendel Vilmos, Szepesváraljai. Húsz év jogfejlődése a csonka országban és a volt cseh megszállt területeken (1918—1938). Párhuzamos feldolgozásban Dezső Gyula, Diczig Alajos, Hacker Ervin etc. közreműködésével. Összeáll.: —. Miskolc: Ludvig-ny. 1939. 264 p. (Miskolci jogászélet könyvtára. Új sor., 36.) **94470**

Ladik Gusztáv. A magyar törvények és egyéb jogszabályok mutatója 1939. évi kiad. Szerk.: —. Egyed István, Vladár Gábor & Horváth Béla. Szombathely: Martineum-ny. 1939. VIII, 1100 p. **K 3400/85**

Németország. Nationalsozialistischer Rechtswahrerbund. Tag des deutschen Rechts. 1939. 6. Reichstagung d. Nationalsozialistischen Rechtswahrerbundes. Hg. v. —. Berlin: Dtscher Rechtsverl. 1939. 768 p. 1 t. **95433**

Norvégia. Törvények, rendeletek. Norwegisches Recht. Das Rechtsbuch d. Frostothings. Übers. v. Rudolf Meissner. Weimar: Böhlau 1939. XLIV, 282 p. (Schriften d. Akademie f. dtsches Recht. Germanenrechte, 4.) **94614**

Roumanie. Royaume de —. Conseil législatif. Exposé sommaire des principales lois. I. 1935. Bucarest: Conseil legislatif 1937. 144 p. **A 49.34/136**

Térfy Gyula & Térfy Béla. Igazságügyi zsebtörvénytár. Hatályban levő igazságügy törvények és rendeletek gyűjteménye. Összeáll. —. *[1929.]* 4. kiad. Bp.: Grill 1940. XVI, 1716 p. **K 3400/89**

Zeitler, Ralf & Hans Schlempp. Kriegsverwaltungsrecht. Samml. d. kriegsrechtl. Gesetze, Verordnungen u. Erlasse f. d. Bereich d. inneren Verwaltung, hg. v. —. Bd 1. Berlin: Heymann 1940. **94348**

340.12 Jogbölcselet
Rechtsphilosophie

Del Vecchio, Giorgio. Die Gerechtigkeit. Basel: Verl. f. Recht u. Gesellschaft 1940. 88 p. **94872**

Esser, Josef. Wert und Bedeutung der Rechtsfiktionen. Kritisches z. Technik d. Gesetzgebung u. z. bisherigen Dogmatik d. Privatrechts. Frankfurt a. Main: Klostermann 1940. 212 p. (Frankfurter wissenschaftl. Beiträge. Rechts- u. wirtschaftwissenschaftl. Reihe, 4.) **95666**
Bibliographie: p. 210—212.

Kauser Lipót. A kártevés okozatosságáról. Szeged: Városi ny. 1939. 184 p. (Magyar jogászegylet könyvtára, 20.) **93886**

Krupa, Hans. Otto von Gierke und die Probleme der Rechtsphilosophie. Breslau: Märtin 1940. X, 64 p. **95432**

341 Nemzetközi jog
Internationales Recht

Andrae, Hans-Hermann. Begriff und Entwicklung des Kriegsneutralitätsrechts. Diss. Göttingen: Göttinger Handelsdr. 1938. [4], 66, [2] p. **P 341.35**
Bibliographie: p. 65—66.

Baare-Schmidt, Hans-Georg. Die territorialen Rechtsverhältnisse der Antarktis. Königsberg (Pr.): Gräfe & Unzer 1940. 131 p. 1 t. (Öffentlichrechtliche Vorträge u. Schriften, 24.) **95877**
Bibliographie: p. 126—131.

Büchler, Ottmar. Neutralität, Blockade und U-Bootkrieg in der Entwicklung des modernen Völkerrechts. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 78 p. (Schriften d. Deutschen Instituts für Aussenpolitische Forschung, 55.) **95850**

Cohn, Georg. Neo-Neutrality. Transl. from the Danish by Arthur S. Keller & Einar Jensen. New York : Columbia univers. pr. 1939. X, 388 p. **94313**

Bibliography : p. 353—369.

Dottrina fascista, La — di diritto internazionale. Lineamenti generali. — Societa delle nazioni. —Sanzioni-Trattati. — Cittadinanza ariana e non ariana. A cura di G. Filippucci Giustiniani. Pref. dell'Carlo Costamagna. Roma : Presso il segretario dell'istituto 1938. 388 p. (Istituto nazionale di contenzioso diplomatico, ser. A. N. 1.) **95945**

Ganzoni, Werner. Was wird aus der Schweiz? Staatsneutralität als Problem d. öffentl. Meinungsbildung im gegenwärtigen Krieg. Schaffhausen : Dr. Freudenfels 1940. 24 p. **P 341.35(494)**

Gemma, Scipione. Storia dei trattati e degli atti diplomatici europei dal Congresso di Vienna (1815) ai giorni nostri. Firenze : Barbèra 1940. XVI, 603 p. (Manuali Barbèra di scienze giuridiche sociali e politiche, XIV.) **95568**

Goranow, Iwan B. Der Rechtsschutz in Bulgarien für den ausländischen Kaufmann. Sofia : Dr. »Hamischpat« 1931. 39, [5] p. **A 49.34/140**

Hilleke, Heinrich. Der Kriegsbegriff und seine Stellung in der Weltordnung. Eine völkerrechtliche Untersuchung. Diss. Göttingen. Borna-Lpzg : Dr. Noske 1931. VI, 79 p. **P 341.31**

Bibliographie : p. 76—78.

Hoffmann, Helmut. Die Kriegsneutralität der freien Stadt Danzig. Diss. Göttingen. Danzig : Dr. Bäcker [1932]. 56 p. **P 341.214(431.15) Danzig**

Bibliographie : p. 52—55.

Jordan, Gerhard v. Vorrechte und Befreiungen der Konsuln. Diss. Göttingen. Würzburg : Dr. Mayr 1938. V, [3], 52 p. **P 341.8(43)**

Keppler, Kurt. Die Neutralitätspolitik der Vereinigten Staaten von Amerika 1937—1939. Berlin : Duncker & Humblot 1940. 211 p. **3547**

= Zeitschrift für Völkerrecht. Beiheft zu Bd XXIV.

Kupa Mihály. Különleges katonai repülővállalkozások és a nemzetközi hadijog. Bp. : Szerző 1940. 10 p. **R 341.305**

Bibliográfia : p. 10.

Lois de la guerre et de la neutralité. Terrestre, maritime, aérienne 1938—1939. Royaume d'Italie. Paris : Ed. Internationales 1939. 102 p. **94253**

Lützow. Tengeri jog és kalózkodás. Német partraszállás Norvégiában. Ford. Barabás Emil. Bp. : Szenko 1940. 46, [2] p. 6 t. **R 341.36**

Martin, Horst. Die Rechtslage des Rheins seit dem Westfälischen Frieden. Diss. Königsberg (Pr.). Würzburg-Aumühle : Dr. Triltsch 1939. VI, 44, [2] p. **P 341.224(281) Rajna**

Bibliographie : p. I—IV.

Németország. Törvények, rendeletek. Kriegsvölkerrecht. Textsammlung d. internationalen Vorschriften über d. Kriegführung. Nebst Einf. u. Sachverzeichnis bearb. & hg. v. H. F. Röder. Berlin : Verl. f. Recht u. Verwaltung 1940. 140 p. **95409**

Paix de Versailles, La —. Questions territoriales. Paris : Éd. Internationales 1939. 495 p. (La documentation internationale.) **94146**

Peeff, Konstantin J. Balkanpakt und Balkanbund. Eine völkerrechtl. Studie. Sofia : Staikoff 1937. X, 106 p. **A 49.90/73**

Bibliographie : p. 100—105.

Polzovics Iván, ókéri. A gazdasági háború és a nemzetközi jog. Pécs : Egyetemi ny. 1940. 16 p. (»Külügyi Szemle«-ből.) **R 341.65**

Potter, Pitman B. The wal wal arbitration. Washington : Carnegie endowment 1938. [10], 182 p. (Carnegie endowment for internat. peace div. of internat. law, 3.) **94044**

Rapisardi-Mirabelli, A. Storia dei trattati e delle relazioni internazionali. Milano : Ist. per gli studi di politica internat. 1940. 381, [3] p. (Manuali di politica internazionale, 21.) **95563**

Ritchie, H. The »navicert« system during the world war. Washington : Carnegie endowment 1938. 84 p. (Carnegie endowment for internat. peace, divis. of internat. law, 2.) **94045**

Ruppel, Willy. Genfer Götterdämmerung. Werden, Wirken u. Versagen d. Völkerbundes. Stuttg. : Union deutsche Verlagsgesellschaft [1940]. 244 p. 8 t. **95843**

Schaeffer, Werner. Háború az asszonyok és gyermekek ellen. Bp. : Pfeifer 1940. 46 p. **R 341.362**

Schlegel, Horst. Eigentumserwerb und rechtsgeschäftliche Belastung von Luftfahrzeugen im Int. Privatrecht. Diss. Königsberg (Pr). Zeulenroda-Thür.: Dr. Sporn 1938. 78 p.
Bibliographie: p. 5—10. **P 341.5**

Schmitt, Carl. Positionen und Begriffe im Kampf mit Weimar-Genf-Versailles 1923—1939. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. [1940]. 322 p. **94432**

Schubert, Hans-Werner. Das Asylrecht der Gesandten. Diss. Königsberg. Würzburg: Dr. Mayr 1937. 77, [3] p. **P 341.73**
Bibliographie: p. 76—77.

Schulz, Arno. Seekriegsrechtliche Fragen im spanischen Bürgerkrieg. Diss. Königsberg. Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1938. VIII, 140, [2] p. **95097**
Bibliographie: p. 137—140.

Sehmsdorf, Kurt-Eberhardt. Die Polizeigewalt des deutschen Konsul auf deutschen Schiffen in ausländischen Seehäfen. Diss. Göttingen. Stallupönen: Dr. Klutke 1932. XII, 89 p.
Bibliographie: p. V—VII. **P 341.8(43)**

Tahsin, H. Le pacte tripartite anglo-franco-turc. Paris: Éd. internationales 1940. 31 p. **P 341.213(42):(56)**

Vaubel, Siegfried. Die rechtlichen Grundsätze der Bestimmungen der Volksgruppenzugehörigkeit. Dargestellt nach der geschichtlichen Entwicklung und dem geltenden Minderheitenrecht unter bes. Berücks. d. Systems d. Nationalkataster. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. 193 p. **95407**
Bibliographie: p. 183—193.

Voigt, Hanns-Christian. Die Intervention. Eine völkerrechtliche Untersuchung. [Diss. Göttingen.] Braunschweig: Dr. Appelhaus 1938. 62 p. **P 341.233**
Bibliographie: p. 61—62.

Walz, Gustav Adolf. Neue Grundlagen des Volksgruppenrechts. Berlin: Deutscher Rechtsverlag 1940. 40 p. **P 341.263**

341.380 Revizió
Revision

Bainville, Jacques. Les conséquences politiques de la paix. Paris: Fayard 1940. 253 p. **94091**

Caprin, Giulio. Sistema e revisione di Versaglia. Nel pensiero e nell'azione di Mussolini. Milano: Ist. per gli studi di polit. internat. 1940. 162, [6] p. (La guerra e la pace con giustizia.) **95556**
Bibliografia: p. 161—162.

Mihály László. Presente! Olaszok a magyar igazságért. Bp.: Magy. nemzeti szöv. 1940. 62, [2] p. **R 341.380 Trianon**

Stephens, Waldo E. Revisions of the treaty of Versailles. New York: Columbia univers. pr. 1939. XII, 285 p. **94259**

Vleugels, Wilhelm. Der »Korridor« in englischen und französischen Urteilen. Bonn: Scheur 1940. 24 p. (Kriegsvorträge d. Rheinischen Friedrich Wilhelms-Universität Bonn, 5.) **P 327(4)»192/193«**

342 Közjog
Staatsrecht

Ambrosini, Gaspare. La nuova costituzione sovietica. Col testo della costituzione trad. dal russo dal Corrado Perris. Palermo: Trimarchi 1937. 78, [2] p. **95137**

Bölöny József. A kárpátaljai vajdaságról és annak önkormányzatáról szóló törvényjavaslat bírálata. Bp.: »Magy. Közigazgatás« 1940. 30, [2] p. (Magyar közigazgatás kvtára, 12.) **R 342.25(439.34)**

Brunetière, M. F. Le droit de l'enfant. Paris: Au siége du Comité 1933. 30 p. (Comité de defense et de progrés social.) **P 342.733(44)**

Cioffi, Alfredo. Istituzioni di diritto corporativo. *[1933.]* 3. ed. riveduta ed aggiornata. Milano: Stucchi 1936. XVI, 604 p. (Studi giuridici politici, economici e sociali.) **95839**
Bibliografia: p. 593—604.

Dánia. Törvények, rendeletek. Az új dán sajtótörvény. Magyarra ford. Angyal Pál. Bp.: Attila-ny. 1940. 14 p. **R 342.732(489)**

De Simone, Saverio. Einleitung zum juristischen Studium des Korporativismus. Pécs: Taizs 1938. 136 p. (Schriften d. Institutes für internat. Recht a. d. Elisabeth-Univers. in Pécs, 27.) **93841**
Bibliographie: p. 119—127.

Djuvara, Mircea. Die neue rumänische Verfassung. Berlin: Dtscher Rechtsverl. 1940 p. 147—172. (Politische Wissenschaft.) **A 49.34/141**

Frasch, Albert. Das Gesetzgebungsverfahren im Dritten Reich. Diss. Tübingen. Bottrop: Dr. Postberg 1939. 80 p. **P 342.52(43)**
Bibliographie: p. 76—78.

Griess, Johannes. Die Obstruktion parlamentarischer Minderheiten, insbesondere ihre Formen und die Möglichkeiten ihrer Verwendung. Diss. Göttingen. Norden: Dr. Schmidt [1931]. 58 p. **P 342.537.6(43)**
Bibliographie: p. 55—58.

Hawgood, John A. Modern constitutions since 1787. London: Macmillan 1939. XII, 539 p. **94136**
Bibliography: p. 469—525.

Herlitz, Nils. Grundzüge der schwedischen Verfassungsgeschichte. Seestadt Rostock: Hintorff 1939. XVI, 310 p. (Deutsch-nordische Schriftenreihe aus d. öffentl. Recht, I.) **94834**

Holtzheimer, Heinz. Die Gesetzesinitiative in Deutschland, unter besond. Berücks. ihrer praktischen Auswirkung bei d. Reichsgesetzgebung in d. Jahren 1920—1930. [Teildruck.] Diss. Königsberg in Pr. Stallupönen: Dr. Klutke 1933. IV, 56 p.
Bibliographie p.: 53—55. **P 342.572(43)**

Keibel, Udo Joachim. Die Erscheinungsformen der Körperschaft des öffentlichen Rechts, seit 1933. Diss. Königsberg. Stettin: Dr. Brüske 1939. 104 p. **95093**
Bibliographie: p. 4—9.

Kloss, Heinz. Das Volksgruppenrecht in den Vereinigten Staaten von Amerika. Bd 1. Essen: Essener Verlagsanst. 1940. (Volkslehre u. Nationalitätenrecht in Geschichte u. Gegenwart, 3. Reihe, 1.) **95610**
Bd 1. Die Erstsiedlergruppen. XVI, 600 p.

Kroitzsch, Hans. Der Stand der Tapferen. Der ungarische Vitéz-Orden. Rechtsdarstellung und vergleich. Lpzg: Weicher 1939. 55 p. (Leipziger rechtswissenschaftl. Studien, 122.) **R 342.54(439)**
Bibliographie: p. 54—55.

Lübbers, Hermann. Die staatsrechtliche Stellung des Führers und Reichskanzlers. Diss. Göttingen. Emden: Dr. Davids [1937]. VIII, 71 p. **P 342.514(43)**
Bibliographie: p. III—VI.

Magyarország. Törvények, rendeletek. A hatályos magyar sajtójog szabályai. Összeállította Dulin Elek. Bp.: Stádium 1940. 298 p. (Orsz. magy. sajtókamara könyvtára, 1.) **95994**

Meisner, Heinrich Otto. Der Kriegsminister 1814—1914. Ein Beitr. z. militärischen Verfassungsgeschichte. Berlin: Reinshagen 1940. 120 p. **95411**

Püski Sándor. Új közjogi törvények. Egyetemi vizsgák céljaira összeáll.: —. Bp.: »Kartárs« kiad. 1939. 122 p. (Jog- és államtudományi jegyzetek, 17.) **94286**

Raesch, Otto. Die staatsrechtliche u. staatspolitische Stellung der deutschen Wehrverfassung seit dem Bismark'schen Reich. Diss. Königsberg. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. XVII, 120, [4] p. **95094**
Bibliographie: p. XIII—XVII.

Schubert, Walter. Freie Meinungsäusserung. Freie Presse. Entstehung u. Untergang eines liberalen Prinzips. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. [6], 114 p. **95188**
Bibliographie: p. 110—114.

Seidenberg, Erwin. Das Grundeigentum in der Entwicklung des öffentl. Rechts d. nationalsozialistischen Reiches. Diss. Königsberg. Saalfeld Ostpr.: Dr. Gunther 1938. XXIV, 181, [3] p. **95096**
Bibliographie: p. V—XXIV.

Seidenberg, Hans Hellmut. Die Rechtsstellung des Soldaten seit der Reichsgründung. Diss. Königsberg (Pr). Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1939. [4], 70, [2] p. **P 342.7(43)**
Bibliographie: p. 69—70.

Stück, Franz. Probleme der öffentlichrechtlichen Entschädigung in der Gegenwart. Diss. Königsberg (Pr). Hamburg: Dr. Pamperrien 1939. 126, [2] p. **95099**
Bibliographie: p. 123—126.

Tomcsányi Móric. Magyarország közjoga. *[1922.]* 3. kiad. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 564 p. **95580**

Vajda János. Ki marad magyar állampolgár? Ki veszti el magyar állampolgárságát? Az új magyar állampolgársági jogszabályok ismertetése. Magyarázattal ell. —. Bp.: May-ny. 1939. 32 p. **R 342.71(439)**

Wenck, Günther. Die japanischen Minister als politische Führung. Lpzg: Meiner 1940. VIII, 148 p. (Abhandl. d. Instituts f. Politik, ausländ. öffentl. Recht u. Völkerrecht an d. Universität Lpzg. N. F., 6.) **A 52.34/10**

342.8 Választójog
Wahlrecht

Cémerlić, Hamdija. Les systèmes electoraux en Yougoslavie. Paris: Bossuet 1937. 176 p. **A 49.34/139**
Bibliographie: p. 167—171.

Márki — Zay Lajos. Az országgyűlési képviselőválasztási gyorsíróközpont. 1939. Bp.: Állami ny. 1939. 32 p. (Egységes magy. gyorsírás könyvtára, 176.) **R 342.84(439)**

343 Büntetőjog
Strafrecht

Balanyi Lajos. Szabadítsuk meg a büntetettség keresztjétől a jó útra tért büntetett előéletűeket! Előszót írták Székely Vladimir és Váli Lajos. Bp.: Budai ny. 1936. 20 p. **R 343.294**

Csánk Béla. Az olasz semmitőszék büntető joggyakorlata. Bp.: Attila-ny. 1940. 42 p. (Angyal szeminárium kiadv., 39.) **R 343.116(45)**

Flehinghaus, Günther. Die Einwilligung des Verletzten. Diss. Göttingen. Bochum-Langendreer: Dr. Pöppinghaus 1938. IV, 52 p. **P 343.6(43)**
Bibliographie: p. 49—51.

Frank, Walter. Affäre Dreyfus. Soldatentum u. Judentum im Frankreich d. dritten Republik. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. [1939]. 50 p. (Schriften d. Reichsinstituts für Geschichte d. neuen Deutschlands.) **P 343.919(44) Dreyfus**

Freisler, Roland. Wiedergeburt strafrechtlichen Denkens. Berlin: Decker 1940. 36 p. (Dtsches Rechtsleben.) **P 343(01)**

Heller Erik. A beszámíthatóság misztériuma. Szeged: A m. kir. Ferenc József tud. egyet. barátainak egyesülete kiad. 1940. 24 p. (Acta univers. Szegediensis. Sectio juridico-politica. Tom. XIV. fasc. 3.) **R 343.222**

Hoffmann, Alfred. Unfruchtbarmachung u. Kriminalität. Mit einem Vorw. v. E. Mezger. Lpzg: Wiegandt 1940. 104 p. (Kriminalistische Abhandl.., XLIV.) **94637**
Bibliographie: p. 99—103.

Jencs Árpád. A közgazdasági kémkedés. (A közgazdasági titok és a büntetőjog.) Bp.: Attila-ny. 1940. 94 p. (Angyal szeminárium kiadv., 38.) **95998**

Kihágások betűsoros kézikönyve. Összeáll. Szacsvay András, v. Csató Béla, Iváncsy József stb. 1. k. Bp.: Hornyánszky-ny. 1939. 400 p. **94191**

Koch, Arnold. Die mittelbare Täterschaft. Bemerkungen zur Täterschafts-Teilnahme-Regelung in d. Entwurf d. amtlichen Strafrechtskommission. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. VIII, 75 p.
Bibliographie: p. V—VII. **P 343.237(43)**

Kunze, Max. Beschimpfung des deutschen Volkes, seiner Wahrzeichen u. seiner Vergangenheit. Breslau-Neukirch: Kurtze 1940. 62 p. (Strafrechtl. Abhandl., 405.) **P 343.31(43)**

Laturner, Marianne. Die Störung der Totenruhe im geltenden Strafrecht. Diss. Göttingen. München-Pasing: Dr. Meindl & Sölch 1933. 144 p. **P 343.639(43)**

Mazza, L. Istituzioni di diritto penale. Roma: Ed. italiane 1940. 105 p. (Compendi Universitari, 2.) **95643**

Molitoris, Albrecht Günther. Die subjektiven Unrechtselemente im geltenden Strafgesetzbuch. Diss. Erlangen: Dr. Döres 1939. 94 p. **P 343.2(43)**
Bibliographie: p. 93—94.

Nemzetközi kongresszusok. Atti del I. Congresso internazionale di criminologia. Roma, 3—8. ottobre 1938. Vol. 1—5. Roma: Tip. delle Mantellate 1939. **X 2536**

Pongrácz Jenő. Az árdrágító visszaélések és a valutabűncselekmények anyagi jogi és eljárási szabályai egységes szerkezetben. Magyarázatokkal, joggyakorlattal és az összefüggő rendeletekkel ellátva. Összeáll. —. Bp.: Neuwald-ny. 1940. 60 p. **94130**

Ronsiek, Hans. Das Steuerstrafrecht. *[1938.]* 2. Aufl. Berlin: Spaeth & Linde 1939. 150 p. (Bücherei d. Steuerrechts, 10.) **95783**

Sarcander, Erwin. Hilfeleistung und Beihilfe im Strafrecht. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. 48, [2] p. **P 343.237(43)**

Thiede, Fritz Stephan. Der Verrats- und Einheitscharakter der Staatsverbrechen. Diss. Göttingen. Quakenbrück: Dr. Trute 1938. [4], 53 p. **P 343.31(43)**
Bibliographie: p. 49—52.

Verspohl, Hermann. Deutschblütige Angestellte im jüdischen Haushalt im Lichte des Strafrechts. Diss. Göttingen. Bochum-Langendreer: Dr. Pöppinghaus 1938. XII, 86 p. **P 343.54(43)**
Bibliographie: p. IX—XII.

Wolter, Erwin. Der Umfang der Rechtskraft im Strafprozess. Diss. Göttingen. Bleicherode a. H.: Dr. Nieft 1938. 47 p. **P 343.153(43)**
Bibliographie: p. 4—6.

Zapf, Heinrich. Der räuberische Diebstahl nach d. Reichsstrafgesetzbuch u. d. Entwürfen. Diss. Erlangen 1938. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VI, 42 p. **P 343.712(43)**
Bibliographie: p. IV—VI.

347 Magánjog
Privatrecht

Bahlmann. Haftung für Verdunklungsunfälle. Zugleich ein Beitr. z. Verkehrshaftspflichtrecht überhaupt. Münster in Westf.: Aschendorff 1940. 68 p. (Bochumer, Beitr. z. Verwaltungsrecht u. z. Verwaltungspraxis, 3.) **P 347.5(43)**

Barassi, Lodovico. Istituzioni di diritto privato. *[1939?.]* 2. ed. Secondo i nuovi libri del codice civile. Milano: Giuffrè 1940. 474 p. **95430**

Breucker, Herbert. Die Einbringung von Gegenständen in eine Gesellschaft d. bürgerlichen Rechts und in eine offene Handelsgesellschaft. Diss. 1938. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VIII, 48 p.
Bibliographie: p. V—VII. **P 347.19(43)**

Degré Alajos. Magyar halászati jog a középkorban. Bp.: Sárkány-ny. 1939. 168 p. (Bpesti P. P. tud. egyet. Illés szemináriumának kiadv., 5.) **93977**

Hagedorn, Hermann. Über das Verhältnis von Schadensersatzansprüche zu den Versicherungsansprüchen und Ruhegehaltsbezügen. Diss. Göttingen: Göttinger Handelsdr. 1938. 76 p. **P 347.426(43)**
Bibliographie: p. 74—75.

Hausknecht, Louis. Die Vereinheitlichung der Gesetzgebung. Der gegenw. Stand d. allgem. Privatrechtes in Rumänien einschliesslich d. Bucovina. Cernauti: Verfasser 1938. 40 p. **A 49.34/137**

Haut, Hugo. Die Vorteilsausgleichung bei Versicherungs- und Pensionsansprüchen. Diss. Göttingen. Grone: Dr. Schönhütte 1932. [4], 67 p. **P 347.426(43)**
Bibliographie: p. 64—66.

Kirchhof, Karl-Heinz. Das allgemeine Persönlichkeitsrecht. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. X, 74, [4] p. **P 347.15(43)**
Bibliographie: p. VII—IX.

Kratz, Herbert. Empfiehlt sich eine einheitliche Regelung der Haftung für Kraftfahrzeuge und Eisenbahnen? Diss. Erlangen 1932. Lpzg: Dr. Moltzer 1939. 28 p. **P 347.56(43)**
Bibliographie: p. 3—4.

Kummert, Paul Eduard. Der Vertrag zu Gunsten Dritter als Mittel Interessenausgleichs auf d. Gebiete d. Schuldrechts. Diss. Erlangen. Coburg: Gedr. im Tageblatt-Haus 1939. VI, 46 p. **P 347.456(43)**
Bibliographie: p. V.

Magyarország. Törvényjavaslatok. Ungarns Privatrechtsgesetzbuch. Entwurf (1928). Amtliche Übersetzung. Veröffentl. v. Kgl. Ung. Justizministerium. Vác: Buchdr. d. Kgl. ung. Strafanstalt 1940. XI, 678 p. **95153**

Remkes, Kurt. Vom Wesen der Geschäftsgrundlage. Ein kritischer Beitr. z. Lehre v. Rechtsgeschäft unter bes. Berücks. d. engl. Krönungsfälle. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1937. VI, 48, [2] p.
Bibliographie: p. V—VI. **P 347.13**

Réthey Ferenc. Az akarati öntevékenység szerepe a római köz- és magánjogban. Kecskemét: [Szerző] 1937. 43 p. (Egyetemes református jogakadémia tud. értekezéseinek tára, 25.) **R 347.155(37)(01)**

Senftleben, Werner. Rechtsgeschäfte durch d. Fernsprecher. Diss. Göttingen. Wesermünde-Lehe: Dr. Rehbock 1931. [8], 61, [3] p. **P 347.135(43)**
Bibliographie: p. 6—8.

Walther, Gerd. Die Entwicklung des Kündigungsschutzes im Arbeitsrecht unter rechtsvergleichender Betrachtung. Diss. Königsberg. Würzburg: Dr. Mayr 1937. [4], 53, [3] p. **P 347.454(43)**
Bibliographie: p. 50—53.

347.23 Tulajdonjog
Eigentumsrecht

Aufderheide, Wilhelm. Der Bau der Reichsautobahnen u. seine Einwirkungen auf Eigentum u. Bodennutzung. Diss. Göttingen. Bochum—Langendreer: Dr. Pöppinghaus 1938. IX, 109 p. **93981**
Bibliographie: p. VI—IX.

Brämer, Siegfried. Der Ehegattenerbhof. Diss. Göttingen: [o. Dr.] 1938. X, 106 p. **93980**
Bibliographie: p. VIII—X.

Bruhn, J. W. Boden. Berlin: Dtscher Rechtsverl. 1939. 166 p. (Rechtspflege u. Verwaltung, II/10.) **95184**

Diergardt, Hanns. Auflage und Bedingung im Erbhofrecht. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. VI, 66, [2] p. **P 347.237(43)**
Bibliographie: p. 65—66.

Dittmar, Karl. Der Wald des deutschen Bauern. Diss. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. [6], 64 p. **P 347.243.8(43)**
Bibliographie: p. [5—6].

Klausing, Friedrich & Willy Paul. Häuser- und Grundstücksschäden durch künstliche Veränderung des Grundwasserspiegels. Zugleich ein Beitr. z. Frage d. Ausgleichs v. Schadenzufügungen im nachbarlichen Raum. Berlin: Heymann 1940. 72 p. **94272**

Sehner-Jörgensen, Ulf. Der Ehegattenerbhof. Diss. Erlangen 1937. Coburg: Gedr. im Tageblatt-Haus 1939. 49, [3] p. **P 347.237(43)**
Bibliographie: p. 5.

Stählin, Johannes. Brauchtum und Recht. Eine Untersuchung zum Reichserbhofgesetz. Diss. Erlangen: Dr. Junge 1939. 70 p.
Bibliographie: p. 5—7. **P 347.237(43)**

Waerther, Karl. Kriegsvorschriften für den Haus- und Grundbesitz. Berlin: Trowitzsch 1940. 65 p. **P 347.235(43)**

347.27 Jelzálogjog
Hypotheken

Krueger, H. W. Die Tilgungshypothek. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. [4], 73, [3] p. **P 347.455(43)**
Bibliographie: p. 71—73.

Massenbach, Adolf Frhrr v. Die rechtliche Behandlung der nicht in d. geringste Gebot fallenden, aber durch d. Versteigerungserlös gedeckten Hypotheken. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. VI, 67, [3] p.
Bibliographie: p. 65—67. **P 347.27(43)**

Narjes, Wolfgang. Die Zulässigkeit der Blankozession bei den verbrieften Grundstückspfandrechten. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. X, 54 p. **P 347.745(43)**
Bibliographie: p. VII—IX.

Reif, Georg. Vorläufige Eigentümergrundschuld u. Hypothekenbrief. Diss. Erlangen. Coburg: Gedr. im Tageblatt-Haus 1939. VIII, 60 p. **P 347.27(43)**
Bibliographie: p. VII—VIII.

347.453.3 Lakbérleti jog
Mietrecht

Ebel, Martin. Der Mieterschutz im Kriege. Berlin: Heymann 1939. 44 p. **P 347.453.3(43)**

Hemprich, Herbert. Die Kündigung des Mietvertrages aus wichtigem Grund, zugl. ein Beitr. z. Dauerschuldverhältnis. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1937. 36, [2] p. **P 347.453(43)**

Magyarország. Törvények, rendeletek. Az 1940. évi lakásrendeletek. A lakások és egyéb helyiségek béremelésének és a lakások felmondásának korlátozása. Magyarázatokkal ellátta Berényi Sándor. [Bp.]: Berényi [1940]. 48 p. **94568**

Magyarország. Törvények, rendeletek. Lakásbérleti kivételes jogszabályok. Magyarázatokkal ellátta Tunyoghy Szűcs Lajos. Bp.: Athenaeum 1940. 49 p. (Tébe zsebkönyvtár, 3.) **95208**

347.6 Családjog
Familienrecht

Bullemer, Heinrich. Die Anfechtung der Ehelichkeit, ein Weg zur übereinstimmung von Blut-Abstammung und Familienordnung. Diss. Erlangen 1938. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. XII, 150 p. **96023**
Bibliographie: p. IV—X.

Gerner, Ludwig. Das Eherecht Sowjetrusslands und seine Bedeutung f. d. dtsche internationale Privatrecht. Diss. Erlangen 1938. Coburg: Gedr. im Tageblatt-Haus 1939. 60 p. **P 347.62(47)**
Bibliographie: p. 7—8.

Hoffmann, Friedrich. Die Anfechtung der Kindesannahme. Diss. Erlangen. Würzburg: Dr. Mayr 1938. IX, 105 p. **95024**
Bibliographie: p. V—IX.

Michelis, Kurt. Der Familienrat im deutschen und im französischen Recht. Diss. Königsberg (Pr.). Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. VIII, 79 p. **P 347.64(43 : 44)**
Bibliographie: p. III—V.

Nösekabel, Wilhelm. Der Blutprobenbeweis im Familienprozess. Diss. Göttingen: Göttinger Handelsdr. 1938. [4], 68 p.
Bibliographie: p. 65—67. **P 347.63(43)**

Savigny, Christian. Die Unmöglichkeit der Leistung beim Verschaffungsvermächtnis. Diss. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VI, 62 p. **P 347.67(43)**
Bibliographie: p. V—VI.

Siller, Jacob. Die Aufhebung der Ehe nach d. Gesetz v. 6. VII. 1938, insbes. im Vergleich z. früheren Recht. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. VIII, 76 p. **P 347.627(43)**
Bibliographie: p. V—VIII.

Stobberg, Paul. Der Widerruf des gemeinschaftlichen Testaments. Diss. Erlangen 1937. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VIII, 50 p. **P 347.67(43)**
Bibliographie: p V—VII.

347.7 Kereskedelmi jog
Handelsrecht

Adolphe-Lacan, Roger. Code des sociétés. Suivi d'une table analytique. Beaugency: Impr. Thibault [1937?]. 54 p. **94409**

Bäuerle, Wilhelm. Die Haftung aus d. Frachtvertrag im Güterfernverkehr mit Kraftfahrzeugen, nach d. Kraftverkehrsordn. d. Reichskraftwagentarifs v. 30. III. 1936. Diss. Tübingen. Urach (Württ.): Dr. Bühler 1939. VIII, 92 p. **P 347.763(43)**
Bibliographie: p. V—VI.

Becker, Hans. Die Rechtsnatur des Wettscheins. Diss. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VIII, 46 p. **P 347.745(43)**
Bibliographie: p. VII—VIII.

Berger, Werner. Die Ausübung des Stimmrechts von Depot-Kundenaktien durch Banken in eigenem Namen. Tübingen: Dr. Bölzle 1939. 152 p. **94402**
Bibliographie: p. 144—150.

Friedel, Friedrich. Die Lieferungsbedingungen des Kraftwagenhandels und der Kraftwagenindustrie. Diss. Tübingen. Eisfeld i. Thür.: Dr. Beck 1939. 83 p. **P 347.751(43)**
Bibliographie: p. 5—7.

Gerstner, Karl-Heinz. »Treugiroverkehr«. Diss. Erlangen. Berlin: Dr. Ebering 1939. 95 p. **96026**
Bibliographie: p. 94—95.

Gróh István. A biztosítási szerződés és a biztosítási kockázatviselés kezdete és vége. Előszóval ellátta Kuncz Ödön. Bp.: Fővárosi ny. 1940. 227 p. **95807**

Hausknecht, Louis. Das neue Handelsgesetz Rumäniens. Codul comercial Carol al II-lea. Cernauti: Selbstverl. 1939. 60 p. **A 49.34/138**

Hedemann, Julius Wilhelm. Deutsches Wirtschaftsrecht. Ein Grundriss. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. XVIII, [2], 456 p. (Rechtswissenschaftl. Grundrisse.) **94014**

Kramer, Jan. Die Verantwortlichkeit des Versicherers für Handlungen u. Unterlassungen seiner Agenten bei Vertragsschluss. Diss. Göttingen: Göttinger Handelsdr. 1938. 61, [3] p. **P 347.764(43)**
Bibliographie: p. 58—61.

Löw Tibor. A korlátolt felelősségű társaság és a csendes társaság törvényének (1930: V.t.-c.) magyarázata. Szeged: Városi ny. 1940. 197 p. (Tébe könyvtár, 104.) **95368**

Lutz, Werner. Die Haftung der Eisenbahn aus Frachtverträgen nach internationalem. Eisenbahnrecht. (IÜG v. 23. II. 33.) Diss. Königsberg (Pr.). Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1938. 138 p. **95103**
Bibliographie: p. 131—135.

Meyer, Gerd. Die Bareinlagen (Einzahlungspflicht) bei der Gründung einer Aktiengesellschaft und bei der Erhöhung des Aktienkapitals. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1937. VIII, 69 p. **P 347.725.033(43)**
Bibliographie: p. 65—68.

Molsen, Friedrich. Der Uebergang der Firma. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. VIII, 76 p. **P 347.715(43)**
Bibliographie: p. V—VIII.

Reu, Fritz. Fragen des internationalen Handels- u. Wirtschaftsrechts. Berlin: Dtscher Rechtsverl. 1940. p. 175—191. (Aus »Politische Wissenschaft.«) **P 347.7 : 341.5**

Röhl, Hanns Gerd. Handelsbilanz und Steuerbilanz. Diss. Erlangen: Dr. Junge 1939. 28 p. **P 347.728.1(43)**
Bibliographie: p. 27—28.

Schaecher, Heinz. Die Rechtsformen der getreidewirtschaftslichen Marktregelung. Diss. Königsberg (Pr.). Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1938. [8], 67 p. **P 347.7 : 383.31(43)**
Bibliographie: p. 61—65.

Schroeder, Herbert. Die Rechtsverhältnisse des Danziger Seehafens. Diss. Königsberg (Pr.). Ebenrode: Dr. Klutke 1938. VI, 87 p. **P 347.799(431.2) Danzig**
Bibliographie: p. 84—86.

Tury Sándor Kornél. Biztosítási jog és bizonyítási módszer. Szeged: Városi ny. 1940. 110 p. (M. Tud. Akad. jog-tud. bizottságának kiadványsorozata, 11.) **95155**

347.746 Váltójog. Devizajog
Wechselrecht. Devisen

Bartha János. Valuta és deviza jogszabályok kódexe. Bp.: May-ny. 1940. X, 367 p. **K 3477/19**

Gyakorlati útmutató a magyar devizarendelkezésekhez. 2. kiad. Bp.: Tébe [1940]. 10 p. **R 347.746(439)**

Kuncz Ödön. Váltójog. — egyetemi előadásai után jegyezte Varga. [Bp.: ny. és é. n.] 131 p. **95753**
[Könyomat.]

Magyar devizajogszabályok, A — ismertetése. 2. kiad. Bp.: Tébe [1940]. 18 p. **R 347.746(439)**

Saam, Edgar. Die Proteststrenge in vergleichender Darstellung. Diss. Erlangen 1938. Forchheim Oberfr.: Dr. Mauser 1939. VIII, 38 p. **P 347.746**
Bibliographie: p. VI—VII.

347.78 Szerzői jog
Urheberrecht

Flemming, Alfred. Das Recht der Pflichtexemplare. München: Beck 1940. VI, [2], 176 p. **95437**
Bibliographie: p. 168—175.

Schatz, Karl. Die Einschränkungen der Vertragsfreiheit beim Abschluss von Filmverleihverträgen. Diss. Erlangen. Würzburg: Dr. Triltsch 1939. VIII, 108 p. **96025**
Bibliographie: p. 107—108.

347.8 Iparjog
Gewerberecht

Meyer, Helmut. Die nationalsozialistischen Grundlagen der Handwerksgesetzgebung im Dritten Reich. Diss. Erlangen 1938. Emsdetten (Westf.): Dr. Lechte 1939. VII, [3], 78 p. **P 347.8(43)**
Bibliographie: p. 75—77.

Örkényi Béla. Iparrendészet, tűzharcos, honvédelmi és egyensúlytörvény, gyári légoltalom és szociális munkásvédelem. Előszót írta Fanta Károly. Bp.: Athenaeum 1940. 680 p. (Iparfelügyelői könyvtár, VI.) **K 3319/5**

347.9 Perrendtartás
Zivilprozessordnung

Bieber, Hans. Die Ehrengerichtsbarkeit des dtschen Handwerks. Diss. Göttingen. Bad-Aachen: Dohlen Dr. 1938. XIII, 68, [3] p. **P 347.998(43)**
Bibliographie: p. IX—XIII.

Bumiller, Franz. Die Agrargerichte mit bes. Berücks. Preussens. Diss. Tübingen: Dr. Becht 1939. 87 p. **P 347.998(431)**
Bibliographie: p. 7—9.

Danmark. Statistiske departement. Danmarks retspleje. Den borgerlige retspleje 1926—35. Og strafferatsplejen 1926—32. Kobenhavn: Nordisk Forlag 1939. 4°. 62,83 p. **X 7269**

Eder, Karl. Vertrag und Vereinbarung in d. Zwangsvollstreckung. Diss. Göttingen. Berlin: Dr. »Silesia« 1937. XIV, 82 p. **P 347.952(43)**
Bibliographie: p. VII—XIV.

Goettsberger, Josef. Die Ehrengerichtsordnung des Verkehrsgewerbes. Diss. Erlangen: Dr. Krahl 1939. VIII, 87 p. **96021**
Bibliographie: p. VI—VII.

Grosch, Fritz. Die Zwangsvollstreckung ausländischer Urteile als Gesetzgebungsproblem. Diss. Erlangen. Forchheim (Ofr.): Dr. Mauser 1939. VIII, 70 p. **P 347.952(43)**
Bibliographie: p. VI—VIII.

Köhler, Eberhard. Zur Geschichte des Vollstreckungsschutzes. Diss. Erlangen. Lpzg: Dr. Edelmann 1939. 44 p. **P 347.952(09)**
Bibliographie: p. 42—43.

Magyarország. Törvények, rendeletek. A 2.900/1940. I. M. rendelet az állandó bírósági szakértői állások szervezésének és betöltésének, valamint az állandó bírósági szakértői megbizatásnak szabályozásáról. Összeáll. és magyarázatokkal ellátta Hegedüs Béla. Bp.: Budai-Bernwallner 1940. 23 p. **R 347.948(439)(001)**

Magyary Géza. Magyar polgári perjog. *[1913.]* 3. kiad. Kiegészítette & átdolg. Nizsalovszky Endre. Bp.: Franklin 1939. XVI, 762 p. **93997**

Müller-Welt, Erwin. Das Recht des Richters, schuldrechtliche Verträge abzuändern. Diss. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VIII, 46 p. **P 347.951(43)**
Bibliographie: p. VII—VIII.

Sczesny, Hans-Werner. Möglichkeiten der Zwangsvollstreckung beim Vorliegen eines Strohmannes. Diss. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VIII, 38 p. **P 347.952(43)**
Bibliographie: p. V—VII.

Szitás Jenő. A községi bíráskodás. Előadás. Bp.: Állami-ny. 1938. 4°. 14 p. (»Mai Magyar Község«-ből.) **Rq 347.995(439)**

Szitás Jenő. A polgári perrendtartás és a közigazgatás kapcsolatai. Előadás. Bp.: Állami ny. 1937. 4°. 16 p. (»Mai Magyar Közigazgatás«-ból.) **Rq 347.9(439)**

348 Egyházjog
Kirchenrecht

Gálos László. Az egyház alkotmányának szerkezete és érintkezőpontjai a világi alkotmányokkal. Pécs : Rákóczi ny. 1940. 223 p. **94443**
Bibliográfia : p. 5—6.

Retzbach, Anton. Das Recht der katholischen Kirche nach dem Codex Juris Canonici. Für die Praxis bearb. v. —. *[1935.]* 2. verbess. & verm. Aufl. Freiburg im Br. : Herder 1939. XXII, 590 p. **94460**

Szilas József. A káplánnevezés. Bp. : »Élet« ny. 1939. 75 p. (Dolgozatok a budapesti Kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem kánonjogi szemináriumából, 6.)
Bibliográfia : p. 73—74. **94112**

Szitás Jenő. A városok kegyúri joga. Előadás. Bp. : Állami-ny. 1938. 4°. 26 p. (»Mai Magyar város«-ból.) **Rq 348.352.3(439—21)**

349 Jogtörténet
Rechtsgeschichte

Balásfalvi Kiss Albert. A római jog receptiója a germán jogban s annak hatása az európai jogfejlődésre. Szeged : Egyetem 1937. 46 p. **R 34(37):(43)**

Cruveilhier, Pierre. Introduction au Code d'Hammourabi. Paris : Leroux 1937. 177 p. **A 62.34/9**

Dehler, Otto. Das hennebergische Landrecht. In d. Grundzügen dargestellt. Diss. Erlangen. Würzburg : Dr. Mayr 1930. VIII, 40 p. **P 349(43) Henneberg**
Bibliographie : p. VII—VIII.

Erler, Adalbert. Bürgerrecht und Steuerpflicht im mittelalterlichen Städtewesen mit bes. Untersuchung d. Steuereides. Frankfurt am M. : Klostermann [193?]. 130 p. 1 t. (Frankfurter wissenschaftl. Beitr., 2.) **94016**
Bibliographie : p. 11—14.

Haff, K. Die geistige Einwirkung v. Hamburg-Bremen auf d. heidnische Skandinavien u. sein Recht. Hamburg: Hansischer Gildenverl. 1939. 24 p. (Hefte d. Hansischen Gilde.) **P 349(4—17)**

Lautner, Julius Georg. Altbabylonische Personenmiete und Erntearbeiterverträge. Leiden : Brill 1936. XX, 262 p. (Studia et Documenta, 1.) **95912**

Lippert, Elsbeth. Glockenläuten als Rechtsbrauch. Freiburg i. Br. : Herder 1939. 4°. 64 p. 2 t. (Das Rechtswahrzeichen, 3.) **Pq 349**

Neundörfer, Georg. Die Obergerichte des Hochstifts Bamberg im 18. Jahrhundert. Diss. Erlangen. Coburg : Gedr. im Tageblatt-Haus 1939. 60 p. **P 347.991(433) Bamberg »17«**
Bibliographie : p. 7—8.

Parniczky Mihály. A magyar ius regium az Árpádházi királyok korában. Bp. : Ált.-ny. rt. 1940. 71 p. (A Bp.-i Kir. Magy. Pázmány Péter Tud. Egyet. jogtörténeti szemináriuma. Az Illés szeminárium kiadványai, 6.) **R 349(439)»10/13«**

Petschow, Herbert. Die neubabylonischen Kaufformulare. Lpzg : Weicher 1939. [2], 74 p. (Lpzger rechtswissenschaftl. Studien, 118.) **A 50.34/24**

Ruete, Hans Hellmuth. Der Einfluss des abendländischen Rechtes auf die Rechtsgestaltung in Japan und China. Bonn a. Rh. : Röhrscheid 1940. XXII, 122 p. (Rechtsvergleichende Untersuchungen zur gesamten Strafrechtswissenschaft, H. 12.) **A 52.34/9**
Bibliographie : p. IX—XXII.

Scharff, Alexander & Erwin Seidl. Einführung in die ägyptische Rechtsgeschichte bis z. Ende d. neuen Reiches. I. Juristischer Teil. Glückstadt : Augustin 1939. 66 p. (Ägyptologische Forschungen, 10.) **A 62.34/8**
Bibliographie : p. 63—65.

Schmieder, Eberhard. Geschichte des Arbeitsrechts im deutschen Mittelalter. Bd 1. Lpzg : Koehler 1939. 167 p. **94260**

Schwáb Mária. Az igazságszolgáltatás fejlődése a török hódoltság idején az alföldi városokban. Bp. : Egyetemi ny. 1939. 115 p. **94531**

Sztehlo Zoltán. Az egyptomi papyrusok és a római jog. (Bev. a papyrusok világába.) Miskolc : Ludvig-ny. 1938. 104 p. (A Tiszai ág. hitv. ev. egyh.-ker. miskolci ev. jogakad. tud. értekezéseinek tára, 42.) **A 62.34/7**

Waas, Adolf. Die alte deutsche Freiheit. Ihr Wesen u. ihre Geschichte. München : Oldenbourg 1939. [4], 122 p. **94603**

35 Közigazgatás
Verwaltung

Best, Werner. Die Verwaltung in Polen vor u. nach d. Zusammenbruch d. poln. Republik. Berlin : Decker 1940. 258 p. 1 t. (Reich im Bereitschaft.) **A 47.34/72**

Horstmann, Walter. Das öffentliche Interesse und seine Vertretung vor den Verwaltungsgerichten. Diss. Göttingen: Dr. Pieper 1938. 48 p. **P 351.95(43)**
Bibliographie: p. 46—48.

Höhn, Reinhard. Das ausländische Verwaltungsrecht der Gegenwart. Wesen, Aufgabe und Stellung d. Verwaltung in Italien, Frankreich, Grossbritannien u. U. S. A. Hg. v. —. Unter Mitwirkung v. Günther Bornhausen, Roger Diener, Arnold Heinung etc. Mit einem Geleitwort von Wilhelm Stuckart. Berlin: Decker 1940. XI, 300 p. **94153**

Keresztes-Fischer Ferenc vitéz. Közigazgatási eljárás. Összeáll. Szitás Jenő. Bp.: Állami ny. 1939. 4°. 48 p. **X 6712/9**
= Korszerű közszolgálat útja, 9.

Knaut, Walter. Treu und Glauben im Verwaltungsrecht, unter Berücks. d. zivilrechtl. Entwicklung. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1937. 98 p. **P 350(43)(01)**

Martonyi János. A közigazgatás jogszerűsége a mai államban. Pécs: Egyetemi ny. 1939. 158 p. (Magyar közigazgatástudományi intézet kiadv., 29.) **94472**

Medicus, Franz Albrecht. Das Reichsministerium des Innern. Geschichte u. Aufbau. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 88 p. (Schriften zum Staatsaufbau, Neue Folge, 41/42.) **P 354.31(43)**

Müller, Wilhelm Georg. Das Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 40 p. (Schriften z. Staatsbau, II/43.) **P 354.36(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Kriegsverwaltungsrecht. Samml. d. kriegsrechtl. Gesetze, Verordnungen u. Erlasse f. d. Bereich d. inneren Verwaltung, hg. v. Ralf Zeitler & Hans Schlempp. Unter Mitarbeit v. Ernst Voss. Bd 1—2. Berlin: Heymann 1940. **94348**
Bd 1. Verfassung u. allg. Verwaltung. XII, [234] p.
Bd 2. Beamten u. Arbeitsrecht. X, 94 p.

Németország. Törvényjavaslatok. Der Allgemeine Teil des Verwaltungsrechtes und die Verwaltungsrechtsprechung. Entwurf eines Gesetzes von K. E. Cerutti. Lpzg: Seifert 1940. VII, 139 p. **95186**

Nyitra-Pozsony. Közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék. A vármegye községeinek adattárával, tiszti címtárral, négy térképpel. Szerk. K. Thury György. Bp.: Felv. egyes. szöv. 1940. 153, [3] p. 2 t. (Felvidéki útmutató gyüjt. A Felvidék vármegyéi, 2.) **K 3530/4/5**

Pápai Károly. A londoni megyei tanács (London county council) 50 éves jubileuma. Bp.: Szfőv. háziny. [1940]. 21 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 353.052(42)**

Römer, Cord. Nichtigkeit und Nichtigkeitserklärung von Verwaltungsakten. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. VI, 65 p. **P 350.77(43)**
Bibliographie: p. III—V.

Schüffner, Rudolf. Die Fünferschaft als Grundlage der Staats- u. Gemeindeverwaltung u. d. sozialen Friedens in Japan zur Zeit d. Taikwa-Reform u. in d. Tokugawa-Periode. Tokyo: Dtsche Gesellsch. f. Natur-Völkerkunde Ostasien 1938. 128 p. (Mitteilungen d. Dtschen Gesellsch. f. Natur- u. Völkerkunde Ostasiens, XXX, Teil E.) **A 52.30/57**

Vaccaro Russo, Giuseppe. Diritto amministrativo... *[1909.]* 11. ed. riveduta ed ampliata. Livorno: Giusti 1939. 309 p. (Biblioteca degli studenti, 184—85.) **95229**

Vörös Ernő & Lengyel József. A m. kir. közigazgatási bíróság újabb anyagi-jogi, hatásköri és eljárási joggyakorlata, általános közigazg.-, adó- és illetékügyekben... 1—2. k. Bev. Puky Endre. Bp.: Szerzők 1940. **95237**

350.8 Köztisztviselők

Öffentliche Beamte

Burkhardt, Hans Georg. Die Dienststrafgerichte für Beamte. Diss. Tübingen. München: Dr. Schneider 1939. 86 p. **P 350.862(43)**
Bibliographie: p. 82—85.

Hertlein, Walter. Inwieweit ist eine private künstlerische Tätigkeit d. Beamten rechtlich zugelassen? Diss. Erlangen. Erlangen-Bruck: Dr. Krahl 1939. VIII, 48 p. **P 350.825(43)**
Bibliographie: p. V—VIII.

Koncz János. Az önkormányzat élete. Vita a választásról és kinevezésről. Bp.: Magyar Távirati Iroda 1940. 164 p. **95619**

Messtorff-Lebius, Horst. Die Beamten der allgemeinen Polizei. Diss. Königsberg i. Pr. Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1939. VIII, 77, [3] p. **P 351.741.08(43)**
Bibliographie: p. V—VII.

Németország. Törvények, rendeletek. Beamten- und Behördenangestelltenrecht im Kriege. Hg. v. Carl Heyland. Berlin: Heymann [1940?]. 28 p. **P 350.8 : 355(43)**

Rüblein Richard. Jogszabályok és joggyakorlat a közszolgálati alkalmazottak és ezek hozzátartozóinak nyugdíjügyeiben. Magyarázatokkal, jegyzetekkel és betűsoros mutatóval ellátta —. Bp.: Szerző 1940. 4°. 256 p. **X 7348**

Schäfer, Emil und Günther Butennandt. Beamtenbesoldung. Berlin: Deutscher Rechtsverlag 1940. 68 p. (Rechtspflege und Verwaltung, 25.) **P 350.874(43)**

Törvénycikk a városok tisztviselői, egyéb alkalmazottai és tanszemélyzete betegsegélyezési és jóléti alapjának létesítéséről. Beterjeszti Lukács Ödön. Bp.: Szfőv. háziny. 1937. 4°. 35 p. **Rq 352.087.43(439)**

Völkert, Rudolf. Versorgung der deutschen Beamten und ihrer Hinterbliebenen. Berlin: Sudau 1940. 363, [5] p. **94342**

351.7 Rendészet

Öffentliches Sicherheitswesen

Budapest. Fővárosi Közmunkák Tanácsa. Építésügyi szabályzat Budapest Székesfőváros területére. Az 1937: VI. t.-c. alapján alkotá —. Bp.: Állami-ny. 1940. 210 p. 4 t. **K 6148/1**

Community health organization. A manual of administration & procedure primarily for urban areas. Ed. by Ira V. Hiscock. *[1927.]* 3. ed. New York: Commonwealth Fund 1939. XVI, 318 p. **94316**

Gépjárműközlekedés, A — rendészeti szabályai kérdés és feleletben a gépkocsi- és motorkerékpárvezetői vizsga letételéhez. Külön fejezet: Gépjárműközlekedés légi veszély idején. A függelékben az új gépjárműkerületi beosztással. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 64 p. **R 351.81(439)**

Kerényi Aladár. Gyakorlati egészségügyi közigazgatás. Bp.: Stephaneum 1939. 1219 p. **K 3517/7**

Mang. Das Recht der Feuerwehren. Handbuch f. die Bürgermeister, die Freiwilligen Feuerwehren und die Pflichtfeuerwehren. München: Jehle 1940. 82 p. (Kova-Kurzberater.) **95205**

Németország. Törvények, rendeletek. Die Aufgaben der Baubetriebe im Jugendschutz. Polizeiverordnung z. Schutze d. Jugend v. 9. III. 1940. Berlin: Elsner 1940. [4] p. (Sonderschriften d. »Bauindustrie«, 22.) **P 351.758(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Bauordnung für den Reichsgau Sudetenland, nebst eingeführten Reichsbauvorschriften v. Fritz Thiel. Berlin: Lutzeyer 1940. XXII, 116 p. (Sudetenland. Sonderband, 1.) **95780**

Németország. Törvények, rendeletek. Das Reichsgesetz über das Feuerlöschwesen v. 23. XI. 1938. (RGBl. I S. 1662) nebst d. sechs Durchführungsbestimmungen, d. Ausführungsbestimmungen d. Nebengesetzen u. allen wichtigen Runderlassen. Zusammengestellt u. erläutert v. Christian Kertiens. Berlin: Verl. für Recht u. Verwaltung 1940. XII, 416 p. **94577**

Pásztor Mihály. A hatvanesztendős 1879. évi XXVIII. törvénycikk. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 85, [3] p. 10 t. **648/89/4**
= Statisztikai Közlemények, 89/4.

Rosta János. Budapest Székesfőváros élelmiszerrendészete. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 24 p. (A »Városi Szemle«-ből.) **R 351.77 : 614.31(439)Bp**

Rougé, Marcel. La sureté nationale. Dijon: Pornon 1935. 224 p. **94147**
Bibliographie: p. 221—222.

Stollár József. A gépjárművek közúti forgalmára vonatkozó rendészeti szabályokösszefoglalása színes ábrákkal. A m. kir. belügyminiszter és kereskedelemügyi miniszter 240.000/1929. rendelete alapján. Gépjárművezetői vizsga anyaga. 12. bőv. kiad. Bp.: Németh 1940. 65 p. **R 351.811(439)(025)**

Von Pape, Arndt. Der administrative Waffengebrauch. Rechtsgrundlagen u. Grundsätze. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. X, 70 p. **P 343.227(43)**
Bibliographie: p. VII—IX.

352 Községi igazgatás

Gemeindeverwaltung

Benisch Artur. Az eszmei (uradalmi) községek alkonya. Pécs: Egyetemi ny. 1940. 27 p. (A »Közigazgatástudomány«-ból.) **R 352.018(439)**

Broccoli, Geremia Ludovico. Vade-mecum dell'amministrazione comunale. Aggiornato al 31 dicembre 1938—XVII. Isola del Liri: Macioce & Pisani [1939]. XLVIII, 433 p. **95431**

Budapesti közigazgatási és üzemi útmutató. 1940. Bpest szfőv. törv.-hatósági bizotts.-nak, ügyoszt.-nak, hivatalainak, üzemeinek és intézm.-nek s azok működésének ismertetése az 1940. I. 1. állapot szerint. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 162 p. 10 t. **X 2526**

Carelli, Umberto. La municipalizzazione nei suoi riflessi economici sindacali e corporativi. Roma: »Politica nuova« 1939. 36 p. (Poliorama, 4.) **P 352.01(45)**

Eydoux, Ermanno. Le amministrazioni municipali nell'Africa Orientale Italiana. Empoli: Noccioli 1940. 28 p. **P 352(63)**

Folie, Hermann. Aktenführung der Gemeinden in der Ostmark. Geleitw. v. Georg Knorr. München: Jehle 1940. XVI, 64 p. (Verwaltungsbücher für d. Ostmark, V.) **P 352.073(436.01) : 025.4**

Franz, Heinrich. Maire und Bürgermeister. Diss. Marburg. Düren-Rhld: Dr. Danielewsky 1938. XVI, 75, [3] p. **P 352.053.1(43) : (44)**
Bibliographie: p. XI—XVI.

Fränk, Gerhard & Werner Hempfing. Die Neugestaltung deutscher Städte. Kommentar z. Gesetz v. 4. X. 1937. Einl. v. Albert Speer. Stand v. 15. II. 1939. München: Beck 1939. **K 3520/67**

Halácsy Dezső. A magyar városokért. *[1932.]* 3. kiad. Bp.: Szerző 1940. 259 p. 1 t. **95366**

Handbuch der Hansestadt Hamburg. Hg. v. Hauptverwaltungsamt 1939. Hamburg: Lütcke & Wulff 1939. **X 2532**

Jao, Dain-Houa. La loi municipale chinoise du 20 mai 1930. Bordeaux: Castera imp. 1939. 146 p. **A 51.35/6**
Bibliographie: p. 143—144.

Kneier, Charles M. Illustrative materials in municipal government and administration. New York: Harper [1939]. XXII, 632 p. **94331**

Kreysler, Friedrich. Die Kulturaufgaben der Gemeinden. Reichenberg: Kraus 1940. 29 p. (Schriftenreihe der Verwaltungs-Akademie Reichenberg, 4.) **P 352 : 301.8(43)**

Laski, Harold J. [etc.] A century of municipal progress. The last hundred years. Ed. by-, W. Ivor Jennings & William A. Robson. Publ. under the ausp. of the National association of Local Government officers. London: Allen & Unwin 1936. 512 p. **94627**

Németország. Törvények, rendeletek. Neues Gemeinderecht. Mit einer Darstellung d. Gemeindeverbände. Von Wilhelm Albrecht & Walter Scheerbarth. 5. durchges. & ergänzte Aufl. Lpzg: Kohlhammer 1939. 82 p. (Neugestaltung v. Recht u. Wirtschaft, 14/2.) **P 352(43)**

Peisner Károly. A városok nemzetgazdasági szerepe és fejlődési irányai az Amerikai Egyesült Államokban. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 16 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 352.018.1(73)**

Pep. Mechanism of local government. Planning. London: Pep 1939. 15 p. **P 352(42)(04)**

Ramiere de Fortanier, Jean. Recueil de documents relatifs à l'histoire du droit municipal en France des origines à la revolution. Chartes de franchises du Lauragais. Paris: Recueil Sirey 1939. 792, [4] p. 1 t. (Soc. d'histoire du droit.) **94252**

Robson, William A. The government and misgovernment of London. London: Allen & Unwin 1939. 484 p. 12 t. **94297**

Rotthauwe, Helmut. Die gemeindliche Selbstverwaltung d. Reichsfreiherrn v. Stein u. d. dtsche Gemeindeordnung. Hamburg: Hansischer Gildenverl. 1939. 64 p.
Bibliographie: p. 63—64. **P 352.(43)(09)**

Tápay-Szabó László. Reformtörekvések az amerikai városkormányzásban. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 36 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 352(73)**

Thomann, Roland. Die Staatsaufsicht über die Gemeinden. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. [8], 96 p. (Kommunalwissenschaftl. Studien u. Forschungen, 1.) **94843**
Bibliographie: p. 94—96.

Wildner Ödön. Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolutizmus és provizórium alatt. 2. k. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 88 p. **648/88/1**
= Statisztikai Közlemények, 88/1.

Wildner Ödön. A főváros közigazgatásának története a kiegyezéstől a milleneumig. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 130 p. **648/91/4**
= Statisztikai Közlemények, 91/4.

Wright, C. Kent. The A. B. C. of Local Government. With a foreword by Walter Elliot. London: National assoc. of Local Government officers 1939. 207 p. **94496**

Zink, Harold. Government of cities in the United States. New York: Macmillan 1939. XII, 636 p. **93934**

355 Hadügy

Heerwesen

Abegg, Lily. Chinas Erneuerung. Der Raum als Waffe. Frankfurt a. M.: Societäts-Verl. 1940. 481 p. 18 t. **A 51.35/7**

Ádám T. István. Soprontól Munkácsig. Bp.: Róna 1939. 82, [4] p. 3 t. **94063**

Arenz, Wilhelm. Polen und Russland 1918—1920. Hg. v. Inst. f. Heimatforschung d. Univers. Berlin in Scheidemühl. Lpzg: Hirzel 1939. 112 p. (Grenzmärkische Forschungen, 3.) **A 47.35/43**

Bánlaky József, Doberdoi. Bocskay István, Báthory Gábor és Bethlen Gábor időszaka. 1604—1626. Bp.: Grill 1940. 492 p. 9 t. **69314/15**

= Bánlaky, Doberdoi: A magyar nemzet hadtörténelme, 15.

Belforte, Francesco. La campagna dei volontari italiani. Dalle Baleari a Teruel. [Roma]: Istituto per gli studi di politica internaz. 1939. 254, 10 p. 65 t. (La guerra civile in Spagna, 3.) **94405**

Beltzig, E. K. Soldaten fallen vom Himmel. Berlin: Schützen-Verl. 1940. 112 p. 96 t. **94636**

Bors József Z. A finnek harca és balti kérdés. Bp.: Közművelődési ny. 1940. 77, [3] p. **R 355.48(471)»1939/1940«**

Brehm, Bruno. Über die Tapferkeit. Brevier für junge Deutsche. Wien: Luser 1940. 66 p. 1 t. **95488**

Busch, Fritz Otto. Narvik. Vom Heldenkampf dtscher Zerstörer. Gütersloh: Bertelsmann 1940. 408 p. 24 t. **95859**

Cappa, Alberto. La guerra totale e la sua condotta. Politica e strategia nel XX. sec. Pref. del Maresciallo d'Italia Caviglia. Milano: Bocca 1940. XIII, 289, [5] p. (»La civilta contemporanea« 34.) **95211**

Bibliografia: p. 281—286.

Cochenhausen, Friedrich von. Die Verteidigung Mitteleuropas. Unter Mitarbeit v. Gerhard Oestreich, Wilhelm Scheidt, Bernhard Schwertfeger etc. Jena: Diederichs 1940. 379 p. 9 t. **94425**

Cochenhausen Frigyes. Német katonai szellem a multban és jelenben. Előadás. Ford. Gál István. Bp.: Sylvester-ny. 1940. 16 p. (Magyar-német társaság kiadv., 2.) **R 355.01(43)**

Conrad, Heinrich. Napoleons Englandskampf. Napoleon über Seekrieg und Kolonialpolitik Englands. Zusammengest. von —. Neu hg. v. Hans E. Friedrich. Stuttg.: Lutz-Verl. 1940. 121 p. **95393**

D'Alquen, Gunter. Das ist der Sieg! Briefe des Glaubens in Aufbruch und Krieg. Hg. v. —. Berlin: Eher 1940. 189, [3] p. **95372**

Duff Cooper, A[lfred]. A nyugati hadszintér. *[Haig.]* Ford. Balla Antal. *[193?.]* 2. kiad. Bp.: Singer & Wolfner [193?]. 464 p. **93908**

Egyed István. Az új honvédelmi törvény. Bp.: Attila-ny. 1940. 30 p. (Magy. jogászegyleti Értekezésekből.) **R 355.21(439)(001)**

Ehmer, Wilhelm. Die Kraft der Seele. Gedanken eines Deutschen im Kriege. Stuttg.: Spemann 1940. 79 p. **95222**

Elze, Walter. Der Prinz Eugen. Sein Weg, sein Werk und Englands Verrat. Mit einer Auswahl v. Dokumenten. Stuttg.: Dtsche Verl.-Anst. 1940. 146, [2] p. **95647**

Bibliographie: p. [2].

Foertsch Hermann. A háború tudománya. *[Kriegskunst heute und morgen.]* Ford. lipcsei Szártory Géza. Először írta: nemes Suhay Imre. Bp.: Gergely 1940. 198 p. **95504**

Franciaországi hadjárat, A— 1940. V. 10-től— VI. 23-ig. Bp.: Pfeifer 1940. 46, [2] p. **R 355.48(44)»1940«**

Franke, Hermann. Handbuch der neuzeitlichen Wehrwissenschaften. Hg. v. —. Bd 1—3. Berlin: De Gruyter 1936—1939. **K 3550/7**

Bd 1. Wehrpolitik u. Kriegführung. 1936. XIV, 749 p.
Bd 2. Das Heer. 1937. XII, 804 p.
Bd 3/1. Die Kriegsmarine. 1938. XII, 452 p. 1 t.
Bd 3/2. Luftwaffe. 1939. XII, 452 p. 1 t.

Gábor Áron etc. Láttam a finn csodát! Testvéreink szabadságharca a világsajtó tükrében. Amerikai, angol, belga etc. haditudosítók nyomán összeáll.: Szerelemhegyi Ervin & Vándor Kálmán. Bp.: Müller 1940. 240 p. **94139**

Garay Lajos. A pécsi magyar királyi honvéd hadapródiskola története. Pécs: Egyetemi ny. 1939. 252 p. 3 t. **94107**

Giese, Friedrich. Von Scapa Flow zur Kriegsmarine des Dritten Reiches. Berlin: »Die Wehrmacht« Verl. 1939. 117 p. **93916**

Goerne, Adalbert v. Englands Flotte. Geleitw. v. Admiral v. Trotha. Oldenburg: Stalling 1940. 48 p. **P 359(42)**

Gosztonyi Kálmán. Mikor és hogy mentette meg Magyarország katonai ereje Európát. Bp.: Stádium-ny. 1937. 50 p. **R 355.48(439)»1456«**

Groos, Otto. Was jeder vom Seekrieg wissen muss. Geleitwort v. Raeder. Berlin: Volk und Reich Verl. 1940. 56 p. **94877**

Guerre, La — de l'independence turque. Publié par la direction générale de la Presse au Ministère de l'intérieur. Paris: Impr. d'état 1937. 128 p. **A 56.35/13**

Gurgély István. Honvédelmi kötelezettségeink. A m. kir. honvédségről, a legfelsőbb honvédelmi tanácsról... a légvédelemről és a kivételes hatalmi állapotról szóló 1939. évi II. t.-c. és annak folytán kiadott kormányrendeletek alapján. *[193?.]* 2. bőv. kiad. Vác: Kapisztrán-ny. 1940. 111 p. **94075**

Hart, Liddel. Die Verteidigung Gross-Britanniens. Geleitw. v. Gustav Däniker. Zürich: Scientia 1939. XVI, 466 p. **94235**

Harten, Franz & Willy Stecker. Dienstbezüge und Sozialversicherung für Einberufene. Zusammengest. & bearb. nach d. Stande v. 1. III. 1940. Stuttg.: Kohlhammer 1940. 4°. 22 p. **Pq 355.21(43)**

Invasion allemande, L' — en Pologne. Documents, témoignages autentifiés et photographies, recueillis par le Centre d'information et de documentation du Gouvernement Polonais. Avant-propos par Édouard Herriot. Paris: Flammarion 1940. 128 p. **95075**

Jellicoe, [John Rusworth] lord. Der U-Boot-Krieg. Englands schwerste Stunde. Übers. v. Johannes Spiess. Berlin: Schlegel [1940?]. 230 p. 7 t. **94878**

Johann, A. E. Zwischen Westwall und Maginotlinie. Der Kampf im Niemandsland. Berlin: Deutscher Verl. [1939]. 196, [4] p. 8 t. **94243**

Julier Ferenc. A búvárnaszádháború. Bp.: Vietorisz 1940. 52, [2] p. **R 359.49**

Kammel, Richard. Er hilft uns frei aus aller Not. Erlebnisberichte aus d. Septembertagen 1939. Im Auftr. d. Evang. Konsistoriums in Posen. Hg. v. —. Posen: Lutherverl. 1940. 142, [2] p. **94333**

Kampf um Norwegen. Berichte und Bilder vom Kriege gegen England. Hg. v. Oberkommando d. Wehrmacht. Berlin: Andermann [1940]. 160 p. 16 t. **95826**

Kappesser, Erich. Kriegsrecht. Ein Grundriss. Hamburg: Müller 1940. 307 p. 2 t. **94598**

Katonai zseb-lexikon. Összeállította Zachár Sándor. Bp.: Attila-ny. 1939. XLVII, 680 p. 9 t. **K 3550/6**

Katonák magánjogi jogviszonyaira vonatkozó rendeletek. *[1940.]* 2. kiad. Kiadta: Pongrácz Jenő. Bp.: Neuwald-ny. 1940. 80 p. **R 355.21(439)**

Kempski, Jürgen v. Griechenlands Weg in den Weltkrieg. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 68 p. (Schriften d. Dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 10.) Bibliographie: p. 68. **P 355.48(∞)»1914/1918«**

Kerchnawe, Hugo. Die alte k. k. Militärgrenze. Ein Schutzwall Europas. Wien: Luser 1939. 78 p. 1 t. (Reihe Süd-Ost, 21.) **95565**

Kiss Géza, hegyaljai. Honvédélet. Bp.: Stádium 1940. 30 p. (Nemzeti könyvtár, 22.) **R 355.12(439)**

Kohl, Hermann. Wir fliegen gegen England. Einsatz der Lutfwaffe 1939/40. Reutlingen: Ensslein & Laiblin 1940. 144 p. 13 t. **95357**

Krieg, Der —, seine Vorgeschichte und seine Entwicklung bis zum 1. Februar 1940. Berlin: Stubenrauch 1940. 4°. p. 125—548. (Kurzbericht. Dokumente u. Berichte zur Deutschen Zeitgeschichte Nr. 8/12). **X 7353**

Kriegk, Otto. Wer siegt. Materie oder Mensch? Berlin: Andermann 1940. 365 p. **95143**

Magyar testőrségek, A — névkönyve. 1760—1918. Összeáll.: Tisza-beői Hellebronth Kálmán. Bp.: Stádium 1939. 544 p. 33 t. **94031**

Magyarország. Törvények, rendeletek. A tűzharcos törvény, (1938. évi IV. törvénycikk) végrehajtási utasítása és egyéb kapcsolatos tudnivalók. Szerk. Kertész Elemér. Bp.: Magyar Front kiad. 1940. 167 p. **94200**

Markó Árpád. Magyar hadművészet. Bp.: Stádium 1940. 32 p. (Nemzeti könyvtár, 8.) **R 355.3(439)(09)**

Matthaei, [Friedrich]. A győzedelmes hadsereg. (Stärker denn je.) Ford. Nagy ö s z i Miklós. Bp.: »Szenkó« 1940. 82, [2] p. **95982**

Megyery Ella. Az első villámháború. (Finis Poloniae.) Bp.: Stádium 1939. 320 p. **94396**

Memorial de la guerre 1. janvier 1940. Paris: Section photographique et cinematographique de l'armée 1940. 48 p. (Service géographique de l'armée.) **Pq 355.48(44)»1939/1940«**

Mester Kálmán. A felvidéki szabadságharc története. Vitéz Endre László előszavával. Rajzokat Peczkó Gábor rajzolta. Bp.: Szerző [1940]. 355, 5 p. 40 t. **95119**

Mommsen, Wilhelm. Politik und Kriegführung. Marburg: Elwert 1940. 30 p. (Marburger Universitätsreden, 4.) **P 355.01(43)**

Muralt, Albrecht v. & Thomas Legler. Beresina. Erinnerungen aus d. Feldzug Napoleons I. in Russland 1812. Bern: Hallwag [1940]. 231 p. 17 t. **95845**

Mühlmann, Carl. Das deutsch-türkische Waffenbündnis im Weltkriege. Geleitwort v. W. Foerster. Lpzg: Koehler & Amelang 1940. 356 p. 2 t. **95443**
Bibliographie: p. 354—355.

Mühlmann, Wilhelm E. Krieg und Frieden. Ein Leitfaden d. polit. Ethnologie. Heidelberg: Winter 1940. 252 p. (Kulturgeschichtliche Bibliothek, II/2.) **94833**
Bibliographie: p. 220—240.

Nagy Károly, nagy-megyeri vitéz. A magyarság fegyverben. Bp.: Vitézi rend Zrinyi csoportja 1939. 257 p. **93923**
Bibliográfia: p. 253—254.

Németország. Törvények, rendeletek. Reichsleistungsgesetz. (Gesetz über Sachleistungen f. Reichsaufgaben) u. Durchführungsbestimmungen. Bearb. & hg. v. C. Wagner & H. F. Röder. 3. erw. Aufl. Berlin: Verl. f. Recht u. Verwaltung 1940. 188 p. (Aus »Das gesamte dtsche Wehrrecht«) **94817**
Bibliographie: p. 11—15.

Olasz légihaderő, Az —. Bp.: Forum. Magyar-olasz Szemle kiad. 1940. 78 p. **95518**

Paulovits Sándor. Harmincas honvédek élete a halálmezőkön. Összeáll. —. Bp.: Saját kiad. [1940?]. 348, [4] p. 33 t. **94214**

Regele, Oskar. Kampf um die Donau 1916. Betrachtung d. Flussübergänge bei Flamanda u. Sistow. Potsdam: Voggenreiter [1940]. 237 p. **94187**
Bibliographie: p. 234—237.

Reisoli, Cesare. La grande guerra sul fronte orientale, dal Baltico al Mar Nero. Bologna: Zanichelli 1939. XVI, 556 p. (Storia dell'arte militare moderna, XI.) **94862**
Bibliografia: p. 535—537.

Roth, Armin. Wehrmacht und Weltanschauung Grundfragen für d. Erziehungsarbeit in d. Wehrmacht. Geleitwort v. Generalfeldmarschall Göring. Berlin: Mittler 1940. VIII, 109 p. **95523**
Bibliographie: p. 109.

Rothermere, [Harold Sidney Harmsworth] Visc. My fight to rearm Britain. With an introd. by Winston S. Churchill. London: Eyre & Spottiswoode 1939. 190 p. 8 t. **94327**

Ruzsás Lajos. Az egri vár gazdálkodása a XVI. században. Pápa: Főiskolai ny. 1939. 71 p. **R 355.45(439.034)Eger»15«: 381**

Samhaber, Ernst. Wie werden Kriege finanziert? Lpzg: Gloeckner 1940. 66 p. **94610**

Schenke, Wolf. Reise an der gelben Front. Beobachtungen eines dtschen Kriegsberichterstatters in China. Oldenbourg i. O.: Stalling 1940. 336 p. 7 t. **A 51.35/8**

Sillani, Tomaso. A fasizmus hadereje... Bp.: Athenaeum 1940. 376 p. 6 t. **95424**

Suhay Imre, nemes. Hadviselés és hadvezetés. A katonai, gazdasági és szellemi háború lényege, módszere és eszközei. Bp.: Singer & Wolfner [1940]. 272 p. **94453**
Bibliográfia: p. 267—269.

Szakáll Kálmán, losonczi. Uzsok hősei 1914. Az orosz kézre került magyar területek felszabadítása 1914 november és december havában. Előszót írta vitéz uzsoki báró Szurmay Sándor. Zárószót írta Vándor Kálmán. Bp.: Kórodi ny. 1940. 98 p. 1 t. **95395**

Szurmay Sándor, vitéz uzsoki báró. A magyar katona a Kárpátokban. Élmények és tapasztalatok a világháborúból. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 239 p. 10 t. **94884**

1939 gegen England. Berichte und Bilder. Hg. v. Oberkommendo d. Wehrmacht. Berlin: Andermann 1940. 156, [4] p. 16 t. **95827**

Tosti, Amedeo. Storia della guerra mondiale. Vol. 1—2. Milano: Mondadori 1937—38. 4°. **X 7360**
Vol. 1. 1914—1916. 1937. 585 p. 23 t.
Vol. 2. 1917—1918. 1938. 569 p. 30 t.
Bibliografia: p. 509—512.

Ullrich, Johannes. Das Kriegswesen im Wandel der Zeiten. Lpzg: Koehler & Amelang 1940. 269, [3] p. **94919**

Unser Kampf zur See. Strategie, Handelskrieg, Blockade, Erlebnisberichte, Dokumente, Chronik. München: Bruckmann 1940. 230 p. 16 t. **95831**

Valotton, Henry. Finnland 1940. Was ich sah u. hörte. Übers. v. Hans Grossrieder u. Eugen Th. Rimli. Zürich: Verkehrsverl. [1940]. 136 p. 12 t. **94601**

Varga Ferenc Elemér. In memoriam dr. Emődy Vince. Emlékbeszéd. Bp.: Hellas-ny. 1937. 8 p. **R 355.114.6(439)**

Vaucher, Robert. Marins & marine de Pologne. Paris : Bloud & Gay 1940. 64 p. 4 t. **95104**

Zacharoff, Lucien. This is war! Everyman's guide to modern warfare. New York : Sheridan house 1939. X, 342 p. **93953**

Zsuffa Sándor. Honvédelmi ügyek útmutatója. Bp. : Orsz. közp. községi ny. 1941. 84 p. **96047**

356.251.2 Titkos szolgálat. Kémek

Geheimdienst

Barth, Erwin v. Wehrenalp. Auf den Spuren des Secret Service. Berlin : Nibelungen-Verl. 1940. 94 p. **94002**
Bibliographie : p. 94.

Boucard, Robert. The secret services of Europe. Transl. by Ronald Leslie-Melville. London : Paul 1940. 260, 32 p. 7 t. **94337**

Ferenczy Ödön. Harc a kémek ellen. Bp. : Athenaeum 1939. 68 p. (Szebb jövő könyvtára.) **94459**

Nyiry László, székelyi. Hogyan dolgoznak a kémek? Bp. : Viktoria-ny. [1940]. 216, [4] p. **94219**

Schneider, Hannes. Secret service. Die Bedrohung der Welt. Beiträge zur Geschichte und Praxis des englischen Geheimdienstes. Von A. v. Urbanski, R. Kutsch, Arno Spindler etc. Bearb. u. hg. v. —. Nürnberg : Schrag 1940. 152 p. **95170**
Bibliographie : p. 152.

Stache, Rud[olf]. Secret Service. Englands dunkelste Macht. Bremen : Burmester [1939]. 92 p. **P 351.745.5(42)**

358.4 Légvédelem. Gázvédelem

Luft- u. Gasschutz

Fábry Dániel vitéz. Városrendezés és légoltalom. Bp. : Szfőv. háziny. 1940. 24 p. (A »Városi Szemle«-ből.) **R 725.091 : 358.4**

Németország. Törvények, rendeletek. Die baupolizeilichen Bestimmungen über d. Bau v. Schutzräumen. (Schutzraumbestimmungen.) Berlin—Petershagen : Calle 1937. 36 p. (Luftschutzgesetzgebung d. Dritten Reichs.) **P 358.4 : 614.85(43)**

Prelimenary report on the problems of evacuation. London : Hodder & Stoughton 1939. 32 p. **P 358.4**

Sándor András. A lakóházak légoltalma. A. . . vonatkozó jogszabályok és rendeletek alapján szerk. —. Bp. : Közigazg. könyvkiadó 1940. 160 p. **95284**
[Hozzákötve :] Pótfüzet : A könyvnyomdai elk. után megjelent rendeletek. 30 p.

36 Jótékonyság. Szegényügy

Armenwesen

Bolkestein, Hendrik. Wohltätigkeit und Armenpflege im vorchristlichen Altertum. Ein Beitrag z. Problem »Moral u. Gesellschaft«. Utrecht : Oosthoek 1939. XVI, 492 p. **93928**

Comité national, Le — du fonds d'assistance pour la population civile de Finlande, pendant la guerre entre la Finlande et l'Union Soviétique, et après. Helsinki : Kirjapaino 1940. 4°. 20 p. **Pq 362.54(471)»1940«**

Hilscher Rezső. A néphivatalok szerepe a szociális védelemben. Bp. : Sárkány-ny. 1936. 31 p. (Társadalompolitikai könyvtár, 5.) **R 362(439)**

Keller Lajos. A magyar anya- és csecsemővédelem szervezete, működése és eredményei. Bp.: Állami ny. 1939. 4°. 40 p. (Orsz. Stefánia szövetség kiadv., 138.) **Rq 362.15(439)**

Schuler Dezső. Hatósági és társadalmi embervédelem Budapesten. 1—2. k. Bp. : Szfőv. háziny. [1937—40]. **K 3100/46/90/1**
= Statisztikai Közlemények, 78/4 & 90/1.

Szénásy József. Munka és anyaság. Bp. : Orsz. Stefánia-szöv. [1940]. 72 p. **1149/141**
= Orsz. Stefánia-szöv. . . kiadv. 141.

Szitás Jenő. Alapítványok a közjótékonyság szolgalatában. Bp. : Állami ny. 1940. 4°. 28 p. (»Mai magy. szociálpolitiká«-ból.) **Rq 361.72(439)**

Vajna Miklós. A szociálpolitika gazdasági eszközei. Pécs : Kultúra-ny. 1939. 32 p. (A Magyar szociálpolitika feladatai c. műből.) **R 361.7(439)**

362.17 Családvédelem

Familienschutz

Németország. Deutscher Verein für öffentliche und private Fürsorge. Neue familien- und arbeitspolitische Aufgaben der deutschen Wohlfahrtspflege. Bericht über die Tagung 23—24. V. 1938. Frankfurt a. M. : Demuth 1938. 139 p. **95884**

Németország. Törvények, rendeletek. Das Familienunterhaltsrecht für die Angehörigen der Einberufenen. Zusammengest. v. Joachim Schimmelpfennig. Stuttg. : Kohlhammer 1940. 162 p. **95243**

Schwarzbauer, Fritz. Der Familienunterhalt während des Kriegsdienstes für die Einberufenen und ihre Angehörigen (einschliessl. Räumungs-Familien-Unterhalt). 2. Aufl. Berlin : Deutscher Betriebswirte-Verl. 1940. 53 p. **P 362.17 : 355(43)**

Wehrli, Heinrich. Arbeit und Familie. Gedanken zur eidgenössischen Erneuerung. Zürich : Leemann 1940. 50 p. **P 362.17(494)**

366.1 Szabadkőművesség

Freimaurerei

Dreyer, Siegbert. England und die Freimaurerei. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 57 p. (Schriften d. Deutschen Instituts f. aussenpolitische Forschung ... hg. in Gemeinschaft mit dem Deutschen Auslandswissenschaftlichen Institut, H. 49.) **95177**

Körösi László. Térképek a szabadkőművesség szolgálatában. Bp. : Nyilaskönyvkiadó 1940. 40 p. **R 366.1**

37 Közoktatás. Közművelődés

Unterrichts- u. Bildungswesen

Áfra Nagy János. A magyar iparostanoncoktatás története. Bp. : Pallas-ny. 1939. 254 p. (Ipari szakkönyvtár, 33—35.) **95228**

Ambrus Béla. Önnevelés. Székesfehérvár : »Minerva« ny. 1939. 189 p. **95819**
Bibliográfia : p. 185—189.

Barabás András. A nemzetnevelés iskolája. Pécs : Haladás-ny. 1940. 95 p. **R 371.48(439)**

Barta Ilona. Az erkölcsi motiváció vizsgálata a gyermekkorban. Szeged : Ablaka-ny. 1940. 74, [2] p. (Közlemények a szegedi Ferencz József tud.-egyet. pedagógiai-lélektani int.-ből, 45.) **95085**

Becker Vendel. A gazdasági népoktatás és a nemzet jövője. Szeged : Szegedi Új Nemzedék lapvállalat ny. 1939. 16 p. **R 372.72(439)**

Bene Lajos. Magyar tanítók lexikona. Szerk. —. Bp. : Saját kiad. [1940]. VII, 442 p. **K 3711/2**

Bodnár László. A szellemi kiegyensúlyozottság nevelése. Bp. : Bethlen-ny. 1940. 320 p. (Szülők és népnevelők kvtára, 4.) **95691**

Boga Alajos. A katolikus iskolázás multja Erdélyben. Előadás. Cluj-Kolozsvár : Minerva-ny. 1940. 64 p. 1 t. **R 377(439.42)**
Bibliográfia : p. 61—62.

Brenner, Georg. Volkshochschule und Volkwerdung. Der Volksgedanke in d. Entwicklung d. Volkshochschulwesens bis zur nationalen Erhebung im Jahre 1933. Geleitwort v. O. Kroh. Lpzg : Barth 1940. VI, 165 p. **94262**
Bibliographie : p. 161—165.

Buzás László. A nevelő személyiségének lélektani vizsgálata. Dissz. Szeged : Árpád-ny. [1940?]. 116 p. (Közlemények a szegedi F. J. tud.-egyet. pedagógiai-lélektani int.-ből, 35.) **95087**

Hankiss János & Novágh Gyula. Fényjelek. Előadások a magyar föld és a magyar ember problémáiról. Szerk. —. Bp. : Magy. népműv. társ. 1940. 128 p. **94397**

Horváth László Gábor. Konzervativizmus és a modern szellem harca az angol középiskolában. Dissz. Szeged. Vác : Kapisztrán-ny. 1939. 66, [2] p. (Közlemények a szegedi F. J. tud.-egyet. pedagógiai-lélektani int.-ből, 39.) **95077**
Bibliográfia : p. 65—66.

Illyés Endre. A felekezeti tanítónőképzők felekezeti jellege. Az 1927/8—1936/7. évi isk. értesítők alapján. Debrecen : Városi ny. 1939. 110 p. **95760**
Bibliográfia : p. 108.

Lusena, Bianca. La fanciullezza. Note pratiche di igiene fisica e intellettuale. Firenze : »La nuova Italia« 1934. 120 p. **95959**

Magyarország. Ref. Egyetemes Konvent. A magyarországi református liceumok és leányliceumok rendtartása. Megállapította és az 1940/41. és 1941/42. isk. évre életbeléptette az Egyetemes Konvent 1940. évi IV. 19-én 341/1940. sz. alatt hozott határozatával. Hivatalos kiadv. Bp. : Bethlen-ny. 1940. 80 p. **R 377 : 373.5(439)**

Magyarországi református egyház tanügyi bizottsága, A — Budapesten 1940. évi II. 14—15. tartott ülésének jegyzőkönyve. Bp.: Bethlen Gábor-ny. 1940. **X 2548**

Nagy Ferenc Károly. Az antik műveltségi diszciplinák átszármaztatása a nyugati kereszténységbe. Bp.: Spatz-ny. 1939. 80 p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 164. Pedag. int. érték., 12.) **95804**
Bibliográfia: p. 78—80.

Nemes [Aurélné] Müller Márta. A családi iskola életkeretei, nevelő és oktató munkája. Bp.: Stádium-ny. [1936]. 447 p. 21 t. **94410**

Osváth Ferenc & Juhász Béla. A nagykörösi református tanítóképző-intézet története. 1. k. Nagykörös: Tanítóképző int. 1939. **93975**
1. k. Az intézet megalapításától a világháborúig. (1839—1914. 1939. 256, LXIV p.)

Ozorai Frigyes. Hazai nyilvánosjogú tan- és nevelőintézetek ismertetője. Szerk. —. Bp.: Hazai magánisk. nevelőint. és internátusok tájékoztató irodája 1940. 180, [6] p. **94929**

Saád Ferenc. Katonai nevelés. Pécs: Meyer-ny. 1940. 144 p. **94111**
Bibliográfia: p. 144.

Szörényi József vitéz. Garamszeghi Lubrich Ágost neveléstudományi rendszere. Szeged: Ablaka-ny. 1940. 105, [5] p. (Közlemények a szegedi F. J. tud.-egyet. pedagógiai-lélektani int.-ból, 34.) **95090**
Bibliográfia: p. 104—105.

Swift, Fletcher Harper. European policies of financing public educational institutions. IV. Germany. Berkeley: Univ. of California pr. 1939. XVIII, p. 345—693. **2549/8/4**
Bibliography: p. 677—693.
= University of California Publications in Education Vol. 8. No. 4.

Tamás József. Életerős magyarságot! (A falusi iskolankívüli női népművelés kérdései.) Kaposvár: Fenyvesi-ny. 1940. 46 p. **R 374(439—22)**

Unghváry Iván János. A fascista nevelési eszmény és az új közoktatási törvény. Bp.: [Szerző] 1940. 43 p. **R 371.48(45)**
Bibliográfia: p. 41—42.

Wieder György. E. Krieck népi-politikai neveléselmélete. Bp.: Saját kiad. 1940. 88 p. (Közlemények a szegedi F. J. tud.-egyet. pedagógiai-lélektani int.-ból, 43.)
Bibliográfia: p. 88. **95080**

Wild, L. J. An experiment in self-government. New Zeeland: Council for educational research 1938. XII, 92 p. (Educational research ser., 8.) **94299**

378 Egyetemek

Universitäten

Bergmann, Ernst. Über die Gründung deutsch-religiöser Fakultäten. Eine hochschulpädagogische Studie. Lpzg: Peter 1940. 48 p. **P 378.13(43):2**

Debreceni Kollegium története, A —. Nagy Sándor & Zsigmond Ferenc közrem.-vel szerk. Révész Imre 1. k. Debrecen: Tiszántúli ref. egyházker. 1940. 4°. **X 7392**

Döring, Arno. Voraussetzungen und Aufbau einer technischen Propädeutik. Dresden: Dittert 1940. 84 p. **P 378.13:62(43)**
Bibliographie: p. 83—84.

Gabriel Asztrik. Les hongrois et la Sorbonne médiévale. Bp.: [Athenaeum] 1940. 17 p. (De la »Nouvelle revue de Hongrie«.) **R 378(44)Paris »12/14«**

Jencs Árpád. Böhm Sebestyén és társainak bűnügye az egyetemi bíróság előtt 1828—1832. Bp.: Attila-ny. 1939. 64 p. (Angyal szeminárium kiadványai, 37.) **R 378.4(439)Bp**
Bibliográfia: p. 61.

Kaila, Eino. Les trois siècles de l'université de Finlande, 1640—1940. Helsinki: Université 1940. 81 p. **A 47.37/12**

Kérészy Zoltán. Az egyetemek és a jogakadémiák átszervezésének kérdése. Bp.: Szerző 1940. 10 p. **R 378(439)(04)**

Menzies, R. G. The place of a university in the modern community. Melbourne: Univ. pr. 1939. 32 p. **P 378.1(04)**

Sorbelli, Albano. Storia della Università di Bologna. Vol. 1. Bologna: Zanichelli 1940. (R. Università degli studi di Bologna.) **95506**
Vol 1. Il medioevo. (Secc. XI—XV.) 327 p. 24 t.
[Bibliográfia minden fejezet végén.]

Varsik, Branislav. Národnostny problem trnavskej univerzity. Le problème des nationalités à l'université de Trnava. Bratislava: Melantrich 1938. 259, [5] p. VIII t. (Práce ucené spodecnosti safarikovy v Bratislave. Svazek 27.) **94433**
Bibliografia: p. [3—5.]

38 Közgazdaság

Volkswirtschaft

Anderegg, Emil. Die Grundlagen des sozialen Organismus und das Kreislaufgeschehen in der Wirtschaft. St. Gallen: Fehr 1940. 72 p. (Wirtschafts-wissenschaftl. Schriften f. Handwerk, Gewerbe u. Detailhandel, 1.) **95509**

Antonelli, Étienne. L'économie pure du capitalisme. Paris: Rivière 1939. 327 p. (Bibliothèque générale d' économie politique.) **94163**

Bellieri, Armando. Dal naturalismo al neo volontarismo. La dottrina economica di J. C. L. Sismondo de'Sismondi. Milano: Giuffrè 1940. 274 p. **94607**

Boér Elek. Az amerikai kapitalizmus és a monopolisztikus verseny. Bp.: Akadémia 1939. 44 p. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Újsor. I. k. 6. f.) **R 380.332(73)**

Boér Elek. Keynes jövedelmi kényszerkölcsönterve. Szeged: Városi ny. 1940. 14 p. (A »Közgazdasági Szemlé«-ből.) **R 380.013**

Eucken, Walter. Die Grundlagen der Nationalökonomie. Jena: Fischer 1940. XII, 300 p. **94155**

Gottl-Ottlilienfeld, Friedrich v. Theorie blickt in die Zeit. Vier Aufsätze über deutsche Wirtschaft u. Wirtschaftswissenschaft v. heute. Jena: Fischer 1939. 101 p. **94617**

Graziadei, Antonio. Le crisi del capitalismo e le variazioni del profitto. Milano: Bocca 1940. XII, 225 p. (Biblioteca di scienze sociali, 2. serie, 5.) **95635**

Hein János. Az értékállandósági záradék. Annak közgazdasági jelentősége és alkalmazhatóságának határai. Bp.: Magyar jogászegylet kiad. [1940]. 108 p. (Magy. jogászegylet kvtára, 21.) **95503**

Hopf, Pauline. Zur Zinstheorie von I. M. Keynes. Diss. Erlangen 1938. Erlangen: Dr. Tageblatt-Haus Coburg 1939. 192 p. Bibliographie: p. 189—192. **96019**

Lösch, August. Die räumliche Ordnung der Wirtschaft. Eine Untersuchung über Standort, Wirtschaftsgebiete u. internationalen Handel. Jena: Fischer 1940. VIII, 348 p. Bibliographie: p. 341—348. **94628**

Meyers, Albert L. Modern economic problems. New York: Prentice-Hall 1939. XVI, 311 p. **94312**

Money & Food. Discoversies by a group of scientists. Intr. by A. H. Mackmurdo. London: Daniel 1939. 91 p. **94279**

Patterson, Ernest minor. The economic bases of peace. New York: Whittlesey [1939]. VI, 264 p. **94345**

Ruhland, Gustav. System der politischen Ökonomie. Bearb. v. Günther Pacyna. Goslar: Blut und Boden Verl. 1939. 466 p. **93949**

Schiller Pál harkai & Varga István. Borfogyasztási szokások. Gazdaságpszichológiai tanulmány. Bp.: Magy. gazdaságk. int. 1940. 62 p. **1874/19**
=Magyar gazdaságkutató intézet kiadv. Különkiadv., 19.

Tóth József. A számok törvényszerűsége a közgazdaságban. Bp.: Gergely 1940. 193 p. **94653**

Wissmann, Hellmuth. Die neuen Methoden zum Wirtschaftsausgleich u. z. gegenseitigen Wohlstandssteigerung. Frankfurt a. M.: Naacher 1939. 32 p. **P 380.5**

380.013 Háborús gazdaságtan

Kriegswirtschaft

Einzig, Paul. Economic problems of the next war. London: Macmillan 1939. X, 146 p. **94289**

Fauvel, Luc. Problèmes économiques de la guerre totale. Paris: Recueil Sirey 1940. VIII, 296 p. **94642**
Bibliographie: p. 275—282.

Kelemen Móric. A háború és a racionalizálás. Bp.: Magy. racionalis bizottság 1940. 76 p. (Magy. racionalis bizotts. kiadv., 19.) **X 7405**
[Könyomat].

Oesterheld, Alfred. Die deutsche Kriegswirtschaft. Lpzg: Meiner 1940. 155 p. **95349**

Pozsony, Stefan Th. L'economia della guerra totale. Torino: Einaudi 1939. 260 p. (Biblioteca di cultura economica, II.) **94847**

Reischle, Hermann. Kann man Deutschland aushungern? Berlin: Eher 1940. 96 p. (Schriftenreihe d. NSDAP., Gr. II.) **P 380.013(43)**

Ruini, Carlo. Economia di guerra. Linee teoriche. Bari : Laterza 1940. 156 p. (Biblioteca di cultura moderna, 352.) **95549**

Winschuh, Josef. Gerüstete Wirtschaft. Berlin : Frundsberg-Verl. 1939. XXIV, 249 p. **94492**

380.311 Nyersanyag

Rohstoffe

Berber, Hermann. Die englische Rohstoffbasis in Krieg und Frieden. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 56 p. **P 380.311(42)**

Demery, Étienne. Le problème des matières premières. Le problème des changements pacifiques dans les relations internationales. Avec la collaboration de Max Cluzeau, Jean Gottmann, Étienne Mantoux [etc]. Paris: Institut internat. de coopération intellectuelle 1939. 246 p. 4 t. (Conférence permanente des hautes études internationales). **94314**

Bibliographie : p. 226—238.

Gerhardt, Hans & Albert Höfner. Deutsche Roh- und Werkstoffe. Ein Lehr- u. Lesebuch für jedermann. *[1939.]* 2. erw. Aufl. Frankfurt am M. : Knapp [1940]. 432 p. 96 t. **95723**

Graf, Georg. Britische Erdölpolitik. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1940. 74 p. (Schriften d. dtschen Instituts f. aussenpolit. Forschung u. d. Hamburger Instituts f. auswärtige Politik, 14.) **P 382.28(42)**

Juhász Vilmos. Nyersanyagháború. Bp. : Dante-ny. [1940]. 412 p. 12 t. **94635**

Bibliográfia : p. 409—411.

Jünger, Wolfgang. Kampf um Kautschuk. Lpzg : Goldmann 1940. 208 p. 6 t. **95627**

Bibliographie : p. 204—207.

Parragi György. Élet-halálharc az olaj körül. Bp. : Vietorisz 1940. 75, [3] p. **94867**

Sorg Antal ifj. Nyersanyaggazdálkodás az építőiparban. Bp. : Rózsavölgyi 1940. 70 p.

Bibliográfia : p. 69. **95354**

Vághidi Ferenc. Nyersanyag és pótanyag. Bp. : Cserépfalvi 1940. 128 p. **94908**

380.8+380.9 Gazdasági leírás és gazdaságtörténet

Wirtschaftsbeschreibung und Wirtschaftsgeschichte

Allen, G[eorge] C[yril]. Japan : The hungry guest. New York : Dutton 1938. 262 p. 11 t. **A 52.30/56**

Bleyer Ferenc. Emlékeim Kecskemét közgazdasági életéből a XIX. század második feléből. Kecskemét : Szerző [1939]. 23 p. 1 t. **R 380.9 (439.049) Kecskemét**

Croll, Walther. Wirtschaft im Europäischen Raum. Wien : Frick 1939. 331 p. **93898**

Day, J. P. An introduction to world economic history since the great war. London : Macmillan 1939. VI, 161 p. **94124**

Day, J. P. An introduction to world economic history, since the great war. London : Macmillan 1939. XII, 162 p. **94244**

Diner, Helen. Seide. Eine kleine Kulturgeschichte. Lpzg : Eisentraut [1940]. 260 p. **95641**

Encyclopédie économique des Balkans. État économique des pays balkaniques. T. 1—2. Beograd : Institut Balkanique 1938.

[Francia-német.] **A 49.38/250**

Fekete Lajos. Török birtokrendszer a hódolt Magyarországon. Székfoglaló-értekezés. Felolv. a II. oszt. 1938. V. 9.-én tartott ülésén. Bp. : Akadémia 1940. 24 p. **4305/25/9**

= Értekezések a tört. tud. köréből, 25/9.

Hellwig, Fritz. Elsass-Lothringen und seine Wirtschaft. Essen : Glückauf 1940. 16 p. (Aus d. »Ruhr u. Rhein Wirtschaftszeitung«.) **P 380.8(434.4)**

Hoffmann, Walter. Grossdeutschland im Donauraum. Berlin : Hochmuth 1939. 31 p. (Nationalpolitische Aufklärungsschriften, 17.) **P 380.8(4—12)**

Hunke, Heinrich. Hanse, Downing street und Deutschlands Lebensraum. Hg. v. —. Mitarbeiter Heinrich Reincke, Hans — Gert Winter & Erich Düms. Berlin : Haude & Spener 1940. 4°. 168 p. 8 t. **X 7337**

R. Jónás Magda. A magyar gazdaságkutató intézet új ipari termelési indexszáma. Szeged: Városi ny. 1940. 24 p. (A »Közgazdasági Szemle«-ből.) **R 380.359(439)»192/193«**

Kato, Hiyoshi. Mandschukuo. Führer durch die mandschurische Wirtschaft. Hg. v. —. Bearb. v. Erich Thiel. Königsberg (Pr.): Ost-Europa-Verl. 1937. VI, 79 p. 1 t. **A 51.38/22**

Kirkland, Edward C. A history of American economic life. *[1932.]* Rev. ed. New York: Crofts 1939. XVIII, 810 p. (Crofts American history series.) **94317**
Bibliography: p. 745—798.

Lank, Rudolf. Der Wirtschaftskrieg und die Neutralen. 1914—1918. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 56 p. (Schriften d. dtschen Instituts f. aussenpolit. Forschung, 81.) **P 380.9(4)»1914/1918«**

Liang, Chiang. Die chinesische Wirtschafts- u. Sozialverfassung zwischen Freiheit u. Bindung. Ein Überblick bis z. Jahre 1937. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1938. VI, 122 p. **A 51.30/60**
Bibliographie: p. 118—122.

Markau, Karl E. Englands Wirtschaft. Berlin: Limpert 1940. 110 p. **95387**

Rohrbach, Paul. Balkan-Türkei. Eine Schicksalszone Europas. Hamburg: Hoffmann & Campe [1940]. 96 p. 6 t. **A 49.38/253**

Samhaber, Ernst. Die neuen Wirtschaftsformen 1914—1940. Berlin: Neff 1940. 364 p. **95197**

Sitescu, Pant. M. Der rumänische Wirtschaftsraum. Bukarest: Selbstverl. 1939. 312 p. 1 t.
Bibliographie: p. 302—310. **A 49.38/251**

Surányi-Unger [Tivadar] Theo v. Aufbau und Wechsellagen der ungarischen Volkswirtschaft. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 25 p. (Aus d. Sammelband »Ungarn. Das Antlitz einer Nation.«) **R 380.8(439)**

Thirring Gusztáv. A soproni polgárság vagyoni és birtokviszonyai II. József korában. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 33 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 339.809(439.053)Sopron »178«**

Volkswirtschaft Ungarns, Die — im Jahre 1939. Von Georg Káldor, Georg Keményy & Josef Vágó. Bp.: Pester Lloyd 1940. 200 p. (Wirtschaftsjahrbuch d. Pester Lloyd.) **X 2524**

Wagenführ, Horst. Grossdeutschlands Wirtschaft. Kartenskizzen v. Rudolf Heinisch. Lpzg: Goldmann [1939]. 144 p. (Weltgeschehen, 5030.) **94535**
Bibliographie: p. 141—142.

Wagner, Adolf. Der Aufbau der deutschen Volkswirtschaft. Berlin-Lichterfelde: Verl. f. Handwerk u. Gewerbe 1935. 38 p. (Aus »Das Handwerk in Staat u. Wirtschaft«.) **P 380.9(43)**

381 Gazdaságpolitika

Wirtschaftspolitik

Bente, Hermann. England und Deutschland im Kampf um die Neuordnung der Weltwirtschaft. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 54 p. (Schriften d. dtschen Instituts f. aussenpolit. Forschung, 53.) **P 380.025**

Brinkmann, Carl. Der wirtschaftliche Liberalismus als System der britischen Weltanschauung. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 50 p. **P 381(42)**

Chuan-Hua, Lowe. Japan's economic offensive in China. London: Allen & Unwin 1939. 180 p. 6 t. **A 52.38/34**
Bibliography: p. 177—179.

Éber Antal. Széchenyi gazdaságpolitikája. Bp.: Franklin-ny. [1939]. 278 p. (Kultúra és tudomány.) **94249**
Bibliográfia: p. 273—275.

Haudan, Erwin. Das Motorisierungspotential d. Sowjetunion. Hamburg: Hanseatische Verl.-Anst. 1937. 138 p. 2 t. (Veröffentl. d. Inst. f. allgem. Wehrlehre d. Fr. W. Univers. Berlin, 1.) **A 47.38/162**

Keményffi János. A francia Blum-kormány gazdaságpolitikai tévedése. Szeged: Városi ny. 1939. 19 p. (A »KözgazdaságiSzemlé«-ből.) **R 381(44) »1936/1937«**

Loucks, William N. &. J. Weldon Hoot. Comparative economic systems. Capitalism, socialism, communism, fascism, cooperation. New York: Harper 1938. XIII, 838 p. **94001**

Lucas, Heinz. Die deutsch-rumänischen Wirtschaftsbeziehungen in neuerer Zeit. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. [6], 86 p. (Deutsche Aussenwirtschaft, 6.) **95638**
Bibliographie: p. 83—86.

Manuelli, Ernesto. Panamericanismo economico. Milano: Hoepli 1940. 216 p. **95413**

Minden, Gerold von. Wirtschaftsführung im Grossdeutschen Reich. Politische Aufgaben und wirtschaftliche Möglichkeiten. Berlin: Schmidt 1939. 150 p. **94471**

Schulze, Othard. Der »New Deal« und seine Einwirkung auf die Finanz- und Steuerpolitik der Vereinigten Staaten von Amerika. Jena: Fischer 1940. XVI, 148 p. (Finanzwissenschaftliche und volkswirtschaftliche Studien, 31.) **95763**

Soule, George. An economic constitution for democracy. New Haven: Yale univers. pr. 1939. 102 p. **94343**

Stiassny József. Termelés, szervezés, értékesítés a gazdasági életben. Bp.: Székely-ny. 1940. 334 p. (Uránia, jogi és gazdasági kvt.) **94374**
Bibliográfia: p. 305—310.

Surányi-Unger Tivadar, vitéz. A magyar gazdasági jólét útja. Bp.: Stádium ny. 1940. 112 p. **95764**

Surányi-Unger Tivadar vitéz. Nemzetközi gazdasági kapcsolatok mai állása. Bp.: [Szerző] 1940. 19 p. (»Közgazdasági szemlé«-ből.) **R 381(∞)**

Südosteuropa Probleme. Wien: Südosteuropa Gesellsch. 1940. 66 p. **P 381(4-12)**

Zeck, Hans F. Die deutsche Wirtschaft und Südosteuropa. Lpzg: Teubner 1939. 102 p. **93954**

381.2 Üzemtan

Betriebswirtschaftslehre

Balló Alfréd. Racionalizálás üzemben és közigazgatásban. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 21 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 381.211**

Ford, Henry. Erfolg im Leben. Lpzg: List [1939]. 61 p. (Lebendiges Wort.) **94917**

Liszievicz Nándor. Értékcsökkenés, leírás (tartalékok). (A helyes üzletvezetési politika egyik alapelve.) **Pécs:** Dunántúl ny. 1939. 103, [3] p. **93880**
Bibliográfia: p. [2].

Mantsuranis, Johann. Betriebswissenschaftliche Fortschritte in Deutschland, Amerika und Frankreich. Eine bibliographische Studie. Geleitwort v. O. Kienzle. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 253 p. 3 t. (Neue deutsche Forschungen, Bd 15.) **94149**
Bibliographie: p. 193—248.

Mellerowitz, Konrad. Allgemeine Betriebswirtschaftslehre. *[1929.]* 3. veränderte Aufl. Berlin: De Gruyter 1940. 227 p. (Sammlung Göschen, 1008.) **94461**
Bibliographie: p. 4—5.

Nicklisch, H[einrich]. Die Betriebswirtschaft. *[1912.]* 7. Aufl. »Der wirtschaftlichen Betriebslehre.« Stuttg.: Poeschel 1932. VII, 767 p. **95068**

Rochau, Erwin. Das Bedaux-System, seine praktische Anwendung u. kritischer Vergleich zwischen Refa- u. Bedaux-System. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. 114 p.
Bibliographie: p. 113—114. **94841**

Schorp, Georg. Der Betriebsvergleich. Eine methodologische Untersuchung. Diss. Tübingen 1936. Würzburg: Dr. Triltsch 1939. [4], 79 p. **P 381.21(018)**
Bibliographie: p. 76—77.

381.32 Kartelek

Kartelle

Haussmann, Fritz. Die wirtschaftliche Konzentration an ihrer Schicksalswende. Grundlagen u. Aufgaben einer künftigen Trust-Kartellgestaltung. Basel: Verl. für Recht u. Gesellschaft 1940. XVI, 435 p. **94827**

Scholz, Benno. Das Kartellproblem in der neuen Wirtschaftsverfassung. Düsseldorf: Nolte 1939. VI, 42 p. **P 381.32(43)**
Bibliographie: p. V—VI.

381.5 Tervgazdálkodás

Planwirtschaft

Boukaouris, Nicolas G. Vers l'état économique. Paris: Pichon & Durand-Auzias 1939. 160, [2] p. **94193**

Daquanno, Ernesto. Mistica autarchica. Roma: Unione ed. d'Italia 1939. 96 p. **P 381.5(45)**

Gerlach, Otto. Staatliche Autarkie in ihrer Abhängigkeit v. Zeit u. Raum. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. 4, 94, [2] p.
Bibliographie: p. 89—94. **P 381.5(09)**

Huppert, Walter. Grundlagen der Planwirtschaft. Berlin: Duncker & Humblot [1939]. 79 p. **P 381.5(01)**

Kremmler, H. Autarkie in der organischen Wirtschaft. Dresden: Focken & Oltmann 1940. 80 p. **P 381.5**
Bibliographie: p. 76—79.

Lojacono, Luigi. L'indipendenza economica italiana. Con scritti di —, G. Acutis, A. Anastasi, F. Angelini [etc.] Milano: Hoepli 1937. XXIV, 666 p. **94875**

Tarchi, Angelo. Prospettive autarchiche. Ricerca e coordinazione statistica a cura di Andrea de Mitri. *[1937.]* 2. ed. Firenze: Cya 1939. 422 p. **94639**

Vágó Pál literati. A magyar munkaállam. Bp.: Lőcsey 1938. 24 p. (Magyar szocializmus, 5.) **R 381.5(439)**

Vries, Günther de. Fragen der staatlichen Investitionspolitik. Bern: Haupt 1940. 120 p. (Berner wirtschaftswissenschaftl. Abhandl. 29.) **95873**
Bibliographie: p. 5—7.

381.53 Testületi gazdálkodás
Korporative Wirtschaftsordnung

Garli, Filippo. Saggi di politica economica corporativa. Introd.: Giuseppe Bottai. Pisa: Nistri-Lischi 1939. XXIII, 269 p. 1 t. **94649**

De Francisci Gerbino, G[iovanni]. Economia politica corporativa. Vol. 1. *[193?]* 3. ed. riv. Palermo: Ciuni 1939. **94822**

Giacoma, Giuseppe. Lineamenti e principi per un ordine economico nuovo. Milano: Ed. »Attività corporativa«. 1940. 182 p. (Collana di studi di sociologia e di economia politica corporativa, I.) **95500**

Gobbi, Ulisse. Elementi di economia corporativa. *[1921.]* 2. ed. riveduta (Quarta degli »Elementi di economia politica«.). Milano: Hoepli 1940. 199 p. **95371**

Kislégi Nagy Dénes. A korporativ gazdaság alapelvei. Pécs: Dunántúl ny. 1940. 19 p. (A »Pannoniá«-ból.) **R 380.01**

La Volpe, Giulio. Ricerche di dinamica economica corporativa. Padova: Cedam 1938. 144 p. (Collana Ca'Foscari Venezia.) **94647**

Menegazzi, Guido. Economia corporativa razionale. Legge fondamentale e principii derivati. *[1938.]* 2. ed. interamente rielaborata. Roma: Signorelli 1939. 359 p. **95193**

Renda, Umberto. L'autarchia nell'Italia fascista. Torino: Paravia 1939. 69, [3] p. (Piccole guide di cultura.) **P 381.53(45)**
Bibliografia: p. 68—69.

381.6 Ár
Preis

Dorosy Dezső [stb.] Árdrágítás, árszabályozás, árkormánybiztosság. Népszerű útmutató mindenki számára. Írták: —, vitéz Hary József, Andrásfay Dezső [stb.] Bp.: Athenaeum [1940]. 168 p. **95854**

Eberhard, Heinrich. Formen und Methoden der deutschen Preisregelung. Wiesbaden: Gabler 1939. [10], 240 p. **95772**
Bibliographie: p. 235—239.

Fanfani, Amintore. Indagini sulla »rivoluzione dei prezzi«. Milano: »Vita e pensiero« ed. 1940. VIII, 179, [2] p. (Pubblicazioni dell' Universita cattolica del S. Cuore. Vol. XXI.) **95444**

Kraus, Hans. Die Grundlagen der freien Preisbildung u. d. volkswirtschaftl. gerechtfertigte Preis. Diss. Göttingen. Düsseldorf: Dr. Nolte 1938. IV, 68 p. **P 381.6**
Bibliographie: p. 65—67.

Magyarország. Törvények, rendeletek. Anyaggazdálkodás és árszabályozás. A termelés, forgalom és fogyasztás szabályozására, az anyagellátásra és árszabályozására vonatkozó rendelkezések 1939 szept. 1.-től. 1 k. Összeáll. Dobrovics Károly & Kovalóczy Rezső. Bp.: Anyaggazdálkodás & áruszab. kiadóhiv. 1940. **94551**

Matolcsy Mátyás. Mezőgazdasági termékek árkérdése. Módszertani tanulmány. Bp.: Magy. gazdaságkutató int. 1940. 34 p. **1874**
= Magyar Gazdaságkutató Intézet különkiadv., 18.

Németország. Törvények, rendeletek. Die Preisstopverordnung. Die Verordnung über d. Verbot v. Preiserhöhungen v. 26. XI. 1936. unt. bes. Berücks. d. Kriegswirtschaftsverordnung. Erläuterung v. Friedrich Cordes. Berlin: Lutzeyer [1940]. 194 p. **95542**

Simoncsics Miklós. A létfenntartási indexszámok megbízhatósága. Bp.: Hornyánszky 1940. 8 p. (A »Magyar Statisztikai Szemlé«-ből.) **R 381.6(439)**

Varga István. Az európai háború és az árkérdés. Szeged: Városi ny. 1940. 12 p. (A »Közgazdasági Szemlé«-ből.) **R 381.6(439)»1940«**

381.63 Közélelmezés
Lebensmittelversorgung

Baer, E. Fritz. Die Ernährung des deutschen Volkes im Kriege. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 36 p. (Schriften f. Politik u. Auslandskunde, 52.) **P 381.63(43)**

Decken, Hans v. d. Die englische Ernährungslage im Frieden und im Kriege. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 76 p. (Schriften d. Deutschen Instituts für Aussenpolitische Forschung.) **95852**
Bibliographie: p. 74—76.

Gottschalch, Holm. Die Trinkmilchversorgung der Städte Dresden, Leipzig und Chemnitz vor und nach Durchführung der Milchmarktordnung. Dresden: Dittert 1939. 142 p.
Bibliographie: p. 140—142. **93957**

Kieselbach Gyula. Tengeri halak, tápértékük és tartósításuk. Bp.: »Kis Akadémia« 1940. 56 p. (Kis Akadémia kvt., 38.) **R 639.2**
Bibliográfia: p. 53—56.

Lymington, [Gerard Vernon Wallop] lord. Éhinség Angliában. *[Famine in England.]* Bevezetést írta: Alan Sinclair Sidgwick. Ford. Hajtó Henrik. Bp.: Centrum-ny. 1940. 49 p. 4 t. **R 381.63(42)**

Magyarország. Törvények, rendeletek. Közélelmezési rendeletek. A kötött élelmiszer- és takarmánygazdálkodás jogszabályai. Teleki Mihály előszavával. Összeáll. Kolgyáry László, Pataky Ernő és Mihály Béla. Bp.: Szerzők 1940. 324 p. **96017**

Mayer, Ernst & Rudolf Götz. Die Lebensmittelversorgung. (Nach d. Stande v. 15. II, 1940.) *[1940.]* 4. völlig. neubearb. Aufl. Mit Ergänzungsheft (Stand 1. VI. 1940). Stuttg.: Boorberg [1940]. 79, 20 p. **95510**

Németország. Törvények, rendeletek. Die öffentliche Bewirtschaftung von Lebens- u. Futtermitteln nach d. Reichsverteidigungsgesetzgebung. Textausg. d. Verordnungen, Anordnungen u. Erlasse. Mit einer Einleitung v. Ludwig Gebhard. München: Beck 1939. VIII, 124 p. **94036**

Piegler, Hanna. Deutsche Forschungsstätten im Dienste der Nahrungsfreiheit. Ein Handbuch im Auftrage d. Forschungsdienstes. [Berlin]-Neudamm: Neumann 1940. 486 p. **95750**

Schneider, Kurt. Deutschlands Gemüseversorgung mit Kopfkohl u. Sauerkraut. Berlin: Schmidt 1939. 454 p. **94339**

Schumacher, R. H. Deutschlands Brotgetreideversorgung gesichert. Thünen-Tellow u. sein Werk. Neudamm: Neumann 1940. 50 p. 1 t. **P 381.63(43)»1940«**
Bibliographie: p. 49.

Société des Nations. Conférence Européenne de la vie rurale. 1939. Documentation technique générale. L'alimentation des populations rurales en Europe. Annexe: Études sur le pain. Rapport préparé sous les auspices du Comité d'hygiène. Genève: Société des Nations 1939. 98 p. (Série de Publications de la Société des Nations, 26.) **P 381.631(4)**

Stern, Dietrich. Die Ernährungswirtschaft der Stadt Königsberg Pr. im Weltkrieg. Diss. Königsberg. Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1939. 92 p. **95098**
Bibliographie: p. 87—91.

Ulberth, Walter. Die Lebensmittelbewirtschaftung vom Gesichtspunkt der Verbrauchsregelung. Graz: Stiasny 1940. 136 p. **95392**

383 Őstermelés. Mezőgazdaság
Landwirtschaft

Casalini, Mario. L'agricoltura e le industrie legate all'agricoltura. Roma: Sormani 1940. 4°. 416 p. **X 7397**

Chini, Amilcare. Problemi di rapporti corporativi in agricoltura. Todi: Tip. Tuderte 1939. 258, [2] p. **95759**
Bibliografia: p. [1].

Darré, R. Walther. A német birodalom és a délkeleteurópai államok együttműködése a mezőgazdaság terén. Magyarra ford. Kibédi Varga Sándor. Bp.: Franklin 1940. 16 p. (Magyar-német társ. kiadv., 1.) **R 383(4-12):(43)**

Darré, R. Walther. Um Blut und Boden. Reden u. Aufsätze. München: Eher 1940. 598, [2] p. 1 t. **94023**

Fabricius Endre. Gazdasági egyesületeink jövő feladatai. Bp.: Pátria 1940. 14 p. **R 383(439)(062)**

Haushofer, Heinz Konrad. Das agrarpolitische Weltbild. Lpzg: Teubner 1939. [6], 88 p. **93902**

Juhos Lajos & Kulin Sándor. Tőke és jövedelmi kutatások a dunántúli 100 kat. holdon aluli parasztgazdaságokban az 1929—1935-ig terjedő években. Keszthely: Mérei-ny. 1937. 83 p. **Rq 383.25(439.32)**
[magyar-német].

Kovács Imre. Szovjet-Oroszország agrárpolitikája. Bp.: Cserépfalvi [1940]. 119 p. (»Kék könyvek«.) **A 47.38/163**
Bibliográfia: p. 117—118.

Magyarország. Törvények, rendeletek. A legújabb földmüvelésügyi törvények és rendeletek gyüjteménye 1931—1938. 1—3. k. Szerk. Steinecker Ferenc. Sajtó alá rend. Perneczky Béla. Bp.: Steineckerné 1939. **K 3830/4**

Nagy Miklós. Az első magyar gazdacímtár. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 17 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 383(439):31**

Piperow, Andreas. Bulgariens Agrarkrise und Agrarverschuldung. Berlin: Parey 1938. 78 p. (Berichte über Landwirtschaft, N. F. 135. Sonderh.) **A 49.38/255**
Bibliographie: p. 76—77.

Schrewe, Ernst. Die Anpassungsfähigkeit der Landwirtschaft an wirtschaftliche Veränderungen. Jena: Fischer 1940. VI, 156 p. **94633**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Le capital et les revenus des exploitations agricoles en Europe d'après les resultats de la comptabilité pour la periode 1927—28 à 1934—35. Contribution de l'Institut internat. d'agriculture doc. No. 3. [Genève: Soc. des Nations 1939]. 108 p. (Conférence européenne de la vie rurale, 5.) **94473**

Székely Artur. Gyümölcsértékesítés. Bp.: Gergely 1940. 35 p. **R 383.41(439)**

Wünscher Frigyes. Szervezett agrárértékesítés. Bp.: Csáthy 1940. 262 p. **94352**

383.1 Földbirtok
Grundbesitz

Baróthy József. Magyar föld román kézen. Bp.: Cserépfalvi 1940. 136 p. **95351**
Bibliográfia: p. 133.

Bernát Gyula. Részes gazdálkodás és birtokpolitika. Bp.: Szerző 1939. 94 p. **93889**
Bibliográfia: p. 93—94.

Erdei Ferenc. A makói tanyarendszer. Szeged: Városi ny. 1933. 24 p. **2885/4/13**
= Szegedi alföldkutató bizotts. kvtára, IV. szakoszt. közlem. 13.

Futaky Zoltán. Tapasztalatok az újabb tagosításoknál. Bp.: »Élet« ny. 1940. 26 p. (»Geodéziai Közlöny«-ből.) **R 383.15(439)**

Haufe, Helmut. Die Wandlung der Volksordnung im rumänischen Altreich. Agrarverfassung u. Bevölkerungsentwicklung im 19. u. 20. Jahrhundert. Stuttg.: Kohlhammer 1939. [6], 348 p. 4 t. **A 49.30/93**

Hévey [László] Ladislaus. Grundbesitzpolitik in Ungarn. Bp.: Dr. d. königl. ung. Universität 1940. 28 p. **R 383.1(439)(04)**
Bibliographie: p. 27.

Roenne, Klaus Wilhelm von. Die Regelung der Bewertung des ländlichen Bodens in der Zeit vom 18. Jh. bis zur Gegenwart insbesondere in Preussen. Eine Vorarbeit zur Frage d. rechtlichen Gestaltung d. Bodenpreise. Berlin: Reichsnährstand-Verl. 1940. 189 p. (Beiträge zum Bauern- u. Bodenrecht, Bd 13.) **94853**
Bibliographie: p. 183—189.

Schwerin, Friedrich v. Die Bedeutung der Grundbesitzverteilung v. nationalen Standpunkte aus. Mit einem Vorw. v. Heinrich Sohnrey. Einl. v. K. Kummer. Berlin: Dtsche Landbuchhandlung 1939. 23, [9] p. **P 383.136(43)**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale. La régime foncier en Europe. Genève: Soc. d. Nat. 1939. 71 p. **P 383.1(4)**

384 Iparpolitika
Industriepolitik

Anderegg, Emil. Schweizerische Gewerbepolitik auf neuer Grundlage. St. Gallen: Fehr 1940. 40 p. (Wirtschafts-wissenschaftl. Schriften f. Handwerk, Gewerbe u. Detailhandel, 2.) **P 384(494)**

Bost, Herbert. Wozu noch Mittelbetriebe? Stuttg.: Kohlhammer 1940. [6], 96 p. **94192**

Fanta Károly. Országos iparügyi címtár. Szerk.: Medriczky Andor és Király Elemér. Előszót írta Dobos Gyula. Bp.: Király 1940. 629 p. **K 3840/1**

Ganns, Karl Friedrich. Die Solinger Schneidwaren-Industrie und ihre konkurrenzregelnden Bestrebungen und Massnahmen unt. bes. Berücks. der Nachkriegs- und Jetztzeit. Diss. 1937. Göttingen: Göttinger Handelsdr. 1938. VI, 179 p. **93982**
Bibliographie: p. 177—178.

Hegedüs Márton. A kézművesipar szerepe Budapest közgazdasági életében. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 42 p. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 384.2(439)Bp**

Hoffmann, Walther. Wachstum und Wachstumsformen d. englischen Industriewirtschaft v. 1700 bis z. Gegenwart. Jena: Fischer 1940. XIV, 284 p. 1 t. (Probleme d. Weltwirtschaft, 63.) **94332**

Kohtz, Hans. Ostpreussische Papierfabrikation. Diss. Königsberg i. Pr. Stallupönen: Dr. Klutke 1934. 242 p. **95089**
Bibliographie: p. 5—7.

Lisdorf, Wolfgang. Industrieförderung als Aufgabe d. Gemeindepolitik. Dargestellt am Beispiel d. Stadt Apolda. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. 60 p. **P 384.12(43)**
Bibliographie: p. 60.

Magyarország arany-és ezüstkoszorús mestereinek évkönyve. 1925—1940. Szerk. Péterfy Gyula. Bev. Szterényi József báró. Bp.: Törekvés-ny. 1940. 64 p. **94199**

Malcomes Béla báró. Magyar ipargazdaság. 1 k. Bp.: Szerző 1940. 338 p. **95244**

Olaszország. Confederazione fascista degli industriali. L'industria dell'Italia fascista. Roma: »Usila« 1939. XVIII, 714 p. **94819**

Rézler [Gyula] Julius. The Hungarian manufacturing industry. Bp.: [Athenaeum] 1940. 14 p. **R 384.2(439)**

385 Közlekedés

Verkehrswesen

Álgyay-Hubert Pál. A magyar közlekedéspolitika új feladatai. Előadás. Bp.: »Élet« ny. 1940. 4°. 14 p. (A »Technika«-ból.) **X 7310**

Frank, Walter. Der Panama-Skandal. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. [1939]. 96 p. **95785**

Genrich, [Fritz] & [Werner] Vogel. Das Gesetz über Kreuzungen von Eisenbahnen und Strassen. Berlin: Elsner 1939. 4°. 12 p. (Aus »Die Reichsbahn«, 28.) **Pq 385.512(43)(001)**

Grandin, Thomas. The political use of the radio. Geneva: Research centre 1939. 116 p. (Geneva Studies, X/3.) **94594**

Hardtmut, Alexander. Schule der Philatelie. Briefmarken erzählen Weltgeschichte. Harzburg: Heering Verl. 1940. 335 p. **95699**

Jungenbloed, Josef. Die wirtschaftliche Bedeutung des Hansa-Kanals für das Ruhrgebiet. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. [2], 91, [3] p. **P 385.611(43)**

Kunowski, Joh[ann] v. Der Suezkanal. Geschichte, Land u. Leute. Berlin: Schönfeld [1940]. 138 p. 1 t. **94852**

Magyarország vasutainak állapota az 1938. évben. Bp.: Stephaneum-ny. 1940. 130, [4] p. **3882**
= Magyar Statisztikai Közlemények, Új sor., 110.

Schall, Josef Sebastian. Suez. Pforte der Völker. Roman eines Kanals. Stuttg.: Rowohlt 1940. 321, [3] p. **95221**

Schmidt, W. & Hans Werner. Geschichte der Deutschen Post in den Kolonien und im Ausland. Geleitwort v. Ohnesorge. Lpzg: Konkordia-Verl. 1939. XII, 468 p. 25 t. **94467**
Bibliographie: p. 467—468.

Siegfried, André. Suez, Panama et les routes maritimes mondiales. Paris: Colin 1940. 298, [2] p. **A 62.38/17**

Zimmermann, E[mil]. Die Organisation des Verkehrs. Bleicherode am Harz: Nieft 1939. 132 p. **94173**
Bibliographie: p. 7—14.

Zwanzig Jahre Luftverkehr und Probleme des Streckenflugs. Berlin: Springer 1940. 4°. 114 p. (Forschungsergebnisse d. verkehrswissenschaftl. Instituts f. Luftfahrt, 14.) **X 7341**

386 Kereskedelem

Handel

Arena-Alessi, Antonino. Esperienze commerciali e corporative. Roma: [Quintily] 1940. 115 p. **95634**

Compass. Kommerzielles Jahrbuch. Deutsches Reich: Sudetenland. Jhg. 72. 1939. Hg. v. Rudolf Hanel. Wien: »Compass«-Verl. 1939. VII, 959 p. **X 2527**

Croll, Walther. Aussenhandel im Kriege. Lpzg: Gloeckner 1940. 100 p. **94609**

Funk, Walther. Grundsätze der deutschen Aussenhandelspolitik und das Problem d. internationalen Verschuldung. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1938. 32 p. (Schriften d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 5.) **P 386.2(43)**

Garside, Alston Hill. Cotton goes to market. A graphic description of a great industry. New York: Stokes 1935. XX, 411 p. 12 t. **94076**

International Chamber of Commerce. Terms commonly used in distribution and advertising. Basel: Verl. f. Recht u. Gesellschaft [1940]. 115, 103, 115 p. **K 3860/5**
[English-francais-deutsch.]

Martell, Albert Herbert. Aussenhandel und Wirtschaftsvolumen. Diss. Tübingen. Bochum-Langendreer: Dr. Pöppinghaus 1939. [6], 82 p. **P 386.2**
Bibliographie: p. 82.

Obradovitsch, Sava D. Zwischen Clearing und Devise. Probleme d. Handelspolitik Jugoslawiens. In dtscher Sprache bearb. u. hg. v. H. E. Roos. Lpzg: Meiner 1939. 100 p. 1 t. **94611**

Russel, Oland D. Das Haus Mitsui. Der Aufstieg des grössten Handelshauses Japans. Übers. v. Hermann Stresau. Zürich: Scientia A.-G. 1940. VIII, 361 p. **A 52.38/35**

Schultze, Joachim H. Der Wirtschaftswert unserer Kolonien. Die wirtschaftlichen Möglichkeiten der deutsch-afrikanischen Kolonien und ihre Nutzung durch die Mandatsmächte. Berlin: Reimer 1940. XI, 120 p. 1 t. **94836**

Schwimmer Mihály. Tűzifakereskedés Magyarországon. 1928—1938. Bp.: »Forum« ny. 1939. 100 p. **94507**

Vassiliev, Stefan. L'Allemagne et le commerce extérieur des États Balkaniques. Paris: Loviton 1939. 114 p. **94144**
Bibliographie: p. 105—111.

Wagner, Lothar. Russland und wir. Berlin-Schöneberg: Niermann 1939. 48 p. 1 t. **A 47.30/136**

387 Pénz- és hitelügy

Geld und Kredit

Ajtay József. A pénz közgazdasági szerepe és jelentősége. Szükség van-e új társadalmi és gazdasági rendszerre? Bp.: »Az Ország Útja« 1940. 74, [2] p. **95505**
Bibliográfia: p. 69—72.

Cottely István. A banktitok. Szeged: Városi ny. 1939. 96 p. (Tébe-könyvtár, 101.) **94099**
Bibliográfia: p. 95—96.

Enderle, Willy. Kreditbedarf und Kreditversorgung der Unternehmung. Diss. Tübingen. Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1938. 93, [3] p. **94406**
Bibliographie: p. 92—93.

Fenyvessy Adolf és Menczel Lajos. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület százéves története. 1—2. k. Bp.: Az egyesület kiad. 1940. **95687**
1. k. 1839—1889. [6], 253 p.
2. k. 1890—1939. [6], 377 p.

Forst, Hans. Die Geldmenge in Deutschland 1927—1937. Rostock: Hinstorff 1939. 96 p. 2 t. (Hamburger wirtschafts- u. sozialwissenschaftl. Schriften, 42.)
Bibliographie: p. 5—9. **P 387.4(43)»1927/1937«**

Galli, Renato. I sistemi monetari a tipo aureo. Vol. 1. Milano: Giuffré 1940. XVI, 287 p. **95495**

Gerloff, Wilhelm. Die Entstehung des Geldes und die Anfänge des Geldwesens. Frankfurt a. M.: Klostermann 1940. 196 p. (Frankfurter wissenschaftliche Beiträge. Kulturwissenschaftliche Reihe, Bd 1.) **94480**
Bibliographie: p. 181—188.

Harmadik birodalom pénzügyi politikája, A —. A Magyar Külügyi Társaság ifjúsági csoportja gazdasági és nyersanyagbizottságának vitaestje. Pécs: Dunántúl-ny. 1939. 8 p. (A »Külügyi Szemle«-ből.) **R 387(43)(042)**

Hoffmann, Alexander. Das Kreditwesen im heutigen Italien. Darmstadt: Buske 1939. [6], 200 p. **94015**

Holbesz Aladár. A magyar hitelszervezet története. Bp.: May-ny. [1940]. 392 p. **95572**

Höpker Aschoff, Hermann. Geld und Gold. Jena: Fischer 1939. VIII, 246 p. **94013**
Bibliographie: p. 245—246.

Jirkovsky Sándor. Az osztrák nemzeti bank és az 1870-i bankankét. Banktörténeti tanulmány. Szeged: Városi-ny. [1939]. 83 p. (Tébe-könyvtár, 102.) **94098**
Bibliográfia: p. 83.

Lück, Willy. Monetäre Unabhängigkeit. Untersuchung der Vorschläge v. J. M. Keynes f. unabhängige nationale Währungssysteme. Mit Geleitwort v. Wilhelm Hasenack. Im Anhang: Veröffentl. einer brieflichen Stellungnahme v. J. M. Keynes. Lpzg: Koehler 1939. 185 p. **94158**
Bibliographie: p. 175—185.

Mennyey Géza. A földhitel. 1 k. Bp.: »Darányi Ignác« agrártudományi társaság 1940. (A »Darányi Ignác« agrártudományi társaság kiadv., 2.) **96010**
1. k. Történelmi kifejlődése. X, 284 p.
Bibliográfia: p. 279—284.

Molnár Dezső ifj. Hozzászólás a pénz mennyiségi elméletének kérdéséhez. Bp.: Stádium ny. 1940. 8 p. (»Magy. mérnök- és építészegylet Közlönyé«-ből.) **R 380.52**

Schultze, Ernst. Gold. Romantik und Fluch des gelben Metalls. Lpzg: Goten Verlag 1940. 273 p. 16 t. **95968**

Sieber, Hugo. Eine kritische Würdigung der Freigeldlehre. Bern: Haupt 1940. XII, 138 p. (Berner wirtschaftswissenschaftl. Abhandl., 30.) **95874**
Bibliographie: p. VIII—XI.

Stucken, Rudolf. Liquidität der Banken. Berlin: Duncker & Humblot 1940. 178 p. (Schriften d. Akademie f. dtsches Recht, 3.) **95508**

Wagemann, Ernst. »Wo kommt das viele Geld her?« Geldschöpfung und Finanzlenkung in Krieg und Frieden. Düsseldorf: Völkischer Verl. 1940. 160, [4] p. **95446**

Wissmann, Hellmuth. Das Gold in Wirtschaft und Politik. Lpzg: Goldmann 1940. 152, [2] p. (»Weltgeschehen«) **95655**

388 Biztosításügy

Versicherungswesen

Hévey [László] Ladislas & Étienne [István] T ö r ö k. La prévoyance sociale en Hongrie. Assurances sociales ouvriers agricoles et industriels, employes. I.: Les cadres. Bp.: Pr. Universitaires 1940. 24 p. **R 388.4(439)**

Hévey [László] Ladislaus & Stefan [István] T ö r ö k. Soziale Fürsorge in Ungarn. Die Sozialversicherung d. landwirtschaftlichen u. gewerblichen Arbeiter u. Angestellten. I. Anstalten. Bp.: Universitäts-Dr. 1940. 24 p. **R 388.4(439)**

Heyn, Walther. Das schaffende Hamburg. Hamburg als Versicherungsstadt in Vergangenheit und Gegenwart. Geleitwort v. Chr. B a r t h o l a t u s. Hamburg: Teigeler 1939. 76 p. **X 7313**

Magyar biztosítástudományi társulat és a biztosító intézetek orsz. szövetsége. Debreceni nagygyűlése 1939. XI. 25. Debrecen: Tiszántúli könyv- és lapkiadó rt. 1939. 35 p. **R 388(439)(062)**

Magyarország. M. kir. Pénzügyminisztérium. A biztosítási magánintézmények állami felügyeletére vonatkozó jogszabályok gyüjteménye. Kiad. —. Bp.: Állami ny. 1940. 348 p. 2 t. **95501**

Milhoffer Sándor. Aratási biztosítás. Egy új biztosítási mód eszméje a rossz termések elleni védekezésre. *[1937]* 2. kiad. Bp.: Gergely 1940. 15 p. **R 388.54**

Rozsnyai Nándor. Amit az épületek tűzbiztosításáról mindenkinek tudni kell. Kassa: »Wiko« 1939. 126 p. **94497**

Société des Nations. Conférence européenne de la vie rurale 1939. Documentation technique générale. Assurance-maladie et assistance médicale rurale. Étude préparée par le Bureau internat. du travail. Genève: Soc. d. nat. 1939. 34 p. (Ser. de Publ. de la Soc. d. Nat. Conference européenne de la vie rurale, 15.) **P 388.42(-22)**

Sturm, Gottfried. Die Entwicklung der Mit- und Rückversicherung. Diss. Erlangen. Eisfeld i. Thür.: Dr. Beck 1939. 96 p. **96022**
Bibliographie: p. 7—8.

Taszáry Tamás. Mezőgazdasági öregségi biztosítás. Összeáll. & magyarázta: —. Bp.: Madách-ny. 1939. 160 p. **94500**

Törvényhatósági és megyei városok, A— biztosításainak díjszabása. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 58 p. **R 388.031.5(439)**

Vági J. Az állatbiztosítás akadályai és kibontakozási lehetőségei. Bp.: Csaba 1940. 24 p. (Magy. biztosítástudományi Szemle könyvtára, 1.) **R 388.52(439)**

389 Állami pénzügyek

Finanzwesen

Eszláry Károly. Kísérleti bűncselekmény a pénzügyi jogban. Bp.: Kemény 1940. 164 p.
Bibliográfia: p. 162—163. **94093**

Magyarország. Szabályrendeletek. Közszállítási szabályzat. Módosított magyarázatos kiadása, különös tekintettel a zsidótörvényre. A közszállításokról és a hazai beszerzés kötelezettségéről. Szerkesztőbizottság elnöke: S o m o g y i Géza. Bp.: [ny. n. 1940]. 205 p. **95752**

Miller, Adolf. Der italienische Rechnungshof. (La corte dei conti del Regno d'Italia.) Lpzg: Deichert 1940. 101 p. (Haushalt u. Kontrolle, 1.) **95779**

Schwarz, Otto. Die Weltfinanzlage bei Kriegsbeginn, und die Entwicklung d. Weltfinanzen seit Ausgang d. Weltkriegs. Berlin: Kohlhammer 1940. [6], 46 p. (Schriften d. Akademie f. dtsches Recht, 2.) **P 389(∞)»1939«**

389.2 Adók és illetékek

Steuern und Gebühren

Ausztria. Törvények, rendeletek. Die Vergnügungssteuer in der Ostmark und im Sudetenland. Handausgabe mit systematischer Darstellung u. Erläuterung. Bearb. Otto Wetzel. Stuttg.: Boorberg 1940. 114 p. **95511**

Bögelsack, Ulrich. Die steuerrechtliche Behandlung des Übergangs und der Neubildung von Erbhöfen. Diss. Erlangen 1938. Erlangen: Dr. Döres 1939. 109 p. **96027**

Bibliographie: p. 107—109.

Branner, K. Wesen und Zweck der Besteuerung. Ein Beitrag zur geschichtlichpolitischen Begründung d. Steuerlehre. Lpzg: Scholl 1940. [10], 196 p. (Abhandl. d. Rechts- u. Staatswissenschaftl. Fakultät d. Univers. Göttingen, 28.) **95771**

Bibliographie: p. 189—196.

Cerutti, K. E. Die Steuerfreiheit von Stiftungen, die gemeinnützigen, mildtätigen und kirchlichen Zwecken dienen, nach dem Körperschaft und Vermögensteuergesetz. Lpzg: Seifert 1940. 56 p. **P 389.206(43)**

Domonkos József. Bérleti szerződések illetékei. Bp.: Székely-ny. [1940]. 212 p. (Illetéktár, 2.) **95569**

Erdély Sándor & Hamvai Sándor. Gyakorlati útmutató az egyszeri beruházási hozzájárulás (vagyonváltság) bevallásához. Törvény és végrehajtási rendelet felhasználásával. Pécs: Dunántúl egyetemi ny. 1938. 80 p. **95805**

Erdély Sándor. A társulati adó (1940. évi VII. t.-c.) adómérlege. Az adóköteles nyereség megállapítása és bevallásának gyakorlati módja. A törvény szövege, indokolással és végrehajtási utasítással. Részvénytársasági igazgatók . . . etc. részére. Pécs: Egyetemi ny. 1940. 223 p. **95254**

Franolic, Vladimir. Le système des impots directs d'état en Yougoslavie. Paris: Pichon & Durand-Auzias 1939. 68 p. **A 49.38/252**

Hohrmann, Johannes & Edgar Lenski. Die Körperschaftsteuer. Berlin: Spaeth & Linde 1940. 196 p. (Bücherei d. Steuerrechts, 24.) **94361**

Holzmann, Hugo. Wortlaut, Grundriss und Kritik der Körperschaftssteuer in Jugoslawien. Zagreb: »Gaj« Dr. 1939. XIV, 272 p.

Bibliographie: p. 262—267. **94182**

Jövedelemadóval megrótt egyének száma és jövedelme a székesfővárosban. 1937. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. IV, 152 p. **648/90/3**

= Statisztikai Közlemények, 90/3. [Magyar-német].

Magyarország. Törvények, rendeletek. Egyes forgalmi adóváltságrendeletek kivonatos összeállítása. Összeáll. a székesfővárosi m. kir. pénzügyigazgatóság. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 100 p. **R 389.36(439)(003)**

Magyarország. Törvények, rendeletek. Közadók kezelésének jogszabályai. A közadók kezelésére vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállítása . . . Szerk.: Hegedüs József & Fejér Endre. Pécs: Pécsi irod. r.-t. 1940. XVIII, 540 p. **95412**

Magyarország. Törvények, rendeletek. A társulati adó jogszabályai. Az 1940: VII. t. c. és a 2000/1940. P. M. sz. rendelet alapján összeállította és magyarázatokkal ellátta Keresztessy Ernő. Bp.: Athenaeum 1940. XVII, 455 p. **95706**

Nagy Nándor. A közúti adó jogszabályai. Összeáll. —. Bp.: Athenaeum 1940. XXIII, 224 p. **95348**

Németország. Törvények, rendeletek. Spielartensteuergesetz nebst Durchführungsbestimmungen. Hg. im Reichsfinanzministerium. Berlin: Heymann 1939. 48 p. **P 389.356(43)**

Németország. Törvények, rendeletek. Die Vergnügungssteuer im Altreich. Handausgabe mit systematischer Darstellung u. Erläuterung. Bearb. v. Otto Wetzel. Stuttg.: Boorberg 1940. 112 p. **95512**

Ötvös Jenő & Nemes Frigyes. Adóbevallás és adómérleg. Az 1940. évi VII. t.-c. és annak 2000/1940. P. M. sz. végrehajtási utasítása alapján. Bp.: »Monopol« 1940. 276 p. **K 3890/9**

Schröter, Hans. Handbuch der Urkundensteuer. Bonn: Stollfuss [193?]. 44 p. (Samml. »Hilf dir selbst!«, 158.) **P 389.37(43)**

Seidlmayer, Hans. Die Steuern vom Arbeitslohn. Lohnsteuer, Kriegszuschlag, Bürgersteuer, Wehrsteuer. Wien: Ertl 1940. 30 p. **P 389.248(43)**

Sinzig, Wilhelm. Die Einkommensteuer. Was jeder davon wissen muss! 9. Aufl. Bonn: Stollfuss-Verl. 1939. 46 p. (Samml. »Hilf dir selbst!«, 41.) **P 389.25(43)**

Svájc. Törvények, rendeletek. Steuern der Schweiz. Hg. v. Eidgenössischen Steuerverwaltung. Bern: Wyss 1939. VI, 115 p.
Bibliographie: p. 110—115. **95493**

389.5 Községi pénzügyek

Gemeindefinanzen

Ausztria. Törvények, rendeletek. Haushaltsrecht in der Ostmark. Text d. Runderlasses... v. 16. IX. 1939. Berlin: Dtscher Gemeindeverl. 1939. 38 p. **P 389.5(436.01)**

Bernardino, Anselmo. Testo unico per la finanza locale. Approvato con R. D. 14 IX 1913 N. 1175 annotato, coordinato e completamente aggiornato. Milano: Giuffrè 1940. 215, [5] p. **94612**

Berthold, Hans. Kriegsnotwendige Massnahmen auf dem Gebiete des gemeindlichen Steuerrechts. Mit Abdruck d. Verordn. u. Erlasse. Dargest. & erläut. v. —. 1. Nachtragsband zum »Leitfaden zum Steuerrecht d. Gemeinden u. Gemeindeverbände« v. — & Otto Lange. 3. Aufl. (Kommunale Schriften Nr. 20.) Berlin: Deutscher Gemeindeverl. 1939. IV, 39 p. (Kommunale Schriften, 78.) **P 389.7(43)**

Mumbeck, Gerhard. Die Einwirkung des Staates auf die Finanzwirtschaft d. Gemeinden, nach d. dtschen Gemeindeordnung v. 30. I. 1935. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. [4], 128 p. (Kommunalwissenschaftl. Studien u. Forschungen, 4.) **95648**
Bibliographie: p. 127—128.

Müller, Werner. Die kommunalrechtliche u. kommunalpolitische Bedeutung d. gemeindlichen u. überörtlichen Rechnungsprüfungswesens. Bleicherode am Harz: Nieft [1939]. 100 p. **94176**
Bibliographie: p. 7—9.

Olaszország. Törvények, rendeletek. La finanza locale. Testo unico approvato con r. d. 14 sett. 1931. n. 1175. Integrato e coordinato con la legislazione successiva a tutto il 15 febbraio 1940—XVIII. A cura di Riccardo Crespolani. Como: Nani 1940. XVI, 213 p. **95515**

Piccioni, Paride. La finanza locale. Commento al testo unico 14. settembre 1931. Torino: Unione tip. 1939. XX, 638 p. **94468**

Stenger, Hermann. Das neue Vermögens- und Haushaltsrecht der deutschen Gemeinden. Ein systematisches Handbuch für d. Praxis d. Gemeinden u. ihrer Aufsichtsbehörden unt. bes. Berücksichtigung d. Landesrechte in Preussen, Bayern, Würtemberg u. Baden. *[1918.]* 2. völlig neubearb. Aufl. Berlin: Schweitzer 1939. X, 409 p. **94830**

Sykes, Joseph. A study in English local authority finance. London: King 1939. VI, [2], 307 p. **94298**

389.65 Községi üzemek

Kommunal-Betriebe

Dassel, Hubert. Die Betriebswirtschaft der gemeindlichen wirtschaftlichen Unternehmen. München: Eher [1940]. 199 p. 1 t. (Die Gemeindeverwaltungs- und Sparkassenschule, 18.) **95991**

Göller, Hans. Die Beeinflussung der Rechtsverhältnisse gemeindlicher Energieversorgungsunternehmen durch d. dtsche Gemeindeverordnung u. d. Energiewirtschaftsgesetz. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1939. 112 p. (Kommunalwissenschaftl. Studien u. Forschungen, 2.) **94844**
Bibliographie: p. 110—111.

Kniepmeyer, Fritz & Hans Richter. Die Wasserversorgung durch die Gemeinden. Erläuterungen z. Mustersatzung d. dtschen Gemeindetages... nach § 18 der dtschen Gemeindeordnung. Stuttg.: Kohlhammer 1939. IV, [2], 168 p. (Recht d. öffentl. Betriebe, 2.) **94344**

Liszievicz Nándor. Az üzemi vagyonmérlegek és eredménykimutatások korszerűsítése és egységesítése. Bp.: Szfőv. háziny. 1939. 16 p. 2 t. (»Városi Szemlé«-ből.) **R 389.65(439)Bp**

Máttyus Sándor. Vízművek üzemi problémái. Bp.: »Jövő« ny. 1940. 174 p. **95792**

Mehne, Heinz Walter. Rechtsstellung und Aufbau der gemeindlichen Wirtschaftsunternehmen im neuen Gemeinderecht. Diss. Frankfurt am Main. Düsseldorf: Dr. Nolte 1939. 62, [2] p. **P 389.65(43)**
Bibliographie: p. 61—62.

Németország. Törvények, rendeletek. Wegweiser durch das Recht der Gemeindlichen Eigenbetriebe. Nach d. Eigenbetriebsverordnung bearb. v. Wilhelm Mankel. Berlin: Deutscher Gemeindeverl. 1940. 136 p. (Kommunale Schriften, 73.) **95559**

Scholz-Frick, Max. »Das Gas«. Seine volkswirtschaftliche Bedeutung. *[1937.]* 2. Aufl. Berlin: Hillger [1937]. 96 p. (Energiewirtschaft, Reihe 2, Bd 1.) **94038**

Stone, Donald C. The management of municipal public works. Chicago: Public adm. service 1939. XVI, 344 p. **94306**

39 Néprajz

Ethnographie

Banner János. A békési községi levéltárban őrzött Litterae currentales viselettörténeti adatai. Összegyűjt. —. Szeged: Városi ny. 1933. 14 p. **2885/4/20**
= Szegedi alföldkutató bizotts. kvtára, IV. szakoszt. közlem., 20.

Bernatzik, Hugo A. Die grosse Völkerkunde. Sitten, Gebräuche und Wesen fremder Völker. Bd 1—3. Lpzg: Bibliographisches Inst. 1939. **X 7254**
Bd 1.: Europa. Afrika. Bearb. v. Hugo Adolf Bernatzik, Arthur Haberlandt, Richard Wolfram etc. XII, 372 p. 6 t.
Bd 2.: Asien. Bearb. v. Robert Bleichsteiner, Hans Findeisen, Alexander Slawik etc. XII, 364 p. 21 t.
Bd 3.: Australien. Amerika. Bearb. v. Herbert Tischner & Walter Frickeberg. VIII, 372 p. 6 t.
Bibliographie: p. 259—292.

Breysig, Kurt. Völker ewiger Urzeit. Nordländer, Nordwestamerikaner, Nordostamerikaner. Berlin: Gruyter 1939. 4°. XIV, 374 p. (Die Geschichte d. Menschheit, 2.) **X 7396**

Castiglioni, Baldassare. Az udvari ember. *[Cortegiano Venezia 1528.]* Ford. gr. Zichy Ráfaelné. Bp.: Franklin-társ. [1940]. 383 p. 7 t. **95848**

Danckert, Werner. Grundriss der Volksliedkunde. Mit 30 Notenbeispielen. Berlin: Hahnefeld 1939. VIII, 130 p. **95558**

Dorner Béla, **enesei.** Székelyföldi esetek. Erdélyi gazdasági emlékek. Elbeszélések. Bp.: »Pátria« 1940. 100 p. **94539**

Dömötör Sándor. Szent Gellért hegye és a boszorkányok. Bp.: Szőv. háziny. 1940. 22 p. (Tanulmányok Budapest multjából VII. k.-ből.) **R 398.32(439)Bp015**

Erdély lelke. Szerk. Ignácz Rózsa. A bevezetést írta Zilahy Lajos. Írták: Barabás Gyula, Diószeghy Miklós, Egyed Zoltán stb. Bp.: Dante könyvkiadó 1940. 208 p. 48 t. **96005**

Grapow, Hermann. Wie die alten Ägypter sich anredeten, wie sie sich grüssten und wie sie miteinander sprachen. Berlin: Akademie d. Wissenschaften 1939. 52 p. **A 62.39/6**

Gunda Béla. A gyüjtögető gazdálkodás. — Az elvetett búzától a kenyérig. Bp.: Néprajzi Múzeum 1939. 68 p. (Útmutató füzetek a néprajzi adatgyüjtéshez, 1.) **R 39(439)(01)**

Gufmann, Bruno. Das Recht der Dschagga. München: Beck 1926. 778 p. (Arbeiten z. Entwicklungspsychologie, 7.) **A 67.29/3**

Györffy István, sz[igeti]. A matyók mezőgazdasága. Szeged: Városi ny. 1934. 18 p. **2885/4/23**
= Szegedi alföldkutató bizotts. kvtára, IV. szakoszt. közlem., 23.

Györffy István. A néphagyomány és a nemzeti művelődés. *[1939.]* 2. kiad. Bp.: Bethlen Gábor-ny. 1939. 86 p. (Magyar táj és népismeret kvtára, 1.) **95770**

Haberlandt, Michael & Arthur Haberlandt. Die Völker Europas und ihre volkstümliche Kultur. Stuttg.: Strecker & Schröder 1928. XVI, 748 p. 13 t. (Illustr. Völkerkunde, II/2.) **65321**

Houston, Mary G. Medieval costume in England & France. The 13 th, 14 th and 15 th centuries. London: Black 1939. X, 228 p. 8 t. **94012**
Bibliography: p. 227—228.

Kallós Zsigmond. Hejgetés. Regősdalaink rejtélye. V. A pogány magyarok sírbatételi szertartása egy most talált csángó népdalban. Szombathely: Martineum-ny. 1940. 31 p. **R 393.1(=945.11)**

Kelemen József. Egyedem — begyedem. Folklorisztikai és nyelvészeti tanulmány. Szeged: Városi ny. 1937. 30 p. **2885/4/34**
= Szegedi alföldkutató bizotts. kvtára, 34.

Klein Miklós. Álom az ókori héberek irodalmában. (Tekintettel az ókor népeire.) Dissz. Bp.: Gewürcz-ny. 1937. 28 p. **A 56.39/12**
Bibliográfia: p. 27.

Kovács László. A néprajzi gyüjtés módszere. Bp.: Turul-szövets. kiad. 1939. 44 p. (A Turul-szövetség népkutatási füzetei, 2.) **R 39(018)**

Kuszter, M. Lygia. Volkskundliche Beobachtungen in d. Rhön-Siedlung Feked (Baranya). Szeged: Városi ny. 1939. 85, [3] p. (Germanistische Hefte, B/2.) **95086**

Lajos Árpád. A magyar nép játékai. Bp.: Franklin [1940]. 136 p. 12 t. (Magyarságismeret.) **95860**

Lestyán Sándor. Jóskönyv, álomfejtés. Régi magyar kalendáriumi furcsaságok. Bp.: Officina 1940. 165 p. **94894**

Lowie, Robert H. Ethnographic notes on the washo. Berkeley, California: Univers. of California pr. 1939. 4°. p. 301—352. (Univers. of California publications in American archaeology and ethnology, 36/5.) **Pq 39 (793)**

Meisen, Karl. Nikolauskult und Nikolausbrauch im Abendlande. Eine kult.-geographisch-volkskundliche Untersuchung. Düsseldorf: Schwann 1931. 4° XX, 558 p. (Forschungen zur Volkskunde, 9—12. **X 7262**

Mouro, Isabel & Dorothy E. Cook. Costume index. A subject index to plates and to illustrated text. New York: Wilson 1937. X, 338 p. **94508**

Ortutay Gyula. A szerelem Ajak-on a házaséletig. A magyar parasztság szerelmi élete. Szeged: Városi ny. 1935. 26 p. **2885/4/24**
= Szegedi alföldkutató bizotts., kvtára, IV. szakoszt. közlem., 24.

Ossendowski, Ferdinand. Man and mystery in Asia. Collab. Lewis Stanton Palen. London: Arnold 1924. XII, 296, 16 p. **A 50.39/13**

Schalek, Alice. An den Höfen der Maharadschas. Aufgenommen u. erläutert v. —. Zürich: Orell-Füssli 1929. 16 p. 32 t. (Schaubücher, 7.) **A 54.39/17**

Schulze, Robert. Die Anfänge der Volksglaubensforschung. Berlin: Ebering 1940. 110 p. (Historische Studien, 373.) **95868**

Vadon József. Magyaros öltözet. 100 ruhaterv. Glatz Oszkár & vitéz Spolarich László fejtegetései. Összeáll. —. Bp.: Stephaneum-ny. [1940]. 4°. 54, [2] p. **X 7291**

Varga Anna. Két szomszéd falu. Adatok Kölesd (magyar) és Kistormás (német) községek összehasonlító néprajzához. [Dissz.] Szeged: Városi ny. 1940. 94 p. (Acta Universitatis Szegediensis, sect. philologica, XV. k.-ből.) **95079**
Bibliográfia: p. 83—86.

Vargha László. A tilalmasi tanyák építkezése. Adatok a nagykúnsági népi építkezéshez. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 67 p. 8 t. **95234**

398.2 Mondák. Mesék

Sagen. Märchen

Italiaander, Rolf. Banzai! Japanische Heldengeschichten aus alter und neuer Zeit. Berlin: Verlag »Die Wehrmacht« 1939. 128 p. (Kleine Wehrmacht-Bücherei, 8.) **A 52.90/20**

Japanisches Volksmärchen. Übers., ausgewählt und eingeleitet v. Fritz Rumpf. Jena: Diederichs 1938. 340 p. (Die Märchen der Weltliteratur.) **A 52.39/10**

Pirr, Heinz. Nordische Mythen und ihre Ausstrahlungen nach Asien. Eine Zusammenstellung u. Untersuchung asiatischer Sagen u. Märchen. Lpzg: Klein 1939. 141, [3] p. **94174**

Radermacher, Ludwig. Mythos und Sage bei den Griechen. Baden b. Wien: Rohrer 1938. 360 p. **94620**

Tasnádi-Kubacska András. A mondák állatvilága. Bp.: K. m. term. tud. társ. 1939. 372 p. 29 t. (Kir. m. term. tud. társ. term. tud. könyvkiadó váll. CXIV. k.) **95704**

4 Nyelvészet

Philologie

Balázs János. A gazai iskola. Thukydides-tanulmányai. Bp.: P. P. tud. egyet. görög filol. int. 1940. 45, [3] p. (Magy.-görög tanulmányok, 11.) **R 48-73**
[magyar-olasz.]

Braune, Wilhelm. Gotische Grammatik. Mit Lesestücken u. Wortverzeichnis. *[1880.]* 11. Aufl. bearb. v. Karl Helm. Halle: Niemeyer 1939. XII, 190 p. (Sammlung kurzer Grammatiken germanischer Dialekten. A. Hauptreihe, 1.) **95879**

Dumézil, Georges. La langue des Oubykhs. Paris: Champion 1931. XVI, 216 p. (Coll. linguistique, XXXV.) **A 47.48/19**

Fehér István. Engwer. Engwer-saecel. Kontinentális angol-szász hangtan, nyelvtan, olvasókönyv. (Az angol eredeti rövid magyar kivonata.)Bp.: Budai-ny. 1939. 80 p. **R 429**

Freeman, Henry G. Das englische Fachwort. T. 1—2. Essen: Girardet 1938—1940. **94241**

Gottschald, Max. Die deutsche Personennahmen. Berlin: Gruyter 1940. 134 p. (Sammlung Göschen, 422.) **95889**

Götze, Albrecht. Neue Bruchstücke zum grossen Text des Hattusilis und den Paralleltexten. Lpzg: Hinrichs 1930. 88 p. **(Mitteilungen d. vorderasiatisch-aegyptischen Gesellsch. 34/2. Hethitische Texte, V.)** **A 50.08/5/34/2**

Gray, Louis H[erbert]. Foundations of language. New York: Macmillan 1939. XV, 530 p. **94288**

Häckel, Ernst. Tanuljunk könnyen, gyorsan németül. 1—2. k. Bp.: Novák 1938—1939. **94142**

1. k. [1936.] 4. kiad. 1939. 348 p.
2. k. Befejező rész. [1938.] 2. kiad. 1938. 228 p.

Hempel, H. Gotisches Elementarbuch. Grammatik, Texte mit Übersetzung und Erläuterungen. Lpzg: Gruyter 1937. 136 p. (Sammlung Göschen, 79.) **95690**

Hermann, Edward. Nachrichten von der Gesellschaft d. Wissenschaften zu Göttingen. Sprache u. Erkenntnistheorie. Göttingen: Vandenhoeck 1940. p. 95—113. (Allgem. Sprachwissensch. Östl. Kulturkreise. N. F. II/4.) **Pq 401**

Jantzen, Hermann. Gotische Sprachdenkmäler mit Grammatik, Übersetzung und Erläuterungen. *[1898.]* 6. Auflage. Berlin: Gruyter 1929. 126 p. (Sammlung Göschen, 79.) **95890**

Király Rudolf. Tanuljunk könnyen, gyorsan olaszul. Bev. ellátta Gino Saviotti. Ernst Häckel módszere. Bp.: Novák [193?]. 368 p. **94141**

Kluge, Friedrich. Die Elemente des Gotischen. Eine erste Einführung in die deutsche Sprachwissenschaft. Berlin: Gruyter 1921. IV, 133 p. **95996**

Koltay-Kastner Jenő. Olasz-magyar szótár. *[1934.]* 2. kiad. 1—2. k. Átdolgozta Szabó Mihály és Virányi Elemér. Pécs: Danubia 1934—1938. **95966**

Kudzinovszki, Czeslaw. A finn magánhangzóhangrend. Bp.: Szerző 1939. 48 p. **R 494.54—441.1**

Kürschner, [Joseph]. Lexikon der sechs Weltsprachen mit Fremdwörterbuch u. Briefsteller. 5. Aufl. Jubileums-Ausgabe. Bd 1—2. Berlin: Hillger [1940]. **K 4130/1**

Mannoury, G. Les deux poles de l'esprit. Étude de psychologie linguistique du point de vue communiste. Paris: Éd. »Librairie du travail« 1933. 167 p. **94190**

Moors, Ellen Whitley. Neo-Babylonian documents in the University of Michigan collection. Ann Arbor: Univ. of Michigan pr. 1939. XV, 71 p. 75 t. **A 50.42/80**

Nakonetschna, Hanna. Deutsch-ukrainisches Taschenwörterbuch. Im Auftrage des Ukrainischen wissenschaftlichen Instituts in Berlin. Lpzg: Harrassowitz 1939. XXII, 175 p. **K 4300/9**

Rivet, P. Sumérien et Oceanien. Paris: Champion 1929. 59, [5] p. (Coll. linguistique, XXIV.) **A 50.42/79**

Sayce, A. H. Aramaic papyri. Discovered at assuan. Ed. — with the assistance of A. E. Cowley and with appendices by W. Spiegelberg and Seymour de Ricci. London: Moring 1906. Fol. 79 p. 92 t. **A 62.40/13**

Schubart, Wilhelm. Einführung in die Papyruskunde. Berlin: Weidmann 1918. VI, [2], 508 p. 7 t. **A 62.30/14**

Bibliographie: p. 489—496.

Süskind, W. E. Vom A. B. C. zum Sprachkunstwerk. Eine dtsche Sprachlehre f. Erwachsene. Stuttg.: Dtsche Verl.-Anst. 1940. 248 p. **95853**

Szablinski, W. Szlownik wegiersko-polski. Magyar-lengyel szótár. Debrecen: Saját kiad. 1940. 268 p. **K 4918/12**

Szigeti Remigius L. Translatio latina Joannis Damasceni (de orthodoxa fide L. III. C. 1—8.) saeculo XII. in Hungaria confecta. Scripsit & textum ed. —. Bp.: P. P. tud. egyet. görög filol. int. 1940. 34, [2] p. 3 t. (Magyar-görög tanulmányok, 13.) **R 47—73**

Urban, Wilbur Marshall. Language and reality. The philosophy of language and the principles of symbolism. London: Allen & Unwin 1939. 756 p. **94268**

Velledits Lajos. Francia-magyar és magyar-francia iskolai és kézi szótár. *[1934.]* 2. jav. és bővített kiad. Bp.: Athenaeum 1940. 610 p. **95581**

Wehrle, Hugo. Deutscher Wortschatz. Ein Wegweiser zum treffenden Ausdruck. A. Schlessings »Passender Ausdruck« im 7. Aufl. *[1881.]* neu bearb. v. —. Stuttg.: Klett 1940. XXXI, 516 p. **K 4300/18**

Welsh, T. E. The practical system. Az angol nyelv gyakorlati tanítása 50 leckében. 1—26. *[19??.]* 8. ed. Debrecen: Csillag 1939. **95482**

494.511 Magyar nyelvészet
Ungarische Philologie

Balassa József. Kis magyar nyelvtan és a magyar helyesírás szabályai a nagyközönség számára. Bp.: Lingua 1940. 71 p. **96036**

Balassa József. A magyar nyelv szótára. 1—2. köt. Bp.: Grill 1940. **94889**

Cherestesiu Victor etc. Román-magyar és magyar-román szótár. Szerk. — Valentiny Antal stb. közrem.-vel. 1—4. k. *[1925.]* 4. kiad. Cluj-Kolozsvár: Record-ny. 1924—1937. **95821**

1—2. k. Magyar-román rész.
3. k. Román-magyar rész.
4. k. Tüzetes román alaktan.
Kimerítő nyelvtani példatár. Összeáll. Valentiny. XXIV, 184, [2] p.

Csüry Bálint. A népnyelvi búvárlat módszere. Bp.: Turul-szövetség 1936. 42 p. (Turul-szövetség népkutatás füzetei, 1.)
R 494.511.0(018)

Fekete Béla. Magyar nyelvtan orosz (ruszin) anyanyelvűek részére. Magántanulásra. Összeáll. —. Munkács: Teichmann [1940]. 80 p. **94883**

Gyomlay Gyula. A tudákos helyesírásról és kiejtésről. Pécs: »Dunántúl« ny. 1934. 32 p.
R 494.511—1

György Lajos. Anyanyelvünk védelme. Cluj-Kolozsvár: Minerva-ny. 1936. 23 p.
R 494.511—83

Kosztolányi Dezső. Erős várunk a nyelv. Bp.: Nyugat [1940]. 316 p. (K. D. hátrahagyott művei, 1.) **94901**

Moór Elemér. A magyar nyelv régi török és mongol jövevényszavai nyelvtörténeti és őstörténeti szempontból. Szeged: Városi ny. 1939. 64 p. (A népünk és nyelvünkből.) **2885/4/38**

= Szegedi alföldkutató bizottság könyvtára, IV. szakoszt. közlem. 38.

Tomanóczy Jolán. Hirics ormánsági nyelvjárásának hangtana. Pécs: »Dunántúl« ny. 1940. 52, [2] p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 175. Magyar int. értek., 29.) **R 494.511.0(439.016) Hirics**

Tóth Ilona. Német eredetű magyar divatszó. Dissz. Bp.: [Szerző] 1939. 53 p. (Német nyelvészeti dolgozatok, IV.)
R 494.511—316.3=3 : 391

Urhegyi Emilia. Turóc megye helynevei. Bp.: Egyetemi ny. 1939. 42 p. (Magyar nyelvtudományi társaság kiadványai, 45.)
R 494.511—311.1

5 Természettudomány
Naturwissenschaft

Barth v. Wehrenalp, Erwin. Der Niedergang der französischen Naturwissenschaften. Das Beispiel der Chemie. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 47 p. **95404**

Hermann, Carl. Der Weg der Naturwissenschaft zum Geiste. Bad Pyrmont: Friedrich 1940. 16 p. **P 50**

Kurz, Karl. 75 Jahre naturwissenschaftlicher Verein. Ein Beitr. z. Geschichte d. Naturwissenschaften im 19. u. 20. Jahrhundert. Bremen: Geist 1939. 92 p. 11 t.
P 502(43)(06)

Mittasch, Alwin. Julius Robert Mayers Kausalbegriff. Seine geschichtliche Stellung, Auswirkung u. Bedeutung. Berlin: Springer 1940. VIII, 297 p. **95869**

Bibliographie: p. 270—283.

Mladiáta A. János. A természettudományok és a technika szerepe a multban és napjainkban. Bp.: Stádium-ny. 1940. 12 p. (A »Magy. Mérnök- és Építészegylet Közlönye«-ből.)
R 50(09)

Schwertschlager, Joseph. Philosophie der Natur. Abt. 1—2. München: Kösel & Pustet 1921—1922. (Philosophische Handbibliothek, III—IV.) **95290**

Abt. 1. Natur u. Körper im Allgemeinen. [1920.] 2. Aufl. 1922. [6], 318 p.
2. Die einzelnen Klassen der Körper im besonderen. 1921. VIII, 276 p.

Tasnádi Kubacska András. Gyüjtés hegyenvölgyön. Bp.: Franklin-társ. [1940]. 189 p. (Búvár könyvei, XIII.) **95734**

Washington. Smithsonian Institution. Explorations and field work of the Smithsonian Institution in 1938. Washington: Smithsonian Institution 1939. [8], 116 p. (Publication 3525.) **94052**

51 Mathematika. Geometria
Mathematik. Geometrie

Bense, Max. Geist der Mathematik. Abschnitte a. d. Philosophie der Arithmetik und Geometrie. München: Oldenbourg 1939. 173 p. 4 t. **94597**

Doehlemann, Karl. Geometrische Transformationen. *[1902/08.]* 2. umgearb. Aufl. hg. v. Wilhelm Olbrich. Berlin: de Gruyter 1930. 254 p. (Göschen Lehrbücherei, I/15.) **95790**

Doerfling, Richard. Mathematik für Ingenieure und Techniker. Ein Lehrbuch. München: Oldenbourg 1939. 533 p. **94105**

Gandin, Renato. Risoluzione geometrico-funzionale de problema degli plurisecanti una curva algebrica in uno spazio a tre, quattro e cinque dimensioni. (Pres. dal A. Comessati, del 26. VI. 1938.) Venezia: R. Ist. Veneto 1939. 4°. 68 p. (Memoire del R. Ist. Veneto di scienze, lettere ed arti, XXX/5.) **X 7351**

Holló Ágnes. A mechanikus quadraturáról. Dissz. Bp.: [Szerző] 1939. 23 p. **R 513**

Kisbán László. A mennyiségtan tanítása Magyarországon. 1700—1848. Pécs: Haladás-ny. 1939. 78 p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. Univers. Elisabethinae Quinqueeclesiensis, 163. Ped. int. ért., 11.) Bibliográfia: p. 77—78. **R 51(07)(439)»17/1848«**

Lobatschefskij, N. J. Pangeometrie. Übers. u. hg. v. Heinrich Liebmann. Lpzg: Engelmann 1902. 95 p. (Ostwald's klassiker d. exakten Wissenschaften, 130.) **95815**

Mott-Smith, Morton C. Metageometrische Raumtheorien. Eine philosophische Untersuchung. Diss. Halle-Wittenberg: Dr. Kaemmerer 1907. VI, 244 p. **95880**
Bibliographie: p. 238—243.

Nernst, W. & A. Schoenflies. Einführung in die mathematische Behandlung der Naturwissenschaften. Kurzgefasstes Lehrbuch d. Differential u. Integralrechnung mit besond. Berücks. d. Chemie. *[1895.]* 11. Aufl. neubearb. v. W. Nernst & W. Orthmann. München: Oldenbourg 1931. XIV, 478 p. **94212**

Scheffers, Georg. Lehrbuch der Mathematik. *[1905.]* 8. Aufl. Berlin: De Gruyter 1940. VIII, 742 p. **K5100/3**

Vahlen, Theodor. Abstrakte Geometrie. Untersuchungen über d. Grundlagen d. euklidischen u. nicht-euklidischen Geometrie. *[1905.]* 2. Aufl. Lpzg: Hirzel 1940. 4°. X, 224 p. (Deutsche Mathematik, 2. Beih.) **X 7385**

52 Csillagászat
Astronomie

Caspar, Max. Johannes Keplers wissenschaftliche Stellung. München: Oldenbourg 1935. 38 p. (Schriften d. Corona, XIII.) **P 52 Kepler**

Detre, L. & K. Lassovszky. Beobachtung von veränderlichen Sternen mit einem Heilphotometer. Bp.: Stephaneum-ny. 1939. 13 p. (Mitteilungen der Sternwarte Budapest-Svábhegy, 9.) **P 523.8**

Himpel, Kurt. Erdgeschichte und Kosmogonie. Lpzg: Akademische Verl.-Ges. 1940. 141 p. (Probleme d. kosmischen Physik, Bd XIX.) Bibliographie: p. 131—136. **94108**

Kepler, Johannes. Weltharmonik. Übers. & eingel. v. Max Caspar. München: Oldenbourg 1939. 4°. 404 p. **X 7279**

Kovács-Karap Ernő. Isten és élet. Örvénytani mű. Bp.: Mefhosz kiad. 1940. 143 p. **95746**

Krafft, K. E. Traité d'astro-biologie. Avec des contributions de E. Budai et A. Ferriere. Paris: Legrand 1939. 351 p. **94474**

Mészáros László. A csillagászati földrajz elemei. Bp.: Fráter-ny. 1940. 184 p. 1 t. **94930**

Röszner-Laczó Viktor. Az új naptár tervezete. Örök naptár. Bp.: Sylvester-ny. 1940. 16 p. **R 529.3**

Wodetzky József. Csillagos esték. Tájékoztató a csillagos égen az év napjainak minden esti és éjtszakai órájában. Bp.: Kir. magy. természettud. Társ. 1940. 27 p. **R 523.8**

53 Mechanika. Fizika
Mechanik. Physik

Ardenne, Manfred v. Elektronen-Übermikroskopie. Physik-Technik. Ergebnisse. Berlin: Springer 1940. XVI, 393, [3] p. 2 t. **95605**

Dingler, Hugo. Max Planck und die Begründung d. sogenannten modernen theoretischen Physik. Berlin: Ahnenerbe-Stiftung 1939. 4°. 32 p. **Pq 530.1**

Eddington, Arthur. The philosophy of physical science. Tarner lectures 1938. Cambridge: University pr. 1939. IX, 230 p. **93834**

Gentner, W[olfgang] [etz.] Atlas typischer Nebelkammerbilder mit Einführung in die Wilsonsche Methode. Von —, H. Maier-Leibnitz & W. Bothe. Berlin: Springer 1940. 4°. VI, 126 p. **X 7395**

Millikan, R. A. Cosmic rays. Three lectures being the revision of the 1936. Page-Barbour lectures of the University of Virginia and the 1937. John Joly lectures of Trinity College Dublin. Cambridge: Univers. pr. 1939. VIII, 134 p. **94042**

Neuberg, Arthur. Das Weltbild der Physik. In seinen Grundzügen u. Hauptergebnissen dargestellt. Bd 1. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1939. **94059**

Bd 1. Das neue Weltbild der Physik. 1939. 148 p.

Ortvay Rudolf. Bevezetés az anyag korpuszkuláris elméletébe. A bpesti P. P. tud.-egyetemen előadta —. 2. kiad. Bp.: Diószegi leíró & soksz. iroda 1935. 224 p. **95801**

[Könyomat.]

Ortvay Rudolf. Bevezetés a quantummechanikába. — előad. a bpesti P. P. tud.-egyetemen. Bp.: Diószegi sokszorosító iroda 1940. 296 p. **95800**

[Könyomat.]

Ortvay Rudolf. Elektrodynamika. — előadásai a bpesti P. P. tud.-egyetemen. Bp.: Diószegi sokszorosító iroda 1938. 416 p. **95799**

Bibliográfia: p. 2.
[Könyomat.]

Stark, Johannes. Physik der Atomoberfläche. Lpzg: Hirzel 1940. VIII, 75 p. **94113**

Vigh Bertalan. A villamosság alaptörvényei. *[19??.]* 5. bőv. & átdolg. kiad. Bp.: Szt. István-t. 1936. 352 p. **94595**

54 Vegytan

Chemie

Erdey-Gruz Tibor és Gróh Gyula (szerk.) A kémia és vívmányai. 1—2. rész. Írták: Buzágh Aladár, Erdély Sándor stb. Bp.: Kir. magy. term. tud. társ. 1940.

= A természet világa, 5—6. **X 7156/5—6**

Gróh Gyula. Fizikai kémia. 1—2. köt. Bp.: Egyetemi ny. 1940. **95600**

1. köt. A termődinamika főtételei. A halmazállapotok. Az oldatok törvényei [stb.]. — közreműködésével írta Erdey-Gruz Tibor & Schay Géza. XVI, 605 p.
Bibliográfia: p. 603—605.

2. köt. Az atomok építőkövei és szerkezete. Elemátalakulások. Radioaktivitás [stb.]. — közreműködésével írta Náray-Szabó Zoltán & Schay Géza. VIII, 475 p.
Bibliográfia: p. 453—454.

Herz, Walter. Leitfaden der theoretischen Chemie. Mitarbeit v. L. Lorenz. *[1912.]* 4. durchges. u. vermehrte Aufl. Stuttg.: Enke 1930. [8], 309 p. **95682**

Klockmann, [Friedrich]. Lehrbuch der Mineralogie. Neu hg. v. Paul Ramdohr. *[189?.]* 11. vollständig umgearb. Aufl. Stuttg.: Enke 1936. XII, 625 p. **95677**

Pilgrim, E. Chemie, überall Chemie. Lpzg: Teubner 1940. IV, 290 p. 11 t. **95835**

Bibliographie: p. 281—283.

Remy, Heinrich. Grundriss der anorganischen Chemie. Lpzg: Akademische Verlagsgesellschaft 1937. XVI, 311 p. **95870**

55 Geológia

Geologie

Edelstein Miksa. Az ajkai szén szénkőzettani vizsgálata. Dissz. Bp.: Mérnökök ny. 1937. 132 p. XI t. **R 552**

Bibliográfia: p. 129—131.

Görcs László. A pécsi erdő. Pécs: Haladás-ny. 1939. 60 p. 3 t. (Specimina Diss. facult. philos. Reg. Hung. Univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 170. Geogr. Pannonica, XXXVI.) **R 551.4(439.016) Pécs**

Bibliográfia: p. 57—59.

Jurasky, Karl A. Kohle. Naturgeschichte eines Rohstoffs. Berlin: Springer 1940. VIII, 170 p. (Verständliche Wissenschaft. Bd 45.) **95347**

Kessler Hubert. Az aggteleki barlangrendszer hidrográfiája. Dissz. Bp.: »Élet« ny. 1938. 30 p. 5 t. **R 551.44(439.030) Aggtelek**

Bibliográfia: p. 29—30.

Kessler Hubert. A Felvidék gyöngye. Az Aggteleki cseppkőbarlang. Bp.: Mérnökök ny. 1939. 10 p.
R 551.44(439.030) Aggteleki cseppkőbarlang

Pálfy Móric & Rozlozsnik Pál. A Bihar- és Béli hegység földtani viszonyai. 1. rész. Bp.: Stádium 1938. 4°. (Geologica Hungarica. Ser. geologica, 7.) **X 7295**

1. rész. Alaphegység és paleozoikum. Irta Rozlozsnik Pál. Emszt Kálmán elemzéseivel. 200 p. 8 t.

Prinz Gyula. A magas Tiensán. Bp.: M. kir. Földtani Int. 1939. 352 p. 8 t. **4365/33**

= Magy. kir. Földtani Int. évkönyve, XXXIII. [magy. német.]

Schmidt Eligius Róbert. A Kincstár csonkamagyarországi szénhidrogénkutató mélyfúrásai. Ferenczi I., Kulcsár K., Majzon L. stb. feljegyzései alapján. Bp.: M. kir. Földt. Int. 1939. 267, [5] p. 7 t. **4365/34/1**

= Magy. kir. Földtani Int. évkönyve, XXXIV/1. [magyar-német.]

Schréter Zoltán. Nagybátony környéke. Umgebung v. Nagybátony. Bp.: M. kir. Földtani Intézet 1940. 154 p. 4 t. (Magyar tájak földtani leírása, II.) **94942**

Sümeghy József. A Győri medence, a Dunántúl és az Alföld pannoniai üledékeinek összefoglaló ismertetése. Bp.: M. kir. Földtani Int. 1939. p. 67—254. **4365/32/2**

= Magy. kir. Földtani Int. évkönyve, XXXII/2. [magyar-német.]

Vecsey György. A bakonyi Ajka—Úrkút—Halimba környékének képződményei. Dissz. Bp.: Held ny. 1939. 4°. 47 p. 1 t. **Rq 551.78(234.39) Bakony**

Bibliográfia: p. 40—46.

551.5 Meteorológia
Meteorologie

Angehrn Tivadar. Kalocsa hőmérséklete (1881—1930). Kalocsa: Árpád-ny. 1940. IV, 48 p. 12 t. (M. kir. Orsz. meteorológiai és földmágnességi intézet kisebb kiadv. Új sorozat, 9.) **R 551.5(439.049) Kalocsa**

Harang, Leiv. Das Polarlicht und die Probleme der höchsten Atmosphärenschichten. Lpzg: Becker & Erler 1940. VIII, 120 p. (Probleme d. Kosmischen Physik, XX.) **95832**

Bibliographie: p. 107—113.

Várady Irén. Kárpátalja. Bodrog és Felsőtisza csapadékviszonyai. Dissz. Szeged: Árpád-ny. 1939. 84 p. **95082**

Bibliográfia: p. 81—82.

Wagner, Artur. Klimaänderungen und Klimaschwankungen. Braunschweig: Vieweg 1940. VI, 221 p. (Die Wissenschaft, Bd 92.) **94602**

Bibliographie: p. 209—212.

56 Paleontológia
Paläontologie

Mottl Mária. A gödöllői vasúti bevágás középső pliocénkori emlősfaunája. Bp.: Magy. kir. Föld. Int. 1939. p. 257—350. 7 t. **4365/32/3**

= Magy. kir. Földtani Int. évkönyve, XXXII/3. [magyar-német.]

Scupin, Hans. Palaeogeographie. Grundfragen u. Forschung. Hg. v. K. Beyer. Geleitwort v. H. Stille. Stuttg.: Schweizerbart 1940. 164 p. **94823**

Bibliographie: p. 137—144.

57 Antropológia. Biológia
Anthropologie. Biologie

Alverdes, Friedrich. Die Stellung der Biologie innerhalb der Wissenschaften. Marburg: Elwert 1940. 23 p. (Marburger Universitätsreden, 6.) **P 57(011)**

Bartucz Lajos. Fajkérdés, fajkutatás. Bp.: Egyetemi ny. [1940?]. 322, [2] p. **96040**

Buyssens, Paul. Les trois races de l'Europe et du monde. Leur génie et leur histoire. Paris: Ed. Universitaires 1936. 270 p. **94818**

Clara, Max. Entwicklungsgeschichte des Menschen. *[1937.]* 2. neubearb. & erw. Aufl. Lpzg: Quelle & Meyer 1940. XVI, 550 p. **95419**

Eugster, J. & V[iktor] F. Hess. Die Weltraumstrahlung (Kosmische Strahlung) und ihre biologische Wirkung. Zürich: Orell-Füssli 1940. 200 p. 5 t. **95765**

Frieling, Heinrich. Herkunft und Weg des Menschen. Abstammung oder Schöpfung? Stuttg.: Klett 1940. 115 p. 1 t. **94585**

Bibliographie: p. 112—113.

Gehlen, Arnold. Der Mensch. Seine Natur u. seine Stellung in d. Welt. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. VI, 472 p. **93993**

Lipp Imre. A sárréti magyarság anthropológiája. Dissz. Bp. Székesfehérvár: Debrecenyi-ny. 1938. 45 p. 5 t. **R 572.9(439.028)**

Nemeskéri János. Adatok a hajduk anthropológiájához. Dissz. Bp. Karcag: Kertész ny. 1938. 54 p. 8 t. (»Anthropológiai füzetek« IV. k.-ből.) **R 572.9(439.032)**

Otto, R[ichard]. Organismen und Umwelt. 20 Vorträge. Hg. v. — in Gemeinschaft mit K. Felix u. F. Linke. Dresden: Steinkopff 1939. XIV, 275 p. (Zweite wissenschaftl. Woche zu Frankfurt a. M. 28—30. VI. 1939.) **94475**

Poisson, Georges. Le peuplement de l'Europe. État actuel, origines et évolution. Paris : Payot 1939. 373 p. 4 t. (Bibliothèque scientifique.) **94162**
Bibliographie : p. 353—361.

Schultze, Ernst. Vogelzug und Menschenwanderung. Erinnerungen an d. Urzeit d. Nordischen Rasse. Neudamm : Neumann 1940. VI, 473 p. 5 t. **95847**

Uherkovich Gábor. A korszerű biológiai oktatás. (Kialakulása és főbb tartalmi vonásai.) Szeged : Corvina ny. 1940. 98 p. (Közlemények a szegedi F. J. tud.-egyetem pedagógiai lélektani intézetéből, 31.) **95078**

577.16 Vitamin

Barnett, Sure. Az élet intézői. *[The little things in life.]* Ford. T a n g l Harald. A fordítást átn. és a szöveget kiegészítette D e s e ő Dezső. Bp. : K. m. term. tud. társ. 1940. X, [2], 350 p. (Kir. magy. term.-tud. társulat természettudományi könyvkiadóváll., 116.) **95703**

Fazekas István. Az új életelixir története. Bp. : Cserépfalvi 1940. 180 p. 12 t. **96048**

Rudolph, Willi. Vitamin C und Ernährung. Stuttg. : Enke 1939. V, 96 p. **93929**
Bibliographie : p. 91—93.

Stepp, W[ilhelm] [etc]. Die Vitamine und ihre klinische Anwendung. Ein kurzer Leitfaden v. J. K ü h n a u & Hermann S c h r o e d e r. *[1936.]* 4. umgearb. u. erweiterte Aufl. Stuttg. : Enke 1939. XII, 283 p. **93887**

577.6 Élet. Vitalizmus

Leben. Vitalismus

Jones, Frederic Wood. Life and living. London : Paul. Trench, Trubner [1939]. XII, 268 p. **94000**

Niklitschek, Alexander. Technik des Lebens. Berlin : Scherl [1940]. 341 p. 13 t. **95836**

Puder Sándor. Kikapcsolás, üzemszünet, halál. Korszerű élet- és halálszemlélet. Bp. : Eggenberger 1939. 32 p. **R 612.013**

Ruge, Werner. Die Melodie des Lebens. Ein Bildbuch, aus der Zeit der Wende abendländischen Denkens. Lpzg : Reclam 1939. 4°. 54 p. 24 t. **X 7252**
Bibliographie : p. 53—54.

Wheeler, L. Richmond. Vitalism : its history and validity. Diss. London : Witherby 1939. 275 p. **94829**
Bibliography : p. 263—268.

58 Növénytan

Botanik

Ákos István. Veszprém városának és környékének növényföldrajza. Bp. : Élet-ny. 1939. 50 p. 2 t. (Palaestra Calasanctiana, 28.) **R 581.9(439.070) Veszprém**
Bibliográfia : p. 49—50.

Behm, Hans Wolfgang. Das Wunder des Waldes. Berlin : Keil 1935. 304 p. 16 t. **95414**

Fossel, Annemarie. Das Jahr der Blumen im Brauchtum der Alpenländer. Innsbruck : Deutscher Alpenverl. 1940. 132 p. **95398**

Geitler, Lothar. Morphologie der Pflanzen. Berlin : De Gruyter 1940. 123 p. (Sammlung Göschen Bd 141.) **94569**

Heil, Hans. Entwicklungsgeschichte des Pflanzenreiches. Berlin: Gruyter 1940. 126 p. (Sammlung Göschen, 1137.) **94570**
Bibliographie : p. 125—126.

Soó R[udolf] v. Bere. Vergangenheit und Gegenwart der pannonischen Flora und Vegetation. Halle (Saale) : [Dr. d. Waisenhauses] 1940. 50 p. 5 t. (Nova Acta Leopoldina. Neue Folge, 9.) **R 581.9(439)**
Bibliographie : p. 43—49.

59 Állattan

Zoologie

Arnold, Rudolf. Das Tier in der Weltgeschichte. Frankfurt a. M. : Kramer 1939. 128 p. 9 t. **94291**

Francé, R[aoul] H[einrich]. Lebenswunder der Tierwelt. Eine Tierkunde für Jedermann. Berlin : Dtscher Verl. 1940. 308 p. 15 t. **94307**

Hecke, Bernhard. Die Tierseele auf der Grundlage der grundwissenschaftlichen Philosophie u. d. Psychologie v. Johannes R e h m k e. Greifswald : Bamberg 1939. 4°. 304 p. 2 t. **X 7386**

Mertens, Robert. Aus dem Tierleben der Tropen. Reisebilder aus Asien, Afrika u. Amerika. Hg. v. d. Senckenbergischen Naturforschenden Gesellschaft zu Frankfurt a. M. Frankfurt a. M. : Kramer 1940. 248 p. **95830**

Welk, Ehm. Die wundersame Freundschaft. Das Buch v. Tier u. Mensch. Mit Unterstützung v. Walter H o f s t a e t t e r. Lpzg : Reclam 1940. 446 p. **94629**

6 Alkalmazott tudományok

Angewandte Wissenschaften

608 Találmányok. Felfedezések

Erfindungen. Entdeckungen

Hartmann, Hans. Forschung sprengt Deutschlands Ketten. Stuttg.: Union dtsche Verl.-Gesellsch. 1940. 198 p. **95628**

Kluth, Heinrich. Wunder des Fortschritts. Berlin: Scherl 1939. 306 p. 22 t. **96003**

Zischka, Anton. Erfinder brechen die Blockade. Kämpfe u. Siege d. inneren Front. Berlin: Eher 1940. 100 p. (Schriftenreihe d. NSDAP Gr. II/1.) **94904**

61 Orvostudomány

Medizin

Beringer, Kurt. Der Meskalinrausch. Seine Geschichte und Erscheinungsweise. Berlin: Springer 1927. 315 p. (Monographien a. d. Gesamtgebiete der Neurologie und Psychiatrie, 49.) **95866**

Bovet, Th. Die Ganzheit der Person in der ärztlichen Praxis. Zürich: Rascher 1940. 194 p. **95190**
Bibliographie: p. 187—194.

Clara, Max. Das Problem der Ganzheit in der modernen Medizin. Lpzg: Barth 1940. 44 p. (Lpzger Universitätsreden, 4.) **P 61(01)**

Diepgen, Paul & Paul Rostock. Das Universitätsklinikum in Berlin. Seine Ärzte u. seine wissenschaftl. Leistung 1810—1933. Hg. v. Curt Adam, Karl Brandt, Walter v. Brunn [etc]. Lpzg: Barth 1939. VIII, 200 p. **93983**

Dornblüth, Otto. Klinisches Wörterbuch. *[191?.]* 35—38. Aufl. Neubearb. v. Wilibald Pschyrembel. Berlin: Gruyter 1940. XV, 652, [16] p. **K 6100/1**

Fervers, Carl. Schmerzbetäubung und seelische Schonung. Stuttg.: Enke 1940. IV, 171 p. **94234**

Goldhahn, Richard. Spital und Arzt von einst bis jetzt. Stuttg.: Enke 1940. VIII, 188 p.
Bibliographie: p. 183—188. **94229**

Gönner, Roland. Die Schweigepflicht des Arztes u. Apothekers nach deutschem u. französischem Recht. Diss. Tübingen: Dr. Becht 1939. 128 p. **94404**
Bibliographie: p. 7—10.

Hippokrates. Die Werke des —. Die Hippokratische Schriftensammlung in neuer deutscher Übersetzung. Hg. v. Richard Kapferer und Georg Sticker. Stuttg.: Marquardt 1938. 126 p. **96018**

Kiss Ferenc. Rendszeres bonctan. Tankönyv orvostanhallgatók számára a baseli (1895) és a jenai (1935) nomenclaturák alapján. Gellért Albert, Botár Gyula, Gáspár János etc. közreműködésével szerk. —. 1—2. k. Szeged: Városi ny. 1939. **94041**

Közkórházi orvostársulat évkönyve 1939. Szerk.: Windt Sándor & Kalocsay Kálmán. Bp.: Centrum-ny. 1940. **X 2544**

Medicinische Jahrbücher des kaiserl. königl. Österreichischen Staates. Hg. v. d. Direktoren und Professoren des Studiums der Heilkunde a. d. Universität zu Wien. Bd 1—50. Wien: Kupffer und Wimmer 1812—1844.
[Bd 41. fehlt.] **94421**

Mrugowsky, Joachim. Das ärztliche Ethos. Christoph Wilhelm Hufelands Vermächtnis einer fünfzigjährigen Erfahrung. Eingel. & hg. v. —. München: Lehmann 1939. 110 p. **94457**
Bibliographie: p. 110.

Müller Vilmos. Klinikai theraphia. 1—2. k. Szerk. —. Írták: Baráth Jenő, De Châtel Andor, Csáki László stb. Bp.: Saját kiad. 1940. **K 6150/4**

Országos orvosi kamara, Az — hivatalos névjegyzéke. III. évf. Bp.: Madách-ny. 1940. **K 6142/1**

Pintschovius, Karl. Die psychologische Diagnose. München: Lehmann 1940. 160 p. **95990**

Riecke, Erhard. Über wahre und falsche Heilkunde. Rektoratsrede, am 15. VI. 1932. Göttingen: Dr. Dieterich 1932. 37 p. **P 61(042)**

Ronzoni, Gaetano. La tubercolose polmonare dell' adulto. Milano: Treves 1936. 275 p. 2 t. **95986**

Schlenz, Maria. So heilt man unheilbar scheinende Krankheiten. Lpzg: Rauch [1940]. 239 p. **95731**

Schumacher, Joseph. Die naturphilosophischen Grundlagen der Medizin in der griechischen Antike. Berlin: Gruyter 1940. XI, 291 p. (Antike Medizin, 1.) **95997**

Szumowski Ulászló. Az orvostudomány története. Bölcsészeti szempontból nézve. Orvosok és orvostanhallgatók számára. Lengyelből ford. magyar vonatk. jegyz. időrendi táblával és ábrákkal ell. vitéz Herczeg Árpád. Bp.: Magy. orvosi könyvkiadó 1939. XII, 650 p. (Magy. orvosi könyvkiadó társ. kvtára, 167. k.) **93994**

Tóth László. Az orvosi jogszabályok magyarázatos gyüjteménye. Előszót írta Verebély Tibor. Bp.: Novák 1941. XVIII, 672 p. **K 6142/2**

Völgyesi Ferenc. Minden a lélek. Orvosok és orvostanhallgatók részére. Bp.: »Dante« 1940. 450 p. 81 t. **95813**

World medical encyclopaedia. 1939. London: Bessemer house [1940]. 605 p. **K 0300/4/13**

= British universities encyclopaedia, XIII.

612 Fiziológia

Láng Sándor. Vegyi és mikroszkópos vizsgálatok. Bp.: Novák 1941. 384 p. 7 t. (Orvosi laboratóriumi vizsgálatok, I.) **95982**

Müller, Ludwig Robert. Über den Schlaf. Studien über d. Ermüdung, über d. Schlaf, über Erholung, über Schlafstörungen u. über deren Behandlung. München: Lehmann 1940. 146 p. **95526**

Weizsäcker, Viktor v. Der Gestaltkreis. Theorie d. Einheit v. Wahrnahmen u. Bewegen. Lpzg: Thieme 1940. VIII, 180 p. **93990**

613 Közegészségügy

Gesundheitswesen

Darányi Gyula. Közegészségtan. 1—2. k. Bp.: Magyar orvosi könyvkiadó társ. 1939. **K 6140/12**

1. k. Társadalmi és egyéni hygiene. VIII, 535 p.
2. k. Környezeti hygiene. VI, 264 p.

Gesundheits büchlein. Gemeinverständliche Anleitung zur Gesundheitspflege. Hg. v. Reichsgesundheitsamt. *[1894.]* 18. neubearb. Ausg. Berlin: Springer 1940. XII, 276 p. **94118**

Gönczíné Madarász Erzsébet. Egészségügyi tanácsadó. Bp.: Athenaeum [1939]. 62 p. (Egyesült női tábor könyvei, 1.) **R 613(04)**

Grósz Emil. A trachoma. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 52 p. 2 t. **R 614.59(439)**

Bibliográfia: p. 4.

Heiser, Victor. Du bist dein Arzt. Stuttg.: Deutsche Verl.-Anstalt 1940. 272 p. **95360**

Horváth Lajos. Horváth—Zágonyi-féle fogtorna, arctorna, villanyos és mechanikus ínymasszázs. Bp.: Novák 1940. 69, [3] p. **R 613 : 796.4**

Johan Béla. Gesundheitsdienst auf dem Lande in Ungarn. Bp.: Universitäts-Dr. 1940. 240 p. (Veröffentl. d. kgl. Ung. staatlichen Hygienischen Institutes. 10.) **95490**

Miksa Gyula, diódvárallyai. Táblázat a víz várható szennyezéseinek minőleges kimutatására háború esetén. Bp.: Korda 1940. 31 p.

Bibliográfia: p. 26—28. **R 614.77**

Németország. Reichsministerium des Innern. Der öffentliche Gesundheitsdienst im Deutschen Reiche 1937. Im Auftrage d. Herrn Reichsministers d. Innern bearb. i. d. Abt. Volksgesundheit d. Ministeriums. Berlin: Schoetz 1939. VIII, 398 p. (Veröffentlichungen aus dem Gebiete des Volksgesundheitsdienstes, Bd LIII. H. 2.) **93939**

Németország. Törvények, rendeletek. Das Tierkörperbeseitigungsgesetz vom 1. II. 1939. Erläutert v. Hans Erhardt. Hannover: Schaper 1940. 132 p. **95396**

Pályi Márton. Ipari mérgezések. Bevezetéssel ellátta Darányi Gyula. Bp.: Horizont kiadó [1940]. 470 p. **95724**

Reimesch, Fritz Heinz. Karlsbad. Bayreuth: Gauverlag Bayerische Ostmark 1940. 96 p. **95947**

613.2 Táplálkozás

Ernährung

Arany György. A gyümölcskúrák gyógyhatása az egészséges és beteg szervezetre. Előszót írta: Bucsányi Gyula. Bp.: Novák 1940. 48 p. **R 613.26**

Boros József & Kolta Ervin. A helyes táplálkozás. Bp.: Eggenberger 1940. 151 p. **94621**

Heiser Viktor. Korunk orvosa. *[You' re the doctor.]* Ford. Ruzitska Mária. Bp.: Singer & Wolfner 1940. 287 p. **95593**

Heupke, Wilhelm. Obstkuren und Obstsaftkuren bei Kranken und Gesunden. Frankfurt a. M.: Breidenstein 1939. 104 p. **94227**

Rosenberg László. A cukorbetegek étrendje. Szerk. Mikes Ferenc. Bp.: »Mikes-értékkép« 1940. 40 p. XX t. **94415**

Soós Aladár. Étrendi előírások a gyakorlatban. Bev. b. Korányi Sándor. *[1926.]* 4. átdolg. kiad. Bp.: »Orvosi Hetilap« 1940. 312 p. **94651**

615.1 Gyógyszertan. Gyógyszerészet
Pharmacologie

Lipták Pál. Gyógyszerismeret. Gyógyszerészhallgatók és gyógyszerészek részére. Bp.: Magy. gyógyszerésztud. Társ. 1940. 481 p.
Bibliográfia: p. 461. **93897**

Mikó Gyula. A IV.-ik Magyar gyógyszerkönyv kommentárja. *[1936.]* 2. bőv. kiad. Debrecen: »Pannonia« 1940. 672 p. **95817**

Schlegel, [Oswald]. Die Fürsorgeeinrichtung der Reichsapothekerkammer. Berlin-Zehlendorf: Hösel 1940. 40 p. **P 615.12(43)(061)**

62 Technika. Technológia
Technik. Technologie

Balla János. Autós ABC. Bp.: Athenaeum [1940]. 352 p. **94813**

Binz, Arthur. Edelmetalle. Ihr Fluch und ihr Segen. Berlin: Limpert-Verl. 1939. 302 p.
Bibliographie: p. 287—293. **94122**

Blázy János. Autóvezetők, motorosok kézikönyve. Összeáll. — irányításával a Viktória autószakiskola előadó mérnökei. *[1923.]* 4. bőv. kiad. Bp.: Pápai 1940. 428 p. 2 t. **94109**

Blücher, [Hans]. Auskunftsbuch für die chemische Industrie. *[1906—1907.]* 15. neubearb. Aufl. v. Joachim Winckelmann. Berlin: De Gruyter 1939. 949 p. **K 6600/2**

Büttner, [Alex] & [Fred] Feez. Metall aus Lehm. Lpzg: Goldmann 1938. 96 p. (»Weltgeschehen«.) **94934**
Bibliographie: p. 94—95.

Diesel, Eugen. Das Phänomen der Technik. Zeugnisse, Deutung und Wirklichkeit. Lpzg: Reclam 1939. 258 p. 17 t. **94283**
Bibliographie: p. 241—246.

Ehrhardt, Paul G. Zellwolle. Vom Wunder ihres Werdens. Fotos v. Paul Wolff. *[1938.]* 2. Aufl. Frankfurt am M.: Brönner [1938]. 4°. [46] p. 34 t. **X 7383**

Grünwald, Rolf. Die Bedeutung der Technik für die Gemeinwirtschaft. Dargestellt am Beispiel d. Elektrizität. Nürnberg: Krische 1939. 133 p. (Nürnberger Beiträge zu d. Wirtschafts- u. Sozialwissenschaften, 71/72.)
Bibliographie: p. 129—133. **94835**

Günther, Hans. Das grosse Fernsehbuch. Die Entwicklung d. Fernsehens v. d. Grundlagen bis z. heutigen Stand, mit zahlreichen Versuch- u. Bauanleitungen. Unter Mitarbeit v. Gustav Bücher, W. Möller & Heinz Richter hg. Stuttg.: Frank 1938. 192 p. **95710**

Jesch László. Gyakorlati elektrotechnika. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 746 p. **94821**

Koch, August Peter. Die deutsche Kunstwerkstoff-Industrie. Hamburg: Hansischer Gildenverl. 1939. 80 p. **P 679(43)**
Bibliographie: p. 78—79.

Lósy-Schmidt Ede. A hortobágyi kőhíd építése Debrecen város mátai pusztáján. 1827—1833. Magyarország leghosszabb kőhídja. Monografia. Debrecen: Tudományegyetem ny. 1926. 72 p. 4 t. (Debreceni Tisza István tudományos társaság, I. oszt. kiadv. II. köt., 5.) **R 624.2(439.032) Hortobágy**

Möller Károly. Vízszigetelés. Bachmann Alfréd közreműködésével írta —. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 246, [1] p. **95195**
Bibliográfia: p. [1].

Németország. Törvények, rendeletek. Anordnungen des Generalbevollmächtigten für die Regelung der Bauwirtschaft. Berlin: Bauwelt-Verl. 1940. 26 p. (Bauwelt, 15.) **P 69(43)(001)**

Pálinkás András. A kötő- és hurkolóipar magyarul. Kézikönyv és szótár. Bp.: [Mérnökök ny.] 1937. 67 p. **95748**

Pávó Elemér. Idegen-magyar műszaki szótár. Bp.: Egyet. ny. 1938. 238 p. **96031**

Rhein, Eduard. Du und die Elektrizität. Vom Wesen und Wirken einer unfassbaren Kraft. Eine moderne Elektrotechnik für Jedermann. Berlin: Im Deutschen Verlag 1940. 493 p. 10 t. **96006**

Rosner Ernő. Ipari és kozmetikai vegyészet gyakorlati kézikönyve. Bp.: Népszava kiad. [1940]. 175 p. (Műszaki kvtár, 76.) **95680**

Urbanek János. A nemzetközi világítástechnikai bizottság X. ülésszakának műszaki eredményei. Bp.: Magy. elektrotechnikai egyesület kiad. 1940. 58 p. **R 628.9**

Valbusa, Angelo. Dizionario tecnico dei trasporti. Trieste: Editoriale libraria 1940. XXIV, 808 p. 4 t. **K 6291/2**

Welt der Technik, Die—. Forschung und Praxis, Grosstaten und kleine Wunder aus dem weiten Reich der Technik u. ihrer Grenzgebiete. Stuttg.: Franckh 1940. XII, 512 p. **94870**

63 Agronómia
Agronomie

S. Biró Géza. Szőlő metszése és mivelési módjai. Bp.: Stephaneum 1935. 64 p. **R 634.8**

Fabricius Endre. A növénynemesítés mezőgazdasági jelentősége. Bp.: »Pátria« 1940. 20 p. **R 633**

Hutchinson, C. B. & S. B. Freeborn. Toward better agriculture. Report of the Agricultural experiment station College of agriculture, Univers. of California, Berkeley VII 1, 1936, to VI 30, 1938. Berkeley: Univ. of California pr. 1938. X, 212 p. **94051**

Matolcsy Mátyás. Tanulmányok a mezőgazdaság köréből. Takarmánymérleg. Az alföldi homoki szőlők bortermelésének jövedelmezősége. Bp.: Magy. gazdaságkutató Int. 1940. 4°. 52 p. **1874/17**

= Magyar Gazdaságkutató Intézet különkiadv., 17.

Mennyit jövedelmez a szántóföldi takarmánytermesztés? Bp.: Kovács & Szegedi ny. 1939. [6] p. 26 t. (Alföldi zöldmező Szövets. kiadv.) **R 633.3**

635 Kertészet
Gartenbau

Frank Tivadar. Konyhakerti növények szántóföldi magtermelése. Bp.: »Pátria« 1940. 302 p. **95066**

Jécsai László. Családi ház zöldségkertje. Bp.: [Stephaneum ny.] 1940. 61 p. (Növényvédelem és kertészet kvtára). **95597**

Kis kertész. A kertészsegédi képesítővizsgára készülő kertésztanulók használatára. *[19??.]* 4. kiad. Bp.: Pátria 1929. VIII, 336 p. (A M. kir. földművelésügyi min. kiadv.) **96011**

Pareys Blumengärtnerei. Beschreibung. Kultur u. Verwendung d. gesamten gärtnerischen Schmuckpflanzen. Bd 1—2. Unter Mitwirkung v. A. Berger, O. Krauss, M. Löbner [etz.] hg. v. C. Bonstedt. Berlin: Parey 1931. **K 6300/2**

Pávó Elemér. Magyar kertészeti szótár. Gazdasági és kereskedelmi növényeink latin-magyar és magyar-latin szótára. Kertészeti magyarító szójegyzékkel. Összeáll. —. Bp.: Műegyetem-ny. 1940. 124 p. **K 6350/1**

Szabó István. A dinnyetermesztés kézikönyve. Bp.: »Pátria« 1939. 44 p. 2 t. **R 635**

Wass András. Kertgazdaság. Bp.: Szerző 1939. 256 p. 4 t. **96012**

636 Állattenyésztés
Tierzucht

Dorner Béla enesei. A sertés tenyésztése és hízlalása. Bp.: Athenaeum 1921. 320 p. **95121**

Kertész Ferenc. Sertéstenyésztés. A sertéstenyésztés állategészségügyi vonatkozásai című részt írta Nyiredy István. Bp.: Pátria-ny. 1940. 127 p. (Köztelek gazdasági kvtár, XXIV.) **94438**

Maleskovics Gyula. Gyakorlati állattartás és hasznos tudnivalók háziállataink leggyakoribb betegségeiről. Okszerű rendszeres takarmányozás, hízlalás és tejtermelés. Bp.: Mefhosz 1940. 138 p. 3 t. **94060**

Marsani, A. R. Pferde und Reiter in aller Welt. Ein Bilderbuch, gestaltet v. —. Hg. v. D. W. Braun. Berlin: Limpert 1939. 128 p. **94100**

Witt, Max. Die Körperentwicklung, Futteraufnahme u. Futterverwertung beim schwarzbunten Tieflandrind. Berlin: Parey 1939. p. 270—610. **4777/51/3**

Bibliographie: p. 607—610.
= Kühn-Archiv, 51/3.

Wrangel, C[arl] G[ustav] Graf. Das Buch vom Pferde. Ein Handbuch für jeden Besitzer und Liebhaber von Pferden. *[1889.]* 6. Aufl. Bearbeitet v. F. W. Kurt Plessing. Bd 1—2. Stuttg.: Schickhardt & Ebner 1927. **95693**

64 Háztartástan
Haushaltungskunde

Csefkó Gyula. Tarhonya. Szeged: Városi ny. 1933. 14 p. **2885/4/19**

= Szegedi alföldkutató bizotts. kvtára, IV. szakoszt. közlem., 19.

Herczegh Sándorné Leisen Erzsébet (szerk.) Főzzön olcsón tápláló ételt! Az ételleírásokat Bp. Szfőv. Iskolánkívüli Népművelési Bizottságának főzőtanfolyam vezetői állították össze. Bp.: Hungária-ny. [1940. 20 p.] **R 641**

Hérics-Tóth Jenő. Gyümölcsök és főzelékek konzerválásának kézikönyve az ipar és háztartás részére. Bp.: »Pátria« ny. 1926. 308 p. **94956**

Z. Tábori Piroska. Készüljünk a télre! Cukornélküli befőzés, gyümölcsök, főzelékek tárolása. Bp.: Singer & Wolfner 1940. 99 p. **95245**

65 Kereskedelmi ismeretek
Handelskunde

Fayer L. Márta. Az ismételt felszólítás hatása a választásra. Reklámlélektani tanulmány. Bp.: Franklin-ny. 1939. 59 p. (Dolgozatok a Kir. Magy. Pázmány Péter tud.-egyet. philosophiai szemináriumából, 30.) **R 659.1**

Bibliográfia: p. 50—51.

Kökény Lajos. Gyorsírási és gépírási útmutató. Bp.: Lipótvárosi gyorsíró & gépíró isk. 1939. 52 p. (Útmutató-kvt., 1.) **R 653(033)**

Kuntner Róbert. Bevezetés a könyvviteli ismeretekbe. *[1932.]* 3. kiad. Bp.: Athenaeum 1940. 282 p. 1 t. **95685**

Le Coutre, Walter. Grundzüge der Bilanzkunde. *[1922.]* 2. umgearb. Aufl. Lpzg: Gloeckner 1927. (Gloeckners Handels-Bücherei Bd 81.) **94940**

Bd 1.: Die allgemeinen Lehren. 1927. 124 p.

Nagy Dénes, marosi. A gazdasági nyilvántartás alapvetése. Bp.: Centrum-ny. 1939. 208 p. 5 t. **95479**

Raith Tivadar. A gépszámolás szervezési kérdései. Bp.: Athenaeum 1937. 29 p. (A szervezés vezérfonalai.) **R 651**

Raith Tivadar. Az iratmegőrzés organizációs vezérfonala. Bp.: Athenaeum 1936. 43 p. (A szervezés vezérfonalai.) **R 651**

Raith Tivadar. Az írógép és a gépírás racionalizálása. Bp.: Athenaeum 1939. 26 p. (A szervezés vezérfonalai.) **R 652.3**

Raith Tivadar. A szervezés alapelvei és módszertana. Bp.: Athenaeum 1936. 42 p. 2 t. (A szervezés vezérfonalai.) **R 651**

Schaeffler, Wilhelm. Dynamische Bilanz in Beispielen. Lpzg: Meiner 1940. VIII, 105 p. (Veröffentlichungen der Schmalenbach-Vereinigung, 15.) **96001**

Schmalenbach, E[ugen]. Dynamische Bilanz. *[1919.]* 7. Aufl. Lpzg: Gloeckner 1939. VIII, 330 p. **94939**

[Titel der 1. Aufl.: Grundlagen dynamischer Bilanzlehre].

Vonház [István] Étienne. Affaires en marchandises (commerce de gros, de demi-gros et de détail) et effets de commerce (lettre de change mandat chèque, billet à ordre et le warrant). D'après les cours de — rédigé par Etienne J. Szára & Laurent Tarnóczi. Bp.: [Ny. n.] 1940. 4°. 106 p. **X 7316**

[Könyomat].

655+686 Könyvipar
Buchgewerbe

Barbera, Piero. Giambattista Bodoni. Milano: Bietti 1939. 82 p. 1 t. (Profili, 28.) **94573**

Bibliografia: p. 81—82.

Barge, Hermann. Geschichte der Buchdruckerkunst von ihren Anfängen bis zur Gegenwart. Lpzg: Reclam [1940]. VIII, 520 p. 18 t. **091/501**

Benedek Sándor. Ötven év a debreczeni könyvnyomdászok életéből 1872—1922. Összeáll.: —. Debreczen: Debreczeni nyomdászok 1922« 43 p. **R 655.1(439.032)Debrecen »1872/1922.**

Clemen, Otto. Die lutherische Reformation und der Buchdruck. Lpzg: Heinsius 1939. 43 p. **P 655.1 : 284.1**

Gyoma. Kner Izidor könyvnyomdája. A papiros szabványosításáról. Gyoma: Kner-ny. 1937. 4°. [16] p. **Rq 676 : 386.6**

Hetzer, Theodor. Gutenberg und seine Kunst. Lpzg: Barth 1940. 26 p. (Leipziger Universitätsreden, 3.) **P 655.1**

Kacsmári Imre. Gutenberg és az ötszáz-éves könyvnyomtatás. Bp.: Szentes-ny. 1940. 8 p. **R 655.1**

Mc Murtrie, Douglas C. Some facts concerning the invention of printing. Chicago: Chicago Club of Printing House Craftsmen 1939. 42 p. **091/487**

Ruppel, Aloys. Die Technik Gutenbergs und ihre Vorstufen. Berlin: VDI-Verl. 1940. 82 p. 1 t. **P 655.1**

Thiel Viktor. Geschichte der Papiererzeugung im Donauraum. Ein Beitrag z. Geschichte deutscher Leistung. Biberach a. d. Riss: Güntter-Staib 1940. XVI, 189 p. 18 t. **95669**

Tontsch, Hermann. Die Honteruspresse in 400 Jahren. Festschrift der Buchdruckerei Johann Götts Sohn. Kronstadt: Gött 1933. 11, [2] p. 31 t. **091/490**

655.42 Könyvkereskedelem
Buchhandel

Internationales Adressbuch der Antiquare. *[1932.]* 7. Ausg. Unter Mitw. d. Fachverbände d. In- u. Auslandes hg. v. Richard Matthias. Weimar: Straubing & Müller 1940. 274 p. **0252/15**

Uhlig, Friedrich. Der Sortiments-Lehrling. Eine Einweisung in d. buchhändlerische Arbeit. *[1928.]* Neubearb. 7. Aufl. Lpzg: Verl. d. Börsenvereins d. deutschen Buchhändler 1940. 148 p. **95769**
Bibliographie: p. 142—144.

7 Művészet
Kunst

Bottai, Giuseppe. Politica fascista delle arti. Roma: Signorelli 1940. 386 p. (Problemi della scuola e della vita.) **95555**

Lemaire, R. La restauration des monuments anciens. Anvers: De Sikkel 1938. 240 p.
Bibliographie: p. 237—239. **94095**

Lükő Gábor. A hortobágyi pásztorművészet. Debrecen: Városi ny. 1940. 32 p. 24 t. (Déri Múzeum néprajzi oszt.-nak ismeretterj. közlem. 13.) **R 706.72(439.032)**

Palotay Gertrud. Erdély magyar népművészete. Bp.: Officina 1940. 36 p. 32 t. **95983**

Pantalini, Oreste. I simboli nell'arte cristiana. Manuale pratico ed uso degli artisti e artigiani. Milano: Davierio 1934. 206 p. **95886**

Pipics Zoltán. Tárlatvezető. A művészet zsebkönyve. Bp.: Szerző 1940. 224 p. **95863**

Stange, Alfred. Die Bedeutung des Werkstoffes in der deutschen Kunst. Mit einem Anhang über Stil, Geschichte u. Persönlichkeit. Bielefeld: Velhagen & Klasing [1940]. 88 p. **95618**

701 Esztétika
Ästhetik

Brandenstein Béla báró. Művészetfilozófia. Bp.: Stephaneum 1939. 443 p. **93912**

Mitrovics Gyula. A műalkotás szemlélete. Bp.: Rózsavölgyi 1940. XVI, 334 p. 43 t. **96045**

Müller, Willy. Genie und Talent. Über das Ethos im Kunstwerk. München: Reinhardt 1940. 49, [3] p. **P 701**
Bibliographie: p. [2].

Passarella, Lina. La filosofia e l'arte. Napoli: Alfredo 1940. 106 p. **95438**

Perpeet, Willi. Kierkegaard und die Frage nach einer Aesthetik der Gegenwart. Halle-Saale: Niemeyer 1940. 284, [2] p. (Philosophie u. Geisteswissenschaften, 8.) **95640**

Péterfi Károly. Ízléstudomány v. esztétika. Sajtó alá rendezte és az előszót írta Kristóf György. Cluj-Kolozsvár: Minerva-ny. 1940. 136 p. (A vizsgálódó filozófiának systemája, III. Erdélyi ritkaságok, 2.) **95248**

Pinder, Wilhelm. Wesenszüge deutscher Kunst. Lpzg: Seemann [1940]. 96 p. **95887**

708 Muzeográfia. Műgyüjtés
Museographie

Burckhardt, Jacob. Der Cicerone. Eine Anleitung zum Genuss d. Kunstwerke Italiens. Stuttg.: Kröner 1939. XXIV, 1036 p. 1 t. **94921**

Győr szab. kir. város múzeuma. A régi Győr műemlékei. Kiállítás. Győr: Győregyházmegyei ny. 1940. 24 p. **R 708.081(439.031)Győr**

Jászberény. Jászsági múzeum Évkönyv. 1937. Jászberény: Jászmúzeum kiad. 1937. **X 2551**

Rinaldis, Aldo de. La R. Galleria Borghese in Roma. [Illustrazioni.] *[1934.]* 3. ed. Roma: Libr. dello Stato 1939. 130 p. (Ministero della educazione nazionale. Itinerari dei musei a monumenti d'Italia, 43.) **95448**

Wilson, R. N. D. The National and Tate Galleries. London: Nelson [193?]. 4°. 100 p. 100 t. **X 7276**

709 Művészettörténet
Kunstgeschichte

Alpatov, M[ichel] & N[ikolas] Brunov. Geschichte der altrussischen Kunst. [Bd 1—2.] Augsburg: Filser 1932. **A 47.70/8**

Bd 1. Textband. X, 424 p.
Bd 2. Tafelband. XII, 138 p.

Brinckmann, A[lbert] E[rich]. Giotto bis Juvarra. Ewige Werte italienischer Kunst. Hamburg: Hoffmann & Campe [1940]. 55 p. 12 t. (Geistiges Europa. Bücher über geistige Beziehungen europäischer Nationen.) **95740**

[deutsch-italienisch.]

Budinis, Cornelio. Gli artisti italiani in Ungheria. Con prefazione di Valerio Mariani. [Roma]: Libreria dello Stato 1936. 4°. XXIII, 190 p. 183 t. **X 7398**

Bibliografia: p. 143—147.

Contreras, Jean de Marquis de Lozoya. Historia del arte hispanico. T. 1—3. Barcelona: Salvat-ed. 1931—1940. **95485**

Curtius, Ludwig & Willy Zschietzschmann. Die antike Kunst. T. 1—2. Berlin-Neubabelsberg: Athenaion 1923—1939. 4°. **X 7303/23—24**

T. 1. Ägypten u. Vorderasien. 1923. VIII, 293 p. 9 t.
T. 2/1. Der klassische Stil. 1926. 466 p. 36 t.
T. 2/2. Hellenistische u. römische Kunst. 1939. 180 p. 10 t.
= Handbuch d. Kunstwissenschaft, [23—24.]

Ducati, Pericle. L'arte in Roma dalle origini al sec. VIII. Bologna: Cappelli 1938. 500 p. 152 t. (Istituto di studi romani: Storia di Roma, XXVI.) **95434**

Jenny, Wilhelm Albert v. Die Kunst der Germanen im frühen Mittelalter. Berlin: Dtscher Kunstverl. 1940. 86, 152 p. **95711**

Kádár Zoltán. Pannonia ókeresztény emlékeinek ikonográfiája. Dissz. Bp.: Stephaneumny. 1939. 62 p. 4 t. (A bp.-i Kir. m. Pázmány Péter tud.-egyet. művészettört. és keresztényrégészeti intézetében készült doktori értekezés, 59.) **R 709(398.6)**

Klassizismus in Frankreich um 1800. Mit einer Einleitung v. Ulrich Christoffel. München: Bruckmann 1940. 4°. 160 p. **X 7260**

Krasceninnicowa, Maria Gibellino. Storia dell' arte russa. Vol. 1—2. Con prefazione di Bartolomeo Nogara. Roma: Maglione 1935—1937. **A 47.70/9**

Vol. 1. Dal secolo XI al secolo XVII. 197 p. 70 t.
Vol. 2. Da Pietro il grande ai tempi nostri. 227 p. 68 t.

Kuhn, Alfred. Die polnische Kunst von 1800 bis zur Gegenwart. *[193?.]* 2. veränd. Aufl. Berlin: Klinkhardt & Biermann 1937. 212 p. **A 47.70/7**

Lange, Kurt. Ägyptische Kunst. Zürich: Atlantis-Verl. 1939. LI, 152 p. 4 t. **Aq 62.70/9**

Bibliographie: p. 151.

Lavagnino, Emilio. Il medioevo. L'etá paleocristiane e l'alto medioevo. L'arte romanica. Il gotico e il trecento. Torino: Unione tipografico-editrice torinese 1936. 803 p. 12 t. **X 7408**

Ojetti, Ugo & Luigi Dami. Atlante di storia dell' arte italiana. Tom. 1. Milano: Treves 1938. **X 7370**

T. 1.: Dalle origini dell' arte cristiana alla fine del trecento. [1923.] 2. ed. 148 p.

Pinder, Wilhelm. Die deutsche Kunst der Dürerzeit. Lpzg: Seemann 1940. 400 p. 168 t. (Vom Wesen und Werden deutscher Formen, 3.) **95514**

Rodenkirchen, Nikolaus. Kreis Warburg. Mit geschichtl. Einl. v. Gerhard Pfeiffer. Münster in Westf.: Aschendorff 1939. 4°. 556 p. 1 t. (Bau- u. Kunstdenkmäler v. Westfalen, 44.) **X 7271**

Rom. Seine Altertümer, Kirchen, Paläste u. Kunstschätze. Handbuch f. Studierende u. Reisende. Florenz: Fattorusso 1939. 318, [2] p. 2 t. (Medici Kunstbücher, 2: Die Wunder Italiens.) **95283**

Schnitzler, Hermann. Rheinische Köpfe des Mittelalters. Ausgew. & beschrieben v. —. Düsseldorf: Schwann [1940?]. [4], 18 p. 20 t. (Rheinbücher, kleine Reihe, 2.) **94358**

Wackernagel, Martin. Der Lebensraum des Künstlers in der florentinischen Renaissance. Aufgaben u. Auftraggeber, Werkstatt u. Kunstmarkt. Lpzg: Seemann 1938. 387 p. Bibliographie: p. 380—383. **94097**

Wölfflin, Heinrich. Gedanken zur Kunstgeschichte. Gedrucktes u. Ungedrucktes. Basel: Schwabe 1941. X, 166 p. **95824**

71 Kertművészet

Gartenkunst

Brandes, Gustav. Aus den Gärten einer alten Hansestadt. Mit Lichtbildern v. Arthur Rieks. Bremen: Geist 1939. 186, [2] p. 56 t. (Abhandl. u. Vorträge d. Bremer Wissenschaftl. Gesellsch., 13/1—2.) **93972**

Foerster, Karl. Gartenstauden Bilderbuch. Berlin: Verl. d. Gartenschönheit 1938. 4°. [6], 136 p. (Alles f. den Garten, 5.) **X 7281**

Hoffmann, Herbert. Garten und Haus. Die schönsten deutschen und ausländischen Wohngärten und ihre Einbauten. Stuttg.: Hoffmann 1939. 4°. 190 p. **X 7286**

Rapaics Raymund. Magyar kertek. A kertművészet Magyarországon. Bp.: Egyetemi ny. [1940]. 304 p. 9 t. **95694**

72 Építészet

Baukunst

Bartalini, Attilio. L'architettura civile del medioevo in Pisa. Pisa: Mariotti 1937. 4°. 77, [5] p. 20 t. **X 7374**

Bigaglia, Giuseppe. La chiesa della Madonna dell'Orto in Venezia. Venezia: Tip. Vidotti 1937. 46 p. **95451**

Budge, Wallis. Cleopatra's needles and other Egyptian obelisks. London: Religious tract society 1926. XXII, 308 p. **94943**

Csaba Rezső. Építészet és iparművészet. Bp.: Pesti Lloyd-társ.-ny. 1940. 18 p. **R 720.1**

Herepei János & Szabó T. Attila. Levéltári adatok faépítészetünk történetéhez. I. Fatemplomok és haranglábak. Kolozsvár: Grafica-ny. 1939. 43, [3] p. **X 2215/107**
Bibliográfia: p. 35—41.
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 107.

Hoppé, E[rnst] O[tto]. Die Vereinigten Staaten. Das romant. Amerika. Baukunst, Landschaft u. Volksleben. Berlin: Atlantis-Verl. 1930. 4°. XXXII, 304 p. (Orbis terrarum.) **X 7400**
[Umschlagtitel: Vereinigte Staaten v. Amerika.]

Jenei Ferenc. A győri Szent Ignác-templom. Győr: Mercur-ny. 1939. 12 p. (Győri füzetek, 1.) **R 726.5(439.031) Győr**

König-Warthausen, Wilhelm Freiherr v. Burgen, Schlösser und Herrenhäuser in Württemberg. Königsberg (Pr.): Kanter-Verl. 1940. 156, [4] p. 34 t. (Die deutschen Gutshäuser, 2.) **93988**

Lechner Jenő. Az építőművészet kis tükre. Bp.: Officina 1940. 162, [2] p. **94239**

Marconi, Pirro. Il Palatino. — Der Palatin. [Illustrazioni.] Roma: Libr. dello Stato [1935]. 23, 50 p. (Ministero della educazione nazionale. Itinerari dei musei e monumenti d'Italia, 45.) **95449**

Mattioni, Michele. Il duomo di Orvieto. *[3. ed. 1937.]* 4. riv. & migliorata ed. Firenze: Alinari 1938. 74 p. 33 t. **95373**
[Olasz-francia-angol-német.]

Morassi, Antonio. La Certosa di Pavia. [Illustrazioni.] Roma: Libr. dello Stato [1938]. 92 p. (Ministero della educazione nazionale. Itinerari dei musei e monumenti d'Italia. 65.) **95450**

Moullet, Maurice. Die Galluspforte des Basler Münsters. Basel: Holbein Verl. 1938. 4°. 110 p. 31 t. (Ars Docta, I.) **X 7272**

Nicodemi, Giorgio. Il duomo di Milano. Storia e descrizione. Torino: Berrutti 1938. 4°. 63 p. 311 t. **X 7368**
Bibliografia: p. 62—63.

Pica, Agnoldomenico. L'opera di Leonardo al Convento delle grazia in Milano. Roma: Mediterranea ed. 1939. 58 p. 33 t. **95436**
Bibliografia: p. 55—58.

Rietdorf, Alfred. Gilly. Wiedergeburt d. Architektur. Berlin: Hugo 1940. 4°. 184, [2] p. **X 7404**

Schmidt, J. Heinrich. Stadttore im Rheinland. Bonn a. Rh.: Röhrscheid 1938. [18] p. 21 t. (Rheinische Meisterwerke, 4.) **93986**

Szabó T. Attila. Levéltári adatok faépítészetünk történetéhez. II. Székelykapuk és fazárak. Kolozsvár: Grafika-ny. 1939. 19, [3] p. **X 2215/108**

Bibliográfia: p. 19.
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 108.

Theaterbauten und Feierstätten. Bd 2. d. Buchreihe d. Zentralblattes d. Bauverwaltung hg. im Preussischen Finanzministerium. Berlin: Ernst 1939. 4°. 116, [2] p. **X 7259**

Zürcher, Richard. Der Anteil der Nachbarländer an der Entwicklung der deutschen Baukunst im Zeitalter des Spätbarocks. Basel: Holbein-Verl. 1938. 4°. 86 p. (Ars docta, Bd III.) **X 7274**

Bibliographie: p. 69—70.

725 Városépítés. Városesztétika

Städtebau

Bennemann, Paul. Geschichtliche Wanderungen durch die Reichsmessestadt Leipzig. Ein Führer zu ihren Kulturdenkmälern. Lpzg: Quelle & Meyer 1940. XII, 284 p. 1 t. **95382**

Biró József. Kolozsvári képeskönyv. Bp.: Officina ny. [1940]. 32 p. 16 t. (Officina képeskönyvek.) **95745**

Brinckmann, A[lbert] E[rich]. Stadtbaukunst. Geschichtliche Querschnitte u. neuzeitliche Ziele. Berlin — Neubabelsberg: Athenaion 1926. 4°. 138 p. 2 t. **X 7303/26**

= Handbuch d. Kunstwissenschaft, [26].

Cuda, Alfred. Stadtaufbau in der Türkei. Burg b. M.: Dr. Hopfer 1939. 84 p. 32 t. (Die Welt des Islam, Bd 21.) **A 56.72/2**

Heiligenthal, R. Grundlagen der Regionalplanung, Raumplanung und Staatsplanung. Heidelberg: Winter 1940. 92 p. 16 t. (Siedlungsstudien, H. 10.) **95157**

Köln. Antlitz einer alten deutschen Stadt. Mit einer Einführung v. Paul Clemen. Hg. v. Hans Peters. Düsseldorf: Schwann [1939]. 4°. 24 p. 40 t. (Die Rheinbücher. Grosse Reihe, Bd 1.) **X 7251**

Krompecher György. A városi főterek kialakulása. Tanulmány a középkori olasz városépítés fejlődéstörténetéből. Bp.: »Pátria« 1940. 4°. 135 p. **X 7359**

London. The town planning institute. Year book. 1939/40. London: Ede & Townsend 1939. **X 621**

Makkai [László] Ladislaus. Siebenbürgische Städte. Bp.: Officina-ny. [1940]. 40 p. 17 t. (Officina hungarica.) **95789**

Pálfy-Budinszky Endre & Hergár Viktor. Szeged városépítési problémái. Szeged: Prometheus-ny. 1934. 215, [5] p. **94514**

Regensburg. Eine Stadt des Reichs. Bayreuth: Gauverlag Bayerische Ostmark 1940. 128 p. **95948**

Rihmer Pál. Róma város fejlesztése és városrendezése. Bp.: Szfőv. háziny. [1940]. 24 p. (»Városi Szemle«-ből.) **R 725.091(45)Róma**

Rodd, Rennell. Rome of the renaissance and to-day. Illustr. by Henry Rushbury. London: Macmillan 1932. X, 304 p. 57 t. **94251**

Rom und seine Umgebung. Rom: Richter 1939. 4°. 161 p. **X 7365**

Schumacher, Fritz. Probleme der Grosstadt. Lpzg: Seemann 1940. 144 p. **95553**

Stephan, Hans. Die Baukunst im Dritten Reich, insbesondere die Umgestaltung der Reichshauptstadt. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 20 p. 4 t. (Schriften d. Hochschule für Politik, I. H. 43.) **P 725.091.2(43)Berlin**

Surányi-Unger Tivadar. A városrendezés nemzetgazdasági vonatkozásai. Bp.: Szfőv. háziny. 1940. 16 p. (A »Városi Szemle«-ből.) **R 725.091 : 38**

Trierenberg aus Cosel, Heinrich Ferdinand. Die Bedeutung der Baurecht für die Gestaltung des Strassen- und Ortsbildes. Diss. Berlin 1938. Breslau: Dr. Schreiber 1939. VIII, 96 p. **P 725.091**

Bibliographie: p. V—VII.

73 Szobrászat

Bildhauerkunst

Charbonneaux, Jean. La sculpture grecque archaique. Paris: Éd. de Cluny [1938]. 98, [6] p. 56 t. **94318**

Gerke, Friedrich. Christus in der spätantiken Plastik. Berlin: Kupferberg 1940. 108, [4] p. 41 t. **94305**

Hekler [Antal] Anton. Bildnisse berühmter Griechen. Berlin: Kupferberg 1940. 52 p. 26 t. **94871**

Keller, Dieter. Das Tier in der Plastik. Stuttg.: Franckh [1938]. 16 p. 32 t. **95613**

Lutze, Eberhard. Veit Stoss. Berlin: Dtscher Kunstverl. 1940. 48 p. 39 t. **95761**
Bibliographie: p. 48.

Moortgat, Anton. Vorderasiatische Rollsiegel. Ein Beitrag zur Geschichte der Steinschneidekunst. Berlin: Mann 1940. 155 p. 92 t. **A 50.73/6**

Planiscig, Leo. Lorenzo Ghiberti. Wien: Schroll 1940. 33, [3] p. 44 t. **95152**

Pogány Ö. Gábor. Magyar szobrászat a tizenkilencedik század első felében. Bp.: Buschmann 1939. 96 p. (Magy. kir. Pázmány Péter tud.-egyet. művészettört. és classica archeol. intézetének dolgozatai, 20.) **94532**

Schürer, Oskar. Michael Pacher. Bielefeld: Velhagen & Klasing 1940. 123 p. 15 t. (Künstler Monographien, 12.) **93991**

Strong, Eugenia. La scultura romana da Augusto a Constantino. Trad. italiana di Giulio Giannelli. Vol. 1—2. Firenze: Alinari 1923—1926. 4°. **X 7273**
Vol. 1. Da Augusto a Traiano. XVIII, 151 p. 18 t.
Vol. 2. Da Traiane a Constantino. L'arte del ritratto in Roma. IX, 152—431, [5] p. 22 t.
Bibliografia: p. [2].

Weiss Anna. Izsó Miklós élete és művészete 1831—1875. Bp.: Szerző 1939. 104 p. 15 t. (Kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem művészettörténeti és classica archaeológiai intézetében készült dolgozat.)
Bibliográfia: p. 101. **93840**

Ybl Ervin. Az olasz szobrászat három százada. 1. k. Bp.: Lampel 1923. **95458**
1. k. A gótikus szobrászat. 160 p.

737 Éremtan
Münzkunde

Farkas (Sándor) Alexander. Die Kunst und der Wert der siebenbürgischen Münzen. Aiud-Nagyenyed: Verfasser 1938. 23 p. **R 737.1(439.42)»15/17«**

Forray József Sándor. A régi pénzekről és a magyar régipénzgyüjtésről. Előadás. Szeged: Ablaka-ny. 1939. 12 p. **R 737.1**

Lanckoronski, Leo und Maria. Das griechische Antlitz in Meisterwerken der Münzkunst. Amsterdam: Pantheon akad. Verlagsanst. 1940. 72 p. (Albae Vigiliae, III.) **95525**

Milano. Mostra della medaglia moderna ungherese. Catalogo della — e delle incisioni di Budapest. Per cura d. città di Budapest in collab. con la Soc. Ungh. per l'arte delle medaglia. Organizz.: Eugenio Kopp, Lodovico Huszár, Alessandro G. Zakariás & Giorgio Nicodemi. Bp.: Tip. municipale 1940. [48] p. **R 737(439)(064)**

745 Iparművészet
Kunstgewerbe

Arps-Aubert, Rudolf von. Sächsische Barockmöbel 1700—1770. Berlin: Deutscher Verein f. Kunstwissenschaft 1939. 4°. 86 p. 96 t. (Forschungen zur Deutschen Kunstgeschichte, Bd 33.) **X 7312**
Bibliographie: p. 86.

Decorative Art. 1940. Modern homes. Decoration & furnishing. The Studio year book. 35. annual. Ed. by C. G. Holme. London: Studio 1940. 4°. 128, XVI p. **X 7284**

Gretsch, Hermann. Gestaltendes Handwerk. Keramik, Glas, Metall, Holz, Flechtwerk, Spielzeug, Webarbeiten, Spitzen, Stickereien, Leder. Hg. Fachamt »Das Deutsche Handwerk« in der Deutschen Arbeitsfront. Mit 252 Lichtbildern. Bearb. v. — im Auftrag d. Abt. »Der Handwerker als Kulturträger«. Stuttg.: Hoffmann 1940. 4°. [189] p. **X 7336**

Hackenbroch, Yvonne. Italienisches Email des frühen Mittelalters. Basel: Holbein-Verl. 1938. 4°. 102 p. (Ars Docta Bd II.) **X 7275**
Bibliographie: p. 68.

Hlatky Mária. A magyar gyűrű. Bp.: Pallas-ny. 1938. 131 p. XIV t. (A bpesti Kir. magy. Pázmány Péter tud.-egyet. művészettört. és kereszténytörténeti intézetének dolgozatai, 55.) **94534**

Lükő Gábor. A magyar hímzőművészet eredete és története. (Mit dtschem Auszug.) Bp.: Néprajzi Múzeum 1939. 70 p. (Néprajzi Múzeum Értesítőjéből.) **94104**

Cs. Sebestyén Károly. Magyar parasztszékek. Szeged: Városi ny. 1937. 20 p. **2885/4/35**
= Szegedi alföldkutató bizottság könyvtára, 35.

75 Festészet

Malerei

Antologia pittorica dell' arte italiana dal XIV al XIX secolo. Con introd. di Ugo Nebbia. Bergamo: Ist. italiano d'arti 1940. 330 p. **95435**

Bacci, Pêleo. Dipinti inediti e sconosciuti de Pietro Lorenzetti, Bernardo Daddi etc. in Siena e nel contado. Con documenti commenti critici. Siena: Acad. per le arti e per le lettere 1939. 242 p. 70 t. **95454**

B. Bakay Margit. Györgyi (Giergl) Alajos 1821—1863. Dissz. Bp.: Sárkány-ny. 1938. 94 p. (Bp.-i Kir. magy. Pázmány Péter tud.-egyet. művészettört. és keresztényrégészeti int.-nek dolgozatai, 56.)
Bibliográfia: p. 79—82. **R 75 Györgyi Alajos**

Boeck, Wilhelm. Paolo Uccello. Der Florentiner Meister und sein Werk. Berlin: Grote 1939. 4°. VII, 131 p. 60 t. **X 7253**
Bibliographie: p. 91—93.

Chaloupka, Adolf. Tschechische Bühnendekorationen aus zwei Jahrhunderten. Prag: Zikes 1940. 4°. [20] p. 41 t. **X 7361**

Ciuti, Pio. Il Beato Angelico. Firenze: Vallecchi 1940. 374, [4] p. 24 t. **95406**

Csebi Pogány István. Rembrandt. Bp.: Officina [1940]. 63, [5] p. 16 t. **94849**

Dénes Jenő. Körösfői-Kriesch Aladár. Bp.: Szerző 1939. 168, [2] p. 24 t. (A Bp.-i Kir. magy. Pázmány Péter tud.-egyet. művészettört. és keresztényrégészeti intézetének dolgozatai, 61.) **94529**
Bibliográfia: p. 154—155.

Deusch, Werner R. Deutsche Malerei des dreizehnten und vierzehnten Jahrhunderts. Die Frühzeit der Tafelmalerei. Berlin: Genius-Verl. 1940. 4°. 30 p. 96 t. **X 7335**

Duccio di Buoninsegna. La Maestà di —. Storia e poesia di un dipinto. Siena: Turbanti 1939. 82 p. 16 t. **95453**

Fiocco, Giuseppe. Giovanni Antonio Pordenone. [Udine]: »La Panarie« 1939. 4°. 168 p. 109 t. **X 7390**

Fiocco, Giuseppe. Mantegna. Milano: Hoepli 1937. 231, [5], 200 p. (Coll. »Valori plastici«.) **95418**

Friedländer, Max J. Die altniederländische Malerei. Bd 1—14. Leiden: Sijthoff 1934—1937. 4°. **X 7270**

Friedländer, Max J. Anthonis Mor und seine Zeitgenossen. Leiden: Sijthoff 1936. 4°. 204 p. 42 t. **X 7270/13**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, XIII.

Friedländer, Max J. Die Antwerpener Manieristen. Adriaen Jsenbrant. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 174 p. 48 t. **X 7270/11**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, XI.

Friedländer, Max J. Dierick Bouts und Joos van Gent. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 144 p. 47 t. **X 7270/3**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, III.

Friedländer, Max J. Geertgen von Haarlem und Hieronymus Bosch. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 168 p. 39 t. **X 7270/5**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, V.

Friedländer, Max J. Hugo von der Goes. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 166 p. 40 t. **X 7270/4**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, IV.

Friedländer, Max J. Jan Gossart, Bernart van Orley. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 196 p. 48 t. **X 7270/8**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, VIII.

Friedländer, Max J. Joos van Cleve, Jan Provost, Joachim Patenier. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 188 p. 52 t. **X 7250/9**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, IX.

Friedländer, Max J. Lucas van Leyden und andere holländische Meister seiner Zeit. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 152 p. 48 t. **X 7270/10**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, X.

Friedländer, Max J. Memling und Gerard David. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 180 p. 51 t. **X 7270/6**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, VI.

Friedländer, Max J. Pieter Bruegel und Nachträge zu d. früheren Bänden. Leiden: Sijthoff 1937. 4°. X, 154 p. 41 t. **X 7270/14**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, XIV.

Friedländer, Max J. Pieter Coeck, Jan van Scorel. Leiden: Sijthoff 1935. 4°. 240 p. 42 t. **X 7270/12**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, XII.

Friedländer, Max J. Quentin Massys. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 164 p. 49 t. **X 7270/7**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, VII.

Friedländer, Max J. Rogier van der Weyden. Der Meister van Flémalle. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 152, [4] p. 40 t. **X 7270/2**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, II.

Friedländer, Max J. Die Van Eyck. Petrus Christus. Leiden: Sijthoff 1934. 4°. 170, [4] p. 36 t. **X 7270/1**
= Friedländer: Altniederländische Malerei, I.

Friedrich, Karl Josef. Liebenswerte Künstlergestalten um Ludwig Richter. Lpzg: Schloessmann [1940]. 136 p. 8 t. **091/502**

Gamba, Carlo. Giovanni Bellini. Milano: Hoepli [1937]. 216 p. 100 t. (Collezione »Valori plastici«.) **95882**
Bibliografia: p. 189—201.

Grimschitz, Bruno. Maler der Ostmark im 19. Jahrhundert. Wien: Schroll 1940. 26 p. 88 t. **X 7412**

Grünewald. Das Werk des Meisters Mathias Gothardt Neithardt. Einleitenden Text u. d. Bildteil besorgte Martin Hürlimann. Text-Anhang v. Werner R. Deusch. Berlin: Atlantis-Verl. 1939. 4°. XIII, [3], 134, [16] p. 20 t. **X 7258**

Harris, Enriqueta. The Prado treasure house of the Spanish royal collections. London: Studio publications [193?]. 4°. 136 p. **X 7339**

Hegemann, Hans W. Giovanni Battista Tiepolo. Berlin: Rembrandt-Verl. 1940. 4°. 168 p. **X 7409**

Hentzen, Alfred. Meisterwerke der europäischen Malerei. 220 Bilder d. Berliner Gemäldegalerie. Hg. v. —. Berlin: Mann 1940. [8], 28 p. 110 t. **93884**

Homér Lajos. Benczur Gyula. Bp.: [Szerző] 1938. 80 p. 10 t. (Bpesti Kir. m. Pázmány Péter tudományegyetem művészettörténeti és kereszténynyrégészeti intézetének dolgozatai, 57.) **R 75 Benczur Gyula**

Kasnya Béla. Quelques tableaux de —. Exposition. Galerie Durand-Ruel. Paris: Impr. centrale Villette 1925. [8] p. 34 t. **R 75 Kasnya Béla**

Köhne, Carl Ernst. Caspar Scheuren. (1810—1887.) Der Maler d. rheinischen Romantik. Bonn a. Rh.: Röhrscheid 1938. 16 p. 23 t. (Rheinische Meisterwerke, 6.) **93984**

Lauts, Jan. Antonello da Messina. Wien: Schroll [1940]. 40 p. 33 t. **95823**

Lugosi Döme. A szegedi dóm-téri színpad festője, Varga Mátyás. Szeged: Szegedi Új Nemzedék lapváll. 1939. 16 p. **R 75 Varga Mátyás**

Marie, Mère de Dieu. Avec collaboration de Renée Zeller. Texte d'Henri Ghéon. Paris: Tisné 1939. 4°. 30, 128, [8] p. **X 7263**

Marinangeli, Bonaventura. Giotto nella Basilica di Assisi. Assisi: Casa ed. Francescana 1937. 60 p. 29 t. (Coll. di »Miscellanea Francescana«.) **95452**

Matejcek, Antonin. Gotische Malerei in Böhmen. Tafelmalerei 1350—1450. Prag: Melantrich 1939. 216, [3] p. 276 t. **q 091/505**

Méautis, G[eorges]. Les chefs- d'oeuvre de la peinture grécque. Paris: Michel 1939. 220, [4] p. 37 t. **94117**

Michelangelo. The paintings of —. Foreword by Ludwig Goldscheider. London: Phaidon 1939. 4°. 26, [4] p. 67 t. **X 7293**

Momme Nissen, B[enedikt]. Die Kunst Rembrandts. Bilderbuch zu Rembrandt als Erzieher. München: Müller [1940]. 95 p. **95946**

Nemitz, Fritz. Goya. Ich habe es gesehen. Berlin: Hugo 1940. 164 p. 1 t. **95825**

Piero della Francesca. Gli affreschi di San Francesco in Arezzo. Testo di Mario Salmi. Bergamo: Inst. ital. d'arte grafiche 1940. 4°. [4] p. 40 t. (I grandi cicli pittorici.) **X 7371**

Pittaluga, Mary. Masaccio. Firenze: Ariani 1935. 198 p. 28 t. **95875**
Bibliografia: p. 181—196.

Prampolini, Giacomo. L'Annunciazione nei pittori primitivi italiani. Testo e iconografia a cura di —. Milano: Hoepli [1940]. 4°. VIII, 112 p. 68 t. **X 7285**

Puyvelde, Leo van. Les esquisses de Rubens. Bâle: Holbein-éd. 1940. 4°. 98 p. 104 t. **X 7357**

Rinaldis, Aldo de. Simone Martini. Roma: Palombi [193?]. 4°. 91, [4] p. LXXX t. **X 7369**

Salmi, Mario. Paolo Uccello — Andrea del Castagno — Domenico Veneziano. Milano: Hoepli 1938. 203 p. 224 t. **95951**

Schneider, Manfred. Don Francisco de Goya. Ein Leben unter Stierkämpfern und Königen. Lpzg: List 1935. 393 p. 1 t. **93899**

Ujvári Béla. A Kalevala festője. Bp.: Officina 1939. 16 p. 6 t. **R 75 Gallén-Kallela Akseli**

Venturi, Adolfo. Pisanello. Roma: Palombi 1939. 4°. 97 p. 129 t. **X 7367**
Bibliografia: p. 93—97.

Vitaliano, Italo. I capolavori della pittura dal 1400 al 1800. La scuola italiana. Milano: »Vittoria« 1938. 4°. 323 p. 10 t. **X 7366**

76 Grafika
Graphik

Geisberg, Max. Geschichte der deutschen Graphik vor Dürer. Berlin: Dtscher Verein f. Kunstwissenschaft 1939. 4°. VI, 217 p. 47 t. (Forschungen z. dtschen Kunstgeschichte, 32.) **X 7311**

Kubin, Alfred. Vom Schreibtisch eines Zeichners. Berlin: Riemerschmidt 1939. 214 p. **94004**

Varga Nándor Lajos. A fametszet. Könyv a fametszet mesterségéről és történetéről, közel 200 képpel (színes fametszetekkel), színes kezdőbetűkkel. Bp.: Szerző 1940. [6], 520, [6] p. **091/503**

Wichmann, Heinrich. Rembrandt-Zeichnungen. Ausgew. u. mit einer Einleitung v. —. Lpzg: »Pantheon«-Verl. [1939?]. 4°. 32 p. 100 t. (Pantheon-Meisterbücher d. Kunst.) **X 7248**

77 Fénykép. Film
Lichtbild

Croy, Otto. Das Porträt. Eine neue Kamera-Schule. Illustr. Harzburg: Heering 1940. 198 p. **95541**

Dulovits Jenő. Lichtkontraste und ihre Überwindung. Wien: Verl. »Die Galerie« 1937. 68 p. **94319**

Dulovits Jenő. Művészi fényképezés. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 278 p. **95361**

Fári László & Vermes Miklós. A fényképezés új útjai. Bp.: Kir. m. term.-tud. társ. 1936. VI, 200 p. 1 t. (Népszerű term.-tud. kvt., 18.) **94365**

Heering, Walther. Im Zauber des Lichts. Eine Folge des Goldenen Buches der Rolleiflex. Harzburg: Heering 1940. XII, 200 p. **95911**

Hevesy Iván. A fényképezés nagy mesterei. A fotóművészet 100 esztendeje. Bp.: Tipográfiai műintézet [193?]. 4°. 149, [2] p. 12 t. **X 7309**

Kunszt János. Színes fényképezés agfacolor filmre. Bp.: Hatschek & Farkas [1940]. 72 p. 6 t. (Hafa fotokönyvek, 3.) **95355**

Lange, Hellmuth. Der neue Schmalfilmer. *[1940.]* 2. Aufl. Berlin: Elsner 1940. 391 p. **95696**

Panovsky, Walter. Die Geburt des Films, ein Stück Kulturgeschichte. Versuch einer zeitgeschichtl. Darstellung d. Lichtspiels in seinen Anfangsjahren. Würzburg-Aumühle: Triltsch 1940. 96 p. **95182**

Potonniée, Georges. Cent ans de photographie 1839—1939. Paris: Jouve impr. 1940. 178, [4] p. (Société d'histoire géner. et d'histoire diplomatique classe de l'histoire des sciences, I.) **94643**

Sevcsik Jenő. A fényképezés. Elméleti és gyakorlati kézikönyv. *[1936.]* 2. átdolg. és bőv. kiad. Bp.: Győző 1940. 415 p. **94583**

Szücs Ádám. Az igazi filmművészetről. Bp.: Hajnal [193?]. 122 p. 8 t. **93891**

Windisch, Hans. Die neue Foto-Schule. *[1938.]* 4. Aufl. Harzburg: Heering-Verl. 1940. 268 p. **94218**

Windisch, Hans. Schule der Farben-Fotografie. Harzburg: Heering Verlag 1939. 250 p. **94320**

Wolff, Paul. Gross oder klein Bild? Ergebnisse einer Fotofahrt durch Franken an die Donau. Mit einer Beschreibung d. Bildreise v. Eberhard Beckmann. Frankfurt a. M.: Bechhold 1938. 4°. 68 p. **X 7280**

Zierold, Kurt. Bestimmungen über Film und Bild in Wissenschaft und Unterricht. 3. Aufl. v. »Der Film in Schule u. Hochschule.« Anlageheft. 1—2. Stuttg.: Kohlhammer 1940. XII, 221 p. (Schriftenreihe d. Reichsanstalt für Film u. Bild in Wissenschaft u. Unterricht, 3.) **95775**
Bibliographie: p. 202—206.

78 Zene
Musik

Abendroth, Walter. Johannes Brahms. Sein Wesen u. seine musikgeschichtl. Bedeutung. Berlin: Bote & Bock 1939. 48 p. **P 780.711 Brahms**

Coussemaker, [Charles] E[dmond Henri] de. Scriptorum de musica medii aevi. Novam seriem a Gerbertina alteram. Coll. nunque primum ed. —. T. 1—4. Parisii: Durand & Pedone-Lauriel 1876. Milano: Boll. bibliografico musicale 1931. 4°. **X 7393**

Haraszti Emil. Mátyás király az énekes színpadon. Bp.: Franklin 1940. p. 491—522. (A Mátyás király emlékkönyvből.) **R 782 : 92.943.9 Mátyás I.**

Haraszti Emil. Zene és ünnep Mátyás és Beatrix idejében. Bp.: Franklin [1940]. 412 p. (A »Mátyás király emlékkönyv«-ből.) Bibliografia: p. 397—412. **95074**

Jeans, James H. Zene és természettudomány. *[Science and music.]* Ford.: Szabolcsi Bence. Bp.: Franklin 1937. 211 p. **93960** Bibliográfia: p. 5—6.

Korte, Werner. Musik und Weltbild. Bach—Beethoven. Lpzg: Seemann 1940. 116 p. **95970**

Lakatos István. A muzsikus Ruzitskák Erdélyben. Cluj-Kolozsvár: Minerva ny. 1939. 14 p. **X 2215**
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 111.

Lakatos István. A román zene fejlődéstörténete. Cluj-[Kolozsvár]: Minerva ny. 1938. 28 p. **X 2215**
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 98.

Liess, Andreas. L. van Beethoven und Richard Wagner im Pariser Musikleben. Hamburg: Hoffmann & Campe [1939]. 94 p. (Geistiges Europa. Bücher über geistige Beziehungen europäischer Nationen.) **94040**

Major Ervin. Liszt Ferenc és a magyar zenetörténet. (Forrástanulmányok Liszt magyar műveihez.) Karcag: Kertész 1940. 37 p. (Magyar zenei dolgozatok, 4—5. Az »Ethnographia-Népélet« 1939. évf.-ból.) **R 780.711 Liszt Ferenc**

Millenkovich-Morold, Max v. Dreigestirn. Wagner, Liszt, Bülow. Lpzg: Reclam [1940]. 541 p. 8 t. **93998** Bibliographie: p. 529—530.

Molnár Antal. Rövid, népszerű zeneesztétika. A nagyközönség számára. Bp.: Széchenyi irod. & műv. r. t. 1940. 141 p. **95656** Bibliográfia: p. 137—138.

Paoli, Domenico. La crisi mus cale italiana. (1900—1930.) Milano: Hoepli 1939. 329, [3] p. **95213**

Papp Viktor. Zenekönyv rádióhallgatók számára. Operaismertetések. Bp.: Stádium 1940. 230 p. **94912**

Pfeiffer, Konrad. Von Mozarts göttlichem Genius. Eine Kunstbetrachtung auf d. Grundlage d. Schopenhauerschen Philosophe. Berlin: Gruyter 1940. VIII, 120 p. **95548**

Reichert Ferenc. Hogyan kísérjünk magyar nótát zongorán. 3. kiad. Bp.: Saját kiad. 1936. 48 p. 3 t. **R 784.4(439)**

Schumann, Otto. Geschichte der deutschen Musik. Lpzg: Bibliogr. Institut 1940. 398, [2] p. 20 t. **95735**

Sonkoly István. A vogul és osztják zene. Bp.: »Élet« ny. 1940. 12 p. (Néprokonsági dolgozatok, 7. »Turán-magy. néprokonsági szemlé«-ből.) **R 781.7**

Stengel, Theo & Herbert Gerigh. Lexikon der Juden in der Musik. Mit einem Titelverzeichnis jüdischer Werke. Berlin: Hahnefeld [1940]. 380 p. (Veröffentlichungen d. Instituts d. NSDAP. zur Erforschung d. Judenfrage Frankfurt A. M., 2.) **95739**

Stoeving, Paul. Von der Violine. *[1906.]* 3. Aufl. Berlin-Lichterfelde: Vieweg 1921. 372 p. **94416**

Sunol, Grégoire M. Introduction à la paléographie musicale le Grégorienne. Trad. du catalan. Préface de André Mocquereau. Tournai: Desclée 1935. XIV, 660 p. 5 t. (Paléographie Grégorienne, 708.) **94662**

Szögi Endre. A zenei képesség és tehetség elemzése. Szeged: Ablaka-ny. 1940. 59, [8] p. (Közlemények a szegedi F. J. tud.-egyet. pedagógiai-lélektani int.-ből, 36.) Bibliográfia: p. [6—7.] **95092**

Tenschert, Roland. Musikerbrevier. Nachdenkliches u. ergötzliches aus d. Reich d. Musik. Wien: Frick 1940. 312 p. 44 t. **95537**

Tóth Aladár. Liszt Ferenc a magyar zene útján. Bp.: Magyar kórusművek 1940. 44 p. (Népszerű zenefüzetek, 9.) **R 781.7(439)**

Trienes, Walter. Musik in Gefahr. Selbstzeugnisse aus der Verfallszeit. Regensburg: Bosse 1940. 150 p. 8 t. (Von deutscher Musik, 53—54.) **95707**

Vavrinecz Gábor. Vavrinecz Mór összes zeneműveinek és tankönyveinek teljes jegyzéke. Átdolg. & kiegészített 2. kiad. Bp.: Összeállító kiad. 1940. Fol. 60 p. **Q 0120/93** [Kőnyomat.]

Wagner, Peter. Neumenkunde. Paläographie des liturgischen Gesanges. Nach den Quellen dargestellt und an zahlreichen Faksimiles aus den mittelalterlichen Handschriften veranschaulicht. *[1904.]* 2. verbess. & vermehrte Aufl. Lpzg: Breitkopf & Härtel 1912. XVI, 505 p. (Einführung i. die gregorianischen Melodien. Ein Handbuch d. Choralwissenschaft, 2.) **94078**

Wagner, Richard. Gesammelte Schriften und Dichtungen. *[1883.]* 3. Aufl. Bd 1—10. Lpzg: Fritsch 1897—1898. **95463**

792 Színház
Theater

Apollonio, Mario. Storia del teatro italiano. Vol. 1—2. Firenze: Sansoni 1938—1940. (»Civilta Europea« I.) **95528**

Vol. 1. La drammaturgia medievale: dramma sacro e mimo. 299 p.

Vol. 2. Il teatro del rinascimento: commedia, tragedia, melodramma. 398, [2] p.

Hohenemser, Herbert. Pulcinella, Harlekin, Hanswurst. Ein Versuch über d. zeitbeständigen Typus d. Narren auf Bühne. Emsdetten: Lechte 1940. 74 p. 32 t. (Schaubühne, 33.) **95766**

Meyer, Walther. Die Entwicklung des Theaterabonnements in Deutschland. Emsdetten i. Westf.: Heinrich & Lechte 1939. 192 p. (Die Schaubühne. Quellen und Forschungen zur Theatergeschichte, Bd 32.) **94865**

Bibliographie: p. 189—192.

Nagy Lázár. Az »Erdélyi nemzeti játékszínnek« »Magyar játszótársaságnak« eredete, fennállásának, viszontagságainak a mai időkig leírása. 1821. Bev. ell. Jancsó Elemér. Cluj-Kolozsvár: Minerva-ny. 1939. 108, [2] p. 30 t. (Erdélyi ritkaságok, 1.) **95781**

[Külső címlapon: Erdélyi magyar színészet hőskora. 1792—1821.]

Stanislawskij, Konstantin Sergejewitsch. Das Geheimnis des schauspielerischen Erfolges. Übers. v. Alexandra Meyenburg. Zürich: Scientia [1938]. XII, 427 p. 1 t. **94439**

Staud Géza. Dramaturgiai vázlatok. Bp.: Szerző 1940. 113 p. **94890**

796 Sport

Déván István. A sielés ABC-je. Arató Gyula 95 rajzával. Bp.: Stádium [1939]. 136 p. **93837**

Hübel, Paul. Gipfelfahrten. *[1927.]* 3. neubearb. Aufl. München: Rother 1940. 144 p. 8 t. **94846**

Lukianos. A görög sport. — műve a tornászatról. Ford. bev. & jegyz. ell. Jakobinyi Péter. Bp.: Lampel [év. n.] 40 p. (Magyar kvt., 484.) **R 796(38)**

Müseler Vilmos. A lovaglás iskolakönyve. *[Reitlehre.]* Ford. és jegyzetekkel ellátta Szerdahelyi Tibor. Bp.: »Pátria« ny. 1940. 191 p. **94441**

Széchenyi Zsigmond. Nahar. Indiai vadásznapló. 1—2. k. Bp.: Vajna és Bokor 1940. **96030**

Szerbák Elek. A Magyar Athletikai Club 1933—1937. Bp.: Közlekedési-ny. 1939. 251 p. **93971**

Tulogdy János. Erdély kis turistakalauza. Bp.: Eggenberger 1940. 45 p. (Magyar turistaélet kiadv., 2.) **95742**

Ujfalvy Sándor, mezőkövesdi. Az erdélyi régebbi és közelebbi vadászatok. Ujfalvy Sándor életrajzát bev. írta Gyalui Farkas. Cluj-Kolozsvár: Minerva-ny. 1927. XVI, 85 p. (Minerva kvtár, 8.) **R 799.2(439.42)**

Várnay Ernő & Grusetzky Ferenc. A Kassai Athletikai Club jubiláris emlékkönyve 1903—1923. Kosice [Kassa]: »Artigrafia« ny. [1923]. 126 p. 14 t. **94411**

8 Irodalomtudomány
Literaturwissenschaft

Bacmeister, Ernst. Die Tragödie ohne Schuld und Sühne. Wolfshagen-Scharbeutz: Westphal 1940. 30 p. **P 801—21**

Benrath, Henry. Die Stimme Delphis. Sappho, Platen, George. Zürich: Scientia 1939. 89 p. **93964**

Beöthy Zsolt. Az irodalomtörténet elmélete. I. Sajtó alá rendezte Lázár Piroska leánygimn. ifjúsága. Bp.: Egyetemi-ny. 1940. 111 p. (Magy. irod. ritkaságok, 51.) **95242**

Christiansen, Broder. Die Kunst des Schreibens. Eine Prosaschule. *[1921.]* 11. Aufl. Lpzg: Reclam 1939. 512 p. **95881**

Keller, Helen Rex. The reader's digest of books. *[1922.]* New & greatly enl. ed. London : Allen & Unwin [1937]. 1447 p. **89543**

Klein, J[ulius] L[eopold]. Geschichte des Drama's. Bd 1—13. Lpzg : Weigel 1866—76. **94760**

Bd 1—2. Das griechische u. römische Drama.
Bd 3. Das aussereuropäische Drama, u. d. latein Schauspiele n. Christus bis Ende d. X. Jh
Bd 4—7. Das italienische Drama.
Bd 8—11. Das spanische Drama.
Bd 12—13. Das englische Drama.

Langenbeck, Curt. Wiedergeburt des Dramas aus dem Geist der Zeit. Eine Rede. München : Langen 1940. 54 p. **P 801-2**

Oehlke, Waldemar. Grundriss der Weltliteratur im besonderen d. deutschen Dichtung. Berlin : Deutsche Bibl. 1939. 417 p. **93778**

Petersen, Julius. Die Wissenschaft von der Dichtung. System u. Methodenlehre d. Literaturwissenschaft. Bd 1. Berlin : Junker & Dünnhaupt 1939. **95872**

Bd 1. Werk u. Dichter. 1939. XVI, 516 p.

Usinger, Fritz. Erfüllung und Grenze. Worte d. Weisung. Gesam. v. —. Dessau : Rauch 1940. 96 p. **95207**

Bibliographie : p. [2].

Weöres Sándor. A vers születése. (Meditáció és vallomás.) Pécs : »Dunántúl« ny. 1939. 40 p. (Specimina Diss. facult. philos. Reg. Hung. Univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 168. Fil. int. dolg., 15.) **R 808-1**

Zolnai Béla. La ballade épique. Amsterdam : »Pantheon« [1940]. p. 156—169. (Helicon. Revue internat. des problèmes généraux de la littérature. Tome II. Fasc. 2—3.) **R 8-13**

808.5 Ékesszólás

Redekunst

Bognár Elek. A szónoklás és előadás művészete. Marton Lajos rajzaival. Bp. : Saját kiad. 1940. 198 p. **94282**

Carnegie, Dale. Die Macht der Rede. Ihre Geheimnisse u. ihre Methoden. Übers. v. H. v. Wedderkop. Zürich : Scientia Ag. [1940]. XXIV, 268 p. **95539**

Drozdy Győző. Az ékesszólás tudománya. Szónoki segédkönyv. 1—4. k. Bp. : Szerző 1939. 4°. 1445, [14] p. **X 7355**

[Kőnyomat.]

81 Magyar irodalom

Ungarische Literatur

Babits Mihály. Összegyűjtött munkái. 1—10. k. Bp. : Athenaeum [1940?]. **95816**

1. k. Összes versei. 1902—1937. 492 p.
2. k. Írás és olvasás. Tanulmányok. 389, [3] p.
3. k. Ezüstkor. Tanulmányok. 350, [2] p.
4—5. k. Halál fiai. 1—2. k.
6. k. Timár Virgil fia. — Kártyavár. 368 p.
7. k. A gólyakalifa. — Elza pilóta. 365, [3] p.
8. k. Összes novellái. 400 p.
9. k. Kisebb műfordításai. 388 p.
10. k. Dante Komédiája. 520 p.

Bánhegyi Jób. Magyar nőírók. Bp. : Stephaneum 1939. 233 p. **93914**

Bibliográfia : p. 211—216.

Beöthy Zsolt. Színműírók és színészek. 1878—1881. Bp. : Athenaeum 1882. VIII, 412 p. **94845**

Bóta Károly. Istvánffy Miklós. Bp. : [ny. n.] 1938. 43, [5] p.

Bibliográfia : p. [1—2.] **R 81 Istvánffy Miklós**

Budapest. Székesfőváros. Arany János érme. Bp. : Szfőv. házinyomda. 1939. 45 p. **R 81 Arany**

Budaváry László. Vihar a Kárpátokban. (A kerekhalmi becsület.) Regény az elrabolt Máramarosból. Bp. : »Nemzeti Élet« 1939. 192 p. **95483**

Büky Irén. Degré Alajos mint elbeszélő. Dissz. Bp. : Arany-ny. 1939. 75 p.

Bibliográfia : p. 71—73. **R 81 Degré Alajos**

Császár Elemér. Petőfi Sándor. Egyetemi előadás. Bp. : ny. n. 1939. 140 p. **94663**

Domokos Pál Péter. Zemlény János kéziratos énekeskönyve (XVII. sz.). Cluj-Kolozsvár : Minerva-ny. 1939. 12 p. **X 2215**

= Erdélyi Tudományos Füzetek, 113.

Falus Lilla. A világháború a magyar regény és mémoire-irodalomban. Dissz. Bp. : »Admiral« ny. 1938. 75 p. **R 81.09-3»19«**

Bibliográfia : p. 69.

Falusy Nándor. Az élet beszél. Miskolc : Ludwig-ny. 1940. 198 p. **96043**

Falusy Nándor. Magyar föld virágai. Bp. : Független közgazdaság 1938. 101 p. **93844**

Felvidéki martirok és hősök aranykönyve. Felvidéki irodalmi emlékkönyv. Bp. : Mefhosz kiad. 1940. 4°. 556 p. 13 t. **X 7414**

Gaál Ferike Jolán. Móra Ferenc (1879—1934.) Dissz. Bp. : Szerző 1938. 72 p. **R 81 Móra Ferenc**

Gulyás Pál. A legelső Csokonai-életrajz. (Domby Márton Csokonai-tanulmánya 1817-ben.) Bp.: Ady-Társaság 1940. 36 p. **R 81 Csokonai**

Halasy-Nagy József. Magyar önismeret. Politikai olvasókönyv önmagukat kereső magyarok számára. Összeáll. —. Bp.: Franklin társ. [193?]. 169, [3] p. **94186**

Halmy Ferenc. A magyar zsoltárformák francia előzményei. Bp.: Egyetemi ny. 1939. 55 p. (Bibliothèque de l'Institut français à l'université de Budapest, 38.) **R 81-141**

Károlyi Gáspár. Két könyv. Sajtó alá rendezte és bev. ellátta Harsányi András. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 144 p. (Magy. irod. ritkaságok, 1.) **95230**

Kerékgyártó Imre vámosgyörki. Arany költői iskolája. (Az Arany-hagyományok élete.) Bp.: Stephaneum-ny. 1940. 83 p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. Univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 181. Magy. int. értek., 30.) **R 81 Arany János**

Kolozsvári János. Magyar piarista iskoladrámák. Pécs: Dunántúl-ny. 1938. 67 p. Bibliográfia: p. 65—67. **R 81.09-291»17«**

Kosztolányi Dezső. Kortársak. Sajtó alá rend. & bev. Illyés Gyula. 1. k. Bp.: Nyugat 1940. (Kosztolányi D. hátrahagyott művei, III.) **95858**

Kovács Máté. Fazekas Mihály, a rokokóköltő. Debrecen: [Városi-ny.] 1940. 55 p. (Debreceni Tisza István tud.-társaság I. oszt. kiadv.) **R 81 Fazekas Mihály**
Bibliográfia: p. 54.

Kozocsa Sándor. A hűség diadalmának első kidolgozása. Az eredeti kéziratból bev.-el kiadta —. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 83 p. (Irodalomtörténeti források, 1.) **R 81 Vörösmarty 7**
A hűség diadalma

Madách Imre. Versei. 1. k. Bp.: Egyetemi ny. [1940]. 104 p. (Magyar irodalmi ritkaságok, 48.) **95346**

Magyar irodalom története, A— kérdésekben és feleletekben. Összeállította a Budapesti ref. gimn. VIII. osztálya. Bp.: Bethlen Gábor-ny. 1940. 338 p. (A tanítás problémái, 25.) **96013**

Marék Antal. Mai dunántúli lírikusok. Szombathely: A Vasi Szemle kiad. 1939. 120 p. **96044**

Moldvai Klára. Az 1870-es évek irodalmi élete. Hagyományválság. — Iránykeresés. Bp.: Athenaeum 1939. 96 p. **94658**

Nagy Béla. Attila a magyar irodalomban. Pécs: Dunántúl-ny. 1939. 61, [3] p. **R 81 : 92.936.8 Attila**

Nagy Imre. Bartóky József. Pécs: Egyetemi ny. 1938. 44 p. **R 81 Bartóky József**

Németh László. A minőség forradalma. 1—2. köt. Bp.: Magyar élet kiad. [1940]. **95751**

Pados Ottokár. Vörösmarty természetszemlélete. Bp.: [Egyetemi ny.] 1938. 67 p. **R 81 Vörösmarty 1.06**

Pados Pál. Komáromi János. Dissz. Bp.: [Szerző] 1938. 28 p. **R 81 Komáromi János**
Bibliográfia: p. 27.

Pozsony-Bratislava. Toldy-kör évkönyve. 1940. A választmány megbízásából. Szerk. Császár István. Bratislava-Pozsony: Concordia-ny. 1940. 176 p. **X 2542**

Puskás Elemér. Kosztolányi Dezső és Itália. Bp.: [Szerző] 1940. 32 p. (Kir. magy. Pázmány Péter tudományegyetem Olasz intézete kiadv.) **R 81 Kosztolányi**

Reviczky Gyula. Prózai dolgozatai. 1. k. Sajtó alá rend. a Vörösmarty gimnázium önképzőkörének közrem.-vel Horváth Imre. Bp.: Egyetemi ny. [1940]. (Magyar irodalmi ritkaságok, 49.) **95375**

Riedl Frigyes. Kölcsey Ferenc. Sajtó alá rendezte Kozocsa Sándor. Bp.: Egyetemi ny. 1938. 137, [3] p. 1 t. (Magy. irod. ritkaságok, 42.) **95232**

Riedl Frigyes. A magyar dráma története. 1. Bp.: Egyetemi ny. 1939. (Magy. irod. ritkaságok, 43.) **95231**

Riedl Frigyes. Mikszáth Kálmán. Tanítványaival sajtó alá rend. Somos Jenő. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 118 p. (Magyar irodalmi ritkaságok, 47.) **95374**

Rózsa Ilona. Gerhard Hauptmann a magyar irodalomban. Bp.: [Szerző] 1938. 54 p. **P 81 : 83 Hauptmann Gerhard**
Bibliográfia: p. 49—53.

Sándor Pál. Az igazi József Attila. Bp.: Hajnal [1940]. 38 p. **R 81 József Attila**

Sonkoly István. Arany János és a zene. Nagykőrös: Dajka-ny. 1939. 19 p. (A Nagykőrösi Arany János társaság évkönyvéből.) **R 81 Arany János**

Szabó Dezső. Ainohoz. — A háború és a magyar szellemi élet. — Mai jegyzetek. Bp.: Ludas Mátyás kiadás 1940. 64 p. (Szabó Dezső újabb művei, 57.) **R 81 Szabó Dezső**

Szabó Dezső. Az egész látóhatár. Tanulmányok. 1—3. k. Bp.: Magyar Élet 1939. **94006**

Szalatnai Rezső. Juhász Gyula Szakolcán. Bratislava-Pozsony: Toldy-kör 1940. 20 p. (Szlovákiai magyarok kincsestára.) **R 81 Juhász Gyula**

Székely Anna Klára. Báró Kemény Zsigmond művészi felfogása és kritikai álláspontjai. Dissz. Bp. Esztergom: Laiszky-ny. 1938. 79 p. **R 81 Kemény Zsigmond**
Bibliográfia: p. 75—77.

Szenczi Molnár Albert. Áprily Lajos és Árokházy Béla tanulmányával. Bp.: Bethlen-ny. 1939. 320 p. (A reformáció és ellenreformáció korának evang. keresztény írói, XII.) **95987**

Szép Ernő. Mátyás király tréfái. Összegyűjt.: —. Képekkel ékesítette Kolozsvári Sándor. Bp.: Dante 1936. 192 p. **94103**

Szlovákiai magyar költők kis antológiája. Bratislava-Pozsony: Toldy-kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok kincsestára.) **R 81-1**

Zolnai Béla. Európa és a magyar irodalom. (Előtanulmány egy külföldi publikációhoz.) Szeged: Corvin-ny. 1939. 15 p. (Szellem és élet könyvtára, Új sorozat, 5.) **R 81-4**

82 Angol irodalom

Englische Literatur

Angoff, Charles. A literary history of the American people. Vol. 1—2. New York: Tudor 1935. **94626**
Vol. 1. From 1607 to the beginning of the revolutionary period. XIV, 385 p.
Vol. 2. From 1750—1815. X, 400, XVII p.

Brunhes, H. J. Ruskin et la bible. Pour servir à l'histoire d'une pensée. Paris: Perrin 1901. X, 269 p. **93793**

Eckhardt, Eduard. Shakespeares Anschauungen über Religion und Sittlichkeit, Staat und Volk. Ein Versuch. Weimar: Böhlau 1940. 156 p. **95422**

László Sarolta. Norman Douglas. Dissz. Bp.: Szerző 1939. 79 p.
Bibliográfia: p. 73—78. **R 82 Douglas Norman**

Olivero, Federico. Edgar Poe. Transl. from the Italian text by Dante Milani. *[1932.]* 2. ed. Torino: Soc. ed. internat. 1939. 448 p.
Bibliography: p. 407—415. **94650**

Olivero, Federico. Il pensiero religioso ed estetico di Walter Pater. Torino: Soc. ed. internat. 1939. [4], 388, [2] p. **95139**

Savini, Gertrud. Das Weltbild in William Somerset Maughams Dramen. Diss. Erlangen: Dr. Junge 1939. 72 p. **P 82 Maugham, William Somerset 1.06**
Bibliographie: p. 67—69.

Swift, Jonathan. Gedanken und Essays. Dessau: Rauch 1940. 263 p. **95223**
Bibliographie: p. 262—263.

83 Német irodalom

Deutsche Literatur

Amoretti, Giovanni Vittorio. Il »Tristan« di Gottfried von Strassburg. Pisa: Lischi 1934. 146 p. **94202**
Bibliografia: p. 139—144.

Bernt, Alois. Liebe, Lust und Leid. Altdeutsche Novellen. Übertr. v. —. München: Beck [1939]. 217, [2] p. **94024**

Bertram, Johannes. Goethes Faust im Blickfeld des XX. Jahrhunderts. Eine weltanschauliche Deutung. Hamburg-Altona: Dreizack-Verl. [1939]. 368 p. **94025**
Bibliographie: p. 368.

Binding, Rudolf G. Ad se ipsum. Aus einem Tagebuch. Potsdam: Rütten & Loening 1939. 114 p. **94357**

Blázy László. A Megváltó képe az újabb német irodalomban. Bp.: Egyetemi ny. 1938. 90 p. **R 83: 232.9**
Bibliográfia: p. 83—90.

Brehm, Bruno. Tag der Erfüllung. Wien: Luser 1940. 391 p. **95554**

Cserés Miklós. A német impresszionista dráma típusai. Dissz. Szeged: Ablaka ny. 1939. 72, [4] p. (Germanisztikai füzetek, A/8.) **95088**

Dedekind, Fredericus. Grobianus. Von groben Sitten und unhöflichen Gebärden. Nach den Übersetzungen von Caspar Scheidt von Worms (1551) und Wendelin Hellbach (1567) neu hg. v. Wilhelm Matthiessen. München: Müller 1921. XXIII, 374 p. **96015**

Deutsche Rhein, Der—. Wandlungen und Fahrten der Romantik. Einleitung v. Paul Ortwin Rave. [Illustr.] Berlin : Atlantis-Verl. 1938. 248 p. **95728**
Bibliographie : p. 245.

Deutscher Geist. Ein Lesebuch aus zwei Jahrhunderten. Bd 1—2. Berlin : Fischer [1940]. **95778**

Droste-Hülshoff, Annette. Das geistliche Jahr. Einführung und Textgestaltung v. Cornelius Schröder. Münster (Westf.) : Regensberg 1939. 308 p. **94084**

Fricke, Karl. Wilhelm Raabes Stuttgarter Jahre im Spiegel seiner Dichtung. Stuttg. : Krais 1939. 160 p. 1 t. (Veröffentl. d. Archivs d. Stadt Stuttg. H. 6.) **93974**

Friedrich, Theodor. Goethes Faust erläutert. *[1932.]* 3. Aufl. Mit einem Faust-Wörterbuch. Lpzg : Reclam 1939. 310 p. **95664**

Gass, Karl-Eugen. Die Idee der Volksdichtung und die Geschichtsphilosophie der Romantik. (Zur Interpretation d. Briefwechsels zwischen d. Brüdern Grimm u. Achim v. Arnim.) Wien : Schroll 1940. 47 p. (Kaiser Wilhelm-Institut für Kunst- u. Kulturwissenschaft im Palazzo Zuccari, Rom.) **P 83.015.14**

Goethe reist durchs Schwabenland. Aus Goethes Tagebüchern und Briefen hg. v. Erika Neuhäuser. Zeichnungen von Fritz Busse. Stuttg. : Cotta [1940]. 116 p. **95379**

Grabbe, Christian Dietrich. Sämmtliche Werke und handschriftlicher Nachlass. Erste kritische Gesammt-Ausg. Hg. & erläut. v. Oskar Blumenthal. Bd 1—4. Detmold : Grote 1874. **94758**

Grimm, Wilhelm. Kleinere Schriften. Hg. v. Gustav Hinrichs. Bd 1—4. Berlin : Dümmler 1881—1887. **94322**

Groth, Helge. Dichter des Humanismus im heutigen Deutschland. Bd 1. Berlin : Pfau 1939. **94641**
Bd 1 : Hermann Hesse, Hans Carossa, Ernst Wiechert, Karl Benno von Mechow. 236 p.
Bibliographie : p. 236.

Guth Ilona. A XVIII. sz. francia regényének németországi befogadása. Pécs : Kultúrany. 1940. 76, [2] p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 174. A német intézet értek., 17.) **R 84.09-31»17«=3**
Bibliográfia : p. [1].

Guth Mária. Lenau Magyarországon. Pécs : »Kultura« ny. 1940. 80 p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. Univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 183. Német int. értek., 18.) **R 83 Lenau**
Bibliográfia : p. 78—79.

Hoffmann, Heinrich. Goethes Religion. Bern : Haupt 1940. 31 p. **P 83 Goethe**

Klatt, Fritz. Sieg über die Angst. Die Weltangst d. modernen Menschen u. ihre Überwindung durch Rainer Maria Rilke. Berlin : Schneider 1940. 107, [5] p. **95524**

Knorr, Friedrich. Die mittelhochdeutsche Dichtung. Jena : Diederichs 1938. 211 p. **93835**

Koch, Franz. Geist und Leben. Vorträge und Aufsätze. Hamburg : Hanseatische Verl.-Anst. 1939. 240 p. **95718**

Korff, H. A. Faustischer Glaube. Versuch über d. Problem humaner Lebenshaltung. Lpzg : Weber 1938. [6], 168 p. **95173**

Köttgen, Gerhard. Wilhelm Raabes Ringen um die aufgabe des Erziehungsromans. Berlin : Ebering 1939. 114 p. (Germanische Studien, 213.) **93938**
Bibliographie : p. 7—9.

Langer, Norbert. Die deutsche Dichtung seit d. Weltkrieg. Von Paul Ernst bis Hans Baumann. Karlsbad : Kraft [1940]. 366 p. 16 t. **95159**

Müller, Günther. Geschichte der deutschen Seele. Vom Faustbuch zu Goethes Faust. Freiburg i. Br. : Herder 1939. [8], 494 p.
Bibliographie : p. 457—488. **93927**

Petersen, Julius. Geschichtsdrama und nationaler Mythos. Grenzfragen z. Gegenwartsform d. Dramas. Stuttg. : Metzler 1940. [8], 61 p. **P 83-24**

Petsch, Robert. Deutsche Literaturwissenschaft. Aufsätze z. Begründung d. Methode. Berlin : Ebering 1940. 274 p. (Germanische Studien, 222.) **95151**

Scharschuch, Heinz. Gottfried von Strassburg. Stilmittel-Stilästhetik. Berlin : Ebering 1938. XI, 307 p. (Germanische Studien, H. 197.) **94217**
Bibliographie : p. IX—XI.

Schmidt, Adalbert. Deutsche Dichtung in Österreich. Eine Literaturgeschichte der Gegenwart *[1935.]* 2. ergänzte u. erweit. Aufl. Wien : Luser 1937. 225 p. **95447**
Bibliographie : p. 195—219.

Schulte Strathaus, Ernst. Goethes Faust-Fragment 1790. Eine buchkundliche Untersuchung. Zürich : Corona 1940. 32, [2] p. 9 t. **091/498**

Schulze, Erich & Hans Henning. Die deutsche Literatur. Geschichte und Hauptwerke in den Grundzügen. *[1912.]* 4. vermehrte bis zur Gegenwart fortgeführte Aufl. Wittenberg : Ziemsen 1940. XII, 510 p. **94831**

Schumacher, Fritz. Träumereien. Ernste und heitere Gedankenspiele. Stuttg. : Deutsche Verl.-Anst. 1939. 230 p. **93893**

Sponagel, Ludwig. Konrad Celtis und das deutsche Nationalbewusstsein. Bühl-Baden : Verl. Konkordia 1939. 100 p. (Bausteine z. Volkskunde u. Religionswissenschaft, 18.) Bibliographie : p. 96—100. **94020**

Stecher, G[otthilf]. Jung Stilling als Schriftsteller. Berlin : Mayer & Müller 1913. VIII, 280 p. (Palaestra, CXX.) **94263**

Szabó Anikó. A költői lángész. Összehasonlító tanulmány a 18—19. századi német irodalom köréből. Bp. : [Szerző] 1939. 76 p. Bibliográfia : p. 70—74. **R 83.09»18/19«**

Unsterblichkeit. Worte deutscher Denker und Dichter. Ausgewählt v. Erich Ruprecht. Jena : Diederichs [1940]. 80 p. (Deutsche Reihe, 99.) **94579**

Weithase, Irmgard. Die Geschichte der deutschen Vortragskunst im 19. Jahrhundert. Weimar : Böhlau 1940. VIII, 346 p. **95625** Bibliographie : p. 325—333.

Wolf, Wilhelm. Hundert Jahre Österreich. Politik u. Dichtung. Salzburg : Müller 1940. 112 p. 5 t. **94905**

84 Francia irodalom

Französische Literatur

Adriani, Bruno. Baudelaire und George. Berlin : Riemerschmidt 1939. 67 p. **94030**

Apollinaire, Guillaume válogatott versei. Ford. Radnóti Miklós & Vas István. Cs. Szabó László tanulmányával. Pablo Picasso rajzával. Bp. : Vajda János Társaság 1940. 74, [6] p. (Flora mundi, VI.) **95353**

Archambault, Paul. Péguy : La patrie charnelle et la cité de Dieu. Paris : Bloud & Gay [1940]. 62, [2] p. **P 84 Péguy**

Delavigne, Casimir. Oeuvres complètes. Theatre. *[1863.]* Nouvelle ed. T. 1—3. Paris : Didot 1880. **94756**

T. 1. Les vêpres siciliennes. — Les comédiens. — Le paria. — L'ecole d. Viellards. — La princesse Aurélia. 486, [2] p. 1 t.

T. 2. Marino Faliero. — Louis XI. — Les enfants d'Edouard. — Don Juan d'Autriche. 582, [2] p.

T. 3. Une famille au temps de Luther. — La popularité. — La fille du Cid. — Le conseiller rapporteur. — Charles VI. 496, [2] p.

La Rochefoucauld, François VI., Herzog von. Die Maximen des —. Übers. v. Ernst Hardt. *[1906.]* 2. vermehrte Aufl. München : Oldenbourg 1938. 151 p. 1 t. **94572**

Spitzer Márta. Balzac zsidó alakjai. Bp. : Globus-ny. 1939. 32 p. **R 84 Balzac** Bibliográfia : p. 29—32.

Szabó Lőrinc. A szegény Villon tíz balladája és A szép fegyverkovácsné panasza. Ford. —. Hincz Gyula rajzaival. Bp. : Singer & Wolfner 1940. 71 p. **94081**

Villon, François. Oeuvres complètes. Ed., préface, d'une glossaire et de notes par Pierre Jannet. Précédée d'une étude sur Villon par Théophile Gautier. Paris : Charpentier [1884]. 320 p. **95464**

85 Olasz irodalom

Italienische Literatur

Bianconi, Luigi. D'Annunzio critico. Firenze : Sansoni 1940. 253 p. **95551**

Casella, Alfredo [ecc.] Gabriele D'Annunzio e la musica. Scritti di —, Alberto De Angelis, Mario Giannantoni, Ildebrando Pizzetti & Luciano Tomelleri. Milano : Bocca 1939. 141, [3] p. **95160** Bibliografia : p. 140—141.

Croce, Benedetto. La poesia di Dante. *[1920.]* 4. ed. riv. Bari : Laterza 1940. 212, [2] p. (Scritti di storia letteraria e politica, XVII.) **95535**

De Sanctis, Francesco. Storia della letteratura italiana. Ed. illustrata, a cura di Gerolamo Lazzeri. Vol. 1. Milano : Hoepli 1940. 4°. Vol. 1. 1940. XVI, 634 p. 118 t. **X 7257**

Donadoni, Eugenio. Breve storia della letteratura italiana. Dalle origini ai nostri giorni. *[1923.]* 3. ed. Milano : Signorelli 1936. 376 p. **95582**

Getto, Giovanni. Saggio letterario su S. Caterina da Siena. Firenze: Sansoni 1939. VII, 163, [5] p. (Studi di lettere, storia e filosofia, XVII.) **95168**
Bibliografia: p. V—VII.

Palgen, Rudolf. Dantes Sternglaube. Beitr. z. Erklärung d. Paradiso. Heidelberg: Winter 1940. 80 p. 1 t. **P 85 Dante**

Papini, Giovanni. Ewiges Italien. Die Grossen im Reich seiner Dichtung. Dante-Petrarca-Boccaccio u. ihre Zeitgenossen. Übers. v. Katharina Hasslinger. Bd 1. Salzburg: Müller [1940]. 394 p. 6 t. **95730**

Ravello, Federico. La letteratura d'Italia. Compendio storico-critico della letteratura nazionale. Torino: Libraria italiana [1940]. XII, 368 p. **95543**

Rostagni, Augusto. Classicita e spirito moderno. Torino: Einaudi 1939. 136 p. (Saggi XIX.) **94599**

Sapegno, Natalino. Compendio di storia della letteratura italiana. Vol. 1. Firenze: La nuova Italia 1938. **95957**
Vol. 1.: Dalle origini alla fine del quattrocento. 376 p.

Scotti, Tommaso Gallarati. Dante. Übers. v. Richard Hoffmann. Berlin: Zsolnay 1939. 404 p. 16 t. **94179**

Sticco, Maria. La poesia religion del risorgimento. Milano: Ed. »Vita e pensiero« 1940. X, 584 p. (Publ. dell'Universita cattolica del S. Cuore. Serie 4: Scienze filologiche, XXXIV.) **95496**

Zoppi, Giuseppe. Antologia della letteratura italiana. Ad uso degli stranieri. Vol. 1—2. Milano: Mondadori 1939. **95681**
Vol. 1. Scrittori contemporanei. 580 p. 46 t.
Vol. 2. Scrittori dell' ottocento. 703 p. 47 t.

87/88 Latin-görög irodalom

Lateinisch-griechische Literatur

Aristophanes. Comoediae. Ed. Theodorus Bergk. Vol. 1—2. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1923. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1066, 1067.) **95332**

Callimachus Experiens. Attila. Accedunt opuscula Quintii Aemiliani Cimbriaci ad Attilam pertinentia. Edidit Tiberius Kardos. Lipsiae: Teubner 1932. VI, 28 p. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum, 15.) **R 87 Callimachus**

Cortesius, Alexander. De laudibus bellicis Matthiae Corvini Hungariae regis. Lipsiae: Teubner 1934. IV, 34 p. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum. Saec. XV.) **R 87-13**

Galeottus Martius Narniensis. Epistolae. Ed. Ladislaus Juhász. Bp.: Egyetemi ny. 1930. 12 p. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum. Saec. XV.) **R 87-6**

Gellius, A. Noctium Atticarum libri XX. Post Martinum Hertz ed. Carolus Hosius. Vol. 1—2. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1903—1937. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1384, 1385.) **95262**

Hass, W. Ekkehards Waltharius in Auswahl. Lpzg: Teubner 1932. 32 p. **P 87 Ekkehard 7 Waltharius**

Homérosi himnuszok. Herméshez, Pánhoz, Dionysushoz. Ford. Devecseri Gábor, Kerényi Károly bevezető tanulmányaival mitológiáról és gyermekistenekről. I. IV. VII. XVIII. XIX. és XXVI. himnusz görögül és magyarul. [Pápa: Főiskolai ny. 1939.] 148 p. **93959**

Istvánffy [Miklós] Nicolaus. Carmina. Ediderunt Josephus Holub et Ladislaus Juhász. Lipsiae: Teubner 1935. VIII, 64 p. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum, 16—17.) **R 87 Istvánffy Miklós**

Janus Pannonius. A Duna mellől. Magyarul Geréb László. Pohárnok Zoltán és Farkas L. ered. fametszeteivel. Huszti József bev. és tanulm.-val. Bp.: Officina 1940. 115, [5] p. **94907**

Kranz, Walther. Geschichte der griechischen Literatur. Lpzg: Dietrich [1939]. XVI, 522 p. 6 t. **94281**

Lilius Italicus. Punica. Vol. 1—2. Ed. Ludovicus Bauer. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1890—92. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana. 1804—1805.) **95275**

Lucretius, Carus Titus. De rerum natura libri sex. Recensuit Josefus Martin. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1934. XII, 300 p. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1518.) **95272**

Lysias. Orationes. Recensicit Theodorus Thalheim. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1929. XVI, 256 p. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1526.) **95333**

Macrobius, [Ambrosius Theodosius]. Franciscus Eyssenhardt iterum recognovit. Lipsiae: Teubner 1893. VI, [2], 676 p. 1 t. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana.) **95341**

Martialis, Marcus Valerius. Epigrammaton libri. Recogn. W. Heraeus. Lipsiae: Teubner 1925. LXVIII, 414 p. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana.) **95342**

Oláh [Miklós] Nicolaus. Carmina. Ed. I. Fogel & L. Juhász. Lipsiae: Teubner 1934. IV, 52 p. (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum, Saec. XVI.) **R 87-14**

Phaedrus, Augustus libertus. Fabulae Aesopiae. Recognovit et praefatus est Lucianus Mueller. Ed. maior. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1926. XIV, 66 p. (Bibliotheca script., Graec. et Roman. Teubneriana, 1581 a.) **95260**

Plinius, Caecilius Secundus Caius. Epistulae. Libri novem. Epistulae ad Traianum. Liber panegyricus. Recens. Mauritius Schuster. Lipsiae: Teubner 1933. XXX, 498 p. 1 t. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana.) **95340**

Quintilianus, Marcus Fabius. Institutionis oratoriae libri XII. Ed. Ludovicus Radermacher. Pars 1—2. Lipsiae: Teubner 1907—1935. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana.) **95330**

Sallustius, Crispus C. Epistulae ad Caesarem senem de re publica. Iterum ed. Alphonsus Kurfess. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1930. VI, 29 p. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana 1768.) **95258**

Sallustius. In Ciceronem et invicem invectivae. Recensuit Alphonsus Kurfess. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1914. XV, 27 p. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1767.) **95259**

Sidonius, C. Sollius Apollinaris. Epistulae. Recensuit Paulus Mohr. Lipsiae-[Lpzg]: Teubner 1895. XLVIII, 394 p. (Bibliotheca script. Graec. et Roman. Teubneriana, 1803.) **95278**

89 Egyéb irodalmak

Sonstige Literaturen

Anthologie des écrivains turcs d'aujourd'hui. Publié par la Direction générale de la presse au Ministére de l'intérieur. Istanbul: Devlet Basimevi 1935. 212, [4] p. **A 56.80/8**

Finn költőkből. Ford. Bán Aladár. Bp.: Franklin 1940. 96 p. (Finn könyvtár, 1.) **R 894.54-1**

Glockenturm, Der —. Russische Verse und Prosa. Übertr. v. Sigismund v. Radecki. Zürich: Scientia 1940. 396 p. **A 47.81/201**

Lejno, Ejno. Finn balladák. Ford. Somkuti. Bp.: Franklin 1940. 68 p. (Finn könyvtár, 3.) **R 894.54-144**

Nagy Emilné Göllner Mária. A Kalevala titkáról. (A nagy finn hősköltemény népszerű ismertetése.) Bp.: Magyar-finn társaság [1940?]. 72 p. **94129**

9 Történelem

Geschichte

Breysig, Kurt. Gestaltungen des Entwicklungsgedankens. Berlin: Gruyter 1940. XVI, 224 p. **95183**

Croce, Benedetto. Történelem és szabadság. Ford. Bíró Pál és Kinszki Imre. Bp.: Századunk 1940. 133 p. **95964**

Cysarz, Herbert. Das Unsterbliche. Die Gesetzlichkeiten u. d. Gesetz d. Geschichte. Halle: Niemeyer 1940. 304 p. **94869**

Krieck, Ernst. Der Mensch in der Geschichte. Geschichtsdeutung aus d. Zeit u. Schicksal. Lpzg: Armanen-Verl. 1940. VIII, 362 p. (Weltanschauung u. Wissenschaft, 9.) **95837**

Lüpke, Helmut. Historische Fälschungen als Werkzeug d. Politik. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 68 p. (Schriften d. Hochschule f. Politik, 40—41.) **P 9(001)**

Bibliographie: p. 60—66.

Meyer, Hugo. Houston Stewart Chamberlain als völkischer Denker. München: Bruckmann 1939. 235 p. **93945**
Bibliographie: p. 225—234.

Németh László. Szekfű Gyula. Bp.: »Jövő«-ny. 1940. 144 p. (Bólyai könyvek.) **94812**

Sawicki, Franz. Geschichtsphilosophie. *[1920.]* 2. Aufl. München: Kösel & Pustet 1922. [10], 306 p. (Philosophische Handbibliothek, II.) **95303**
Bibliographie: p. 291—292.

Schachermeyr, Fritz. Lebensgesetzlichkeit in der Geschichte. Versuch einer Einführung in d. geschichtsbiologische Denken. Frankfurt a. M.: Klostermann [1940]. 240 p. **95622**

Schröder, Gerhard. Geschichtsschreibung als politische Erziehungsmacht. Hamburg: Hanseatische Verlagsanst. [1939]. 163 p. (Schriften d. Reichsinstituts für Geschichte d. neuen Deutschlands.) **94270**
Bibliographie: p. 158—162.

Vámos Ferenc. Hagyományok a máglyán. A magyar történetírás válsága. Bp.: »Hajlék« [1940]. 254, [2] p. (Hajlék kvtár, I.) **95364**
Bibliográfia: p. 253—254.

9.∞ Világtörténet
Weltgeschichte

Bibl, Viktor. Ironie im Weltgeschehen. Wien: Günther 1940. 200 p. **94881**

Heyer, Karl. Mittelalter. Breslau: Ullrich 1939. 287 p. (Beiträge zur Weltgeschichte, Bd 2.) **95385**

Juhász Vilmos. Világtörténet. Bp.: Pantheon-ny. 1940. 353, [2] p. **94885**

Minnich, Sergius. Zeittafeln zur Weltgeschichte von 5000 vor Christus bis 1936. Affoltern am Albis: Weiss 1937. 4°. 252 p. **5716**

9.3 Ókori történet
Geschichte des Altertums

Alföldi [András] Andrea. Daci e romani in Transilvania. Bp.: Soc. Mattia Corvino 1940. 66 p. 1 t. (Biblioteca della »Mattia Corvino«, 9.) **95793**

Altheim, Franz. Lex sacrata. Die Anfänge d. plebeischen Organisation. Amsterdam: »Pantheon« 1940. 44, [4] p. (Albae Vigiliae, I.) **P 302.01(37)**

Breasted, J[ames] H[enry]. Geschichte Aegyptens. Zürich: Phaidon-Verl. 1936. 632 p. 121 t. **A 62.90/49**

Carleton, Patrick. Buried empires. The earliest civilizations of the Middle East. New York: Dutton 1939. 290 p. 12 t. **A 50.90/67**

Cser László. A farkas és a víz. Tanulmányok Róma alapításának mitoszához. Pécs: Kultúra-ny. 1940. 24 p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 179. Ókortud. int. értek., 3.) **R 9.37«—07»**

Engberg, Robert M. The Hyksos reconsidered. Chicago: Univers. of Chicago pr. 1939. XII, 50 p. (Studies in ancient oriental civilization, 18.) **A 50.94/145**

Furlani, Giuseppe. Saggi sulla civiltà degli Hittiti. Udine: Ist. delle ed. Accad. 1939. XII, 382 p. (L'Oriente, I.) **A 50.94/144**

Moór Elemér. Hiung-nuk és húnok. Szeged: Városi-ny. 1937. 22 p. **2885/4**
= Szegedi alföldkutató bizottság könyvtára, IV. Szakosztály, 36.

Pfister, Kurt. Die Etrusker. Grösse, Geheimnisse und Untergang eines Volkes. München: Bruckmann 1940. 4°. 136 p. **X 7358**

Taeger, Fritz. Das Altertum. Geschichte u. Gestalt. Bd 1—2. Stuttg.: Kohlhammer [1939]. **93933**

9.4 Európa története
Geschichte Europas

Bauer, Robert. Irland im Schatten Englands. Ein Kapitel britischer Ausrottungspolitik. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 54 p. (Schriften d. Deutschen Institut f. aussenpolitische Forschung, 20.) **P 9.415**
Bibliographie: p. 54.

Brackmann, Albert. Krisis und Aufbau in Osteuropa. Ein weltgeschichtl. Bild. Berlin-Dahlen: Ahnenerbe-Stiftung Verl. 1939. 68 p. **P 312.9(4—11)**

Bühler, Johannes. Das Frankenreich. Nach zeitgenössischen Quellen. Lpzg: Insel-Verl. 1923. 592 p. 17 t. (Deutsche Vergangenheit.) **94421**

Bühler, Johannes. Die Germanen in der Völkerwanderung. Nach zeitgenössischen Quellen. Lpzg: Insel-Verl. 1925. 453 p. 17 t. (Deutsche Vergangenheit.) **94419**

Deutsch, Wilhelm. Habsburgs Rückzug aus Italien. Die Verhandlungen v. Villafranca u. Zürich 1859. Wien: Luser 1940. 148, [6] p. **95639**
Bibliographie: p. 124.

D'Ydewalle, Charles. Vingt ans d'Europe. 1919—1939. Préf. de André Tardieu. Paris: Flammarion 1939. 266, [4] p. **94196**

Eck, Otto. Seeräuberei im Mittelmeer. Dunkle Blätter europäischer Geschichte. München: Oldenbourg 1940. VIII, 304 p. 4 t. **94656**
Bibliographie: p. 298—302.

Englert-Faye, C. Vom Mythus zur Idee der Schweiz. Lebensfragen eidgenössischer Existenz. Geistesgeschichtlich dargestellt. Zürich: Atlantis Verl. 1940. 898 p. **94477**

Ferdinandy Mihály. Középeurópa. Bp.: Cserépfalvi [1940]. 128 p. **94250**

Ferrero, Guglielmo. Reconstruction. Talleyrand à Vienne (1814—1815). Paris: Plon 1940. 374 p. **94376**

Feuz, Ernst. Schweizergeschichte. Zürich: Schweizer Spiegel-Verl. 1940. VII, 337 p. **95993**

Fisher, H[erbert] A[lbert] L[aurens]. Európa története. *[A history of Europe.]* 1—2. köt. Bp.: Singer & Wolfner. **95599**
1. köt. Ókor és középkor. Ford. Balla Antal & Benedek Marcell. Átnézte Lukinich Imre. [1939]. 416 p.
2. köt. Renaissance, reformáció, felvilágosodás. Ford. Benedek Marcell. Átnézte Lukinich Imre. [1940]. 460 p.

Geissler, Gerhard. Europäische Dokumente aus fünf Jahrhunderten. Gesichtet & erläut. v. —. Lpzg: Esche 1939. XV, 957 p. **94340**

Graf, Otto. Imperium Britannicum. Vom Inselstaat zum Weltreich. Lpzg: Goldmann [1940]. 325 p. **95644**
Bibliographie: p. 303—310.

Grimshaw, Henry E. & Jack C. Estrin. Modern problems in European history. New York: Colonial book comp. 1938. 277, [21] p. **94359**

Hackett, Francis. The story of the Irish nation. New Jork: Appleton-Cent. 1939. X, 402 p. **94591**

Hampe, Karl. Geschichte Konradins von Hohenstaufen. Mit einem Anhang v. Hellmut Kämpe. Lpzg: Koehler 1940. 474 p. 2 t. **95828**

Hiltebrandt, Philipp. Der Kampf ums Mittelmeer. Stuttg.: Union deutsche Verlagsges. [1940]. XVI, 518 p. 6 t. **95538**

Joyce, William. Dämmerung über England. Berlin: Internat.-Verl. 1940. 232 p. **95529**

Kempski, Jürgen v. Der Überfall auf Kopenhagen 1807. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 68 p. (Schriften d. Dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 54.) **P 9.489 »180«**
Bibliographie: p. 67—68.

Mourin, Maxime. Histoire des grandes puissances depuis la guerre. Paris: Payot 1939. 484 p. (Bibliotheque historique.) **94167**

Németh Gyula [szerk.] Attila és hunjai. Bp.: Magyar Szemle Társ. 1940. 330 p. 22 t. (Magyar Szemle könyvei, XVI.) **94899**

Németország. Auswärtiges Amt. Die grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871—1914. Sammlung der Diplomatischen Akten des Auswärtigen Amtes. Hg. v. Johannes Lepsius, Albrecht Mendelssohn-Bartholdy, Friedrich Thimme. Bd 1—6. Berlin: Dtsche Verlagsgesellschaft f. Politik u. Geschichte 1922. **95015**

Nevelős Ágoston. Az utolsó húsz év története. Európa 1920—1940. Bp.: Stádium ny. 1940. 32 p. (Nemzeti könyvtár, 16.) **R 9.4 »192/193«**

Plischke, Hans. Die Völker Europas u. d. Zeitalter d. Entdeckungen. Bremen: Geist 1939. 56 p. 2 t. (Abhandl. u. Vorträge d. Bremer wissenschaftl. Gesellsch., 12/2.) **93973**

Saffet, Kara Chemsi Réchid. Contribution à une histoire sincère d'Attila. Paris: Fresco 1934. 20 p. **A 47.93/16**

Schuman, Frederick L. Europe in the eve. The crises of diplomacy 1933—1939. New York: Knopf 1939. 574, XIV p. **94328**

Seignobos, Charles. Az európai élet fejlődése. *[Essai d' une histoire comparée d. peuples de l'Europe.]* Ford. Dejszen Otmár. Bp.: Athenaeum 1940. 430 p. **94242**

Vida [Péter] Pietro. Ungheria e Rumenia. Due stati nella storia europea. Roma: Tip. Proja 1940. 90 p. **95829**

Zsuffa Sándor, nemes-dedinai. A hunok története. (Hogyan keletkezett a huszár szó?) Bp.: Madách ny. 1940. 75 p. **R 9.368**
Bibliográfia: p. 75.

9.43 Német történet

Geschichte Deutschlands

Adolph, Heinrich. Durchbruch der Deutschheit. Eine geschichtliche Schau. Berlin: Junker und Dünnhaupt 1940. 226 p. **95614**

Anrich, Ernst. Deutsche Geschichte von 1918—1939. Die Geschichte einer Zeitenwende. Lpzg: Teubner 1940. 157 p. **95423**

Bernhard, Georg. Le suicide de la Republique Allemande. Trad. de l'allemand par André Pierre. Paris: Rieder 1933. 514 p. **94505**

Busch, Moritz. Mit Bismarck vor Paris. Erlebnisse u. Gespräche mit d. grossen Kanzler während d. dtsch-franz. Krieges 1870/71. Bearb. & hg. v. Helmut Sündermann. München: Eher 1940. 295, [5] p. 1 t. **95417**

Bühler, Johannes. Die sächsischen und salischen Kaiser. Nach Zeitgenössischen Quellen. Lpzg: Insel-Verl. 1924. 477 p. 16 t. (Deutsche Vergangenheit.) **94420**

Dettmann, Franz. Danzig zwischen Deutschland und Polen. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1939. 68 p. (Schriften d. dtschen Inst. f. aussenpolit. Forschung, 7.) **P 9.431.2 Danzig»192/193«**

Deutsche Geschichte bis zum Ausgang des Mittelalters. Von: Friedrich Metz, Walther Frenzel, Harold Steinacker etc. Potsdam: Akademische Verlagsgesellschaft [1939?]. 423 p. **96038/1**

= Handbuch d. Deutschen Geschichte. Bd 1.

Erfurt, Erich. Bismarcks Sturz und die Aenderung der deutschen Aussenpolitik. Berlin: Juncker & Dünnhaupt 1940. 100 p. (Forschungen d. Deutschen Auslandswissenschaftl. Instituts.) **95768**

Bibliographie: p. 96—100.

Galéra, K[arl] S[iegmar] Baron v. Deutschlands Schicksalsweg 1919—1939. Nachschlagewerk zur deutschen Geschichte. Berlin: Hochmuth 1940. VIII, 352 p. **94825**

Gerhardt, M. Die Kirchenpolitik der Habsburger in ihren Auswirkungen auf das Deutschtum der Ostmark. Bremen: Weidemann 1940. 31 p. (Schriftenreihe Kommende Kirche, 7.) **P 9.43»1546/1648«**

Haller, Johannes. Die Epochen der deutschen Geschichte. *[1923.]* Neue erw. Ausg. Stuttg.: Cotta 1940. XII, 408 p. **95646**

Handbuch der Deutschen Geschichte. Bd 1. Begründet von Otto Brandt. Im Auftrag d. Deutschen Akademie hg. v. Arnold Oskar Meyer. Potsdam: Akademische Verlagsgesellschaft [1939?]. **96038**

Hofmann, Wolfgang. Die Zersetzung des deutschen Idealismus in der Biedermeierzeit. Lpzg: Lühe 1939. 50 p. (In Deutschlands Namen!) **P 309(43)**

Krieck, Ernst. Mythologie des bürgerlichen Zeitalters. Lpzg: Armanen-Verl. 1939. 117 p. 1 t. **94180**

Lohmeyer, Hans. Die Politik des Zweiten Reiches. 1870—1918. Bd 1—2. Berlin: Neff 1939. **93892**

Lortz, Joseph. Die Reformation in Deutschland. Freiburg i. Br.: Herder 1939—1940. **94809**

Bd 1.: Voraussetzungen. Aufbruch. Erste Entscheidung. XIII, [3], 436 p. 6 t.
Bd 2.: Ausbau der Fronten. Unionsversuche, Ergebnis. [8], 332 p.
Bibliographie: p. 310—321.

Schlag nach 1933 bis 1940. Übersichtliche Chronik d. Werdens Grossdeutschlands. Hg. v. d. Fachschriftleitungen d. Bibliographisches Instituts. Lpzg: Bibliogr. Inst. 1940. 48 p. **P 902.4(43)»1933/1940«**

Schneider, Friedrich. Die neueren Anschauungen der deutschen Historiker über die deutsche Kaiserpolitik des Mittelalters. *[1934.]* 4. erneut vermehrte Aufl. Weimar: Böhlau 1940. XII, 156 p. 4 t. **94261**

Schnitzler, Elisabeth. Das geistige und religiöse Leben Rostocks am Ausgang d. Mittelalters. Berlin: Ebering 1940. 130 p. (Historische Studien, 360.) **94255**

Srbik, Heinrich Ritter v. Goethe und das Reich. Lpzg: Insel-Verl. 1940. 34 p. **P 9.43»180«**

Srbik, Heinrich. Der Westfälische Frieden und die deutsche Volkseinheit. München: Eher 1940. 26 p. (Kriegsschriften der Reichsstudentenführung, 4.) **P 9.43 »1648«**

Windelband, Wolfgang. Berlin. Madrid. Rom. Bismarck und die Reise des Deutschen Kronprinzen 1883. Auf Grund unveröffentlichter Akten. Essen: Essener Verlagsanstalt 1939. 215 p. **95955**

Windelband, Wolfgang. Bismarck und die europäischen Grossmächte 1879—1885. Auf Grund unveröffentlichter Akten. Essen: Essener Verlagsanst. 1940. 699 p. **95713**

9.436.01 Ausztria története
Geschichte Österreichs

Chaillet, Pierre. L'Autriche souffrante. Paris: Bloud & Gay 1939. 128 p. **94074**

Hacsak Géza. Ausztria ... és soha többé ... Bp.: Fővárosi ny. [1940]. 244 p. **95737**

Mayr, Josef Karl. Wien im Zeitalter Napoleons. Staatsfinanzen, Lebensverhältnisse, Beamte u. Militär. Wien: Gistel 1940. 246 p. (Abhandl. z. Geschichte u. Quellenkunde d. Stadt Wien, VI.) **95762**

Strong, David F. Austria. (October 1918—March 1919.) Transition from Empire to Republic. New York: Columbia univers. pr. 1939. 329 p. (Studies in history, economics and public law, 461.) **94860**
Bibliography: p. 314—323.

9.437 Cseh-Szlovákia története
Geschichte der Tschecho-Slovakei

Buk, Pierre. La tragédie tchécoslovaque de septembre 1938 à mars 1939 avec des documents inédits du livre blanc tchécoslovaque. Trad. par Hans Jacob & Jean Castet avec une postface de Jan Cech. Paris: Sagittaire 1939. 207 p. **94185**

Laznovsky, Karel. Ein Tscheche über das Benesch-Regime. Prag: Orbis-Verl. 1940. 72, [2] p. **P 9.437**

Pfitzner, Josef. Das tausendjährige Prag. [Bayreuth]: Gauverl. Bayerische Ostmark [1940]. 4°. 128 p. **X 7256**

Widenbauer, Georg. Böhmen und das deutsche Schicksal. Die geschichtlichgeographischen Grundlagen d. dtsch-tschechischen Frage. Lpzg: Teubner 1940. VI, 102 p. (Macht u. Erde, 12.) **94488**

Zotz, Lothar F. & Bolko Frhr. v. Richthofen. Ist Böhmen-Mähren die Urheimat der Tschechen? Lpzg: Barth 1940. 66 p. **P 9.437.1/2**

9.438 Lengyel története
Geschichte Polens

Bernieri-Nardini, Antonio. La Polonia e i suoi problemi. Pisa: Vallerini 1940. 80 p. (Monografia d'informazione del C. S. D. C., 4—5.) **A 47.95/63**

Blitzkrieg, Der— in Polen. 18 Tage Krieg in Polen in Berichten des Oberkommandos der Wehrmacht. Essen: Essener Verl. 1939. 32 p. 2 t. **A 47.94/33**

Haider, Rudolf. Warum musste Polen zerfallen? Berlin: Zentralverl. d. NSDAP 1940. 96 p. (Der Osten Europas, 1.) **A 47.32/326**
Bibliographie: p. 96.

Halecki, O. Pologne. Les nations martyres. Paris: Michel 1940. 32 p. (Collect. Descartes pour la vérité.) **A 47.95/61**
Bibliographie: p. 32.

Krakowski, Edouard. La Pologne contemporaine ou le génie d'un peuple. Paris: Mercure de France 1937. 309, [7] p. **A 47.95/49**

Unser Kampf in Polen. Die Vorgeschichte. Strategische Einführung. Politische u. kriegerische Dokumente. München: Bruckmann 1939. 158 p. 14 t. **A 47.94/31**

9.439 Magyar történet
Geschichte Ungarns

Bachó László, dezséri. Gyöngyös város 1918—19-ben a forradalmak alatt. Gyöngyös: Polony 1940. 224 p. **94096**
Bibliográfia: p. 213—214.

Belitzky János. Vázlatok a nyugatdunántúli gyepűk népeinek történetéhez. Bp.: Szerző 1940. 23 p. **R 9.439.32**

Bodolay Gyula. Hűbéres királyi serviensek a XIII. században. Pécs: Kultúra-ny. 1940. 32 p. (Jézus-társ. pécsi Pius-gimn.-nak 1939/1940. évkönyvéből.) **R 9.439»12«**

Dékány András. Magyar reneszánsz. Összeáll. —. Bp.: »Renaissance« 1940. 126 p. **94922**

Elekes [Lajos] Ludwig. Die ungarische »Bastei« und ihre rumänischen »Tore«. Bp.: Dr. d. K. ung. Universität 1940. 22 p.
Bibliographie: p. 22. **R 9.439»12/15«**

Eperjessy Kálmán & Juhász László. Szemelvények a magyar történelem latinnyelvű kútfőiből. Összeáll. és kiad. —. Bp.: Egyetemi ny. 1935. 268 p. **93935**

Erdélyi [István] Stefan. Wie Siebenbürgen von Ungarn in Paris vor zwanzig Jahren losgerissen wurde. Bp.: Marjay 1940. 18 p. **R 9.439»1919«**

H. Fekete Péter. A hajduk és a hajdukerület története. Hajdúböszörmény: Nagy ny. 1939. 24 p. **R 9.439.032**

Fodor Henrik. Istvánffy Miklós históriájának forrásai. (II. Ulászló kora.) Pécs: »Dunántúl« ny. 1940. 56 p. (Specimina. Diss. facult. philos. Reg. Hung. univers. Elisabethinae Quinqueecclesiensis, 177.)
Bibliográfia: p. 51—55. **R 9.439»149/151«**

Haiczl Kálmán. Érsekújvár multjából. Érsekújvár: Winter ny. 1932. IV, 326 p. 1 t. **94526**

Hal Pál. Szigetvár 1688 és 1689-ben. Szigetvár török uralom alól való felszabadulásának 250. évfordulója alkalmából kiadta gr. Andrássy Mihály. Szigetvár: Zrinyi ny. 1939. 20 p.
R 9.439.052 Szigetvár »168«

Hetényi Imre. A magyar őshaza kérdéséhez. Bp.: Kovács & Szegedi 1939. 14 p. (»Történetírás«-ból.) **A 43.90/95**

Hóman Bálint. Geschichte des ungarischen Mittelalters. Bd 1. Berlin: Gruyter 1940. **95607**
Bd 1.: Von d. ältesten Zeiten bis zum Ende d. XII. Jahrhunderts. XVIII, 439 p.

Hóman Bálint. Hunyadi Mátyás. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 52 p. **R 92.943.9 Mátyás I.**

Hóman Bálint & Szekfű Gyula. Magyar történet. 1—5. k. *[1928—1934.]* 3. kiad. Bp.: Egyetemi ny. 1935—1939. **K 9439/8**

Horváth Jenő. Váradi freskó. Nagyvárad története. Bp.: Cserépfalvi [1940?]. 184 p. **94630**

Jákó Zsigmond. Bihar megye a török pusztítás előtt. Bp.: Sylvester ny. 1940. VIII, 424 p. 1 t. (Település- és népiségtörténeti értekezések, 5.) **96004**

Jánossy Dénes. A Kossuth-emigráció Angliában és Amerikában 1851—1852. A bevezető tanulmányt írta és az okirattárat összeáll. —. 1 k. Bp.: Egyetemi ny. 1940. (Magyarország újabbkori történetének forrásai.) **95369**

Joó Tibor. Mátyás és birodalma. Bp.: Athenaeum [1940]. 167 p. **94451**

Keresztury Dezső. Balaton. Bp.: Officina ny. [1940]. 72 p. (Officina képeskönyvek.) **94571**

Klempa Károly. II. József látogatása Keszthelyen. Keszthely: Saját kiad. 1940. 24 p. 2 t. **R 394.44(439.071) Keszthely**

Kunok 700 éves betelepedésének emlékére rendezett Jász-Kun-kongresszus anyaga. Bp.: Stádium 1939. 84 p. 3 t. **R 9.439.412/3(063)**

Lám Frigyes. V. Ferdinánd Győrött 1839-ben. Győr: Mercur ny. 1940. 8 p. (Győri füzetek, 3.) **R 394.44(439.031) Győr**

László Vladimir. A magyarok őstörténete. (Vázlat.) Bp.: Szalay ny. 1940. 28 p.
A 43.90/96

Mályusz Elemér. Geschichte des ungarischen Volkstums. Von d. Landnahme bis zum Ausgang d. Mittelalters. Bp.: Pannonia Verl. 1940. 120 p. 1 t. **95747**

Mátyás király emlékkönyv. Születésének ötszázéves fordulójára. Balogh Jolán, Elekes Lajos, Fitz József [stb.] közrem.-vel szerk. Lukinich Imre. Bev. tanulm. ell. gr. Teleki Pál & Hóman Bálint. 1—2. k. A Korvin Mátyás Egyes. megbízásából. Bp.: Franklin 1940. 4°. **X 7308**

Milhoffer Sándor. Adalékok a királyi család ráckevei uradalmának történetéhez. Bp.: Gergely 1940. 17 p. **R 9.439.049 Ráckeve**

Milleker, Felix. Das Vrsacer Rathaus und die ersten Beschreibungen der Vergangenheit der Stadt Vrsac. Vrschatz-[Versec]: Banater Buchdr. 1938. 11 p. (Banater Bücherei, LXV.) **R 9.439.060 Versec**

Nagy Sándor. Hajduhadház története. Hajduhadház: »Törekvés« ny. 1928. 192 p. **94513**

Nyakas János. Sorsdöntő száz nap 1849-ben. A magyar szabadságharc bukásának okai. Veszprém: Fodor 1939. 90 p. 2 t. **95144**
Bibliográfia: p. 90.

Papp György. A magyarság és a bizánci kereszténység kapcsolatának kezdetei. Nyíregyháza: »Görög-katolikus Élet« 1938. 64 p.
Bibliográfia: p. 57—61. **R 9.=945.11»04/05«**

Pillias, Emile. Études sur Francois II. Rákóczi, prince de Transylvanie. Préf. du Jules Szekfű. Paris: Leroux 1939. XII, 165, [3] p. (Bibliotheques d. »Études hongroises«, VIII.) **95823**

Szendy László. Szombathely története. Szombathely: Dunántúli ny. 1930. 40 p.
R 9.439.069 Szombathely

Szepes (Schütz) Béla. Hatvan község története. Bp.: [Szerző] 1940. 183 p. 1 t. **94859**

9.439.42 Erdély története

Geschichte Siebenbürgens

Biró Vencel. Történeti rajzok. A régi Transsylvania. Cluj-Kolozsvár: Minerva 1940. 97 p. **95191**

Centorio, Ascanio degli Hortensi. Commentarii della guerra di Transilvania. Riprod. fotografica con un saggio introd. di Ladislao G á l d i. Bp.: Athenaeum 1940. XII, [8], 266 p. **95536**

Cluj [-Kolozsvár]. L'Institut d'histoire nationale. La Transylvanie. Ouvrage publié par —. Bucarest: Academie Roumaine 1938. 856, [2] p. 33 t. (Académie Roumaine, connaissance de la terre et de la pensée Roumaines, II.) **93987**

Erdély. Kiadja a Magyar Történelmi Társulat. Bp.: Athenaeum 1940. 283 p. 293 t. **X 7372**

Fall Endre. Jogunk Erdélyhez. Bp.: Magy. reviziós liga 1940. 68 p. 5 t. **R 9.439.42**
Bibliográfia: p. 65—68.

Horváth Jenő. Erdély története. Bp.: Szt. István-társ. [193?]. 173 p. **94495**
Bibliográfia: p. 158—172.

Kolozs Pál. Tizennégy nap. Bp.: Singer & Wolfner 1941. 196 p. **95980**

Makkai László. Tündérország. Bp.: Franklin [1940]. 60 p. **95787**

Pécsi Anna. Az erdélyi fejedelmi kancellária kialakulása és okleveles gyakorlata 1571-ig. Bp.: Szerző 1938. 85, [3] p. **R 9.439.42». . . /1571«**

Siebenbürgen. Herausgegeben von der Ungarischen Historischen Gesellschaft. Bp.: Athenaeum 1940. 4°. 309 p. 293 t. **X 7373**

Szigyártó Sándor. Erdély kiált! . . . Bp.: Szerző 1940. 78 p. **R 9.439.42»1919/1940«**

Transilvania. A cura della Società storica ungherese Budapest. Bp.: Athenaeum 1940. 4°. 303 p. 293 t. **X 7394**

9.45 Olasz történet
Geschichte Italiens

Angelini, Ennio. Gabriele D'A n n u n z i o e l'impresa fiumana. Con pref. di Elia Rossi P a s s a v a n t i. Roma: Soc. ed. del libro italiano 1940. VIII, 294, [2] p. 6 t. **95633**

Bosisio, Alfredo & Guido V i t a l i. Italia ed Europa nell' eta medioevale. Torino: Chiantore 1940. 426, [2] p. 8 t. (Storia della nazione italiana, 1.) **95397**

Crespi, Silvio. Alla difesa d'Italia in guerra e a Versailles (Diario 1917—1919). Milano: Mondadori 1940. XX, 735 p. **95965**

Lepore, Feliciano. Il giacobinismo italiano. Napoli: Rispoli 1939. 109 p. **94873**
Bibliografia: p. 105—108.

Mengozzi, Guido. La città italiana nell' alto medio evo. Il periodo langobardo-franco. Appendice: Il comune rurale del territorio Lombardo-Tosco. *[1914.]* 2. ed. per cura di Arrigi S o l m i. Firenze: La nuova Italia 1931. 400 p. **95956**

Romano, G[iacinto] & A[rrigo] S o l m i. Le dominazioni barbariche in Italia (395—888). Milano: Vallardi 1940. XXII, 682, [2] p. (Storia politica d'Italia.) **95441**

Routier, Gaston. 1859—1909. La resurrection de l'Italie. Palestro, Magenta, Solférino-Garibaldi . . . Avec un préf. de Gustave R i v e t. Paris: »L'époque moderne« 1909. VI, 310 p. **94767**

Salvatorelli, Luigi. Sommario della storia d'Italia dai tempi preistorica ai nostri giorni. Torino: Einaudi 1938. XII, 732 p. (Biblioteca di cultura storica, VI.) **94848**
Bibliografia: p. 657—698.

Savelli, Agostino. Storia d'Italia. Dal tramontare al risorgere dell' impero (476—1936). Firenze: Sansoni 1940. 254 p. **94857**

Signoretti, Alfredo. Italia e Inghilterra durante il Risorgimento. Roma: Ist. per gli studi di polit. intern. 1940. 370 p. **95381**

9.46 Spanyol történet
Geschichte Spaniens

Celotti, Temistocle. Storia di Spagna. Con append. ind. analitici, ill. e carte a cura di Carlo B o s e l l i. Milano: Garzanti 1940.4°. XXIV, 1042 p. **X 7382**

Mikusch, Dagobert v. F r a n c o befreit Spanien. Lpzg: List [1939]. 303 p. 9 t. **93901**

9.47 Orosz történet
Geschichte Russlands

Arseniew, Nikolaus v. Bilder aus dem religiösen u. geistigen Leben d. 19. Jahrhunderts. Paderborn: Schöningh 1940. 258 p. 1 t. **94375**

Braun, Maximilian. Der Aufstieg Russlands vom Wikingerstaat zur europäischen Grossmacht. (1000—1700) Lpzg: Hiersemann 1940. IV, 209 p. **A 47.90/133**

Brian-Chaninov, N. Storia di Russia. Trad. dell' ed. orig. francese. Milano: Garzanti 1940. 419, [5] p. **A 47.90/134**

Hanisch, Erdmann. Geschichte Russlands. Bd 1. Freiburg i. Br.: Herder 1940. **A 47.90/135**
Bd 1. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts. VI, 242 p.

Platonov, S[ergej] F[edorovic]. Oroszország története. Ford. & függelékkel ell. Trócsányi Zoltán. Bp.: Athenaeum [1940]. 416 p. **94537**

Steber, Charles. L'Ukraine. Son hist., ses richesses, les dessous, des menées hitleriennes. Paris: Bureau d'éditions 1939. 81, [3] p. **A 47.30/138**

9.471 Finn történet

Geschichte Finnlands

Hannula, J. O. Finland's war of independence. With an introd. by Walter Kirke. London: Faber & Faber 1939. 230 p. 1 t. **A 47.90/132**

Hannula, J. O. La guerre d'indépendence de Finlande 1918. Préf. de General Weygand. Paris: Payot 1938. 202, [6] p. 12 t. (Coll. de Memoires... à l'hist. de la guerre mondiale.) **A 47.94/34**

Jackson, J. Hampden. Finland. London: Allen & Unwin 1940. 243 p. **94203**

9.495 Balkán történet

Geschichte des Balkans

Constantin VII. Porphyrogénète. Le livre des cérémonies. T. 1—2. Texte établi, trad. & comment. par Albert Vogt. Paris: Soc. éd. »Les belles lettres« 1935. (Coll. Byzantine.) **A 49.99/113**

Domokos Pál Péter. Adalékok Moldva történetéhez. Cluj-Kolozsvár: Saját kiad. 1940. 12, CXIV, [2] p. **A 49.90/74**

Drevet, Camille. Au coeur des Balkans. La Bulgariae. Paris: Rivière 1938. 64, [2] p. **A 49.39/85**

Fehér Géza. A bolgár-törökök szerepe és műveltsége. A bolgár-törökök és a honfoglaló magyarok hatása a keleteurópai művelődés kialakulásában. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 120, [4] p. 32 t. **95798**

Feketekuty Béla vitéz. Jugoszlávia magyar szemmel. Bp.: Cserépfalvi 1940. 192 p. **94455**

Trinko, Giovanni. Storia, politica, letteraria ed artistica della Jugoslavia. Udine: Ist. delle ed. accad. 1940. 156, [4] p. **95545**

9.5 Ázsia története

Geschichte Asiens

Deny, Jean & Rene Marchand. Petit manuel de la Turquie nouvelle. Préf. de Albert Sarraut. Paris: Haumont 1933. 318 p. (Coll. Monzie.) **A 56.90/78**

Frank, Reinhard. Englands Herrschaft in Indien. Berlin: Deutsche Informationsstelle 1940. 86 p. (England ohne Maske, 2.) **A 54.90/46**

Grenard, Fernand. Grandeur et decadence de l'Asie. L'avènement de l'Europe. Paris: Colin 1939. 224, 16 p. **A 50.90/66**

Hentig, Werner-Otto v. Der Nahe Osten rückt näher. Lpzg: List 1940. 117, [5] p. **A 50.30/72**

Köhler, Fritz. Die Wahrheit über Palestina. Bremen: Burmester [193?]. 100, [8] p.
Bibliographie: p. [3]. **A 56.99/37**

Peffer, Nathaniel. China: The collapse of a civilization. New Jork: Quinn & Boden 1930. VIII, 306 p. **A 51.30/62**
Bibliography: p. 293—300.

Schmitz, Paul. Neubau der arabischen Welt. Lpzg: Goldmann 1937. 114, [2] p. (»Weltgeschehen.«) **A 53.90/12**

Schmitz, Paul. Politiker und Propheten am Roten Meer. Lpzg: Goldmann 1939. 233 p. 12 t. **A 50.94/148**

Wenz, Heinrich. Das indische Reich. Lpzg: Goldmann 1939. 184 p. (»Weltgeschehen«) **A 54.90/4**

Winsch, Gert. Anglia uralma Palesztinában. Bp.: Stádium ny. 1940. 88 p. 6 t. **A 56.99/41**

Winsch, Gert. Englands Regiment in Palästina. Berlin: [o. Dr.] 1940. 86 p. 11 t. (Deutsche Informationsstelle. England ohne Maske, 2.) **A 56.99/40**

902.5 Archivisztika

Bezsák Miklós. A középkori magyar okleveles gyakorlat kapcsolatai a cseh és lengyel okleveles gyakorlattal. Pécs: Dunántúl egyetemi ny. 1939. 57 p. **R 902.2(439) »04/14«**

Bittner, Ludwig. Gesamtinventar des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs. Bd 1—5. Unter Mitwirkung: L. Gross, J. K. Mayr, I. Seidl etc. von —. Sach- und Namensweiser v. Fritz von Reinöhl. Wien: Holzhausen 1935—1940. (Inventare Österreichischer staatlicher Archive. V. Inventare des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs.) **95602**

Lengyel Alfréd. XVII. századbeli magyarnyelvű levelek. Győr szab. kir. város levéltárában. Győr: Baross ny. 1940. 56 p. **R 902.531(439.031)Győr**

Pálfy Ilona. Német városok történelmi filmtárai. Bp.: Szfőv. háziny. [1940]. 14 p. 1 t. (A »Városi Szemlé«-ből.) **R 9.43—21(074)**

902.6 Archeológia
Archäologie

Andrae, Walter. Das wiedererstandene Assur. Lpzg: Hinrichs 1938. XII, 232 p. 45 t. **A 50.94/143**

Dussaud, René. Les découvertes de Ras Shamra (Ugarit) et l'ancien testament. Paris: Geuthner 1937. 128, [2] p. **A 50.94/146**

Gallus Sándor & Horváth Tibor. Un peuple cavalier préscythique en Hongrie. Trouvailles archéol. du premier age du fer & leurs relations avec l'eurasie. A legrégibb lovasnép Magyarországon. A korai vaskorból való régészeti hagyatéka és euráziai kapcsolatai. Bp.: Inst. de numism. & d'archeol. de l'Univers. P. P. 1939. 4°. 168 p. 45 t. (Diss. Pannonicae, II/9.) **X 7299**

Köppel, Robert. Zur Urgeschichte Palästinas. Eine Übersicht aus Geologie, Prähistorie u. Archäologie. Rom: Päpstliches Bibelinstitut 1937. 4°. [4], 66 p. 9 t. (Scripta Pontifici instituti biblici.) **Aq 50.94/147**

Laureae Aquincenses. Memoriae Valentini Kuzsinszky dicatae. Aquincumi babérágak. Kuzsinszky Bálint emlékének szenteli Bpest szfőv. közönsége és a P. egyetem érem- és régiségtani intézete. 1. k. Bp.: P. P. tud.-egyet. érem- és régiségt. int. 1938. 4°. 341, [3] p. 40 t. (Diss. Pannonicae, II/10.) **X 7300**

Mackay, Ernest. Die Induskultur. Ausgrabungen in Mohenjo-daro u. Harappa. Lpzg: Brockhaus 1938. 152 p. 13 t. **A 54.90/48**
Bibliographie: p. 152.

Moortgat, Anton. Frühe Bildkunst in Sumer. Lpzg: Hinrichs 1935. 98 p. 18 t. (Mitteilungen d. Vorderasiatisch-aegypt. Gesellsch. 40/3.) **A 50.08/5/40**

Ondrouch, Vojteck. Limes romanus na slovensku. Il limes romano in Slovacchia. Bratislava: Melantrich 1938. 154, [6] p. XVII t. (Práce ucene spolecnosti safarikovy v. Bratislave. Svazek 28.) **94434**
Bibliografia: p. [4—6.]

Patay Pál. Frühbronzezeitliche Kulturen in Ungarn. Korai bronzkori kultúrák Magyarországon. Bp.: Inst. f. Münzkunde u. Archeol. d. P. P. Univers. 1938. 4°. 118, [2] p. 21 t. (Diss. Pannonicae, II/13.) **X 7302**

Schaeffer, Claude F. A. The cuneiform texts of Ras Shamra Ugarit. Schweich lectures of the British Academy. London: British Acad. 1939. XVI, 100 p. 21 t. **A 50.94/142**

Sellye Ibolya. Császárkori emailmunkák Pannoniából. Les bronzes émailles de la Pannoniae romaine. Append. par K. Exner. Bp.: Inst. de numism. et d'archeol. de l'Univers. P. P. 1939. 4°. 92 p. 20 t. (Diss. Pannonicae, II/8.) **X 7298**

Thureau-Dangin, F. & Maurice Dunand. Til-Barsib. Avec le concours de Lucien Cavro & Georges Dossin. Texte. Paris: Geuthner 1936. 4°. 166, [2] p. 2 t. (Bibliothèque archeol. & hist., XXIII.) **Aq 50.94/132/2**

91 Földrajz
Geographie

Ahrens, Adolf. Die Siegesfahrt der »Bremen«. Aufgezeichnet v. Christian Hilker. Berlin: Steininger 1940. 179, [5] p. 8 t. **95534**

Bernatzik, Hugo Adolf. The dark Continent. Afrika. The landscape and the people. Berlin: Atlantis-Verl. [19??]. 4°. XVI, 256 p. (Orbis terrarum.) **X 7399**

Bertrand, Louis. Spanien. Wien: Deuticke [1939]. 160 p. 7 t. **95603**

Bohner, Theodor. Mit den Augen des Italieners. Vom alten zum neuen Italien. Lpzg: Meiner [1940]. 215 p. 8 t. **94879**

Bonacossa, Cesare. Finlandia 1939. *[1940.]* 3. ed. Milano : Ceschina 1940. 173, [3] p. 1 t. **94896**

Braun, Hermann. Wortgeoographie des historischen Egerlandes. Diss. Lpzg. Gräfenhainichen : Dr. Heine 1938. XXVI, 228, [2] p. 1 t. **94399**

Bibliographie : p. XI—XXI.

Brunton, Paul. Als Einsiedler im Himalaya. Ein Tagebuch. München-Planegg: Barth 1938. 222, [2] p. **A 54.91/54**

Brunton, Paul. Egyiptom titkai. Ford. Gál Andor. Bp. : Rózsavölgyi [1940]. 271 p. **94882**

Bulla Béla. Az Alföld. Bp. : Magy. Szemle Társ. 1940. 80 p. (Kincsestár, 116.) **94925**

Bibliográfia : p. 80.

Burkert, Paul. Weisser Kampf. Eigene Erlebnisse in Grönland. Berlin : Weise [1938]. 80 p. 17 t. **95840**

De Terra, Helmut. Durch Urwelten am Indus. Erlebnisse u. Forschungen in Ladak, Kaschmir u. im Pandschab. Lpzg : Brockhaus 1940. 224 p. 27 t. **A 54.91/57**

Donner Kornél. Újzéland. Bp. : Szerző [1939]. 236, [4] p. 11 t. **93883**

Dyhrenfurth, Günter Oskar. Baltoro. Ein Hymalaya-Buch. Bd 1—2. Mit Beiträgen von Hettie Dyhrenfurth, Hans Ertl u. André Roch. Basel : Schwabe 1939. **A 54.91/55**

Finck, George Ingle. Der Kampf um den Everest. Deutsch von Walter Schmidkunz. Lpzg : Brockhaus 1925. 207 p. 35 t. **94138**

Finnország 1940. Előszóval ellátta Tasnádi Nagy András. Bevezető cikket irta gróf Teleki Pál. Szerk. vitéz Nagy Iván. [Bp.] : Magyar-finn Társ. [1940]. 283 p. 17 t. **94546**

Fischer, Hans. Tirol. Land u. Leute. München : Rother [1940]. 175 p. 32 t. **94230**

Gabriel, Alfons. Weites wildes Iran. Drei Jahre Forschungsfahrten in Wüsten u. Steppen. Stuttg. : Strecker & Schröder 1940. 212 p. 16 t. **A 55.91/33**

Glahn, Hans Otto. Tunis. Einst, heute und morgen . . . Berlin : Siegismund 1940. 256 p. 15 t. **A 61.30/30**

Gos, François. Die Schweiz. Wien : Deuticke [1939]. 155, [5] p. **95604**

Graf András. Pannonia ókori földrajzára vonatkozó kutatások áttekintő összefoglalása. Übersicht der antiken Geographie von Pannonien. Bp. : Inst. f. Münzkunde u. Archeol. d. P. P. Universität 1936. 156 p. 1 t. (Diss. Pannonicae, I/5.) **94523**

Grob, Ernst. Zwischen Kantsch und Tibet. Erstbesteigung des Tent-Peak, 7363 M. Bildertagebuch einer neuen Sikkim-Kundfahrt 1939 der »Drei im Himalaja«. Von : —, Ludwig Schmaderer, Herbert Paidar. München : Bruckmann 1940. 123 p. 1 t. **A 54.93/2**

Günther, Herbert. Franken und die Bayrische Ostmark. Berlin : Atlantis-Verl. 1936. 264 p. 32 t. **95705**

Bibliographie : p. 254—255.

W. Halász Rózsi. A mai Amerika. Bp. : Franklin-társ. [1940]. 130 p. 25 t. **95714**

Halmy Gyula. Magyar hajóval Budapesttől Alexandriáig. Bp. : »Anonymus könyvek« 1940. 88, [4] p. 24 t. **94110**

Hantos Gyula. Vázlatok Pécs földrajzához. Bp. : Egyetemi ny. 1940. 74 p. 1 t. **94094**

Bibliográfia : p. 71—74.

Hauser, Heinrich. Ausztrália. Ford. Csordás Nóra. Bp. : Athenaeum 1940. 193 p. 8 t. **95721**

Hauser, Heinrich. Kanada. Zukunftsland im Norden. Nach Reiseberichten u. literarischen Unterlagen bearb. v. Reinhard Jaspert. Berlin : Safari-Verl. 1940. 284 p. 20 t. **95359**

Hausmann, Manfred. Die deutsche Nordsee. Berichte u. Bilder. Berlin : Atlantis-Verl. [1937]. 284 p. **95727**

Hedin, Sven. Eroberungszüge in Tibet. Lpzg : Brockhaus 1940. 330 p. **A 50.98/35**

Heiser, Victor. Eines Arztes Weltfahrt. Erlebnisse und Abenteuer in fünfundvierzig Ländern. Stuttg. : Deutsche Verl.-Anstalt [193?]. 484 p. **94347**

Heumüller, Hilde. Die Stadt Würzburg und ihr Lebensraum. Ein Beitr. z. Stadtgeographie auf entwicklungsgeschichtl. Grundlage. Würzburg : Scheiner 1939. 112 p. 1 t. (Fränkische Studien, N. F. 2.) **94310**

Bibliographie : p. 107—112.

Hielscher, Kurt. Rumänien. Landschaft, Bauten, Volksleben. Mit Vorw. v. Octavian Goga. Lpzg : Brockhaus 1938. 4°. XXXII p. 152 t. **X 7379**

Hoffmann, Paul Th. Die Elbe. Strom dtschen Schicksals u. dtscher Kultur. Hamburg : Broschek 1939. 312 p. 48 t. **95838**

Hürlimann, Martin. Das Mittelmeer. Landschaft, Baukunst- u. Volksleben im Kreise d. Mittelländischen Meeres. Berlin: Atlantis-Verl. 1937. 4°. XXIII, 376 p. **X 7389**

Johann, A[lfred] E[rnst]. Gross ist Afrika. Vom Kap über d. Kongo zur Westküste. Berlin: Im Deutschen Verl. 1939. 573 p. 24 t. **93896**
Bibliographie: p. 567—573.

Johst, Hanns. Maske und Gesicht. Reise eines Nationalsozialisten v. Deutschland nach Deutschland. München: Müller 1935. 208, [2] p. **95380**

Koellreutter, Otto. Das politische Gesicht Japans. Berlin: Heymann 1940. 64 p. **A 52.91/15**

Kol Erzsébet. Tiszaparttól Alaszkáig. Bp.: Természettudományi Társ. 1940. XII, 327 p. 24 t. (Kir. magy. természettudományi Társ. CXV.) **95725**
Bibliográfia: p. 319—320.

Kovács Eszter. Pápa. Földrajzi tanulmány. Dissz. Szeged: Árpád ny. 1939. 99, [5] p.
Bibliográfia: p. 97—99. **95081**

Leemann, Walter. Landeskunde der Schweiz. Erlenbach-Zürich: Rentsch 1939. 528 p. 32 t. **93995**

Lenk, Rudolf. Oberdonau die Heimat des Führers. Gesamtentwurf u. Bildausstattung v. Albrecht Dunzendorfer. Hg. v. Gauamt f. Kommunalpolitik Gau Oberdonau. München: Bruckmann 1940. 4°. 188 p. 10 t. **X 7261**

Ligeti Lajos. Az ismeretlen Belső-Ázsia. Bp.: Athenaeum 1939. 359 p. **A 50.91/71**
Bibliográfia: p. 357—359.

Lippay Lajos. Három világrész partjain. Útirajz. Bp.: Révai 1940. 276 p. 8 t. **94248**

Mac Lean, Eva. Unser Kamerun von heute. Ein Fahrtenbuch. Hg. v. Reichskolonialbund. München: Fichte-Verl. 1940. 158, [2] p. **X 7282**

Martin, Lucie. Paris, ich kenne dich. Bern: Hallwag 1939. 240 p. **94210**

Massani, Giuseppe. Albania. Testo e foto di —. Roma: »Rubicone« 1940. [94] p. **A 49.71/3**

Matzhold, Louis A. Brandherd Balkan. Reisebetrachtungen eines Journalisten. Wien: Seidel 1936. 124 p. **A 49.91/85**

Mauclair, Camille. Oberitalien. Die schöne kleine Stadt. Pavia—Cremona— Piacenza—Parma — Mantua — Sirmione — Verona — Vicenza—Padua. Wien: Deuticke 1939. 161 p. 6 t. **95194**

Mayer, Robert. Die Alföldstädte. Wien: Deuticke 1940. 4°. 42 p. (Abhandl. d. Geographischen Gesellschaft in Wien, Bd XIV, Heft 1.) **Rq 91.439.41—21**

Méhes Gyula. A mi Vágunk. Vezényi Elemér rajzaival. Bp.: Korda ny. 1940. 140 p. **94923**

Mendöl Tibor. A Felvidék. Bp.: Magy. Szemle Társ. 1940. 80 p. (Kincsestár, 118.) **94927**

Menz, Julia. Maha djalan. West-östliche Reise. Hamburg: Schröder 1940. 174, [2] p. 14 t. **A 92.91/6**

Michael, Rudolf. Roman einer Weltreise. Hamburg: Broschek 1940. 474 p. **94236**

Müller von Asow, Erich H. Königreich Südslawien. Berlin: Stollberg [1940]. 96 p. (Bücherei Länder u. Völker, 7.) **A 49.30/101**
Bibliographie: p. 96.

Nyisztor Zoltán. Kalandozás a Balkánon. Bp.: Franklin 1940. 210 p. 24 t. **A 49.91/86**

Pferdekamp, Wilhelm. Mexiko. Berlin: Junker & Dünnhaupt 1940. 62 p. (Kleine Auslandskunde, 3.) **95833**

Pochlatko, Walter. Jugoslawien, das Tor zum Orient. Wien: Saturn-Verl. 1940. 181 p. 21 t. **94106**

Ratkóczi Tibor. Abesszinia új arca. Bp.: Stádium [1940?]. 272 p. 8 t. **94913**

Rossmanith, Gebhard. Blick nach Norwegen. Ein Bilderwerk. Mit Erlebnisberichten über Land u. Volk v. Ehrentraut Straffner. Innsbruck: Deutscher Alpenverl. [1940]. 130 p. **95856**

Róth Emil. Obadjah Bertinoro palesztinai utazása. Dissz. Bp.: Gewürcz ny. 1930. 41, [3] p. **A 50.91/75**
Bibliográfia: p. 40—41.

Sappok, G. [etc.] Krakau. Hauptstadt des deutschen Generalgouvernments Polen. Bearb. v. —, I. Swart, H. Weidhaas. Lpzg: Hirzel 1940. VIII, 128 p. 11 t. (Mit unseren Augen gesehen.) **95989**

Schermann Szilárd. A Tisza forrásvidékének kis turistakalauza. 2. kiad. Bp.: Magyar turista élet kiad. 1939. 32 p. 1 t. **R 91.439.34(026)**

Schlag nach über Jugoslawien, Bulgarien u. Griechenland. Lpzg: Bibliogr. Inst. [193?]. 32 p. **P 91.4—12**

Schlag nach über Ungarn und Rumänien. Wissenswerte Tatsachen, Übersichten, Tabellen und Karten nebst einer mehrfarbigen Übersichtskarte. Hg. v. den Fachschriftleitungen d. Bibl. Inst. Lpzg: Bibliographisches Institut 1940. 32 p. 1 t. **R 91.439**

Schleifer, Otto. Bana Uleia. Ein Lebenswerk in Afrika. Aus d. Tagebüchern eines alten Kolonialpioniers. Berlin: Reimer 1939. [12], 342 p. 25 t. **92894**

Schmithals, Hans. Die Alpen. Das Gesamt-Gebiet in Bildern. Einleitung von Eugen Kalkschmidt. Berlin: Wasmuth 1930. XXVI, 336 p. **X 7413**

Scott, [Robert] Falcon. Last expedition. Arranged by Leonard Huxley with a preface by Clements R. Markham. Vol. 1—2. London: Smith Elder 1913. **94938**

Vol. 1.: Being of journals of R. F. Scott. XXVI, 633 p. 122 t.
Vol. 2.: Being the reports of the journeys et the scientific work undertaken by E. A. Wilson and the surviving members of the expedition. XIV, 534 p. 89 t.

Stark, Freya. The southern gates of Arabia. A journey in the Hadhramaut. London: Murray 1936. XII, 328 p. 40 t. **A 53.91/16**
Bibliography: p. 317.

Strohmeyer, Curt. Im Zauber Suomis. Abenteuerliche Fahrten durch Finnland. Berlin: Deutscher Verl. 1939. 166 p. 20 t. **A 47.94/32**

Studniczka, Hanns. Saturnische Erde. Stätten, Männer und Mächte Italiens. Berlin: Die Runde [1940]. 507, [3] p. 16 t. **94501**

Symons, H. E. Two roads to Africa. London: Gifford [1939]. 320 p. 52 t. **94850**

Szalatnai Rezső. Utazás a Szepességen. Bratislava-Pozsony: Toldy kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok könyvtára.) **R 91.439.057**

Szarka Gyula. A váci egyházmegye történeti földrajza a török hódítás korában. Összeáll. —. Vác: Kapisztrán ny. 1940. 4°. 152 p. 6 t. **X 7340**

Treue, Wilhelm. Die Eroberung der Erde. Auf den Spuren der grossen Entdecker. Berlin: Deutscher Verl. 1939. 405 p. 15 t. **93888**
Bibliographie: p. 391—393.

Utas könyve. Magyar utazási kézikönyv és útmutató. Városok, gyógyfürdők... etc. részletes ismertetője. A könyv alapítója gróf Széchenyi Károly. Szerk. Kaffka Károly *[1935.]* 3. kiad. Bp.: Hornyánszky ny. 1940. VIII, 847 p. 2 t. **K 91439/3**

Várady Károly, vitéz. A visszacsatolt Felvidék helységnévtára. 1939. Bp.: Hornyánszky 1939. 46 p. **K 91439/1**

Ziemke, Kurt. Als deutscher Gesandter in Afghanistan. Stuttg.: Deutsche Verl.-Anst. 1939. 393 p. 1 t. **A 58.91/31**

Zigovits Béla. Utazzál velem a Föld körül. Bp.: Szerző 1940. 351 p. 24 t. **95720**

910.2 Idegenforgalom

Fremdenverkehr

Hallóssy István. Az idegenforgalmi propaganda új irányai. Bp.: Stádium 1939. 20 p. **R 910.2(439)**

Hallóssy [István] Stephan. Neue Wege des Fremdenverkehrs im neu vergrösserten Ungarn. Bp.: Pester Lloyd Ges. 1939. 11 p. (Aus d. Ungarischen Wirtschafts-Jahrbuch 1939.) **R 910.2(439)**

Miklós Elemér. Italia e Ungheria. Letteratura e turismo. Roma: Canella 1936. 208 p. **94521**

Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatal, Az— 1939. évi tevékenységi jelentése. Összeáll.: Hallósy István. Bp.: Orsz. Magy. Idegenforg. Hiv. 1940. Fol. 60 p. **X 600**

912 Térképek

Karten. Atlanten

Brandmair, Eduard. Bibliographische Untersuchungen über Entstehung und Entwicklung des Ortelianischen Kartenwerkes. Diss. München: Dr. Dreselly 1914. VI, 158 p. **94264**
Bibliographie: p. IV—VI.

Bräumlich, E[rich]. Zwei türkische Weltkarten aus d. Zeitalter d. grossen Entdeckungen. Lpzg: Hirzel 1937. 30 p. (Berichte ü. d. Verhandl. d. Sächsischen Akademie d. Wissenschaften zu Lpzg. Philol.-hist. Klasse, 89.) **A 56.91/42**

Csonkamagyarország áttekintő térképe. Bp.: M. kir. honvéd térképészeti Int. 1940. Mérték: 1:750.000. 80×60 cm. **T 156**

Pahl, Walther. Das politische Antlitz der Erde. Ein Weltpolitischer Atlas. *[1938.]* 4. verb. & erg. Aufl. Lpzg: Goldmann 1939. 234 p. **94284**

Trianon előtti Magyarország Romániához csatolt területének és a határmenti megyéknek néprajzi térképe. Bp.: Magy. nemzeti szövetség 1940. 1 : 800.000. 74×64 cm. **T 700**

92 Életrajzok. Emlékiratok

Biographien. Memoiren

Ackerknecht, Erwin. Gottfried Keller. Geschichte eines Lebens. Lpzg: Insel-Verl. 1939. 388 p. 16 t. **94022**

Ács Tivadar. Akik elvándoroltak. Bp.: Saját kiad. 1940. 292 p. **94664**

Ács Tivadar. Kossuth papja: Ács Gedeon. Bp.: [Szerző 1940]. 220 p. **95701**

Adalbert, Prinz v. Bayern. Eugen Beauharnais. Der Stiefsohn Napoleons. Ein Lebensbild. Berlin: Propyläen-Verl. 1940. 496 p. 14 t. **94613**

Aitken, James M. The trial of George Buchanan. Before the Lisbon inquisition. London: Oliver & Boyd 1939. LXXV, 166 p. 1 t. **94265**

Angyal Dávid. Haraszti Gyula emlékezete. Felolv. a Magy. Tud. Akad. 1939. XI, 27-én tart. összes ülésén. Bp.: Akadémia 1939. 32 p. **4053/23/6**

= M. Tud. Akad. elh. tagjai fölött tart. eml.-beszédek, XXIII/6.

Anneler, Hedwig. Blanche Gamond. Ein Hugenottenbuch. Zürich: Oprecht 1940. 354 p. 1 t. **95358**

Bibliographie: p. 353—354.

Ardau, Giuseppe. Vittorio Emanuele II e i suoi tempi. Vol. 1—2. Milano: Ceschina 1939. **95189**

Aschoff, Ludwig. Wissenschaft u. Weltgeltung. Hamburg: Hoffmann & Campe 1940. 95 p. (Geistiges Europa. Bücher über geistige Beziehungen europäischer Nationen.) **94916**

Aubry, Octave. Napoleon. [Übers. v. J. Krünes.] Erlenbach-Zürich: Reutsch [1939]. 4°. 439 p. 19 t. **X 7255**

Avemarie, Friedrich. Otto von Bismarck. Kanzler u. Christ. Giessen: Brunnen-Verl. [1940]. 96 p. 1 t. **95784**

Badics Ferenc. Gyöngyösi István és költészete. Bp.: Pátria ny. 1939. 263 p. 1 t. (Vármegyei tisztviselők irodalmi és művészeti Gyöngyösi István társaságának XI. kiadv.) **94469**

Balogh [József] Joseph. Eötvös und Montalambert. Unveröffentlichte Briefe eines ungarischen Staatsmannes. Bp.: Dr. Pester Lloyd Gesellsch. 1939. 28 p. **R 92.32(439) Eötvös József**

Barziliai, Salvatore. Luci ed ombre del passato. Memorie di vita politica. *[1937.]* 2. ed. Milano: Treves 1937. 357 p. 43 t. **95950**

Bellonci, Maria. Lucrezia Borgia. La sua vita e i suoi tempi. Milano: Mondadori 1939. 726 p. 19 t. **95219**

Bidez, Joseph. Julian der Abtrünnige. [Übers. v. Hermann Rinn.] München: Callwey [1940]. 432 p. 10 t. **95532**

Bircher, Eugen & Walter Bode. Schliefen. Mann und Idee. Zürich: Nauck 1937. 240 p. 1 t. **94815**

Bibliographie: p. 239—240.

Biró Vencel. Székhelyi gr. Mailáth G. Károly. Rajzokat Reithofer Jenő készítette. Cluj-Kolozsvár: Minerva-ny. 1940. [6], 387 p. 1 t. **95363**

Blunck, Richard. Hugo Junkers. Der Mensch u. d. Werk. Berlin: Limpert [1940]. 301 p. 8 t. **95849**

Bod Péter, felsőcsernátoni. Önéletírása. Bevezetéssel ellátta Jancsó Elemér. Cluj-Kolozsvár: Minerva 1940. 170 p. (Erdélyi ritkaságok, 4.) **95282**

Bode, Wilhelm. Goethes Leben. Bd 1—9. Berlin: Mittler 1920—1927. **94029**

Bd 1.: 1749—1771. Lehrjahre. 1920. XVI, 435 p.
Bd 2.: 1771—1774. Der erste Ruhm. [1920.] 2. Aufl. 1923. VIII, 375 p. 10 t.
Bd 3.: 1774—1776. Die Geniezeit. 1922. XII, 356 p.
Bd 4.: 1776—1780. Am Bau der Pyramide seines Daseins. 1925. XIV, 499 p. 10 t.
Bd 5.: 1781—1786. Pegasus im Joche. 1925. XII, 350 p. 15 t.
Bd 6.: 1786 und 1787. Die Flucht nach dem Süden. 1923. XVI, 500 p. 13 t.
Bd 7.: 1787—1790. Rom und Weimar. 1923. XII, 357 p. 6 t.
Bd 8.: 1790—1794. Vereinsamung. Von Valerian Tornius. 1926. XII, 318 p. 19 t.
Bd 9.: 1794—1798. Der Bund mit Schiller. Von Valerian Tornius. 1927. XII, 414 p. 17 t.

Breitner, Erhard. Maximilian I. Der Traum von der Weltmonarchie. Bremen: Schünemann 1939. 404 p. 16 t. **93946**

Bibliographie: p. 402—404.

Brentano, Clemens & Sophie Mereau. Briefwechsel zwischen —. Nach den Handschriften hg. v. Heinz Amelung. Potsdam: Rütten & Loening 1939. 470 p. 8 t. **94918**

Brigante Colonna, Gustavo. La nepote di Sisto V. Il dramma di Vittorio Accoramboni (1573—1585.) Milano: Mondadori 1936. 278 p. 12 t. **95386**

Cholnoky Jenő. Kőrösi Csoma Sándor. Bp.: Athenaeum 1940. 287 p. 24 t. **94600**
Bibliográfia: p. 276—284.

Collenberg, Rüdt von. Mackensen. Berlin: Siegismund 1940. 158 p. (Deutsche Soldatenbücherei, 15.) **95672**

Cutolo, Alessandro. Re Ladislao d'Angio-Durazzo. Vol. 1—2. Milano: Hoepli 1936. **94855**

Czech, Stan. Franz Lehár. Weg und Werk. Berlin: Werk-Verl. 1940. 321 p. 17 t. **95399**

Czibulka, Alfons v. Prinz Eugen und das Reich. Lpzg: Luser 1938. 67 p. 1 t. (Reihe Südost, 2.) **95564**

D'Ambra, Lucio. Puccini. Roma: Colombo 1940. 140 p. (Vite di musicisti italiani, 3.) **95660**

Degner, Karl Friedrich. Philipp Otto Runge. Briefe in der Urfassung. Hg. v. —. Berlin: Nicolai 1940. XVI, 430 p. 16 t. (Bekenntnisse Deutscher Kunst, Bd 1.) **94810**

Dékány András. A fiúk királya. Lord Baden Powell élete. Bp.: Singer és Wolfner 1940. 215 p. 7 t. **95841**

Donati-Petténi, Giuliano. Donizetti. *[1930.]* 2. ed. Milano: Treves 1939. 362 p. 15 t. (I grandi musicisti italiani e stranieri.) **95196**

Elster, Hanns Martin. Bismarck. Grösse und Tragik. Macht und Mass. Hamburg: Hoffmann & Campe 1939. 459 p. **94164**

Elster, Hanns Martin. Reichsfreiherr von und zum Stein. Der Mann und das Werk. Lpzg: Weise [1940?]. 368 p. 4 t. **94450**

Ernuszt Johanna. Adrianus Wolphardus. Pécs: Egyetemi ny. 1939. 75 p. (Értekezések a magyarországi latinság köréből, 1.) **R 92.262.1(439)Wolphardus Adrianus**
Bibliográfia: p. 56—66.

Fábián Gáspár. Isten kőmívese. Egy építész regénye. Bp.: Fodor 1940. 120 p. **95057**

Faragó László. Karagyorgye és a Karagyorgyevicsok. Bp.: Magyar külügyi társ. 1940. 39 p. (Külügyi könyvtár, 3.) **R 92.949.71 Karagyorgyevics**

Fényi András. Telegdi Miklós (1535—1586). Bp.: [Szerző] 1939. 48 p. **R 92.262.12(439) Telegdi Miklós**
Bibliográfia: p. 47—48.

Finály István kendi. A magyar földért. (Darányi Ignác élete és munkássága.) Czettler Jenő előszavával. Bp.: »Pátria« 1940. 224 p. 9 t. **95425**
Bibliográfia: p. 216—217.

Fogazzaro, Antonio. Lettere scelte. A cura di Tommaso Gallarati Scotti. Milano: Mondadori 1940. 744, [4] p. 12 t. **95517**

Forgách Béla gr. Élményeim és emlékeim 89 év alatt. Keszthely: Mérei ny. [1940]. 50 p. **R 92.383(439) Forgách Béla**

Foscolo, Ugo. Lettere inedite a Marzia Martinengo. A cura di Arturo Marpicati. Con un saggio sul Foscolo a Brescia. Firenze: Le Monnier 1939. VIII, 386, [2] p. 24 t. **95210**

Friedländer Sára. Saphir Móric Gottlieb. Tanulmány a zsidó asszimilációs törekvések kezdeteiről. Pécs: Egyetemi ny. 1939. 109 p. (Minerva-könyvtár, 139.) **94530**

Gaxotte, Pierre. Friedrich der Grosse. Autoris. Übers. aus d. Franz. v. Hans Dürring. Erlenbach: Rentsch [1940?]. 502 p. 18 t. **95527**

Geibel, Emanuel & Karl Goedeke. Briefwechsel. Hg. v. Gustav Struck. Lübeck: Stadtbibliothek 1939. 4°. VIII, 173, [3] p. (Veröffentl. d. Bibliotheken d. Hansestadt Lübeck. Neue Reihe, I.) **X 7289**

Gneisenau, [August, Wilhelm, Anton Neithardt Gr.] Ein Leben in Briefen. Hg. v. Karl Griewank. Lpzg: Koehler & Amelang 1939. 423 p. 1 t. **93890**
Bibliographie: p. 399—404.

Gregorovius, Ferdinand. Lucrezia Borgia. Wien: Bernina-Verlagsges. [1939]. 282, [4] p. 16 t. **95624**

Gyalui Farkas. Letűnt világ. Ujfalvy Sándor életének regénye. Kolozsvár: »Minerva« 1940. 140 p. **94300**

György Lajos. Dr. Bitay Árpád életrajzi adatai és tudományos munkássága. Cluj-Kolozsvár: Minerva ny. 1938. 20 p. 1 t.
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 100. **X 2215**

György Lajos. Dr. Rajka László élete és tudományos munkássága. Cluj-Kolozsvár: Minerva ny. 1939. 18 p. **X 2215**
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 110.

Haering, Hermann & Otto Hohenstatt. Schwäbische Lebensbilder. Im Auftrag d. Württembergischen Kommission für Landesgeschichte hg. v. —. Bd 1. Stuttg.: Kohlhammer 1940. **95637**

Hagberg, Knut. Carl Linnaeus. Ein grosses Leben aus dem Barock. Hamburg: Govert 1940. 287 p. 13 t. **95974**

Hammer-Purgstall, Josef Frhrr v. Erinnerungen aus meinem Leben. 1774—1852. Bearb. v. Reinhart Bachofen von Echt. Wien: Hölder—Pichler—Tempsky 1940. XIV, 592 p. 2 t. (Fontes rerum Austriacarum, II/70.) **95871**

Harding, Bertita. Imperial twilight. The story of Karl and Zita of Hungary. London: Harrap 1940. 284 p. 16 t. **94114**
Bibliography: p. 273—276.

Hefty Frigyes vitéz. Repülők előre! Bp.: Franklin 1940. 320 p. 31 t. **94325**

Hegedüs Lóránt. Ady és Tisza. Bp.: Nyugat 1940. 120 p. **95862**
Bibliográfia: p. 119—120.

Hegedüs Lóránt. Popovics Sándor emlékezete. Felolv. a Magy. Tud. Akad. 1940. I. 29-én tart. össz. ülésén. Bp.: Akadémia 1940. 32 p. **4053/23/7**
= Magy. Tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek, XXIII/7.

Hegyaljai Kiss Géza. Kossuth Lajos élete. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 127 p. **95281**

Hegyi Ferenc. Pálóczi Horváth Ádám. Dissz. Debrecen: Lehotai ny. 1939. 105 p. 1 t. (Palaestra Calasanctiana, 30.) **95426**
Bibliográfia: p. 101—103.

Herzfeld, Friedrich. Königsfreundschaft. Ludwig II. und Richard Wagner. Lpzg: Goldmann 1939. 354 p. **93989**
Bibliographie: p. 351—352.

Hesselbacher, Karl. Ein deutsches Handwerkerhaus vor hundert Jahren. Kindheits- u. Werdejahr meines Vaters. Stuttg.: Quell-Verl. 1940. 144 p. **95758**

Hesselbacher, Karl. Gott lass uns dein Heil schauen! Leben u. Schaffen d. Wandsbeker Boten Matthias Claudius. Lpzg: Schloessmann 1940. 174 p. **95757**

Hoffmann, Heinrich. Robert Ley und sein Weg mit dem deutschen Arbeiter zum Führer. Hg. v. —. Vorwort v. Walther Funk. Einleitung v. Walter Kiehl. München: Hoffmann 1940. 4°. 96 p. **X 7364**

Holl, Karl. Verdi. Berlin: Siegismund 1939. 435 p. 30 t. **93904**
Bibliographie: p. 421—425.

Hummel, Hans. Ein Deutscher gründet New York. Gouverneur Peter Minnewitt. Darmstadt: Kichler 1940. 228, [2] p. **94592**

Ibach, Helmut. Leben und Schriften des Konrad von Megenberg. Diss. Lpzg. Würzburg: Dr. Mayr 1938. 186 p. **94401**
Bibliographie: p. 178—180.

International who's who, The —. 1938. London: Europa publ. 1938. **X 619**

Jandolo, Augusto. Bekenntnisse eines Kunsthändlers. Übertr. v. Olga Leonie Hainisch. Berlin: Zsolnay 1939. 408 p. 8 t. **94466**

Janni, Ettore. Vita di Antonio Raimondi. Milano: Mondadori 1940. 280, [2] p. 12 t. **94915**

Jeri, Alfredo. Miklós Horthy. Il ricostruttore dell'Ungheria. Milano: Sperling & Kupfer 1939. 112, [8] p. 1 t. **95400**

József Jolán. József Attila élete. Bp.: Cserépfalvi 1940. 465 p. 1 t. **94880**

Kallós Lajos & Kerekesházy József. Abedik gróf csodálatos élete. (Isapahántól a Mátráig.) Báró Nyáry Pál tanulmányával. Bp.: Szfőv. ny. [193?]. 119 p. 2 t. **93882**

Kassai Vidor emlékezései. A művész szül.-nek századik évford.-jára. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Bp.: Egyetemi ny. [1940]. 395, [5] p. 7 t. **96039**

Katterfeld, Anna. Die unsichtbare Hand. Bilder aus meinem Leben. Stuttg.: Quell-Verlag 1940. 176 p. 1 t. (Aus klaren Quellen, 34.) **95590**

Keller Imre. Chopin élete és lelke művei tükrében. Kosice [Kassa]: Universum ny. [192?]. 176 p. **94413**

Kepp Mária. Rumy Károly György Göttingában. Bp.: [Szerző] 1938. 98 p. **R 92.81 Rumy Károly György**
Bibliográfia: p. 97.

Keresztény magyar közéleti almanach. 1—2. k. Bp.: »Pátria« 1940. **95686**
1. k. A—L. X, 640 p.
2. k. M—Zs. p. 641—1292.

Kern, Hans. Vom Genius der Liebe. Frauenschicksale der Romantik. Lpzg: Reclam 1939. 319 p. 9 t. **94177**

Killian, Hans. Ignazius Philipp Semmelweis. Freiburg i. Br.: Schulz 1940. 68 p. **R 92.61(439) Semmelweis Ignác**

Kindermann, Heinz. Ferdinand Raimund. Lebenswerk und Wirkungsraum eines deutschen Volksdramatikers. Wien: Luser 1940. 521, [3] p. 14 t. **95218**

Kiss Géza, hegyaljai. Bethlen Kata élete. Bp.: Bethlen ny. 1938. 30 p. (Népbarát, 24.)
R 92.339.6(439) Bethlen Kata

Kiss Géza, hegyaljai. Geleji Katona István. 1589—1649. Debrecen: Városi ny. 1939. 16 p. (Népbarát, 85.)
R 92.284.2(439) Geleji Katona István

Kiss Géza, hegyaljai. Méliusz. Horhi Juhász Péter élete. 1536—1572. Debrecen: Városi ny. 1940. 32 p. (Népbarát, 94.)
R 92.284.2(439) Méliusz Juhász Péter

Kliutschewskij, W[assilij Ossipowitsch]. Peter der Grosse und andere Porträts aus der russischen Geschichte. Hg. v. Friedrich Braun. Übers. v. Reinhold v. Walter. Lpzg: Koehler & Amelang [192?]. 128 p.
A 47.92/109

Koreff, David Ferdinand. Serapionsbruder, Magnetiseur, Geheimrat u. Dichter. Der Lebensroman eines Vergessenen. Aus Urkunden zusammengest. u. eingel. v. Friedrich Oppeln-Bronikowski. Berlin: Paetel 1928. 627, [5] p. 16 t. **95156**

Kornitzer Béla. Apák és fiuk. Nagy magyar értékeink, ahogyan fiaik látják. 1—2. k. Bev. vitéz József Ferenc fhg. Bp.: Széchenyi irod. & műv. r. t. 1940. **95233**

Kósa János. Mannerheim tábornagy. Bp.: Vietorisz 1940. 32 p.
R 92.355(471) Mannerheim Károly Gusztáv

Környei Elek. Fadrusz János élete. Bratislava-Pozsony: Toldy-kör 1940. 16 p. (Szlovákiai magyarok könyvtára.)
R 92.73(439) Fadrusz János

Kretschmar, Marianne. Otium, studia litterarum, Philosophie und *βιος θεωρητικος* im Leben und Denken Ciceros. Diss. Lpzg. Würzburg-Aumühle: Dr. Triltsch 1938. XII, 158 p. **94407**
Bibliographie: p. VII—XI.

Kristóf György. Szabolcska Mihály Erdélyben. Cluj-Kolozsvár: Minerva ny. 1934. 62 p. **X 2215**
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 72.

Lamb, Harold. Omar Chajjam. Das abenteuerliche Leben d. persischen Dichters. A. d. Engl. v. Dagobert v. Mikusch. Lpzg: List 1939. 296 p. **A 55.92/3**

Lavery, John. The life of a painter. London: Cassel [1940]. 267 p. 66 t. **94511**

Leroy, Alfred. Marie Leszczinska et ses filles. Paris: Michel 1940. 316 p. XVI t. **94238**

Lias, Godfrey. Benes of Czechoslovakia. London: Allen & Unwin [1940]. 303 p. 1 t. **94346**

Lorenz, Adolf. Ich durfte helfen. Mein Leben u. Wirken. Lpzg: Staackmann 1939. 347, [3] p. 1 t. **94616**

Lupinacci, Manlio. Il sogno della duchessa di Berry (1815—1833). Milano: Mondadori 1937. 307 p. **95390**

Luzzatti, Ivo. Caterina de'Medici. (1519—1589.) Milano: Garzanti [1939]. 439 p. 16 t. **94452**
Bibliografia: p. 431—437.

Machatsek Lucia. Frankenburg Adolf. Sopron: Király ny. 1938. 71 p. 2 t.
R 81 Frankenburg Adolf
Bibliográfia: p. 65—70.

Magyar Sándor. Álmodni mertünk. Bp.: Révai 1940. 233 p. **95981**

Makkai Sándor. Örök Erdély. Bp.: Stádium 1940. 32 p. (Nemzeti könyvtár, 6.)
R 92.81 Makkai Sándor

Marczell Mihály. Emlékbeszéd Tóth Tihamér veszprémi megyéspüspök, Akadémiánk rendes tagja és I. oszt. volt titkára felett. Előadás. Bp.: Stephaneum ny. 1940. 14 p. 2 t. (Szent István akadémia emlékbeszédei, III. köt. 3. sz.)
R 92.262.12(439) Tóth Tihamér

Mária [orosz nagyhercegnő]. Memoria della granduchessa Maria di Russia. Milano: Mondadori 1937. 502 p. 10 t. **A 47.92/110**

Merényi Oszkár. Bárd Miklós. Tanulmányok és adalékok a költő életéhez és műveihez. Kaposvár: Új-Somogy ny. 1939. 172 p. 1 t. **93936**

Michelmann, Emil. Feuerbach und Brahms. Eine psychologische Skizze. Berlin: Bote & Bock 1940. 14 p. 2 t.
P 75 Feuerbach, Anselm

Michels, Josef. Adalbert Stifter. Leben, Werk und Wirken. Berlin: Zsolnay 1939. 316 p. 8 t. **94181**

Mikusch, Dagobert v. Wassmuss der deutsche Lawrence. Auf Grund d. Tagebücher u. Aufzeichnungen d. verstorbenen Konsuls, deutscher u. englischer Quellen u. d. unter gleichem Titel erschienenen Buches v. Christopher Sykes. Lpzg: List 1937. 332 p. 13 t. **93956**

Milleker, Felix. Lenau im Banat. *[1926.]* 2. Aufl. Wrschatz-[Versec]: Banater Buchdr. 1939. 40 p. (Banater Bücherei, XXV.)
R 92.83 Lenau

Modersohn, Ernst. Er führet mich auf rechter Strasse. Lebenserinnerungen. *[1939].* 2. erw. Aufl. Bad Blankenburg-Thüringerwald: Harfe-Verl. 1940. 392 p. 1 t. **94194**

Mordacq, H. Clemenceau. Paris: Éd. de France 1939. IV, 244 p. **93915**

Moser, Hans Joachim. Christoph Willibald Gluck. Die Leistung, d. Mann, d. Vermächtnis. Stuttg.: Cotta 1940. XVI, 370 p. 2 t. **95726**

Nabonne, Bernard. Bernadotte. Paris: Michel 1940. 373, [9] p. **94615**

Nagy Géza. Geleji Katona István személyisége levelei alapján. Cluj-[Kolozsvár]: Minerva ny. 1940. 20 p. **X 2215/115**
= Erdélyi Tudományos Füzetek, 115.

Negrelli-Moldelbe, Nikolaus. Die Lüge von Suez. Der Lebenskampf d. dtschen Ingenieurs Alois von Negrelli. Darmstadt: Vorwerk-Verl. 1940. 270 p. 1 t. **95645**

Nemeskéri-Kiss Sándor. Röptében. Egy magyar diplomata emlékeiből. Bp.: Vajna & Bokor 1940. 360 p. 1 t. **95738**

Ninck, Johannes. Sieghafte Liebe. Die Liebe d. Zürcherin Johanna Rahn zu d. Philosophen J. G. Fichte. Nach d. Quellen erzählt v. —. Zürich: Orell Füssli 1939. 184 p. 16 t. **94028**

Nissen, Benedikt Momme. Meine Seele in der Welt. Bekenntnisbuch. Freiburg i. Br.: Herder 1940. IX, 316 p. 13 t. **95420**

Oesterreich, Paul. Walther Funk. Ein Leben für d. Wirtschaft. München: Eher 1940. 120 p. 1 t. **95773**

Ortner, Eugen. Glück und Macht der Fugger. Der Aufstieg der Weber von Augsburg. München: Kösel-Pustet 1939. 397 p. **94178**

Öhquist, Johannes. Ein König und sein Günstling. Schicksal und Tragik einer heroischen Freundschaft. Bonn: Röhrscheid 1940. 387 p. 9 t. **94003**

Pals, Nikolai, van der. Peter Tschaikowsky. Potsdam: Akademische Verlagsges. Athenaion 1940. 136 p. 7 t. (Unsterbliche Tonkunst.) **94911**
Bibliographie: p. 129—131.

Panzini, Alfredo. Der Graf Cavour. Retter u. Einiger Italiens. Autoris. Übers. aus d. Italienischen v. Rudolf von der Wehd, nach d. 4. Aufl. d. Originalausg. Berlin: Zsolnay 1940. 403 p. **95756**
Bibliographie: p. 381—403.

Paumgartner, Bernhard. Mozart. Berlin: Atlantis-Verlag 1940. 672 p. 29 t. **95972**

Péterffy Gedeon. Tóth Tihamér. Élet és jellemrajz. [Illusztr.] Bp.: Szent István társ. 1940. 155 p. **95552**

Pini, Giorgio. Benito Mussolini. Übers. v. Godfried Rooms. Berlin: Freiheitsverl. 1939. 238 p. 16 t. **94458**

Pini, Giorgio. Mussolini. Ford. Widmar Antonio. Bp.: Athenaeum 1939. 255 p. **94887**

Pirchan, Emil. Fanny Elssler. Eine Wienerin tanzt um die Welt. Wien: Frick 1940. 96 p. 49 t. **93885**

Pourtalés, Guy de. Berlioz élete. *[Berlioz et l'Europe romantique.]* Ford.: Lányi Viktor. Bp.: Athenaeum ny. [1939]. 335 p. **93906**

Resnevic-Signorelli, Olga. Eleonora Duse. Leben und Leiden der grossen Schauspielerin. Berlin: Deutscher Verl. [1939?]. 181 p. 32 t. **94151**

Ritz, Marie-Louise. Cäsar Ritz. Deutsche Übertragung v. Eduard Seiler. Bern: Hallwag [193?]. 224 p. 4 t. **94444**

Rohr, Moritz v. Ernst Abbe. Jena: Fischer 1940. XXIV, 234 p. 16 t. (Zeitschrift d. Vereins für Thüringische Geschichte u. Altertumskunde. Neue Folge 21. Beiheft. Beiträge z. Geschichte d. Universität Jena, 8.)
Bibliographie: p. 221—224. **95667**

Rohringer Sándor. Zelovich Kornél r. tag emlékezete. Bp.: Akadémia 1940. 21 p. **4053**
= A Magyar tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. XXIII. k. 8. szám.

Rubinyi Mózes. Zempléni Árpád emlékezete. Bp.: Bethlen ny. 1940. 30 p. 1 t.
R 81 Zempléni Árpád

Ruzitska György. Egy erdélyi muzsikus vallomásai. — emlékezései 1856. évből. Közli, bevezető tanulmánnyal ellátta Lakatos István. Cluj-Kolozsvár: Minerva 1940. 47 p. (Erdélyi ritkaságok, 3.)
R 92.78(439) Ruzitska György

Schindler, Anton der Freund Beethovens. Sein Tagebuch aus d. Jahren 1841—43. Hg. v. Marta Becker. Frankfurt am M.: Kramer 1939. 146 p. 4 t. (Veröffentl. d. Manskopfschen Museums f. Musik u. Theatergeschichte, 1.) **95743**
Bibliographie: p. 121—140.

Schlözer, Leopold v. Dorothea von Schlözer. Ein deutsches Frauenleben um d. Jahrhundertwende. 1770—1825. Göttingen: Deuerlichsche Buchhandlung 1937. XII, 339 p. 12 t. **95755**

Schmidt-Pauli, Elisabeth v. Kolumbus und Isabella. Schicksal zweier Berufenen. *[1940.]* 2. Aufl. Salzburg: Müller [1940]. 431, [4] p. 12 t. **95729**
Bibliographie: p. 431.

Schneefuss, Walter. Franz Joseph. Wien: Luser 1940. 75, [5] p. 1 t. (Reihe Südost.) **95865**

Sementowski-Kurilo, Nikolai. Alexander I. Rausch u. Einkehr einer Seele. Zürich: Scientia A. -G. 1939. 404 p. 1 t. **A 47.92/107**

Siebertz, Paul. Gottlieb Daimler. Ein Revolutionär d. Technik. München: Lehmann 1940. VIII, 334 p. 17 t. **95876**
Bibliographie: p. 324—331.

Sik Sándor. Zrinyi Miklós. Bp.: Franklin 1940. 177 p. 1 t. **95675**

Solf, Hans-Heinrich. Gottfried Achenwall. Sein Leben u. sein Werk, ein Beitr. z. Göttinger Gelehrtengeschichte. Diss. Göttingen. Forchheim Ofr.: Dr. Mauser 1938. 82 p. **P 92.34(43) Achenwall, Gottfried**
Bibliographie: p. 81—82.

Spiridowitsch General. Rasputin. Nach amtl. Unterlagen & mit 16 z. Teil unveröffentl. Abbildungen. Autoris. Uebertr. aus d. Französischen. Bern: Hallwag 1939. 304 p. 15 t. **A 47.92/105**

Steuber, Werner. Arzt und Soldat in drei Erdteilen. Berlin: Schlegel 1940. 352 p. **95973**

Szacsvay Imre. Életem és emlékeim. Sajtó alá rend. és a bevezető életrajzot írta Balassa Imre. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 272 p. 16 t. **94888**

Szentkláray Jenő. Brocky Károly festőművész élete. Születésének századik évfordulójára. Kiad. az Arany János társ. Temesvár: Csanád-egyházmegyei ny. 1907. 107 p. 2 t. **94795**

Teleszky János. 1868—1939. [Írások, levelek, naplótöredékekből összeáll. Putnoky Márta.] Bp.: Pesti Lloyd ny. 1940. 104 p. 6 t. **95101**

Thewrewk-Pallaghy Attila. Ponori Thewrewk Emil. Bp.: Egyetemi ny. 1940. 12 p. **R 92.4(439) Ponori Thewrewk Emil**

[Tragor Ignác]. Feltűnt és eltűnt alakok. Ami a Váci Hírlapból kimaradt. Írta: Váci Náci. Vác: Kuttner 1940. 48 p. **R 92(439.048)Vác**

Váci pályák, váci babérok. A váci Múzeum-Egyesület ünnepi közgyűlésein elhangzott emlékbeszédek. Vác: Múzeum Egyesület 1940. 128 p. (Váci könyvek, 28.) **94400**

Várkonyi Nándor. Petőfi arca. Pécs: Janus Pannonius társ. [1939?]. 28 p. IX t. **R 92.81 Petőfi Sándor : 757**

Vita di Vittorio Alfieri. Con prefazione e note di Carmelo Sgroi. Firenze: La nuova Italia 1932. 415 p. **95958**

Wiswedel, W[ilhelm]. Balthasar Hubmaier der Vorkämpfer für Glaubens- und Gewissensfreiheit. Kassel: Oncken 1939. 71 p. **P 21 Hubmaier**

Wust, Peter. Gestalten und Gedanken. Ein Rückblick auf mein Leben. München: Kösel-Pustet 1940. 228 p. 1 t. **94898**

Zschokke, Heinrich. Eine Selbstschau. Das Schicksal und der Mensch. Zürich: Schweizer Bücherfreunde 1939. 248 p. 1 t. **93950**

929 Genealógia. Heraldika

Genealogie. Heraldik

Brewitz, Walter. Die Familie Rothschild. Stuttg.: Kohlhammer 1939. IX, [3], 194 p. 3 t. **94269**

Gerő József. A királyi könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke. Szerk. & kiad. —. Bp.: Saját kiad. 1940. 240 p. **95864**

Hanzély László. »Club fide nobili« 50 ősfa. 1. füzet. Összegyűjt.: —. Bp.: Tolnai ny. 1940. 4°. 50, [8] p. **X 7362**

Hering, Ernst. Die Fugger. Lpzg: Goldmann 1939. 318, [6] p. **93999**

Juhász István. Szemelvények a Bezerédy-család történetéből (genealógiai táblákkal). Bp.: Szerző 1940. 36 p. 5 t. **R 929.2(439) Bezerédy**

Kempelen Béla. Családkönyv. 1. k. Bp.: Szerző 1940. **94868**
1. k. Nemes családok, polgár családok. 176 p.

Kozma György. A leveldi Kozma-család története. Kozma Sándor, Kozma Ferenc, Kozma Ferenc-Bárd Miklós, Kozma Andor, Perczelné Kozma Flóra és Kozma Miklós életrajzával. Bp.: Szerző 1940. 239 p. 1 t. **95717**

Munkácsi Bernát. A nyitrai, nagyváradi és budapesti Munk-család, valamint a nyitrai, nagytapolcsányi, balassagyarmati, nagykanizsai, szentesi és budapesti Felsenburg-család genealógiája. Ősök és ivadékok. Kiegészítette, átdolgozta és sajtó alá rendezte Munkácsi Ernő. Bp.: Gewürcz ny. 1939. XII, 232 p. 8 t. (Magy. zsidó családok genealógiája, 1.) **94398**

Neubecker, Ottfried. Ahnentafeln der Regenten Europas und ihrer Gemahlinnen von Wilhelm Karl Prinz von Isenburg. Mit den Wappen der Ahnenträger v. —. Berlin: Stargardt 1938. 4°. VII, [67] p. **X 7250**

Oertzen, F[riedrich] W[ilhelm]. Junker. Preussischer Adel im Jahrhundert d. Liberalismus. Berlin: Stalling [1939]. 388 p. **94274**
Bibliographie: p. 388.

Schneider Miklós. Vas vármegye 1917. évi nemesség vizsgálata. Horváth Kálmán előszavával. Szombathely: [Szerző] 1939. 36 p. **R 339.7(439.069)»1917«**

Thirring Gusztáv. A Széchenyi-család soproni házai. Sopron: Röttig-Romwalter 1939. 13 p. (A »Soproni Szemle« kiadv. 71.)
R 929.2(493)Széchenyi

Wolf, Julius. Blut und Rasse des Hauses Habsburg-Lothringen. Probleme d. Physiognomiengeschichte u. Vererbungslehre. Zürich: Amalthea-Verl. 1940. 375 p. **93940**

929.71 Lovagrendek
Ritterorden

Bottarelli, Gottardo & Mario Monterisi. Storia politica e militare del sovrano Ordine di S. Giovanni di Gerusalemme detto di Malta. Vol. 1—2. Milano: Bocca [1940]. **95141**
Vol. 1. Bottarelli: Dalle origini alla caduta di Rodi. Con introd. di Mario Monterisi. 380 p. 12 t.
Vol. 2. Monterisi: L'Ordine a Malta, Tripoli e in Italia. 304 p. 8 t.

Magyar Johannita lovagrend, A— konvent ünnepei az 1939. és 1940. években. Bp.: Stádium ny. 1940. 44 p.
R 929.71 Johannita lovagrend

Országos Vitézi Szék. A vitézi rend kiskátéja. Bp.: Saját kiad. 1940. 108, [2] p. **95109**

A Budapesti Gyüjtemény 1940. évi szerzeményeinek válogatott jegyzéke. Időrendben

Chronologisches Verzeichnis ausgewählter Zugänge der Budapestiensia-Sammlung, 1940

Catalogo cronologico scelto degli acquisti della raccolta di Budapest dell'anno 1940

Vincentius Bellovacensis. Speculum hystoriale fratris Vincentij beluacensis ordinis sancti dominici incipit . . . [In fine :] . . . per Antonium Koburger nurẽberge incolã impressuȝ : finit feliciter. Cõsũmatũ sub nostri saluatoris anno incarnato MCCCC LXXXIII. in vigilia sancti Jacobi . . . 2° 926 nn p. **Bf 0930/32**

Ballagi : 45. (1494. kiadás).
Copinger III. 6248.

Alte und Nawe Zeitungẽ. Erstlich die Geschichte vñ Historia von der Stadt Wien in Oesterreich, wie dieselbige von . . . Solimanno, in Jahr . . . 1529 . . . belegert, vnd . . . wider abgetrieben ist . . . [O. O. Dr. u. J. 1529?] 4°. A_1 C_4=12 nn fol. **B 0941/357**

Buda : p. 16—18.
Ballagi nem említi.

De exeqviis. Caroli V. Maximi, Imperatoris . . . item de exeqviis Mariae Vngariae . . . Avgvstae Vindelicorum: Vlhardus 1559. [21] p. **B 929/128**

Fol F_1 : Oppugnatio regiae urbis Budae.
Ballagi nem említi.

Stern v. Labach, Peter **Meldeman,** Nicolaus. Warhafftige handlung, wie vnd welcher massen der Türck die Stat Ofen vnd Wien belegert . . . [Am Ende :] Dressden, Gedruckt bey Matthes Stöckel, MDXCV. 4° D_1—K_4=28 nn. fol. **B 0941/358**

Ballagi : 944.

943/241

Belegerung Erlau und darauff folgende Schlacht, zwischen den Christen, Tuercken vnd Tartarn . . . vberwindung und einnam Hattwan . . . und der Schlacht bey Keresztes . . . [Am Ende :] Gedruckt zu Nürnberg, In verlag Joachim Lochners (1596.] 4°. 20 nn. p.

16—20 p. vacat. **B 0941/356**
p. 7—12 : Buda.
Apponyi : I. 599.

Miraeus, Aubertus. Notitia Episcopatvvm orbis Christiani : In qua Christianae Religionis amplitudo elucet. Libri V. Antverpiae : Ex Officina Plantiniana, Apud Viduam & Filios Io. Moreti 1613. [16], 418, [4] p.

p. 209—211 : Episcopatus Hungarici. **B 262/25**
p. 274 : Buda, hodie Offen.

Schröter, M. Sebast. Historica totius terrarum orbis, . . . Erffurt : Birckner 1620. [48], 1026, [56] p. 1 t. **B 900/22**

p. 764—770, 805—806 : Buda.

Rituale Strigoniense. . . . jussu et authoritate . . . Petri Pázmány Archieppi Strig. Posonii : In Aula Archiepiscopali 1625. [8], 327 p. **B 264/11**

Relation. wie . . . Hr. Abgesandter nach der Ottomanischen Porten Hr. Graf Lessel dero Reise vom 1. Junii . . . von Ofen nach . . . Adrianopel biss auff den 17 Julii vortgesetzt . . . [S. l. et typ.] Anno 1665. [16 p.] **B 943/574**

p. 1—2. : Buda-Pest.

Erzehlung, Warhafftig — und ausführliche — dessen, was sich, zu Anfang und Ende dess Käyserlichen FeldZuges in Hungarn, Dieses 1684-sten Jahrs. . . . zugetragen : Worinnen . . . enthalten ein . . . gründlicher Bericht, von Belägerung und Defension der Stadt Ofen, . . . zusammen getragen, und ausgefertiget, von I. T. G. S. Nürnberg : Endter 1684. 4°. [4], 36 p. **B 943/570**

Bussieres, Joannes de. Flosculi historiarum delibati . . . quae ab urbe condita ad nostra tempora contigerunt. 7. ed. . . . [Pars I—II.] Venetia : Tramontinus 1685. 12°. 184, [16], 376, [index : 20] p. — [Hozzákötve :] Cronologia principum sive series . . . Romanorum pontificum, augustiss. imperatorum. Venetia : Tramontinus 1695. 84 p. **B 943/561**

p. 259 : Huniades.
p. 281 : Buda expugnata.

Brodericus, Stephanus. Narratio de proelio, quo ad Mohatzium anno 1526. Ludovicus Hungariae Rex periit. Cum commentario Joh. Caspari Khunii. Argentorati : Spoor 1688. [4], 137 p. **943/552**

Mezger, Josephus. Historia Salisburgensis . . . ad finem perduxerunt . . . Franciscus & Paulus Mezger . . . Salisburgi : Mayr 1692. [38]. 1278, [56] p. **B 943/569**

p. 547. Buda : Infelix ejus obsidio.
p. 967. Rursus frustranea.
p. 971—72. Denuo obsessa, tertia agressione capitur.

[Dlauhowesky, Joannes Ignatius]. Hesperus septicornis, seu solennis hebdomas anni Mariani . . . dictione funebri exhibita . . . Pragae : Typ. Univers. 1693. 4° [38] p. **B 252/258**

p. 6. : Eclipsata Ottomanica Luna ad Budam.

Lipót I. magy. kir. Leopoldi Magni cesaris invictissimi victoriae praecipuae. Ab anno salutis 1683. usque ad annum 1697. adversus juratum christianitatis hostem obtentae. Viennae : Cosmerovius 1698. [8], 84 p. **B 871/31**

p. 36—45 : Buda repugnata & expugnata.

Bileczki, Franciscus. Duo fulmina belli id est S. Stephanus, Mathias Corvinus victoriosi de hostibus, triumphatores laudibus insigniti. Leutschoviae : [s. typ.] 1703. [59] p. **B 943/551**

Aquilae in felici Leopoldi I. . . . seu castrum doloris ad celebranda magnifica exequiarum solemnia . . . In Sacra aede aulica ad Virginem Lauretanam erectum atque a Joanne Luca Hildebrand . . . cum annexis quatuor iconismis aeri incisis . . . exornatum . . . Viennae : Heyinger [1705.] 2° 30 p. 3 t. **Bq 929/130**

p. 27 : Buda.

Lyczeus, Joannes. Iter oeconomicum duodena stationum, quarum singualae in certas digressiones distribuuntur. Tyrnaviae : Typ. Acad. 1707. [24], 301, [1] p. **B 370/29**

p. 31—32 : Bibliotheca Matthiae Corvini.

Idea della Ribellione, L' — nel Regno di Ungheria sotto Francesco Ragozzi cominciata l'anno 1700. Discritta da F. S. etc. [S. l. typ. & a. 1714?] 208 p. **B 943/564**

p. 66, 153 : Buda.
p. 181 : Pest.
Apponyi IV. 2397.

Metamorphosis Hungariae. Seu fabulosa regionis, praesidiorum, aliarumque rerum quarundam memorabilium origo. Tyrnaviae : Typis Academicis 1716. [59] p. **B 871/32**

p. 16—18. : Balneum prope Budam.

Peplier, [N]. Nouvelle et parfaite grammaire royale francoise et allemande. Neue und volkommene koenigliche frantzoesische Grammatica . . . Berlin : Papen 1718. [30], 512 p. 1 t. [Hozzákötve :] Verbesserter und viel vermehrter noethiger Unterricht von denen franzoesischen Tituln . . . Berlin : Papen 1718. 80 p. **B 943/563**

I. p. 409 : Buda.

Szerdahelyi [Gábor] Gabriele. Celebriorum Hungariae urbium, & oppidorum chorographia bipartita, in prima parte veterem, in secunda novam Hungariam complectens. Cassoviae : Typ. Acad. 1722. 12° [4], 347 p. **B 943/470/1**

p. 97—120 : Buda : p. 252—266 : Pest.

Brietius, Philippus. Annales mundi sive chronicon universale . . . ab orbe condito ad annum Christi 1660 . . . Viennae : Monath 1727. [6], 1048, [40] p. 1 t. **Bq 943/562**

p. 971—2. : Buda.

Fides in regem et patriam seu : Georgius de Esztoras ad Nicopolim gloriosa morte sublatus. Nuper in scena exhibitus . . . Tyrnaviae : Gall 1727. [10], 69, [4] p.

p. 1 : Buda. **B 872/2**

Rituale Romano-Colocense seu formula agendorum in administratione sacramentorum et caeteris ecclesiae publicis functionibus . . . Authoritate . . . Gabrielis Herrmanni Dominici . . . Colocensis et Bacsiensis . . . archiepiscopi. Budae : Nottenstein [1738.] [16], 384 p. **B 264/16**

Leistner, Josephus Ignatius Karl v. Mathematischer Probier-Stein über die schon durch vier Jahr im Streit gewesene und sogar durch Zeitungen vor null und nichtig erklärte doch endlich triumphirte Quadratur des Circulus . . . Ofen : Nottenstein 1740. [6], 58 p. 1 t. **B 513/2**

Lilietum sancti Antonii de Padua. Dum theses de actibus humanis & peccatis ad mentem . . . Joannis Duns-Scoti, publice propugnarent in conventu Agriensi ad S. Antonium de Padua . . . Primus Vékes & Felicianus Paliscsak. Budae : Veronica Nottenstein 1740. [12], 104 p. **B 235/21**

Sechs Sonntägliche Andacht zu Ehren des Heiligen Aloysii Gonzagae . . . samt Tag-Zeiten, Litaneyen, Gebettern, Betrachtungen, und Anmuthungen. Ofen : Landerer [1740?] 12° 72 p. **B 243/75**

Paulinus à S. Josepho. Institutiones arithmeticae. Budae : Nottenstein [1745.] 122 p. **B 511/3**

Antal, Lad. de Tejed. Geographica globi terraquei synopsis . . . Sub . . . auspiciis . . . Samuelis Joannis Engelmayer . . . In Archiepiscopali Soc. Jesu Academia Budae Anno 1746. . . . Tyrnaviae : Typ. Acad. Soc. Jesu 1746. [4], 353, [49] p. **B 914/253**

p. 200 : Buda—Sicambria—Aquincum.

Grangierius, Joannes. De loco ubi victus Attila fuit olim. Dissertatio. Ad exemplar Parisiense anni MDCXXXXI. Cum animadversionibus anonymi iterum edita. Lipsiae: Langenhemia 1746. XXX. p. 1 t. **B 929/132**

Innocentius à Conceptione B. V. M. Selectae positiones universae philosophiae, ex illustrioribus veterum, recentiorumque philosophorum placitis desumptae . . . Publice disputandas proponit M. Innocentius à Conceptione B. V. M. Buda : Nottenstein 1746. XVI, 85 p. **BD 101/I**

Politus, Alexander. Alexandri Politi... Pisanae Academiae... professoris orationes habitae ad eandem Academiam Pisanam. Budae: Nottenstein 1746. XXXII. 240 p. **BD 101/II**

[**Rochus ã** S. Andrea]. Epistolae Matthiae Corvini regis Hungariae ad pontifices, imperatores, reges, principes, aliosque viros illustres datae... Publica disputationi exponeret M. Rochus à S. Andrea... [Pars I—II.] Buda: Nottenstein 1746. [14], 209, 147 p. **BD 95**

Dictionnaire géographique portatif. Trad. de l'anglois Laurent Echard. Paris: Didot 1747. [2], XI, [3], 572, [3] p. **B 910/374**
p. 100: Bude ou Offen.
p. 411: Pest.

Jacobus Antonius à D. Thoma Aquinate. G. H. Nieupoort De ritibus veterum Romanorum, ... una cum propositionibus ex universa philosophia... Buda: Nottenstein 1748. 4° VIII, 333, [57] p. **BD 97**

Illosvai Péter. Az híres neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedetiről és bajnokságáról való história. Budán: Nottensteinné Veronika 1749. [16] p. **B 811/1/1749**

Wahre Weissheit. Das ist: überaus geistreiche Betrachtungen die heil. Forcht Gottes zu erwerben... Ofen: Nottensteinin 1749. 120 p. **B 243/76**

Voglsperger, Michael. Das Salz der Erden... ist ein grosser Heiliger Kirchen-Lehrer: wahrer Ertz-Vatter... Augustinus... zu Ofen... vorgetragen. Ofen: F. L. Landerer [1755? 23 p.] **B 252/253**

Bolleni, Michael & Gaál, Francisci. De recta hominis christiani devotione, opus Lamindi Pritanii, seu... Ludovici Antonii Muratorii, distributum... Buda: Landerer 1756 [1], 373 [2] p. **BD 100**

Damian, Guilielmus Fridericus. Synopsis vitae missionis, miraculorum et evangeliorum Martini Lutheri et Joannis Calvini, quinque constans capitibus... Buda: Landerer 1756. 186, [2] p. **B 922/49**

Eszterhás Pál. Választott edény azaz Xaverius Szent Ferenc. Kinek apostoli méltóságát Azon dicsőséges Szentnek Ünnepe Napján Nagyszombatban tisztelendő Pater Jesuiták templomában élő nyelven magyarázta —. Pest: Eitzenberger A. F. ny. 1759. 16 p. **B 252/1/1759**

Lachmayr, Antonius. Musicalisches Oratorium... zu Ehren... Joannis Nepomuceni. Pest: Eitzenberger [1759. 8] p. **B 780/1/1759.5.15**

Debitum obsequium erga Deum, Beatissimam Virginem Matrem ejus, et s. patronos. Pars 1. Continens devotionem matutinam, et vespertinam,... Buda: Landerer [175?] [4], 199, [4] p. **B 264/15**

Hecatombe debita ab religiosa Capistrana observentia honori... Francisci e Comitibus Barkóczy de Szala archi-episcopi Strigoniensis. Budae: Typ. Landerer 1761. [4] p. **B 871/2/1761**

Mutz, Sebastianus. Trauer-Rede welche... bey der... Leich-Begängnuss... des... ...Francisci Xaverii Grafen Klobusiczky... Erzbischofs zu Colocsa... gehalten worden, dem 19. May, Anno 1760. Pest: Eitzenberger [1760]. 26 p. **Bq 252/254**

Szkatsányi, Joannes. Pauli Lucae Pergh old, U. J. D. De rege, et cive, eorumque mutuo officio opus christiano-juridico-politicum,... publice propugnaret J. Sz. Buda: Landerer 1761. 4° [12], 278, [28] p. 1 t. **BD 98**

Handl, Jacobus & Szliáczki, Josephus. De natura extensionis. Magnifico et amplissimo viro Philippo Pintér... hanc philosophicam dissertationem ingenui ac eruditi domini Jacobus Handl et Josephus Szliaczki dicarunt. Pestini: Eitzenberger 1767. [6], 65 p. **BD 91**

Osiminka, Andreas. Lobrede auf den heiligen Joseph von Calasanz ...als die Feyere seiner Heiligsprechung den 24-sten Heumonats 1768 in der Kirche der Wollehrwürdigen Vätern... begangen wurde, gehalten von —. Pest: Ezienberger 1768. 25 p. **B 252/1/1768**

Marianische Ehren-Pforten, das ist: schuldigste Lobrede über den gnadenreichen Namen Maria. Gehalten in der Pfarr Ober-Galla ... von J. B. Ofen: Landerer 1771. 4° [16] p. **B 252/251**

Győry, Gabriel. Assertiones ex universa philosophia ad mentem doctoris... Thomae Aquinatis quas... publice defendendas suscepit Gabriel Győry... Pest: Eitzenberger [1772.] 4° [10] p, 1 t. **BD 99/1**

Haeftenus Benedek. A keresztnek közönséges úta, Az az: a világi közönséges inségek, nyomorúságok, üldözések, nyavalyák s. a t. mineműségéről... rövid tanítás. Ford.: Jenei Márton. Pest: Eitzenberger 1772. 4° [6] 291, [4] p. 1 t. **BD 99/11**
[A címlap előtt rézmetszet, jelz.: Binder sc. Budae.]

Pitroff, Karl Joseph. Trauerrede auf den Todesfalle... des... Anton Grassalkovics von Gyarack. Ofen: Landerer 1772. [33] p. **Bq 923/163**

Horányi Elek. Magyar országnak hatalmas és ditsőséges királyainak és első vitézkedő kapitányainak emlékeztető koporsó épülete... Deákból magyarra fordítatot . . . H. E. által. [Gróf Nádasdy Ferencz Mausoleumának fordítása.] Buda: Landerer [1773]. [8], 278, [4] p. 1 t. **B 929/134**

Címkép: A magyar szentkorona szimbólikus ábrázolása. Jelz.: Binder sc. Budae.

Mössner, Mathias. Sicherer Wegweiser zum Himmelreich. Durch die ur-alte, reine, unverfälschte, und wahre Glaubenslehre . . . Pest: Royer [1775?] 151, [4] p. **B 242/7**

Historia Parochiae Budensis in Arce, et in Aquatica Civitate a tempore abolitae Societatis Jesu, usque novam Parochiarum harum procuratam consistentiam conscripta Mense decembri 1778. 2° 461 p. [Manuscriptum.] **Bq 0910/62**

Horváth, Michael. . . Oratio habita VII. Idus Sept. An. 1778. quum . . . Universitas Budensis . . . grates Deo persolveret. [S. l. et typ. 1778? 20 p.] **B 252/252**

Zerdahely, Pavlus. Materia tentaminis pvblici quod ex ivrisprvdentia natvrali civitatum svbibit . . . Pavlvs Zerdahelyi . . . data . . . examinandi et opponendi facvltate in . . . Vniv. Bvdensis . . . Buda: Univers. 1778. 107, [5] p. **B 340/22**

Faitser, Franciscus. Inavgvratio Regiae Scientiarvm Academiae Bvdensis. Posonii: Landerer 1780. 47 p. **B 811/55**

Horváth, Joannes Bapt. Calculus orgyae civilis, ejusque partium aliquotarum . . . facilior redditus et occasione solennis inaugurationis ejusdem reg. scientiarum universitatis Budensis vulgatus. Budae: Univers. 1780. [2], 22 p. **B 378/149**

[Sulzer], F. J. Altes und neues oder dessen litterarische Reise durch Siebenbürgen, den Temesvarer Banat, Ungarn, Oesterreich . . . in drei Sendschreiben an Herrn Prediger Theodor Lange zu Kronstadt in Siebenbürgen. [O. O. & Dr.] 1782. 168 p. **B 910/375**

p. 6—8: Pest u. Ofen.

Horváth, Joannes Bapt. Theoria globi aerostatici, ob inflammabilem, quo repletur, aerem in altum evolare soliti. [Budae: Univers. 1783.] 24 p. **B 533/2**

Morgenstern, Raphael [hrsg.) Oesterreichs Helden des 17. und 18-ten Jahrhunderts. St. Pölten: Lorenz 1783. [4], 331 p. **B 943/573**

p. 96—103, 128, 150—151: Buda.

Balla, Antonius. Disquisitio hydraulico-mechanica an pons lapideus operis arcuati inter . . . Budam et Pestimum absque metu intolerabilis Danubii exundationis navigationisque impedimento solide erigi possit? Pestini: Weingand & Koepf 1784. [9], 10—52, [2] p. **B 624/35**

Mappa exhibens viridi colore districtum Budensem Archi-Dioecesis Strigoniensis, quem versus Orientem ambit pars Dioecesis Vaciensis colore rubro, versus occasum vero pars Dioecesis Alba Regalensis colore flavo . . . Emmo . . . Josepho . . . à Batthyan Archieppo Strigoniensi . . . a Francisco Stipsics . . . humillime oblata 1786. **BT 277**

Haus- und Wirtschafts-Kalender, Neu und alter Krackauer—. 1787—. Ofen [1786—.] **B 059/292**

Máriafi István [Szeitz Leo]. Szent István a magyaroknak igaz megvilágosítója. [Eger: Püspöki ny.?] 1789. XXII, 110, 22, [4] p. **B 177/12**

Árvai Jakab. A budai királyi nemzeti fő oskolában 1790/91-ik oskolabéli esztendő kezdetének alkalmatosságával . . . tartatott beszéd. Buda: kir. akadémia betűivel 1790. 16 p. **B 373/1/1790**

Ephemerides politicae et litterariae pro regnis, et provinciis Sacrae Coronae Hungaricae . . . 1790—. Buda: Landerer 1790—. **B 077/2**

1791—: Ephemerides Budenses in re politica et litteraria [s. typ.]

Neográd vármegye. Tekéntetes nemes — gyöngy képét viselő . . . korona-őrző vitézeknek örök ditső emlékezetjek . . . [H. & ny. u.] 1790. [8] p. **B 399/1/1790**

Nittra vármegye. A Tekéntetes nemes-gyöngyképét viselő . . . korona-őrző vitézség örök ditső emlékezete. Pest: Trattner ny. [1790.] 8. p. **B 394/1/1790**

Tzútz István. A' Heves vármegye korona-őrző seregének második Budára való jövetele. Buda: Királyi akadémia ny. [1790. 8.] p. **B 394/1/1790.10.12**

Tabella demonstrans hospitia procerum, statuum et ordinum inclyti regni Hungariae, partiumque eidem adnexarum, ad generalia regni comitia . . . 1790 . . . Buda: Univers. [1790.] 16° 125 p. **B 057/99**

Tabella demonstrans hospitia . . . statuum et ordinum regni Hungariae ad generalia inauguralia regni comitia pro 20. Maji 1792 in . . . civitatem Budensem . . . convocatorum. Budae: Univers. [1792.] 78 p. **B 057/103**

Förderer, Berthold. Predigt über die Versorgungsanstalt der Armen. Ofen: Univ. 1794. 32 p. **B 252/1/1794.10.14**

Novum Calendarium ad annum 1794... in usum regni Hungariae. Budae: Typ. Univ. 1794. 76 p. **B 059/289/1**

Schematismus individuorum per regnum Hungariae et partes eidem adnexas. Rem Literariam in Regia Scientiarum Universitate Pestana, aliis item Regulatis Publicis Academiis, Lycaeis, Archi-Gymnasiis, Gymnasiis, nec non Primariis, et Capitalibus vernaculis Scholis, Auctoritate Regia procurantium. Budae: Univers. 1794. 88 p. **B 059/289/11**

Klaus, Franz Xaver. Rede bey dem Beschlusz des Jubelfestes, welche nach geendigtem letzten Bittgang in der Stadtpfarrkirche zu Mariahimmelfahrt gehalten hat —. Ofen: Univ. 1795. 19 p. **B 252/1/1795.6.6**

Preces tempore jubilaei in visitatione praescriptarum quatuor ecclesiarum dicendae. Pestini: M. Landerer jr. 1795. 14 p. **B 243/77**

Dollhopf, Franz. Rede von den Pflichten, welche der Christ in bedrängten Kriegszeiten... auszuüben verbunden ist. Ofen: Univ. 1796. 31 p. **B 252/1/1796**

Dollhopf, Franz. Rede bey der Feyerlichkeit da der Grundstein zu dem Gotteshause in der Joseph Stadt zu Pesth geleget wurde. Pest: Trattner 1797. 31 p. **B 252/256**

Elementa geometriae practicae in usum gymnasiorum, et scholarum grammaticarum per regnum Hungariae,... Buda: Univ. 1797. 78 p. 1 t. **B 513/3**

Horváth, Michael. Otia poetica. Posonii: Schauff 1797. 46, [?] p. **B 871/33**
p. 12.: Buda.

Rausch, Franciscus. Compendivm geometriae subterraneae. Bvdae: Typ. Univ. 1797. 40 p. 3 t. **B 513/4/1**

Rausch, Franciscus. Idea specvlarivm mvnimentorvm breviter advmbrata. Buda: Univ. 1797. 8 p. 1 t. **B 696/1**

Rausch, Franciscus. Descriptio brevis constrvendae fornacis, quae calorem pro arbitrio temperandvm cvm liguorvm compendio admittit. Budae: Univers. 1797. 13 p. 1 t. **B 644/3**

Tentamen pvblicvm ex historia naturali generali. Pestini: Trattner 1798. 16 p. **B 591/3**

Bourgeois, Mourier. Poeme héroique dedié a son altesse madame l'archiduchesse Alexandrine Paulovna. [S. l. & typ. 1800. 4.] p. **B 841/1/1800.5.3**

[József nádor]. Adventui serenissimorum principum Josephi et Alexandrae. Budae: Typ. Univ. 1800. [14] p. **B 871/1/1800**

Lusus pastoritii devoti honoribus serenissimorum coniugum Josephi Antonii ... palatini et Alexandrae Pawlownae ... celebratorum. Budae: Typ. Univ. Pestiensis 1800. 11 p. **B 871/1/1800**

Öröménekek, melyekkel királyi hertzeg József Magyar Ország nádor-ispánnya és Alexándra orosz tsászári kisasszony ... megtiszteltetnek. Buda: Kir. Universitás betűivel 1800. [16] p. **B 811/1/1800**

Ley, Johann Baptist. Lobrede auf die Heilige Elisabeth, Vorgetr. in der Kirche... in der Wasserstadt... Ofen: Landerer 1801. 31 p. **B 252/250**

Horváth, Josephus. Elegia cineribus Stephani Pálya E. CC. RR. Scholarum piarum per Hungariam et Transylvaniam praepositi provincialis VIII. Idus Aprilis fato cedentis sacrata per —. Pestini: Typ. Trattner 1802. [7] p. **B 871/1/1802**

Markovits, Joannes Nep. Assertiones ex universa philosophia, quas coram inclyta facultate philosophica in regia Universitate Pestiensi publice propugnandas suscepit. Pestini: Patzkó 1802. [12], 33 p. — [Hozzákötve:] Markovics: Hypomnemata de peregrinatione animalium. Pestini: Patzkó 1802. 33 p. **B 110/1**

Preces et hymni in usum studiosae iuventutis apud scholas pias. Pesthini: Trattner 1802. [24], 34 1, [6] p. 1 t. **B 243/74**

Stefka Antal. Köszönet a felállíttatott nemzeti nevelő oskolai épületért. Pest: Trattner 1805. 8 p. **B 812/1/1805**

Schematismus indigitans hospitia excelsorum procerum et inclytorum statuum et ordinum Regni Hungariae ad generalia regni comitia... pro... anno 1807. indicta convocatorum. Buda: Typ. Univ. 1807. 12° 124 p. **B 057/101**

Fahnenthal, Franz Luprecht von. Lob-Rede am Festtage der Heiligen Elisabeth. Vorgetrag. in dem Gotteshause der Elisabethinnerinnen in der Wasserstadt. Ofen: Univ. 1808. 39 p. **B 252/257**

Kováts Mihály. Chémia vagy természet titka. 1—4. darab. Buda: Landerer 1807—1808. (Krudában.) **Bq 540/4**

Pillen zur Erschütterung des Zwerchfells gegen üble Laune und Langweile; aus der Reiseapotheke des Herrn Rochus Pumpernickel. Viertes Hundert. Pesth: Hartleben 1811. 77, [3] p. **B 398/34**

Lohner, Tobias. Tabulae directivae divini officii, juxta ritum S. R. ecclesiae recitandi; item SS. Missae sacrificii quibus adjunctum memoriale de munere sacerdotis boni. Budae: Univers 1812. [64] p. **B 264/12**

Tudósítás egy új igyekezetű hajózásról a Dunán. [Pest: ny. u. 1812. 7] p. **B 385/3/1812.11.20**

Desseőffy [László] Ladislaus. Divertissement. A l'occasion du mariage de monsieur le comte Hermann de Chotek avec Mlle Henriette de Brunsvik. Bude: Univers. 1813. 10 p. **B 842/2**

Schott, Josephus. Assertationes ex universa theologia quas consensu inclytae facultatis theologicae Universitate Pestiensi pro consequenda e theologia doctoratus laurea publice propugnandas suscepit. Pest: Trattner 1813. [18] p. **BD 102**

Ode qua augustis foedere junctis principibus Francisco, Alexandro et Friderico Wilhelmo cum Budem faustissimo suo adventu recrearent archi-gymnasii regii Budensis juventus applausit. Budae: typ. reg. Univ. 1814. [4] p. **B 871/1/1814**

Ruttenstock, Jakob. Predigt. Gehalten an dem Festtage d. heil. Elisabeth bey den ... Elisabethinerinnen auf der Landstrasse den 20. Nov. 1814. Wien: Tendler 1814. 22 p. **B 252/255**

Schlüssel zur Bestimmung des cubischen Inhalts vom unbeschlagenen oder runden Holze, dann des Holzpreises nach dem Cubicschuh. Ofen: Univ. 1814. [16], 54 t. **B 657/1**

Alloquium ad ... Josephum Hungariae Palatinum ... dum die IV. Novembris MDCCCXV. Serenissimam suam coniugem Herminem Onaldinam primum induceret in Museum Nationale Hungaricum. Pestini: Trattner 1815. [10] p. **B 923/166**

Folnesica, J. Ludwig. Winke für weibliche Erziehungs-Anstalten meines Vaterlandes. 1. Heft. Ofen: Univ. 1815. **B 376/35**

Hermine. Ihrer kaiserlichen Hoheit der Frau Erzherzogin — überreicht bei Gelegenheit einer Maskerade auf dem Ball bei Sner Excel. dem Herrn Grafen Brunsvik. Ofen: Univ. 1816. [4] p. **B 831/1/1816**

Wagner, Ant. Mich. Die Kunst des Essigmachens, oder praktische Vorschiften zur Erzeugung aller Gattungen vortrefflicher Essige ... Pesth: Hartleben 1816. IV, 5—106, [4] p. **B 663/5**

Magyar és Erdély országi ó és új kalendáriom. A régi Lőtsei formára. 1. évf. —. 1817 —. Győr: Streibig 1816 —. [Borítólapon: Magyar országi különösen győri kalandáriom.] **B 059/281**

Langbein, R. Ausflüge froher Laune oder Scherz und Ernst. Pesth: Müller 1817. [3] 194 p. 1 t. **B 398/33**

Lelki fegyverház, mellyben sok szép imádságok ... foglaltatnak, és most újonnan az ájtatos keresztény hívek lelki védelmekre kinyomtattattak, Buda: Univers. 1817. [14], 300, [4] p. 1 t. **B 291/5**

Nahrung für Geist und Herz in freundschaftlichen Aufsätzen für Stammbücher ... Pesth: Müller 1817. [4], 116 p., 1 t. **B 831/26**

Rösler. Trauer-Denkmal auf das Ableben ... Hermine, Erzherzogin von Oesterreich. Ofen & Pest: Landerer 1817. [4] p. **B 831/1/1817.9.20**

Schildbach. Die Thränenweide gepflanzt an der Gruft Ihrer kaiserl. Hoheit der durchlauchtigsten Erzherzogin Hermine. Pesth: o. Dr. [1817. 4] p. **B 831/1/1817**

Staindl, Franciscus. Elementa geometriae practicae in usum academiarum ... Budae: Typ. Univers. [sine anno 1818.] [2], 126 p. 5 t. **B 513/4/11**

Rövid tudósítás ájtatos imádsággal és énekkel együtt Szent Istvánnak ... ditsőséges jobb-kezéről. Buda: Kir. Univ. betűivel 1819. [8] p. **H 265/1/1819**

Megele Ágoston. Beszéd mellyet a pesti királyi fő nemzeti oskolák zászlójának fel-szentelése alkalmatosságával mondott—. Pest: Trattner 1821. 26 p. **B 252/1/1821.11.11**

Epigramma in Sacra Molimina Arcis Strigoniensis, occassione solennis consecrationis altaris capellae Bakátsianae, ... Strigonii: Beimel 1824. [4] p. **B 726/71**

Moliminum arcis Strigoniensis inscriptiones. Strigoniae: Beimel 1824. [4] p. **B 726/71**

Csernák Joseph. Rede für das Fest des heil. Stephans Ungarns ersten Königes verfasset und in der Festung Ofen im Freyen vorgetragen von —. Pesth: Trattner 1825. 16 p. **B 252/1/1825**

Kunike, Adolph — Rumy, Geo. Carl. Zwey hundert vier u. sechzig Donau-Ansichten nach dem Laufe des Donaustromes von einem Ursprunge bis zu seinem Ausflusse in das schwarze Meer. Sammt einer Donaukarte herausg. von Ad. Kunike... Begleitet mit einer... Beschreibung von Geo. Carl Borr. Rumy... Bd 1—4 fol. +1 Bd Text. Wien: Grund 1826. **Bq 769/509**

Krobót, Joannes. Oratio anniversaria die XLVII instaurationis regiae scientiarum universitatis Hungaricae. Buda: Typ. Univ. 1827.) 20 p. **B 378/2/1827.6.25**

[Schuster, Johann]. Beschreibung der neu errichteten Eisenbad-Anstalt zu Pest, in der Sommergasse. Pest: Landerer 1827. 23 p. 1 t. **B 613/241**

Havas [József] Joseph. Darstellung der Entstehung, Kosten und Beschaffenheit der in Pest im Sommer erbauten Palmer-Dodmer'schen Probeeisenbahn. Der Generalversammlung der Interessenten vorgetragen in Pest am 20-ten März 1828. [Handschrift.] **Bq 385/312**

Schematismus, indigitans Hospitia Excelsae Deputationis Regnicolaris circa systematica operata... pro die 20-ma Octobris 1828. Pestimum convocatae. Pest: Landerer [1828]. 24 p. **B 057/102**

Burián, Paul. Buchhändler... in Ofen... sind folgende Bücher um beygesetzte Preisse in Convenzions-Münze zu haben. [Ofen: Burián 1829?] 119 p. **B 017/256**

Domin, Josephus Francis[cus]. Commentatio in electricitatem medicam regii musei physici Quinque-Ecclesiensis. Zagrabia: Trattner [1827.] 31 p. **B 614/602**
p. 5, 21: Buda.

Mérey, Alexander. Sermones, quos occasione restaurationis magistratualis in... civitate Pestiensi tertia subsequis diebus... Januarii 1829.... ad magistratum et electam civium communitatem habuit. Pest: Trattner 1829. 31 p. **B 352/394**

Nováczky András. Névnapi hódulás... Józsefnek Magyar Ország nádorának. Buda: Univ. 1829. [7] p. **B 811/3/1829.3.19**

Szalay Imre. Mi a' legjobb rész? Nagy Asszony napján, a' pesti főplébánia templomban 1829 eszt. élő szóval hirdette és a' pesti vakok' intézetének javára kiadta —. Pest: Petrózai Trattner ny. 1829. 16 p. **B 252/1/1829**

Andachtsübungen auf die vorzüglichsten Festtage der seligsten Jungfrau Maria. Pest: Trattner [182?] 70 p. **B 243/71**

Trombitás Sámuel, visolyi. Értekezés az ásványos vizek használások módjáról. Pesten: Landerer 1830. 46 p. **BD 82**

Hevánszky, Leopold. Dank-Rede gehalten als die Cholera-Seuche in der Stadt Pesth nachgelassen hatte und vorgetragen in der Hauptpfarrkirche den 2-ten October 1831. Pesth: Beimel 1831. 15 p. **B 614/1/1831.10.2**

Raffelsperger, Franz. Poststrassenbuch oder Wegweiser durch Europa, mit besonderer Berücksichtigung auf den österreichischen Kaiserstaat... Wien: Solling 1831. XIV, 481 p. **B 385/310**
p. 225—227, 231: Pesth.
p. 225—227, 230—231, 233—234, 248—249, 250 262: Ofen.

Sambuga, J. A. Der Priester am Altare. Eine Neujahrsgabe zur Beherzigung für sich und seine Mitbrüder. Pesth: Beimel 1831. 12° VI, 5—70 p. **B 242/8**

Sziller, J. P. Carolinen Walzer, aufgeführt in den Wohlthät. Pesther Frauen Verein im Carneval 1831... [Pest: O. Dr. 1831.] 8 p. **B 781/220**

Buda s pesti hid tárgyába rendeltt és sz. kir. Po'son Városába öszve-ülő Országos Kiküldöttségnek Jegyző-Könyve. Posony: Wéber ny. 1833. 6 p. **B 385/2/1833**

Gebethe bey Gelegenheit des... Gregor XVI. ausgeschriebenen allgemeinen Jubel-Ablasses im Jahre 1833. Pesth [Beimel] 1833. 27 p. **B 264/14**

Sujánszky Antal. Öröm-koszorú... első Ferenc... király születése napja fényes ünnepére 1833. Pest: Beimel 1833. 4 p. **B 811/1/1833**

Sujánszky Antal. Öröm-dal felséges ifj. királyunk fölgyógyulásakor. Pest: Beimel 1833. [4] p. **B 811/1/1833**

Haydn, Joseph. Der Herbst und der Winter, aus dem Oratorium »die Jahreszeiten« von—. Pesth: Beimel 1837. 16 p. **B 780/1/1837.4.30**

Pest, Pilis és Solt törv. egy. vármegyék természettudományi leírása. 1. füzet. Pest: Trattner 1839. [4], VI, 176 p. **B 551/64**

Magyarországi orvosrend névsora 1840-re. Kiadták: Bugát [Pál] és Flór [Ferenc]. I. év. Pesten: Trattner-Károlyi [1839.] [6&] 152 p. **B 057/98**

Hubovszky, Ph. Das waren mir seelige Stunden... Pesth: Grimm [183?] 12 p. **B 781/218**

Egressi Béni. Nép dalok. Szigeti Szép juhász c. népszínműből. Pesten: Treichlinger [1840.] 15 p. **B 784/200**

Schwab L. Die Forderungen des neuen Tempels an die Gemeinde. Ofen: Univers. 1840. 30, 19 p. **B 835/4**

Budapest. József-fiúárvaház. Verzeichniss derjenigen pl. tit. Wohlthäter, welche zur Begründung des Pesther städtischen »Josephinum«-Waisenhauses freiwillige Beiträge geleistet haben. Pesth: Landerer 1841. IV, 52 p. **B 362/405**

Mayer Leopoldus. Dissertatio inauguralis medica de aquis mineralibus arte factis. Budae: Univers. 1841. 29 p. **BD 94**

Schoepff, August. Jahres-Beitrag zur praktischen Medizin und Chirurgie in Kinderkrankheiten vom Pesther Kinderspitale. Pesth: Heckenast 1841. [2], XVI, [2], 304 p. **B 618/5**

Swoboda, Johann. Von der neu errichteten Teppich & Spallier Niederlage des — zu Pesth in neuen Theater Gebäude. [Pest: o. Dr. 1841. 2] p. **B 386/1/1841.7.6**

Budai jótékony nőegyesület. Szives meghívás a buda várbeli menybe fölszált Boldogságos Szűz Máriának szentelt plébániai főtemplomban a dicsőült főhercegasszony Hermina ő császári királyi fenségéért — részéről ... tartandó halotti misére. [Buda: ny. n.] 1842. **B 929/1/1842.3.18**

Schoepf A. A pesti gyermekkórház és annak 3¼ évi hatásának rövid vázolatja, az általa ingyen orvosolt gyermekbetegségek áttekintetével. Pest: Trattner-Károlyi 1842. 8 p. **B 362/2**

Nemes szabad királyi Pest városa. Magyar gyalog polgár őrhada fegyvergyakorlatainál divatozó vezér szavak. Pest: Trattner & Károlyi 1844. 14 p. **B 355/1/1844**

Morgenland und Abendland. Bilder von der Donau ... Vom Vefasser der Carrtons. Bd. I—II. 2. Aufl. Stuttgart: Cotta 1845.
Bd. I. p. 16—17: Pest und Ofen. **B 914/202/1**

Buda. Irgalmasrend kórháza. Feljegyzése azon szegény betegeknek, kik ... 1846. év November 1—... 1847-ik October hónap utolsó napjáig a budai Irgalmas szerzetkórházban ... gyógyíttattak ... [Buda: Irgalmasrend 1847? 4 p.] **B 614/598**

Zsibovics, Franz. Anbetung Gottes und Verehrung seiner Heiligen. Ofen: Univers. 1847. 12° XVI, 704 p. **B 243/73**

Ujonnan megigazitott s bővített egyiptomi álmos könyv, az 1833-dik kiadás szerint. Buda: Gyurián és Bagó 1847. [48] p. **B 133/12**

[Frank] Der Magistrat die Verschönerungscommission und das deutsche Theater in Pesth. Vom Verfasser des Bürger-ABC. Wien: Ueberreuter 1848. 74 p. (Als Ergänzung der Schrift: »Die Städtefrage in Ungarn«.) **B 352/392**

Gál Sándor. A nemzeti őrsereg oktatási gyakorlati és őrszolgálati szabályzata. Pesten: Trattner-Károlyi 1848. 52 p. **B 351/113**

[Clark Ádám levelezése és iratai, főleg a Lánchíd építésével kapcsolatban. 66 drb levél és ügyirat, 29 drb fénykép, rajz, vázlat, 1841—1858. 4°] **Bq 385/313**

Fels, J. G. Länder und Völker Europa's. Mit 24 colorirten Charakterbildern von I. Nisle. Chur: Grubenmann [184?] VIII, 384 p. **B 910/369**
p. 368—375: Ungarn.

Müller József. Négy magyar-hadi induló. Zongorára. 1. Kossuth induló. 2. Toborzó induló. 3. Pesti önkéntesek indulója. 4. Jászkun-kaszás induló ... [Hozzáfűzve: Rákóczy indulója.] Pesten: Wagner [184?] 10, 8 p. **B 781/235**

Helyrendőrség. Utasítás a helyrendőrségnek polgármestereket és városi tanácsokat illető kezelésére. Buda: Egyetemi ny. 1851. 23 p. **B 351/115**

Pest-Ofner Militär-Polizei-Wache Corps. Dienstes-Instruktion. Ofen: Univers. 1851. 31 p. **B 351/114**

Cabany, E. Saint-Maurice. Notice néorologique sur le Lieutenant Feld-Maréchal comte François-Philippe de Lamberg. Paris: Dondey-Dupré 1852. 23 p. (Extrait du Nécrologe Universel du XIXe siècle.) **B 923/164**

[Kertbeny Károly] Die heilige ungarische Krone und ihre Schicksale. Pesth: Lampel 1853. 24 p. **B 929/133**

Lopussny, Franciscus. Sermo academicus dum Facultas theologica ... Univ. Pestiensis Immaculati Conceptus Beatae Deiparae Virginis Mariae dogmaticam definitionem ... ageret. Budae: Univers. 1855. [2]. 82 p. 1 t. **B 230/2**
[A címlapon a Szeplőtelen Szűz képe. [Jelz.:] Fuchsthaller metsz. Nyom. Lorber Pesten 855.

Doppler Ferenc. Lendvay hattyudala. Szerzette Lendvay Márton. Zongorára alkalmazta D. F. Pest: ifj. Lendvay 1858. 6 p. **B 784/197**
Lendvay M. könyomatos arcképével. Rajz. és ny. Rohn.

Kovács Endre. Szentpétery Zsigmond gyászemléke. Pesten: Langer, Schwertzig & Dietze 1859. 7 p. **B 783/8**

Herdy Ferenc. Tréfás dalok... melyeket a pesti nép dalnokok a Komló és Beleznay kertben énekelnek... II. A politikus mester. Pesten: Rózsavölgyi [1860.] 5 p. **B 784/198**

Reményi Ede. Rákóczi-induló... átírta és a magyar Nemzeti Színházban... játszotta R. E. Pesten: Treichlinger 1860. 11 p. **B 761/227**

Andächtige Seufzer auf jeden Tag zur jungfräulichen Mutter Maria dem Heile der Kranken... Pest: Bucsánszky 1861. 48 p. **B 243/80**

Heilige Anna, Die— oder: die immerwährende Verehrung der gnadenreichen h. Mutter... Pesth: Bucsánszky 1861. 60 p. **B 243/78**

Semmelweis, Ignaz Philipp. Offener Brief an sämmtliche Professoren der Geburtshilfe. Ofen: Univers. 1862. VIII, 92 p. **B 618/4**

Hindy, Michael. Aedes novae gymnasii Pestiensis scholarum piarum per admodum reverendum patrem Josephum Cal. Purgstaller praepositum provincialem ritu solenni benedictae X. Kalendas Decembris MDCCCLXIII. Pestini: Typ. Emich 1863. [7] p. **B 871/2/1863.11.22**

M. kir. Helytartótanács, A — a m. kir. Hétszemélyes tábla, a m. kir. Itélő tábla, a m. kir. Váltófeltörvényszék, a m. kir. elsőbirósági Váltótörvényszék [névtára.] [Pest: Trattner-Károlyi 1863.] 14 p. **B 057/100**

Bakody Lajos. Szózat 1848. Pesten: Treichlinger 1864. 15 p. **B 784/204**

Andacht zur heiligen Anna ... auf alle Tage der Woche eingetheilt. Ofen: Bagó 1865. 12° 47 p. — [Hozzákötve] Morgengebet etc. Wien: Mayer (O. J.) 14 p. **B 243/79**

Frank Ignác, Szabadi. Az 1865-iki országgyűlési képviselőknek. 1848! Pest: Deutsch 1865. 5 p. **B 781/226**

[Lázár Kálmán gr.] Körút az állatkertben. Olvasókönyv. Az ifjúság számára készítette G. L. K. [Rajz.: Szemlér M.] Pest: Lauffer [1867.] 74 p. 12 t. [A 2. t. hiányzik.] **B 590/18**

Pesti kir. kath. főgymnasium segélyző-egylete. —. Évi jelentése. I. —. 1865/6. — Pest. 1866 —. **B 371/259**

Pesti olvasó egylet, A — alapszabályai. — Statuten des Pesti olvasó egylet (Pester Lese-Verein). Pest: Tettau 1869. 15 p. **027/89**

Egresi Galambos Soma & Fáy Antal. Üdvözlő hangok Deák Ferenchez. 2 andalgó, 2 csárdás és 2 friss. [Pest:] Vágner [186?] 10 p. **B 781/213**

Deutsch, Wilhelm. Kaiserbad-Tänze. Walzer. Pest: Rózsavölgyi & Co. [186?] 11 p. (A Császárfürdő képével.) **B 781/219**

Sárközy Ferenc. Jogászok kortes csárdása. Zongorára. Pest: Rózsavölgyi [186?] 5 p. **B 781/230**

Sturm, Johann Friedrich. Budapester Zither-Album. Componirt... v. Joh. Friedr. Sturm. Bp.: Rózsavölgyi [186?] 3 p. **B 781/243**

Budapest. Népszínház. Projekt für das Volks-Theater in Pest. 1. Erläuterung zur beiliegenden Project-Skizze für ein Volkstheater in Pest. 2. Skizze für ein Volks-Theater in Pest. Atelier Ferd. Fellner 1872. 17 t. **Bq 792/191**

Halácsy Sándor. Budapest térképe. Budán: Levich & tsa 1873. 70×43 cm. (Budapest utcáinak és tereinek jegyzékével. 12 p.) **BT 267**

Horkai bácsi. Pest-Pilis-Solt-megye földleírása. Kis gyűszűbe szorítva kis iskolás gyermekek számára. Bp.: Hornyánszky 1874. 26 p. **B 914/250**

Wiedmann Ferenc. Renz lovarda. Hamupipőke. Rege Grimm után. — Circus Renz. Aschenbrödel. Bp.: Herz 1874. 8 p. **B 813/349**

Dankó [József] Josephus. De ortu progressuque capellae Bakácsianae commentariolum. Strigonii: [Holzhausen] 1875. 23 p. 7 t. **B 726/71**

Margit, Árpádházi Szent. IV. Béla király leányának szűz Sz. Margitnak szívnemesítő életleírása. Bp.: Bucsánszky 1877. 50 p. **B 922/50/11**
p. 21—29: Buda.

Boldogságos Szent Szűznek, A — kápolnája. Máriának... zengedező fohászok, dícséretek és szent énekek. Bp.: Rózsa 1879. 24 p. **B 922/50/VI**

Enstein, Carl. Jackson Haines. Schlittschuh-Polka Mazur für Pianoforte. Korcsolya Polka mazurka. Pest: Taborszky & Parsch [187?] 5 p. [A Budapesti Korcsolyázó Egylet csarnokának képével.] **B 781/232**

Julia, Alfred. Le csikós l'amour a cheval. Paris: Flammarion [1882]. [8], 352 p. **B 843/2**
p. 33—64: Budapest.

Bády Valér (szerk.) A boldogs. Szűz Mária szeplőtelen Szent Szíve társulatának ájtatossága a Budapest-Belvárosi Sz. Ferenc-rendiek templomában. Bp.: Rózsa 1884. 20 p. **B 922/50/IV**

Mária Magdolna. A bűnbánó Mária Magdolna, vagy a megtérő bűnösnek Istenhez való igaz megtérése... Igen szép imádságokkal és énekekkel ellátva. Bp.: Rózsa 1887. 64 p. **B 922/50/III**

Bois-Robert, J. D. de. Nil et Danube. Paris: Courcier [188?] 351 p. **B 910/373**
p. 338: Buda-Pest.

Komlódy Gyula. Regatta csárdás. A »Hunnia« csónakázó egyesületnek ajánlva. Bp.: Táborszky & Parsch [188?] 5 p. [A csónakház képével.] **B 781/231**

Reinprecht Alajos. »Margitszigeti emlék«. Wien: Eberle & Co. [1890.] 22 p. **B 781/216**

Budapest. Operaház. Hazánk. Ünnepi színjáték 11 képben. A koronázás 25. évfordulójára. Zenéjét összeállította Erkel Sándor. Bp.: Rigler 1892. 31 p. **B 782/34**

Janny Gyula. Emlékbeszéd Lumniczer Sándor felett. Bp.-i kir. Orvosegyesület 1893. október 14-iki nagygyűlésén. Bp.: Pesti Lloyd-társ. 1894. 36 p. **B 926/49**

Magyarország különös tekintettel a fővárosra Budapestre. Bp.: Singer & Wolfner 1896. VI, 360 p. 14 t. (Singer és Wolfner kalauz-könyvei.) **B 910/372**

Kéry Gyula. Blaha Lujza élete. Jókai Mór bevezető soraival. Bp.: Rózsavölgyi 1896. [160] p. 2 t. **B 927/55**

Prém József. Prolog a budapesti »Kisfaludy Színház« ünnepies megnyitására. Bp.: Müller 1897. 8 p. **B 792/192**

Bády Valér (szerk.) Jézus Szentséges Szíve Társulatának ájtatossága a budapesti Sz. Ferenc-rendiek templomában. Bp.: Rózsa 1899. 32 p. **B 922/50/VII**

Neuester Plan von Budapest mit dem Strassenverzeichnisse... Bp.: Légrády [189?] 66 p. **B 914/251**

Sztojanovits Jenő. Az egyedül igaz Barrisonok. Tréfás kuplé Ős-Buda-várából. Bp.: Szerző [189?] 9 p. **B 784/203**

Mensa Academica Egyesület, A — díszkönyve 1898—99. évf. Bp. Egyetemi ny. 1900. 110, (2) p. **B 371/255**

Kertész József. Könyvnyomdája a cég 40 éves fennállása emlékéül. 1863—1902. K. J. domborművű arcképével. Bp.: Kertész 1902. 5 p. 1 t. **B 655/59**

Forster Gyula. Erzsébet királyné emléke. Az Erzsébet királyné emlékszobor ügyében... kiküldött végrehajtó bizottság... jelentése. Bp.: Hornyánszky 1907. 4° [2], 36 p. 25 t. **Bq 929/126**

Feleki Sándor. Budapest egészségügye érdekében alkotott rendeletek és határozatok. Gyüjtötte és sajtó alá rendezte —. II. pótfüzet. 1905—1909. Bp.: Háziny 1909. 200 p. **B 614/603**

Kreith Béla gr. 1848—49-iki ereklye-museuma. Kézirat [1909.] 28 p. **Bq 708/168**

Pachego y de Leyva, Enrique. Carlos V. y los turcos en 1532. La Jornada de Viena. Madrid: Asilo de Huérfanos 1909. 78 p.
p. 15—17: Buda. **B 943/550**

»Hunyadi János« keserűvízforrás. Egy látogatás a »Hunyadi János« keserű-forrástelepen. Bp.: Buschmann [190?] 40 p. 1 t. (Magy., angol, német, francia nyelven.) **B 613/239**

Kacsoh Pongrác. János vitéz. Daljáték három felvonásban. Eredeti kéziratos partitura 3 kötetben. **Bq 0910/61**

Lehmann Ferenc. A budai királyi paloták a legrégibb időktől a mai napig. Bp.: Légrády [190?] 88 p. **B 725/283**

Erkel Ferenc emlékkönyv. Születésének századik évfordulójára írók és tudósok közreműködésével szerkesztette Fabó Bertalan. Bp.: »Pátria« 1910. 250 p. 4 t. **B 927/58**

[Hervay Frigyes.] Magyar kabaret. Gyoma: Kner 1910. 186, [10] p. **B 792/190**

Jablonkay Gábor. A máriabesnyői töredék. Bp.: Hornyánszky 1910. 8 p. 3 t. **B 418/1**

Pertik Ottó. In memoriam: Semmelweis. Serlegbeszéd. A »Budapesti Orvosi Kaszinó« Semmelweis-estélyén. Bp.: Pápai 1911. 16 p. [Hozzákötve: Pertik s. k. levele Rákosi Jenőhöz.] **B 926/48**

Budapest székesfőváros térképe. Mérték 1:15.000. Bp.: M. Földr. Int. 1916. (Melléklet a Budapesti cím- és lakjegyzék 1916. évi XXVII. évf.-hoz.) **BT 275**
82×64 cm.

Benczur Gyula emlékére 1921. április 17-én a Szépművészeti Múzeumban tartott ünnepélyen elmondott beszédek. [Békéscsaba: Tevan-ny. 1921.] 68, [6] p. **B 815/20**

Herczegh Kálmán. Barangolás a pesti cityben. Bp.: »Pesti Szemle« 1931. 87 p. **B 308/152**

Budapest és környékének utcái, középületei és egyéb adatainak jegyzéke. 5. kiad. Bp.: Áll. Térkép. Int. 1935. 120 p. (Bpest szfőváros 1 : 25.000 mértékű 90×70 cm-es térképével.) **BT 273**

Iványi Dóra. Die pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht. Bp.: Sárkány-ny. 1935. 351, [2] p. 99 t. (Dissertationes Pannonicae Ser. 2, No. 2.) **B 902/55/2/2**

Szentgyörgyi Sándor. Vihar Buda fölött. Bp.: Egyet. ny. [1936?] 229 p. (Könyvbarátok kis könyve sorozat.) **B 813/344**

Budapest 1 : 25.000-es térképe. Bp.: Térképészeti Intézet 1938. 85×70 cm. — Budapest és elővárosainak utcajegyzéke. A térkép melléklete. Bp.: Térképészeti Intézet 1938. 64 p. **BT 269**

Budapest és környékének térképe [utcajegyzékkel.] [Térképet szerk.: Stoits György.] Bp.: Gergely [1938.] 20 p. 1 t. [120×95 cm.] **BT 272**

Dvihally Géza (szerk.) Magyarok világünnepe 1938. Bp.: Mefhosz 1938. 199 p. **B 265/5**

Opolczer Júlia. Szentendre településföldrajza. Bp.: Sylvester 1938. 43, [2] p. 2 t. **B 910/371**

Pukánszkyné Kádár Jolán. A Nemzeti Színház százéves története. II. köt. Iratok a Nemzeti Színház történetéhez. Bp.: M. tört. Társ. 1938. X, 878 p. 1 t. (Magyarország újabbkori történetének forrásai.) **B 792/189**

Radnóti Aladár. Die römischen Bronzegefässe von Pannonien. Bp.: Inst. f. Münzkunde u. Archäologie d. P. Pázmány-Univ. 1938. 220 p. LVII. t. (Dissertationes Pannonicae II. 6.) **B 902/55/2/6**

Arany János érem. Budapest székesfőváros Arany János érme. Alapította a székesfőváros tvhatósági tanácsa Arany János halála 50 éves évfordulóján. — Az első két évköz érmének ünnepélyes átadása. Bp.: Háziny. 1939. 45 p. **B 810/70**

Belitzky János & Sashegyi Sándor Pomáz. Bp.: Belitzkyné 1939. 32 p. (Magyar föld és emlékei.) **B 910/368**

Budapest. Weltstadt der Heilbäder. Bp.: Kurkomission der Budapester Heilbäder und Kurorte [1939.] 23 p. **B 613/238**

Czakó Elemér. Cirill-betűs könyvek Budán. Bp.: Franklin 1939. p. 195—206. (Budapesti Szemle 1939. aug. füzetéből.) **B 002/4**

Csepregi Horváth János. A józsefvárosi óvoda 100 éves története 1840—1940. Bp.: Budai kny. 1939. 41 p. **B 372/242**

Dalmady Zoltán. Budapest, the World's greatest health resort. Bp.: Univers. Press [1939.] 31 p. 1 t. **B 613/235**

Gárdonyi Albert. A polgármesteri tisztség eredete és fejlődése hazánkban. Bp.: Háziny. 1939. 14 p. (Különleny. a Városi Szemléből.) **B 352/388**

Jesch László (szerk.) A Budapesti magy. kir. Állami Felsőipariskola emlékkönyve az intézet 60 éves fennállása alkalmából. Bp.: Pátria-ny. 1939. 272 p. **B 373/144**

Kender József. A Szent Lukács-fürdő tavának limno-biológiai vizsgálata. — Limno-biologische Untersuchungen an dem thermalen Teich des St. Lucas-Bades in Budapest. Bp.: »Élet« 1939. 24 p. (Palaestra Calasanctiana. — A piaristák doktori ért. 25. sz.) **B 613/240**

Kósa János. A budapesti selyemipar kialakulása. Bp.: Szerző 1939. [2], 54 p. (M. Történetkutató Int. Évk. 9. évf.-ból). **B 384/276**

Liszievicz Nándor. A vagyonmérlegek és eredménykimutatások korszerűsítése és egységesítése Budapest székesfőváros üzemeinél. Bp.: Barna-ny. [1939.] 17 p. 2 t. **B 389/326**

Pásztor Mihály. A hatvanesztendős 1879. évi XXVIII. törvénycikk. Bp.: Háziny. [1939.] 86 p. 12 t. (Statisztikai Közlemények 89. k. 4. sz.) **B 310/10/89/4**

Rédey Rezső. Tabán és a 900 éves tabáni plébánia. Bp.: Balázs-ny. 1939. 32 p. **B 725/282**

Relkovič Néda. Igaz mesék Pest-Budáról. Bp.: Szt. István-társ. [1939.] 142 [&]1 p. **B 813/341**

Szakasits György. Budapest környékének közigazgatási rendezése és ennek várható szociális hatása. Bp.: Világosság 1939. 75, [3] p. **Bq 352/390**

Szél Tivadar. Nagy-Budapest népmozgalma. Bp.: Háziny. [1939.] 98 p. **B 310/10/91/2**

Wildner Ödön. Buda és Pest közigazgatásának története az 1849—1865. évi abszolutizmus és provizórium alatt. II. k. Bp.: Háziny. 1939. 87 p. (Statisztikai Közlemények 88. k. 1. sz.) **B 310/10/88/1**

Illyefalvi I. Lajos. Az ügyvédek, orvosok és mérnökök szociális és gazdasági viszonyai Budapesten. Bp.: Háziny. [1939.] 96 p. (Statisztikai Közlemények, 83 k. 1 sz.) **B 310/10/83/1**

Állami Térképészeti Intézet. Budapest belterületi térképe. 1 : 15.000. Nevezetességek távlatos rajzban, házszámozással. Bp.: Áll. Térképészeti Intézet [1940.] 70×55 cm. **BT 268**

Budapest. Árvíz 1940. Az 1940. évi árvíz. [Egykorú fényképfelvételek az árvízről. 23×31 cm. fényképalbum 51 drb fényképpel.] **Bq 614/600**

Balassa Imre. Déryné. Egy régi színésznő élete. I—II. k. Bp.: Singer & Wolfner 1940. **B 927/59**

Balló Alfréd. Racionalizálás üzemben és közigazgatásban. Bp.: Háziny. 1940. 21 p. (A Városi Szemléből.) **B 381/77**

Barna Elek. Pesten láttam. Bp.: Officina 1940. 158 p. **B 741/12**

Bibliographia Pannonica V. A rómaikori Magyarország és a népvándorlás kutatásának új irodalma 1938- és 1939-ben. — Die neue Literatur über Römerzeit... aus d. J. 1938. u. 1939. Bp.: P. P. Egyet. Érem- és Régiségt. Int. 1940. 69 p. (Diss. Pann. Ser. I. Fasc. 10.) **B 902/55/1/10**

Bierbauer Virgil. Count Széchenyi and Budapest. Bp.: Soc. of the Hungarian Quarterly 1940. 10 p. **B 923/167**

Bonomi [Jenő] Eugen. Zur Besiedlung der Gemeinde Pilisvörösvár. (Ofner Bergland.) München: Schick 1940. 16 p. (Aus d. Südostdeutschen Forschungen Bd. IV, H. 3—4.) **B 312/44**

Bonomi Jenő. A budakörnyéki helységnevek népies magyarázata. Bp.: Egyet. ny. 1940. p. 43—53. (»Archivum Philologium« (Egyetemes Philologiai közlöny) 1940. I. füzetből.) **B 398/35**

Bródy István. Régi pesti dáridók. Egy letűnt világ regénye. Bp.: [Officina] 1940. 99, [10] p. **B 792/195**

Budapesti közélelmezési hivatali útmutató. A közélelmezési hatóságok és szervek hivatali beosztása és hatásköre. Szakmai tájékoztató a közélelmezésügy minden vonatkozásában. Bp.: Hollóssy [1940.] 159 p. **B 381/76**

Dömötör Sándor. Szent Gellért hegye és a boszorkányok. Bp.: Háziny. 1940. 22 p. (Tanulmányok Budapest multjából, VII. k.-ből.) **B 943/565**

Elekes Lajos. Buda, Mátyás király birodalmi székesfővárosa. Bp.: Háziny. [1940.] 45 p. (a Városi Szemle XXVI. évfolyamából.) **B 943/558**

Fábry Dániel, vitéz. Városrendezés és légoltalom. Bp.: Háziny. 1940. 23 p. (Városi Szemle XXVI. évf.-ból.) **B 358/10**

Fenyvessy Adolf — Menczel Lajos. A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-egyesület százéves története. 1—2. k. Bp.: Egyet. ny. 1940. **B 387/162**

1. k.: 1839—1889.
2. k.: 1890—1939.

Garády Sándor. A budai [ó budai] káptalan alapítása. Bp.: Háziny. 1940. 24 p. 1 t. (Tanulmányok Bp. multjából VII. k.-ből.) **B 262/24**

Halász Árpád. A budapesti városháza kibővítésének tervpályázata. Bp.: Háziny. 1940. 87 p. (Fővárosi Közlöny. 1940. dec. 6-i számából.) **Bq 725/286**

Halász Árpád. A székesfőváros 1939. évi középítkezései. Bp.: Háziny. 1940. 69 p. **B 725/284**

Hamvas József. Budapest székesfőváros iskolaügye 1920-tól 1938-ig. Bp.: Háziny. 1940. 80 p. (Statisztikai Közlemények, 91. k. 3. sz.) **B 310/10/91/3**

Hegedüs Márton. A kézművesipar szerepe Budapest közgazdasági életében. Bp.: Háziny. 1940. 42 p. (Városi Szemle XXV. évf.-ból). **B 384/275**

[Horváth, Henrik]. Budapest e Milano. [Bp.: Tip. municipale 1940.] 24 p., 1 t. **B 301/6**

Huszár Lajos. A Fortuna-utcai éremlelet Budán. Bp.: Háziny. 1940. 25 p. 4 t. (Tanulmányok Budapest multjából, VII. k.-ből.) **B 902/70**

Kispest térképe. Budapest: Kókai [1940.] 39×54 cm. **BT 276**

Mátéka Béla. Az Andrássy-úti régi Zeneakadémia érdekes multjából. A budapesti Liszt Ferenc-ház. Bp.: Háziny. 1940. 8 p. **B 927/57**

Mihalik Sándor. Pest-budai ónműves emlékek. Bp.: Háziny. 1940. 32 p. 4 t. (Tanulmányok Budapest multjából, VII. k.-ből.) **B 943/568**

Mocznik Rózsa. Vác településföldrajza. Bp.: Egyet. ny. 1940. 43 p. (Geographia Pannonica, 39.) **B 914/254**

Molnár Olga. (szerk.) Budapest székesfőváros statisztikai lexikonja. Bp.: Háziny. 1940. [8], 572 p. **B 310/27**

Nagy Budapest térképe útmutatóval. Újpest, Kispest, Pestszenterzsébet, Csepel, Budafok, Rákospalota, Albertfalva, Baross Gábortelep, Budatétény, Pestszentlőrinc, Rákosszentmihály, Soroksár. Átnézte: Cholnoky Jenő. Bp.: Aczél testv. 1940. 64 p. 1 t. **BT 270**

Lestyán Sándor. Pest-budai regélő. Bp.: Officina 1940. 243, [2] p. 5 t. **B 943/549**

[Ligárt Béla]. M. kir. nemzeti és szabadkikötő Budapest, Komárom, Párkány. [Bp.: Pallas 1940? 32 p. 16 t.] **B 385/307**

Pois István. A Budapest székesfővárosi Községi Takarékpénztár r.-t. tisztviselőinek sportegyesülete. Első tíz évi működésének összefoglaló ismertetése 1929—1939. (Bp.: Háziny. 1940.) 79 p. **B 790/2**

Rexa Dezső. Margitsziget. Bp.: Officina 1940. 110, [2] p. 4 t. **B 914/255**

Rexa Dezső. Százesztendős pest-budai képeskönyvetske. Bp.: Officina 1940. [52] p. (12 Schwindt-metszettel.) **B 943/559**

Révay József és Schöpflin Aladár. Egy magyar könyvkiadó regénye [Franklin Társulat] Bp.: Franklin [1940.] 216 p. 9 t. **B 655/58**

Rosta János. Budapest szőváros élelmiszerrendészete. Bp.: Háziny. 1940. 23 p. (Városi Szemléből.) **B 351/116**

Sebestyén Ede. József nádor és Pavlovna Alexandra bevonulása és ünneplése Pest-Budán 1800-ban. — Haydn és Beethoven hangversenye Budán. Bp.: Háziny. 1940. 22 p. (Tanulmányok Bpest multjából. VII. k.-ből.) **B 394/97**

Schoen Arnold. Budapest székesfőváros kórházainak és emberbaráti intézményeinek kápolnái. Bp.: Háziny. 1940. 32 p. 8 t. (Tanulmányok Budapest multjából, VII. k.-ből.) **B 943/567**

Budapest. Törvényhatósági bizottság. Budapest városfejlesztési programmja. Az 1937. évi VI. t.-c. alapján készítendő városfejlesztési terv. — A törvényhatósági közgyűlés által városfejlesztési programm készítésére alakított külön bizottság jelentése. Bp.: Háziny. 1940. 149 p. 10 t. **B 725/285**

Trencsényi, Emeric. Budapest vu par les français. A'travers les âges. Bp.: Officina 1940. 59, [4] p. **B 910/370**

Voit Pál. Egy régi pesti patika. — Eine alte Pester Apotheke. Bp.: Háziny. 1940. 31, [3] p. 4 t. (Tanulmányok Budapest multjából, VII. k.-ből.) **B 943/566**

Wildner Ödön. A főváros közigazgatásának története a kiegyezéstől a milleniumig. Bp.: Háziny. [1940.] 130 p. (Statisztikai Közlemények, 91. k. 4. sz.) **B 310/10/91/4**

Fülöp István. A zsigerek lázadása. A budapest 326-os OTI körzet lakosságának élettani társadalomrajza. Bp.: Eggenberger 1941. 172 p. **B 388/225**

Betűrendes tárgymutató a szerzemények jegyzékéhez

Alphabetisches Sachregister der Zugänge

Indice dei soggetti

Adók ... 281
Agronómia ... 294
Alkalmazott tudományok ... 291
Állam és egyház ... 239
Államtudomány ... 236
Állattan ... 290
Állattenyésztés ... 294
Allgemeines ... 209
Általános munkák ... 209
Antropogeográfia ... 232
Antropológia ... 289
Ár ... 275
Arbeiterfrage ... 247
Arbeitslohn ... 249
Archeológia ... 320
Archivisztika ... 320
Armenwesen ... 268
Astronomie ... 287
Atlanten ... 323
Auswanderung ... 242
Ästhetik ... 296

Bauernfrage ... 251
Baukunst ... 298
Beamte, Öffentliche ... 262
Békemozgalom ... 247
Belpolitika ... 239
Belpolitika, magyar ... 239
Betriebswirtschaftslehre ... 274
Bevándorlás ... 242
Bevölkerungsbewegung ... 236
Bibel ... 221
Biblia ... 221
Bibliofilia ... 212
Bibliographie ... 209
Bibliophilie ... 212
Bibliothekswesen ... 210
Bildhauerkunst ... 299
Bildungswesen ... 269
Biographien ... 321
Biológia ... 289
Biztosításügy ... 280
Bolsevizmus ... 251
Botanik ... 290
Bölcselet ... 213
Buchgewerbe ... 295
Buchhandel ... 296
Buchwesen ... 209
Büntetőjog ... 256

Catholicismus ... 224
Charakterologie ... 218
Chemie ... 288
Civilizáció ... 227
Család ... 230
Családjog ... 258
Családvédelem ... 269
Csillagászat ... 287

Devisen ... 259
Devizajog ... 259

Egyetemek ... 270
Egyház ... 220, 239
Egyházjog ... 261
Egyháztörténet ... 223
Eigentumsrecht ... 257
Einwanderung ... 242
Ékesszólás ... 306
Élet ... 290
Életbölcselet ... 219
Életrajzok ... 324
Emberföldrajz ... 232
Emlékiratok ... 324
Entdeckungen ... 291
Építészet ... 298
Éremtan ... 300
Erfindungen ... 291
Erkölcsbölcselet ... 219
Ernährung ... 292
Esztétika ... 296
Ethik ... 219
Ethnographie ... 283
Eugenika ... 232
Európa története ... 313

Fajszociológia ... 230
Faluszociológia ... 229
Familie ... 230
Familienrecht ... 258
Familienschutz ... 269
Fascizmus ... 238
Felfedezések ... 291
Fénykép ... 303
Festészet ... 301
Film ... 303
Finanzwesen ... 280
Fizika ... 287
Fiziológia ... 292
Földbirtok ... 277
Földrajz ... 320
Frauenfrage ... 251
Freimaurerei ... 269
Freizeit ... 249
Fremdenverkehr ... 323
Friedensbewegung ... 247
Führer ... 232

Gartenbau ... 294
Gartenkunst ... 298
Gasschutz ... 268
Gazdasági leírás ... 272
Gazdaságpolitika ... 273
Gazdaságtan, háború ... 271
Gazdaságtörténet ... 272
Gázvédelem ... 268
Gebühren ... 281
Geheimdienst ... 268
Geld ... 279
Gemeindefinanzwesen ... 282
Gemeindeverwaltung ... 263
Genealógia ... 329
Genie ... 232
Genossenschaftswesen ... 250
Geographie ... 320
Geológia ... 288
Geometria ... 287
Geopolitika ... 232
Geschichte ... 312
Geschichte des Altertums ... 313
Geschichte Asiens ... 319
Geschichte des Balkans ... 319
Geschichte Deutschlands ... 315
Geschichte Europas ... 313
Geschichte Finnlands ... 319
Geschichte Italiens ... 318
Geschichte Österreichs ... 316
Geschichte Polens ... 316
Geschichte Russlands ... 318
Geschichte Siebenbürgens ... 317
Geschichte Spaniens ... 318
Geschichte der Tsecho-Slovakei ... 316
Geschichte Ungarns ... 316
Geschlechtsleben ... 230
Gesundheitswesen ... 292
Gewerberecht ... 260
Grafika ... 303
Grundbesitz ... 277
Gyarmatpolitika ... 242
Gyógyszerészet ... 293
Gyógyszertan ... 293

Hadügy ... 265
Handel ... 278
Handelskunde ... 295
Handelsrecht ... 259
Haushaltungskunde ... 295
Háztartástan ... 295
Heerwesen ... 265
Heilige ... 222
Heraldika ... 329
Hitelügy ... 279
Hypotheken ... 258

Idegenforgalom ... 323
Illetékek ... 281
Industriepolitik ... 277
Innere Politik ... 239
Innere Politik Ungarns ... 239
Internationales Recht ... 252
Iparjog ... 260
Iparművészet ... 300
Iparpolitika ... 277
Irás ... 209
Irodalom, angol ... 308
Irodalom, francia ... 310
Irodalom, latin-görög ... 311
Irodalom, magyar ... 306
Irodalom, német ... 308
Irodalom, olasz ... 310
Irodalom, egyéb ... 312
Irodalomtudomány ... 305

Jellemtan ... 218
Jelzálogjog ... 258
Jesuiten ... 224
Jezsuiták ... 224
Jogbölcselet ... 252
Jogtörténet ... 261
Jogtudomány ... 252
Jótékonyság ... 268
Judenfrage ... 231

Kartelek ... 274
Karten ... 323
Katholicizmus ... 224
Kémek ... 268
Kereskedelem ... 278
Kereskedelmi ismeretek ... 295
Kereskedelmi jog ... 259
Kertészet ... 294
Kertművészet ... 298
Kirche ... 220
Kirchengeschichte ... 223
Kirchenrecht ... 261
Kivándorlás ... 242
Kolonialpolitik ... 242
Kommunal-Betriebe ... 282
Korporative Wirtschaftsordnung ... 275
Könyv ... 209
Könyvészet ... 209
Könyvipar ... 295
Könyvkereskedelem ... 296
Könyvtárügy ... 210
Közegészségügy ... 292

Közélelmezés 275
Közgazdaság 271
Közigazgatás 261
Közjog 254
Közlekedés 278
Közművelődés 269
Közoktatás 269
Községi igazgatás 263
Községi üzemek 282
Köztisztviselők 262
Közvélemény 234
Kredit 279
Kriegswirtschaft 271
Kultúra 227
Kultúrák kölcsönhatása 228
Kulturelle Beziehungen 228
Kulturgeschichte 234
Kulturtörténet 234
Kunst 296
Kunstgeschichte 297
Kunstgewerbe 300
Külpolitika 243

Lakáskérdés 249
Lakbérleti jog 258
Landwirtschaft 276
Leben 290
Lebensanschauung 219
Lebensmittelversorgung 275
Légvédelem 268
Lélektan 218
Lexica 211
Lexikonok 211
Lichtbild 303
Literatur, Deutsche 308
Literatur, Englische 308
Literatur, Französische 310
Literatur, Italienische 310
Literatur, Lateinisch-griechische 311
Literatur, Ungarische 312
Literatur, Sonstige 306
Literaturwissenschaft 305
Lovagrendek 330
Luftschutz 268

Magánalkalmazottak 252
Magánjog 257
Malerei 301
Mathematika 287
Märchen 284
Mechanika 287
Medizin 291
Memoiren 324
Mesék 284
Meteorológia 289
Mezőgazdaság 276
Mietrecht 258
Minderheiten, Ungarische 241
Misztika 222
Mondák 284
Munkabér 249
Munkáskérdés 247
Musik 303
Muzeográfia 297
Műgyűjtés 297
Münzkunde 300
Művészet 296
Művészettörténet 297
Mystik 222

Nagyember 232
Nationalitätenfrage 240
Nationalsozialismus 238
Naturwissenschaft 286
Nem-keresztény vallások 226
Nemi élet 230
Nemzeti szocializmus 238
Nemzetiségi kérdés 240
Nemzetiségi kérdés, magyar 241
Nemzetközi jog 252
Népesedés 236
Néplélektan 233
Néprajz 283
Nicht-christliche Religionen 226
Nőkérdés 251
Növénytan 290
Nyelvészet 284
Nyelvészet, magyar 286
Nyersanyag 272

Okkult tudományok 217
Okkultismus 217
Orvostudomány 291
Öffentliche Meinung 234
Őstermelés 276

Paleontológia 289
Parapszichológia 217
Parasztkérdés 251
Pénzügy 279
Pénzügyek, állami 280
Pénzügyek, községi 282
Perrendtartás 260
Pharmacologie 293
Philologie 284
Philologie, Ungarische 286
Philosophie 213
Physik 287
Planwirtschaft 274
Politik, Auswärtige 243
Politika 236
Preis 275
Privatangestellte 252
Privatrecht 257
Propaganda 234
Protestántizmus 225
Psychologie 218

Rassensoziologie 230
Rechtsgeschichte 261
Rechtsphilosophie 252
Rechtswissenschaft 252
Redekunst 306
Religion 220
Religionsphilosophie 220
Religionspsychologie 220
Religionswissenschaft, Vergleichende 226
Rendészet 263
Revizió 254
Ritterorden 330
Rohstoffe 272

Sagen 284
Schriftwesen 209
Sicherheitswesen, Öffentliches 263
Siedlung 242
Siedlungsgeographie 236
Soziale Differenzierung 229
Soziale Frage 247
Soziale Zustandsschilderung 234
Sozialpsychologie 233
Sozialwissenschaft 227
Soziologie der Stadt und des Dorfes 229
Sport 305
Staat und Kirche 239
Staatsrecht 254
Staatswissenschaft 236
Statistik 235
Statisztika 235
Städtebau 299
Steuern 281
Strafrecht 256
Szabadidő-mozgalom 249
Szabadkőművesség 269
Szegényügy 268
Szentek 222
Szerzői jog 260
Színház 305
Szobrászat 299
Szocializmus 250
Szociográfia 234
Szociológia 227
Szövetkezés 250

Találmányok 291
Táplálkozás 292
Társadalmi kérdés 247
Társadalmi lélektan 233
Társadalmi tagozódás 229
Társadalomtörténet 234
Társadalomtudomány 227
Technika 293
Technológia 293
Telepítés 242
Településföldrajz 236
Térképek 323
Természettudomány 286
Tervgazdálkodás 274
Testületi gazdálkodás 275
Theater 305
Tierzucht 294
Titkos szolgálat 268
Történelem 312
Történet, Ausztria 316
Történet, Ázsia 319
Történet, balkán 319
Történet, Cseh-Szlovákia 316
Történet, Erdély 317
Történet, Finn 319
Történet, Lengyel 316
Történet, Magyar 316
Történet, Német 315
Történet, ókori 313
Történet, olasz 318
Történet, orosz 318
Történet, spanyol 318
Tudás 209
Tudomány 209
Tulajdonjog 257

Ujságírás 211
Universitäten 270
Unterrichtswesen 269
Urheberrecht 260
Üzemtan 274

Választójog 255
Vallás 220
Vallásbölcselet 220
Vallástudomány, összehasonlító 220
Váltójog 259
Városépítés 299
Városesztétika 299
Városszociológia 229
Vegytan 288
Verkehrswesen 278
Versicherungswesen 280
Verwaltung 261
Vezető 232
Világtörténet 313
Vitalizmus 290
Vitamin 290
Volkswirtschaft 271
Völkerpsychologie 233

Wahlrecht 255
Wechselrecht 259
Weltgeschichte 313
Wirtschaftsbeschreibung 272
Wirtschaftsgeschichte 272
Wirtschaftspolitik 273
Wissen 209
Wissenschaft 209
Wissenschaften, Angewandte 291
Wohnungsfrage 249

Zeitungswesen 211
Zene 303
Zivilprozessordnung 260
Zoologie 290
Zsidókérdés 231

Névmutató — Namenregister — Indice per autori

Aall ... 243
Abb ... 210
Abbe: Rohr ... 328
Abedik: Kallós ... 326
Abegg ... 265
Abendroth ... 303
Accoramboni: Brigante Colonna ... 325
Achenwall: Solf ... 329
Ackerknecht ... 324
Ács ... 324
Acutis: Lojacono ... 275
Adalbert, Prinz v. Bayern ... 324
Ádám ... 265
Adam: Diepgen ... 291
Adolph ... 315
Adolphe-Lacan ... 259
Adriani ... 310
Ady: Hegedüs ... 326
Áfra Nagy ... 269
Agopian ... 247
Agostino: Quadri ... 216
Ágoston, Szent: Marrou ... 228
Ahrens ... 320
Aitken ... 324
Ajtay ... 279
Ákos ... 290
Albanese ... 220
Albersmeyer ... 247
Albrecht Ferenc ... 234
Albrecht, Wilhelm ... 264
Aldag ... 231
Alfieri ... 329
Alföldi ... 313
Álgyay-Hubert ... 278
Allen ... 272
Alliney: Varisco ... 217
Allwohn ... 213
Alpatov ... 297
Altheim ... 313
Alverdes ... 289
Ambrosini ... 254
Ambrus ... 269
Amelung: Brentano ... 324
Amesius: Reuter ... 226
Amoretti ... 308
Amtmann ... 249
Anastasi: Lojacono ... 275
Anderegg ... 271, 277
Andrae, Hans-Hermann ... 252
Andrae, Tor ... 226
Andrae, Walter ... 320
Andrásfay: Dorosy ... 275
Andrássy: Hal ... 317
Andreae-Rathenau ... 222
Andres: Lo Vasco ... 211
Angehrn ... 289
Angelini ... 318
Angelini: Lojacono ... 275
Angoff ... 308
Angyal Dávid ... 324
Angyal Pál ... 254
Anneler ... 324
Anquetil Dupperon ... 227
Anrich ... 243, 315
Anselmi: Bottai ... 238
Antal: Kovács ... 236
Antonelli ... 271
Antonello da Messina: Lauts 302
Antweiler ... 223
Anzelm, Szent ... 224
Apollinaire ... 310
Apollonio ... 305
Apponyi: Nizsalovszky ... 247
Áprily: Szenczi Molnár ... 308
Arany: Kerékgyártó ... 307
Arany: Sonkoly ... 307
Arany György ... 292
Arany János ... 306
Arató: Déván ... 305
Archambault ... 310
Ardau ... 324
Ardenne ... 287
Arena ... 247
Arena-Alessi ... 278
Arenz ... 265
Arigo ... 247
Aristophanes ... 311
Aristoteles: Hartlich ... 219
Aristoteles: Hartmann ... 214
Aristoteles: Moser ... 216
Arnim: Gass ... 309
Arnold ... 290
Árokháty: Szenczi Molnár ... 308
Arps-Aubert ... 300
Arseniew ... 318
Árvay-Nagy: Trochu ... 222
Aschoff ... 324
Assante ... 238
Asztalos: Kovács ... 234
Asztalos: Makkai ... 241
Attila: Nagy ... 307
Attila: Németh ... 314
Attila: Saffet ... 314
Aubry ... 324
Aufderheide ... 257
Augustinus ... 220
Augustinus: Schmaus ... 221
Augustus, római császár: Strong ... 300
Aurelius Augustinus ... 223
Avemarie ... 324
Axmann ... 213

Baader ... 213
Baare-Schmidt ... 252
Babits ... 306
Bacci ... 301
Bach: Korte ... 304
Bachmann: Möller ... 293
Bachó ... 316
Bachofen von Echt: Hammer-Purgstall ... 326
Bacmeister ... 305
Bacon: Rapaport ... 218
Baden Powell: Dékány ... 325
Badics ... 324
Baer ... 275
Bagala ... 238
Bahlmann ... 257
Bainville ... 243, 254
B. Bakay ... 301
Balanyi György ... 222
Balanyi Lajos ... 256
Balásfalvi Kiss ... 261
Balassa ... 286
Balassa: Szacsvay ... 329
Balázs ... 284
Balbino ... 236
Balbo ... 242
Baldwin ... 233
Bálint Aladárné ... 222
Bálint György ... 243
Bálint László ... 231

Balla ... 293
Balla: Duff Cooper ... 265
Balla: Fischer ... 314
Balló ... 274
Balogh ... 324
Balogh: Mátyás I. magy. kir. 317
Balzac: Spitzer ... 310
Bán ... 312
Bangert ... 238
Bangerter ... 220
Bangha ... 224
Bangha: Marchant ... 224
Bánhegyi ... 306
Bánlaky ... 265
Banner ... 234, 283
Banse ... 234
Barabás: Lützow ... 253
Barabás: Moravec ... 245
Barabás András ... 269
Barabás Gyula ... 283
Barassi ... 257
Baráth: Müller ... 291
Barbera ... 295
Barcza ... 210
Bárd: Kozma György ... 330
Bárd: Merényi ... 327
Bardenhewer ... 223
Bárdos ... 228
Barge ... 295
Barker: Oakeshott ... 237
Barnes ... 227
Barnett ... 290
Baróthy ... 277
Barta ... 269
Bartalini ... 298
Barth ... 268
Barth v. Wehrenalp ... 286
Bartha ... 259
Bartholatus: Heyn ... 280
Bartók György ... 230
Bartók Miklós ... 218
Bartóky: Nagy ... 307
Bartucz ... 289
Barzilai: Salvatore ... 324
Basily ... 251
Bastian ... 243
Bastide ... 227
Báthory: Bánlaky ... 265
Baudelaire: Adriani ... 310
Bauer: Crespi ... 243
Bauer: Lilius Italicus ... 311
Bauer, Heinrich ... 243
Bauer, Robert ... 313
Baumann: Langer ... 309
Baumgartner ... 241
Bay ... 210
Bähr ... 234
Bänninger ... 209
Bäuerle ... 259
Beato Angelico: Ciuti ... 301
Beatrix, magy. királyné: Haraszti ... 304
Beauharnais: Adalbert, Prinz v. Bayern ... 324
Bechtold ... 235
Beck ... 239
Becker: Schindler ... 328
Becker, Hans ... 259
Becker, Otfried ... 213
Becker Vendel ... 269
Beckmann: Wolff ... 303
Beethoven: Korte ... 304
Beethoven: Liess ... 304
Beethoven: Schindler ... 328
Behm ... 290
Behringer: Rumpf ... 229
Békéssy ... 234
Belforte ... 265
Belitzky ... 316
Bellieri ... 271
Bellini: Gamba ... 302
Bellonci ... 324
Beltzig ... 265
Bencs ... 239
Benczur: Homér ... 302
Bender ... 225
Bender: Bozóky ... 235
Bendetz ... 218
Bene ... 269
Benedek ... 295
Benedek: Fisher ... 314
Benedek: Lin Yutang ... 233
Benes ... 243
Benes: Laznovsky ... 316
Benes: Lias ... 327
Benisch ... 263
Bennemann ... 299
Benrath ... 305
Bense ... 213, 287
Bente ... 273
Benz ... 213
Beöthy ... 305, 306
Berber, Fritz ... 243
Berber, Hermann ... 272
Berényi ... 258
Berey ... 211
Bergamin ... 233
Berger: Parey ... 294
Berger, Hans ... 218
Berger, Werner ... 259
Bergk: Aristophanes ... 311
Bergmann ... 270
Beringer ... 291
Berlioz: Pourtalés ... 328
Bernadotte: Nabonne ... 328
Bernard ... 233
Bernardino ... 282
Bernardo: Fumagalli ... 209
Bernát ... 277
Bernatzik ... 283, 320
Bernhard, Georg ... 315
Bernhard Miksa ... 252
Bernieri-Nardini ... 316
Bernt ... 308
Berry: Lupinacci ... 327
Berthold ... 282
Bertram ... 308
Bertrand ... 320
Best ... 261
Bethlen: Bánlaky ... 265
Bethlen: Kiss ... 327
Bevilacqua ... 224
Beyer: Scupin ... 289
Bezerédy: Juhász ... 329
Bezsák ... 320
Bianchi: Fiorentino ... 214
Bianchi: Pirro ... 238
Biancini ... 238
Bianconi ... 310
Bibl ... 313
Bichlmair ... 224
Bidez ... 324
Bieber ... 260
Biedermann ... 222
Bigaglia ... 298
Bigelmair ... 223
Bikkal ... 249
Bilfinger ... 243
Binding ... 308
Binz ... 293
Birbauer ... 229
Bircher ... 324
Birkenholz ... 248
Biró: Croce ... 312
S. Biró Géza ... 294
Biró József ... 299
Biró Vencel ... 317, 324
Bismarck: Avemarie ... 324
Bismarck: Brandenburg ... 243
Bismarck: Busch ... 315
Bismarck: Elster ... 325
Bismarck: Erfurt ... 315
Bismarck: Windelband ... 315
Bitay: György ... 325
Bittner ... 320
Bizzarri ... 236
Blass ... 230
Blázy János ... 293
Blázy László ... 308
Bleichsteiner: Bernatzik ... 283
Bleyer ... 272
Bliss ... 210
Blondel: Oggioni ... 216
Blum: Keményffi ... 273
Blumenthal: Grabbe ... 309
Blumhardt ... 222
Blunck ... 324
Blücher ... 293
Boccaccio: Papini ... 311
Bocskay: Bánlaky ... 265
Bod ... 324
Bode ... 324
Bode: Bircher ... 324
Bodnár ... 269
Bodolay ... 316
Bodoni: Barbera ... 295
Boeck ... 301
Boér ... 271

Boffito: Fumagalli 209
Boga 269
Bogeng 212
Bognár 306
Bogya 237
Bohnenstaedt 220
Bohner 320
Boissier 226
Boldizsár 251
Bolkestein 268
Bonacossa 321
Bonaventura, Szent 222
Bonaventura: Imle 222
Bonkáló 240
Bonnefoy 247
Bonstedt: Parey 294
Bopp: Lambert 215
Borbély 225
Borchert 213
Borgia: Bellonci 324
Borgia: Gregorovius 325
Borgolte 219
Bornemann 235
Bornhausen: Höhn 262
Boros István 241
Boros József 293
Bors 265
Borsody 243
Bosch: Friedländer 301
Bosisio 318
Bosnyák 231
Bost 277
Bóta 306
Botár: Kiss 291
Bothe: Gentner 288
Bottai 238, 296
Bottai: Garli 275
Bottarelli 330
Boucard 268
Bouhler 239
Boukaouris 274
Bourgeois 243
Bouts: Friedländer 301
Bovet 291
Bozóky 235
Bozzano 217
Bögelsack 281
Böhm: Jencs 270
Böhme 220
Böhme: Baader 213
Böhme: Jungheinrich 215
Böhme: Schulz 221
Bökenkamp 237
Bölöny 240, 254
Brackmann 313
Brackmann: Onnen 242
Brahms: Abendroth 303
Brahms: Michelmann 327
Brandenburg 243
Brandenstein 296
Brandes 298
Brandmair 323
Brandt 315
Brandt: Diepgen 291
Branner 281
Bratianu 230
Braun: Kiutschewskij 327
Braun: Marsani 294
Braun, Hermann 321
Braun, Maximilian 318
Braune 284
Brämer 257
Bräumlich 323
Breasted 313
Brecht 249
Brehm 233, 265, 308
Breitner 324
Brenner 269
Brentano 324
Brentano: Hartlich 219
Breucker 257
Breustedt: Onnen 242
Brewitz 329
Breysig 283, 312
Brian-Chaninov 319
Brigante Colonna 325
Brill 250
Brinckmann, Albert Erich 297, 299
Brinkmann, Carl 242, 273
Briquet 212
Broccoli 263
Brockdorff 209
Brocky: Szentkláray 329
Bruchhagen 230
Bruchner 225
Bruegel: Friedländer 301
Brugge 217
Bruhn 257
Brundy: Mussolini 238
Brunetiére 254
Brunhes 308
Brunn: Diepgen 291
Bruno 238
Brunov: Alpatov 297
Brunsmann 220
Brunton 213, 226, 321
Brühl 243
Buchanan: Aitken 324
Bucsányi: Arany 292
Bucsay 213, 225
Budai: Krafft 287
Budaváry 306
Budge 298
Budinis 297
Buk 316
Bulla 321
Bullemer 258
Bumiller 260
Burckhardt 297
Burgdörfer 235
Burkert 321
Burkhardt 262
Busch, Fritz Otto 265
Busch, Moritz 315
Busse: Goethe 309
Butennandt: Schäfer 263
Buttersack 217, 227
Buyssens 289
Buzágh: Erdey-Gruz 288
Buzás 269
Bücher: Günther 293
Büchler 253
Büge 250
Bühler 313, 314, 315
Büky 306
Bülck 225
Bülow: Millenkovich-Morold 304
Büttner 293

Callimachus 311
Calvin: Ries 221
Camaldolese: Mercati 215
Cappa 265
Caprin 254
Carelli 264
Carleton 313
Carli: Bottai 238
Carnegie 306
Carnelutti 252
Carnovsky: Waples 211
Carossa: Groth 309
Carr 243
Carus 218
Casalini 276
Casella 310
Caspar 287
Caspar: Kepler 287
Castagno: Salmi 302
Castet: Buk 316
Castiglioni 283
Cataluccio 243
Caterina de Medici: Luzzatti 327
Catlin 237
Caussade 222
Caviglia: Cappa 265
Cavour: Panzini 328
Cavro: Thureau-Dangin 320
Cech: Buk 316
Celotti 318
Celtis: Sponagel 310
Cémerlic 255
Centorio 318
Cerutti 262, 281
Chaillet 316
Chaloupka 301
Chamberlain: Meyer 313
Chamberlain: Pálóczi Horváth 245
Chandler 235
Charbonneaux 299
Cherestesiu 286
Chini 276
Cholnoky 325
Chopin: Katterfeld 326
Christiansen 305
Christoffel 297
Chuan-Hua 273
Churchill: Rothermere 267
Cialdea 243
Ciano 243

Cicero : Kretschmar 327
Cioffi 254
Cirill 223
Ciuti 301
Clam 233
Clar 247
Clara 289, 291
Claudius : Hesselbacher 326
Clauss : Scheffer 246
Clemen, Carl 226
Clemen, Otto 296
Clemen, Paul 299
Clemenceau : Mordacq 328
Cleve : Friedländer 301
Cluzeau : Demery 272
Cochenhausen 265
Cochenhausen : Bauer 243
Coeck : Friedländer 301
Cohn 253
Cole 237
Collenberg 325
Comessati : Gandin 287
Conrad 265
Constantin VII. Porphyrogenitos 319
Constantinus, római császár : Strong 300
Constantopoulos 240
Contreras 297
Cook : Mouro 284
Cordes 275
Cortesius 311
Costamagna 238, 253
Cottely 279
Coulton 213
Coussemaker 304
Cowley : Sayce 285
Crespi 243, 318
Crespolani 282
Croce 310, 312
Croll 272, 278
Croy 303
Cruveilhier 261
Csaba Jenő 223
Csaba Rezső 298
Csáki : Müller 291
Csáky 241
Csallner 240
Csánk 256
Császár Elemér 306
Császár István 307
Csató 256
Csebi Pogány 301
Csécsy : Baldwin 233
Csefkó 295
Csekey 230
Cser 313
Cserés 308
Csikós 234
Csokonai : Gulyás 307
Csordás : Hauser 321
Csűry 286
Cucchetti 243
Cuda 299
Cuesta 234
Curti 226
Curtius 297
Cutolo 325
Cysarz 312
Czech 325
Czettler : Finály 325
Czibulka 325

Daddi : Bacci 301
D'Agostino Orsini 242
Daimler : Siebertz 329
Dallmann 213
D'Alquen 265
Damascenus : Szigeti 285
D'Ambra 325
Dami : Ojetti 297
Danckert 283
D'Annunzio : Angelini 318
D'Annunzio : Bianconi 310
D'Annunzio : Casella 310
Dante : Croce 310
Dante : Gilson 214
Dante : Palgen 311
Dante : Papini 311
Dante : Scotti 311
Danton 210
Danzel 209
Daquanno 274
Darányi : Doros 232
Darányi : Finály 325
Darányi : Pályi 292
Darányi Béla 250
Darányi Gyula 292
Daraschekoh 227
Darkó : Lukinich 241
Darré 276
Dassel 282
Dávid 250
David : Friedländer 301
Day 272
Däniker : Hart 266
Deák Ferenc 245
Deák Imre 241
De Angelis : Casella 310
Debus 231
De Chatel : Müller 291
Decken 276
Dedekind 308
Deeg 243
M. Deésy 224
De Francisci Gerbino 275
Dégenfeld-Schomberg : Szimonidesz 212
Degner 325
Degré 257
Degré : Büky 306
Dehler 261
Dejszen : Seignobos 314
Dékány András 316, 325
Dékány István 229
Delavigne 310
Del Vecchio 252
Del Zio 243
Demery 272
Demophylus 223
Dénes 301
Dennler 247
Deny 319
Déri 242
De Sanctis 310
Deseő : Barnett 290
De Simone 254
Dessoir 213
De Terra 321
Detre 287
Dettelbach 233
Dettmann 315
Deusch 301
Deusch : Grünewald 302
Deutsch 314
Déván 305
Dévay 237
Devecseri : Homeros 311
Dezső : Haendel 252
Dezza 213
Dibelius, Martin 233
Dibelius, Otto 225
Diczig : Haendel 252
Diehl 229
Diener 238
Diener : Höhn 262
Diepgen 291
Diergardt 257
Diesel 293
Diez 235
Dillmann : Onnen 242
Dilthey : Heider 214
Diner 272
Dingha 213
Dingler 288
Dionysius Areopagita 223
Diószeghy 283
Dittmar 257
Divéky 243
Djuvara 254
Dobos : Fanta 277
Dobrovics 275
Doehlemann 287
Doerfling 287
Dombart : Augustinus 220
Domby : Gulyás 307
Domke 213
Domokos 306, 319
Domonkos 281
Donadoni 310
Donáth 233
Donati-Petténi 325
Donizetti : Donati-Petténi .. 325
Donner 321
Dornblüth 291
Dorner 283, 294
Doros 232
Dorosy 275
Dossin : Thureau-Dangin ... 320

Douglas: László 308
Dölger: Pisciculi 226
Dömötör 283
Döring 270
Dressler 228
Drevet 319
Dreyer 269
Dreyfus: Frank 256
Driesch 213
Drinkwelder 224
Droste-Hülshoff 309
Droszt: Szollás 210
Drozdy 306
Ducati 297
Duff Cooper 265
Dulin 255
Dulovits 303
Dumézil 284
Dunand: Thureau-Dangin... 320
Dunne 214
Dunzendorfer: Lenk 322
Duse: Resnevic-Signorelli... 328
Dussaud 320
Düms: Hunke 272
Düren 214
Dürer: Gaisberg 303
Dürring: Gaxotte 325
Düssel 244
D'Ydewalle 314
Dyhrenfurth 321

Ebel 258
Éber 273
Eberhard, Heinrich 275
Eberhard, Otto 220
Ebner 223
Eck 314
Eckhardt 308
Eckhart: Dallmann 213
Eckhart: Volpe 223
Eddington 288
Edelstein 288
Eder 260
Egyed: Ladik 252
Egyed István 237, 265
Egyed Lajos 221
Egyed Zoltán 283
Ehmer 265
Ehrhardt 293
Ehrhart 230
Einzig 271
Ekkehard: Hass 311
Elekes: Mátyás I. magy. kir. 317
Elekes Dezső 234
Elekes Lajos 316
Elert 225
Elliot: Wright 264
Elmo 231
Elssler: Pirchan 328
Elster 325
Elze 265
Ember 247
Emeny: Simonds 246
Emődy: Varga 267
Enderle 279
Endre: Mester 267
Endres 219
Engberg 313
Engelke 218
Englert-Faye 314
Engloner: Martens 251
Ennius: Kerényi 215
Eöttevényi 244
Eötvös: Balogh 324
Eperjessy 236, 316
Epicurus 214
Eppler 231
Erasmus 220
Erbler 237
Erdei 229, 277
Erdély 281
Erdély: Erdey-Gruz 288
Erdélyi 316
Erdey-Gruz 288
Erdey-Gruz: Gróh 288
Erfurt 315
Erhardt 292
Erigena: Gilson 214
Eriugena: Albanese 220
Erler 261
Ermatinger 235
Ernst: Langer 309
Ernst: Ortega y Gasset..... 230
Ernuszt 325
Ertl: Dyhrenfurth 321
Esser 252
Esterházy János 241
Estrin: Grimshaw 314
Eszláry 280
Esztergár 247
Eucken 271
Eugster 289
Eusebius, cäsareai 223
Eusebius Hieronymus 223
Evans-Wentz 226
Everhard 220
Ewald 220
Eydoux 264
Eymann 214
Eyssenhardt: Macrobius ... 312
Exner: Sellye 320

Fábián 325
Fabricius 276, 294
Fábry 268
Fadrusz: Környei 327
Fahsel: Tamás, Szent aquinói 222
Falkenhorst 245
Fall 244, 318
Fall: Lukinich 241
Faluhelyi: Bottai 238
Falus 306
Falusy 239, 306
Fanfani 275
Fanta 248, 277
Fanta: Örkényi 260
Faragó Ede 233
Faragó László 325
Farges 222
Fargo 210
Fári 303
Farinelli 214
Farkas: Janus Pannonius... 311
Farkas István 244
Farkas Sándor 300
Farner 225
Farney 229
Fauvel 271
Fava 210, 212
Fayer 295
Fazekas 290
Fazekas: Kovács 307
Featherstone 221, 237
Federn 250
Fedi 214
Feez: Büttner 293
Fehér Géza 235, 319
Fehér István 284
Fehérváry 241
Feifel 214
Fejér 281
Fekete Béla 286
Fekete Lajos 272
H. Fekete Péter 316
Feketekuty 319
Felix: Otto 289
Felsenburg: Munkácsi 330
Fényi 325
Fenyvessy 279
Ferdinánd I. magy. kir.: Goosz 240
Ferdinánd V. magy. kir.: Lám 317
Ferdinandy 228, 314
Ferenc Ferdinánd: Eöttevényi 244
Ferenc József I. magy. kir.: Gerő 329
Ferenc József I. magy. kir.: Schneefuss 329
Ferenczi: Schmidt 289
Ferenczy 268
Fernandus 223
Ferrara 237
Ferrero 314
Ferri 238
Ferriere: Krafft 287
Fervers 291
Feszt: Balanyi 222
Feuerbach: Michelmann..... 327
Feuerer 224
Feuz 314
Feyl 240
Fiala 239, 240
Fichte 214
Fichte: Ninck 328
Fillies-Kirmsse 251
Finály 325
Finck 321
Findeisen: Bernatzik..... 283
Fink 214
Fiocchi: Mercati 215

Fiocco ... 301
Fiorentino ... 214
Fischer: Grant ... 242
Fischer, G-H. ... 214
Fischer, Hans ... 321
Fischer, Kuno ... 214
Fischer, Herbert Albert Laurens ... 314
Fitz: Mátyás I. magy. kir. 317
Flechtner ... 214
Flehinghaus ... 256
Flemming ... 260
Fleure: Manniche ... 247
Flowers: Vivekananda ... 217
Flügge ... 220
Fodor ... 317
Foerster ... 298
Foerster: Mühlmann ... 267
Foertsch ... 265
Fogarazzo ... 325
Fogel: Oláh ... 312
Folie ... 264
Ford ... 274
Forgách ... 325
Forray ... 300
Forst ... 279
Foscolo ... 325
Fossel ... 290
Förtsch ... 209
Francé ... 290
Franco: Litschauer ... 235
Franco: Mikusch ... 318
Franco: Solmi ... 238
Frank, Reinhard ... 319
Frank Tivadar ... 294
Frank, Walter ... 256, 278
Franke ... 265
Frankenburg: Machatsek ... 327
Franolic ... 281
Franqué ... 244
Franz, Günther ... 251
Franz, Heinrich ... 264
Frasch ... 254
Fränk ... 264
Freeborn: Hutchinson ... 294
Freeman ... 284
Freisler ... 252, 256
Frenzel ... 315
Frey ... 244
Freytagh-Loringhoven ... 244
Frick ... 220
Fricke ... 309
Frickeberg: Bernatzik ... 283
Friedel ... 259
Friedländer: Bozóky ... 235
Friedländer, Max J. ... 301, 302
Friedländer Sára ... 325
Friedrich: Conrad ... 265
Friedrich, Heinz ... 248
Friedrich, Karl Josef ... 302
Friedrich, Theodor ... 309
Frieling ... 289
Frigyes, nagy, porosz király: Gaxotte ... 325
Fritz: Lukinich ... 241
Froschauer: Leemann-Van Elck ... 212
Frossard ... 239
Fugger: Hering ... 329
Fugger: Ortner ... 328
Fuhrmans ... 214
Fulgentius ... 223
Fuller ... 244
Fumagalli ... 209
Funk: Oesterreich ... 328
Funk, Joseph ... 223
Funk, Walther ... 278
Furlani ... 313
Futaky ... 277
Fügedi ... 236
Fürer-Haimendorf: Westermann ... 228
Füssli: Ermatinger ... 235

Gaál ... 306
Gábor ... 265
Gabriel, Alfons ... 321
Gabriel Asztrik ... 270
Gadow ... 244
Gaisberg ... 303
Gáldi ... 228
Gáldi: Centorio ... 318
Galeottus ... 311
Galéra ... 315
Gálffy: Plus ... 225
Galiani, Fürst von Ligne Joubert: Schalk ... 219
Galla ... 223
Galli ... 279
Gallus ... 234, 320
Gálos ... 261
Gamba ... 302
Gamond: Anneler ... 324
Gandin ... 287
Ganns ... 277
Ganzer ... 239
Ganzoni ... 253
Garami ... 250
Garay ... 265
Garibaldi: Geissler ... 234
Garli ... 275
Garside ... 278
Garzó ... 211
Gáspár: Kiss ... 291
Gass ... 309
Gasser ... 237
Gautier: Villon ... 310
Gaxotte ... 325
Gebhard ... 276
Gehlen ... 289
Geibel ... 325
Geiges: Oertel ... 234
Geissler, Gerhard ... 314
Geissler, Hans ... 234
Geitler ... 290
Geleji Katona: Kiss ... 327
Geleji Katona: Nagy ... 328
Gellért: Kiss ... 291
Gellius ... 311
Gemma ... 253
Genrich ... 278
Gent: Friedländer ... 301
Gentile ... 214
Gentner ... 288
George: Adriani ... 310
George: Benrath ... 305
Gercke: Seneca ... 216
Geréb: Janus Pannonius ... 311
Geremicca ... 218
Gergely, nagy, szent, pápa ... 223
Gergely: Makkai ... 241
Gerhard ... 272
Gerhardt ... 315
Gerhardt: Leibniz ... 215
Gerigh: Stengel ... 304
Gerke ... 300
Gerlach ... 274
Gerloff ... 279
Gerner ... 258
Gerő ... 329
Gerstenberg ... 234
Gerstner ... 259
Getto ... 311
Ghéon: Marie, Mére de Dieu 302
Gheusi ... 325
Ghiberti: Planiscig ... 300
Giacoma ... 275
Giannantoni: Casella ... 310
Gierke: Krupa ... 252
Giese ... 265
Gilly: Rietdorf ... 299
Gilson ... 214
Giotto: Brinckmann ... 297
Giotto: Marinangeli ... 302
Gisbertz ... 250
Giustiniani ... 253
Glade ... 239
Glahn ... 321
Glatz: Vadon ... 284
Glenne ... 226
Gluck: Moser ... 328
Gneisenau ... 325
Gobbi ... 275
Goedecke: Geibel ... 325
Goedeckemeyer ... 219
Goerne ... 265
Goes: Friedländer ... 301
Goethe ... 309
Goethe: Bertram ... 308
Goethe: Bode ... 324
Goethe: Friedrich ... 309
Goethe: Hoffmann ... 309
Goethe: Koch ... 215
Goethe: Müller ... 309
Goethe: Schulte Strathaus . 310
Goethe: Schülke ... 219
Goethe: Srbik ... 315
Goettsberger ... 260

Goetz ... 237
Goga: Hielscher ... 321
Gogolák ... 240
Gogolák: Ferdinandy ... 228
Goldhahn ... 291
Goldscheider: Michelangelo . 302
Gombocz ... 209
Goosz ... 240
Goranow ... 253
Gos ... 321
Gossart: Friedländer ... 301
Gosztonyi ... 266
Gottfried von Strassburg: Amoretti ... 308
Gottfried von Strassburg: Scharschuch ... 309
Gottl-Ottlilienfeld ... 271
Gottlieb ... 212
Gottmann: Demery ... 272
Gottschalch ... 276
Gottschald ... 285
Goya: Nemitz ... 302
Goya: Schneider ... 302
Göller ... 282
Göllner: Nagy ... 312
Gömbös: Szigethy ... 240
Göncziné Madarász Erzsébet. 292
Gönner ... 291
Görcs ... 288
Göring: Roth ... 267
Gött: Tontsch ... 296
Götz ... 242
Götz: Mayer ... 276
Götze ... 285
Grabbe ... 309
Grabmann ... 214
Grabmann: Tamás, aquinói szent ... 221
Gracht ... 231
Graf András ... 321
Graf, Georg ... 272
Graf, Otto ... 314
Grandin ... 278
Grant ... 242
Grapow ... 283
Grassi ... 227
Gravelli ... 230
Gray ... 285
Graziadei ... 271
Greco ... 248
Gredt ... 218
Gregorovius ... 325
Grenard ... 319
Gretsch ... 300
Griefe ... 251
Griesheimer ... 250
Griess ... 255
Griewank: Gneisenau ... 325
Grimm ... 309
Grimm: Bainville ... 243
Grimm: Gass ... 309
Grimschitz ... 302
Grimshaw ... 314
Grob ... 321
Gróh: Erdey-Gruz ... 288
Gróh Gyula ... 288
Gróh István ... 259
Groos ... 266
Grosch ... 260
Gross: Bittner ... 320
Grosse ... 248
Grossrieder: Valotton ... 267
Grósz ... 292
Groszmann ... 231
Groth ... 309
Grusetzky: Várnay ... 305
Grünewald ... 302
Grünwald ... 293
Guardini ... 224
Guardini: Caussade ... 222
Guarella ... 237
Guerreri-Crocetti: Machiavelli 237
Gugitz ... 235
Gulyás István ... 224
Gulyás Pál ... 307
Gunda ... 283
Gunther ... 244
Gurgély ... 266
Gurvitch ... 227
Gusti ... 227
Gutenberg: Hetzer ... 296
Gutenberg: Kacsmári ... 296
Gutenberg: Ruppel ... 296
Guth Ilona ... 309
Guth Mária ... 309
Gutmann ... 283
Günther: Bainville ... 243
Günther, Adolf ... 230
Günther, Hans ... 293
Günther, Herbert ... 321
Günther, John ... 242
Gyalui ... 211, 325
Gyalui: Ujfalvy ... 305
Gyenis ... 224
Gyomlay ... 286
Gyöngyösi ... 241
Gyöngyösi: Badics ... 324
Györffy ... 283
György ... 209, 301, 325
Györgyi (Giergl): B. Bakay 301

Haarlem: Friedländer ... 301
Haberlandt ... 283
Haberlandt: Bernatzik ... 283
Habsburg: Deutsch ... 314
Habsburg-Lothringen: Wolf 330
Hackenbroch ... 300
Hackett ... 314
Hacsak ... 316
Haecker ... 220
Haendel ... 252
Haensel ... 218
Haering ... 325
Haeuser ... 223
Haff ... 261
Hagberg ... 326
Hagedorn ... 257
Hagemann ... 244
Hahn ... 251
Haiczl ... 224, 317
Haidant ... 248
Haider ... 316
Hajdu ... 231
Hajtó: Lymington ... 276
Hal ... 317
Halácsy ... 264
Halasy-Nagy ... 219, 307
W. Halász ... 321
Halecki ... 316
Halfeld ... 244
Haller ... 315
Hallóssy ... 234, 323
Halm ... 228
Halmy Ferenc ... 307
Halmy Gyula ... 321
Hamberger: Baader ... 213
Hammer ... 220
Hammer-Purgstall ... 326
Hampe ... 314
Hamvai: Erdély ... 281
Hanel ... 278
Hanisch ... 319
Hankiss ... 269
Hannula ... 319
Hansen ... 228
Hantos ... 321
Hanzély ... 329
Harang ... 289
Haraszti ... 304
Haraszti: Angyal ... 324
Harding ... 326
Hardt: La Rochefoucauld .. 310
Hardtmut ... 278
Harmati ... 221
Harnack: Steffenhagen ... 211
Harris ... 302
Harsányi: Károlyi ... 307
Hart ... 266
Harten ... 266
Hartlich ... 219
Hartmann: Borgolte ... 219
Hartmann: Hartlich ... 219
Hartmann, Hans ... 291
Hartmann, Max ... 220
Hartmann, Nicolai ... 214
Hary: Dorosy ... 275
Hasluck ... 244
Hass ... 311
Hasselblatt ... 248
Hasslinger: Papini ... 311
Haudan ... 273
Hauer ... 226
Haufe ... 277
Hauptmann: Rózsa ... 307
Hauser ... 321
Haushofer, Albrecht ... 244
Haushofer, Heinz Konrad .. 276
Haushofer, Karl ... 228
Hausknecht, Louis ... 257, 259

Haussmann, Fritz 274
Hausmann, Manfred 321
Haut 257
K. Havas 250
Hawgood 255
Házi 223
Häberle 242
Häberlin 214
Häckel 285
Häckel : Király 285
Hänel 242
Hecke 290
Hedemann 259
Hedemann : Freisler 252
Hedin 321
Heering 303
Hefty 326
Hegedüs Béla 260
Hegedüs József 281
Hegedüs Lóránt 326
Hegedüs Márton 277
Hegel : Axmann 213
Hegel : Domke 213
Hegemann 302
Hegler 222
Hegyi 326
Heide 211
Heider 214
Heil 290
Heiligenthal 299
Heim 225
Hein 271
Heinemann 212
Heinisch 221
Heinrich : Clar 247
Heintel 214
Heinung : Höhn 262
Heiser 292, 293, 321
Heiss 239
Hekler 300
Helberg 233
Hellbach : Dedekind 308
Hellebronth 266
Heller 256
Hellwig 272
Helm : Braune 284
Helmeczi 231
Helmreich 244
Hempel 285
Hempfing : Fränk 264
Hemprich 258
Henderson 244
Hengstenberg 220
Henning : Schulze 310
Hense : Seneca 216
Hentig 319
Hentzen 302
Heraeus : Martialis 312
Herbertz : Sganzini 216
Herczeg : Szumowski 292
Herczegh 295
Herepei 298
Hergár : Pálfy-Budinszky ... 299
Hergenröther : Wetzer 225
Hérics-Tóth 295
Hering, Ernst 329
Hering, Hermann 222
Herlitz 255
Hermann : Balanyi 222
Hermann, Carl 286
Hermann, Edward 285
Hermes : Seneca 216
Herring 242
Herriot 266
Herschaft 240
Herschheimer : Häberle 242
Herseni : Gusti 227
Hertlein 262
Hertz : Gellius 311
Herz 288
Herzfeld 326
Hess : Eugster 289
Hess : La Bruyère 235
Hesse : Groth 309
Hesselbacher 326
Hessen 215, 220
Hetényi 317
Hetzer 296
Heumüller 321
Heupke 293
Hevesy 303
Hévey 277, 280
Heyer 313
Heyland 262
Heymann 244
Heyn 280
Hielscher 321
Hienz 209
Hieronimi 244
Hilarius, poitiersi 223
Hildén 230
Hilker : Ahrens 320
Hillebrand 217
Hilleke 253
Hilscher 248, 268
Hilterbrandt 228, 314
Himmel 215
Himpel 287
Hincz : Szabó 310
Hinrichs : Grimm 309
Hippokrates 291
Hiscock 263
Hitler 239
Hitler : Bastian 243
Hitler : Bouhler 239
Hitler : Ganzer 239
Hitler : Rogge 246
Hitler : Stieve 246
Hitter : Ignác, loyolai szent. 222
Hlatky 300
Hoffmann : Baader 213
Hoffmann : Scotti 311
Hoffmann, Alexander 279
Hoffmann, Alfred 256
Hoffmann, Edgar 248
Hoffmann, Friedrich 258
Hoffmann, Heinrich 309, 326
Hoffmann, Helmut 253
Hoffmann, Herbert 298
Hoffmann, Paul 321
Hoffmann, Walter 272, 277
Hofmann, Johannes 210
Hofmann, Wolfgang 315
Hofstaetter : Welk 290
Hohenemser 305
Hohenstatt : Haering 325
Hohenstaufi Konrad : Hampe 314
Hohrmann 281
Holbesz 279
Holl 326
Holländer : Pitkin 219
Holló 287
Holme 300
Holub : Istvánffy 311
Holtzheimer 255
Holzmann 281
Hóman 317
Hóman : Mátyás I. magy. kir. 317
Homer : Nestle 216
Homér Lajos 302
Homeros 311
Hooker : Passerin d'Entrèves 237
Hoot : Loucks 273
Hopf 271
Hoppé 298
Horhi Juhász : Kiss 327
Horner 231
Horstmann 262
Horstmann : Diener 238
Horthy : Jeri 326
Horváth : Gallus 320
Horváth : Ladik 252
Horváth : Makkai 210
Horváth : Reviczky 307
Horváth : Schneider ... 232, 330
Horváth Endre 210
Horváth Jenő 317, 318
Horváth Lajos 292
Horváth László Gábor 269
Hosius : Gellius 311
Hosse : Bonaventura 222
Houston 283
Höfner : Gerhard 272
Höhn 262
Höpker Aschoff 279
Hubmaier : Wiswedel 329
Hufeland : Mrugowsky 291
Huizinga 228, 233
Hummel 244, 326
Hunke 272
Huppert 274
Husserl : Fink 214
Husserl : Rovighi 216
Hussong 237
Huszár Elemér 222
Huszár Lajos 300
Huszti : Janus Pannonius .. 311
Hutchinson 294
Hutton 244

Huxley: Scott 323
Hübel 305
Hürlimann 322
Hürlimann: Grünewald 302

Ibach 326
Ignác, loyolai szent 222
Ignác, loyolai szent: Huszár 222
Ignácz 283
Ijász 250
Illyés: Kosztolányi 307
Illyés Endre 269
Illyés Gyula 229
Imle 222
Imrédy 237
Imrédy: Szigethy 240
Incze 244
Incze: Oehler 226
In der Maur 239
Irtzl: Hillebrand 217
Isenbrant: Friedländer 301
Istvánffy 311
Istvánffy: Bóta 306
Istvánffy: Fodor 317
Iswolski 233
Italiaander 284
Iváncsy 256
Izabella, spanyol királyné: Schmidt-Pauli 329
Izsó: Weiss 300

Jabotinsky: Szilágyi 232
Jackson 319
Jacob 242
Jacob: Buk 316
Jacobi 218
Jacques: Farges 222
Jaensch: Fischer 214
Jákó 317
Jakobinyi: Lukianos 305
Jakowenko 215
James: Stumpf 216
Jancsó: Bod 324
Jancsó: Nagy 305
Jandolo 326
Jannet: Villon 310
Janni 326
János, aranyszájú szent 223
János, szent evangelista: Lilje 221
Jánosi 215
Jánossy 317
Jansen 215
Jantzen 285
Janus Pannonius 311
Jao 264
Jaspert: Hauser 321
Jeans 304
Jécsai 294
Jellicoe 266
Jencs 256, 270
Jenei 298
Jennings: Laski 264
Jenny 297
Jenő, szavojai herceg: Czibulka 325
Jenő, szavojai herceg: Elze 265
Jensen 209
Jensen: Cohn 253
Jeri 326
Jervolino 219
Jesch 293
Jirkovszky 279
Jócsik 241
Joecksel 210
Johan 292
Johann 266, 322
Johst 322
R. Jónás 272
Jones, E. Kathleen 210
Jones, Frederic Wood 290
Joó 317
Jordan 253
Jordan: Parson 218
Jouan: Hutton 244
Joubert 220
József: Sándor 307
József II. magy. kir.: Klempa 317
József II. magy. kir.: Thirring 273
József Ferenc főherceg: Doros 232
József Ferenc főherceg: Kornitzer 327
József Attila: József Jolán 326
József Jolán 326
Joyce 314
Juhász: Eperjessy 316
Juhász: Galeottus 311
Juhász: Istvánffy 311
Juhász: Oláh 312
Juhász: Osváth 270
Juhász: Szalatnai 308
Juhász István 225, 329
Juhász Vilmos 272, 313
Juhos B. 215
Juhos Lajos 276
Julian: Bidez 324
Julier 266
Jundt 239
Jung: Bozóky 235
Jung: Jacobi 218
Jung Stilling: Stecher 310
Jungenbloed 278
Jungheinrich 215
Junkers: Blunck 324
Jurasky 288
Just, Artur W. 251
Just Béla 233
Juvarra: Brinckmann 297
Jünger 272

Kacsmári 296
Kacsó: Kovács 234
Kádár 297
Kaffka 323
Kafka 215
Kahl-Furthmann: Hansen .. 228
Kaila 270
Káldor 273
Kalkschmidt: Schmithals ... 323
Kállay: Papini 235
Kallfelz 219
Kallós Lajos 326
Kallós Zsigmond 283
Kalocsay 291
Kaminski 231
Kammel 266
Kant: Farinelli 214
Kant: Goedeckemeyer 219
Kant: Rapaport 218
Kapferer: Hippokrates 291
Kappesser 266
Karácsony: Kovács 234
Karagyorgye: Faragó 325
Kardos 235
Kardos: Callimachus 311
Karlowa 242
Károly IV. magy. kir.: Gerő 329
Károly IV. magy. kir.: Harding 326
Károlyi 307
Károlyi: Vasady 222
Karrer 221
Kasnya 302
Kassai 326
Kászonyi 230
Katalin, sienai szent: Getto 311
Kato 273
Katona 218
Katterfeld 326
Kaulen: Wetzer 225
Kauser 252
Kazemzadeh-Iranschähr 226
Kázméri 231
Kämpe: Hampe 314
Keibel 255
Kékessy 239
Kelemen, szent alexandriai . 223
Kelemen József 283
Kelemen Kornél 234
Kelemen Móric 271
Keller: Ackerknecht 324
Keller: Cohn 253
Keller, Dieter 300
Keller, Helen Rex 306
Keller Imre 326
Keller Lajos 268
Kemény 273
Kemény: Székely 308
Keményffi 273
Kempelen 329
Kempski 266, 314
Kenyon 209
Kepler 287
Kepler: Caspar 287
Kepp 326
Keppler 244, 253
Kerchnawe 266
Kerekes 235
Kerekes: Bouhler 239

Kerekesházy: Kallós 326
Kerékgyártó 307
Kerényi: Homeros 311
Kerényi Aladár 263
Kerényi Károly 215
Keresztes-Fischer 262
Keresztessy 281
Keresztury 317
Kérészy 270
Kern 326
Kernning 217
Kertész Elemér 266
Kertész Ferenc 294
Kertész János 210, 229
Kertiens 263
Kessler 288
Kesten: Gunther 244
Keynes: Boér 271
Keynes: Hopf 271
Keynes: Lück 279
Khuen-Héderváry 231
Kiechler 226
Kiefer: Xenophon 217
Kierkegaard: Perpeet 296
Kieselbach 276
Kilian 326
Kindermann 326
Kingsmill 218
Kinszki: Croce 312
Király 285
Király: Fanta 277
Kirchhof 257
Kirke: Hannula 319
Kirkland 273
Kisbán 287
Kislégi Nagy 275
Kiss Ferenc 291
Kiss Géza 266, 326, 327
Kiss Lajos 215
Kiss Sándor, nemeskéri 328
Klatt 219, 309
Klauser: Pisciculi 226
Klausing 258
Klein, Julius Leopold 306
Klein Miklós 283
Klempa 317
Kleukens 212
Kliutschewskij 327
Klockmann 288
Kloss 255
Kluge 285
Kluth 291
Klügel 225
Knaut 262
Kneier 264
Kner Imre 212
Kner Izidor 296
Kniepmeyer 282
Kniewald 212
Knittermeyer 215
Knorr 309
Koch, Arnold 256
Koch, August Peter 293
Koch, Franz 215, 309
Koch, W. 217
Koellreutter 322
Kohl 266
Kohtz 278
Kol 322
Kolb: Augustinus 220
Kolbenheyer 215
Kolgyáry 276
Kolozs 318
Kolozsvári 307
Kolozsvári: Szép 308
Kolta: Boros 293
Koltay-Kastner 285
Kolumbus: Litschauer 235
Kolumbus: Schmidt-Pauli 329
Komáromi: Pados 307
Koncz 262
Kondor 239
Koós 237
Kopp 300
Koppe 250
Korányi: Soós 293
Koreff 327
Korff 309
Kornitzer 327
Korte 304
Kósa 327
Kossuth: Jánossy 317
Kossuth: Kiss 326
Koszmovszky: Roelli 246
Kosztolányi 286, 307
Kosztolányi: Puskás 307
Kovács Alajos 236
Kovács Eszter 322
Kovács Imre 276
Kovács László 234, 283
Kovács Máté 307
Kovács-Karap 287
Kovalóczy 275
Kováts: Bruckner 225
Kovrig 237, 249
Kovrig: Makkai 241
Kozma Andor: Kozma György 330
Kozma Ferenc: Kozma György 330
Kozma Flóra: Kozma György 330
Kozma György 330
Kozma Miklós: Kozma György 330
Kozma Sándor: Kozma György 330
Kozmutza: Illyés 229
Kozocsa 210, 307
Kozocsa: Kassai 326
Kozocsa: Riedl 307
Köhler: Hegler 222
Köhler, Eberhard 260
Köhler, Fritz 319
Köhne 302
Kökény 295
Kölcsey: Riedl 307
König-Warthausen 298
Könitzer 231
Köppel 320
Környei 327
Kőrösfői-Kriesch: Dénes 301
Kőrösi 269
Kőrösi Csoma: Cholnoky 325
Köttgen 309
Krafft 287
Krakowski 316
Kralik 215
Kramer 259
Kranz, Herbert 235
Kranz, Walther 311
Krasceninnicowa 297
Kratz 257
Kraus 275
Krause 235
Krauss: Parey 294
Krauss: Scheffer 246
Kremer: Schmidt 248
Kremmler 274
Kretschmar 327
Kreysler 264
Krieck 233, 312, 315
Krieck: Wieder 270
Kriegk 266
Kries 244
Kristóf 211, 297, 327
Krogmann 240
Kroh: Brenner 269
Kroitzsch 255
Krompecher 299
Krueger 258
Krupa 252
Krupinski 244
Krüger 231
Krünes: Aubry 324
Kubin 303
Kudzinovszki 285
Kuhlmann 210
Kuhn 297
Kulcsár: Schmidt 289
Kulin: Juhos 276
Kummer: Schwerin 277
Kummert 257
Kun: Oudard 251
Kuncz 259
Kunowski 278
Kunszt János 303
Kuntner 295
Kunz 215
Kunze 256
Kupa 253
Kur 225
Kurfess: Sallustius 312
Kurz 286
Kuszter 283
Kutsch: Schneider 268
Kuzsinszky 320
Kühár: Kniewald 212
Kühnau-Stepp 290
Kühnel 224
Künkel 218

Kürenberg ... 232
Kürschner ... 285
Kürthy ... 249

Laati ... 247
La Bruyère ... 235
Lachanec ... 215
Lackner ... 242
Laczika: Plus ... 225
Ladik ... 252
Lagarde: Schiffmann ... 228
Lajos ... 283
Lajos II. bajor király: Herzfeld 326
Lajtor ... 245
Lakatos ... 304
Lakatos: Ruzitska ... 328
Lám ... 317
Lamb ... 327
Lambert ... 215
Lanckoronski, Leo ... 300
Lanckoronski, Maria ... 300
Landsberg: Bergamin ... 233
Lang, Gerhard ... 248
Láng Sándor ... 292
Lange: Berthold ... 282
Lange, Ernst ... 219
Lange, Hellmuth ... 303
Lange, Kurt ... 297
Langenbeck ... 306
Langer ... 309
Langmann ... 223
Lank ... 273
Lantos-Kiss ... 232
Lányi: Pourtalés ... 328
Lányi Ede ... 210
Lányi Márton ... 237
La Rochefoucauld ... 310
Laski ... 264
Lassen ... 215
Lassovszky: Detre ... 287
László Sarolta ... 308
László Vladimir ... 317
Laturner ... 256
Laun: Constantopoulos ... 240
Lautner ... 261
Lauts ... 302
Lavagnino ... 297
Lavater: Farner ... 225
Lavery ... 327
La Volpe ... 275
Lázár: Beöthy ... 305
Laznovsky ... 316
Lazzeri: De Sanctis ... 310
Leberke ... 245
Lechner ... 298
Le Coutre ... 295
Leemann ... 322
Leemann-Van Elck ... 212
Leers ... 231, 245
Legler: Muralt ... 267
Lehár: Czech ... 325
Lehmann, Gerhard ... 231
Lehmann, Heinz ... 245
Lehmann-Viereck: Kenyon ... 209
Leibniz ... 215
Leisen: Herczegh ... 295
Lejno ... 312
Lemaire ... 296
Lenau: Guth ... 309
Lenau: Milleker ... 327
Lengyel: Vörös ... 262
Lengyel Alfréd ... 320
Lengyel Béla ... 215
Lenk ... 322
Lenski: Hohrmann ... 281
Leonardo: Pica ... 298
Leopardi: Tilgher ... 217
Lepore ... 318
Lepsius, Johannes ... 314
Leroy, Alfred ... 327
Lesczinska: Leroy ... 327
Leslie-Melville: Boucard ... 268
Lestyán ... 284
Lewis ... 233
Ley ... 249
Ley: Hoffmann ... 326
Leyden: Friedländer ... 301
Leyh ... 210
Liang ... 273
Lias ... 327
Leibmann: Lobatschefskij ... 287
Liess ... 304
Ligeti ... 322
Lilius Italicus ... 311
Lilje ... 221
Link ... 221
Linke: Otto ... 289
Linnaeus: Hagberg ... 326
Lin Yutang ... 233
Lipp ... 298
Lippay ... 322
Lippe-Weissenfeld ... 237
Lippert, Elsbeth ... 261
Lippert, Peter ... 224
Lipták János ... 235
Lipták Pál ... 293
Lisdorf ... 278
Liszievicz ... 274, 282
Liszt: Major ... 304
Liszt: Millenkovich-Morold ... 304
Liszt: Tóth ... 304
Litschauer ... 235
Livi ... 235
Lobatschefskij ... 287
Lodolini ... 248
Lohmeyer ... 315
Lojacono ... 275
Lorenz ... 327
Lorenz: Herz ... 288
Lorenzetti: Bacci ... 301
Lornsen ... 231
Lortz ... 315
Lósy-Schmidt ... 293
Lot: Bratianu ... 230
Loucks ... 273
Lovas ... 222
Lo Vasco ... 211
Lowie ... 284
Löbner: Parey ... 294
Löhndorff ... 233
Lösch ... 271
Löw ... 259
Lubrich: Szörényi ... 270
Lucas ... 273
Lucretius ... 311
Ludat ... 245
Lufft ... 245
Lugosi ... 302
Lukács ... 263
Lukianos ... 305
Lukinich ... 241
Lukinich: Fischer ... 314
Lukinich: Mátyás I. magy. kir. 317
Lunau ... 247
Lundstedt: Lunau ... 247
Lupinacci ... 327
Lusena ... 269
Luther ... 225
Luther: Hering ... 222
Luther: Link ... 221
Luther: Rudolf ... 232
Lutterbeck: Baader ... 213
Lutz ... 259
Lutze ... 300
Luzzatti ... 327
Lübbers ... 255
Lück ... 279
Lührs ... 239
Lükő ... 296, 300
Lüpke ... 245, 312
Lütge ... 250
Lützow ... 253
Lymington ... 276
Lysias ... 311

Maassen ... 224
Machatsek ... 327
Machiavelli ... 237
Machiavelli: Bizzarri ... 236
Machiavelli: Ferrara ... 237
Mackay ... 320
Mackensen: Collenberg ... 325
Mackmurdo ... 271
Mac Lean ... 322
Mc Murtrie ... 296
Macrobius ... 312
Madách ... 307
Madarász: Gönczíné ... 292
Magyar ... 327
Magyary ... 260
Mahlberg: Sganzini ... 216
Mai ... 242
Maier-Leibnitz: Gentner ... 288
Mailáth: Biró ... 324
Mainage ... 221
Major ... 304
Majthényi ... 217
Majzon: Schmidt ... 289
Makkai János ... 247

Makkai László 210, 299, 318
Makkai Sándor 241, 327
Maksay 248
Malcomes Albert 219
Malcomes Béla 278
Maleskovics 294
Maltzahn 226
Mályusz 317
Malzahn 250
Manacorda 251
Mandelsloh: Crespi 243
Mang 263
Mankel 282
Mannerheim: Kósa 327
Manniche 247
Mannoury 285
Mantegna: Fiocco 301
Mantoux: Demery 272
Mantsuranis 274
Manuelli 273
Márai 244
Maraldi 250
Marcel 233
Marcel: Bainville 243
Marchand: Deny 319
Marchant 224
Marconi 298
Marczel 230, 327
Marék 307
Margit, árpádházi boldog: Lovas 222
Mária orosz nagyhercegnő ... 327
Mariani: Budinis 297
Marie, Mére de Dieu 302
Marinangeli 302
Markau 273
Markham: Scott 323
Márki-Zay 255
Markó 266
Markos 234
Marnavics-Tomkó: Galla ... 223
Marosvári 233
Marpicati: Foscolo 325
Marro 230
Marrou 228
Marsani 294
Marsilius: Passerin d'Entréves 237
Martain 233
Martell 279
Martens 251
Martialis 312
Martin 222
Martin: Lucretius 311
Martin, Horst 253
Martin, J. 223
Martin, Lucie 322
Martinengo: Foscolo 325
Martini: Rinaldis 302
Marton: Bognár 306
Márton: Lantos-Kiss 232
Márton: Luther 225
Martonyi 262
Marx: Roucek 246
Masaccio: Pittaluga 302
Massani 322
Massenbach 258
Massys: Friedländer 301
Matejcek 302
Matolcsy 275, 294
Matthei 266
Matthias 296
Matthiessen: Dedekind 308
Mattioni 298
Máttyus 282
Mátyás I. magy. kir. 317
Mátyás I. magy. kir.: Cortesius 311
Mátyás I. magy. kir.: Haraszti 304
Mátyás I. magy. kir.: Hóman 317
Mátyás I. magy. kir.: Joó 317
Mátyás I. magy. kir.: Szép 308
Matzhold 322
Mauclair 322
Maughams: Savini 308
Maull 232
Maurach 231
Maurois 245
Maximilian I.: Breitner 324
Maxwell 245
Mayer: Mittasch 286
Mayer, Anton 223
Mayer, Ernst 276
Mayer, Robert 322
Mayr 316
Mayr: Bittner 320
Mazza 256
Mechow: Groth 309
Medefind 233
Medicus 262
Medicus: Fichte 214
Medriczky: Fanta 277
Megenberg: Ibach 326
Megyery 266
Méhely 230
Méhes 322
Mehne 282
Meisen 284
Meisner 255
Meissner, Gerhard 211
Meissner, Rudolf 252
Méliusz: Kiss 327
Mellerowitz 274
Memling: Friedländer 301
Menczel: Fenyvessy 279
Mendelssohn-Bartholdy 314
Mendöl 322
Menegazzi 275
Mengozzi 318
Mennyey 279
Mensching 220
Menz 322
Menzies 270
Mercati 215
Mereau: Brentano 324
Merényi 327
Mertens 290
Meskó 239
Messerschmidt 231
Messtorff-Lebius 262
Mester 267
Mészáros 287
Mette 227
Metz 315
Meyenburg: Stanislawskij .. 305
Meyer, Albrecht 215
Meyer, Gerd 259
Meyer, Helmut 260
Meyer, Hugo 313
Meyer, Oskar 315
Meyer, Walther 305
Meyer-Christian 231
Meyers 271
Mez: Grant 242
Mezger: Hoffmann 256
Mezger: Wolf 221
Miceli di Serradileo 215
Michael 322
Michaelis: Brecht 249
Michelangelo 302
Michelis 258
Michelmann 327
Michels 327
Mihály Béla 276
Mihály László 254
Mikecs 241
Mikes: Rosenberg 293
Miklós 323
Mikó Gyula 293
Mikó Imre 240
Miksa 292
Mikszáth: Riedl 307
Mikusch 318, 327
Mikusch: Lamb 327
Milani: Olivero 308
Milhoffer 280, 317
Milkau 210
Milleker 228, 242, 317, 327
Millenkovich-Morold 304
Miller, Adolf 280
Miller, Richard 230
Millikan 288
Minden 273
Minnewitt: Hummel 326
Minnich 313
Mischel 227
Mitri: Tarchi 275
Mitrovics 296
Mittasch 286
Mitterer 215
Mitsui: Russel 279
Mladiáta 286
Mocquereau: Sunol 304
Mocznik 236
Modersohn 328
Modi 227
Mohr: Sidonius 312
Mokcsay: Szollás 210
Moldvai 307
Molitoris 256
Molnár Antal 304

Molnár Dezső 279
Molnár Endre 240
Molnár Olga 235
Molnár Sándor 241
Molsen 259
Momme Nissen 302
Mommsen 267
Monro: Sears 211
Montalembert: Balogh 324
Monterisi: Bottarelli 330
Montherlant 233
Moór 286, 313
Moors 285
Moortgat 300, 320
Mor: Friedländer 301
Mór, Szent: Vargha 222
Móra: Gaál 306
Morassi 298
Moravec 245
Mordacq 328
Moreau 215
Móricz 245
Moser, Hans Joachim 328
Moser, Simon 216
Mott-Smith 287
Mottl 289
Moullet 298
Mourin 314
Mouro 284
Mozart: Paumgartner 328
Mozart: Pfeiffer 304
Möhler 224
Möller 293
Möller: Günther 293
Mrugowsky 291
Mueller: Phaedrus 312
Mumbeck 282
Munk: Munkácsi 330
Munkácsi Bernát 330
Munkácsi Ernő 231
Muralt 267
Murri 218
Musik 240
Mussolini 238
Mussolini: Caprin 254
Mussolini: Ferrara 237
Mussolini: Pini 328
Mühll, von der: Epicurus.. 214
Mühlmann, Carl 267
Mühlmann, Wilhelm E. 267
Müller: Nemes 270
Müller, Günther 237, 307
Müller, Johannes 221
Müller, Josef 231
Müller, Ludwig Robert 292
Müller, Rudolf 248
Müller Vilmos 291
Müller, Werner 282
Müller, Wilhelm Georg 262
Müller, Willy 296
Müller von Asow 322
Müller-Freienfels 218
Müller-Welt 260
Müseler 305

Nabonne 328
Nádasdy 245
Nagel 225
Nagy Béla 307
Nagy Dénes 295
Nagy Emilné 312
Nagy Ferenc Károly 270
Nagy Géza 328
Nagy Imre 307
Nagy Iván 321
Nagy József 230, 241, 250
Nagy Károly 267
Nagy Lázár 305
Nagy Miklós 277
Nagy Nándor 281
Nagy Sándor 270, 317
Nagy Tibor 223
Nagyőszi: Matthei 266
Nakonetschna 285
Napoleon I.: Adalbert, Prinz v. Bayern 324
Napoleon: Aubry 324
Napoleon: Conrad 265
Napoleon: Lührs 239
Napoleon I.: Muralt 267
Náray 221
Náray-Szabó: Gróh 288
Narjes 258
Nebbia 301
Nebe 221
Negrelli-Moldelbe 328
Negro 216
Neithardt: Grünewald 302
Nemes 270
Nemes: Ötvös 281
Nemeskéri 289
Németh Gyula 314
Németh László 233, 307, 313
Nemitz 302
Nernst 287
Nestle 216
Neubecker 330
Neuberg 288
Neuhäuser: Goethe 309
Neundörfer 261
Nevelős 314
Nevermann: Westermann .. 228
Nicklisch 274
Nicodemi 298, 300
Niebecker 224
Nielsen 217
Niessel 251
Nietzsche: Ferrara 237
Nietzsche: Heintel 214
Nietzsche. Lengyel 215
Nietzsche: Wolff 217
Nietzsche: Würzbach 217
Niklitschek 290
Ninck 328
Nissen 328
Nitobe 233
Nizsalovszky 247
Nizsalovszky: Magyary 260
Nogara: Krasceninnicowa .. 297
Norris of Bemerton: Povicke 216
Nostradamus: Vághidi 218
Novágh: Hankiss 269
Nösekabel 258
Nösgen 221
Nyakas 317
Nyáry: Kallós 326
Nyiredy: Kertész 294
Nyiry 268
Nyisztor 322

Oakeshott 237
Obadjah Bertinoro: Róth .. 322
Oberding 241
Obradovitsch 279
Occam: Gilson 214
Oebser 250
Oehler 225, 226
Oehlke 306
Oelrich 237, 245
Oertel 234
Oertzen 330
Oesterheld 271
Oesterreich 328
Oestreich: Cochenhausen... 265
Oggioni 216
Ohnesorge: Schmidt 278
Ojetti 297
Oláh 312
Olbrich: Doehlemann 287
Olivero 308
Omar Chajjam: Lamb 327
Ondrouch 320
Onnen 242
Oppeln-Bronikowski: Koreff 327
Orano 238
Orestano 216
Orley: Friedländer 301
Ortega y Gasset 216, 230, 233
Ortelianus: Brandmair 323
Orthmann: Nernst 287
Ortner 328
Ortutay 284
Ortvay 288
Ortwin Rave 309
Osborn: Grant 242
Ossendowski 284
Osten-Sacken: Baader 213
Osváth 270
Ottlik 237
Otto 289
Otto: Frick 220
Ozorai 270

Öhquist 328
Örkényi 248, 260
Ötvös 281

Pacher: Schürer 300
Paci 216
Pacyna: Ruhland 271
Pados Ottokár 307
Pados Pál 307
Padovan 232
Pahl 323
Paider: Grob 321
Pál, Szent 223
Palen: Ossendowski 284
Pálfy Ilona 320
Pálfy Móric 289
Pálfy-Budinszky 299
Palgen 311
Pálinkás 293
Pálóczi Horváth 239, 244, 245
Pálóczi Horváth: Hegyi ... 326
Palotay 296
Pals 328
Pályi 292
Panovsky 303
Pantalini 296
Pantin 224
Panunzio 238
Panzini 328
Paoli 304
Pap 226
Pápai 262
Papini 235, 311
Papp György 317
Papp Viktor 304
Paques: Miceli di Serradileo 215
Parey 294
Parkes 232
Parniczky 261
Parodi 219
Parragi 272
Parson 218
Passarella 296
Passavanti: Angelini 318
Passerin d'Entrèves 237
Pásztor 263
Pataky 276
Patay 320
Patenier: Friedländer 301
Pater: Olivero 308
Patterson 271
Paul: Klausing 258
Paulovits 267
Paumgartner 328
Pavan 216
Pávó 293, 294
Pearl 236
Pécsi 318
Peczkó: Mester 267
Peeff 253
Peéry 241
Péguy: Archambault 310
Peisner 264
Peizer 248
Pende 232
Penkuhn 236
Pensabene 230
Pep 264
Perczelné: Kozma György .. 330
Perneczky 248, 277
Perpeet 296
Perris: Ambrosini 254
Perticone 234
Péter, nagy, orosz cár: Kliutschewskij 327
Péter Ernő 250
Péter Zoltán 219
Péterffy 328
Péterfi 297
Péterfy 278
Péterfy: Kiss 215
Peters 299
Petersen 306, 309
Petőfi: Császár 306
Petőfi: Várkonyi 329
Petrarca: Papini 311
Petsch 309
Petschow 261
Pfeffer, Karl Heinz 237
Pfeffer, Nathaniel 319
Pfeiffer: Rodenkirchen 298
Pfeiffer Károly 232
Pfeiffer, Konrad 304
Pferdekamp 322
Pfister 313
Pfitzner 316
Pfleiderer 221
Phaedrus 312
Philo von Alexandria: Mayer 215
Philo von Bylos: Brunton 226
Pica 298
Picasso: Apollinaire 310
Piccioni 282
Pichlsberger 239
Pico della Mirandola 219
Piegler 276
Piero della Francesca 302
Pierre: Bernhard 315
Pilgrim 288
Pillias 317
Pinder 297
Pini 328
Pintschovius 291
Piperow 277
Pipics 296
Pirchan 328
Pirr 284
Pirro 238
Pisanello: Venturi 303
Pisciculi 226
Pitkin 219
Pittaluga 302
Pius, XII. pápa 224
Pizzetti: Casella 310
Planck: Dingler 288
Planiscig 300
Platen: Benrath 305
Platon: Kallfelz 219
Platon: Vering 217
Platonov 319
Plessing: Wrangel 295
Plinius 312
Plischke 314
Plotin: Becker 213
Plotin: Koch 215
Plus 225
Pochlatko 322
Podmaniczky: Szimonidesz . 212
Poe: Olivero 308
Pogány 300
Pohárnok: Janus Pannonius 311
Pohlenz 216
Poisson 290
Polónyi 240
Polzovics 253
Pongrácz 256, 266
Ponzano 216
Popovics: Hegedüs 326
Pordenone: Fiocco 301
Potonniée 303
Potter 253
Pourtalés 328
Povicke 216
Pozsony 271
Pozsonyi 230
Pöhlmann 216
Prampolini 302
Prèlot 250
Preradovic 251
Presbury 227
Prinz 289
Prinzing 245
Prohászka 225
Prohászka: Nagy 250
Propach 211
Provost: Friedländer 301
Przywara 225
Pschyrembel: Dornblüth ... 291
Puccini: D'Ambra 325
Puder 290
Pukánszky 240
Puky: Vörös 262
Pullerits 234
Puskás 307
Puskás: Ortega Y Gasset .. 233
Putnoky: Teleszky 329
Puyvelde 302
Püski 255

Quadflieg 248
Quadri 216
Qudard 251
Quintilianus 312

Raabe: Fricke 309
Raabe: Köttgen 309
Radecki 312
Radermacher 284
Radermacher: Quintilianus . 312
Radler 245
Radnóti: Apollinaire 310
Radó 212
Radványi 230

Raeder: Groos 266
Raesch 255
Rahn: Ninck 328
Raimondi: Janni 326
Raimund: Kindermann 326
Raith 295
Rajka: György 325
Rákóczi Ferenc II.: Pillias 317
Rákóczi Ferenc II.: Szimonidesz 212
Ramdohr: Klockmann 288
Ramiere de Fortanier 264
Rand 235
Rapaics 298
Rapaport 218
Rapisardi-Mirabelli 253
Rasch 250
Rasputin: Spiridowitsch ... 329
Ráth-Végh 235
Ratkóczi 322
Rátkay 239
Rauecker 247
Raumer 216
Rauschen 224
Ravello 311
Regele 267
Regős: Bottai 238
Rehmke: Hecke 290
Reichert 304
Reif 258
Reimesch 292
Rein 245
Reineke: Hunke 272
Reinhard: Sganzini 216
Reinöhl: Bittner 320
Reischle 271
Reisoli 267
Reithofer: Biró 324
Rembrandt: Csebi Pogány . 301
Rembrandt: Momme Nissen 302
Rembrandt: Wichmann 303
Remkes 257
Remy 288
Renda 275
Répaci 248
Resnevic-Signorelli 328
Réthey 257
Retzbach 261
Reu 259
Reuter 226
Révay 219
Reventlow 232, 246
Révész 270
Reviczky 307
Réz 228
Rézler 248, 278
Rhein 294
Ribbentrop 245, 246
Ricci: Sayce 285
Richard 242
Richter: Erbler 237
Richter: Friedrich 302
Richter: Günther 293
Richter: Kniepmeyer 282
Richthofen: Zotz 316
Riecke 291
Riedl 307
Rieks: Brandes 298
Ries 221
Rietdorf 299
Rihmer 299
Rimli: Valotton 267
Rinaldis 297, 302
Rintelen 213
Rita, szent: Biedermann... 222
Ritchie 253
Ritz 328
Rivet 285
Rivet: Routier 318
Robson 264
Robson: Laski 264
Roch: Dyhrenfurth 321
Rochau 274
Rodd 299
Rodenkirchen 298
Roelli 246
Roenne 277
Roesermueller 217
Roetschi: Sganzini 216
Rogge 246
Rohden 246
Rohr 328
Rohrbach 273
Rohringer 328
Roloff 247
Romano 318
Rónai 241
Rónai: Makkai 241
Ronsiek 256
Ronzoni 291
Rooms: Pini 328
Roos: Obradovitsch 279
Roosevelt: Scheffer 246
Ropp 226
Rosenberg 293
Rosner 294
Ross 233
Rossmanith 322
Rosta 263
Rostagni 311
Rostock: Diepgen 291
Rota 246
Roth, Armin 267
Róth Emil 322
Rothe: Jundt 239
Rothermere 267
Rothschild: Brewitz 329
Rotthauwe 264
Roucek 246
Rougé 263
Routier 318
Rovighi 216
Rozlozsnik: Pálfy 289
Rózsa 307
Rozsnyai 280
Röder 253, 267
Röhl 259
Röhrig 240
Römer, Aloys 210
Römer, Cord 262
Röszner-Laczó 287
Röthel 212
Rubens: Puyvelde 302
Rubinyi 328
Rudershausen 249
Rudolf 232
Rudolph 290
Ruete 261
Ruge 290
Ruhland 271
Ruini 272
Rumpf, Fritz 242, 284
Rumpf, Max 229
Rumy: Kepp 326
Runge: Degner 325
Ruppel, Aloys 296
Ruppel, Willy 253
Ruprecht 310
Rushbury: Rodd 299
Ruskin: Brunhes 308
Russell, Bertrand 237
Russel, G. L. 230
Russel, Oland 279
Ruzicska: Teleki 232
Ruzitska 328
Ruzitska: Heiser 293
Ruzitska: Lakatos 304
Ruzsás 267
Rüblein 263
Rücker: Pisciculi 226
Rüssel 220
Rüssel: Pico della Mirandola 219
Rüttenauer: Caussade 222
Rüttenauer: Joubert 220
Ryner-Mád 232

Saád 270
Saam 260
Saffet 314
Sági 211
Saint-Aulaire: Bainville 243
Saint-Martin: Baader 213
Sallustius 312
Salmi 302
Salmi: Piero della Francesca 302
Salvadori 239
Salvatorelli 318
Salvianus 223
Samhaber 267, 273
Sancetta 238
Sándor I. orosz cár: Sementowski-Kurilo 329
Sándor András 268
Sándor Pál 307
Santeler 216
Sapegno 311
Saphir: Friedländer 325
Sappho: Benrath 305
Sappok 322

Sarcander ... 256
Sárkány ... 229
Sarlo: Ponzano ... 216
Sarraut: Deny ... 319
Savelli ... 318
Savigny ... 258
Savini ... 308
Saviotti: Király ... 285
Sawicki ... 313
Sayce ... 285
Sayers ... 211
Scarfoglio ... 246
Schachermeyr ... 313
Schaecher ... 259
Schaeder: Andrae ... 226
Schaeffer, Claude ... 320
Schaeffer, Werner ... 240, 253
Schaeffler ... 295
Schalek ... 284
Schalk ... 219
Schall ... 278
Scharff ... 261
Scharschuch ... 309
Schatz ... 260
Schay: Gróh ... 288
Schäfer, Emil ... 263
Schäfer, Friedrich ... 249
Schede ... 223
Scheerbarth ... 264
Scheffer ... 246
Scheffers ... 287
Scheidt: Cochenhausen ... 265
Scheidt von Worms: Dedekind 308
Schelling: Allwohn ... 213
Schelling: Fuhrmans ... 214
Scheltema ... 235
Schempp ... 239
Schenck: Brecht ... 249
Schenke ... 267
Schermann ... 322
Scheuren: Köhne ... 302
Schiffmann ... 228
Schiffner ... 216
Schiller ... 218, 271
Schilling ... 225
Schimmelpfennig ... 269
Schindler ... 328
Schirmer: Kerekes ... 235
Schlegel: Feifel ... 214
Schlegel, Horst ... 254
Schlegel, Oswald ... 293
Schleifer ... 323
Schlempp ... 262
Schlempp: Zeitler ... 252
Schlenz ... 292
Schlereth ... 241
Schlessing: Wehrle ... 285
Schlieffen: Bircher ... 324
Schlözer ... 329
Schlüter: Baader ... 213
Schmaderer: Grob ... 321
Schmal: Bevilacqua ... 224
Schmalenbach, Eugen ... 295
Schmalenbach, Hermann ... 216
Schmaus ... 221
Schmid ... 212
Schmid: Young ... 227
Schmid Noerr ... 226
Schmidkunz: Finck ... 321
Schmidt, Adalbert ... 309
Schmidt Elegius Róbert ... 289
Schmidt, Friedrich ... 248
Schmidt, J. Heinrich ... 299
Schmidt, W. ... 278
Schmidt-Pauli ... 329
Schmieder ... 261
Schmithals ... 323
Schmitt ... 254
Schmitz ... 319
Schneefuss ... 329
Schneider: Hannes ... 268
Schneider, Friedrich ... 315
Schneider, Kurt ... 276
Schneider, Manfred ... 302
Schneider Miklós ... 232, 330
Schneller ... 236
Schnitzler, Elisabeth ... 315
Schnitzler, Hermann ... 298
Schnorr v. Carolsfeld ... 210
Schoenflies: Nernst ... 287
Scholz ... 274
Scholz-Frick ... 283
Schorp ... 274
Schöne ... 212
Schöne: Heide ... 211
Schréter ... 289
Schrewe ... 277
Schroeder ... 259
Schroeder: Stepp ... 290
Schröder ... 313
Schröder: Droste-Hülshoff ... 309
Schröter ... 281
Schubart ... 285
Schubert, Hans-Werner ... 254
Schubert, Walter ... 255
Schuler ... 268
Schulte Strathaus ... 310
Schultz-Hencke ... 218
Schultze, Ernst ... 279, 290
Schultze, Joachim ... 279
Schulz: Fichte ... 214
Schulz, Arno ... 254
Schulz, F. O. H. ... 247
Schulz, Gertraude ... 249
Schulz, Karl ... 221
Schulz-Wilmersdorf ... 246
Schulze, Erich ... 310
Schulze, Othard ... 274
Schulze, Robert ... 284
Schulze-Maizier: Böhme ... 220
Schumacher ... 212
Schumacher: Erasmus ... 220
Schumacher, Fritz ... 299, 310
Schumacher, Joseph ... 292
Schumacher, R. H. ... 276
Schumann, Frederick ... 314
Schumann, Otto ... 304
Schuster: Plinius ... 312
Schüffner ... 262
Schülke ... 219
Schürer ... 300
Schüssler ... 246
Schütz ... 220
Schütz: Prohászka ... 225
Schwáb ... 261
Schwartz-Bostunitsch ... 232
Schwarz ... 280
Schwarzbauer ... 269
Schweinitzer: Martin ... 222
Schwerin ... 277
Schwertfeger: Cochenhausen 265
Schwerstschlager ... 286
Schwimmer ... 279
Scorel: Friedländer ... 301
Scott ... 323
Scotti ... 311
Scotti: Fogarazzo ... 325
Scupin ... 289
Sczesny ... 260
Sears ... 211
Cs. Sebestyén ... 300
Séfériades: Constantopoulos 240
Sehmsdorf ... 254
Sehner-Jörgensen ... 258
Seidenberg ... 255
Seidl: Bittner ... 320
Seidl: Scharff ... 261
Seidlmayer ... 281
Seignobos ... 314
Seiler: Ritz ... 328
Seitz, Anton ... 221
Seitz, R. ... 226
Sellye ... 320
Sementowski-Kurilo ... 329
Semmelweis: Killian ... 326
Seneca ... 216
Senftleben ... 257
Serly ... 232
Sertillanges ... 209
Sevcsik ... 303
Sganzini ... 216
Sgroi ... 329
Shakespeare: Eckhardt ... 308
Sharp ... 210
Sidgwick: Lymington ... 276
Sidonius ... 312
Sieber ... 280
Siebertz ... 329
Siegfried ... 278
Siegmund ... 225
Siewert ... 232
Signoretti ... 318
Sik ... 329
Sillani ... 267
Siller ... 258
Simon ... 251
Simoncsics ... 275
Simonds ... 246
Simone: Bottai ... 238

Simoneit 219
Simonffy (Scheirich) Ferenc.. 251
Singer 227
Sinzig 282
Sismondi: Bellieri..... 271
Sitescu 273
Sixtus V. pápa: Brigante Colonna 325
Slawik: Bernatzik 283
Smith: Cole 237
Snyder 230
Sohnrey: Schwerin 277
Sokrates: Kralik..... 215
Sokrates: Nestle 216
Sokrates: Pöhlmann 216
Sokrates: Xenophon 217
Solf 329
Solmi 238
Solmi: Romano 318
Solms-Laubach: Brunton ... 226
Soloviev 219
Somkuti: Lejno 312
Somogyi Ferenc 247
Somogyi Géza 280
Somogyi József 230
Somos: Riedl 307
Sonkoly István 304, 307
Sóó 290
Soós 293
Soproni 234
Sorbelli 270
Sorg 272
Sorley 216
Soule 274
Sötér 228
Sövényházi-Neuhold: Bernhard 252
Spaeth 216
Spearman 238
Speer: Fränk..... 264
Spengler: Düren 214
Spiegelberg: Sayce 285
Spiess: Jellicoe 266
Spindler: Schneider 268
Spinetti 238
Spinetti: Mussolini 238
Spinoza: Pfleiderer 221
Spiridowitsch..... 329
Spitzer 310
Spolarich: Vadon 284
Sponagel..... 310
Spranger 233
Srbik 315
Stache..... 268
Stange 296
Stanislawskij 305
Starcke 249
Stark, Freya 323
Stark, Johannes 288
Stark, Reinhold 239
Staud 210, 305
Staudinger 221
Stählin, Johannes..... 258
Stählin, Otto..... 223
Steber 319
Stecher 310
Stecker: Harten 266
Steed..... 247
Steffenhagen 211
Stein: Elster 325
Stein: Rotthauwe..... 264
Stein: Tamás, aquinói szent 221
Steinacker 315
Steinbömer 228
Steinbuch 249
Steinecker 277
Stendel 249
Stengel 304
Stenger 282
Stephan 299
Stephan: Brecht 249
Stephens..... 254
Stepp 290
Stern, Dietrich 276
Stern, Helwig 250
Steuber 329
Steuer 247
Stiassny 274
Sticco 311
Sticker: Hippokrates 291
Stieve 246
Stiffer: Michelmann 327
Stiglmayr 223
Stille: Scupin 289
Stirnweiss..... 241
Stobberg..... 258
Stoderl 223
Stoeving 304
Stoker 219
Stollár..... 263
Stone 283
Stonner..... 222
Storr 222
Stoss: Lutze 300
Stökl 228
Straffner: Rossmanith..... 322
Strecker: Fichte 214
Streitberg 222
Stresau: Russel..... 279
Strohmeyer 323
Strong, David 316
Strong, Eugenia 300
Struck: Geibel 325
Stuckart: Höhn 262
Stucken 280
Studniczka 323
Stumpf 216
Sturm 280
Stück 255
Suabedissen: Spaeth 216
Suad Davaz: Tongas..... 246
Sudhaus 242
Suhay 267
Suhay: Foertsch 265
Sunol 304
Surányi-Unger..... 273, 274, 299
Sümeghy 289
Sündermann: Busch 315
Süskind 285
Swart: Sappok 322
Swedenborg: Benz 213
Swedenborg: Maltzahn 226
Swift 270, 308
Sykes 282
Sykes: Mikusch 327
Symons..... 323
Szablinski..... 285
Cs. Szabó: Apollinaire 310
Szabó: Herepei 298
Szabó: Koltay-Kastner 285
Szabó Anikó 310
Szabó Dezső 308
Szabó István 251, 294
Szabó Kálmán 229
Szabó László 224
Szabó Lőrinc..... 310
Szabó Pál 210
Szabó T. Attila 251, 299
Szabó Zoltán..... 232
Szabolcsi: Jeans 304
Szabolcska: Kristóf..... 327
Szacsvay András 256
Szacsvay Imre 329
Szakáll 267
Szalatnai 308, 323
Szapolyai János magy. kir.: Goosz 240
Szára: Vonház 295
Szarka 323
Szártory: Foertsch 265
Szeberthy 249
Széchenyi: Dingha 213
Széchenyi: Éber 273
Széchenyi: Thirring 330
Széchenyi Károly 323
Széchenyi Zsigmond 305
Szeibert 249
Székely: Balanyi 256
Székely Anna Klára 308
Székely Artur 277
Székely László 225
Székely Sándor István 231
Szekfü: Balanyi 222
Szekfü: Hóman 317
Szekfü: Németh 313
Szekfü: Pillias..... 317
Szél 236
Szelepchényi: Radó 212
Szénásy 232, 268
Szenczi Molnár 308
Szende 228
Szendy 317
Szentkláray 329
Szentkuty 212
Szép 308
Szepes (Schütz)..... 317
Szerb: Blumhardt 222
Szerbák 305
Szerdahelyi: Müseler 305

Szerelemhegyi: Gábor 265
Szigethy 240
Szigeti 285
Szigyártó 318
Szilágyi 232
Szilas 261
Szimonidesz 212
Szirmai 218
Szitás 260 261, 268
Szitás: Keresztes-Fischer ... 262
Szollás 210
Szögi 304
Szöllösy 216
Szörényi 270
Szöts: Oehler 225, 226
Sztehlo 261
Szterényi 278
Szumowski 292
Szurmay: Szakáll 267
Szurmay 267
Szücs 303
Szylkarski 213

Tábori 295
Taeger 313
Tahsin 254
Talleyrand: Ferrero 314
Tamás, aquinói szent ... 221, 222
Tamás, aquinói szent: Lachance 215
Tamás, aquinói szent: Passerin d'Entréves 237
Tamás, aquinói szent: Zamboni 217
Tamás József 270
Tamás Lajos 228
Tangl: Barnett 290
Tápay-Szabó 264
Tarchi 275
Tarcsay 218
Tardieu: D'Ydewalle 314
Tarnóczi: Vonház 295
Tarnói 249
Tasnádi-Kubacska 284, 286
Tasnádi Nagy 321
Taszáry 280
Tauler: Wentzlaff-Eggebert 223
Telegdi: Fényi 325
Teleki: Mátyás I. magy. kir. 317
Teleki. Szigethy 240
Teleki Mihály 276
Teleki Pál 232, 239, 321
Teleszky 329
Tenschert 304
Teréz, szent: Farges 222
Térfy 252
Thalheim: Lysias 311
Tharaud 239
Theil 234
Thewrewk: Thewrewk-Pallaghy 329
Thewrewk-Pallaghy 329
Thiede 256
Thiel, Fritz 263
Thiel, Viktor 296
Thiele 219
Thierfelder 233, 241, 246
Thimm 226
Thimme 314
Thirring Gusztáv 273, 330
Thirring Lajos 236
Thomann 264
Thukydides: Balázs 284
Thureau-Dangin 320
Thurneysser: Brugge 217
K. Thury 262
Thünen-Tellow: Schumacher 276
Tiepolo: Hegemann 302
Tilgher 217
Timascheff 227
Tischner: Bernatzik 283
Tisza: Hegedüs 326
Tittel 249
Tolnai: Kozocsa 210
Tomanóczy 286
Tomcsányi 255
Tomelleri: Casella 310
Tongas 246
Tontsch 296
Tosti 267
Tóth: Marczell 327
Tóth: Péterffy 328
Tóth Aladár 304
Tóth Béla Zoltán 218
Tóth Ilona 286
Tóth József 271
Tóth Lajos 211
Tóth László 292
Townsend 217
Tönnies 234
Török: Hévey 280
Tötter 212
Tragor 329
Traianus, római császár: Strong 300
Traugott 232
Treue 323
Trienes 304
Trierenberg aus Cosel 299
Trinko 319
Trochu 222
Trócsányi: Platonov 319
Trotha 242
Trotha: Goerne 265
Trurnit: Könitzer 231
Tschaikowsky: Pals 328
Tsay 249
Tsiu-sen 234
Tulogdy 305
Tunyoghy Szücs 258
Tury 259
Tuttolomondo 238
Tzschirner 241
Uccello: Boeck 301
Uccello: Salmi 302
Ugolini 235
Uherkovich 290
Uhl: Plus 225
Uhlig 296
Ujfalvi: Gyalui 325
Ujfalvy 305
Ujlaki: Urbán 230
Ujvári 302
Ujváry 245
Ulberth 276
Ullrich 267
Unghváry 270
Ungvári 230
Urach 246
Urbán Gábor 230
Urban, Wilbur 285
Urbanek 294
Urbanski: Schneider 268
Urhegyi 286
Usinger 306
Utitz 218
Utsuki 227
Uttendörfer 226
Ürge 227

Vaaben 239
Vaccaro Russo 262
Vadon 284
Vághidi 218, 272
Vági 280
Vágó József 273
Vágó Pál 275
Vahlen 287
Vajda 255
Vajna 268
Valbusa 294
Valentiny: Cherestesiu 286
Valjavec 228
Valkó 247
Valotton 267
Vályi: Balanyi 256
Vámos 313
Vámszer 229
Vándor: Gábor 265
Vándor: Szakáll 267
Van Eyck: Friedländer 302
Várady Irén 289
Várady Károly 323
Varga: Darré 276
Varga: Kuncz 259
Varga: Lugosi 302
Varga: Schiller 271
Varga Anna 284
Varga Ferenc Elemér 267
Varga István 275
Varga László 247
Varga Nándor Lajos 303
Varga Sándor 217
Vargha Damján 222
Vargha Ferenc 234
Vargha László 284

Vári: Groszmann 231
Varisco 217
Várkonyi 329
Várnay 305
Varsik 270
Vas 252
Vas: Apollinaire 310
Vasady 222
Vassiliev 279
Vaubel 254
Vaucher 268
Vavrinecz Gábor 304
Vavrinecz Mór 304
Vecsey 289
Véghelyné Deáky Flóra 223
Velledits 285
Veneziano: Salmi 302
Ventura 238
Venturi 303
Verdi: Holl 326
Verebély: Tóth 292
Veres 233, 251
Vering 217
Vermes: Fári 303
Veröczy 223
Verspohl 256
Vértesi 226
Verweyen 219
Vető: Künkel 218
Vianney János, szent: Trochu 222
Victora: Hillebrand 217
Vida 230, 241, 314
Vigh 288
Viktor Emánuel II.: Ardau 324
Villon 310
Villon: Szabó 310
Virányi: Koltay-Kastner... 285
Visy 217
Vitali: Bosisio 318
Vitaliano 303
Vivekananda 217
Vizy András 238
Vladár: Ladik 252
Vladesco 246
Vleugels 254
Vogel: Genrich 278
Vogt: Constantin VII. 319
Voigt 254
Voigt-Diederichs 251
Volpe, Galvane 223
Volpe, Gioacchino 238
Volpicelli: Bottai 238
Von der Wehd: Panzini... 328
Vonház 295
Von Pape 263
Voss, Ernst 262
Voss, Hans 217
Vossler 228
Völgyesi 292
Völkert 263
Vörös 262
Vörösmarty: Pados 307
Vries 275

Waas 261
Wackernagel 298
Waerther 258
Wagemann 280
Wagenführ 273
Wagner: Herzfeld 326
Wagner: Liess 304
Wagner: Millenkovich-Morold 304
Wagner, Adolf 273
Wagner, Artur 289
Wagner, C. 267
Wagner Ferenc 241
Wagner, Lothar 279
Wagner, Peter 305
Wagner, Richard 305
Waley 217
Walter: Kliutschewskij 327
Walter, E. 234
Walther, Gerd 257
Walz 254
Wanderscheck 234
Waples 211
Wass 294
Wassmuss: Mikusch 327
Weber 221
Wechsler-Walther 249
Wedderkop: Carnegie 306
Wehrle 285
Wehrli 269
Weidhaas: Sappok 322
Weigel: Zeller 221
Weinhandl 217
Weise 228
Weisgerber 236
Weiss 300
Weithase 310
Weizsäcker 292
Welk 290
Wells 246
Wells: Benes 243
Welsh 285
Welte: Wetzer 225
Wenck 255
Wentzlaff-Eggebert 223
Wenz 319
Wenzel 249
Weöres 306
Werner: Schmidt 278
Westburg-Jones 224
Westermann 228
Wetzel 281
Wetzer 225
Weyden: Friedländer 301
Weygand: Hannula 319
Weyl: Ortega y Gasset 230
Wheeler 290
Wichern: Klügel 225
Wichmann 303
Widenbauer 316
Wiechert: Groth 309
Wieder 270
Wiese 227
Wild 270

Wildner 264
Wilhelm Karl, Prinz von Isenburg: Neubecker 330
Wilson 297
Wilson: Scott 323
Winckelmann: Blázy 293
Windelband 315
Windisch 303
Windt 291
Wingendorf 217
Winsch 319
Winschuh 272
Winter 212
Winter: Hunke 272
Winthuis 221
Wissmann 271, 281
Wiswedel 329
Witt 295
Witte 227
Wittmann 219
Witzmann 211
Wodetzky 287
Wolf: Link 221
Wolf, Julius 330
Wolf, Wilhelm 310
Wolff: Ehrhardt 293
Wolff: Szigethy 240
Wolff, Kurt E. 232
Wolff, Paul 217, 303
Wolfram: Bernatzik 283
Wolkersdörfer 247
Wollák 251
Wolphardus: Ernuszt 325
Wolter 256
Woltereck 217
Won Kenn 209
Wölfflin 298
Wrangel 295
Wright 264
Wundt 209
Wust 329
Wünscher 250, 277
Würzbach 217

Xenophon 217

Ybl 300
Young 227

Zacchi 218
Zachár 266
Zacharoff 268
Zágonyi: Horváth 292
Zahn: Burgdörfer 235
Zakariás 300
Zamboni 217
Zapf 256
Zeck 232, 274
Zeitler 252, 262

Zeller 221
Zeller: Marie, Mére de Dieu 302
Zellinger 223
Zelovich: Rohringer 328
Zemlény: Domokos 306
Zempléni: Rubinyi 328
Zeno, veronai 223
Zichy: Castiglioni..... 283
Ziegler, Wilhelm 246
Ziemke 323
Zierold 303
Zigovits 323
Zilahy 283
Zimmermann..... 278
Zimmern 238
Zink 264
Zinzendorf: Uttendörfer 226
Zischka..... 246, 291
Zita, magy. királyné: Harding 326
Zoch 251
Zolnai 306, 308
Zoltán: Haecker 220
Zoppi 311
Zotz 316
Zrinyi: Sik..... 329
Zschietzschmann: Curtius .. 297
Zschokke 329
Zsigmond 270
Zsuffa..... 268, 314
Zurukzoglu: Sganzini 216
Zürcher 299
Zwingli: Nagel 225

A Fővárosi Könyvtár kurrens folyóiratainak és napilapjainak jegyzéke. 1940.

Alphabetisches Verzeichnis der laufenden Zeitschriften u. Zeitungen der Stadtbibliothek. 1940. — Lista di periodici e giornali correnti della Biblioteca Municipale di Budapest. 1940.

I. Központi könyvtár. — Zentrale. — Centro.

A cím utáni zárójelben levő szám azt jelenti, hogy a folyóirat hányszor jelenik meg évente. A jobboldali oszlopban levő szám jelzi a raktári helyszámot.

Administration Locale, L'. Bruxelles (szbtl). **x 2223**
Adó, Az (10) **2024**
Akadémiai Értesitő. Bp. (12) **3453**
Állatorvosi Lapok. Bp. (24) **1662**
Állattani Közlemények. Bp. (4) **x 2398**
Allgemeines Statistisches Archiv. München (2) **3919**
American City, The. New York (12) **4020**
American Journal of International Law. Washington (4) **2734**
American Journal of Sociology, The. Chicago (6) **3337**
American Political Science Review. New York (4) **3727**
Amerikai Magyar Népszava **263**
Amtsblatt d. Reichshauptstadt Berlin. Berlin (52) **1244**
Annales Historíques. Paris (6) **x 2525**
Annals of the American Academy of Political and Social Science. Philadelphia (6) **3057**
Anthropologie, L'. Paris (6) **2669**
Anthropos. Wien (6) **1218**
Anya- és Csecsemővédelem. Bp. (12) **x 2062**
Archeologiai Értesitő. Bp. (szbtl.) **531**
Archiginnasio, L'. Bologna (6) **0200/34**
Archiv f. Anthropologie. Braunschweig (4) **1296**
Archiv f. Bevölkerungswissenschaft u. Bevölkerungspolitik. Lpzg. (6) **x 2527**
Archiv f. Buchgewerbe u. Gebrauchsgraphik. Lpzg (12) **0204/25**
Archiv f. d. Gesamte Psychologie. Lpzg (4) **4895**
Archiv f. Kulturgeschichte. Lpzg (4) **4718**
Archiv f. Orientforschung. Berlin (6) **A 50.05/31**
Archiv. f. Rassen- u. Gesellschaftsbiologie. München (4) **3339**
Archiv f. Rechts- u. Sozialphilosophie. Berlin (4) **3765**
Archiv f. Religionswissenschaft. Lpzg (4) **2168**
Archivio Storico Italiano. Firenze (4) **2573**
Athenaeum. Bp. (6) **3900**
Atlantis. Berlin (12) **1892**
Auslese, Die. Berlin (12) **x 2202**
Autósok és Motorosok Lapja. Bp. (24)

Bank-Archiv. Berlin (24) **1132**
Bányászati és Kohászati Lapok. Bp. (24) **4447**
Baromfitenyésztők Lapja. Bp. (12)
Békés Vármegye Hivatalos Lapja. Gyula (26—30) **562**
Belügyi Közlöny. Bp. (52) **1003**
Berliner Monatshefte. Berlin (12) **x 2356**
Berliner Zeitung am Mittag **272**
Betriebswirtschaft, Die. Stuttg. (12) **1113**
Bibliografia Fascista. Roma (12) **0160/83**
Bibliographie d. Deutschtums im Ausland. Stuttg (12) **01632/40**
Bibliographie de la France. Paris (52) **01504/4**
Bibliographie d. Staats- u. Wirtschaftswissenschaften (azelőtt: Sozialwissenchaften) Berlin (12) **q 01630/6**
Biometrika. Cambridge (4) **752**
Botanikai Közlemények. Bp. (6) **x 2167**
Bölcseleti Közlemények. Bp. (1) **x 2436**
Budai Krónika. Bp. (52) **B 051/144**
Budapest Jogszabályai. Bp. (10) **2072** és **B 352/190** és **K 3520/25**
Budapest Székesfőváros Elektromos Művei. Szemle. Bp. (6)
Budapest Székesfőváros Gázművei Lapszemléje. Bp. (24)
Budapest Székesfőváros Közlekedési R. T. Közlönye. Bp.
Budapest Székesfőváros Statisztikai Havifüzetei. Bp. (12) **B 310/6** és **x 554**
Budapest Székesfőváros Vízműveinek Lapszemléje. Bp.
Budapesti Közlöny. Bp. (naponta) **74**
Budapesti Polgári Iskola. Bp. (4) **B 371/251**
Budapesti Szemle. Bp. (12) **3440** és **3441**
Budavidéki Hirlap. Budafok (52)
Bulgarische Wochenschau. Sofia (52)
Bulletin Intern. de la Protection de l'Enfance. Bruxelles (szbtl.) **2535**
Bulletin of the New York Public Library. New York (12) **0274/27**
Búvár. Bp. (12) **x 2313**
Bücherei, Die. Lpzg. (12) **0205/3**
Büntetőjog Tára (Magy. Jogi Szemle melléklete). Bp. (10) **4835**

Camera. Luzern (12) **x 597**
Cél, A. Bp. (12) **4467**
Connoisseur, The. London (12) **1770**
Corriere del Danubio. Bp. (12)
Corriere della Sera **104**
Corvina. Bp. (12) **2530**
Családi Kör. Bp. (12) **x 550**
Csillagászati Lapok. Bp. (4) **x 2574**

Daily Mail **100**
Danubian Review. Bp. (12) **x 2521** és **x 532**
Debreceni Protestáns Lap. Debrecen. (12) **1997**
Debreceni Szemle. Debrecen (10) **2737**
Deutsche Allgemeine Zeitung **281**
Deutsche Jugendhilfe (ezelőtt: Zblt f. Jugendrecht). Berlin (12) **2954**
Deutsche Literatur-Zeitung. Berlin (52) **01543/18**

Deutsche Medizinische Wochenschrift. Berlin-Lpzg (52) 1636
Deutsche Rundschau. Berlin (12) 4647
Deutsche Volkswirt, Der. Berlin (52) 1805
Deutsche Zeitschrift f. Wohlfahrtspflege. Berlin (12) 2957
Deutsches Recht. Berlin (24) x 546
Deutsches Statistisches Zentralblatt. Lpzg (8) 749
Deutsches Tuberkulose-Blatt (D. Med. Wochenschr. mell.) Lpzg (12) x 2268
Deutschland. Berlin (12) x 265
Documenti. Roma (szbtl.)
Dolgozatok. Szeged (2) 2654
Donaukurier. Bp. (12) x 2492
Dunántúli Szemle. (azelőtt: Vasi —.) Szombathely (6) x 2422

Economia. Roma (12)
Economic Journal, The. London (4) 3243
Economist, The. London (52) 611
Egyedül Vagyunk, 1939. Bp. (12) x 591
Egyetemes Philologiai Közlöny. Bp. (10) 4442
Ekonomisk Tidskrift. Uppsala (6) 4561
Elektrotechnika. Bp. (24) 1660
Elektrotechnishe Zeitschrift. Berlin (52) 1669
Élet. Bp. (52) 1694
Ellenzék 205
Előre. Bp. (52) 257
Emericana. Bp. (12) x 2353
Énekszó. Bp. (6) x 2558
Erdélyi Helikon. Kolozsvár (12) 2854
Erdélyi Múzeum. Kolozsvár (12) 3452
Erdélyi Szemle. Kolozsvár (12) x 575
Esperanto Internacia. Rückmansworth (12) x 2520
Esprit International, L'. Paris (4) 2993
Esti Kurir 192
Esti Ujság 259
Esztergom Évlapjai. Esztergom (szbtl.) x 2195
Esztétikai Szemle. Bp. (4) x 2357
Ethnographia. Bp. (4) 4364 és 2575
Etudes Hongroises. (azelőtt: Revue des —.) 2685
Etudes Sociales, Les. Paris (12) 4460
Europa Stunde. Berlin (52) x 543
Europäische Revue. Lpzg (12) 2562

Fehér Barát, A. Bp. (4)
Fiatal Magyarság. Bp. (12) x 2363
Finanz-Archiv. Stuttg. (2) 3668
Finnisch-Ungarische Forschungen. Helsinki (szbtl.) x 2225
Firenze. Firenze (12) 1968
Fischers Zeitschrift f. Verwaltungsrecht. Lpzg (6) 3646
Fogorvosi Szemle. Bp. (12) 2399
Fogtechnikai Szemle. Bp. (12) 2687
Forschungen und Fortschritte. Berlin (36) 1861
Forum. Bp. (6)
Fotóélet Bp. (12)
Fotóművészet. Bp. (10) x 2491
Földrajzi Közlemények. Bp. (10) 3922
Földtani Értesitő. Bp. (4) x 2339
Földtani Közlöny. Bp. (12) 3895
Fővárosi Közlöny. Bp. (52) Bq 352/3 és K 3520/58 és 30

Fővárosi Ujság. (azelőtt: Városfejlesztés.) Bp. (24) x 2076 és 249 és 1958
Frankfurter Zeitung 92
Frau, Die. Berlin (12) 1211
Freude u. Arbeit. Berlin (12) x 604
Furche, Die. Berlin (4) x 2201
Független Ujság. Kolozsvár (szbtl.) 276
Független Ujság. Újpest (52)
Függetlenség 243

Gazdasági Jog. Bp. (52) x 2555
Gazette de Hongrie. Bp. (52) 226
Geist d. Zeit. (ezelőtt: Hochschule u. Ausland.) Berlin (12) x 2310
Geistige Arbeit. (azelőtt: Minerva-Zft.) Berlin (24) 238
Gemeindetag, Der. (azelőtt: Städtetag.) Berlin (24) 1628
Gesundheits-Ingenieur. München (52) 1750
Gyermekvédelem, A. Bp. (12) 1911
Gyógyászat. Bp. (52) 1320
Gyógyszerészi Közlöny. Bp. (52)
Gyógyszerészi Szemle. Bp. (52) x 620
Győri Szemle. Győr (10) x 2508

Hadtörténelmi Közlemények. Bp. (4) 3462
Hangya. Ungvár (12)
Herold d. Christlichen Wissenschaft, Der. Boston (12) Hétfő
Hibbert Journal. London (4) 4942
Historische Zeitschrift. München (6) 4756
Hitel. Bp. (24)
Hitel. Kolozsvár (4) x 2415
Hiteljog Tára. (Magyar Jogi Szemle mell.) Bp. (10) 2395
Hivatalos Árjegyzés. Bp. (52) Bq 381/16
Hivatalos Közlöny. (Vallás- és közoktatásügyi min.) Bp. (24—30) 1116
Hochland. München (12) 4702
Honvédségi Közlöny. Bp. (20) 1156
Hungaria. Bp. (12)
Hungarian Quarterly, The. Bp. (4) x 2364

Igazság és Élet. Debrecen (10) x 2351
Igazságügyi Közlöny. Bp. (12) 628
Illustrated London News. London (52) 239
Illustration, L'. Paris (52) 182
Illustrazione Italiana, L'. Milano (52) 141
Illustrierte Zeitung. Lpzg (52) 120
Innendekoration. Stuttg. (12) 133
Internationale Agrar Rundschau. Berlin (12) x 2530
International Conciliation Special Bulletin. New York (12) 3105
Irás, Az. Bp. (12) x 2169
Irodalomtörténet. Bp. (8) 4478
Irodalomtörténeti Közlemények. Bp. (4) 3302
Italia Che Scrive, L'. Roma (12) x 549

Jahrbuch d. Bodenreform. Jena (2) 3410
Jahrbücher f. Nationalökonomie u. Statistik. Jena (6) 3051
Jegyző Árvaházi Közlöny. Bp. (12)
Jelenkor. Bp. (24) x 608

Journal of the American Medical Association. Chicago (52) 1866
Journal des Economistes. Paris (5) 3916
Journal of Political Economy, The. Chicago (6) 3709
Journal de la Société Hongroise de Statistique. Bp. (4) 2855
Journal de la Société de Statistique de Paris. Paris (12) 4848
Jövőnk. Bp. (52) 247
Jugoslovensko-Madjarska Revija—Magyar-Délszláv Szemle. Pécs (4)

Kalangya. Szabadka (12) x 2231
Kamarai Közlöny. Bp. (24) B 386/200
Kárpáti Magyar Hírlap 271
Katolikus Kántor. Bp. x 2573
Katolikus Szemle. Bp. (12) 3891
Kelet Népe. Bp. (12) x 623
Keleti Ujság 208
Kéményseprők Orsz. Közp. Értesítője. Bp. (24)
Képes Krónika. Bp. (52) B 792/187
Képes Sport. Bp. (52)
Kerék, A. Bp. (12) x 2177
Keresztény Magvető. Kolozsvár (6) x 2376
Keresztyén Család. Bp. (52)
Keresztyén Igazság. Sopron (12) x 2288
Kisebbségvédelem. Bp. (6) x 2518
Koszorú. Bp. (4) x 2348
Könyvkötők Lapja. Bp. (26)
Közélelmezési Hirlap. Bp.
Közgazdasági és Közlekedési Tudósító. Bp. (24) 277
Közgazdasági Szemle. Bp. (12) 3041
Közigazgatástudomány. Bp. (6) x 2482
Községi Közlöny. Bp. (52) 1127
Köztelek. Bp. (52) 39
Kunst, Die. München (12) 1681
Kunst im Dritten Reich, Die. München (12) 268
Kühn-Archiv. Berlin (szbtl.) 4777
Külkereskedelmi Figyelő. Bp. (10) x 566
Külügyi Szemle. Bp. (4) 2391

Landwirtschaftliche Jahrbücher. Berlin (6) 1393
Láthatár. Bp. (10) x 2358
Levéltári Közlemények. Bp. (1) 2470
Library Journal, The. New York (22) 0200/31
Literarisches Zentralblatt. Lpzg (24) q 01504/37
Literatur, Die. Stuttg. (12) 1217

Magánjog Tára. (Magy. Jogi Szemle mell.) Bp. (10) 2396
Magyar Biztosítástudományi Szemle. Bp. (6) x 2227
Magyar Chemiai Folyóirat. Bp. (12) x 2399
Magyar Családtörténeti Szemle. Bp. (10) x 2359
Magyar Dal. Bp. (10) x 559
Magyar Élet. Bp. (12) x 570
Magyar Értesítő. Bp. (naponta) x 605
Magyar Főváros. Bp. (52)
Magyar Front. Bp. (52) x 2178
Magyar Gazdák Szemléje. Bp. (12) 4370
Magyar Gazdasági Önvédelem. Bp. (10) 275
Magyar Gyáripar. Bp. (12) 508
Magyar Ipar. Bp. (24) 1158
Magyar Iparművészet. Bp. (10) 511
Magyar Jogászegyleti Értekezések. Bp. (4) x 2340
Magyar Jogi Szemle. Bp (10) 2344
Magyar Kat. Orvosok Szt. Lukács Egyesületének Tudósítója. Bp. (4)
Magyar Katona Ujság. Bp. (52) x 279
Magyar Katonai Szemle. Bp. (12) x 2454
Magyar Kereskedelem és Pénzügy. Bp. (24) 1880
Magyar Kir. Közig. Bíróság Közigazg. Osztályának Döntvényei. Bp. (4) 1403
Magyar Kir. Közig. Bíróság Pénzügyi Osztályának Döntvényei. Bp. (4) 1402
Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal Havi Külforgalmi Adatai. Bp. (12) x 609
Magyar Kisebbség. Lugos (24) 2617
Magyar Kórház. Bp. (12) x 2200
Magyar Kórus. Bp. (4) x 2534
Magyar Könyvbarátok Diáriuma. (azelőtt: Diárium.) Bp. (8) x 2141
Magyar Könyvészet. Bp. (24) 01543/47
Magyar Könyvszemle. Bp. (4) 01004
Magyar Középiskola. Bp. (10) 4675
Magyar Közgazdaság. Bp. (52) 273
Magyar Közigazgatás. Bp. (52) 42
Magyar Közlekedési Szemle. Bp. (4) x 610
Magyar Kultúra. Bp. (24) x 552 és 4694
Magyar Kultúrszemle. Bp. (12)
Magyar Külpolitika. Bp. (12) 1838
Magyar Lélek. Bp. (12) x 2543
Magyar Lapok 223
Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, A. Bp. (52) 532
Magyar Nemzet 264
Magyar Nemzetgazda. Bp. (26) 1153
Magyar Női Szemle. Bp. (12) x 2323
Magyar Nyelv. Bp. (10) 4298
Magyar Nyelvőr. Bp. (10) 4635
Magyar Országos Szabványok. Bp. (szbtl.) 1984
Magyar Országos Szabványok Gyüjteménye. Bp. (szbtl.) x 557
Magyar Paedagógia. Bp. (10) 3171
Magyar Protestánsok Lapja. Bp. (12) x 2519
Magyar Psychologiai Szemle. Bp. (4) x 2077
Magyar Statisztikai Szemle. Bp. (12) 2487
Magyar Szakszervezeti Értesítő. Bp. (24) x 636
Magyar Szárnyak. Bp. (12) x 627
Magyar Szemle. Bp. (12) 2698
Magyar Szövetkezés. (azelőtt: Országos Központi Hitelszövetkezeti Értesítő.) Bp. (26) 1498
Magyar Törvényhozók Lapja. Bp. (24)
Magyar Törvénykezés. Bp. (36) 2786
Magyar Urologia. Bp. (6)
Magyar Út. Bp. (52) x 506
Magyar Utazó Kereskedő. Bp. (12) 1
Magyarország 136
Magyarországi Rend. Tára. Bp. (12) K 3400/21 és 3483
Magyarosan. (Magyar Nyelv mell.) Bp. (10) 1959
Magyarság 173
Magyarság Útja. Bp. (52)
Mathematikai és Természettudományi Értesítő. Bp. (szbtl.) 2656
Medizinische Klinik. Wien (52) 1328

Menestrel, Le. Paris (52) 1687
Mercure de France. Paris (24) 4456
Mértékügyi Közlemények. Bp. (szbtl.) x 2205
Mezőgazdák. Bp. (12) 1238
Mezőgazdasági Közlöny. Bp. (12) 2872
Mezőgazdasági Kutatások. Bp. (12) 2891
Mind. London (4) 4251
Minerva. Bp. (10) 2459
Missziói Lapok. Sopron. (12)
Monatshefte f. Baukunst. (azelőtt: Wasmuths —) Berlin (12) 1225
Mone. Bp. (12) 1658
More Books. Boston (10) 0205/17
Move. Bp. (24) 179
Municipal Engineering and the Sanitary Record. London (52) 1754
Municipal Journal and Public Werks Engineer. London (52) 34
Munkaügyi Szemle. Bp. (12) 2716
Musik, Die. Stuttg. (12) 1683
Münchener Medizin. Wochenschrift. München (52) 1188
Művészet. Bp. (12) x 574

Nachrichtenblatt d. Stadt Wien. (azelőtt: Amtsblatt —.) Wien (52) 690
Nachrichtendienst d. D. Vereins f. Öffentl. u. Priv. Fürsorge. Berlin (12) x 547
Nagy Budapest. Bp. (52) Bq 352/396
Nagy-Magyarország. Bp. (52) 1879
Napkelet. Bp. (12) 2223
Nation, The. New York (52) 1258
Nation u. Staat. Wien (12) 2749
National Municipal Review. New York (12) 4551
Nationalsozialistische Monatshefte. München (12) x2450
Naturwissenschaften, Die. Berlin (52) 1637
Nemzet Szava. Bp. (52) x 2478
Nemzeti Élet. Bp. (52) 1651
Nemzeti Figyelő. Bp. (52) 269
Nemzeti Ujság 167
Nemzetnevelés. Bp. (24) 1748
Nép, A. Bp. (52)
Népegészségügy. Bp. (24) 2580
Néprajzi Múzeum Értesítője. Bp. (4) x 2408
Népszava 38
Néptanitók Lapja. Bp. (24) 1128
Népujság. Bp. (52) 255
Népünk és Nyelvünk. Szeged. (12) 2878
Neue Literatur, Die. Lpzg (12) 0168/3
Neue Protokoll, Das. Berlin (szbtl.)
Neue Rundschau, Die. Berlin (12) 4455
Neue Zürcher Zeitung 89
Neues Wiener Tagblatt 84
Neugeist. (azelőtt: Weisse Fahne, Die.) Pfullingen (12) 2943
New York Libraries. New York (8) 0200/69
Nineteenth Century and After. London (12) 4449
North American Review, The. New York (4) 4490
Nouvelle Revue Francaise, La. Paris (12) 2636
Nouvelle Revue de Hongrie. (azelőtt: Revue —) Bp. (10) 4255
Nouvelles Danubiennes. Bp. (12) 287
Numizmatikai Közlöny. Bp. (szbtl.) 739

Nuova Antologia. Róma (24) 4453
Nyelvtudományi Közlemények. Bp. (szbtl.) 4428
Nyitravármegye. Nyitra (52)
Nyolcórai Ujság 241
Nyugat. Bp. (12) 4452
Nyukosz. Bp. (36) 1497

Omke. Bp. (52) 140
Orientalistische Literaturzeitung. Lpzg (12) 01694/10
Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. Bp. (10) 4429
Országos Törvénytár. Bp. (szbtl.) 655
Orvosi Hetilap. Bp. (52) 1388
Orvosképzés. Bp. (6) x 2360
Orvosszövetség. Bp. (12)
Ostasiatische Rundschau. Hamburg (24) A 50.05/13
Ostasiatische Zeitschrift. Berlin (6) A 50.05/16
Öffentliche Gesundheitsdienst, Der. Lpzg. (24) x 2338

Pannonhalmi Szemle. Pannonhalma (4) 2649
Pannonia. Pécs (10) x 2478
Pantheon. München (12) 1823
Pásztortűz. Kolozsvár (12) 1699
Pedagógiai Szeminárium Bp. (10) x 2410
Pénzügyi Fogalmazók Lapja. Bp. (12) 1954
Pénzügyi Közlöny. Bp. (30—36) 3517
Pest x 280
Pester Lloyd 75
Pesti Hirlap 73
Pesti Tőzsde. Bp. (52) 200
Pesti Ujság
Pestvidéki Élet. Kispest (52) 285
Petermanns Mitteilungen a. Justus Perthes Geographischer Anstalt. Gotha (12) 1033
Philips'Technische Rundschau. Eindhoven (12) x 563
Philobiblon. Wien (10) 2955
Philosophisches Jahrbuch d. Görres-Gesellsch. Fulda (4) 0161/3
Piarista Öregdiák. Bp. (12)
Pilishegyvidék és Budakörnyék. Bp. (52) Bq 071/65
Polgári Törvénykezési Jog Tára. (Magy. Jogi Szemle mell.) Bp. (10) 2342
Political Science Quarterly. New York (4) 3713
Proceedings of the Academy of Political Science. New York (4) 2849
Progreso [Ido]. Fudericia (6) 2781
Protestáns Szemle. Bp. (12) 4432

Rádióélet. Bp. (52) 1881
Rajzoktatás. Bp. (10) 2401
Református Élet. Bp. (52) 1994
Református Hiradó. Gödöllő (12)
Reichs-Arbeitsblatt. Berlin (36) 952
Reichsgesetzblatt. Berlin (szbtl.) 3643
Reichsgesundheitsblatt. Berlin (52) 1751
Reichsverwaltungsblatt. (azelőtt: Preussisches Verwaltungsblatt.) Berlin (52) 691
Résumé Mensuel d. Travaux de la Société d. Nations. Genève (12) 1640
Revue d'Économie Politique. Paris (6) 3672

Revue des Etablissements de Bienfaisance et d'Assistance. Paris (12) 3888
Revue Historique. Paris. (6) 4927
Revue Internationale du Travail. Genève (6) 2537
Revue de Metaphysique et de Morale. Paris (4) x 2481
Revue de Paris. Paris (24) 4814
Revue Politique et Parlementaire. Paris (12) 3476
Revue Universelle, La Paris (12) 2704
Riadó. Bp. (12) x 614
Romana. Firenze. (10) x 2575

Saint Louis Public Library. St. Louis (12) 02512/8
Sajtó, A. Bp. (12) 2787
Schmollers Jahrbuch f. Gesetzgebung, Verwaltung u. Volkswirtschaft im Deutschen Reiche. Berlin (6) 3052
Schönere Zukunft. Wien (52) 1912
Scientia. Milano (12) 3872
Sociala Meddelanden. Stockholm (12) 4556
Société des Nations. Bern (12) 2384
Soproni Szemle. Sopron (6) x 2529
Soziale Praxis u. Archiv. f. Volkswohlfahrt. Jena (52) 587
Spectator, The. London (52) 1337
Speculum. Çambridge (4) 2784
Staats- u. Selbstverwaltung. Berlin (24) 1998
Statisztikai Értesitő (Bp. Szfőv. Stat. Havi Füz. mell.) Bp. (12) x 615
Statisztikai Negyedévi Közlemények. Bp. (4) 4444
Stimmen der Zeit. Freiburg (12) 4644
Stud. Bp. (naponta) 1987
Stürmer, Der. Nürnberg (52) 258
Sunrise, The. Lahore (52)
Südostdeutsche Forschungen. Lpzg (4) x 2477
Südost-Echo. Wien (52)
Südost- Economist. Bp. (24) x 617
Szabadalmi Közlöny. Bp. (24) 579
Szabadság. (azelőtt: Előőrs.) Bp. (52) 245
Szalézi Értesitő. Rákospalota (10) X 2203
Számviteli Közlöny. Bp. (12) x 2476
Századok. Bp. (10) 3049
Székesfehérvári Szemle. Székesfehérvár (szbtl.) x 2330
Szent István Város. Bp. (12)
Színházi Magazin. Bp. (52) B 792/188
Szociális Szemle. Bp. (12) x 631

Tablettes Documentaires à l'Usage des Administrations Publiques. Bruxelles (szbtl.) x 593
Társadalombiztositási Közlöny. Bp. (24) 4362
Társadalomtudomány. Bp. (6) 2450
Technik und Wirtschaft. Berlin (12) 2662 és 1665
Technisches Gemeindeblatt. Berlin (12) 695
Tej, A. Bp. (24) 282
Temps, Le 109
Tenger, A. Bp. (12) 1260
Tenrikyo. Tenri, Nara. (Japán) (24)
Tér és Forma. Bp. (12) 1801
Természet, A. Bp. (12) Bq 727/14
Természettudományi Közlöny. Bp. (12) 4992
Testnevelés. Bp. (12) 2856
Theologia. Bp. (4) x 2519
Theologiai Szemle. Debrecen (6) 2673
Theologische Revue. Münster (12) 1638
Times, The 79
Times Literary Supplement. London (52) 113
Town & Country Planning. (azelőtt: Garden Cities.) London (12) 3893
Tőke, A. Bp. (24) 1896
Történetirás. Bp. (6) x 2496
Tuberkulózis Elleni Küzdelem. Bp. (12) X 2196
Turán. Bp. (4) A 50.05/7
Turisták Lapja. Bp. (12) 2726
Turul. Bp. (4) 557
Tükör. Bp. (12) x 2369
Typographia. Bp. (52) 36

Új Élet. Rozsnyó (11) x 2400
Új Értelmiség. Bp. (12)
Új Főváros. Bp. (52) 261 és Bf 352/325
Új Gazdaság. (azelőtt: Magyar Külkereskedelem.) Bp. (24) 162
Új Hirek 288
Új Idők. Bp. (52) 1790
Új Magyarság 240
Új Nemesség. (azelőtt: Munkásifjú) Bp. (12) x 573
Új Nemzedék 164
Új Világ. Bp. (52)
Új Világ. Eperjes (52)
Ujság 224
Ungarische Jahrbücher. Berlin (4) 2085
Ungarischer Volkswirt. Bp. (12) x 2267
Unitárius Értesitő. Bp. (12) 1980
Ügyvédi Kamarai Közlöny. Bp. (szbtl.) B 347/9
Ünnep. Bp. (52) 1996

Vállalkozók Lapja. Bp. (52) 70
Vármegye, A Bp. (36) 55
Városi Szemle. Bp. (6) 261 és Bf 352/325
Városok Lapja. Bp. (24) 998
Vendéglátóipari Szemle. Bp. (12) Bq 613/225
Verkehrstechnik. Berlin (24) 1330
Verwaltungsarchiv. Berlin (4) 3707
Vie Communale et Départementale, La. Paris (12) 2705
Vierjahresplan, Der. Berlin (24) x 613
Vierteljahrschrift f. Sozial- u. Wirtschaftsgeschichte. Stuttg. (4) 3518
Vierteljahrshefte zur Statistik d. Deutschen Reichs. Berlin (4) 940
Vigilia. Bp. (10) x 2324
Világitás, Útépités, Vizellátás. (azelőtt: Községfejlesztés) Bp. (12) 1793
Virradat. Bp. (52) 256
Vitézek Lapja. Bp. (36) x553
Vizügyi Közlemények. Bp. (4) 3360
Völkischer Beobachter 262
Wehrmacht, Die. Berlin (24) x 599
Weltkunst, Die. Berlin (52) 219
Weltwirtschaftliches Archiv. Jena (4) 4394
Wiener Zeitschrift f. d. Kunde d. Morgenlandes. Wien (4) A 50.05/12
Wirtschaft u. Statistik. Berlin (24) 1649

World Review. (azelőtt: Review of Reviews). London (6) x 2365
Yach Turkestan. Berlin (12)
Yggdrasill. Paris (12)

Zeitschrift f. Ästhetik z. Allg. Kunstwissensch. Stuttg. (4) 2980
Zeitschrift f. Deutsche Geisteswissenschaft. Jena (6) x 2502
Zeitschrift f. Deutsche Kulturphilosophie. (azelőtt: Logos.) Tübingen (3) 4722
Zeitschrift d. Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. Lpzg (4) A 50.05/1
Zeitschrift f. Ethnologie. Berlin (6) 4961
Zeitschrift f. Geopolitik. Berlin (12) 2552
Zeitschrift f. d. Gesamte Staatswissenschaft. Tübingen (4) 3046
Zeitschrift f. Kunstgeschichte. (azelőtt: — Bildende Kunst.) Lpzg (6) 1760
Zeitschrift f. Menschenkunde. Berlin (4) 2953
Zeitschrift f. Musik. Regensburg (12) 2578
Zeitschrift f. Nationalökonomie. Wien (5) X 2041
Zeitschrift f. Organisation. Berlin (12) 1837
Zeitschrift f. Öffentliche Wirtschaft. (azelőtt: Zft. f. Kommunalwirtsch.) Berlin (12) 1242
Zeitschrift f. Öffentliches Recht. Wien (5) 2397
Zeitschrift f. Politik. Berlin (12) 3473
Zeitschrift d. Savigny-Stiftung f. Rechtsgeschichte. Weimar (1) 3537

Germanistische Abteilung
Kanonistische Abteilung
Romanistische Abteilung

Zeitschrift f. Seelenleben. Lpzg. (24) 1970
Zeitschrift f. Vergleichende Rechtswissenschaft. Stuttg. (3) 4009
Zeitschrift f. Volksernährung. Berlin (24) 1794
Zeitschrift f. Völkerrecht. Breslau (4) 3547
Zeitschrift f. Wohnungswesen. Berlin (24) 619
Zene, A. Bp. (16) 2757
Zeneközlöny. Tiszaföldvár (12) x 2576
Zentralblatt f. Bibliothekswesen. Lpzg (12) 0200/33

II. Fiókkönyvtárak. — Filialen. — Filiali.

A római számok a fiókkönyvtárak számát jelzik. A zárójelben levők pedig azt, hogy hány száma jelenik meg a folyóiratoknak egy évben.

Budapest Délkerületi Közlöny. (52) IX.
Budapesti Polgári Iskola. (4) III.
Búvár. (12) VII., VIII., IX., X.
Corvina. Rassegna Italo-Ungherese. (12) VII., VIII., IX., X.
Családi Kör. (10) VII., IX., X.
Egészség. (12) VII.
Egyedül Vagyunk. (12) VII., IX., X.
Elektrotechnika. (12) VII.
Élet. (52) IX., X.
Én Ujságom. (52) III.
Erdélyi Helikon. (12) X.
Esti Ujság. IV., VII., VIII., IX., X.
Északi Rokonaink. (szbtl.) I., III., VI., VII., VIII, IX., X., XI.
Fehér Barát. (4) VIII., IX.
Fotóművészet. (12) VIII.
Földrajzi Közlemények. (10) X.
Függetlenség. VII., IX., X.
Gyermekvédelem. (12) VII., IX., X.
Híd. (52) VIII., IX., X.
Ifjúság és Élet. (12) III., VII., IX., X.
Irodalomtörténet. (8) X.
Jelenkor. (24) VII., IX., X.
Jugoslavenska-Madjarska Revija. (4) IX., X.
Katolikus Szemle. (10) IX., X.
Kelet Népe. (12) VII.
Képes Krónika. (52) IV., VII., IX., X.
Képes Sport. (52) III., IV., VII., VIII., X.
Közélelmezési Hírlap. (52) X.
Középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok. (szbtl.) X.
Külügyi Szemle. (4) X.
Levente. (12) VII.
Magyar cserkész. (24) III.
Magyar Élet. (12) IX.
Magyar Főváros. (52) VII., VIII., IX., X.
Magyar Gazdasági Önvédelem. (24) VII., VIII., IX., X.
Magyar Gyümölcs. (12) IX.
Magyar Iparművészet. (10) VIII., X.
Magyar Könyvbarátok Diáriuma. (10) I., III., VI., VIII., IX., X.
Magyar Kultura. (24) VIII., IX., X.
Magyar Kultúrszemle. (20) I., II., III., VI., VII., VIII., IX., X., XI.
Magyar Külpolitika. (12) IX.
Magyar Lányok. (52) III., VII., VIII.
Magyar Lélek. (12) VII., IX., X.
Magyar Nemzet. VII., VIII., IX., X.
Magyar Női Szemle. (12) VII., VIII., IX., X.
Magyar Szárnyak. (24) VIII., X.
Magyar Szemle. (12) III., IV., VII., IX, X.
Magyarság. IV., VII., VIII., IX.,
Motor. (10) X.
Nagyasszonyunk. (12) III.
Nagy-Budapest. (52) VII., VIII., IX., X.
Nagymagyarország. (24) VII., X.
Nemzet Szava. (52) VII., IX.
Nemzeti Sport. (52) IV., VII., IX., X.
Nemzeti Ujság. IV., VII., VIII., IX., X.
Népszava. VII.
Népünk és Nyelvünk. (12) IX., X.
Növényvédelem. (24) VIII.
Nyolcórai Ujság. VII., VIII., IX., X.
Nyugat. (24) VII., VIII., IX., X.

Pest. VII., IX., X.
Pester Lloyd. VII., IX., X.
Pesti Hírlap. IV., VII., VIII., IX., X.
Pesti Hírlap Képes Vasárnap. (52) IV., VII., VIII., X.
Pesti Újság. VIII., IX.
Protestáns Szemle. (12) VIII., IX., X.
Rádió Élet. (52) VII., VIII., X.
Rádiótechnika. (12) VIII.
Sport Hírlap. (52) IX., X.
Széphalom. (12) X.
Szociális Szemle. (12) IX., X.
Távol Kelet. (4) X.
Természettudományi Közlöny. (12) IV., VII., IX., X.
Testnevelés. (10) X.
Turisták Lapja. (12) VII., VIII., IX., X.
Tükör. (12) VII., VIII., IX., X.
Tündérujjak. (12) II., VI., VII., VIII., IX., X.
Új Főváros. (52) VII., IX., X.
Új Idők. (52) III., VII., IX., X.
Új Magyarság. VII., VIII., IX., X.
Új Nemzedék. IV., VII., IX., X.
Újság. VII., IX., X.
Új Világ. (52) VII., VIII., IX.
Ünnep. (52) VII., IX., X.
Vármegye. (36) VII., IX., X.
Városok Lapja. (52) VII., VIII., IX., X.
Vasárnapi Könyv. (52) III., IV., VII., VIII., IX., X.
Vigilia. (12) IX.
Zászlónk. (12) III., VII., IX.
Zene. (12) VII., VIII., IX., X.

A Fővárosi Könyvtár kiadványai

Verzeichnis der Veröffentlichungen der Budapester Stadtbibliothek
Pubblicazioni della Biblioteca Municipale di Budapest

A Fővárosi Nyilvános Könyvtár Értesítője. (Bulletin der Statbibliothek Budapest.) I—XII. 1907—1918. — Új folyam. (Neue Folge) I—X. 1921—1930. Ára (Preis) 2 P. Megszűnt — Erscheint nicht weiter.

A Fővárosi Könyvtár Évkönyve. (Jahrbuch der Stadtbibliothek Budapest.) I—IX. 1931—1939. Ára (Preis) à 5 P.

Tanulmányok. (Studien.) 1. *Kelényi B. Ottó:* Erhard Schön magyar vonatkozású metszetei, különös tekintettel Buda 1541. évi ábrázolására. (Erhard Schöns Ungarn betreffende Holzschnitte, mit besonderer Rücksicht auf die Darstellung Ofens 1541.) 1933. 1·50 P. — 2. *Koch Lajos:* Brahms Magyarországon. (Brahms in Ungarn.) 1933. 1·50 P. — 3. *Kelényi B. Ottó:* Budai impresszumos nyomtatványok 1688—1708. (Zur Frage der Neuanfänge der Ofner Buchdruckerkunst nach der Rückeroberung der Stadt. 1686.) 1934. 1·50 P. — 4. *Drescher Pál:* Mit olvas a Fővárosi Könyvtár közművelődési fiókjainak közönsége? Kulturális keresztmetszet. (Acht Tage aus dem Leben unserer Zweigbibliotheken. Statistische Aufnahme über den Lesestoff.) 1935. 1·50 P. — 5. *Jajczay János:* Császári követ fogadása Budán a török idők alatt a Fővárosi Könyvtár egy vízfestményén. (Der Empfang einer kaiserlichen Gesandtschaft in Ofen während der Türkenzeit. Dargestellt an einem Aquarell der Kupferstichsammlung der Stadtbibliothek.) 1935. 1·50 P. — 6. *Koch Lajos:* Matlekovits Sándorné Szuk Róza naplója. (A Fővárosi Könyvtár BQ 907/38. sz. kézirata.) (Das handschriftliche Tagebuch der Violincellokünstlerin Frau Rosa Matlekovits-Szuk.) 1935. 1·50 P. — 7. *Zsák Wilfried:* A Fővárosi Könyvtár és ifjúsági olvasói. (Die jugendlichen Leser der Stadtbibliothek.) 1936. 1·50 P. — 8. *Witzmann Gyula:* Dokumentáció. (Dokumentation.) 1937. 1 P. — 9. *Lamatsch Sándor:* Kempelen Farkas két ismeretlen kéziratkötete a Fővárosi Könyvtárban. (Unveröffentlichte deutsche Gedichte Wolfgang von Kempelen's in der Stadtbibliothek Budapest.) 1937. 1 P. — 10. *Fort Sándor:* Egy népkönyvtár nevelő munkássága nőolvasói körében. (Die erziehende Tätigkeit einer Volksbücherei im Kreise ihrer weiblichen Leser.) 1938. 1 P. — 11. *Németh Endre:* A tizedes osztályozás fejlődése. (Die Entwicklung der Dezimalklassifikation.) 1938. 1 P. — 12. *Hanskarl Erzsébet:* Budai, óbudai és pesti hírek a »Wiennerisches Diarium« első ötven évfolyamában. (1703—1752.). (Ofen, Altofen und Pest im Spiegel des »Wiennerischen Diariums«. Mitteilungen aus den Jahrgängen 1703–1752.) 1938. 1·50 P. – 13. *Kelényi B. Ottó:* Egy magyar humanista glosszái Erasmus Adagiájához. (Glossen eines ung. Humanisten z. d. Adagia des Erasmus.) 1939. 3 P. — 14. *Koch Lajos:* Seyler József Antal ismeretlen d-moll miséje a Fővárosi Könyvtárban. (Eine unbekannte Messe von I. A. Seyler i. d. Stadtbibliothek.) 1939. 1 P. — 15. *Sárváry Dezső:* Francia útleírások Budáról és Pestről (Französische Reisebeschreibungen über Ofen u. Pest.) 1838—1884. 1939. 1 P.

A Budapesti Gyüjtemény bibliográfiai munkálatai. — (Bibliographische Arbeiten der Budapestiensia Sammlung.) — 1. Buda és Pest a szabadságharc idejében. (Ofen und Pest zur Zeit des Freiheitskampfes.) Ára (Preis) 2 P. 1929. — 2. Buda és Pest fürdőinek és gyógyforrásainak irodalma. (Literatur der Ofner und Pester Bäder und Heilquellen). 1933. Ára (Preis) 2 P. — 3. Buda és Pest 1686. évi visszafoglalásának egykorú irodalma. 1683—1718. — Bibliographie zur Geschichte der Rückeroberung Ofens u. Pest's 1686. Druckwerke aus dem Zeitraum 1683—1718. — Letteratura contemporanea della riconquista di Buda e Pest 1686. Ára (Preis — Prezzo) 2 P. 1936. — 4. Buda és Pest grafikus ábrázolásai a visszafoglalás korában 1683—1718. — Graphische Darstellungen der Städte Ofen und Pest aus der Zeit der Rückeroberung 1683—1718. Ára (Preis) 2 P. 1937. — 5. Aquincum irodalma. — Bibliographia aquincensis. Ára (Preis) 2 P. 1939.

Aktuális kérdések irodalma. — (Literatur aktueller Zeitfragen). — 1. Drágaság. (Teuerung.) 1910.* — 2. Jéghiány. 1. kiad. (Eismangel. 1. Aufl.) 1910.* — 3. Kiütéses tífusz. (Flecktyphus. — 1910.* — 4. Jéghiány. 2. kiad. (Eismangel. 2. Aufl.) 1910.* — 5. Városi nyilvános könyvtárak. (Städtische öffentliche Bibliotheken.) 1910.* — 6. Ázsiai kolera. (Asiatische

* Elfogyott. (Vergriffen.)

Kolera.) 1910.* — 7. Tejhiány. (Milchmangel.) 1910.* — 8. Földgáz. (Erdgas.) 1911.* — 9. Kétéves katonai szolgálat. (Zweijähriger Militärdienst.) 1911.* — 10. Közigazgatási tisztviselők képesítése. (Qualifikation der Verwaltungsbeamten.) 1911.* — 11. A munkabérek törvényes védelme. (Rechtschutz des Arbeitslohns.) 1911.* — 12. Választási bíráskodás. (Wahlgerichtsbarkeit.) 1911.* — 13. Szociálpolitika. (Sozialpolitik.) 1912.* — 14. Szociális magánjog. (Soziales Privatrecht.) 1912.* — 15. Munkaviszony. (Arbeitsverhältnis.) 1912.* — 16. Szociális bérpolitika. (Soziale Lohnpolitik.) 1912.* — 17. Munkásvédelem. (Arbeiterschutz.) 1912.* — 18. Munkásbiztosítás. (Arbeiterversicherung.) 1912.* — 19. Szociális egészségügy. (Soziale Hygiene.) 1912.* — 20. Munkásjóléti intézmények. (Wohlfahrtseinrichtungen.) 1912.* — 21. Munkanélküliség. (Arbeitslosigkeit.) 1912.* — 22. Szociális büntetőjog. (Soziales Strafrecht.) 1912.* — 23. Szociális községi közigazgatás. (Soziale Gemeindeverwaltung.) 1912.* — 24. Szociálpedagógia. (Sozial-Pädagogie.) 1912.* — 25. Balkánkérdés. (Die Balkanfrage.) 1912.* — 26. A munkanélküliség elleni községi biztosítás. (Gemeindeversicherung gegen Arbeitslosigkeit.) 1912.* — 27. Balkánkérdés. 2. kiad. (Die Balkanfrage. 2. Aufl.) 1913.* — 28. Politikai tömegsztrájk. (Politischer Massenstreik.) 1913.* — 29. Vasúti pályaudvarok. (Bahnhöfe.) 1913.* — 30. Az eszperantó és a kiadói érdekek. (Das Esperanto und die Interessen der Verläger.) 1913.* — 31. Erkölcstelen irodalom elleni küzdelem. (Kampf gegen Schundliteratur.) 1913.* — 32. A nők választójoga. (Wahlrecht der Frauen.) 1913.* — 33. Háború. (Der Krieg.) 1914.* — 34. A Duna. (Die Donau.) 1916.* — 35. A monarchia és nemzetiségek. (Die Monarchie und die Nationalitäten.) 1918.* — 36. Rákosi Jenő. 1927. Ára (Preis) 20 fillér. — 37. Beethoven. 1927. Ára (Preis) 40 fillér. — 38. Olasz-magyar kapcsolatok. (Italienisch-ungarische Beziehungen). 1927. Ára (Preis) 60 fillér. — 39. Békerevizió. (Revision der Friedensverträge.) 1927. Ára (Preis) 40 fillér. — 40. Lakbérleti jog. (Mietrecht. 1927. Ára (Preis) 40 fillér. — 41. Valorizáció. (Valorisation.) 1928. Ára (Preis) 40 fillér. — 42. Albrecht Dürer. 1928. Ára (Preis) 3 P. — 43. Sport és testnevelés. (Sport und Körperkultur.) 1928. Ára (Preis) 80 fillér. — 44. Franz Schubert. 1928. Ára (Preis) 2 P. — 46. A sajtó. (Die Presse.) 1929. Ára (Preis) 40 fillér. — 47. Kartell és tröszt. (Kartelle und Trösts.) 1929. Ára (Preis) 40 fillér. — 48. Munkaidő. (Arbeitszeit.) 1930. Ára (Preis) 40 fillér. — 49. Goldmark Károly. (Karl Goldmark.) 1930. Ára (Preis) 40 fillér. — 50. Testületi képviselet a nemzeti államban. (Körperschaftliche Vertretungen im nationalen Staate.) 1934. (Nemzetpolitikai kérdések. Nationalpolitische Zeitfragen I.) Ára (Preis) 1 pengő. — 51. Földrendezés — Telepítés — Tagosítás. (Agrar- und Bodenreform — Siedlung — Flurbereinigung.) 1935. (Nemzetpolitikai kérdések. Nationalpolitische Zeitfragen II.) Ára (Preis) 1 P. — 52. Racionalizálás. (Rationalisierung.) 1936. (Nemzetpolitikai kérdések. Nationalpolitische Zeitfragen III.) Ára (Preis) 1 P. — 53. A világválság. (Die Weltkrise.) 1938. Ára (Preis) 2 P.

Közlemények. — (Mitteilungen.) 1. Szakkatalógus. 1 füzet : A lakáskérdés és a városépítés kapcsolatos kérdései. (Fachkatalog. Heft 1. : Wohnungsfrage und anschliessende Probleme des Städtebaus.) 1907.* Pótlék 1907-ről és 1908-ról. (Ergänzung vom Jahre 1907 und 1908.)* — 2. Szakkatalógus. 2. füzet : A községi pénzügy. (Fachkatalog. Heft 2. : Kommunale Finanzen.) 1908.* — 3. A választóreform. Válogatott jegyzék a parlamenti és községi választójog és a parlamentarizmus irodalmából. (Die Reform des Wahlrechts. Auswahl aus der Literatur des Reichstags- und Kommunalwahlrechts und des Parlamentarismus.) 1909.* — 4. Szakkatalógus. 3. füzet : Községi szociálizmus. Függelékül : Munkaviszonyok községi vállalatokban. (Fachkatalog. Heft 3. Munizipalsozialismus. Im Anhang : Arbeitsverhältnisse in den städtischen Unternehmungen.) 1909.* — 5. Magyar társadalomtudományi bibliográfia 1909-ről. (Ungarische sozialwissenschaftliche Bibliographie vom Jahre 1909.)* — 6. Emlékirat községi nyilvános könyvtár létesítéséről Budapesten. (Denkschrift über die Errichtung einer städtischen öffentlichen Bibliothek in Budapest.) 1910.* — 7. Községi Nyilvános Könyvtár létesítése ügyében tartott szakértekezlet jegyzőkönyve. (Protokoll der Enquête über die Errichtung einer städtischen öffentlichen Bibliothek.) 1910.* — 8. Magyar társadalomtudományi bibliográfia 1910-ről. (Ungarische sozialwissenschaftliche Bibliographie vom Jahre 1910.) 1911.* — 9. A Fővárosi Könyvtár osztályozása. (Klassifikationsschemen der Hauptstädtischen Bibliothek.) — 1. Bevezetések. Rövidített osztályozás. Közös alosztások. (Einleitungen. Verkürzte Klassifikation. Gemeinsame Subdivisionen.) 1912.* — 2. Általános munkák. Bölcselet. Vallás. Egyház. (Allgemeine Werke. Philosophie. Religion. Kirche.) 1912.* — 10. Magyar társadalomtudományi bibliográfia 1911—1912-ről. (Ungarische sozialwissenschaftliche Bibliographie vom Jahre 1911 und 1912.) 1914.* — 11. Mintajegyzék városi nyilvános könyvtárak számára. (Musterkatalog für Städtische Öffentliche Bibliotheken.) 1913.*

* Elfogyott. (Vergriffen.)

Fiókkönyvtárak katalógusai. — (Kataloge der Zweigbibliotheken.) A fiókkönyvtárak magyarnyelvű szépirodalmi könyveinek jegyzéke. (Verzeichnis der in ungarischer Sprache erschienenen Belletristik.) 1929. Ára (Preis) 1 P.

1. sz. fiókkönyvtár. (Zweigbibliothek Nr. 1.) — 1. Gyermekek könyvei. (Bücher für Kinder.) 1916.*) — 2. Ifjúsági könyvek. 1. sorozat. (Bücher für Jugendliche. 1. Folge.) 1916.* — 3. Magyarnyelvű szépirodalom. (Belletristik in ungarischer Sprache.) 1916.* — 4. Német szépirodalom. Regények, elbeszélések. (Deutsche Belletristik. Romane, Erzählungen.) 1916.* — 5. Német szépirodalom. Pótlás. (Deutsche Belletristik. Ergänzung.) 1917.*

2. sz. fiókkönyvtár. (Zweigbibliothek Nr. 2.) — 1. Gyermekek könyvei. (Bücher für Kinder.) 1916.* — 2. Ifjúsági könyvek. 1. sorozat. (Bücher für Jugendliche. 1. Folge.) 1916.* — 3. Magyarnyelvű szépirodalom. (Belletristik in ungarischer Sprache.) 1916.*

3. sz. fiókkönyvtár. (Zweigbibliothek Nr. 3.) — 1. Gyermekek könyvei. (Bücher für Kinder.) 1916.* — 2. Ifjúsági könyvek. 1. sorozat. (Bücher für Jugendliche. 1. Folge.) 1916.* — 3. Magyarnyelvű szépirodalom. (Belletristik in ungarischer Sprache.) 1916.*

8. sz. fiókkönyvtár. (Zweigbibliothek Nr. 8.) — 1. Magyarnyelvű szépirodalmi könyvek és ismeretterjesztő művek. (Belletristik in ungarischer Sprache und populärwissenschaftliche Werke.) 1927. Ára (Preis) 1·60 P.

Egyéb kiadványok. (Sonstige Veröffentlichungen.) — Évi jelentés 8—15. évf. (Jahresbericht, Jg. 8—15. Sonderabdrucke.) 1914—1921. — A világháború újabb irodalma. (Neuere Literatur des Weltkrieges.) Budapest: Benkő 1915—17.* — Útmutató a Fővárosi Könyvtár látogatói számára. 5. kiadás. (Wegweiser für die Besucher der Stadtbibliothek. 5. Ausgabe.) 1939.* — »Emericus« egy dilingeni iskoladráma 1626-ból. (»Emericus«. Ein Dilingener Schuldrama aus d. Jahre 1626.) 1930. Ára 2 P. — Goethe. (Bibliográfia. — Bibliographie.) 1932. Ára (Preis) 2 P. — Haydn. (Bibliográfia. — Bibliographie.) 1932. Ára (Preis) 2 P. — Liszt. (Bibliográfia. — Bibliographie.) 1936. Ára (Preis) 2 P.

* Elfogyott. (Vergriffen.)

TÁJÉKOZÁSUL

A Fővárosi Könyvtár központja VIII., Reviczky-utca 1. nyitva van minden hétköznap d. e. 9-től esti 7-ig, vasár- és ünnepnapon 10-től 1-ig; normanapokon zárva van.

Normanapok: Újév. — Március 15. — Nagypéntek. — Húsvétvasárnap. — Húsvéthétfő. Pünkösdvasárnap. — Pünkösdhétfő. — Úrnapja. — Augusztus 20. — December 6., 25., 26.

Központi könyvtár.

A könyvtár könyvei kétféleképen használhatók: 1. helyben és 2. otthon.

1. *A helybenolvasás* az olvasó- és folyóiratteremben *olvasójegyhez van kötve.* Ez a jegy díjtalan. Válthatja minden felnőtt. Elvesztett jegy pótlásáért 20 fillér fizetendő.

2. A könyvek *otthoni használatra elvitele* (kikölcsönzése) *kölcsönzőjeggyel történik.* Kölcsönzőjegyet válthat *félévre* 2·50 *pengőért* minden budapesti lakos, aki személyazonosságát és főbérleti lakása címét elfogadható módon igazolja. *A kölcsönzés határideje egy hónap.* Késedelem esetén kötetenkint és naponkint 10 fillér bírság fizetendő. A könyvtár könyvanyagáról katalógus tájékoztat.

Háromféle katalógus van: betűrendes szerzői, tárgyi és földrajzi katalógus.

A katalógusban megtalálja az olvasó a keresett mű szerzőjét, címét és helyszámát. *(A cédula bal sarkán!)* Ezeket az adatokat kell felírnia a kérőlapra, amikor könyvet kér.

Kétféle kérőlap van: egy a kölcsönzőben és *egy* az olvasó- és folyóiratteremben.

Felvilágosítást az ügyeletes tisztviselő ad; irodalmi tanácsot, *bibliográfiai felvilágosítást a reference-könyvtáros.*

A könyvtár írásban és telefonon is szívesen válaszol a hozzá intézett kérdésekre. (Telefonszám: 1—462—56, 57).

A látogatónak *ingyen áll rendelkezésére a ruhatár,* ahol felső kabátját, esernyőjét és aktatáskáját *köteles* letenni.

*

Fiókkönyvtárak.

1. sz. fiók. (IV., Molnár-utca 27.) Nyitva hétfő, szerda és péntek 2—½6-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig.

2. sz. fiók. (VII., Erzsébet-körút 5. I. em.) Nyitva felnőtteknek hétfő, szerda, péntek 2—½6-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig, gyermekeknek keddtől péntekig 3—5-ig.

3. sz. fiók. (X., Szörény-utca 3.) (Fővárosi kislakástelep.) Nyitva felnőtteknek hétfő, szerda, péntek 2—½6-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig, gyermekeknek hétfő, szerda, péntek 2—½4-ig.

4. sz. fiók. (Aréna-úti Fővárosi Népszálló). Mindennap d. u. 3—7-ig, szombat d. e. 10—½1-ig.

5. sz. fiók. (Állatkert.) Nyitva hétfőtől péntekig d. u. 2—½6-ig, szombaton d. e. 10—12-ig.

6. sz. fiók. (Budai Vigadó.) (II., Corvin-tér 6.) Nyitva hétfő, szerda, péntek 2—½6-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig.

7. sz. fiók. (Népház.) (V., Vág-utca 12.) Nyitva felnőtteknek hétfő, kedd 3—½7-ig, csütörtök 4—½8-ig, szerda, péntek 10—½2-ig, szombat 10—12-ig. Gyermekeknek naponkint (szombat kivételével) 4—5-ig.

8. sz. fiók. (III., Fő-tér 2.) Nyitva felnőtteknek hétfő, szerda, péntek 3—½8-ig, kedd 10—½2-ig, szombat 10—12-ig. (Csütörtökön zárva.) Gyermekeknek hétfőn és pénteken 2—4-ig.

9. sz. fiók. (VIII., József-körút 70.) Nyitva hétfő, szerda 2—½6-ig, péntek 4—½8-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig.

10. sz. fiók. (VI., Andrássy-út 52.) Nyitva hétfő, szerda 2—½6-ig, péntek 4—½8-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig.

11. sz. fiók. (I., Krisztina-körút 155.) Nyitva hétfő, szerda, péntek 2—½6-ig, kedd, csütörtök 10—½2-ig, szombat 10—12-ig.

12. sz. fiók. (X., Harmat-utca 1/3.) Nyitva naponkint (szombat kivételével) 3—½7-ig, szombat 10—12-ig.

14. sz. fiók. (IV., Királyi Pál-utca 11.) Ifjúsági kölcsönző. Nyitva hétfő, szerda, péntek 2—½6-ig, kedd, csütörtök 11—½2-ig, szombat 10—12-ig.

Felelős kiadó: Enyvvári Jenő.